859.0
I. 75

ST. O. IOSIF

OPERE

III

Ediție îngrijită, comentarii și variante de

ION ROMAN

Biblioteca Fac. de Ist. și Lit. Română
SECȚIA LITERATURĂ
București

SCRIITORI ROMÂNI

EDITURA MINERVA

București, 1976

NOTĂ ASUPRA VOLUMULUI AL III-LEA

Cu acest al treilea volum din ediția *Opere* de St. O. Iosif încheiem publicarea tuturor traducerilor în versuri realizate de poet. Conținutul volumului este alcătuit din patru piese de teatru, cinci libretе de operă și un fragment dramatic. Dintre piesele de teatru, *Talismanul* de Ludwig Fulda și *Wilhelm Tell* de Friedrich Schiller n-au mai fost retipărite după prima (și singura) ediție din 1918, respectiv 1913. Cele două traduceri integrale din Shakespeare — *Visul unei nopți de vară* și *Romeo și Julieta* — au mai văzut, ce-i drept, între timp, lumina tiparului, dar în forme revăzute de alții. Noi reproducem aici textul lui St. O. Iosif. Așadar, și în cazul acesta avem a face propriu-zis tot cu niște „premiere". O „premieră" absolută : *Cavalleria rusticana*, libretul operei lui Pietro Mascagni, uitat timp de peste șase decenii în paginile unui ziar. În sfîrșit, pentru întîia oară se retipărește și fragmentul dramatic : monologul lui Hamlet.

Textele de bază sînt următoarele :

Ludwig Fulda, *Talismanul*, București, Librăria nouă, Carol P. Segal, [f.a.] ;

Friedrich Schiller, *Wilhelm Tell*, Brașov, Editura librăriei Ioan I. Ciurcu, 1913 ;

William Shakespeare, *Visul unei nopți de vară*, *Viața românească*, nr. 2—5, februarie—mai 1913 ; *Romeo și Julieta*, dactilogramă păstrată la biblioteca Teatrului Național din București ; *Monologul lui Hamlet*, *Flacăra*, nr. 16, 2 februarie 1913 ;

G. Targioni-Tozzetti și G. Menasci, *Cavalleria rusticana*, *Gazeta Transilvaniei*, nr. 115, 28 mai (10 iunie) 1913 ;

Richard Wagner, *Tannhäuser sau Lupta cîntăreților de la Wartburg*, București, Editura librăriei universale Leon Alcalay et Co., „Biblioteca pentru toți", nr. 318, [f.a.]; *Lohengrin*, București, Editura librăriei Leon Alcalay, „Biblioteca pentru toți", nr. 623, [f.a.]; *Olandezul zburător (Corabia-nălucă)*, București, Editura librăriei Leon Alcalay, „Biblioteca pentru toți", nr. 628, [f.a.]; *Rienzi. Cel din urmă tribun*, București, Editura librăriei Leon Alcalay, „Biblioteca pentru toți", nr. 885, [f.a.].

După cum se vede, unele traduceri au apărut în volume, altele numai în periodice, una nu s-a tipărit. Dintre volume, unele sînt postume. Aceasta ne-a determinat să renunțăm la distribuirea lucrărilor — ca în volumele I și II ale ediției noastre — în două secțiuni *(din volume* și *din periodice)*. Le-am așezat în ordinea alfabetică a numelui autorilor. La Shakespeare și Wagner, titlurile sînt orînduite după cronologia apariției traducerilor (v. *Comentarii și variante*).

Criteriile de transcriere sînt cele enunțate în *Lămuririle asupra ediției* date de noi la începutul primului volum al acestei serii de *Opere*. Precizăm că, pentru traducerile tipărite postum, nu ne-am considerat obligați, ca la antume, să menționăm, în note de subsol, greșelile de tipar. Am corectat tacit aceste greșeli, întotdeauna evidente.

În capitolul *Comentarii și variante*, ni s-a părut util să consemnăm, pe lîngă informațiile privitoare la împrejurările în care au fost efectuate și difuzate traducerile, și date asupra pătrunderii la noi a autorilor respectivi și a operelor lor. Aceasta, cu atît mai mult, cu cît versiunile datorate lui Iosif sînt mai întotdeauna realizări definitive, momente de vîrf în îmbogățirea culturii românești cu mari valori ale literaturii universale. Cercetarea noastră n-a putut fi, în această privință, exhaustivă, dar ne-a îngăduit să reconstituim în linii mari itinerarii și să fixăm unele jaloane, care ar putea folosi pentru dezvoltări ulterioare.

I. R.

Ludwig Fulda

TALISMANUL

Piesă în patru acte

PERSOANELE

ASTOLF, regele Ciprului
BERENGAR, comandantul său suprem
DIOMED
PANFILIO — mai-marii curții
FERRANTE
MADDALENA, fiica lui Diomed
NICCOLA, intendentul curții
STEFANO, căpitanul gardei regale
BUCĂTARUL CURȚII
OMAR
HABACUC, un bătrîn împletitor de coșuri
ANSELM, BENEDICT, GUIDO, BALDUIN, GASPARO — cetățeni
Curteni, cetățeni.

ACTUL I

Ținut meridional. În fund se vede marea și orașul Famagusta, lîngă golf. La stînga, în față, o colibă sărăcăcioasă; în fața ei, un scăunel, cîteva coșuri și mlajă. Alături, un smochin. La dreapta, în față, terasă splendidă, cu scări monumentale, a vilei regale.

SCENA I

(La ridicarea cortinei, s-aud depărtate glasuri de corn.)
HABACUC (șade pe scăunașul din fața colibei, îndeletnicindu-se cu lucrul lui. Apoi) RITA

HABACUC
(ascultînd)

Trara ! Trara ! Așa, bine vă merge !
Puteți suna din cornuri cît vă place.
Da, pot prin codri cu poieni s-alerge,
Pe cînd tu stai și te trudești, sărace !
Lucrez la drum, trăind de azi pe mîne,
La fel se scurge viața-mi an de an,
Ș-atît aleg din traiul meu sărman :
Că meseria mea e-amară pîne !

(Zgîlțîind mînios coșul la care împletește)

Afurisit ! îmi faci și în necaz !
Și mă plesnești cu vergile-n obraz ?
Coș ai să fii, oricît te zbați, s-o știi !
M-ai înțeles acum ? Coș ai să fii !...

RITA

(cu un coșuleț sub braț, vine din fund în dreapta, cîntînd)

Veselă e ziua-n zori,
Trandafirul plin de flori,
Vesel saltă apa-n scoc
Și de-aceea și eu joc.
Laridi, larida,
Veselă aș tot juca.

HABACUC

(a cărui față s-a înseninat)

Hei, Rita, vii din tîrg, copila mea ?
Te-ai și întors, sprințară rîndunea ?

RITA

Am venit ca o furtună,
De atîta voie bună
Că mi-a mers vînzarea strună.
Ai fi zis că e o vrajă
Cît de repede zburară
Coșulețele de mlajă.
Eu stăteam întîi tăcută,
Însă totuși mă aflară :
Am noroc, orice s-ar zice,
Că-s duminica născută !

HABACUC

Rîndunică, vin aice !
Spune ce-ai luat pe toate ?

RITA

Două drahme, ș-o jumate.

HABACUC

(dezamăgit)

Numai ?

RITA

Nu-i destul atît ?

HABACUC

O, sărman trai amărît !
Chin de săptămîni întregi
Și cu-atîta să te-alegi...
Cum veneai așa zglobie,
Socoteam că astăzi mie
Îmi aduci tu lumea toată !

RITA

Să-ți mai dau ce ai odată ?
Lumea toată, să mă crezi,
Pînă-n zarea cea albastră,
Soare, stele, tot ce vezi
E împărăția noastră.
Colo brazde înflorite,
Ici aleele umbrite,
Cîmpul tot în depărtare,
Marea fără de hotare,
Ziua dalbă cînd s-arată
Cu lumina ei de aur,
Nu-i al meu și-al tău tezaur ?
Ai uitat de-acestea, tată ?

HABACUC

Nu-mi țin de foame toate cîte-mi spui !

RITA

Ah, veșnic nu ne-om mai vedea sătui ?

(Arată spre coșuleț)

Și ce-am adus din ce-am vîndut
E din cîștig, nu-i de-mprumut.
Trei zile-avem acum prisos !

HABACUC

(mirosind în vînt)

Hm ! simți ceva ?

RITA

Dacă mi-ai spune...

HABACUC

E plin văzduhul de miros
Și nările mi se încîntă :
Miroase a bucate bune !

RITA

Așa-i !

SCENA a II-a

Cei dintîi. BUCĂTARUL CURȚII (urmat de patru subbucătari — vine din fund în dreapta pășind solemn. Toți poartă mari tablale de argint, acoperite. Fac un pas în fața terasei).

BUCĂTARUL

(foarte solemn)

Stați c-am ajuns la țintă !

HABACUC

(se duce spre el, făcînd mereu reverențe)

Ah, escelența voastră, mă iertați,
Curiozitatea să vă-ntreb mă face :
Vreun lucru important aici purtați ?

BUCĂTARUL

(plin de demnitate)

Prea important !

HABACUC

O, spuneți, de vă place,
Doar un cuvînt !...

BUCĂTARUL

Preaînduratul rege
Se-ntoarce-aicea de la vînătoare
Și i-am adus să aibă de-o gustare.

HABACUC

(plescăindu-și limba)

O fi ceva gustos, se înțelege !...

BUCĂTARUL

Firește !

HABACUC

Îndrăzneala pot să-mi iau
Să vă întreb ce fel de nume au ?

(Arătînd bucatele.)

BUCĂTARUL

(scurt)

Secret profesional !

(Către ceilalți)

Urcați în sus !

HABACUC

Aș mai dori să știu, ca preasupus :
Mănîncă singur, maiestatea, tot ?

BUCĂTARUL

Să-ți dau astfel de lămuriri, nu pot !

(Trece cu subalternii săi pe terasă și dispare în vilă.)

SCENA a III-a

HABACUC, RITA

HABACUC

O, lipsă, trudă, chin, năduf, rușine !
Îmi trece paradisul pe sub nas,
Și pîntecului meu ce i-a rămas ?

(Arată coșulețul)

Îmi vine nici să mă mai uit la tine.

RITA

Tataie-, ai să te miri acuș :
Am să-ți închipui eu un prînz gustos,
Că regele cît e el de rîios
S-ar bucura să guste un picuș.

HABACUC

Apoi, decît !... Că și e de mirare
Pe masă ce-o să se găsească :
Vin oțețit, o pîne ca o iască,
Și-un zdrob de brînză iute, la-ntîmplare.
Și cînd e lux, un ou pe lîng-aceste,
Și tot aceeași veșnică poveste.

RITA

Colo la geam,
Cînd vreau să am
Smochine moi,
Un ram îndoi ;
Limpede apă curge-n izvor...

HABACUC

Apă ! brr !... mă faci să mor !

RITA

Dă sănătate ! Haide, îți spun !
Eu rîd și cînt,
Fă-te mai vesel și tu, mai bun.

HABACUC

Tu, rîndunea, nu știi ce-i pe pămînt !
Ești un copil cu mințile ușoare,
Nu poți să știi pe mine ce mă doare,
Căci doar a fi în veci nemulțămit
Aceasta-i toată mulțumirea mea.
Acuma mergi, și vezi-ți de grijit
Și lasă-mă cu-a mele, rîndunea !

RITA

Veselă e ziua-n zori,
Trandafirul plin de flori,
Vesel saltă apa-n scoc,
Și de-aceea și eu joc ;
Laridi, larida.
Veselă aș tot juca !

(Iese.)

SCENA a IV-a

HABACUC (pe urmă) OMAR

HABACUC

(privind foarte mișcat în urma ei)

Odor de fată !
Adeseori, cînd amărît mă vede,
Ea se pricepe noi puteri să-mi deie...

(Rămîne pe gînduri)

Biblioteca Fac. de Lb. și Lit. București
SECȚIA
LITERATURĂ
București

Au regele bea apă citeodată ?
Nu-mi vine-a crede...
Ce idee !

(Oftează adînc și își reia lucrul.)

OMAR

(în costum oriental, cu o boccea în spate, un toiag în mînă, vine din stînga, prin dosul colibei, se uită în jurul său și se oprește zărind pe HABACUC)

Hei, moșule ! Pe unde pot mai iute
S-ajung la Famagusta ?

HABACUC

Apoi du-te
Drept înainte, ia la stînga-apoi,
Apoi la dreapta și iar tot-nainte
Și-n mai puțin de-un ceas, așa chitesc,
Vei fi ajuns acolo.

OMAR

Mulțămesc.

HABACUC

(arătînd spre fund)

Vezi cum lucesc sub soarele fierbinte
Acoperișele ? Sub ele-s o grămadă
De oameni cari au toți bănet în ladă.

OMAR

(privind într-acolo)

Orașu-n adevăr e-o frumusețe !

HABACUC

Vii de departe, nu-i așa, drumețe ?
Și-n Cipru nostru ești, cum văd, străin ?

OMAR

De zece zile tot pe mare vin...

HABACUC

Acum de ai nevoie de vreun coș...

OMAR

Chiar astăzi nu.

HABACUC

Am marfă bună,-ți spun.
Împletitori am fost din moși-strămoși,
De patruzeci de ani lucrez și eu...

OMAR

Pe altă dată.

HABACUC

Bine, dragul meu.
Nu mă-mbulzesc. Dar spune-mi, de ești bun,
Ce te aduce-aici la noi, în țară ?
Ce planuri pașii-ți îndreptară
Spre Famagusta ? Ai vreun neam pe-aici,
Ori vreo afacere în port, ce zici ?
Sînt curios, o recunosc, e drept,
Și de nu-mi spui, așa-s, bată-mă vina,
Că toată noaptea mă frămînt deștept.

OMAR

(zîmbind)

Dacă-i așa, nu vreau să-ți fur hodina.
Speranța mă-ndreapt-aici.

HABACUC

Speranță ? — Măi !...

OMAR

Din cîte-aud, aici poți să-ți găsești
Ușor norocul și aș crede-o.

HABACUC

Păi,
Ai bani destui ?

OMAR

Tot ce privești
Că duc în spate-i toată-averea mea.

HABACUC

Ei fi avînd proptele-n Cipru ?

OMAR

Ba !

HABACUC

Atunci cam greu ai să-ți găsești norocul.

OMAR

Sînt tînăr, am putere...

HABACUC

Ard-o focul !
Am fost și eu, aveam și eu putere
Și tinerețe, dar s-au stins degrabă.
În Famagusta de astea nu te-ntreabă :
Pe tinerețe nu-ți dă o lețcaie.

OMAR

Ei, fluturele-aleargă spre văpaie.
Văzut-am țara mea pierind în mare
Și Ciprul mă-mbia mereu din zare ;

Acu-s aici, nu caut îndărăt,
Aici voi sta, și-oi prinde rădăcină,
Nu-i țara voastră plină de lumină ?
Nu e bogată ? Nu se spun povești
De-a regelui și-a curții strălucire ?

HABACUC

Ce-i strălucirea cînd tu nu lucești ?

OMAR

Cei slabi nu află-n lege ocrotire ?

HABACUC

Cei mai puternici au în veci dreptate.

OMAR

Nu are cetățeanul libertate ?

HABACUC

Ei, da, sînt liber să-mpletesc nuiele !

OMAR

Așa de mult ești otrăvit de rele,
Că nu mai poți avea un gînd mai bun ?

HABACUC

Așa-i, sînt tot numai amar și fiere,
Și uneori îmi pare că-s nebun.
Vezi, mai demult munceam într-o părere,
Dar azi prea s-a întrecut măsura.
Îmi tot ziceam în mine : Habacuc,
Nu fi prea lacom și-nfrînează-ți gura.
Ai un copil, nu ești chiar singur cuc,
O colibioară, maldăr de nuiele,
Și cînd ți-e foame, cel mai bun mijloc
E să-ți mai strîngi cureaua peste șele.

Și numai iată că-ntr-o bună zi
Au prins să sape și să bocănească
Și pîn' s-apuc eu bine-a mă trezi,
Mi-a răsărit sub nas vila regească.
De-atuncea, vezi, am ciudă eu pe oameni,
Că, ce socoți, nu-i lucru blestămat
Să fii silit coliba să-ți asemeni
În orice clipă cu așa palat ?
Coloanele-și bat joc de mine parcă,
Ferestile mă strîmbă — soartă crudă !
Azi, foamea, setea — înmiit mă-ncearcă,
Simt că-n curînd am să plesnesc de ciudă !

OMAR

Pe tine dar invidia te paște ?
Crezi că un rege n-are griji defel ?

HABACUC

Griji ? Aidade ! Nu cred că le cunoaște.
Pe tron de aur mîndru șade el,
Și pentru că, ce vrea i se-mplinește,
De-aceea tot ce poate, vrea, firește,
Slugi are-o mie în palatul lui
Și harmăsari în grajduri are-o mie,
Și seara și-o petrece-n veselie,
Cu muzică și danțuri, cum îți spui.
Porunca lui nu mîntuie-a fi spusă
Și s-a făcut... De-ar zice : Uite, cer
Ca să-mi aduceți luna de pe cer,
S-a isprăvit... pe loc e și adusă !
Griji ? Aidade ! Un rege ? Cum crezuși ?

OMAR

Dar totuși poartă grijă de supuși...

HABACUC

Ei aș ! Habar nu are de popor !
Sumanul meu de-i rupt, îi pasă lui,
Ori de mă strînge cizma la picior ?

OMAR

Cum vrai s-o știe, dacă nu i-o spui ?

HABACUC

Ei, Doamne, groapa singur nu mi-o sap.
Că dac-ar fi să-i spun eu ce mă doare,
M-aș pomeni cu capul la picioare...
Mai bine-așa decît fără de cap.

OMAR

Și nimeni nu i-a spus lui adevărul ?

HABACUC

(căutînd cu grijă împrejur)

I-a spus unul, dar și-aprinse părul !
Sînt zece ani, acum de nu mă-nșel
Cînd Gandolin, un mare general,
Puternic stîlp al tronului regal...

OMAR

(cu ochii aprinși)

Se mai vorbește-n țară despre el ?

HABACUC

Era un om viteaz și preacuminte
L-ai cunoscut ?

OMAR

Nu, nu ; spune-nainte !

HABACUC

Era un suflet fără viclenie,
Dar Berengar, ce-i azi atotputernic,
Setos de cinste și cîștig nemernic,
A înmrejit cu multă dibăcie
Pe rege-n vîrsta minții lui necoapte,

Și ca să-ncînte firea lui ușoară
I-a spus că fruntea sa în orice noapte
C-o roată de lumină se-nfășoară.
S-a și jurat, iar regele crezu.
Și într-o seară, porunci devreme
Pe Gandolin în fața lui să-l cheme,
Și-l întrebă îndată ce-l văzu :
„Zărești și tu lumina ce-ncunună
Cu strălucire fruntea mea regală ?“
Dar Gandolin avu curaj să spună :
„Nu văd nimic, stăpîne, te înșală !“
Și regele strigă a doua oară :
„Nu vezi lumina care mă-mpresoară ?
Te-ntreb, n-o vezi ?“ — Și-acesta zise : „Nu !“
Atuncea craiul tigru se făcu...

OMAR

(întrerupîndu-l, cu aprindere)

Și Gandolin ce s-a jertfit adese
Și, cînd păgînii crîncen ne călcară,
Nebiruit în lupte rămăsese,
A fost proscris și izgonit din țară
Și a murit uitat !

HABACUC

Tu nu ești orișicine !...

OMAR

(reculegîndu-se, repede)

Am auzit slăvindu-l guri străine !

HABACUC

Și nu-i spui cine ești, lui Habacuc ?

OMAR

Un om fără de nume, un pribeag.
Dar mai bogat ca regele. — Mă duc.
Rămîi cu bine !

HABACUC

Pleci ?

OMAR

Cu-acest toiag !

(S-aud glasuri de corn ceva mai aproape ca-nainte.)

HABACUC

Auzi tu cornul vesel cum răsună ?
Sosește regele !

OMAR

Cum ? Vine-aici ?

HABABUC

Firește.

OMAR

Cum ? E-adevărat ce zici ?

HABACUC

(dîndu-și importanță)

Ei, știu că n-am să spun doar o minciună.
E cu suita-ntreagă la vînat
Și vine-acum, aicea, în palat
Să ia o masă... știi... că rege nu-i ?
Mi-a dat aceasta a-nțelege
În treacăt unul din mai-marii lui.

OMAR

(hotărît)

Atunci rămîn.

HABACUC

Rămîi ?

OMAR

Să văd pe rege.

SCENA a V-a

Cei dinainte ; RITA (ieşind din colibă)

RITA

E gata masa ; vino dar, tataie !

(Văzînd pe OMAR)

Ei... bună ziua !

OMAR

Bună ziua, fată !

RITA

Ei fi străin, se vede după straie.

OMAR

O fi şi-aşa... dar vocea ta curată
Îmi pare-un ciripit de păsărică
Din ţara mea...

HABACUC

(înveselit)

Şi ea-i o rîndunică
Şi-mi ţine cuibul cald.

OMAR

Şi te mai plîngi, moşnege,
Că eşti sărac ?

HABACUC

(plîngător)

Da, se-nţelege !
Sărac şi gol, trudind şi blestemînd,
Flămînd mă culc şi mă deştept flămînd.

RITA

Dar hai la masă !

HABACUC

(iarăşi vesel)

Hm ? la masă ? *(Plîngător)* Hai !
Ne-om mulţămi cu ce dă Dumnezeu.

(Către OMAR)

Şi tu ? Fii oaspe-al meu !

OMAR

Te plîngi că n-ai
Şi vrei să dai ospeţe ?

HABACUC

Mult nu-i, cum zic,
Dar om mînca pîn' n-o mai fi nimic.

RITA

(către OMAR)

Gîndesc că ţi-o fi foame ?

HABACUC

Unde pui
Că poţi să vezi prin ferestruica mea
Pe regele şi cu suita lui.

OMAR

Vă mulțămesc, cu drag rămîn aici,
Și cred că și curaj voi căpăta
În cuibul drăgălașei rîndunici.
Ei, gazdă mică, cum îți zice ?

RITA

Rita !

OMAR

Arată-mi drumul, Rito !

RITA

(deschizîndu-i ușa de la colibă)

Da. Poftim
Matale-ntîi.

(După ce OMAR a intrat, către tatăl său)

Mi-am cam pierdut sărita.
Dar borșul meu de nu l-oi fi greșit.
Ce zici de omul ăsta ?

HABACUC

Aferim !
Voinic băiat, păcat că-i cam țicnit.

SCENA a VI-a

REGELE și MADDALENA (amîndoi în straie de vînătoare, intră pe planul din față la dreapta).

MADDALENA

(cu sfială)

Stăpîn și rege !...

REGELE

Maddalena mea !
Ce poruncești ?

MADDALENA

În codru au rămas
Cu caii noștri-n urmă slujitorii...

REGELE

Și de-au rămas...

MADDALENA

Rog pe măria-ta
Să-mi deie drumul.

REGELE

Cum o să te las ?

MADDALENA

Te-am însoțit tot timpul vînătorii ;
Dar codru-acum în urmă ni rămîne...

REGELE

În urmă, da...

MADDALENA

Privește-n jur, stăpîne.

REGELE

(cu o uimire prefăcută)

Cum ? Nu-i un vis ? Ajuns-am la castel ?
O vrajă mi-a scurtat cărarea pân' la el ;
Ce lesne mergi așa-ntovărășit.

MADDALENA

Un vis a fost, cu-atîta strălucire
Măria-ta mi l-ai împodobit,
Încît acuma, cînd mă redeştept,
Nu pot decît să-ţi mulţămesc, o sire !

REGELE

Cînd visul este plin de fericire,
De ce să te deştepţi ?

MADDALENA

Aş vrea s-aştept
Pe tatăl meu... el poate că mă cheamă
Şi-i foarte îngrijat, de bună-samă...
Ascultă-mă deci, rege, şi te-ndură...

REGELE

Norocul ăstui ceas tot el mi-l fură ?

MADDALENA

Norocul ? — Care ?

REGELE

Cel de-a fi cu tine !

MADDALENA

Aş alerga la tatăl meu mai bine.

REGELE

Doresc să stai.

MADDALENA

În sufletul tău oare
Nu-şi află loc o rugăminte-a mea ?

REGELE

Îţi poruncesc ! Crezi tu că voi lăsa
Aşa noroc din mîna mea să zboare ?
Crezi c-am lăsat ca sperioasa fiară,
Aşa-n zadar, în deset să dispară !
Nu ! Ci voiam s-astîmpăr dorul
Ce-a noastre inimi îl hrăneau de mult,
Şi vezi, de-aceea din alai te-am smult :
Căci tu erai sfioasa căprioară,
Şi eu, eu, regele, sînt vînătorul !

MADDALENA

(consternată)

O, Doamne !... Cum ? O cursă aşadară !...

REGELE

Ca o cătuşă grea ne împresoară !

MADDALENA

(tremurînd)

Ai fost în stare ! pentru Dumnezeu,
Atît însemn în ochii tăi, o, sire !...
Dar cine-ţi dete drept de stăpînire
Asupra mea ?... Şi ai crezut că eu !...
În prada ta cine mă dete ?...

REGELE

Tu !
Ştiam de mult că Maddalena nu e
Născută să se-nchine-n umilinţă,
Dar... dor vorbea în mîndra ta tăcere
Şi dragoste-n întreaga ta fiinţă,
Şi ochii tăi nu se sfiau să-mi spuie ;
În ciuda ta-mi spuneau : cel ce mă cere,
Cel ce mă vrea un rege va să fie !

MADDALENA

(regăsindu-şi stăpînirea de sine)

Cel ce mă vrea să mă stimeze-i cer.

REGELE

Eu am făcut mai mult ; menit de cer
Să fiu stăpîn, privirea mea coboară...

MADDALENA

În sus se uită-acela ce iubeşte.

REGELE

Sînt rege !

MADDALENA

Fii rege aşadară !
Purtarea ta pe tine te-njoseşte.

REGELE

Tu arzi de dor şi vreai să pari de gheaţă,
Ţi-s drag şi trebui azi s-o dai pe faţă...
Răspunde !

MADDALENA

Nu, cît timp mă crezi o roabă.

REGELE

(apropiindu-se)

Tu mă robeşti pe mine mai degrabă !...

MADDALENA

O, lasă-mă !

REGELE

Vezi, mica mea tirană,
Că-mi placi aşa-n aprinderea mîniei !
Pe capul meu stă însă o coroană
Lucind ca semn de aur al domniei ;
Cu fruntea-ncinsă-n cercul ei de pară
Îndeplinesc eu slujba mea divină,
Şi-mi stă-n putere peste-o-ntreagă ţară
Să-mpart ori întuneric, ori lumină ;
Această mînă, la un semn, de-aş vrea,
De viaţă sau de moarte-i dătătoare ;
Şi mii de inimi sînt în sărbătoare
De le arunc doar o privire-a mea !
Să spun o vorbă — lumea jubilează,
Sau, tremurînd, îmi cade la picioare...
Şi eu, de-a cărui strălucită vază
Vorbesc pîn' şi luceferii-n tărie,
Vrei să mă-nchin unui capriciu-al tău ?
Vezi că nu vreau să fiu cu tine rău.
Dar pîn' s-arunci cuvinte de mînie
Ar fi mai înţelept, socot,
Să te gîndeşti că nu-s deprins nicicum
Să cer frumos acolo unde pot
Să poruncesc...

MADDALENA

Te vei deprinde-acum !
Din anii-mi tineri dacă, în tăcere,
Ţi-am dăruit adîncă adorare ;
Cît de grozav-ar fi a ta putere,
Tot *cinstea femeiască* e mai tare :
Ucide-mă ; dar cît am suflet viu,
Eu prada poftei tale n-am să fiu.
Mă-nchin plecată-n faţa unui rege,
Bărbatul însă, care mă alege,
Vreau să-ngenunche el în faţa mea..

REGELE

(tot mai pătimaș)

Eu să-ngenunchi ? — Ce mîndră ești așa !
Nu... tu vei sta cu fruntea în țărînă,
Privind la mine dulce și spășită
Și vei spori plăcerea mea păgînă
Prin umilința ta mărturisită.
Aici poți fi cu inima de-oțel —
Dar colo, în alcovul din castel,
Mînia ta va fi pe loc uitată...
Hai, Maddaleno, vino...

MADDALENA

Niciodată !

REGELE

Vrei regele tău însuși să te ducă ?
Te înfiori cînd brațul meu te-apucă,
Tu tremuri, da, fiindcă mă iubești...

MADDALENA

(îmbrîncindu-l cu o sforțare supremă)

Fiindcă te urăsc !

REGELE

(turbat)

Puteri cerești !

MADDALENA

(speriată de fapta ei, încet)

Vai, ce-am făcut !

REGELE

Nu ! orișice osîndă
Va fi prea ne-nsemnată și prea blîndă
Spre-a pedepsi purtarea ta, femeie !

SCENA a VII-a

Cei de mai-nainte ; DIOMED (tot în costum de vînătoare, venind din dreapta).

MADDALENA

(alergînd spre tatăl său)

O, tată !

DIOMED

Scumpa mea copilă, ce e ?

REGELE

(scos din fire)

Nemernici ! În genunchi !

DIOMED

O fată am...
Și nu pot crede... și de cred, vai mie !...

MADDALENA

O, tată, bine c-ai venit... eram...

DIOMED

O, Doamne ! deci adevărat să fie ?
Nu m-amăgea dar visul cel grozav
Ce luni de-a-rîndul...

REGELE

Taci, nemernic sclav !

DIOMED

Neatîrnat din vechi e neamul meu !

REGELE

Ești sclavul meu, ori nu-ți sînt rege eu !

DIOMED

Stăpîne, tu de sclavi nu duci nevoie.
Dar, orișicum, nu vei dispreţui
Un suflet sincer care-ţi va grăi
Așa cum te-a slujit, de bunăvoie,
Nu teama lașă, gloria cerșită
La curtea ta și-n sfatul tău m-aduse,
Ci dragostea cea mai neprihănită
La orice faptă călăuză-mi fuse.
Pe fiica mea, a vieţii mele stea,
Smerită să se roage o-nvăţai :
„Veghează, Doamne, peste ţara mea
Și ţine pe mărîtul nostru crai !"
Nesocotești iubirea și credința,
Dar ca să ne-njosești în schimb ființa,
Aceasta, rege, nu ţi-e-ngăduit.

REGELE

Hah ! Cine dă povețe unui rege !

DIOMED

Cel ce de bunăvoie l-a slujit !

REGELE

În ţara mea cuvîntul meu nu-i lege ?

DIOMED

La Cel-de-sus sîntem egali noi, toţi.

OMAR

(fără să fie observat, a ieșit din colibă, ascultă cîteva momente și dispare pe urmă încet la dreapta, în fund).

REGELE

Nebune ! Vierme din ţărînă, poţi
Să te compari cu vulturul din slavă ?

Pe loc s-ar stînge oarba ta-ngîmfare
De-ar bănui puterea mea grozavă !
Privirea mea de zeu hotar nu are
Și lumi ascunse vouă-n veci zărește.
Spre culmi pe cari voi nu le bănuiţi,
Purtat de aripi, duhul meu plutește.
Voi sînteţi noapte, eu lumină vie,
De-aceea : la pămînt ! Îngenuncheaţi !

DIOMED

(ţinînd pe fiica sa îmbrăţișată)

Ne închinăm puterii ce ţi-i dată,
Dar slăbiciunii tale niciodată !

REGELE

Aflaţi atunci ce-mi stă-n putinţă mie !
Eu pot să-nalţ în rang pe-un cerșetor,
Și-n pulbere s-azvîrl pe cei trufași.

MADDALENA

Eu-s vinovată ; lasă-mă să mor !

REGELE

Nu, veţi trăi, huliţi și nevoiași !

(Se-ntoarce spre castel și strigă)

Hei ! N-auziţi ? Dormiţi în ziua mare ?
Popor de cîrtiţi ! Trîndavi ! Pierde-vară !

SCENA a VIII-a

Cei dinainte ; NICCOLA (cu mai mulţi) lachei (și slujitorime de toate felurile, dau unul peste altul, cîte unul, ori în cete, coborînd fuga pe scări).

REGELE

Nemernici sclavi, tot eu să v-amintesc
Ca să-mi ieșiţi întru întîmpinare ?

NICCOLA

(gîfîind)

Stăpîne, tu ai poruncit asară
Să nu...

REGELE

Acuma altfel poruncesc !
Suita mea...

NICCOLA

(slugarnic, tremurînd)

E de mai multă vreme
Aici şi-aşteaptă preasupus s-o cheme
Măria-ta...

REGELE

Aicea să s-adune !

(Mai mulţi lachei dau năvală în dreapta. NICCOLA vrea să plece cu ei.)

Niccola, tu rămîi aici şi-mi spune :
Bordeiul cela oare-al cui să fie ?

NICCOLA

Al unor cerşetori de proastă teapă :
Nici n-au, stăpîne, după ce bea apă !

REGELE

(murmurînd)

Bun !

SCENA a IX-a

Cei dinainte ; BERENGAR, PANFILIO, FERRANTE (şi alţii) mai-mari ai curţii (şi mai mulţi) oşteni (sosesc urmaţi de lachei din dreapta).

BERENGAR

Slavă ţie, rege !

TOŢI

Slavă ţie !

REGELE

Cinstite Berengar şi voi, ceilalţi,
Spuneţi-mi : cine-s eu ?

BERENGAR

Erou şi ţar
Ce printre prinţi ca soarele te-nalţi.

PANFILIO

Eşti cîrma lumii şi a ţării faimă !

FERRANTE

Eşti trăsnetul ce duce-n duşmani spaimă !

BERENGAR

Iar pentru-amici eşti astrul cel polar !

PANFILIO

Aşa e !

TOŢI

Slavă ţie !

REGELE

Voi vedeţi
În mine pe stăpîn ; şi voi mă vreţi,
Căci vă apropiaţi cu umilinţă.

Voi mă iubiți, căci sînteți frunți plecate :
În voi mă-ncred, căci voi îmi dați credință.
Vedea-veți deci cum știu să fac dreptate,
Lovind pe cel obraznic și semeț...

BERENGAR

Cine-a-ndrăznit... ?

REGELE

În mîna mea divină
Țin cumpăna înaltului județ ;
Cum aș alege grîul din neghină
Eu ștampilez, pe bun și pe mișel —
Și-am să v-arăt o pildă azi la fel !

(Se duce la ușa colibei)

Deschideți !

FERRANTE

(la o parte și încet lui BERENGAR)

Ce să fie ?

BERENGAR

(același joc)

Stai pe loc,
Că merge strună. Diomed
A fost destul de prost ca să-l întarte !

FERRANTE

Bătrînul care trece pentru el prin foc ?

BERENGAR

De-o merge tot așa mereu, eu cred
Că ceasul biruinții nu-i departe.

FERRANTE

(cu teamă)

Ia seamă că ne văd...

REGELE

(a bătut de mai multe ori)

N-ați auzit ?

SCENA a X-a

Cei dinainte ; HABACUC, RITA

HABACUC

(urmat de RITA apare în ușa colibei)

Hei ! cine bate-așa de tare ?... Drace !
Măria-sa !...

REGELE

Cum vezi.

HABACUC

Hait ! M-am topit !

(Se aruncă lat la pămînt)

Sublimule ! Prea-nalte !

REGELE

Vino-ncoace...
Cum te numești ?

HABACUC

Mă... stăi !... mă... care va să zică,
Mă... stăi, sublime... am uitat, de frică !...

RITA

Măria-ta, îl cheamă Habacuc.
E-mpletitor de coşuri şi trăieşte
Din munca lui cinstită de-azi pe mîne.

REGELE

Tu cine eşti ?

RITA

Sînt fata lui, stăpîne !

REGELE

Ridică-te !

HABACUC

(încă în genunchi)

Am voie să mă duc ?
Atotputernice, gîndeşte
Că sîntem nişte oameni nevoiaşi
Şi-ndură-te viaţa să ni-o laşi !

RITA

Măria-sa nu-ţi face nici un rău.

HABACUC

De eşti cumva-nciudat pe robul tău,
Ai milă de aceste albe plete ;
Am toane uneori, dar om rău nu-s.

RITA

Ridică-te ! Măria-sa ţi-a spus...

REGELE

(s-a-ntors spre DIOMED şi MADDALENA)

Acela ce a crede se-ncumete
Că mi-e egal, va fi cel mai căzut,
Mai de pe urmă între umiliţi.

Din faţa mea de-acum veţi fi goniţi,
Vă iau şi rang şi titluri şi avut,
N-aveţi ce mai căta-n palatul meu,
Ci veţi trăi-n acest sărac bordeu
Pîn' ce din toată gloria trecută
Veţi fi ajuns ca să cerşiţi la drum,
Şi ura ce mi-o arătaţi acum
Va fi de neagra lipsă întrecută !
Spre-a vă simţi şi mai adînc căderea,
Acestor cerşetori le dau averea
Şi rangul vostru şi al vostru nume,
S-ajungă ei ce-aţi fost odată-n lume...
Mai creadă-se egal cu mine dară
Cel ce-a văzut că eu sînt soarta lui...

DIOMED

(căutînd în jurul său)

Şi voi tăceţi, prieteni ! Nimeni nu-i ?...
Panfilio... ţii minte-odinioară...
Prietenie parcă îmi juraşi...

PANFILIO

Măria-sa e drept.

DIOMED

(către suită)

Nebuni şi laşi !
Ce umiliţi vă gudurați odată
Pe lîngă mini...

BERENGAR

E vina ta, socot.

MADDALENA

Ai şi deprins cerşitoria, tată ?
Tot ni se ia, dar ne rămîne tot
Cît timp suntem cu inima-mpăcată.

Nu-ți plînge deci măririle trecute...
Hai să plecăm cu fruntea ridicată.

(Către REGE)

Iar ție, rege, cerul să-ți ajute
Ca-n viața ta nicicînd să nu ajungi
Ca prietenii pe cari azi i-alungi...

REGELE

Cari mă urăsc...

MADDALENA

Ba nu : te plîng amar...

REGELE

Plecați !

(DIOMED și MADDALENA sînt conduși în colibă de doi slujitori ; REGELE arată pe HABACUC și RITA)

Niccola, vezi de-aceștia doi
Să mi-i îmbraci în mîndre straie noi
Precum li e și rangul...

(Strigă)

Berengar...

BERENGAR

(înaintînd)

Măria-ta !

REGELE

Cinstit și drept tu ești ! —
Așa-i ?

BERENGAR

Stăpîne, te mai îndoiești ?

REGELE

Și — mă iubești !

BERENGAR

Mai mult ca ochii mei !

REGELE

O, spune-mi-o, — vreau să mi-o spui mereu !

(Se depărtează împreună cu BERENGAR, după suită.)

NICCOLA

Vă rog, domnule conte...

HABACUC

(care pîn-acum rămăsese prostit și încă uluit de frică)

Hai ?

NICCOLA

Sînt eu,
Plecata slugă care vin...

HABACUC

Alei !
Îmi pare, Rita, că-s buimac de somn...
Ia pișcă-mă de braț, să văd : nu-i vis ?

RITA

Ești treaz.

HABACUC

Atunci, în adevăr, sînt domn ?
Sînt domnul conte ?

RITA

(arătînd cu degetul la NICCOLA)

Dac-aşa ţi-a zis...

NICCOLA

Nobleţa regele ţi-o împrumută,
Eşti conte şi vei locui-n palat...

HABACUC

Şi în bordeiul meu ceilalţi se mută ?
Hai ?... în bordeiul meu ?

NICCOLA

Cred că permiţi...

HABACUC

Să ierţi, bordeiu-i bun, preaînălţate,
Şi-ncăpător... da, trebuie s-o ştiţi...

RITA

A, da !

HABACUC

Şi... coşurile mele, frate ? !

NICCOLA

Fii pregătit de-un rang şi mai înalt.

HABACUC

Un coş nu-i gata... iar pe celălalt
Acum o lună l-am făgăduit
Lui Beppo, pentru biata-i nevestică...

NICCOLA

Ei, lasă-le ! de-acum s-a isprăvit...

HABACUC

Şi Rita mea, — hai ?... Care va să zică
De-acum se cheamă că-i contesă ea ?

NICCOLA

Nici vorbă.

HABACUC

Pentru căpăţîna mea
E prea mult asta !

RITA

Ah, tataie dragă,
Noi rămînem ce-am fost o viaţă-ntreagă !

HABACUC

(bagă de seamă că cei doi slujitori, cari se întorc din colibă, îi fac o adîncă reverenţă ; cu o bucurie de copil)

Bre, Rito ! Uite-i cum se mai îndoaie !
Acum văd eu că-s mare lighioaie !

NICCOLA

Veniţi... v-aşteaptă croitoru-n casă ;
Şi-apoi veţi sta cu regele la masă !

HABACUC

La naiba !... şi mîncai acuma chiar !

NICCOLA

Pe urmă cred că este necesar
Să vă învăţ puţină manieră...

HABACUC

(chiuind)

Și-s conte, dară ?... Unde ești, holeră !

(NICCOLA îi conduce pe amîndoi la dreapta, pe terasă, în vreme ce lacheii continuă să le facă reverențe.)

SCENA a XI-a

Cei dinainte (fără) DIOMED ; MADDALENA, HABACUC, RITA ; (pe urmă) OMAR

REGELE

(vine încet în fața scenii, vorbindu-și aproape singur)

Puternic sînt și răspîndesc lumină
Ca-n întuneric zorii dimineții ;
Cunosc destule taine ale vieții,
O părticică-a ei doar mi-e străină.
În cumpănă, ca drept judecător,
Eu sufletele omenești le-am pus,
Și pe acel ce se urca prea sus,
Eu am știut la vreme să-l cobor.
Eu niciodată n-am fost înșelat,
Și dac-am fost, eu singur m-am lăsat.
Și totuși... totuși... cel ce-ar fi în stare
Să-mi dea cel mai neprețuit tezaur :
Să pot citi în inimi pînă-n fund : —
Pe-acela l-aș acoperi cu aur...

(Ca trezit din vis)

Urmați-mă !

OMAR

(care și mai înainte fusese vizibil în repetate rînduri în fundul scenei, a încercat în vremea asta să străbată printre curteni pînă la REGE).

STEFANO

(o apariție marțială, către OMAR)

Stai !

BERENGAR

(devine atent)

Ce-i ?

STEFANO

Un oarecare
Vrea să străbată la măria-sa...

BERENGAR

Pe drum ?... Să plece !

OMAR

Nu, — am să pătrund !

REGELE

Ce vrea creștinul ?

OMAR

Vreau măriei-sale
Să-i dau aceea ce-i lipsește încă.

BERENGAR

Nu-i locu-aici ! Întoarceți-l din cale !

REGELE

Ce-mi mai lipsește ?... — Nu ! doresc să stea !

(Către OMAR)

Ai spus o vorbă mare și adîncă.
Sînt regele. Ce-mi mai lipsește ? Spune !

OMAR

Ce arta mea doar poate să-mprumute.

REGELE

Ce artă ai ?

OMAR

Sînt croitor.

REGELE

(zîmbind)

Nebune !
Cum ?... N-am eu oare haine mii și sute ?

OMAR

Dar îți lipsește haina fermecată !

REGELE

Ce fel de haină ? Cum ai zis c-o cheamă ?

OMAR

(ca în extaz)

De unul singur poate fi-mbrăcată :
De-acel ce poartă frîul fără teamă
În carul soarelui —, de-acela care
Decît mărirea lui este mai mare,
Decît îi merge faima, e mai drept
Și-ntre eroi e cel mai înțelept
Iar între înțelepți cel mai de seamă...
Și vin din depărtatul răsărit...

REGELE

Și crezi c-aș fi acela eu ?

OMAR

Tu zici.

BERENGAR

Cum poți răbda pe-acest coțcar aici ?
Nu vezi că tot e-o laudă deșartă,
Măria-ta... ?

REGELE

Și coțcăria-i artă.
Și acesta-i un artist desăvîrșit...
Gîndești că am să cred eu tot ce-ascult ?

OMAR

O, cine-ar cuteza așa de mult
Ca-n fața ta palavre să vorbească ?...
Cînd poți să smulgi cea mai dibace mască,
Poți dezveli cea mai ascunsă taină,
N-ai să ghicești pe omul care minte ?

REGELE

Cine ești tu ? Ce-ți poate zisa haină ?

OMAR

Stăpîne, iată-n cîteva cuvinte :
Mă cheamă Omar ; leagănul mi-a fost
Pe malul Tigrului, în țara care
E sărutată cea dintîi de soare,
În țara unde încă au un rost
Misterele, și firea-n glas de șoaptă
Minuni și taine omului mai spune,
Iar duhuri gata de-a-l sluji așteaptă.
Un mag a fost iubitu-mi tată
Și-a-nfiripat cu-adîncă-nțelepciune
Un talisman : profanilor s-arată
Ca orice piatră scumpă la vedere,
Dar cui îl știe, el îi dă putere
S-aleagă adevărul de părere
Și ce e calp de ceea ce-i curat...

REGELE

Și talismanul tău...

OMAR

Mi l-a lăsat
La moarte, mie, singurului fiu...

REGELE

Și unde e ?

OMAR

Pe inimă îl țiu.

REGELE

Și dacă l-aș avea-naintea mea,
Cum pot să văd de face-ori nu minuni ?

OMAR

Încearcă-mă de crezi că spun minciuni
Nu pot să-l dau la alții, chiar de-aș vrea.
Dar vraja lui eu știu s-o întrețes
În orice stofă : și de-i vrea, degrabă
Ți-aș da în mînă haina fermecată
Pe care tu, ca singurul ales,
Cel mai în drept ești ca s-o porți vreodată.

REGELE

Ai mult curaj !

OMAR

A straiului podoabă
Cred c-ar vorbi chiar ochiul tău, stăpîne,
Și tuturor acelor înțelepți
Precum și celor credincioși și drepți
Li-ar apărea-n culori strălucitoare,
Dar nevăzută-n schimb îi va rămîne
Oricărui rău precum și-oricărui prost.

Acestora chiar în amiaza mare
Li va părea ceva ce corp nu are,
Un ce hazliu și fără nici un rost.

REGELE

(către suită)

Ce credeți voi, prieteni ?

BERENGAR

Aiurează !

PANFILIO

Cum ar putea măria-sa să crează ?

REGELE

(pe gînduri)

Nu poate pune nimenea hotare
Posibilului, pîn' ce ia ființă...
N-am făptuit chiar însumi eu adese
Ce se părea că e cu neputință ?
Și n-am gîndit ce nu-ncăpuse-n gînd,
Și n-am făcut să strălucească viu
Ce pîn-atuncea nevăzut fusese ?

(Către OMAR)

Nu cred nimic, dar totuși am să-mi țiu
În frîu mînia, tînăr îndrăzneț.
Am să te pun la probă în curînd.
Vai ție, dacă vei fi spus minciuni :
Vei fi atuncea morții hărăzit.
Dar de vei izbuti cu orice preț
Să dai ființ-acelei mari minuni,
S-alcătuiești cu talismanul tău
Un strai ce va rămîne nevăzut
De omul prost sau rău,
Să-mi luminezi ce încă mi s-ascunde,
Să-mi ușurezi menirea mea pe lume
Spre-a cerceta și a pătrunde,

A pedepsi sau a cruța anume, —
Atunci regească îți va fi răsplata !

OMAR

Eu nu pretind să te încrezi în mine
Pînă ce straiul meu nu va fi gata.
Dă-mi un atelier, atît te rog,
Și chiar de azi încep...

REGELE

Ia seama bine,
Că de mă-nșeli...

OMAR

Pun capul meu zălog !

REGELE

Aflați atunci : din ceasul ăsta chiar
Omar e-n slujba mea ; făr' de zăbavă
Și-i dați tot ce-o să-i pară necesar...
Și-acum, urmați-mă la masă !

(Urcă terasa și face un semn lui NICCOLA. Acesta face un semn înăuntru, la care în castel începe o muzică veselă.)

TOȚI

Slavă !

REGELE

O, desfătare dulce peste fire,
O, răzbunare ! Ceas de mîngăiere,
Cînd ura unora o vezi că piere
În oceanul ăsta de iubire !
Veniți !

(Intră, însoțit de toată suita, în castel.)

OMAR

(rămas singur)

De fugi, sărmane, ca de ciumă
De adevăr, pe care l-ai făcut
Să tacă și să sufere-n tăcere,
Îți va vorbi el, travestit în glumă.
Arată-acum de vezi ce-i nevăzut !

ACTUL II

Sală în palat, uși la dreapta și la stînga, în fund un iatac care e acoperit de o perdea mare.

SCENA I

BERENGAR, FERRANTE

BERENGAR

(vine din stînga, se duce la ușa din dreapta și vorbește înăuntru)

Aici putem vorbi netulburați...

FERRANTE

(din dreapta, se uită cu precauțiune în jurul său)

Dar poate croitorul să ne-audă
De-alăturea...

BERENGAR

N-ai grijă ! El asudă
Cu farmecele lui...

FERRANTE

(pe același ton înăbușit, duce pe BERENGAR tocmai spre fund)

Mă tem de el.
Și tu te cam temeai, dar văd că bați
Acum în struna lui...

BERENGAR

Da, se-nțelege.
Ba caut chiar pe rege-a-l întări
În rătăcirea lui...

FERRANTE

Spre care țel ?

BERENGAR

Deșteptule, ce alt putem dori
Decît ca îngîmfatul nostru rege
În prada unei coțcării de rînd
S-ajungă-a face-orbește tot ce vrem.

FERRANTE

De Omar ăsta parcă tot mă tem
C-o să ni sape groapa...

BERENGAR

Fii pe pace.
E-un vagabond ce se va da-n curînd
Pe față.

FERRANTE

Da, dar dacă totuși face,
Cu arta ce-și atribuie, minuni ?

BERENGAR

Ei, ce ne pasă ? Au să se cunoască
Cei proşti şi răi. Puterea noastră însă
Şi vaza şi mai mult au să ne crească :
Noi doar, — noi sîntem înţelepţi şi buni.

FERRANTE

N-am cunoscut o logică mai strînsă.

BERENGAR

Căci cine ar putea să năzuiască
Ceva mai bun, mai înţelept ca noi ?
Noi vrem această obidită ţară
S-o liberăm din mîna tiraniei,
Să-şi aibă sfînta libertate iară.

FERRANTE

Ce scop înalt !

BERENGAR

Şi vei vedea apoi
Norodul tot în culmea bucuriei...

FERRANTE

Impunător ! — şi-n urmă, amîndoi
Vom împărţi puterea pe din două ?

BERENGAR

Neapărat !

FERRANTE

Superb ! Dar nu e mică
Primejdia...

BERENGAR

Îmi pare că ţi-e frică...

FERRANTE

Să-mi fie frică, zici ? Doamne fereşte !
Dar dacă nu vom izbuti, vai nouă !

BERENGAR

Fricosule ! Auzi şi te uimeşte :
Avem la spate o armată gata.
Şi nu sporeşte oare zilnic ceata
Nemulţumiţilor ? Eu, de-ani întregi,
Ce crezi că fac decît cu tămîierea
Să-nnod din ce în ce mai tare lanţul
În care lesne poţi să-ncurci pe regi ?
El stă-mpietrit, privindu-se-n extaz :
Numindu-l mare, am ştiut să-l scaz,
Numindu-l ager, i-am luat vederea,
Ş-acum el însuşi îmi ajută braţul
Ca să-l azvîrl cu totul în pierzare.
Îndurător i-am zis şi el tresare,
Cînd îl aclamă-a slugilor lui turmă,
Iar pentru-o vorbă doar ceva mai tare
Şi-a izgonit prietenul din urmă.

FERRANTE

Aceasta-i drept.

BERENGAR

Şi singur Diomed
Ni sta în drum. Azi, surghiunit, socoţi
Că nu-i cu noi ? Aş pune rămăşag.

FERRANTE

Panfilio însă şi ceilalţi, ce cred ?

BERENGAR

Ei, ăştia-şi dau mantaua după vînt.
Cel ce stă sus îi ţine-n frîu pe toţi,
Iar cel ce cade nu mai are steag.

FERRANTE

Și cînd să-nceapă lupta ?

BERENGAR

În curînd
Se va serba cu salve și-aclamații
Aniversarea-ncoronării cînd
Purcede curtea cu bogat alai...

FERRANTE

Și această zi ?...

BERENGAR

Anume-o desemnai ;
Cînd tot orașu-i plin de luminații
Și toată țara-noată-n veselie,
Atuncea Ciprul liber o să fie !

FERRANTE

Și-o să împărțim puterea amîndoi !

BERENGAR

A, negreșit !

FERRANTE

Bun ! Bun ! Așa te vroi !
Și orice jertfă-i mică, dragul meu,
Cînd libertatea țării este-n joc.

(Iese prin dreapta.)

BERENGAR

(singur, privind pe urma lui)

Să-mi scoți numai coroana tu din foc, —
Că de purtat, o port și singur eu !

SCENA a II-a

NICCOLA (deschide reverențios ușa din dreapta) ; HABACUC (într-un costum de-o bogăție exagerată, intră urmat de doi paji)

HABACUC

(cu grandezza către paji)

Avem aici afaceri mari de stat !

(PAJII îl urmăresc plini de respect.)

Ăști doi se țin ca grapa după noi !

(Face stînga-mprejur și le scutură mînile)

Ei, mergeți sănătoși. — Stați c-am uitat :
Trimiteți-ne-aici pe fata noastră :
Vreau să-i vorbesc — eu, înălțimea voastră !

(PAJII ies la dreapta.)

Aș vrea să știu ce vor aceștia doi !
Nu poate omul nici să-și șteargă nasul,
Cînd doi copii așa binecrescuți
Aleargă după dînsul la tot pasul !

NICCOLA

Ei sînt tocmiți anume să te-ajuți...

HABACUC

M-au plictisit...

NICCOLA

Acuma, dacă vrai,
Vom face-oleacă exercițiu...

HABACUC

Uf !

NICCOLA

Nu ai în toate cuvenitul rost
Și nici concepții mai înalte n-ai ;
Iar dacă ții să nu fii scos din post...

HABACUC

De cînd sînt eu n-am dat de-așa năduf !

NICCOLA

De pildă, uite, chiar cînd umbli...

HABACUC

Păi
Nu umblu eu, ca lumea, pe picioare ?

NICCOLA

Nu umbli demn destul, căci se cuvine
Să pară nobili chiar și pașii tăi.

(Îi arată)

Așa !

HABACUC

(imitîndu-l)

Așa ?

NICCOLA

Acu-i ceva mai bine.
Dar dunga largă care-ți strîmbă gura...

HABACUC

Poi, bine, neică, nu cumva crezi oare
Că mi-am ales eu singur mutra ?

NICCOLA

Știu.
Poți totuși să-ți mai dregi puțin figura...

HABACUC

Prea bine. Dar nu cred c-am să deviu
Oricum aș drege-o, mai frumos cu asta...
Ei da, în vremea mea, am fost și eu
Drăguț și zvelt, că îmi zicea nevasta
Întotdeauna : Dragă Habacuc,
Ești ca un prinț ! — Hei, domnul meu,
Ce vrednică femeie ! Și voinică !
Dar niște friguri, vai, mi-au dat-o gata.
Bătea la trîntă lesne pe-un flaimuc
De la oraș ca de-alde dumneata,
Și se urca prin pomi ca o pisică,
Chiar după ce veni pe lume fata.

NICCOLA

Taci ! Taci !

HABACUC

De ce să tac ?

NICCOLA

Așa
Vorbește-un mare conte, mă rog ție,
De doamna răposata sa soție ?

HABACUC

Amar de capul meu ! Păi, bine, — cum ?

NICCOLA

Ar trebui mereu să te gîndești
La orice vorbă care-o scoți din gură,
Că porți un titlu de noblețe-acum !

HABACUC

(ștergîndu-și fruntea de sudori)

Noblețea asta e-o harababură !
Mai lesne-i, zău, la coșuri să-mpletești !

SCENA a III-a

Cei dinainte. RITA (din dreapta, îmbrăcată distins. Apoi) OMAR

NICCOLA

A, domnișoara...

RITA

(vioi și semeț)

Bună ziua, tată !

HABACUC

De ce mă faci s-aștept, ai, rîndunea ?

RITA

Am dat o raită prin grădină.

(Îi întinde la gură un măr mîncat pe jumătate)

Iată !
Mușcă din el, că-i dulce !

HABACUC

Strașnic măr !

NICCOLA

(dezaprobînd)

O ! o !

RITA

E o minune-n adevăr !
Cînd toată lumea încă hodinea
Din așternut tiptil m-am strecurat,
Am pus pe mine zdreanța asta nouă
Și am ieșit în aerul curat
Să beau mireasmă, să beau rouă.

C-o veveriță m-am luat la goană
Pe supt copaci cît îi livada
Și-am alergat așa o toană.
Și tot sărind m-am încurcat în coada
Ce-mi atîrna la rochie-napoi
Și am lăsat-o naibei de găteală,
Tot nu-mi venea deloc la socoteală.

(Scoate din buzunar o bucată ruptă din rochie și i-o azvîrle lui NICCOLA)

Moș intendent, ți-o dărui dumitale :
Poți să-ți croiești din ea vreo trei basmale !

HABACUC

Leit mă-sa !

NICCOLA

(înspăimîntat, sieși)

Ce mă fac cu voi ?!

(Tare)

Cu tatăl dumneavoastră dimpreună...

RITA

Ei, ce-i ? Ei, ce poftești ?... Motan hursuz !...

NICCOLA

La curte-s reguli anumite-n uz !...

RITA

Nu știți, pesemne, ce e voia bună !

NICCOLA

Cum am mai spus, o, domnilor prea-nalți.
La curte demnitatea se impune.

RITA

Tot demnitate ! Demnitate !... Spune,
Tataie, ce-i cu demnitatea ceea...

HABACUC

Nu pot să-mi dau prea bine cu ideea...

NICCOLA

Luați-vă și voi după ceilalți...

RITA

Nu, asta n-am s-o fac. Și ce-s apoi
Aceste biiguieli și fasoliri,
Să-ți fie teamă păn' să și respiri,
Să nu vorbești, nici să nu rîzi prea tare,
Să ocolești în drum pe fiecare,
Să nu-i arăți nici dragoste, nici ură,
Să nu dai ochii peste cap cînd bei
Și să nu mesteci bucătura-n gură,
Să calci tiptil ca un strigoi
În noaptea sfîntului Andrei,
Dacă se cheamă asta demnitate.
Mă crede că nu țiu deloc s-o am.

NICCOLA

Eu datoria mi-am făcut-o unul.
În fine, ascultați ce-aveți pe azi
Să faceți, precum scrie la program.

(Desfășoară o listă lungă)

În sala tronului, — fix la amiaz.
La unu făr-un sfert, se ia dejunul.
Costumul veți schimba la ceasul două.
La trei și păn' la cinci e recepțiune,
Apoi un ceas întreg de plimbăciune ;
La șapte, un costum de gală.
Concert apoi la ora nouă.

HABACUC

La zece sîntem morți,
La unsprezece țepeni...

(S-așază sfîrșit la dreapta.)

NICCOLA

Mă duc de-acum. Dar țineți minte una :
Cu regele e bine să te porți
Frumos și umilit întotdeauna.

RITA

Ei, moșule, iar ți-ai ieșit din pepeni.
Ești caraghios ! De ce te-a prins mînia ?

NICCOLA

(adînc jignit)

Eu, intendentul curții, caraghios ?
Vă las cu bine !

RITA

Umblă sănătos !

(Stînd la dreapta tatălui său, la spatele lui NICCOLA, îi face acestuia cu tifla)

Du-te-nvîrtindu-te ca ciocîrlia !

OMAR

(apărînd după perdeaua din mijloc, fără să observe încă pe RITA și HABACUC, către NICCOLA, care stă în prag la stînga)

Te duci la rege ?

NICCOLA

Da.

OMAR

Vesteşte-i dar
C-am isprăvit cu ţesătura mea.
Culorile, urzeala dacă vrea
Să le examineze, îl aştept.

(NICCOLA iese prin stînga.)

SCENA a IV-a

HABACUC, RITA, OMAR

RITA

(văzînd pe OMAR)

Tataie uite oaspele de ieri !

HABACUC

(sărind în sus)

Ei, bată-te !...

OMAR

E de mirat, ce-i drept :
În cuibul drăgălaşei rîndunici
Ne-am cunoscut, şi ne vedem aici.

HABACUC

Sînt prea mişcat. Îngloată ochiul meu
O lacrimă. Vin să te strîng la piept.
Hei, slavă Domnului, c-am dat şi eu
De-un om cu care pot să mă-nţeleg.

OMAR

De-acuma ai scăpat de zile-amare.

HABACUC

Va-s'zică ştii şi tu ce am păţit ?

OMAR

Ei, bravo ! Doară urlă tîrgu-ntreg !

HABACUC

Acum şi tu eşti lighioaie mare ?

OMAR

Eu încă nu ! Tu însă văd că-noţi
În boieria ta de conte. — Ce mai vrai ?

HABACUC

M-au întrebat pe mine-ntîi, socoţi,
De-mi place-ori ba conţia asta mie ?
Crezi că norocul stă-n mîncări streine ?

OMAR

Ce-ţi pasă-acum ? Parale ai,
Trăieşti ca prinţii, pizmuit de-o lume.

HABACUC

Cu-atît mai rău.

OMAR

Dar zi-i pe nume
Acelui ce-i mai norocos ca tine ?

HABACUC

Aşa îţi pare... dar eu ştiu ce ştiu...

OMAR

O hîrîiai din greu oricum, altdată...

HABACUC

Ce zici ?... Ferit-a sfîntul ! Rito, tată,
Cum trăiam noi ?...

RITA

Eu una, foarte bine !
Dar tu...

HABACUC

Cum, eu ? Cine să fiu
De nu eram eu vesel şi chefliu !
Mai înjuram... ca omul... cîteodată
Şi, înjurînd, simţeam pe loc că-mi trece,
Şi chiar de mă-nciudeam eu cînd şi cînd
Că-n loc de vin trăgeam la apă rece
Şi că steteam cam des în prag flămînd,
Eram încaltea eu de capul meu !...

OMAR

Dar meşteşugul migălos şi greu...

HABACUC

Aşa ?... Tu crezi că viaţa e lăsată
Ca s-o petreacă omu-n trîndăvie ?!
Ce greu îmi trece vremea astăzi mie
Şi cît de iute îmi trecea odată !
Cînd stam acolo şi-mpleteam nuiele
Ce repede uitam de toate cele,
Şi dinainte chiar puteam să spun
De-mi izbuteşte coşul rău sau bun...
Acum, de cînd tînjesc aci-n castel,
Mi-au zăpăcit sărmana căpăţînă
Cu predici lungi de-un cot,
Cu griji de stat, afaceri fel de fel ;
Serbări, ospeţe, demnitate,
Mai ştiu eu ce... că-s prăpădit de tot !
Ba spune, zău : poţi duce-aşa viaţă
Şi să mai faci pe contele, cînd toate
Ţi se arată parcă printr-o ceaţă !...

(Se aşază)

Ah, de n-aş fi aşa de rău dispus,
Aş trage un somn... O, viaţă ticăloasă !

(Cască zgomotos)

O, trai nesuferit !... Copii, m-am dus !

(Adoarme răzemat de speteaza scaunului.)

RITA

Priveşte-l, doarme şi-o să-i facă bine,
Odihna-i este foarte priincioasă ;
Vorbeşte-ncet, încet de tot, străine !...

OMAR

Ţi-e dor şi ţie, Rito, olecuţă
De cuibul drăgălaşei rîndunici ?...

RITA

Un singur lucru mă mîhneşte-aici :
Că nu mai am din zori şi pînă-n sară
Să îngrijesc de el şi de căsuţă ;
Să mătur prin odaie şi afară
Pe dinaintea colibioarei noastre,
Să-i ud la geamuri florile din glastre,
Apoi să mă apuc
Să-i fierb pe gustul lui o ciorbă,
Pe prispă seara să mai stăm de vorbă,
Şi-n toată săptămîna să-i aduc
Acasă cîte-un braţ
De mladă şi nuiele...
S-au dus vremile-acele !
Eram săraci, acum sîntem bogaţi,
Dar pentru mine nu-i nici o schimbare,
Căci soarele apune şi răsare,
În crîng se-ngînă-aceleaşi păsărele
Şi cerul şi pămîntul mă îmbie
La veselie :
Mă rog, dar ce-are-a face,
Ce-s eu de vină dacă lumea-mi place !

OMAR

De asta eu n-am să te cert.
Dar, regele ! Cît s-arătă de mare
Vrînd să te-nnobileze în deşert :
Cînd nobilă erai tu din născare !

RITA

Ah, nu ! Dar eu de-aş fi un rege mare,
Aş fi mai veselă ca el un pic ;
Aş părăsi şi curte şi palat
Să spun şi eu apoi c-am petrecut...
Socot că nici să rîdă nu mai ştie...

OMAR

Ori poate niciodată n-a ştiut.

RITA

Eu cred că cel ce rîde bine, — fie
Chiar şi de sine însuşi cîteodat' —
E omul cel mai fericit din toţi.

OMAR

Am să încerc eu să-l învăţ...

RITA

Nu poţi
Şi nimenea nu ar putea să-i deie
Acest noroc decît doar — o femeie.

OMAR

Tu poate ?

RITA

Nu, dar una ce-i e dragă
Şi după care mult o să ofteze...

OMAR

Spune
De unde ai atîta-nţelepciune ?

RITA

Cum ? Asta-nţelepciune va să zică ?

OMAR

Înţelepciunea naturii !
Rămîi, copilă, — aşa cum eşti acum,
Că n-ai să te alegi cu alt nimică,
De-ar fi chiar să pătrunzi pe *ce* şi *cum*.

RITA

Eu ştiu atîta că-s grozav de proastă !

OMAR

Atunci cuminţii pună-şi strajă gurii !

RITA

Sst ! Se trezeşte...

HABACUC

(oftînd după somn)

O !

(trezindu-se)

Ce-aţi zis ?

(Caută pe jos)

Unde mi-e coşul ? Cine mi l-a dus ?

RITA

Ai adormit...

HABACUC

Mi-e martur Cel-de-sus !
Nu-i trai acesta, ci curat năpastă !
Visam... visam... Păcat c-a fost un vis !
Stam supt smochin și tocmai mîntuisem,
Știi, coșul cela ce-l făgăduisem
Lui Beppo...

SCENA a V-a

Cei dinainte ; NICCOLA (din stînga)

NICCOLA

(către HABACUC și RITA)

Tot aici ? Aici stați voi !
Dați fuga că dejunul e în toi !

HABACUC

(lui OMAR)

Acuma vezi cît sînt de chinuit...
De-o merge tot așa, s-a mîntuit !
Mereu, de-a valma, mese peste mese
Și tot mîncări prea grase și prea drese.
Am și-nceput să sufăr de podagră :
Din orice blid mă-mbie moartea neagră.

RITA

Da, tată, ai dreptate să oftezi !

(Încet lui OMAR)

Mănîncă mai cu poftă de-l cîinezi !

(HABACUC și RITA ies.)

SCENA a VI-a

OMAR, NICCOLA

NICCOLA

Stăpînul nostru a binevoit
Să mă trimeată ca... n-auzi ?...

OMAR

(s-a uitat lung după RITA)

Da... da,
Stăpînul nostru a binevoit
Să te trimeată...

NICCOLA

(nerăbdător)

Stai !... N-am isprăvit
Misiunea mea prea-naltă...

OMAR

Spune dară !

NICCOLA

Stăpînul nostru a binevoit
Să mă trimeată aci, ca pîn' s-apară
Chiar dînsul în persoană, spre-a-ți vedea
Faimoasa haină ce spuneai că-i gata,
Să-mi dau și să-i comunic judecata,
Căci gustul meu e și-al măriei-sale...

OMAR

Și chiar întors, cu voia dumitale —
Dorința sa e-ușor satisfăcută,
Căci numai o perdea
Ascunde țesătura mea,

Pe care eu cu mîna pricepută
Ca să se vadă bine și frumos
Cum cade fiecare cută
Am pus-o pe un manechin de abanos.
Și n-am decît să trag perdeaua...

NICCOLA

Stai !
Din cîte-aud îmi pare că spuneai
Că însușirea hainei fermecate
E de a fi cu totul nevăzută
De-oricare prost sau rău...

OMAR

De ambii poate.

NICCOLA

De ambii, poate. — Și susții și azi
Că oamenii așa făcuți nu pot
Să vadă haina asta-n nici un caz ?

OMAR

Nici chiar o zare palidă de tot.

NICCOLA

Și nici culorile măcar ?

OMAR

Nimic !

NICCOLA

(puțin cam intimidat)

Ciudat ! — Decît, nu pot eu să-mi explic
Cum ai să faci dovada...

OMAR

O, n-ai teamă !
Îndată ce un prost sau un mișel
Se va uita la haină făr' s-o vadă,
Îmi va sluji el singur ca dovadă...

NICCOLA

(din ce în ce mai intimidat)

Hm ! hm !...

OMAR

(făcînd un pas către perdea)

Acum...

NICCOLA

(repede)

Nu, las-o puțintel !
Sînt chestii cari te lasă-n îndoială,
De pildă una cred c-o recunoști :
Că oamenii adeseori se-nșală
Crezînd pe unii răi, pe alții proști.
Asupra-acestui punct e veșnic ceartă...

OMAR

De aceea tocmai opera-mi de artă
Va fi de-un mare, de-un imens folos.
Ce-i bun și vrednic scoate la lumină,
Dar dă de gol pe orice ticălos
Ce vrea să treacă drept cinstit în viață,
Pe-orice lingău ce vrea ca să parvină,
Pe toți nerozii cari se umflă-n pene, —
La toți le smulge masca de pe față...
Acum, de vrei...

NICCOLA

O clipă încă, nene ! —
Părerea mea ar fi că și nebunii
Au rost pe lumea asta uneori.

Şi dacă cerul fu zgîrcit cu unii,
Ei nu-s mai răi ca ceilalţi muritori,
Şi-n fundul inimii rămîn curaţi.
Viaţa-i grea şi sînt taţi de familii
Cari...

OMAR

Vrei să cruţi pe tonţii cocoţaţi
În slujbele cele mai însemnate ?
Pe hoţi, cînd fură la lumina zilii ?

NICCOLA

Dar multor li s-ar face nedreptate...
Cînd ei, sărmanii...

OMAR

E dator un rege
Să afle adevărul... Cum socoţi
Că ar putea domni, cînd îl înşală toţi ?...

NICCOLA

Aceasta de la sine se-nţelege.
Dar, vezi...

OMAR

În fine, eşti acum dispus
Să-mi vezi lucrarea ?...

NICCOLA

(cu jumătate de gură)

Dac-aşa-i porunca.

OMAR

O să-mi apreciezi, sînt sigur, munca,
Şi stofa cred că-ţi va plăcea nespus.

NICCOLA

(dînd semne vădite de cea mai mare groază)

Hai, în sfîrşit — şi ce-o vrea Cel-de-sus !

OMAR

(trage perdeaua la o parte. Se vede înăuntru o cameră cu totul pustie, în care printr-o fereastră din dreapta bate lumina vie a soarelui. Aproape de tot, în faţă, stă un manechin negru (pe rotile), de lemn, cum ar fi pentru atîrnarea sau draparea unei stofe de haină).

Aici e !

NICCOLA

(privind în gol, aiurit)

Unde ?...

OMAR

Uite-o chiar aici,
Scăldată-n ploaia razelor de soare !
Ei, sînt nuanţe potrivite oare ?
E vrednică de-un rege, ai ? Ce zici ?
Împacă gustul tău sever de artă ?...

NICCOLA

(îngăimat)

Eu... eu... mărturisesc...

OMAR

Mă iartă !
Nu e nevoie să te prea grăbeşti...

NICCOLA

(frecîndu-şi ochii, aparte)

Or fi niscaiva farmece drăceşti ?

OMAR

'Nainte de-a-ţi rosti părerea ta
Poţi să examinezi vestmîntu-ntreg
Cu dinadinsul...

NICCOLA

Dar...

OMAR

(făcîndu-se că aranjează haina)

Mă vei ierta
Să dau o mai bogată-aruncătură
Acestor falduri... E mai bine, nu ? —

NICCOLA

Dar mă-ndoiesc grozav...

OMAR

Firește, tu
Te îndoiești de-această țesătură
C-ar fi vrăjită. Ei, te înțeleg.
Cum joacă și strălucе orbitoare
Sub ochii tăi în razele de soare,
Nu poți pricepe, nici nu-ți vine-a crede
Că un nemernic totuși nu o vede.
Aceasta vreai s-o spui ? Așa e ?...

NICCOLA

Vreau...
Dar ce vreau eu ?... *(Aparte)* O, cerule ! Curaj...

Viața, slujba mea sînt puse-n gaj,
De vor vedea ceilalți ce nu văd eu !

(Tare)

Vroiam să spun că... deocamdat', firește,
Nu pot să spun nimic...

OMAR

Te zăpăcește
Această bogăție de culori.
Nu aparții acelor muritori
Ce pot cuprinde mult dintr-o clipeală...

NICCOLA

Da, pe de-o parte... pe de altă parte...

(Sieși)

O, Doamne, ce să fac ?... Îmi vine amețeală...

OMAR

Uimirea ta mă face a mă crede.
Tot ce-i măreț ne umple de sfială...

(Face ca și cum ar explica fiecare parte)

Al mantei purpur vine de departe
Chiar de la Tigru ; și din Babilon
Al hainei scump brocat de fir purcede
Și roșa catifea de pantalon
E din Bizanț ; mai trebuie-un galon
Tivit cu aur ; spune-mi dar pe șleau
Tot ce nu-ți place sau îți pare-urît,
Fiindcă pot să schimb numaidecît ;
Dar să-ți ascult acum sentința vreau !

NICCOLA

Eu...

SCENA a VII-a

Cei dinainte ; PANFILIO (din stînga)

PANFILIO

(în față)

Niccola, măria-sa întreabă
De ce întîrzii. Mi-a spus s-alerg încoace
Să te trimit la el cît mai în grabă,
Căci vrea să știe straiul cum îți place.

OMAR

Dator mă simt să-i dau adeverință
Că l-a examinat în conștiință.

PANFILIO

(către NICCOLA)

Văzuși dar haina fermecată ?

NICCOLA

(care, în luptă de a spune adevărul sau a minți, a ajuns acum la momentul decisiv, cu multă hotărîre)

Da !

PANFILIO

(sieși)

Bun ! Dac-o vede pîn' și-un nătărău
Ca el, atunci și eu o voi vedea !

(Tare, către NICCOLA)

Ei, cum îți place ?

OMAR

Hai ?

NICCOLA

Nimic de zis,
E foarte bine. Doar îmi pare rău
Că sînt culori prea vii, prea strigătoare ;
Prefer un ton mai slab și mai închis.

(Către PANFILIO)

Poți judeca și tu : nu-i prea deschis ?

PANFILIO

(căutînd)

Unde e haina ?

NICCOLA

(cu toată liniștea posibilă)

Ici — pe manechin !

PANFILIO

(rămîne cu gura căscată, ca încremenit, în vreme ce NICCOLA îl observă cu atenție).

OMAR

Anume am ales așa culori.
Cu cît mai tare-or bate la vedere,
Cu-atît s-or dovedi mai pe deplin
Toți cei nemernici și lingușitori, —
Și-apoi un rege strălucire cere.

NICCOLA

N-am mai văzut, ce-i drept, o catifea
Mai mîndră ca acea de pantalon
Din Babilonia...

OMAR

Bizanț, *pardon !*

NICCOLA

A, bine zici, Bizanț... Bizanț, sadea !
Ce să mai spun pe urmă de tunică,
De-acest brocat, de horbota-i bogată
Și de manta !... Minune-adevărată !

OMAR

Sînt prea-ncîntat... Îți place, va să zică ?...

PANFILIO
(sieși)

O fi văzînd ceva pesemne prostul !
De multă vreme îmi vînează postul...
Norocul meu că știu să tai minciuni...

NICCOLA

Ei, ce crezi tu ?

OMAR

Și eu, de sînteți buni...

PANFILIO

Sînt fermecat, răpit, uimit... Găsesc
Că-i minunat... ce zic ?... dumnezeiesc !

NICCOLA
(sieși)

El vede, hai ? Aș fi pățit-o rău
De-ar fi simțit ce se petfece-n mine !

PANFILIO
(către OMAR)

Un farmec pentru ochi e straiul tău !

SCENA a VIII-a

Cei dinainte ; STEFANO (din dreapta ; După el, rînd pe rînd) mai mulți curteni

STEFANO

(a intrat asupra ultimelor cuvinte și le-a ascultat uimit)

Ce faceți, camarazi, aici ?

PANFILIO

Ne-aține
Pe loc un rar spectacol...

NICCOLA

O minune !

PANFILIO

Ai mai văzut tu purpură ca asta ?

NICCOLA

Și astfel de catifea ?

STEFANO
(fără să se uite)

Orice mi-ați spune,
Habar nu am ! Sînt militar — și basta !
La ac și ață n-am ce căuta !

PANFILIO

Dar dacă ochii tăi nu pot să vadă
Acest vesmînt, iubite, ce te faci ?

STEFANO
(tresărind)

Ce ? Eu ? !

NICCOLA

S-a dus atunci pe copcă faima ta !

PANFILIO

Şi-un altul o să-ţi poarte mîndra spadă !

STEFANO

Un altul spada mea ? Ce ? ! Mii de draci !
Hai, spuneţi, unde-i zdreanţa, bre ?

OMAR, PANFILIO, NICCOLA

Colea !

STEFANO

(şi-a pus nişte ochelari enormi)

Tii ! Drace ! Tremur tot ca o nuia !

ÎNTÎIUL CURTEAN

(încet, către STEFANO)

La urma urmei spune, vezi ceva ?

STEFANO

Văd, bre, ce naiba ! Cine se-ndoieşte
Îl spintec !

ÎNTÎIUL CURTEAN

(repede)

Îl văd şi eu !

CEILALŢI CURTENI

(în acelaşi timp)

Şi eu !

STEFANO

Priveşte,
Ce platoşă ! Bre ! Bre !

PANFILIO

A nu, mă iartă,
E chiar brocat...

STEFANO

Ce-mi pasă ! Arta-i artă !
Bre, asta zic şi eu că-i lucru fin !

TOŢI

(într-un glas)

Incomparabil ! Minunat ! Divin !

PANFILIO

(trăgînd spre fund pe OMAR)

Eu-s cel ce te-am recomandat îndată
Măriei sale...

NICCOLA

(alergînd după ei, lui OMAR)

Ştii, eu niciodată
N-am fost cu cei ce nu voiau să crează...

PANFILIO

Voi face tot ce pot să creşti în vază...

NICCOLA

Pe cît îmi stă în slaba mea putere...

OMAR

Vă mulţumesc !

NICCOLA

Şi ca să-ţi fac plăcere,
Zbor, dragul meu, numaidecît la rege...

OMAR

Ades dezamăgirea este sora
Însufleţirii... Urma îns-alege !

SCENA a IX-a

Cei dinainte (fără) NICCOLA; (curînd apoi) BERENGAR, (apoi) FERRANTE, (la urmă) NICCOLA

PANFILIO

(către OMAR)

Îţi prorocesc în faţa tuturora
C-ai să ajungi om mare, pre-a mea lege !
Vei prinde rădăcini adînci aice,
Drept care-s fericit şi eu, amice,
Să-ţi zgudui zdravăn mînile-amîndouă !

BERENGAR

(vine din stînga.)

CÎŢIVA

St ! Generalul !

(Toţi se înclină.)

BERENGAR

Oare ce stea nouă
A răsărit aici ?... Ori s-a-ntrecut
Niccola poate ?...

PANFILIO

Noi toţi, Berengare,
Sîntem vrăjiţi...

OMAR

Şi eu-s aproape mut
De-a laudelor multă-ngăduinţă.
Sper c-o să judeci cu bunăvoinţă
Şi tu lucrarea mea...

BERENGAR

(măsurînd dintr-o privire situaţia, sieşi)

E-o cursă oare ?
În gol privesc cu toţii ! Vulg nemernic !
Sunt încă tare-aici, mă simt puternic,
Şi cel ce să mă surpe se încearcă
El va cădea întîi... *(strigă)* Omar !

OMAR

(păşind spre el)

Da, generale !

BERENGAR

(îl trage deoparte)

Acolo spui atîrn-o haină parcă ?...

OMAR

Acolo-am pus-o eu...

BERENGAR

Tu ştii, nebune,
C-ar fi de-ajuns o vorbă dac-aş spune
Să-ţi spulber rostu-nşelăciunii tale !

OMAR

Cel ce se ştie cu intenţii bune,
De surde-ameninţări nu are zor...

BERENGAR

Atuncea află : un cuvînt al meu
Atîrnă-n fața regelui mai greu
Ca toate aceste zbierete-ale lor !

OMAR

Cuvîntul *meu* îl spulberă ca pleava !

BERENGAR

Cuvîntul tău ?

OMAR

(energic)

Se cheamă : trădător !

BERENGAR

(dînd înapoi)

Să-mi dovedești..

OMAR

O fac fără zăbavă
Pe loc ce vine vodă...

BERENGAR

Cum ?

OMAR

Prin acest strai !
Îl vede vodă și de trei ori vai,
Atunci, de cel ce orb s-a cunoscut.

BERENGAR

Dar cine-ți spune că nu văd eu straiul ?

OMAR

(scoțînd un pergament)

Firește — dacă vezi ce au văzut
Ceilalți, atunci e mincinos și graiul
Acestui act, și-i bun de pus pe foc...

BERENGAR

(repede)

Cum ? Ce cuprinde ?...

OMAR

Calea rușinoasă
Prin care ai ajuns să guvernezi...

BERENGAR

Și-i scris ?...

OMAR

De generalul Gandolin

BERENGAR

(sieși)

A !

NICCOLA

(din stînga, anunță)

Majestatea-sa ! Loc, faceți loc !

(Mișcare generală.)

BERENGAR

(lui Omar)

Să ne-mpăcăm...

OMAR

Așa mai vii de-acasă :
Nu mă-ndoiam eu cîtuși de puțin
Că vei vedea ce trebuie să vezi
Și-o să te-ajungi cu mine la nevoie...

FERRANTE

(a intrat din dreapta în cursul conversației dintre BERENGAR și OMAR și s-a alăturat de grupul din fund ; acum se apropie repede de OMAR)

Preascumpe meștere Omar, dă-mi voie
Să-ți spun că straiul tău mă fericește !

OMAR

(se-nclină mulțumind, trece-apoi în fund și trage la loc perdeaua).

BERENGAR

(către FERRANTE)

Îl vezi și tu, Ferrante ?...

FERRANTE

A, firește !
Întîi mi se părea un fel de ceață ;
Dar cînd, împins de ceilalți mai aproape,
Am stat fără să tremur din pleoape,
A prins încet să capete viață
Pîn' ce-am putut fiece fir s-aleg...

BERENGAR

(sieși)

O fi ceva, mai știi... ? Dar nu-nțeleg...

SCENA a X-a

Cei dinainte ; REGELE (din stînga)

REGELE

(la intrarea căruia toți se înclină adînc)

Omar, sînt doritor și eu-n sfîrșit,
Chiar curios, să văd ce ai vrăjit.
Preabunul meu Niccola-i numai pară.
Și curtea mea întreagă-i adunată...
Cum, Berengar ? Și tu de astă dată
Pari încîntat ? Tu nu te-aprinzi ușor !

BERENGAR

Da, e un strai, de-o măreție rară
Ce-ar preacinsti pe orice domnitor !

REGELE

Scurt, un model, un astru, nu-i așa ?
Și voi cu toții îl văzurăți ?

TOȚI CURTENII

(repede)

Da !

REGELE

Cum ? Nici un critic ? E de ne-nțeles !
Nici un invidios de-atît succes ?
Dar lauda aceasta chiar, pot spune,
Prin sine însăși este o minune !
Ci alta mult mai mare-mi promiteai,
Tu, meștere, decît să-mi ței un strai ; —
Ce îmi lipsește te-ai legat să-mi dai !

OMAR

Am și făcut aceea ce-am promis.

REGELE

Cum asta ?

OMAR

A supușilor ființă
Vreau să ți-o-mbii ca pe-un ceaslov deschis,
Spre a citi într-însa lămurit
Cine-i viclean și cine-i cu credință.
În încercarea mea am izbutit :
Supușii tăi sînt toți fără de greș :
Ei au văzut ce văd doar cei aleși :
La curtea ta n-ai nici un prost sau rău ;
Sînt încercați ; vrăjitul strai o spune,
Și nu mai poate s-o conteste nime :
Ai numai inimi drepte-n jurul tău,
Mărinimie, cinste, isteține...
Da, te-a slujit norocul de minune
Cînd astfel de-oameni vin să te-mpresoare..

REGELE

De arta ta aveam nevoie oare
Să aflu asta ? Tu numești noroc
Ce nu-i decît înaltă-nțelepciune ?
Că nu-s nerozi și nu-s vicleni deloc
Puteam s-o jur-nainte ca să vii ;
Nu i-am ales eu oare dintre mii
Cu ochi de vultur care nu se-nșală ?
Nu, dragul meu, nu scapi cu-așa povești.
Tu agerime vrai ca să-mi îmbii,
Cînd mi-ai făgăduit plin de-ndrăzneală
Să-mi dai ce n-am, nu ceea ce posed.
De ții în vorba ta ca să mai cred
Și să-ți plătesc regește a ta muncă,
Arată-mi mai întîi un orb ce eu,
Eu, regele, l-am socotit că vede !

OMAR

Nu mă-nspăimînta, doamne,-a ta poruncă :
Ai să descoperi tu un orb, mă crede...

REGELE

Să văd acuma opera ta, vreau !

OMAR

Îngăduie, stăpîne, un minut...

(Trece în fund, trage perdeaua-n lături și împinge manechinul la mijloc, în față)

Acesta-i straiul ce ți l-am țesut !

REGELE

(se uită la manechin aiurit, mut, cu o mirare crescîndă).

PANFILIO

O, ce frumos !

CURTENII

(într-un glas)

Splendid ! Sublim ! Măreț !

NICCOLA

De-aproape parcă mai cîștigă-n preț.

OMAR

(către REGE)

De nerăbdare tremur tot să știu :
Vei confirma atîtea osanale ?
Aștept cuvîntul maiestății-tale,
Căci ție numai vream pe plac să-ți fiu,
Pe tine numai să te-mpac deplin,
De-aceea nu mă face, o, stăpîne,
Să-ndur prea mult al așteptării chin.

PANFILIO

Stăpînul nostru, ca și noi, rămîne
Mirat și orbit de-a straiului splendoare.
Cînd ochii se desfată, gura tace.

NICCOLA

O, sire, spune ! Nu-i așa că-ți place ?
S-a mai văzut amestec de culoare
Așa de viu și plin de armonie ?

PANFILIO

Și ce parfum exală !

OMAR

Străvezie
Cu toate astea-i stofa cea bogată.

(Face ca și cum ar pipăi-o)

De lași așa să-ți lunece pe mînă
O simți ce fină e și delicată :
E o haină nu se poate mai ușoară.

(Toți curtenii, afară de BERENGAR, îl imită.)

STEFANO

Urzeala de paianjen nu-i mai fină !

FERRANTE

Nici luciul lunii !

PANFILIO

Nici un văl de zînă !

NICCOLA

Nici nu o simți pe arșița de vară !

REGELE

(foarte agitat, trage la o parte pe BERENGAR, cu glasul sugrumat)

Nu ești tu, Berengar ?

BERENGAR

Eu, sire, sînt !

REGELE

În tine cred, tot ce-mi spui tu e sfînt,
Tu-mi ești prieten, și mi-ai dat dovezi
De cinste și credință-n multe rînduri,
Tu-mi știi și cele mai ascunse gînduri,
Tu-mi porți pecetea țării, tu veghezi
Asupra mea ; tu ești pe lîngă tron
Întîiul sfetnic, — vin' dar să-ți ordon
Și să te rog — pe tot ce tu socoți
Că ți-e mai scump pe lume, să privești
Acolo, și să-mi spui curat ce vezi...

BERENGAR

(întîlnește privirea fixă a lui OMAR și răspunde repede)

Văd ceea ce văzură ceilalți toți :
O haină preafrumoasă...

REGELE

(aiurit, șovăitor)

Da, — așa...
O haină preafrumoasă... se-nțelege...
Toți o vedeți... Bun... Vreau să mă lăsați
Acuma singur... Mergeți și-așteptați
Pînă vă chem...

OMAR

Și eu, măria-ta ?

REGELE

(îi face semn, tăcut, să se depărteze și el).

PANFILIO

(încet, lui BERENGAR)

Ce-o fi avînd preabunul nostru rege ?

SCENA a XI-a

REGELE (singur)

REGELE

(face cîțiva pași agitați spre fund, parcă ar vrea să strige pe cineva. Apoi se răzgîndește, se apropie iar de manechin, îi dă ocoale, îl observă din toate părțile. În sfîrșit, izbucnește)

Nu văd nimic ! — Nimic ! — Aci ? Aci ?
Alt unde ? *(Pipăie.)* Nu... nu văd... nu simt nimica..
Prind aer gol... Ei, care va să zică,
Văzură aur, purpură, podoabă ?
Ei pot vedea, simți ceea ce mie
Mi se ascunde !... Nu ! Nu ! Mai degrabă
Aș crede că-i o simplă mișelie.
Un pișicher pribeag, plin de-ndrăzneală,
M-a amăgit pînă să prind de veste...
Nu văd nimica ; deci nimic nu este !
Am să-l...

(Face cîțiva pași și se oprește)

Dar toți curtenii mei mă-nșală
Atunci ! Sînt toți o turmă de mișei !
Pe tronul, sprijinit, slăvit de ei,
Eu nu-s atunci decît un biet nerod
Ce-alese din întregul său norod
Pe cei mai păcătoși, pe cei mai răi

Ca slujitori și ca miniștri-ai săi !
Ah, mintea fără preget mi se zbate
În roata cea de foc a ăstui cerc !
Doar Maddalena... Cine știe... poate !
Ce nebunie !... Nici nu mai încerc :
Pot oare azi să pun mai mult temei
Pe ura-acestei trufașe femei,
Ca-n dragostea ce-ades mi-o arătară
Acești supuși și credincioși ai mei !
Dar dacă toți sînt falsi și toți mișei,
Apusă-i steaua mea și ce-mi rămîne
E-o zdreanță din ce-avui odinioară !
O, cum nu-mi poți trimite, tu, stăpîne,
Un cheruvim din ceruri, să mă scoată
Din haosul acestui labirint,
Și să-mi arate calea-adevărată ?
De n-au văzut *nimic*, atunci ei mint —
Și eu, că nu-i știam, un orb am fost ;
Dar de-au văzut, sînt iarăși orb, ba chiar
Mai mult ca orb, — o, chin de moarte-amar !
Atunci — o, ce rușine ! — sînt sau prost,
Sau rău —, din două una s-ar alege !
Prost... eu, cel uns ? Prost, eu care sînt rege ?
Eu, care nu-s încătușat de legi,
Urmaș al unui neam străvechi de regi,
Eu care cuget pentru gloată, — eu,
Eu mai prejos de-o slugă ? Nătărău
Și prost ? — Nu, niciodată ! — Însă rău ;
Nu prost, ci rău... Mi-o pot eu oare-ascunde ?
Nu-mi coborîră încă ochii mei
Nicicînd în fundul cugetului meu,
Acolo unde nimeni nu pătrunde ?...
Am înșelat, am pîngărit femei,
Și-adesea, după ce mi-am dat cuvîntul,
Roșii cu sînge de învinși pămîntul,
Adesea la mînie am ucis,
Și-am huzurit și totul mi-am permis.
Dar voia mea nu-i oare lege-n stat ?
Ce-s oamenii cînd stai să-i cumpănești
Cu planurile-mi supraomenești ?

Și cine oare s-ar fi încumetat
Să mi se pună-n drum... Eu însumi, poate...
Da, da, eu însumi poate... ! Dacă toți
Din jurul meu sînt mincinoși și hoți,
Atunci eu sînt un orb și-un nătărău.
Dar dacă vraciul ar avea dreptate
Și ei ar spune drept, aș fi un rău...
Rău, pentru că sînt mare... Da, se poate...
Da, răutatea creşte-a mea mărime
Atîta cît voi ști să le impun.
Mai bine criminal decît nebun !
Iar dacă sînt, n-am să le spun la nime
Din toți aceștia cari se tem de crime,
Fiindcă sînt prea mici ca să le facă !
Dac-au văzut ce eu nu pot vedea,
Chiar orb fiind, se tem de mine, dacă
Vor crede că eu văd, — și n-au ce face...
E luată hotărîrea mea !

(Se duce la ușa din dreapta)

Veniți !

SCENA a XII-a

REGELE ; toți curtenii (și) OMAR (intră iarăși)

REGELE

Înaintează, Omar ! Vino-ncoace !
Acuma, că în liniște-am privit
Vesmîntul tău frumos, declar că-mi place
Așa de mult, că voia mea regească
Nu poate-ndeajuns să te plătească !

OMAR

O, prea-ndurate rege, fii slăvit !
Dar n-aș putea primi nici o răsplată
Pîn' ce nu-mi țin făgăduiala dată.

E drept că eu am isprăvit cu munca,
Dar haina ta n-a dat nici o dovadă
De vraja ei, precum ți-a fost porunca :
De vreme ce nu s-a descoperit,
Stăpîne, nici un orb ca să n-o vadă !
Vin să te rog, o rege, prin urmare :
Precum ai pus la probă pe curteni,
Să pui la probă și pe cetățeni.

REGELE

Cum aș putea s-o fac ?... Nu te-nțeleg.

OMAR

Purtînd această haină ziua mare,
Să vezi dac-o zărește-orașu-ntreg !

REGELE

(ezitînd)

Această haină... ziua... tot poporul...

BERENGAR

Stăpîne, drept grăiește vrăjitorul.
Acest vesmînt e parcă pus la cale
Anume pentru zile de paradă,
Cum este ziua-ncoronării tale...

REGELE

(nehotărît)

Crezi ?

PANFILIO

Știu că are gloata ce să vadă !

NICCOLA

Și grîul din neghină s-ar alege !

Prea bine ! Pun sigiliul meu de rege
Că purpura aceasta va să fie
Podoaba mea în ziua de serbare !
Tu însuţi să mă-mbraci cu ea, Omare,
Şi lasă, pîn' ce-amurgul va să vie
Să văd a talismanului tărie :
Anume dacă-n adevăr poporul
Din Cipru îşi cunoaşte domnitorul !

ACTUL III

Acelaşi decor ca şi-n actul dintîi. Fel de fel de pregătiri indică apropierea unei solemnităţi. În fund se înalţă un arc de triumf ; scările deschise şi terasa din dreapta sînt împodobite cu ghirlănzi şi steaguri. Aspectul bordeiului e neschimbat şi coşurile stau tot aşa cum le-a lăsat Habacuc.

SCENA I

(În faţa bordeiului şade) DIOMED (privind crunt înainte) ; MADDALENA (vine din bordei ; apoi) BERENGAR, FERRANTE

MADDALENA

Iar te găsesc cu fruntea-nnegurată ?
Vai, de amar de zile, dragă tată,
N-ai un cuvînt mai vesel pentru mine...
Fii iarăşi tu, şi o să-ţi fie bine.
Ce-ar fi mîndria, dacă s-ar supune
La toanele norocului fugar ?
Ce-ar fi adevăratul nobil, spune,
Dacă-njosirea ar putea să-i ia
Mai mult decît hlamida...

DIOMED

Fiica mea,
Nu starea mea mă-ndurerează-amar,
Nu propria-mi ruşine mă mîhneşte...
La tine mă gîndeam...

MADDALENA

La mine, tată ?

DIOMED

La tine, draga mea. Tu-mi tăinuieşti
Cu-o dulce grijă jalea ce te sapă,
Şi ca să mă mîngîi, nemîngîiată
Nu vrei să pari, — şi înfloreşti
Pe a speranţei tale-ascunsă groază.
M-am deşteptat azi-noapte şi-ngrijat
Te-am auzit plîngînd încetinel...

MADDALENA

O, n-am plîns pentru noi, ci pentru el...

DIOMED

Cum ? Pentru el, aşa cum s-a purtat ?

MADDALENA

Da, pentru el, căci lui îi datorim,
În înjosirea noastră chiar, credinţă.

DIOMED

Dar meritäm a noastră suferinţă,
De bunăvoie dac-o suferim !

MADDALENA

El sufere de-un rău...

DIOMED

(ridicîndu-se)

Nevindecat !
De îngîmfare... şi o s-o păţească !

MADDALENA

Se poate ? Tatăl meu să se unească
Cu-acei nemernici, cu nişte lichele ?
Să-şi pună spada-n slujba faptei rele ?
E drept ? — Atunci am plîns şi pentru tine !

DIOMED

Cel nobil spală-n sînge o ruşine !

MADDALENA

Cei nobili ştiu altfel să se răzbune.
Iertînd, ei ruşinează pe-adversar
Şi-l fac să se întoarcă...

(BERENGAR şi FERRANTE se ivesc în fund, la dreapta.)

Iată-i iar !
Nu eşti legat de dînşii încă, tată,
Cu nici o vorbă. Du-te şi le spune
Că dreapta ta mînie nu-i chemată
Ca să slujească mişelia lor,
Că tu nu eşti, ca ei, un trădător !

DIOMED

Şi el, el te-a dispreţuit pe tine !

(Salută pe BERENGAR şi FERRANTE)

Bine-aţi venit, amicii mei, la mine !

MADDALENA

(încet, rugător)

O, tată !...

DIOMED

Nu ! Așa a vrut destinul !

(către BERENGAR și FERRANTE, care s-au apropiat, arătîndu-le bordeiul)

Intrați aci și martori fiți la chinul
Cu care lupt la bătrînețe... Eu,
Al vostru preacinstit și vechi tovarăș,
În astfel de bordei să vă primesc ! !...

BERENGAR

De cea din urmă dată, dragul meu.
Căci pînă-n seară pot să jur că iarăși
Vei reintra-n castelul părintesc.

(Intră în bordei.)

SCENA a II-a

MADDALENA (apoi) OMAR ; (la urmă) BERENGAR, FERRANTE

MADDALENA

(singură)

Aceasta nu se poate ! — Nu se poate !
Și eu în lanțuri, fără de mijloace
Ca să-l ajut, să-l scap ! O, ce pot face,
Cînd tatăl meu, el însuși, îl trădează !
Și glasul surd al răzvrătitei gloate
N-ajunge pîn' la el... el se visează
Departe de primejdii !...

OMAR

(îmbrăcat de sărbătoare, se ivește cu o ceată de muzicanți pe terasă, în dreapta)

Stați de pază !
Îndată ce se va ivi alaiul,
Să puneți toți arcușul pe-alăute
Și vesel să răsune cobza, naiul,
Pe vodă de departe să-l salute !

(Muzicanții ies.)

MADDALENA

A, noul favorit !... Mai șovăi încă,
Hai, cînd e-n joc tot ce-am mai scump, mai sfînt ?

(către OMAR)

Ascultă-mă !

OMAR

Ce vrei ?

MADDALENA

(îngenunche)

Mă vezi în jale-adîncă
Și n-am să mă ridic de la pămînt
Pînă ce nu mi-arăți bunăvoire !

OMAR

Genunchii-n fața regelui să-i pleci,
Nu-n fața mea...

MADDALENA

N-am să-ngenunchi în veci
În fața lui, dar pentru dînsul, da !

OMAR

Ridică-te !

MADDALENA

(ridicîndu-se)

O, scapă-l de pierzare !

OMAR

Pe regele ?

MADDALENA

Puterea mea e stînsă ;
Dar glas de tunet dacă aş avea
La vorba mea tot surd ar rămînea !
Pe tine dînsul te ascultă însă ;
Te du, aleargă fără de zăbavă,
Şi spune-i c-o primejdie grozavă
I-ameninţă coroana, viaţa ! Fugi şi-i spune
Să se ferească, — da, să se ferească
De Berengar !...

OMAR

De Berengar pe care
Îl preţuieşte inima-i regească
Aşa de mult ?... care-i conduce-oştirea ?...

MADDALENA

Da, la răscoală şi la prădăciune !

OMAR

Dar de la cine ai primit tu ştirea ?

MADDALENA

Colea-n bordei, acu-n amiaza mare
Înfăptuieşte-acest mişel complotul.

OMAR

Aci stă...

MADDALENA

Tata ! Sufletul lui mare
De supărare e orbit cu totul,
Aşa orbit, că arma n-o alege.

OMAR

Atuncea dar tu vrei şi el să piară !
Jertfeşti pe tatăl tău, să scapi pe rege ?

MADDALENA

El a slujit pe rege toată viaţa
În cinste, şi mai bine vreau să moară
Decît eu, fiica lui, să fiu silită
Cu scîrbă de la el a-ntoarce faţa !

OMAR

Păstrezi credinţă aceluia de care
Chiar tu ai fost aşa de-adînc jignită ?

MADDALENA

Credinţa este oare
Un preţ ce primitorul îl achită
Aceluia ce dă, după valoare,
Cu multe tîrguieli, negustoreşte ?...
Şi se oferă, pentru că-i cerută ?
Nu, ea nu-ntreabă de i se plăteşte,
Ea, în ingheţul iernii, se-ncălzeşte
La propria ei rază,
Şi lacrima ce-o plînge nu-i pierdută,
Ci este roua binefăcătoare
Ce-o întăreşte şi-o înviorează !
Da, să-i păstrez credinţă sînt datoare,
Căci el e domnul, el regele meu !
Eram copilă... alergam şi eu
Spre ţărm şi larma zgomotoasei mări
Era acoperită de-aclamări.

Și el, un copilandru-abia, pe navă
Sta sus la proră, încărcat de slavă
Din țara inamică revenit,
Cu lauri prinși în buclele lui moi
Și platoșul cu roze-mpodobit.
Cînd l-am văzut trecînd triumfător,
Măreț cu ceata-i mîndră de eroi,
M-au năpădit o jale și un dor :
De ce nu-s eu bărbat să pot lupta
Spre slava lui și pentru el să mor ?
Credință deci i-am fost și-i sînt datoare,
Chiar dacă rana ce-mi făcu mă doare, —
Și pot iubi, dacă nu pot ierta !
O, eu îl știu mai mult ca el pe sine,
Și numai fericit nu e, știu bine,
În trista-i înălțime solitară !
Iar de-ar cădea, tot nu va fi mai bun ;
S-ar prăpădi pe veci și-acea comoară
Ce-o poartă-n suflet... De aceea-ți spun :
Aleargă, scapă-l ! scapă-l !...

OMAR

Tu dorești
Un lucru care nu-mi stă în puteri
Și-n spaima ce te tulbură urzești
Tot soiul de vedenii și păreri !
E-amenințat de Berengar, ai spus,
El care crede că un drept divin
Îl 'nalță peste oameni, mai presus
De-orice primejdii și înșelăciune ?
Ascultă-mă : va crede mai puțin
Că faci o glumă, dacă îi vei spune
Că se dărimă cerul, — că pămîntul
Se clatină — decît de-ți dai cuvîntul
Că e-n pericol el și tronul său !
Și dac-aș face eu pe placul tău,
Vorbind așa de-un om la care ține,
Pe care-l crede cel mai bun din toți,
Atunci m-aș prinde singur în capcană
Pe mine, nu pe ei...

MADDALENA

Tu singur poți
Să-l sprijini și nu vreai...

OMAR

Ce-ar fi de tronul lui
Dacă i-aș fi eu singura sprijoană,
Eu, om de rînd al unei țări străine ?
Puternic nu-i ? — se poate apăra !

MADDALENA

Nu de trădare !

OMAR

Dacă e cum spui,
Deși mă îndoiesc, — atunci arate
Că-i solu-acelei mari puteri divine
Care-l înalță mai presus de gloate,
Și nimeni să-l atingă atunci nu poate.

BERENGAR

(vorbește încet înapoi, despărțindu-se de DIOMED)

Ne-am înțeles !

(Observă pe OMAR ; pe alt ton)

Omar, nu-i timp de stat !
Măria-sa te-așteaptă la palat
Spre-a-i ajuta ca să-și îmbrace straiul.
Eu pîn-atuncea întocmesc alaiul.

OMAR

Alerg.

(BERENGAR și FERRANTE ies prin fund, la dreapta.)

Vezi bine dar că te înșeli.
El e-n afară de-orice bănuieli,
Și-l vei zări și azi tot lîngă rege.

MADDALENA

Eşti fals şi tu, altfel m-ai înţelege.
Ah, dacă nimenea nu vrea să-l scape,
Eu cu-ale mele braţe-am să-l feresc
Şi-l voi scăpa sau voi muri cu el !

(Intră repede în bordei.)

OMAR

(singur, privind în urma ei)

Tu vrei să-l aperi, eu să-l biruiesc ;
Tot una e — ori cel puţin p-aproape.
Şi dacă-un înger pentru el veghează,
Ajute-mă : căci mîntuie pe-un orb
Numai acel ce-l face ca să vază.

(Iese prin fund, la dreapta.)

SCENA a III-a

HABACUC (vine cu) RITA (din dreapta)

HABACUC

Rita ! Copilă ! Dragă guzgănaş !
Ia uită-te ! Îmi vine, zău, să-l sorb
Dintr-o privire ! Scumpul bordeiaş !
Bordeiul meu ! Stă tot pe-acelaşi loc,
Acolo unde l-a făcut străbunul.
Şi coşurile — toate pîn' la unul !
Pe cinstea mea de nu-mi vine să joc !

RITA

(privind în jurul său vesel)

Da, toate sînt aşa cum le-am lăsat !

HABACUC

Ia, uit-te la zăvorul ruginit
Şi crăpătura-n zid colea, deoparte,
Şi coperişul cu şindrile sparte...

RITA

Şi la ferestre floarea de muşcat...

HABACUC

Şi scăunelul meu hodorogit !
Hei, altul şade-acu pe tronul meu !
Atît amar de vreme am răbdat,
Acum încalte mă răzbun şi eu !

RITA

Ce vrei să faci ?

HABACUC

(începe să lucreze repede)

Mă chinuia mereu
Un gînd şi hojma-hojma nu-mi dă pace :
Ştii coşul care l-am făgăduit
Lui Beppo încă tot nu-i mîntuit.
Dar las' că-ţi vin acum de hac eu, drace !!
Ia fă-mi-te, drăguţule, încoace
Să te-mpletească-aşa cum ştie nenea !
Şi ducă-se la naiba lenea !
Că numai cel ce lucră şi asudă
Cunoaşte tihna dulce după trudă :
În muncă este viaţa adevărată !
Nu ţi-am spus asta-ntotdeauna, fată ?

RITA

Nu-mi mai aduc aminte tocmai bine.
Dar, vezi, un lucru numai nu uita :
Persoanele din casă sînt străine
Şi casa asta nu mai e a ta.

HABACUC

Ia bate-n uşă !

RITA

Eu ?... Nu îndrăznesc !

HABACUC

(se ridică)

Ci bate-odată, bată-te norocul !
Că doar nu piere lumea, de poftesc
Să-ntreb ceva pe ăl de-mi ține locul.

RITA

(bate cu sfială în ușa bordeiului).

SCENA a IV-a

Cei dinainte ; DIOMED, MADDALENA (ies în prag)

DIOMED

A, voi sînteți ! Veniți, nu mă-ndoiesc,
Ca să vă desfătați privind la noi ?
Așa de tot ați dat uitării voi
Ce-nsamnă traiul plin de umilință,
Încît norocul vostru vrea să-și facă
Oglindă din a noastră suferință ?

HABACUC

Te-nșeli, noi am venit, fiindcă, iacă,
De vrei să știi : vă pizmuim...

DIOMED

Pe noi ?

HABACUC

Și-o rugăminte ți-aș mai face-apoi
Cu cele mai smerite temenele :
Vreau să te-ntreb adică de mă lași
Să împletesc aici pe scăunaș
Un ceas pe zi la coșurile mele ?

DIOMED

Cînd mi-ai luat averea mea întreagă,
Vii să-mi rîvnești acum și sărăcia ?

HABACUC

De cînd îs tu — m-ai crede, frate dragă,
Că tare-aș vrea să fii tu iarăși eu ?
Pe mine nu mă prinde boieria,
Și nu mă simt la curte-n largul meu,
Nici tu nu-mi pari defel c-ai fi în stare
Să isprăvești un coș cum se cuvine.
Ba cred că-i o povară pentru tine,
Și nici eu nu-nțeleg acum cînd am văzut
Ce e conția, cum aveai răbdare
Să duci această ticăloasă viață !...

DIOMED

Nenorocirea-abia acum mă-nvață
Să prețuiesc aceea ce-am pierdut.

HABACUC

Aidoma ca tine zic și eu —
Și dac-ar merge după capul meu,
Cît bați în palme-am face preschimbare.

RITA

(în timpul acestei convorbiri a adus din bordei o cîrpă mare de șters praful și s-a apucat să șteargă geamurile).

MADDALENA

(observînd-o)

Ce faci, drăguță, tu ? Ai să-ți pătezi
Rochița cea frumoasă !

RITA

Poi, nu vezi
Ce triste-s geamurile-nnegurate ?
Tu ai mînuți prea moi și delicate,
Dar eu-s deprinsă.

MADDALENA

Cine te-ar vedea !...

RITA

Nu merg așa degrab' și lesne toate :
Cu mult mai triști sînt ochii tăi frumoși.
Eu, dacă aș putea,
I-aș face iar senini și luminoși.

MADDALENA

(mișcată)

Ce bună ești !

RITA

O, nu ! Dar ai ceva
În fața și-n ființa ta întreagă
Că, nu știu cum, mă face să-mi fii dragă
Și să-ți slujesc.

(Norod amestecat, bărbați și femei, copii se adună pe-ncetul în fund.)

DIOMED

(devine atent ; către HABACUC)

Ia spune-mi, ce-i aduce
Pe-acești bravi cetățeni aici la noi ?

HABACUC

Nu știi că azi e ziua de serbare
A-ncoronării ?

DIOMED

Ba știam.

HABACUC

Apoi
Toți ăștia vin să vadă-alaiul care,
Ieșind din Famagusta, o s-apuce
Pe urmă-ncoa...

MADDALENA

(speriată)

Aici ?

DIOMED

Aceasta n-o știam.

HABACUC

Poi, chiar așa doar scrie la program.
Căci pentru-atîtea mii de gură-cască
E pasămite prea îngustă strada.
Și cum ăst an e și mai și parada,
S-ar spînzura de ciudă, să lipsească.
Ba unii stau în drum din zori de zi
Și toți dau buzna, doar-doar or zări
Pe regele și straiul lui cel nou...

DIOMED

Se spune
Că straiul ăsta este o minune.

HABACUC

Nu l-am văzut, dar, zău, ți-o spun pe șleau :
Oricît de mîndru-ar fi și-mpodobit
Pe-așa ceva nici o para nu dau !
Atîta strălucire-nșelătoare,
Spun drept, pe mine unul m-a tîmpit.

Dă-mi aşchii ori mărgăritare
Tot una mi-e ; nimica nu-i în stare
Să mă uimească ; adă-mi tu aice
Cele mai scumpe scoarţe de Damasc,
Comorile Arabiei întregi —, ş-aş zice :
Preaminunat ! — şi mi-ar veni să casc...
Numai bordeiul nou-nouţ îmi pare
Şi de-aş putea, cum zic, să gust tihnit
Măcar o zi aici din vechiul trai,
Mi s-ar părea că raiul s-a deschis,
Şi-aş fi aşa grozav de mulţămit
Că m-aş lipsi preabucuros de-alai...
Şi-apoi chiar domnul doftor mi-a prescris
Din pricina podagrei...

DIOMED

Bine. Fie !

HABACUC

Bat clopotele. Trebuie să vie...

DIOMED

Hai, Maddalenă !

MADDALENA

Unde ?

DIOMED

Crezi că am de gînd
S-aştept aice pînă cînd
Va trece în triumf şi radios
Privind de sus şi cu dispreţ la noi ?
Şi mii de ochi să ne pîndească-apoi
Strălucitori de bucuria urii
De ne plecăm în praf destul de jos ?
Nu, nu, hai să plecăm cît mai degrab',
Departe,-aşa departe de aci,

În vreun adînc de liniște-al pădurii,
Să nu mai fim siliţi a auzi
Nici chiar ecoul cel mai stins, mai slab
Din larma desfrînatului alai...

MADDALENA

Dar dacă mergem, îmi vei jurui... ?

DIOMED

Nimic !

MADDALENA

Atunci vrei aşadară... ?

DIOMED

Hai !

(Tîrăşte după sine pe MADDALENA care se-mpotriveşte ; amîndoi ies prin fund la stînga.)

SCENA a V-a

HABACUC, RITA. (Se adună din ce în ce mai mult) popor (umplînd planul din fund încetul cu încetul, cu toate semnele aşteptării febrile. Două grupe separate se pot deosebi ; într-una) ANSELM, (în alta) BENEDICT

HABACUC

(frecîndu-şi mînile)

Bojdeuca mea acuma-i iar a mea !

(Apucă scăunaşul şi cîteva coşuri)

Ajută-mi, Rito !

RITA

Unde ? În bordei ?

HABACUC

În văzul lumii să lucrez tu vrei ?
Pentru artist, vezi, tihna e ce este
Și toate mutrele aceste
Îmi strică orice poftă de-a lucra.
Pe cînd în bordeiaș e altceva :
Tu-mi zici un cîntec, eu te-oi asculta,
Și regele dac-ar voi să schimbe
Cu mine, l-aș trimite să se plimbe !

(Intră cu RITA în bordei.)

SCENA a VI-a

Cei dinainte (fără) HABACUC ; RITA. (Apoi) GUIDO, BALDUIN, GASPARO

ANSELM

(care a înaintat cu grupul său din fund la dreapta, către cei ce-l înconjoară)

Cinstiți cetățeni, luați aminte,
Nu vă lăsați ademeniți
De răuvoitori, de nemulțumiți,
Cari critică tot și rîd de cele sfinte ;
E nemaivăzut, e revoltător
C-acestor mișei, acestor hoți
Nu li-e rușine prin venirea lor
Să tulbure această sfîntă zi !
De-aceea fiți uniți, voi, credincioși :
Toți pentru unul, unul pentru toți !

BENEDICT

Bravi cetățeni, geloși de libertate !
Vedeți cum se adună ticăloșii !
Pe zi ce merge tot mai răi sînt răii,
Gudurătorii, procleții, lingăii
Se-ndeasă-n frunte și se lăfăiesc :

Un spin în ochii celor buni și harnici !
De intriganți, de hoți și de fățarnici
Unirea numai poate să ne scape !

ANSELM

(în dreapta)

Dar fiți voioși ! Izbînda e aproape !
Dușmanii tronului azi se vădesc !
Măria-sa prin haina-i fermecată
După valoare ne va cîntări —
Și-o să s-aleagă la un fel îndată !
Rămîn deasupra doar cei ce-o zăresc,
Și-aceștia sîntem noi, cei buni, se cheamă ;
Iar ei, cei proști și răi, n-o vor zări,
N-o vor vedea deloc, să n-aveți teamă !

BENEDICT

(în stînga)

S-a isprăvit cu ei de astă dată ;
S-au dus pe copcă, credeți-mi voi mie ;
Acum degrabă, haina fermecată
Va da pe față-a lor nemernicie !
În ochii noștri viu va străluci
În toată bogăția lui, veșmîntul ;
Dar ei, cei proști și răi, nu-l vor zări,
Nu-l vor vedea, cît cerul și pămîntul !

GUIDO

(gîfîind, aleargă spre grupul din dreapta)

Prieteni, chiar din piață-acuma viu !
Ce-am alergat ! Vor fi-n curînd aci !
Privelиștea e-n adevăr măreață !

MAI MULȚI

(din dreapta)

Văzuși și haina ?

GUIDO

Ei, ba bin' că nu !
Și ce haină ! Cum străluce-n soare !
Ce mai urzeală ! Și ce bine-i șade !
Mulțimea-l aclama-n delir pe strade :
Căci regele e mîndru, e-o splendoare !
Și-asemeni unui semizeu arată
Înfășurat în manta minunată
Albastră ca văzduhul fără nor...

ANSELM

Albastră e ?

GUIDO

Albastră.

MULȚI

(în dreapta)

Fraților,
Hlamida e albastră !...

BALDUIN

(vine repede și aleargă spre grupul din stînga)

Dragii mei,
Văzui alaiul...

MAI MULȚI

(în stînga)

Haina ai zărit-o ?

BALDUIN

O, da !

BENEDICT

Cum e ?

BALDUIN

Cum mi-am închipuit-o :
Prea încărcată toată de găteală
Și foarte scumpă, fără îndoială...

BENEDICT

Firește, doar la ce plătim noi bir ?

BALDUIN

Așa mi-am zis și eu, făr' să mă mir.
Norodul însă este în delir :
Aplaudă și strigă și aclamă
Și toți în gura mare proslăvesc
Hlamida de un roș mitocănesc !

BENEDICT

E roșă dară ?

BALDUIN

Roșă, da !

MAI MULȚI

(în stînga)

Aflați :
Hlamida-i roșă !

MAI MULȚI

(de amîndouă părțile)

Vin !

(Mișcare.)

ANSELM

(către grupul din dreapta)

Băgați de seamă,
Tovarăși, semnul, și atunci strigați :
Ura ! Măria-sa ! Mîndria noastră !
Ura ! Hlamida-albastră ca văzduhul.

BENEDICT

Se și arată cei săraci cu duhul !
Hlamida-i roșă, și ei zic albastră !

MAI MULȚI
(din stînga, strigînd)

E roșă ! Roșă !

MAI MULȚI
(din dreapta, idem)

Ba albastră ! — albastră !

ANSELM

Să văd cine cutează-n șleahta voastră... !

TOȚI
(laolaltă)

Albastră ! Roșă ! Roșă ! Ba albastră !

BENEDICT

Albaștrilor, poftiți numai încoace !

ANSELM

Voi, roșilor, veniți dacă vă place !

BENEDICT

Ce-o să vă frîngem noi bietele oase !

ANSELM

Moarte partidei voastre ticăloase !

(În vremea cînd o încăierare serioasă amenință să izbucnească, cei încăierați deja sînt dați la o parte printr-o nouă ceată de cetățeni, care pătrund agitați la mijloc și între care se află și GASPARO.)

GASPARO

Loc regelui și curții ! La o parte !

BENEDICT
(zelos)

Văzurăți haina ?

GASPARO

Încă de departe
Îmi fuse dat privirea să-mi dezmierde.

ANSELM

E-albastră, nu ?

BENEDICT

E roșă, nu ?

GASPARO

E verde !

SCENA a VII-a

Cei dinainte. Alaiul. (Încă înainte de apariție îl vestesc treptat strigătele și uralele, precum și muzica de marș ce se apropie mereu ; aceasta încetează cu puțin înainte de intrarea alaiului și lăutarii de pe zidurile castelului încep cu brio. Poporul și cetățenii *de pe scenă cad într-un extaz tot mai adînc ; fluturări de pălării și batiste, strigăte puternice, îmbulzeală. Acum se desfășoară alaiul însuși, care, venind din dreapta înapoi, trece pe sub arcul de triumf, apoi pe dinaintea bordeiului ajunge în planul din față și, trecînd din stînga spre dreapta de-a curmezișul scenei, urcă scările terasei.) Ordinea alaiului :* Oșteni *(cari cu halebardele lor deschid drumul) ;* un herold ; stegari ; un pîlc de fete *cari aruncă flori pe jos ;* trupa muzi-

cantilor ; *STEFANO (în fruntea)* gardei de onoare *(toți în armură completă) ;* curteni de toată mîna ; paji ; *(o a doua categorie de)* gardieni ; *(în sfîrșit, salutat cu urale zgomotoase) REGELE (cu însoțitorii lui cei mai intimi :) BERENGAR, FERRANTE, PANFILIO (purtînd pe o pernă de mătasă insignele coroanei) ; NICCOLA și OMAR. — REGELE (merge sub un strălucit baldachin pe care îl duc)* patru paji ; *(are coroana pe cap, este însă îmbrăcat pur și simplu în albituri de mătasă ; el pășește grav și maiestuos și mulțămește cu o ușoară înclinare din cap la toate manifestările de închinare. Numaidecît după el)* doi paji *(cari fac astfel ca și cum ar purta coada hlamidei ce nu există. Un număr mai mare de)* lachei *(și altă ceată de)* halebardieri *încheie alaiul.*

ANSELM

(strigă, îndată ce regele e vizibil)

Mărire regelui sublim !

(Strigăte nenumărate)

Mărire !

ANSELM

Cui i-a fost dat să vadă vreodată
Așa ceva ?

GUIDO

Ce haină minunată !

ANSELM

Ce fină ! Ce bogată ! Mîndrul soare,
El însuși mohorît și sarbăd pare
Pe lîng-atîta strălucire !

BENEDICT

Ia nu vă faceți parcă ați vedea
Voi singuri haina... O vedem și noi !
Nici pentru noi nu este doar o taină...

BALDUIN

Noi o vedem mai bine decît voi !

GRUPUL DIN DREAPTA

Nu, noi !

GRUPUL DIN STÎNGA

Ba noi !

ANSELM

Trăiască noua haină !

POPORUL

Trăiască haina ! Haina fermecată !

SCENA a VIII-a

Cei dinainte. HABACUC, RITA ies din bordei. În vremea asta REGELE a urcat pe terasă unde fecioare venind din castel îi întind o cupă, rămîne cu totul în față și se întoarce în toate părțile mulțămind și salutînd. Curtea și garda se grupează în jurul său ; toată scara deschisă e ocupată de oșteni. Poporul, grămădindu-se în față, umple tot restul scenei.

OMAR

(către REGELE, lîngă care se află)

Poporul tău se dovedește bun...

REGELE

O, da :
Dar haina mea, vezi tu, parc-ar avea
Mai mult succes aproape decît mine...

(Noi strigăte)

Trăiască haina ! Haina fermecată !

RITA

(în față, la stînga, aude cu uimire strigătele și spune naiv și cu glas tare tatălui său).

Pricepi ce strigă acești oameni, tată ?

HABACUC

Salută haina nouă-a regelui !

RITA

Ce haină ? Unde vezi tu haina lui ?

HABACUC

Taci !

BENEDICT

(care stă aproape de RITA, se-ntoarce spre ea)

Cum ai spus ? Am priceput eu bine ?

(Către grupul său care s-adună grămadă)

Frați, auziți ce spune această fată !

(Către RITA)

E drept că haina nouă tu n-o vezi ?

RITA

Cum oare aș putea să văd ce nu-i ?

BENEDICT

Ce nu-i, ați auzit ! Ați auzit-o ?

HABACUC

Hai să plecăm de-aice, Rito ! —
Ah, Doamne, sîntem strînși ca în obezi.

BALDUIN

(către RITA)

Nici manta roșă tu nu poți s-o vezi ?

RITA

Văd numai o cămașă albă...

BENEDICT

(încet, lui BALDUIN)

Tu
Vezi altceva ?

BALDUIN

Zi tu întîi...

BENEDICT

Eu, nu...
Nici nu văzui nimic de la-nceput...

BALDUIN

Atunci spun *ritos :* nici eu n-am văzut...

BENEDICT

Eu, de hatîrul tău...

BALDUIN

Eu am crezut
Că-i binele partidei...

GASPARO

Eu strigam,
Fiindcă toți ceilalți strigau : „trăiască" !

UN CETĂȚEAN

(care mai ales strigase foarte tare)

Eu o făceam cu cea mai mare silă.

MAI MULȚI

Și eu ! Și eu ! Noi toți !

BENEDICT

Da, noi dormeam ;
A trebuit să vină o copilă
Să ne deschidă ochii —

BALDUIN

Să trăiască !

GASPARO

(către noii veniți, arătînd pe RITA)

Uitați-vă, aceasta-i fata care
Nu vede haina...

BALDUIN

Și dreptate are.

BENEDICT

Măria-sa e în cămașă numa !

MULȚI

(încă înăbușit)

Măria-sa-n cămașă !

(Tulburare crescîndă în popor, ațițată de BENEDICT și BALDUIN.)

ANSELM

Ce mișei !
I-auzi ce spun ?...

GUIDO

(încet către Anselm)

Se cam îngroașă gluma.
De data asta au dreptate ei.

ANSELM

Tot una-i ; noi s-o ținem înainte.

GUIDO

Eu, dimpotrivă, cred că-i mai cuminte
Ca deocamdată să ne ținem gura.

ANSELM

Vrei să ne atragem toată ura
Poporului ?

(Strigă în gălăgia care crește)

Concetățeni, aflați...

POPORUL

(cu glas tare, în învălmășeală)

Nu te-ascultăm ! Nu credem ! Ne-nșelați !
Nu vrem să știm ! Noi nu vedem nimic !
Măria-sa e în cămașă numa !

REGELE

(care se și întorsese ca să intre în castel și la urmă dispăruse pentru spectatori, se-ntoarce pe terasă în planul întîi)

Ce-i larma asta ? Vreau să știu ce-nsamnă ?

OMAR

Voința ta s-a-ndeplinit acuma !

REGELE

Ce strigă ei ? Doresc să știu ce zic !

OMAR

Ei, doamne, strigă că nu văd nimic !

REGELE

Popor ingrat ce singur se condamnă ! —
Eu în persoană vreau să le vorbesc,
Spuneți-le să tacă.

OMAR

(strigă)

Ascultați
Pe domnul vostru !

ȘTEFANO

Ascultați !

MULȚI

Tăcere !

(Se face o liniște adîncă, plină de așteptare.)

REGELE

(după o pauză)

Poporul meu ! De cînd am fost chemat
Să viu în mîndrul scaun părintesc
Sînt doisprezece ani azi încheiați,
Și-o datină din vremi străbune cere
Ca pentru țară astă zi să fie
Un îndoit prilej de bucurie !
Dac-ați avut încredere în mine
Întotdeauna, astăzi se cuvine
Să mulțumiți Aceluia-de-sus
C-aveți un rege înțelept, ce știe
Cu mîna lui de fier să vă înfrîne,
Și vede mai departe și mai bine
Decît pot ochii voștri slabi să vadă.

La o-ncercare astăzi v-am supus
Și voi mi-ați dat o limpede dovadă
Că orbul din născare orb rămîne.
Mărturisiți dar noaptea cea adîncă
A minții voastre : strălucita haină,
Pe care-o port, e pentru voi o taină.
Cu toată bogăția-i de culori,
Acestea și-alte multe lucruri încă
Nu le vedeți — voi simpli muritori,
Căci cine știe ce lipsuri sau ce vină
Pe ochii voștri pun ca o perdea.
Eu singur am chemarea de-a vedea
Și-a cugeta pe seama tuturor —
De-aceea am în veci de partea mea
Virtute,-nțelepciune și lumină.

(Murmure de nemulțămire.)

BENEDICT

(către cei din jurul său)

Noi sîntem orbi ; și n-avem nici o vină !

GASPARO

(idem)

Să cugete e dreptul orișicui !

BALDUIN

(idem)

Aici oricine are drept să vază !

POPORUL

(izbucnind din nou, cu glas tare)

Nu-i nici o haină ! Nici o haină nu-i !

REGELE

(aprinzîndu-se de mînie)

Nevrednicilor ! Îndrăzniți voi oare
Să v-alegați de ceea ce planează

Atît de mîndru, de măreț, de sfînt
Și mai presus de orișice tăgadă ?
Cînd regele vă spune : e cutare,
Aceasta e, chiar dacă mii de proști
Și orbi n-ar fi capabili ca să vadă !
De nu-mi dați vorbei mele crezămînt,
Puterii mele-atunci veți da crezare :
Priviți mulțimea bravei mele oști
Ce mă-nconjoară îmbrăcată-n zale,
Ca un inel o falnică cetate,
Stînd gata, la un semn al meu, să darme,
Să spulbere tot ce-ntîlnește-n cale !
Și vuietul atîtor mii de arme
Dau vorbei mele un așa ecou,
Că pîn' și-un surd să mă audă poate !
De-aceea vă repet acum din nou :
Eu port o haină, un veșmînt măreț —

(Murmurul crește.)

Și dacă-n veci de veci n-o să-l vedeți,
Eu, domnul vostru, eu vă poruncesc
Să credeți toți ! Acei ce se-ndoiesc
Și mai cutează ca s-o spună tare,
Călcînd porunca, sînt meniți pierzării !

(Pauză. Tăcere adîncă.)

Acuma credeți, după cît se pare.
De-aceea vreau și eu să dau uitării
Cîți dintre voi pedeaps-ar merita.
Tot ce-ați greșit, vă iert cu îndurare ;
Un lucru doar vă cer : să-mi spuneți cine
V-a otrăvit credința voastră-n mine
Și-a-ațițat poporu-n contra mea ?
Cine-a tăgăduit veșmîntul meu
Întîia oară ?...

(Ochii tuturora se-ndreaptă cu neliniște și plini de așteptare la RITA.)

RITA

(reținută în zadar de tatăl ei, înaintează, calmă și fără frică)

Eu, măria-ta !

REGELE

Tu ?!

BENEDICT

(răsuflînd, către cei din jur)

Slavă ție, Doamne !
Își spune singură păcatul...

BALDUIN

Zău,
Era și vremea !

REGELE

Tu, o cerșetoare,
Un viermușor din praf, nenorocit,
Pe care-n marea-mi bunătate eu
Te-am înălțat la rangul unei doamne,
Așa știi tu să-mi fi mulțămitoare ?

RITA

N-am vrut, stăpîne, ca să-ți fac vreun rău.
Am spus aceea ce gîndisem doară !

REGELE

Dezminte-atunci îndată !

RITA

Ce anume ?

REGELE

În fața curții mele-ntregi declară,
Ca să audă toți ai mei supuși
Că haina mea, văzută de o lume,
Tu singură de-aceea n-o văzuși,
Fiindcă sau ești proastă sau ești rea !

RITA

Nu pot.

(Mișcare.)

REGELE

Ia seamă ! Căci răbdarea mea
Nu ține mult.

RITA

O, doamne, tu ai vrea
Să spun un lucru care nu-l gîndesc ?
De proastă sînt eu proastă, sînt și rea
Și leneșă grozav și buclucașă,
Nu știu să scriu, nici să citesc,
Dar ochii mei sînt buni, măria-ta !
Văd vulturul oricît de sus să zboare,
Și peștele ascuns în fund de mare, —
Dar haina, — ba !
Poți pentru asta să te superi oare ?
Tot rege ești — și numai în cămașă.
Cuvîntul tău e pentru mine lege,
Și cred că ai, ca orice mare rege,
O groază de vesminte în odaie.
Cred chiar că poți să pui ca să mă taie,
Dar că vreo haină ai acum pe tine
Nu pot să cred, stăpîne !

REGELE

(tremurînd de furie)

Ți-ai rostit
Osînda ! Luați-o ! S-a sfîrșit cu ea !

(RITA, la un gest al lui STEFANO, e apucată de doi oșteni cari o leagă.)

HABACUC

(se repede plin de deznădejde)

Aibi îndurare, doamne, îndurare !

REGELE

Ea va muri, și-i va urma oricine
Nu ține seama de porunca mea !
Ca ciuma bîntuie-n norod răscoala,
Dar voi stîrpi și eu la vreme boala !

HABACUC

(scos din fire, se încleștează de RITA, cînd sughițînd, cînd strigînd de spaimă)

Copila mea ! Odorul meu plăpînd !
Comoara mea ! Drăguță rîndunică !
A spus-o-n glumă ; nu, nu-ți fie frică,
O, preaputernice, fii bun, fii blînd !
Ea ți-a păstrat credință totdeauna
Și e ascultătoare, e cuminte,
Și are doar o vină, numai una :
Că nu ia seamă hojma la cuvinte.
Acest păcat îl are de la mine.
Ce sîntem noi ? Ia niște bieți calici
Ca vai de noi ! Nu știm ce se cuvine,
Nu știm ce-nseamnă bunele maniere,
Că nu eram făcuți să fim boieri.
Dar dacă vrei s-o pedepsești, cum zici,
De vrei cu orice preț să faci dreptate,
Ne ia trai bun, avere, titlu, rang,
Că și așa ne-am săturat de toate !

Și dacă vrei mai crîncenă osîndă,
Ia-mi capul meu, că-i numai bun de streang ;
Dar lasă-această ramură plăpîndă
Să înflorească veselă la soare !
Gîndește-te că însuși Dumnezeu
Te roagă ca să fii cu îndurare.
El a făcut-o tuturor să placă :
Privește-o numai... Zău, ar fi păcat
Să piară-așa ceva de pe pămînt !

REGELE

(către oșteni)

Hai, luați-o !

OMAR

(a coborît neobservat scările și strigă cu glas tare, stînd lîngă RITA)

Stați !

REGELE

Cine-ndrăznește ?

OMAR

Eu !

REGELE

Și dacă eu nu vreau să știu de tine... ?

OMAR

O, rege, dacă ești încredințat
Că mai presus de forță-i dreptul sfînt —
Dă libertate gingașei copile,
Căci stimă i se cade, nu rușine !

REGELE

Taci, îndrăznețule ! N-ai s-o scapi cu zile —
Hai, duceți-o, cînd spun !

OMAR

Atuncea dar,
Aruncă-mă în lanțuri și pe mine !
Prin vina mea tu însuți, domnitorul,
Greșind, credeai să-ți cîntărești poporul,
Ci eu te-am pus pe tine la cîntar,
Și singur ochii tăi ți i-ai închis.
Veșmîntul, care eu ți l-am promis,
Putea să se lipsească de postav
Și de-orice fel de altă țesătură :
Nemernicia, firile de sclav,
Nerușinarea, pofta de mărire
În locul meu din aer îl țesură
Și proasta lingușire-i hărăzi
Nimicului culori în fel de fețe.
Tu însuți ai sporit a lui mîndrețe,
Cînd ai decis s-apari în astă zi
În fața gloatei tale de supuși
Neînțolit decît de o părere.
Cum poți tu așadară urgisi
Pe-acest copil ? Și cum îi poți tu cere
Să vad-un lucru nevăzut de noi,
Pe care nici chiar tu nu îl văzuși,
Căci nu-i nimic, nimica...

(Larmă mare. Poporul ia o atitudine amenințătoare.)

MULȚIMEA

Auziți !

REGELE

(la început ca uluit de vorbele lui OMAR, sărind acum furibund ca scos din minte)

Defaimă tronul ! Ce mai zăboviți ? !
La închisoare ! Piară amîndoi !
Și de-ați urla că nu, voi toți grămadă,
Și dacă mii de capete-or să cadă,
Eu port o haină, port un strai sublim !
Eu-l văd, eu-l văd, eu singur straiul meu !

(RITA și OMAR sînt scoși prin dreapta de patru oșteni; HABACUC îi urmează smulgîndu-și părul. Tumultul crește. Poporul și garda regală se-ncaieră.)

PANFILIO

Turbează plebea !

STEFANO

Rău o s-o pățim !

REGELE

Loviți ! Ucideți !

BERENGAR

Las' că-i stîmpăr eu,
Măria-ta !

(Se pune cu FERRANTE în fruntea unei trupe de oșteni; către FERRANTE)

Răzmiriță în țară,
Tiranul gol : triumf !

REGELE

(rămîne acuma singur pe terasă cu PANFILIO și NICCOLA; se uită aiurit la învălmășala nebună și se-nfioară)

Mi-e frig ! — Dați o manta !

PANFILIO

(își scoate repede mantaua și i-o oferă regelui)

Cum ? Nu mai crezi nici tu în haina ta ?

REGELE

(se-nfășoară în manta)

Mi-e frig în măreția-mi solitară.

CORTINA

ACTUL IV

Sală în palat. La dreapta și la stînga, în fund, arcuri de uși deschise dau în galerii. În planul din față, la stînga, o ușă mică, zăvorîtă.

SCENA I

Cei patru oșteni *(cari în actul al treilea au ridicat pe OMAR și RITA, stau de gardă în fața ușii din stînga). STEFANO (vine din fund)*

STEFANO

La dracu, bre ! urîtă-aniversară !
Măria-sa s-a-ntors aci-napoi
Pe cel mai iute-al său fugar ;
Răzmirița se-ntinde însă-n țară.
În vreme ce viteazul Berengar
Păzește porțile cetății, noi
Păstrăm aice buna rînduială. —
Aduceți-mi părechea criminală.

(Un oștean deschide ușa din stînga și aduce pe OMAR și RITA.)

SCENA a II-a

Cei dinainte ; OMAR, RITA (amîndoi în lanțuri)

STEFANO

Nemernici criminali de stat, fiți gata
Și țineți minte cele ce vă spui :
Mai înainte de-a vă lua răsplata
Vrea regele, el însuși, să v-asculte.
Vă sfătuiesc să nu-ndrugați prea multe,
Și să vă temeți de urgia lui :
De orice vorbă rea pe care-o spuneți
La grele schingiuiri să v-așteptați,
Dar de vă pocăiți și vă supuneți,
Veți fi atuncea numai spînzurați.
Ați înțeles ?

(Semne de aprobare din partea lui OMAR și a RITEI.)

Preabine. Merg să chem
Acuma dar pe judele suprem.

(Către paznici)

Cuprindeți ușile : supravegheați-i !
Că sînt vicleni ai naibii, blestemații !

SCENA a III-a

OMAR, RITA

OMAR

Da, va să zică să ne luăm adio
De la viață...

RITA

Chiar așa, străine.

OMAR

O, cît de vesel moartea aș primi-o,
De-ar trebui eu singur ca să mor.
Dar gîndul că aceeași rea ursită,
Copila mea, te-așteaptă și pe tine,
Tot sufletul mi-l umple de fior...
Tu însă pari așa de liniștită
Și ochii tăi privesc așa cuminți...

RITA

Ce-aș cîștiga de-aș clănțăni din dinți ?

OMAR

Știi tu ce-i moartea ? Inima-ți zglobie
Pricepe ce-i încremenirea oare ?

RITA

Știu, da ; vom părăsi lumina vie
Ce ne strălуce-așa blajin de sus,
Vom părăsi și noaptea înstelată,
Cînd soarele va coborî-n apus
În sfînta mare,
Și n-o să ne întoarcem niciodată.
Vor scăpăra pe ceruri mii de stele
Și nu le vom zări,
Și mii de flori vor înflori,
Noi însă nu vom ști de ele.

OMAR

Așa e, da — și totuși, totuși, Rită,
Cum poți tu să renunți la o viață
Atît de bună, dulce și voioasă,
Tu însăți floare de abia-nflorită !
A primăverii tale dimineață
Ce-ți suridea așa de-atrăgătoare
O dai pe noaptea morții-ntunecoasă.

Și rozele, cernite surioare,
Ce-ți pregăteau cununa de mireasă,
S-or veșteji pe groapa ta pustie...

RITA

(privindu-l în față)

Și tu ?...

OMAR

Eu pot muri ușor, căci mie
O-naltă mîngîiere mi-este dată.
Am izbutit să fac ce-am vrut anume :
Menirea mea de-acuma-i încheiată ;
Și-apoi eu n-am pe nimenea pe lume
Și nimenea nu plînge-n urma mea...

RITA

(biruită brusc de durere)

Tataia ! Vai, sărmanul, bunul tată !

OMAR

Vezi, Rito, pentru ce l-ai dat uitării,
Cînd regele te-amenință ?
De ce cînd tremurau mai-marii țării
Și toți steteau tăcuți cum e pămîntul,
Tu singură nesocotișsi cuvîntul
De care atîrna viața ta ?

RITA

Eu singură nu știu cum s-a-ntîmplat
Și nici cum vorba mi-a zburat din gură ;
Dar ochii mei atîta doar văzură
Că n-are haine, că e dezbrăcat —
Puteam să spun minciuni, cînd m-a-ntrebat ?

OMAR

Și dacă azi din nou te-ar întreba ?

RITA

(după o scurtă gîndire)

Socot că i-aș răspunde tot așa,
Măcar de s-ar zborși mai rău la mine !
Așa sînt eu, și nu știu cum îmi vine
Că strajă gurii mele nu pot pune.
Și pentru că nu sînt așa-nțeleaptă
Ca să ghicesc ce pot, ce nu pot spune,
De-aceea merit soarta ce m-așteaptă.
Căci nu-i așa că nu-i mai mare vină
Decît să spui aceea ce gîndești ?

OMAR

Nu-i vină, draga mea — ci e lumină
Din cer ! Dar inimile omenești
Nu pot să rabde raza ei divină !
Și cînd străbate-n strîmtele-ncăperi,
Vin oamenii cu mînile stîngace
Și-o sting.

RITA

Ciudat ! Îmi pare că-i un vis.
Străine, te cunosc abia de ieri ;
Cu toate astea, nu știu cum se face
Că tonul vocii tale-așa deschis
Și cunoscut îmi sună la ureche,
De parcă-mi ești o cunoștință veche.

OMAR

(cu pasiune crescîndă)

Cu mine tot așa s-a petrecut.
Eu ți-am citit în ochi — și-am priceput
Îndată cine ești. Eram străin
Și singur și pribeag pe-acest pămînt
Ca frunza care joacă-n vînt, —
Nu mai speram să aflu un cămin,
Și tu mi-ai dat hodină, mîngîiere.

Norocul lînced, puhava putere
Cum tremură, să nu li se răpească
Zorzoanele ce au ; pe tine-n schimb,
În haina ta de doamnă sau de roabă,
Te-ncununează cu eternu-i nimb
A sufletului tău ceresc podoabă.
Şi-acuma cînd viaţa-mi pămîntească
Va mai dura aşa puţină vreme
Plec fruntea mea plin de cucernicie
În faţa-acelei majestăţi supreme
Ce te-a trimes la mine ca soţie...

(Pauză.)

RITA

O, nu ; te-nşeli. Mai vrednice solii
Acolo sus în cer au să te cheme.
Încerci acuma doar cu vorba bună
Să-mi îndulceşti amarul bun-rămas...

OMAR

Crezi oare tu că cel din urmă ceas
Ce mai avem pe lume a-l trăi
Pot eu să-l ponegresc cu o minciună ?

RITA

Ba nu ; dar cred că-ţi sînt prea tare dragă.

OMAR

Da, Rito ; da, mi-eşti dragă, — aşa de dragă
Cît nici o vorbă n-ar putea s-o spună,
Cît nici un gînd nu poate să-nţeleagă ;
Dar tu — dar tu... tu, spune-mi — mă iubeşti ?

RITA

(tace, speriată, cu ochii în pămînt).

OMAR

Rito, tu taci ; şi nici nu-mi dăruieşti
Din ochii tăi frumoşi măcar o rază.
De data asta numai nu voieşti
Să spui ce cugeţi ?

RITA

(rămîne nemişcată)

OMAR

Ai ştiut să spui
Ce crezi în faţa majestăţii-sale
Şi-a celor ce cu sînge sigilează
Porunca lui,
Şi nu poţi spune : Omar, te iubesc ! ?

RITA

(încet)

E mult mai greu aceasta, vezi tu...

OMAR

Rito !

RITA

(întorcîndu-se spre dînsul)

Da, Omar, te iubesc !

OMAR

O, fericire !

RITA

A ta eram de mult şi am simţit-o,
Dar veşnic nu puteam să nu gîndesc
Că-s prea de rînd ca să te am de mire.

De-aceea pînă azi ţi-am tăinuit-o ;
Cum însă mîne-n groapă vom dormi,
Ţi-o spun acuma...

OMAR

(cu efuziune)

Cea din urmă zi
Îmi e deci ziua mea cea mai frumoasă !
În inimă-mi se-aprind acum doi sori...
La pieptu-mi vino, dulcea mea mireasă,
Şi pot muri de-acum de zece ori,
Căci am trăit !

(Îmbrăţişare înflăcărată.)

STEFANO

(urmat de doi ostaşi a apărut în dreapta)

Hm ! Iaca poznă ! — Acum
Se pupă blestemaţii !

SCENA a IV-a

Cei dinainte. STEFANO, (îndată apoi) REGELE, (după el) PANFILIO, NICCOLA. Ostaşi *(în fund).*

STEFANO

Bre, lăsaţi
Pe mai tîrziu, copii, aceste glume !
Aveţi destul răgaz pe ceea lume !
Fiţi pregătiţi, căci regele-i pe drum.

REGELE

(vine încet, adîncit în gînduri, din dreapta în fund. Este acuma complet îmbrăcat, poartă jerbia de aur a coroanei, pare palid şi abătut. În toată fiinţa lui se vădeşte impresia celor petrecute ; privirea lui e sfielnică, glasul şi mişcările nesigure, manifestările de mînie de asemenea lipsite de energia de mai-nainte).

STEFANO

(către REGE)

Îngădui, doamne... ?

REGELE

(trece pe dinaintea lui fără să-l asculte).

STEFANO

(urmărindu-l slugarnic)

Cei doi vinovaţi...

REGELE

(în mers, sieşi)

Să fiu-nşelat aşa de ruşinos !
Să cad în mreaja unui ticălos !
Eu... !

(Ajuns în faţă, la dreapta, se-ntoarce brusc spre PANFILIO şi NICCOLA)

Voi văzuraţi haina mai-nainte !
Chiar aţi văzut-o ?

NICCOLA

(fără să clipească)

Da !

PANFILIO

Putem jura !

REGELE

Mai grea osîndă vi se cade vouă !

PANFILIO

(încremenit)

Noi, doamne ?...

REGELE

M-ați mințit. Căci nu era
Nimica...

PANFILIO

Proclet cine spune
Că n-a văzut-o...

REGELE

Proclet cine minte
Că a văzut-o...

PANFILIO

(după o scurtă pauză, bîlbîind)

Dacă amîndouă
Deopotrivă se jignesc, preabune,
Ce-ar trebui...

STEFANO

(arătînd pe OMAR și RITA)

Măria-ta, cei doi...

PANFILIO

(către NICCOLA, strecurîndu-se pe ușă)

Cînd îți spuneam că s-a sfîrșit cu noi !

(Ambii ies.)

REGELE

(se uită cu dispreț la STEFANO)

Tu... *(pe alt ton, repede)*
Berengar se-ntoarse ?...

STEFANO

Încă nu.

REGELE

Și nici o veste dacă răzvrătirea
S-a potolit ?

STEFANO

Nici una păn-acu.

REGELE

Încearcă haita să se-mpotrivească
Și vrea să-și pună mintea cu oștirea
Ce-a biruit atîți dușmani ?

(Un ostaș vine din stînga, vorbește încet cu STEFANO, pleacă apoi. În același timp se aude o larmă înnăbușită în depărtare.)

Ce veste ?

STEFANO

Stăpîne, nu-ndrăznesc să spun...

REGELE

Ce este ?

STEFANO

Stăpîne, toată țara e-n răscoală.
De peste tot sălbătăcita gloată
Crescînd mereu încoace dă năvală,
Batjocuri aruncînd înspre castel.

REGELE

Nebuni ! Trimete grabnic ajutoare
Lui Berengar, să-i înzecească ceata.
Și nici o milă, — auzi ?... Nici o cruțare !

(STEFANO iese. REGELE se-ntoarce spre OMAR și RITA)

Vedeți ? Poporul îmi era fidel,
Și voi l-ați răsculat. Credea în mine,
Și-a voastră-i vina de-a pierdut credința,
Și dacă amînam eu judecata,
Acuma chiar v-ar fi rostit sentința
Urmarea faptei voastre...

OMAR

Sîntem gata.

(Larmă din nou, ceva mai aproape.)

STEFANO

(vine repede-napoi ; în dreapta-n față)

Mînia, doamne, stă să mă sugrume !
Obraznicii ! Nerușinații !

REGELE

Hai ?

STEFANO

(înăbușit)

Din gură-n gură umblă mii de glume,
Batjocorind pe craiul fără strai !...

REGELE

Batjocorit — eu !

STEFANO

Toți în gura mare
Amenință și cer să fie puși
Numaidecît acum în libertate
Cei doi nelegiuiți ! Omar trăiască !
Trăiască Rita ! Astfel o țin una !

REGELE

(cu jumătate de glas)

Batjocorit de proprii mei supuși ?
Să fi uitat ei într-atît de toate...
Și-aceștia doi purtați în slavă...

STEFANO

Vrei
Să moară, doamne ?

REGELE

Însumi eu cununa
Eternei glorii să le-o pun pe frunte ?
Puterea nu-i nimic, totu-i credința.
Ea poate strămuta din loc un munte.
Lasă-ne singuri.

STEFANO

Ce e de făcut ?

REGELE

N-ai auzit ? De cîte ori să-ți spun ?

(STEFANO iese clătinînd din cap.)

SCENA a V-a

REGELE, OMAR, RITA

REGELE

(repede și stăruitor)

O dată încă-n mîni azi vă depun
Destinul. Moarte meritarăți voi,
Cu toate astea eu vă dau putința
Să cîștigați din nou tot ce-ați pierdut :

Viață, libertate și noroc, —
Dar dați-mi numai, dați-mi înapoi
Ce mi-ați furat, sădiți-mi iar la loc
În inima poporului credința.

OMAR

Cum vom putea noi...

REGELE

(către OMAR)

Vreau să uit de-acuma
Că mă-nșelași ; vă iert pe amîndoi :
Am să vă-ncarc de daruri și onoare,
Poporului vă cer să-i spuneți numa
Că am purtat un strai strălucitor,
Un strai țesut de tine !

OMAR

Și de-am spune
Un neadevăr, te-ai mulțămi tu oare
Cu un prestigiu, o puternicie
Întemeiată pe înșelăciune ?...

REGELE

Vreau să domnesc ! Acest sărman popor
E prea sărac cu duhul spre-a putea
Să înțeleagă-nalta-mi vrednicie.
Doar dac-ar crede iar în haina mea,
Mi-ar da din nou și mie crezământ.
Gîndiți-vă că numai un cuvînt
Vă scapă de la moarte. Spune, fată !
Ești tînără ; viața te iubea
Și-ți promitea comoara ei bogată ;
Ascultă-i dară dulcea ei chemare
Și te înalță fericită
Din noaptea morții iarăși către soare !

RITA

O, cum n-aș face-o !

OMAR

Vreai să minți tu, Rită ?

RITA

(privindu-l cu drag)

Dacă-o vrei tu.

OMAR

Nu, asta n-o vreau eu.
Așa viață nu ne trebuie nouă,
Căci nu ar fi decît o moarte nouă,
Dar ție, rege — ascultă vorba mea
Un lucru numai poate să-ți redea
Încrederea...

REGELE

Ce ?

OMAR

Talismanul meu.

REGELE

Îmi pregătești vreo nouă amăgire ?

OMAR

Ascultă-mă și ia aminte, sire :
Doar ca să-ți fiu pe plac te-am înșelat.
Mi-ai spus : „Dă-mi ceea ce-mi lipsește,
Dă-mi ceea ce nu am“ — și-acuma ai :
Aceea ce în haină tu cătai,
Puterea ceea ce deosibește
Ce-i bun de rău, ce-i calp de ce-i curat,
Ți-am făurit-o cum m-am fost legat,
Și de minciună doar te dezbrăcai.

Tu te credeai atoateștiutor,
Și ai văzut ce lesne te înșeli,
Credeai că te cinstește-al tău popor
Ca pe un zeu, și-o haină ce-ți lipsi
L-a prefăcut în turmă de rebeli.
Credeai că poți în inimi să citești
Adîncul rost al firii omenești,
Și-un om întreg tu n-ai putut găsi
Din toți, din toți în cari te încredeai !

REGELE

Da, văd acuma ce intenții ai !
Nu-ți fu de-ajuns în fața lor să-ntuneci
Coroana mea și-a tronului meu slavă !
A bănuielii mîrșavă otravă
În suflet ai vroit să mi-o aluneci !
Ai vrut să-mi tragi și ultima proptea :
Încrederea-n iubirea lor adîncă.
Cu vrăji de-ai izbutit ca să-i încurci,
Iubirea lor n-ai zdruncinat-o încă !
Ea-i talismanul meu, tăria mea —
Și-n timp ce voi veți atîrna în furci,
Se va re-ntoarce Berengar strigînd :
Poporul, țara-ți stau iar la picioare !

(Se-ntoarce parcă ar vrea să dea o poruncă. Larmă de voci în culise.)

SCENA a VI-a

Cei dinainte ; STEFANO. Mai mulți curteni *(și)* războinici.

REGELE

Ce-aduci ?

STEFANO

Amar de pletele-mi albite...
Mi s-au zburlit...

REGELE
(nerăbdător)

Ci spune mai curînd !

STEFANO

Măria-ta, o veste-ngrozitoare,
O veste dintre cele mai cumplite...

REGELE

Ce spune ?...

STEFANO

Generalul Berengar
E mort !

REGELE
(strigînd)

Nu ! Nu ! El, stîlpul țării mele,
Cel mai puternic, mîndrul meu stejar,
El, spada, brațul meu cel drept...

STEFANO

Dar nu căzut
În luptă, ci străpuns de mîni mișele
De ucigași...

REGELE

Moșnege, ai turbat ?

STEFANO

Stau mărturie cei ce au văzut...

(REGELE)
(cătînd în jurul său)

E dar adevărat — adevărat ?
Pe fețe-mpietrite am citit

Că e așa. Dar cine mi-l ucise ?...
Și unde-s ucigașii ?...

STEFANO

Au fugit
În vălmășagul care s-a născut.
Dar numai ca unelte au slujit
Aceștia : o femeie îi tocmise !

REGELE

Ce ?... O femeie ? !

STEFANO

Da, și însăși ea,
Strigînd în gura mare, se mîndrea...

REGELE

Puteți de-acum să nu-mi mai spuneți cine,
Căci o cunosc eu — o cunosc eu bine !

(Cu durere amară)

Ah, sumeția ei nu-ngăduia,
Firește, o meschină răzbunare !
Era prea îndrăzneață ea, prea mare
Ca să tînjească-n tăinuită ură ;
El trebuia să moară, tocmai el ;
El care mă iubea, mi-era fidel :
În inimă-mi voi ca să lovească
Și n-a dat greș măiastra-i lovitură !

(Ridicîndu-se cu patimă crescîndă)

Ci chiar rănit, mă simt încă-n vigoare.
Aflați : Acel ce poate s-o găsească,
S-o prindă și să mi-o aducă vie,
Să mi-o azvîrle-aice la picioare,
S-o văd scîncind în colb și-n umilință,
Acel ce-mi dă această biruință
De care am nevoie eu

Ca să mă stîmpăr, ca să mă răzbun,
Ca să mă simt din nou stăpîn și zeu,
Pe-acela îl voi face omul meu,
Îl voi numi prieten, foarte bun.

STEFANO

De-ar trebui în iaduri să cobor,
Încrede-te, stăpîne,-n robul tău !

(Iese repede prin dreapta cu războinici și curteni.)

SCENA a VII-a

Cei dinainte (fără) STEFANO ; (imediat apoi) DIOMED

REGELE

(către OMAR)

Mărturisește c-ai brodit-o rău !
Mai spui și-acum că sînt un visător ?
Acela-n care eu m-am încrezut,
Tu vezi că pentru mine a căzut ;
În dragoste și-n ură niciodat'
Eu n-am greșit...

DIOMED

(din stînga, cu o sabie, urmat de cîțiva războinici)

O, rege...

REGELE

Tu aci ?!
Nu vi-i de-ajuns ?... Cum te-ai încumetat ?
Ori cum mi-a omorît copila ta
Prietenul, la rîndul tău tu vii...

DIOMED

Nu împotriva ta am ridicat
Acuma spada, ci spre-a ți-o preda
Ca prizonier...

REGELE

Cum ?

DIOMED

Și de vrei să știi
De ce, — copilei ce-o invinuiești
Ei numai ai acuma datoria
Să-i mulțămești că inima-mi pătată
Mă cheamă-n fața ta la judecată ;
Ei datorești tu viața și domnia :
Căci n-a trădat decît pe-un trădător !

REGELE

Minți ! minți !

DIOMED

El singur te mințea !
Pe cînd pe față-ți proclama mărirea,
El uneltea răscoala în popor,
Și luni întregi ți-a vînzolit oștirea
Ca să te surpe, ca să-și pună gheara
Nelegiuită pe coroana ta !

REGELE

(abia stăpînindu-se)

Minți !...

DIOMED

Cînd credeai că luptă pentru tine,
El împotriva ta sună fanfara ; —
Hotărîtorii sorți acum căzură
Și lîngă el steteam și eu-n armură,
Surd la chemarea ei, ce prin suspine
Mă implora să nu-mi calc jurămîntul.
Ci, speriată-n marea-i suferință,
Ea a găsit cărarea cea mai dreaptă
Ce duce către faptă.

Cînd Berengar, beat de biruință,
Sta gata să înceapă bătălia, —
Copila-aceasta numai cu avîntul,
Cu deznădejdea ei avu tăria
Să-ncingă-n inimi moartele scîntei
Ale credinței către domn și țară,
Făcîndu-le din nou să ardă-n pară :
Nici nu dăduse încă bine el
Semnalul de asalt înspre castel,
Cînd îl vedem căzînd, lovit de-acei
Prin cari nădăjduia să te doboare.
Și-n timp ce-și da el ultimul suspin,
Văzurăm răsărind, ca din senin,
Copila mea. Ea brațele spre cer
Și le ridică sus și vocea-i pare
Că prinde-acum puteri de glas de schijă,
Strigînd voioasă : Astfel pier
Ai regelui meu vînzători !

REGELE

(tot mai zdrobit, cu glasul înecat)

Vai mie !

DIOMED

El a căzut ; și gloatele se-mbie
Din nou în jurul steagului crăiesc ;
Ai biruit ; poți fi fără de grijă !

REGELE

(stins, pentru sine)

Și am pierdut !

DIOMED

Eu însă nu-mi puteam alege
Alt drum, spre-a împlini al meu destin.
Nu pot să fug, nici să tăgăduiesc :
Știi ce m-a-mpins să mă răzbun, o rege !

La ea pe care-adînc ai vătămat-o,
Cînd am greșit, a fost cugetul meu,
Și tot la ea gîndind, acuma vin,
Din mîna ta osînda să-mi primesc !

REGELE

(scos din fire)

Osînda ! Iată inima mea — iat-o !
Ce stai ? Lovește-o ! Nu mi-o apăr eu,
Și chiar de-aș vrea s-o apăr, nu mai pot.
Atît de-aproape ești acum de-un țel
Dorit de celălalt, dar neatins de el.
Lui nu i-am luat nimica, ție — tot !

DIOMED

Puterea ta te-ndreptățea...

REGELE

Ci eu
O blăstem ! Ei m-am dat cu totul platnic
Pe mine însumi și norocul meu !
Nu mi-a lăsat decît mormîntul mie !

(După o pauză, cu mîinile ridicate)

Pe voi v-acuz, eternelor puteri !
Cînd mi-ați dat tronul plin de măreție,
De ce-mi lăsărăți adevărul tainic ?
De ce mi-ați pus voi cumpăna divină
În mîna mea de om tremurătoare ?
De ce mi-ați încărcat mii de poveri
Pe umerii mei... Voi sînteți de vină,
Da, numai voi, de-or fi să mă doboare !
Orb am fost, orb ; de voi chiar amăgit.

OMAR

Mai potrivit ar fi să-nvinuiești
Pe-acei lingușitori ce te-au mințit
Că ești lumina soarelui, că ești

Tu sfînta zi ; cari ți-au învăluit
Și ți-au întunecat a ta privire,
De n-a mai fost în stare să cunoască
Nici soarele și nici icoana lui
Ce se răsfrînge fără amăgire
În cea din urmă inimă-omenească !

SCENA a VIII-a

Cei dinainte ; STEFANO, OSTAȘI (din dreapta)

STEFANO

Hai, ce noroc ! Și ce plocon frumos !
Aice e, măria-ta, aice
Făptașa, ticăloasa făr' de lege !

(Către MADDALENA)

Jos, la pămînt, în fața regelui !...

REGELE

Eu la pămînt, în fața ei ! Eu jos
În pulbere ! Îndoaie-te, cerbice !
Plecați-vă, genunchi ! jos tu, coroană !
Căci cel ce zace-aici nu mai e rege,
Ci un sărman milog !

(Cade smulgîndu-și cununa de pe cap, la picioarele ei.)

MADDALENA

(după o pauză, rece și nemișcată)

Făr' de prihană
E încă acest cerc într-aurit
Și scaunul regesc e locul tău,
Iar nu aici.

REGELE

Te-nșeli. Deși dușmanul
E-mprăștiat, azi am descoperit
În mine pe dușmanul cel mai rău.

Vai, am pierdut credința alor mei,
Și din ruine dacă-ncerc, sărmanul,
Să mi-o refac, e faptă de copil.
În mine însumi nu mai cred nici eu !
Am vrut să-i judec, și la rîndul meu
Am fost de ei eu însumi judecat.
Ci-n fața celei care m-a scăpat
Și m-a zdrobit, plec fruntea mea umil
Și o implor plin de căință : Iartă !

MADDALENA

(tace).

REGELE

(ridicîndu-se încet)

Zadarnic ! Simt că ruga mea-i deșartă !
Căci credincioasă tronului de ești,
Pe mine totuși mă disprețuiești ;
N-am nici un drept să-ți mulțumesc, și cînd
Eu te-am numit mîntuitoarea mea,
Te vătămam din nou, nepricepînd
Ce faptă ai voit să-ndeplinești.
Coroana asta însă ce-ți părea
Atîta de măreață și curată,
Coroana ce-ai păzit-o tu de pată
Și-ai smuls-o dintr-o gheară de tîlhar,
O, ia-mi-o, ia-o de la mine-n dar,
Căci ție ți se cade...

MADDALENA

(aruncîndu-se la pieptul lui DIOMED)

Tată !

DIOMED

(către rege cu un gest de refuz)

N-ai cădere
Să dăruiești ce Dumnezeu ți-a pus
În mîna ta...

REGELE

Pot însă abdica.
Căci unui orb nu-i poate nimeni cere
Ca să conducă un popor. Și moartă
Podoabă e coroana cînd de sus
Nici cea mai slabă rază nu căzu
Spre-a lumina privirea cui o poartă.

OMAR

N-ai fost nicicînd mai demn s-o porți, o rege ;
Ca azi cînd prima oară se văzu
La tine-a talismanului putere.

REGELE

(atins)

A talismanului care alege,
Deosibește ce e bun de rău...

(Privește minunat la OMAR)

Cine ești tu ?

OMAR

Un osîndit al tău.
Ce alta ? Și-așteptăm și eu și ea
Ca să ne ducă la spînzurătoare.

REGELE

Ai auzit ce-am spus adineoare,
Că nu mai cred în judecata mea.

OMAR

Atuncea spune să fim scoși din fiare !
Și de mă lași iar brațele să-ntind
Pe-această vinovată s-o cuprind,
Îți dăm ție talismanul meu.

(La un semn al REGELUI, OMAR și RITA sînt scoși din lanțuri. STEFANO și OSTAȘII dispar.)

OMAR

Iar liberi, Rito, liberi !

RITA

(înseninată)

Cred şi eu !

REGELE

Cine eşti tu, om minunat, răspunde !
Tu, ce eşti mai puternic decît mine,
Cum m-ai ştiut atrage tu în mreajă ?
Ce farmec în fiinţa ta s-ascunde ?

OMAR

Cu duhurile n-am nici o-nrudire
Şi totuşi — totuşi m-am slujit de-o vrajă.
Ei, numai ei, îi datoresc izbînda,
Ea mă-ndemna să-nfrunt voios osînda :
Curajul adevărului, o, sire,
E *talismanul* ce iubitu-mi tată
Mi l-a lăsat murind, ca moştenire,
Şi eu, crescînd în ţara depărtată,
Întors străin pe-al patriei pămînt,
Eu nu-s acel ce ţi-am părut că sînt :
Sînt fiul celui care îşi rămase
Întotdeauna sieşi credincios
Şi credincios ţi-a fost în veci şi ţie,
Pe care tu, precum te îndemnase
Un sfetnic lacom şi invidios,
L-ai pedepsit să moară în exil,
Fiindcă îndrăznise să susţie
Un adevăr...

REGELE

Eşti...

OMAR

Propriul copil
Al generalului tău Gandolin.

REGELE

Ah, pîn' şi morţii să m-acuze vin !

OMAR

La tine s-a gîndit în ceasul cînd
Simţi că obositele-i pleoape
I le va-nchide moartea în curînd.
Atuncea dînsul m-a chemat aproape
Şi-mi zise : Jură-mi, dacă voi muri,
Că n-o să ai alt ţel pe-această lume,
Decît ca să-l ajuţi a-şi cuceri
Unicul dar regesc ce-i mai lipseşte :
Curajul adevărului anume.
Eu am jurat ; venind aici, firește
Că n-am găsit decît un drum spre ţel :
Căci adevărul este doar şi el
Un suveran, dar neadmis de nimeni
Şi alungat de orice ipochimeni,
Atîta timp cît umblă fără strai ;
De-aceea-ntr-o hăinuţă-l îmbrăcai.
Şi-aşa pătrunse teafăr în castel
Urcînd din treaptă-n treaptă pînă sus
La tronul tău. Şi nu ai fi dispus,
Acuma cînd, unindu-se frăţeşte,
Te-nvinseră-adevărul şi iubirea,
Cînd ce e bun şi rău ţi se vădeşte,
N-ai vrea să-ncerci puterea minunată
A talismanului, spre fericirea
Poporului tău drag, încă o dată ?

REGELE

(adînc zguduit)

Îmi va reda-napoi el ce-am pierdut ?

OMAR

Îți va sluji spre scopuri și mai bune!
Coboară-te deci în popor și-i spune:
E împărțită veșnica lumină,
Nici eu nu pot să văd ce-i nevăzut,
De-aceea chem în ajutor să-mi vină
Toți ochii voștri buni, ca țara mea
Să se-ndrumeze către fericire,
Să fie apărată de nevoi —
Și ce-ai pierdut azi din credința lor,
Ți-a răsplăti-nsutit a lor iubire!

(Pauză.)

REGELE

(domol și încet)

Nu sînt decît un om, un om slab ca și voi!

(tace, în luptă cu sine).

O, dă-mi tu sprijin, dă-mi tu ajutor
În urmărirea țintei depărtate
Spre care-aș vrea să am aripi să zbor!
Și dacă diadema asta poate
Prea greu apasă fruntea-mi muritoare,
Vrei tu s-o împărtășești cu mine oare?

MADDALENA

(tace, în luptă cu sine.)

REGELE

(cu nespusă pasiune)

Tu numai poți din nou să mă-ncununi
Și să mă-mpaci cu dreapta mea menire!
Rostește vorba cea de izbăvire
Ce-am căutat-o singur prin genuni;
Aibi milă tu de viața mea deșartă,
Alungă iarna-n care zac, te-ndură
Și încălzește inima mea moartă,
Să poată da și altora căldură! —
Voiești?

MADDALENA

(biruită)

Voiesc!

REGELE

O, tu, regina mea,
Și eu de-abia acu ajuns un rege!

HABACUC

(făcînd gălăgie, la stînga, în dosul scenei)

Deschideți! Hei, deschideți! Pre-me lege!

RITA

Tătuțul meu!

HABACUC

(bubuind și strigînd)

Sparg ușile acuși!

SCENA a IX-a

Cei dinainte; HABACUC

HABACUC

(cu coif și sabia goală-n mînă, dă buzna pe ușa din dreapta și aleargă spre REGE, fără să observe pe RITA)

Tiranule, unde-i copila mea?
Ha, tremură! Căci sunt un răsculat,
Sunt ca un leu cînd scapă din cătuși
Și numai sînge, numai sînge vede!

RITA

(întîmpinîndu-l)

Ah, taci, tataie! Nimeni nu te crede...

HABACUC

(nebun de bucurie)

Of, suflete ! Eşti vie încă ! Hura !
Aici e capul, ochii, nasul, gura,
Urechea... tot întreg, nevătămat.

(Către REGE printre rîs şi lacrimi)

Avuşi noroc, că de mi-o omorai,
Ai fi avut de furcă tu cu mine !

(RITA îi ia sabia, îmblînzindu-l şi o pune deoparte.)

REGELE

(surîzînd, către OMAR)

Şi ce regească plată se cuvine
Aceluia ce ochii mi-i deschise ?
Tu eşti în drept a-mi cere tot ce vrai !
Fii-mi dar amic, însoţitor pe cale,
De tron cel mai aproape să-mi fii tu !

OMAR

Ierţi, doamne, dacă, mulţămind, zic : nu !
Dar am şi eu mîndrie, pare-mi-se ;
Şi-n loc să merg pe strîmtul vieţii drum
În umbra milei majestăţii-tale,
Prefer să fiu eu propriul meu rege !

REGELE

Din visteria mea atunci alege :
Din tot ce am, îţi fac frăţească parte...

OMAR

Nu ştiu dacă mai poate fi acum
Om mai bogat de cum îs eu, sub soare,
Căci am găsit o inimă-omenească
Ce este-adevărată pîn' la moarte ;

Cu Rita mea, cu-acest cinstit bătrîn,
Colea-n bordei m-oi duce ca să-mi ţîn
Şi eu la rîndu-mi cartea mea domnească,
Şi viaţa să mi-o-mpodobesc lucrînd.

REGELE

Dar dacă aş dori din cînd în cînd
Să-ţi cer vreun sfat ?

OMAR

Coboară din castel
Colea-n bordei şi cată puţintel
La traiul închinat cinstitei munci
Şi sfaturi lesne vei găsi atunci,
Şezînd la vatra omului sărac.

HABACUC

Şi dacă vrei să guşti o bucăţică
Şi de la noi, să ştii : puţin, dar face.
Găteşte strașnic scumpa rîndunică !
Iar bucătarul curţii, de nu-i place,
Se poate spînzura, n-am ce să-i fac.

(Se îndreptează cu OMAR şi RITA încet spre uşă.)

REGELE

Spre a-i dărui pe ei, sînt prea sărac,
Şi totuşi azi comori mai mari eu am
Decît atunci cînd nu îi cunoşteam.

Friedrich Schiller

WILHELM TELL

Dramă istorică în cinci acte, în versuri

Traducere în forma originală

PERSOANELE

HERMANN GESSLER, dregător împărătesc în Schwytz și Uri
WERNER, baron de ATTINGHAUSEN, moșnean
ULRICH DE RUDENZ, nepotul lui

WERNER STAUFFACHER
KONRAD HUNN
ITEL REDING
HANS AUF DER MAUER
JÖRG IM HOFE
ULRICH, fierarul
JOST din WEILLER
} oameni din Schwytz

WALTHER FÜRST
WILHELM TELL
RÖSSELMANN, preotul
PETERMANN, crîsnicul
KUONI, păstorul
WERNI, vînătorul
RUODI, pescarul
} din Uri

ARNOLD din MELCHTAL
KONRAD BAUMGARTEN
MEIER din SARNEN
STRUTH din WINKELRIED
KLAUS din FLÜE
BURKHARDT din BÜHEL
ARNOLD din SEWA
} din Unterwalden

PFEIFFER din LUCERNA
KUNZ din GERSAU
JENNI, băiat de pescar
SEPPI, ciobănaș
GERTRUDA, soția lui Stauffacher
HEDWIGA, soția lui Tell, fata lui Fürst
BERTHA DE BRUNECK, orfană bogată

ARMGARD
MECHTHILD
ELSBETH
HILDEGARD
} țărance

WALTHER
WILHELM
} copiii lui Tell

FRIESSHARDT
LEUTHOLD
} mercenari

RUDOLF DER HARRAS, ispravnicul lui Gessler
IOAN PARRICIDA, principe de Suabia
STÜSSI, pîndar de cîmp
BUHAIUL DIN URI
UN CRAINIC ÎMPĂRĂTESC
UN VORNIC
UN MEȘTER ZIDAR, *feciori* și *salahori*
UN PRISTAV
CĂLUGĂRI
CĂLĂREȚI de-ai lui Gessler și Landenberg
Mulți *oameni, bărbați* și *femei* din cantoane.

ACTUL I

SCENA I

Țărm stîncos înalt al Lacului celor Patru Cantoane, în fața țării Schwytz. (Lacul face un golf; o colibă e nu departe de țărm; copilul pescarului se leagănă într-o lotcă. Dincolo de iezer se văd pășunile verzi, sate și curți din Schwytz scăldate în bătaia razelor de soare. La stînga spectatorului se arată piscurile muntelui Hacken, împresurate de neguri: la dreapta în fund, departe, se ițesc ghețarii. Mai înainte de a se ridica cortina, se aude doina și melodicele sunete ale tălăngilor, cari continuă încă o bucată de vreme și pe scena deschisă.)

PESCARUL

Un zîmbet e apa, la scaldă momește.
Băiatul pe verdele țărm aromește.
Aude o dulce
Cîntare de vis
Ca glasuri de îngeri
În paradis.
Și cum se deșteaptă din somn tresărind,
Viclenele valuri l-atrag și-l cuprind
Și răsună-n adîncuri :
„O vin, prunc iubit !
Eu chem totdeauna
Și fur pe-adormit !“

PĂSTORUL

(pe munte)

Păşuni, bun rămas,
Vă las pîn' la anul,
Se duce ciobanul
Că vara s-a dus !
Plecăm la iernat ; ne întoarcem noi iară
Cînd cucul iar cîntă voios prin ţară,
Cînd firea îmbracă înfloritul ei strai
Şi şipote vesele cîntă în mai.
Păşuni, bun rămas
Vă las pîn' la anul,
Se duce ciobanul
Că vara s-a dus !

ARCAŞUL

Răzbubuie culmea, muntele geme ;
Arcaşul pe îngust povîrniş nu se teme.
Pe drumuri de gheaţă
El calcă hoinar,
Nici urmă de viaţă
Nici verde vlăstar.
Jos, marea de neguri din negură naşte,
Nici tîrguri, nici sat, nici cătun nu cunoaşte.
Adînc doar sub ape
Abia de mai vezi,
Prin ochiuri de nouri,
Cîmpii şi livezi.

RUODI, pescarul, vine din bordei : WERNI, vînătorul, coboară de pe stîncă ; KUONI, păstorul, vine cu şuştarul pe umăr ; SEPPI, slugulița lui, după dînsul.

RUODI

Hai fuga, Jenni. Priponeşte lotca.
Coboară ceaţa, surd lavina urlă ;
Pe frunte-şi trage cuşma piscul Mithen,
Şi suflă rece dinspre văgăună.
Cît ai clipi ne-apucă vijelia.

KUONI

Podare, vine ploaie. Oile
Paso lacom, Scormon rîcăie pămîntul.

WERNER

Cînd peştii sar şi lişiţa s-afundă,
Sunt semne de furtună.

KUONI

(către băieţel)

Cată, Seppi,
De nu s-a răzleţit cumva vreo vită.

SEPPI

Cunosc după talangă pe Joiana.

KUONI

Sunt toate-atunci ; ea merge mai departe.

RUODI

Jupîne bace, mîndru clopot ai !

WERNER

Şi mîndre vite. — Ale tale-s, vere ?

KUONI

Ba bin' că nu ! — sunt ale domnului
De Attinghausen, şi mi-s date-n samă.

RUODI

Ce mîndru-i stă vacii la gît cordeaua !

KUONI

Ştie şi ea, că ea doar poartă ciurda,
Şi dacă i-aş lua-o, n-ar mai paşte.

RUODI

Spui nerozii ! O vită fără minte !

WERNI

Ei aș ! Și dobitocul are glavă.
Știm noi cei ce vînăm în munte ciute,
Că ele-așază, unde pasc, o strajă
Care-și ciulește-urechea, dînd de veste
C-un șuierat cînd vine vînătorul.

RUODI

Cobori acasă ?

KUONI

Isprăvirăm iarba.

WERNI

Noroc la drum !

KUONI

Și dumitale-asemeni !
Voi cîteodat' nu vă mai treceți pragul.

RUODI

Ei, iac-un om cum vine-ntr-un răsuflet !

WERNI

Îl știu, îl știu : e Baumgart' din Alzellen !

KONRAD BAUMGARTEN

(năvălind în scenă în goana mare).

BAUMGARTEN

Podare, luntrea, pentru Dumnezeu !

RUODI

Ei, ei, dar ce-i atîta zor ?

BAUMGARTEN

Dezleag-o !
Mă scapi de moarte ! Trece-mă degrabă !

KUONI

Dar ce-i, fîrtate ?

WERNI

Cine te gonește ?

BAUMGARTEN

Curînd ! Curînd ! m-adulmecă mișeii !
Ceaușii-mpărătești vin după mine,
Și sunt al morții, dacă mă vor prinde !

RUODI

De ce vor să te prindă călăreții ?

BAUMGARTEN

Scăpați-mă, și-am să vă spun pe urmă.

WERNI

Ești plin de sînge, ce ți s-a-ntîmplat ?

BAUMGARTEN

Deregătoru burgului din Rosberg —

KUONI

Cum ? Wolfenschiessen ? El vrea să te prindă ?

BAUMGARTEN

Cu el am isprăvit-o —, l-am ucis !

TOȚI

(tresar înspăimîntați)

O, Doamne ! Ce-ai făcut ?

BAUMGARTEN

Ce-ar fi făcut
Tot omul slobod pus în locul meu.
M-am răzbunat cu drept cuvînt pe-acela
Ce-mi pîngărise cinstea și femeia.

KUONI

Ți-a vătămat deregătorul cinstea ?

BAUMGARTEN

Ba, Dumnezeu și buna mea secure
Nu l-au răbdat să-și împlinească pofta.

WERNI

I-ai spart în două țeasta cu securea ?

KUONI

Hai, spune tot ce-a fost, că mai e vreme
Pîn' ce dezleagă lotca de la mal.

BAUMGARTEN

Eram la lemne în pădure, cînd
Văd pe femeia mea venind în goană.
Boierul, — spune — e la mine-acasă
Și-a poruncit să-i pregătească-o baie.
Ceru apoi ceva ne-ngăduit
Și ea veni-ntr-un suflet să mă cate ;
Am alergat așa, cum mă găseam,
Și cu securea l-am sfințit în scaldă.

WERNI

Bine-ai făcut ! Toți au să-ți ierte fapta.

KUONI

Păgînul ! Și-a luat și el răsplata !
Era urît de mult în Unterwalden.

BAUMGARTEN

Omorul s-a aflat ; sunt urmărit...
Pe cînd vorbim... o, Doamne !... vremea trece...

(S-aude un tunet.)

KUONI

Dă-i zor, podare — treci pe-acest om vrednic !

RUODI

Nu-i chip. S-apropie-o furtună grea.
Să mai aștepte.

BAUMGARTEN

Cum, o, Doamne sfinte,
S-aștept ? Nu pot : zăbava mă ucide !

KUONI

(către pescar)

Cu Dumnezeu 'nainte ! Ești dator
S-ajuți pe om la vreme de nevoie ;
Că poți să dai și tu de-așa năpaste.

(Vijiit de furtună și tunete.)

RUODI

E vînt, vedeți ce-ntărîtată-i apa —
Nu pot porni pe-o vreme-așa haină.

BAUMGARTEN

(îi îmbrățișează genunchii)

Ajute-ți Domnul, cum te-nduri de mine !

WERNI

Îndură-te de viaţa lui, creştine !

KUONI

E tată, cu nevastă şi copii !

(Tunete repetate.)

RUODI

Ce ? Şi eu am o viaţă de pierdut,
Ca dînsul am nevastă şi copil. —
Uitaţi-vă cum spumegă-n vîrtejuri
Şi clocoteşte apa răzvrătită
Aş vrea şi eu să scap pe-acest creştin,
Dar nu e chip, vedeţi şi voi prea bine.

BAUMGARTEN

Atunci sunt osîndit să cad în gheara
Duşmanului — şi am limanu-n faţă !
Acolo e ! Cu ochii-l pot ajunge,
Şi glasul meu străbate pîn-acolo,
Colea e luntrea ce mă poate trece —
Şi eu mă zbat aci, făr-ajutor !

KUONI

Ia, cine vine ?!

WERNI

Este Tell din Bürglen.

(TELL cu arcul.)

TELL

Hei, cine strigă aici dup-ajutor ?

KUONI

E-un alzelean, care şi-a răzbunat
Ocara şi-a ucis pe Wolfenschiessen,
Deregătorul care stă la Rosberg.
Ceauşii vin pe urma lui, să-l prindă.
Şi el ar vrea să treacă, dar podarul
Nu se-ncumete pentru că-i furtună.

RUODI

Ei, iacă Tell, vîslaş dibaci, să spună
Chiar el de-i chip să-nfrunt aşa furtună ?

TELL

Înfrunţi orice, la vreme de nevoie,
Podare !

(Trăsnete puternice, lacul se învolburează.)

RUODI

Să mă azvîrl orbeşte în gura morţii ?
N-o face asta om în toată firea !

TELL

Cel vrednic nu gîndeşte-ntîi la sine.
Pune-ţi credinţa în Dumnezeu şi scapă-l !

RUODI

La adăpost e lesne să dai sfaturi !
Colea e lacul, barca ici. Încearcă !

TELL

Mai lesne poate să se-ndure Domnul,
Ca dregătorul. Cearcă dar, podare !

PĂSTORI ŞI VÎNĂTORI

O, scapă-l ! scapă-l ! scapă-l !

RUODI

De mi-ar fi
Chiar frate, sau copil din trupul meu,
Tot n-aș putea ; Simon și Iuda-s astăzi
Și iezeru-i mînios, își cere prada.

TELL

Cu vorbe goale n-am făcut nimic.
Acest creștin nu trebuie să piară.
Plutașe, spune, vreai să-l treci ?

RUODI

Ba eu !

TELL

Atuncea, Doamne-ajută ! Trage luntrea !
Să văd ce pot cu slaba mea putere...

KUONI

Vedeți pe Tell !

WERNI

Se vede vînătorul !

BAUMGARTEN

Tu ești nădejdea mea, mă mîntui, Tell !

TELL

Din gheara dregătorului te scap eu !
Dar de furtună numai altul poate.
Ci tot mai bine e să cazi în mîna
Lui Dumnezeu, decît în mîni de om.

(Către păstori)

Copii, vă rog să-mi îmbunați nevasta,
De mi-a fi scris să mi se piardă urma,
Făcui ce nu puteam ca să nu fac.

(Sare în luntre.)

KUONI

(către plutaș)

Ești un vîslaș vestit. Ce face Tell
N-ai fi putut și dumneata să-ncerci ?

RUODI

Mulți alți mai buni nu fac ce face Tell
Și nu sunt doi de seama lui, în munte.

WERNI

(s-a urcat pe stîncă)

Ah, s-au pornit ! O, Doamne-ajută-i brațul !
Priviți cum saltă și se zbate luntrea !

KUONI

(de pe țărm)

O-nvăluiește apa ! N-o mai văd !
Dar iat-o, ia ! Ce dîrz, ce anevoios
Se luptă îndrăznețul cu furtuna !

SEPPI

Vin zbirii împărătești în goana mare !

KUONI

Pe legea mea ! E ajutor din cer !

(O ceată de călăreți.)

ÎNTIIUL CĂLĂREȚ

Dați ucigașul ! Unde l-ați ascuns ?

AL DOILEA CĂLĂREȚ

Pe-aci veni, degeaba-l tăinuiți !

KUONI și RUODI

De cine-i vorba ?

ÎNTÎIUL CĂLĂREȚ

(zărește luntrea)

Diavole, ce văd ?!

WERNI

(de sus)

Pe cel din luntre mi-l căutați ? — Dați fuga !
De puneți zor, îl mai puteți ajunge !

AL DOILEA CĂLĂREȚ

S-a dus mișelul !

ÎNTÎIUL CĂLĂREȚ

Voi l-ați ajutat.
O s-o plătiți ! Pe turmă, măi feciori !
Haid', jos bordeiul ! Pară și pîrjol !

SEPPI

(aleargă după ei)

Sărace oi !

KUONI

Și ciurda !

WERNI

O, turbaților !

RUODI

(frîngîndu-și mîinile)

Puteri cerești ! Se va ivi vreodată
Vreun om să scape biata noastră țară ?

(Aleargă pe urma lor.)

SCENA a II-a

La Steinen, în Schwytz ; un tei pe drumul de țară, în fața casei lui Stauffacher, *lîngă pod.*
WERNER, STAUFFACHER, PFEIFFER DIN LUCERNA vin vorbind

PFEIFFER

Da, da, jupîne Stauffach', cum spuneam,
Dacă puteți, să nu jurați credință
Austriei, ci țineți la-mpăratul
Ca pîn-acum. Și Dumnezeu vă ține
Sub scutul lui, atunci, neatîrnați.

STAUFFACHER

Mai stai puțin, te rog, pînă ce vine
Nevasta mea. Ești oaspe-al meu în Schwytz,
Cum eu-s al dumitale în Lucerna.

PFEIFFER

Îți mulțămesc. Dar trebuie azi încă
Să fiu la Gersau. Orice-ați îndura
Din partea dregătorului trufaș,
Răbdați în pace fără de cuvînt,
Căci totul poate-n pripă să se schimbe.
Se urcă-n scaun alt împărat ca mîne,
Ci de vă prinde Austria în gheare,
Nu mai scăpați, ai ei veți fi pe veci !

(Pleacă. STAUFFACHER se așază foarte abătut pe o laviță de sub tei. Așa-l găsește GERTRUDA, nevasta lui, care se așază lîngă dînsul și-l privește cîtva timp în tăcere.)

GERTRUDA

Așa de trist ești, dragă ? Te-ai schimbat.
De zile-ntregi eu cat în urma ta.
Tăcută văd cum griji întunecate
Cu ceața lor îți înnorează fruntea.

Un chin ascuns în inimă te roade.
Hai, spune-mi-l. Ţi-s soaţă credincioasă,
Din jalea ta dă-mi jumătate mie.

(STAUFFACHER îi întinde mîna şi tace.)

Ce-ţi amăreşte inima, ia spune-mi !
Ai spor la muncă şi noroc la toate,
Coşarele ţi-s pline de bucate,
Cirezile şi stava ta frumoasă
Au coborît cu bine de la munte
În grajdurile calde, la iernat ;
— Ca un palat ţi-e casa-ncăpătoare
Din lemn frumos şi trainic nou durată,
Cu rost alcătuită-n toate cele,
Cu geamuri multe strălucind la soare,
Cu semne, cu icoane zugrăvită,
Şi vorbe bătrîneşti pe cari drumeţul
Stă locului, mirat, să le cetească.

STAUFFACHER

O fi ea casa bine încheiată,
Dar, vai, — sub ea se clatină temeiul !

GERTRUDA

Ce vrei să zici cu asta, dragă Werner ?

STAUFFACHER

Şedeam sub tei, deunăzi, cum stau astăzi,
Gîndind cu drag la munca-mi împlinită.
Dinspre castelul său, din Küssnacht, iată
Cu ceata-i dregătorul de-a călare...
Mirat opreşte calu-n faţa casei,
Eu mă ridic grăbit, cu plecăciune
Cum se cuvine către cel ce-n ţară
Ne ţine loo de scaun împărătesc.
„A cui e casa asta ?"-ntreabă dînsul,
Cu gînd ascuns, că doar ştia a cui e.
O clipă stau, mă răzgîndesc şi-i spun :

„A craiului, şi-a înălţimei tale
Şi-a mea prin danie". Dar el, de-acolo :
„Eu, ca stăpîn aci, pus de-mpăratul,
Nu pot să las ţăranul să zidească
De capul lui şi să trăiască slobod,
Parc-ar fi dînsul domnul pe pămînt...
Las' că vă tai eu apa de la moară !"
Zicînd aşa, dădu calului pinteni.
Eu încă am rămas plin de obidă,
Gîndind la vorba ce-o rostise răul.

GERTRUDA

Hei, dragul meu stăpîn şi soţ ! Vrei tu
S-asculţi aşa o vorbă de muiere ?
Sunt neam din neamul lui Iberg, răzeşul,
Om prea-nţelept — şi mă fălesc cu asta.
Eu şi surorile şedeam la tors
În nopţile de iarnă, cînd fruntaşii
Se adunau la tata să cetească
Hrisoavele şi ca să stea la sfat,
Punînd la cale treburile ţării.
Luînd aminte-am auzit atunci
O samă de zicale bătrîneşti
Din rostul unor oameni prea cu minte
Şi-n inimă mi le-am întipărit.
Ascultă dar ce vreau să-ţi spun acuma,
Că, vezi, de mult ştiam eu ce te-apasă.
Deregătorul e-nciudat şi umblă
Să-ţi facă rău, căci din pricina ta
Ţinutul Schwytz nu vrea să se închine
Austriei, ci stăruie-n străvechea-i
Credinţă către marea-mpărăţie
Cum au făcut străbunii noştri vrednici.
Aşa e, Werner ? Spune dacă mint ?

STAUFFACHER

Aşa-i, de-aceea mă urăşte Gessler.

GERTRUDA

Îl roade pizma, pentru că te vede
Neatîrnat pe vechea ta moşie,
Căci dînsul n-are. Tu de la-mpăratu
Ai căpătat în dar acest pămînt,
Şi poţi s-o dovedeşti, ca orice prinţ.
Tu nu cunoşti d-asupra-ţi alt stăpîn
Decît pe Cel ce locuieşte-n ceruri.
Iar el e-un om de ieri de-alaltăieri,
Şi-ntreaga lui avere e mantaua-i
De cavaler. De-aceea pururi cată
Chiorîş la rostul tău de om de treabă.
De multă vreme umblă să te piardă.
Eşti teafăr pîn-acuma. Vreai s-aştepţi
Să-şi facă cheful ? Cine are minte
Nu stă cu mîna-n sîn.

STAUFFACHER

Ce-i de făcut ?

GERTRUDA

(apropiindu-se de el)

Ascultă sfatul meu ! În Schwytz, ştii bine,
Toţi oamenii cinstiţi se plîng de-urgia
Şi lăcomia acestui dregător.
Fii-ncredinţat că şi-n cealaltă parte
În Unterwalden ca şi-n ţara Uri,
Toţi sunt sătui de crunta asuprire —
Căci după cum la noi se poartă Gessler,
Şi Landenberg e tot aşa de-obraznic.
Nu vine-o luntre de pescar pe iezer
Să nu ne-aducă veşti de făr'delegi
Şi împilări din partea stăpînirii.
Deci s-ar cădea ca dintre voi o samă —
Din cei aleşi — să chibzuiţi în taină
Cum aţi putea scăpa de-asupritori.
Aşa cred eu, că Cel ce vede toate
Se va-ndura de suferinţa noastră...

N-ai tu, în Uri, vreun prieten cărui,
Să-ţi poţi deschide inima, ia spune !

STAUFFACHER

Cunosc mulţi oameni cumsecade-acolo
Şi mari seniori cari toţi mi-s buni prietini
Şi pot să pun temei pe vorba lor.

(Se ridică)

Femeie, ce furtună de gîndiri
Primejdioase răscoleşti în mine !
Tu-mi pui în faţă tot ce simt, rostind
Ce nici în taină nu voiam să cuget. —
Ai cîntărit povaţa ce mi-o daşi ?
Chemi vrajba cea sălbatică şi larma
De arme, în această vale-a păcii ?
Cum vom putea, popor slab de păstori,
Să-ncepem lupta cu stăpînul lumii ?
Ar fi de-ajuns, şi-atît aşteaptă ei
Spre-a năpusti asupra bietei ţări
Sălbaticele horde-ale oştirii,
Să taie şi să spînzure de-a valma
Şi, drept pedeapsă, să ne nimicească
Străvechile hrisoave-mpărăteşti.

GERTRUDA

Sunteţi bărbaţi ; ştiţi mînui securea
Şi pe-ndrăzneţi i-ajută Cel-de-sus.

STAUFFACHER

Războiul e blestem cumplit, femeie,
Şi prăpădeşte turmă şi păstor.

GERTRUDA

Trebuie să suporţi ceea ce îţi trimite cerul.
Nedreptatea n-o poate suporta nici o inimă nobilă.

STAUFFACHER

Ţi-e dragă casa, de curînd durată ;
Războiul o preface în cenuşă.

GERTRUDA

De-un bun vremelnic de m-aş şti legată,
Cu mîna mea i-aş pune foc.

STAUFFACHER

Tu crezi
În omenie ! Dar războiul crîncen
Nu cruţă nici pe copilaş în leagăn !

GERTRUDA

Nevinovatul are-n ceruri paznic !
Priveşte-n zare, Werner, nu-ndărăt !

STAUFFACHER

Putem pieri în luptă, noi, bărbaţii ;
Pe voi, femei, ce soartă vă aşteaptă ?!

GERTRUDA

Cel slab, şi el găseşte un chip să scape :
Un salt de pe-acest pod m-ar mîntui !

STAUFFACHER

(s-aruncă în braţele ei)

Cel ce la pieptu-i strînge o inimă
Cum este a ta, cu bucurie poate
Să lupte pentru vatră şi moşie,
Să-nfrunte chiar puterea unui rege ! —
La Uri plec numaidecît ; acolo
Am un prieten bun, pe Walther Fürst,
Ce cugetă ca mine despre vremuri.
Acolo e şi marele senior
De Attinghausen — că i-e drag poporul,

Deşi-i de viţă nobilă, şi ţine
La datinele noastre din străbuni.
Mă duc la dînşii să ne chibzuim
Cum am scăpa de-asupritorii ţării.
Rămas bun dar, şi-n lipsa mea, stăpînă,
Condu cu-nţelepciune oastea casei.
Pe călătorul ce-şi îndreaptă paşii
Spre casa Domnului, şi pe monahul
Cucernic, care-adună pentru schit,
Să-i ospătezi şi să-i încarci de daruri.
La margine de drum stă casa lui
Stauffacher, — gazda pururi primitoare
A tuturor drumeţilor pe cale.

(În vreme ce ei se-ndreaptă spre fund, intră în scenă WILHELM TELL cu BAUMGARTEN.)

TELL

(către BAUMGARTEN)

De-acum de mine nu mai ai nevoie.
In casa-aceea poţi intra. Acolo
Stă Stauffacher, părinte-ocrotitor
Al tuturor celor năpăstuiţi.
Ci iată-l, e chiar el. Hai după mine.

(Se îndreaptă spre dînsul. Scena se schimbă.)

SCENA a III-a

Piaţă în Altdorf.

Pe-o măgură-n fund se zăreşte o cetăţuie ce se clădeşte şi e ajunsă destul de departe ca să înfăţişeze forma întregului. Partea de dinapoi e gata, la cea dinainte se lucrează chiar acum, şi, pe schelele care mai stau încă, lucrătorii urcă şi coboară ; sus, pe acoperiş, e spînzurat un învelitor ; — toţi sunt în mişcare, în toiul muncii.

Un VORNIC, un CIOPLITOR, FECIORI de ţărani şi salahori

VORNICUL

(îmboldind pe un salahor cu bățul)

Nu trîndăviți. Dați zor ! degrabă piatră,
Nisip și var ! De-o fi cumva să vină
Măria-sa, să vadă că zidirea
Nu stă pe loc... Se tîrăiesc ca melcii !

(Către doi salahori cari duc povară)

Ce-i asta, bre ? De două ori pe-atîta !
Cum fură vremea ! Trîntori ! Pierde-vară !

ÎNTÎIUL FECIOR

Nu zău, e prea de tot să ducem piatra
Și să ne facem temnița noi singuri !

VORNICUL

Ce bombăniți ? Popor nerod, bun doar
Să mulgă vaca și să trîndăvească
Cutreierînd prin munți cît ține vara.

UN BĂTRÎN

(se așază să răsufle)

Am obosit !

VORNICUL

(îl zguduie)

Sus ! moșule, la muncă !

ÎNTÎIUL FECIOR

Nu-ți cade greu să-mpingi la muncă grea
Pe-un biet moșneag ce-abia-și tîrăște pașii !
N-ai inimă...

CIOPLITORUL și FECIORII

E strigător la cer !

VORNICUL

Vedeți de voi ; știu eu ce-am de făcut !

AL DOILEA FECIOR

(către VORNIC)

Vornice, cum îi spune cetățuii
Care-o zidim ?

VORNICUL

Zwing-Uri îi va spune,
Că-i jug menit pentru grumazii voștri.

FECIORII

Zwing-Uri ! Măi !

VORNICUL

Ei și, vă pare glumă ?

AL DOILEA FECIOR

Cu bordeiașul ăsta socotiți
Să-ngenuncheați voi țara noastră Uri ?
Hei, cîte mușunoaie d-astea, oare,
Ar face unul peste altu-un munte
Măcar atît ca cel mai mic din Uri !

(VORNICUL merge în fund.)

CIOPLITORUL

Cuib blestemat ! În știoalnă-arunc unealta
Ce mi-a slujit ca să lucrez la tine !

(Vin TELL și STAUFFACHER.)

STAUFFACHER

O, ce mi-e scris să văd la bătrînețe !

TELL

Nu e de stat aci. Hai să plecăm.

STAUFFACHER

Sunt eu în Uri,-n țara libertății ?

CIOPLITORUL

Oh, domnule, de-ați ști ce beciuri sunt
Sub turnuri ! Hei, cine încape-n ele
Nu mai aude cîntec de cocoș !

STAUFFACHER

O, Doamne !

CIOPLITORUL

Ian' priviți acolea, ziduri !
Cum stau parcă-s durate pe vecie !

TELL

Tot ce-i zidit de mîni, de mîni se darmă !

(Arătînd munții din fund.)

Acolo-i casa libertății noastre !

(Se aude o darabană ; vin oameni cari duc o pălărie într-o prăjină, un CRAINIC urmează, femei și copii aleargă tumultuos după ei.)

ÎNTÎIUL FECIOR

Ce-nseamnă darabana ?! Ascultați !

CIOPLITORUL

Ce-i mascarada ? Ce vrea pălăria ?

CRAINICUL

În numele-mpăratului ! Tăcere !
Luați aminte !

FECIORII

S-auzim ! Tăcere !

CRAINICUL

Vedeți cu toții pălăria asta,
Bărbați din Uri ! Pe-o prăjină lungă
Va sta pe locul cel mai 'nalt din Altdorf.
Aceasta e voința și porunca
Deregătorului : ca să cinstiți
Această pălărie, ca pe dînsul.
Toți oamenii-s datori să o salute,
Plecînd genunchiul și cu capul gol...
Astfel vrea domnul vostru să cunoască
Pe cei supuși, și va plăti cu viața
Și-avutul său acela ce n-ascultă,
Nesocotind porunca-mpărătească.

(Poporul rîde cu hohot, darabana bate, ei pleacă.)

ÎNTÎIUL FECIOR

Ce-a mai stîrnit măria-sa, vezi Doamne !
S-a mai văzut așa ceva, ia spuneți !

CIOPLITORUL

Să pleci genunchii la o pălărie !
Își bate joc de oamenii cinstiți ?

ÎNTÎIUL FECIOR

De-ar fi coroana-mpărătească-ncalte !
Dar asta-i pălărie austriacă !
O știu, doar am văzut-o atîrnată
Deasupra tronului.

CIOPLITORUL

E pălăria
Austriei ! Băgați de seamă bine
Că e vreo cursă...

FECIORII

Nu e om cinstit
Să se deprindă cu-astfel de ocară...

CIOPLITORUL

Haidem, tovarăşi, să ne sfătuim.

(Se duc spre fund.)

TELL

(către STAUFFACHER)

Ne-am înţeles. Rămîi cu bine, Werner.

STAUFFACHER

Unde te duci ? Mai stai puţin.

TELL

M-aşteaptă
Nevasta şi copiii. — Sănătate !

STAUFFACHER

Aş vrea să mai vorbim, să ne-nţelegem...

TELL

Acuma vorba este de prisos.

STAUFFACHER

Dar poate-aduce fapte.

TELL

Ce se cere
Acuma e răbdare şi tăcere.

STAUFFACHER

Dar poţi răbda ce nu e de răbdat ?

TELL

Stăpînii iuţi domnesc puţină vreme.
Cînd se stîrneşte vajnica furtună,
Păstorul stînge focul, năvile
Grăbesc spre port să caute adăpost,
Şi duhul rău, neputincios aleargă
Peste pămînt, fără să lase urme.
Să stea tot omul liniştit acasă :
Pe omul paşnic, toţi îl lasă-n pace.

STAUFFACHER

Crezi ?

TELL

Şarpele, de nu-l aţîţi, nu muşcă.
S-or obosi şi ei, văzînd că ţara
E paşnică...

STAUFFACHER

Dar dacă ne-am uni,
Multe-am putea...

TELL

Cînd nava ta se-neacă,
Mai lesne poţi să scapi, dacă eşti singur.

STAUFFACHER

Te lasă-aşa de rece soarta obştii ?

TELL

Nădejdea omului e-n omul însuşi.

STAUFFACHER

Uniţi chiar şi cei slabi ajung puternici.

TELL

Cel tare-i mai puternic cînd e singur.

STAUFFACHER

Atunci dar țara-n vremi de grea nevoie
Nu poate pune vreo nădejde-n tine ?

TELL

(îi întinde mîna)

Tell scapă din prăpastie-o mioară,
Și crezi că-și lasă fraţii ? Orice faceţi,
Scutiţi-mă de sfaturile voastre.
Eu nu sunt om să cumpănesc, s-aleg,
Dar cînd o fi nevoie de vreo faptă,
Chemaţi pe Tell și Tell nu va lipsi !

(Apucă amîndoi pe drumuri deosebite. O învălmășală se naște fără de veste în preajma schelelor.)

CIOPLITORUL

(aleargă într-acolo)

Ce-i ?!

ÎNTÎIUL FECIOR

(vine în față strigînd)

A căzut de sus învelitorul !

(BERTHA cu suita.)

BERTHA

(intrînd repede)

E mort ? Săriţi ! Daţi ajutor ! Scăpaţi-l,
De-i chip... Dau aur !...

(Aruncă juvaerurile mulţimii.)

MEȘTERUL

Cu aurul vostru !
Da, dumneavoastră tot răscumpăraţi
Cu aur ! după ce-aţi răpit pe tată
Copiilor și pe bărbat femeii,
Cu aur socotiţi să ne-mbunaţi !
Poftim ! Eram un neam de oameni veseli
Pîn' ce v-aţi pripășit la noi, și-odată
Cu dumneavoastră a venit năpasta !

BERTHA

(către VORNIC care se întoarce)

Trăiește încă ?

(VORNICUL face un gest negativ.)

O, nenorocită
Cetate ridicată cu blesteme,
Blestemul va sălășlui în tine ! —

SCENA a IV-a

Casa lui WALTHER FÜRST

WALTHER FÜRST și ARNOLD din MELCHTAL
(intră în același timp din părți deosebite)

MELCHTAL

Jupîne Walther Fürst —

WALTHER FÜRST

De-am fi văzuţi !
Stai unde eşti ! Iscoade ne-mpresoară...

MELCHTAL

Nimica nu-mi aduci din Unterwalden ?
Nimica despre tata ? Nu mai pot
Să trîndăvesc aci ca rob nemernic.

Ce-am făptuit eu oare spre-a m-ascunde
Asemeni unui ucigaș de rînd :
Fiindcă i-am zdrobit cu bîta degetul
Mișelului argat, care voia
Sub ochii mei să-mi ieie boulenii,
Precum îi poruncise dregătorul ?

WALTHER FÜRST

Prea te-ai iuțit. Acel argat era
Trimis de el —, al stăpînirii deci,
Și legea-i lege ; trebuia să rabzi
În liniște, pedeapsa cît de grea.

MELCHTAL

Dar nu cumva era să rabd ocara
Obrazniculuí : „Tragă singur plugul,
De vrea țăranul să mănînce pită".
M-a fulgerat un junghi, cînd băietanul
Mi-a dejugat frumoșii bouleni,
Și ei parcă simțeau fărădelegea
Că surd mugiră și-mpungeau din coarne,
Atunci deodată m-a aprins mînia
Și, scos din fire, l-am lovit pe-argat.

WALTHER FÜRST

Noi, cei bătrîni, și-abia ne stăpînim —
Dar sîngele aprins al tinereții ?

MELCHTAL

De tata doar mi-e jale. Bietul are
Nevoie de-ngrijiri, și eu-s departe
Și-i poartă dregătorul ură multă
Deoarece-a luptat pentru dreptate.
De-aceea-l vor năpăstui pe bietul
Bătrîn, lipsit de sprijin și-apărare ;
Fie ce-o fi, eu tot alerg la dînsul !

WALTHER FÜRST

Așteaptă, ai răbdare pînă cînd
Vom căpăta din Unterwalden vești.
— Aud bătînd la ușă... Treci dincoace...
O fi vreun om al stăpînirii poate
Trimis de Landenberger... căci tiranul
Din Schwytz e una cu acel din Uri.

MELCHTAL

Ei ne învață ce să facem...

WALTHER FÜRST

Du-te !
Te voi chema de nu va fi nimic.

(MELCHTAL intră în odaia de-alături.)

Nenorocitul, nu cutez să-i spun
Ce presimțire tristă... Cine bate ?
De cîte ori aud că sună clampa,
M-aștept la vreo nenorocire nouă.
Trădarea și prepusul ne pîndesc
Din orice colț ; curînd va fi nevoie
Să punem lacăt și zăvor la porți.

(Deschide și face un pas înapoi, uimit, în vreme ce intră WERNER STAUFFACHER.)

Ce văd ? Ești dumneata, jupîne Werner !
Un oaspe scump și vrednic — pragul meu
N-a fost trecut de-un om mai bun, vreodată.
Fii dar binevenit la mine-n casă !
Ce vînt te bate ? Ce cauți în Uri ?

STAUFFACHER

(întinzîndu-i mîna)

Vremile vechi și Șvițera cea veche !

WALTHER FÜRST

Le-aduci cu dumneata ! — Sunt vesel, uite,
Aşa de vesel, că te văd aci !
Stai jos, iubit prietin, — ce mai face
Gertruda, preacinstita ta soţie ?
Din toţi drumarii cari se duc spre ţara
Italii, unul nu-i să nu slăvească
A voastră casă pururi primitoare.
Dar spune-mi dacă vii din Flüelen chiar
Şi n-ai văzut nimic deosebit
Pînă s-ajungi la pragul casei mele ?

STAUFFACHER

Văzui ceva punîndu-se la cale
Ce nu putea să-mi facă bucurie.

WALTHER FÜRST

Ai înţeles atunci dintr-o ochire !

STAUFFACHER

Aşa ceva nici n-a mai fost în Uri,
Şi nu s-a pomenit aci-nchisoare :
Loc zăvorît era numai mormîntul.

WALTHER FÜRST

Mormîntul nostru e. I-ai spus pe nume !

STAUFFACHER

Jupîne Walther Fürst, nu-ţi tăinuiesc
Că nu de flori de măr vin eu la voi.
Griji grele mă muncesc mereu şi chin
Lăsai acasă, chin găsesc şi-aci.
Căci suferinţa noastră n-are margini
Şi starea noastră-i vrednică de plîns.
Slobod era de veacuri elveţianul
Şi-am fost deprinşi să fim cinstiţi în lume,
Dar vremi ca astăzi n-au mai fost de cînd
Picior de păcurar străbate munţii.

Da, e neomenos ce fac cu noi !
Chiar bunul nostru domn de Attinghausen,
Ce-a apucat vremile vechi, el însuşi
E de părere că nu-i de răbdat.

STAUFFACHER

Şi dincolo, în Unterwald, e rău
Şi-a curs deunăzi sînge — Wolfenschiessen,
Deregătorul care sta la Rosberg,
Rîvni la rod oprit, voind să ceară
Nevestei lui Baumgarten din Alzellen
Să-şi pîngărească cinstea de femeie
Şi cu securea l-a ucis bărbatul.

WALTHER FÜRST

O, dreaptă ţi-este judecata, Doamne !
Baumgarten, zici ! — Un om de toată cinstea !
Dar a scăpat, şi-i bine-ascuns, aşa e ?

STAUFFACHER

Da, ginerele dumitale l-a scăpat
Trecîndu-l lacul, — şi-i ascuns la mine.
Dar tot acel bărbat mi-a povestit
Ceva mai groaznic, întîmplat în Sarnen...
Oricărui om cinstit ar trebui
Să-i sîngereze inima...

WALTHER FÜRST

(atent)

Ia spune
Ce s-a întîmplat ?

STAUFFACHER

La Melchtal, unde intri
La Kerns, trăieşte-un om de omenie.
Îi zic pe nume Heinrick de la Halden,
Şi glasul lui e preţuit în obşte.

WALTHER FÜRST

Îl știm cu toții. Ce-i cu el ? Răspunde !

STAUFFACHER

Pentru-o greșeală mică, Landenberg
I-a pedepsit pe fiu-so, dînd poruncă
Ca să-i dejuge boii de la plug,
Atunci băiatul a bătut pe-argat
Și a fugit...

WALTHER FÜRST

(din ce în ce mai agitat)

Dar cu bătrînul, spune
Ce s-a-ntîmplat cu dînsul ?

STAUFFACHER

Landenberg
Trimite-atunci după bătrîn și-i cere
Să-i dea pe cel fugit, — și cum jură
Bătrînul drept că n-are nici o știre
Despre fugar, — chemă tiranul zbirii —

WALTHER FÜRST

(se ridică repede și vrea să-l tragă la o parte)

O, taci ! Nici un cuvînt !

STAUFFACHER

(mai tare)

„De mi-a scăpat
Din mînă fiul tău, te am pe tine !"
Poruncă dă să-l culce la pămînt
Și să-i străpungă ochii cu oțelul...

WALTHER FÜRST

O, Doamne ! Doamne !

MELCHTAL

(năpustindu-se înăuntru)

Ochii, ochii, zici ?

STAUFFACHER

Cine-i tînărul ăsta ?

MELCHTAL

(apucîndu-l de braț cu putere)

Ochii ? — spune !

WALTHER FÜRST

Oh, vai, nenorocitul !

STAUFFACHER

Cine este ?

(la un semn al lui WALTHER FÜRST)

E fiul ?... Dumnezeule !

MELCHTAL

Și eu ?
De el departe ?... Ochii, amîndoi ?

WALTHER FÜRST

Fă-ți inimă și stăpînește-ți firea !

MELCHTAL

Din vina mea, vai, din greșala mea !
Orb, așadară ! Orb, orbit cu totul ?

STAUFFACHER

Da, i s-au scurs izvoarele vederii !
În veci el nu va mai zări lumina !

O, cruță-l !

MELCHTAL

Niciodată ! Niciodată !

(Și-apasă mîna pe ochi și tace cîteva clipe ; apoi se-ntoarce de la unul la celălalt și vorbește cu glas scăzut, înecat în lacrimi)

Lumina, ah, e darul cel mai sfînt —
Tot pe pămînt trăiește din lumină
Și de lumină toate cîte sunt
Se-nveselesc, se-ntorc către lumină
Cu drag ! Și el să stea pierdut în noapte,
În vecinic întunerec și s-o simtă —
Pe el nici verdele cel cald al luncii,
Nici luciul florilor nu-l mai desfată,
Ghețarii roșii-n zori n-o să-i mai vadă ! —
Să mori nu e nimic — nenorocirea
E să trăiești și să nu poți vedea !
Ce vă uitați așa miloși la mine ? !
Eu am doi ochi și tatălui meu orb
Nu pot să-i dau nici unul, nici o rază
Din marea de lumină strălucită
Ce orbitoare intră-n ochii mei.

STAUFFACHER

Sunt nevoit, vai, să-ți sporesc amarul,
Nu să-l alin — el e și mai de plîns !
Căci dregătorul l-a lipsit de tot !
Nu i-a lăsat nimic decît toiagul
Să umble gol și orb din prag în prag !

MELCHTAL

Nimic decît toiagul bietului
Bătrîn lipsit de ochi — tot i-a răpit,
Și chiar lumina sfîntă-a soarelui,
Obștescul bun al celui mai sărac !

Nu-mi mai vorbească nimenea de-acuma
Să mai rămîn, ori să mai stau ascuns !
Vai, ce mișel și ce nemernic sunt
Să mă gîndesc întîi la viața mea,
Nu la a ta. — Căruntul tău cap scump,
Zălog în gheara cruntului tiran !
Nu vreau să știu, nu vreau să mai gîndesc
Decît la răzbunarea sîngeroasă !
Mă duc — să nu m-opriți — la dregător,
Spre-a-i cere samă pentru ochii tatei !
Străbat la el prin toți ceaușii lui
Nu-mi pasă dacă mor, de pot s-astîmpăr
În sîngele-i spurcat durerea mea
Sălbatică...

(Vrea să plece.)

WALTHER FÜRST

Rămîi ! Ce poți să faci
Tu împotrivă-i ? În castelu-i 'nalt,
În Sarnen, stă și-și bate joc de-acolo
De furia nevolnică...

MELCHTAL

Și dacă
Ar locui-n palatul cel de gheață
Pe Schreckhorn sau mai sus, acolo unde
Jungfrau stă-nnegurată de-o vecie —
Tot îl ajung, — cu douăzeci feciori
Toți oțeliți ca mine-i surp viesparul !
Și dacă nimeni n-ar veni cu mine
Și dacă voi, temîndu-vă avutul,
Toți v-ați pleca sub jugul tiraniei,
Mă urc atunci s-adun păstorii-n munte,
Acolo sus, sub cerul slobod, unde
E încă mintea limpede și-ntreagă
Și inima e încă sănătoasă,
Și-am să le spun cumplita grozăvie...

STAUFFACHER

(către WALTHER FÜRST)

La os cuțitul ne-a ajuns — se poate
Să mai răbdăm ?

MELCHTAL

Ce să răbdăm, cînd nu e
Nici ochiul sigur în orbita lui ?
Au n-avem arme ? Dar la ce-nvățarăm
Să dăm cu arcul, să-nvîrtim securea
Și bîta grea ? Orice ființă are
Un chip de apărare-n vremuri grele :
Sleit de goană, cerbu-ntoarce capul
Și-arată haitei coarnele-i temute,
Și capra trage după ea-n prăpaste
Pe vînător ; chiar boul de la plug,
Tovarășul blajin al omului,
Ce răbduriu, sub jug își încovoaie
Grumazul lui vînjos, de-l zîdărești
Se supără, și-n coarne apucîndu-l,
Azvîrle pe dușmanul său în nouri !

WALTHER FÜRST

Dac-ar gîndi ca noi cele trei țări,
Poate-ar fi chip să săvîrșim ceva.

STAUFFACHER

Cînd Uri cheamă și-Unterwald ajută
Și Schwytz-ul va cinsti frăția veche.

MELCHTAL

Am trecere destulă-n Unterwalden
Și toți și-ar pune-n joc cu drag viața
De-ar ști că află-n frații lor un sprijin ;
Părinți cucernici ai acestei țări !
Eu sunt un tînăr numai între voi,
Cei mult pățiți — și vorba mea se cade

Sfios să tacă-n adunarea țării,
Ci dacă-s tînăr, încă-n pragul vieții,
O, nu-mi respingeți sfatul și cuvîntul :
Nu sîngele aprins, ci dureroasa
Pornire-a deznădejdii mă împinge,
De-ar trebui să miște chiar și stînca.
Sunteți și voi părinți, capi de familii,
Și vă doriți un fiu de omenie,
Să vă cinstească pletele cărunte
Și ochii voștri să vi-i aibă-n pază.
O, dacă voi n-ați fost prădați de bunuri,
Și ochii voștri luminoși și teferi
Se mișcă încă în orbita lor, —
Nu stați străini de suferința noastră :
Căci sabia tiranului atîrnă
Și-asupra-vă : voi desfăcurăți țara
De-Austria — și n-a fost alta vina
Tatălui meu ; aveți aceeași vină
Și-osînda voastră fi-va tot aceeași.

STAUFFACHER

(către WALTHER FÜRST)

Ce hotărești ? Eu-s gata să urmez.

WALTHER FÜRST

S-aflăm întîi ce spun și domnii noștri
De Sillinen și cel de Attinghausen —
Numele lor ne-ar face mulți prietini.

MELCHTAL

Ce nume-i oare mai cinstit în munte
Decît al dumneavoastră amîndurora ?
Poporul crede în aceste nume
Și ele au răsunet bun în țară.
Ați moștenit virtuți mari, strămoșești
Și le-ați sporit... Ce să ne facă domnii ?
Mai bine să lucrăm de capul nostru :
De-am fi încalte numai noi în țară !
Noi înșine am ști să ne-apărăm !

STAUFFACHER

Ei nu-s aşa năpăstuiţi ca noi,
Căci valul care bîntuie-n adîncuri
Nu s-a-nălţat d-asupra pîn-acuma,
Dar nu ne va lipsi sprijinul lor,
Cînd au să vadă ţara în picioare...

WALTHER FÜRST

De-ar fi-ntre noi şi Austria un jude,
Ar hotărî el legea şi dreptatea.
Dar cel care ne-apasă e-mpăratul,
Cel mai înalt judecător ce-avem.
Deci Dumnezeu ajute braţul nostru !
Încearcă tu prin oamenii din Schwytz,
Eu merg în Uri să cîştig prietini —
Dar cine să se ducă-n Unterwalden ?

MELCHTAL

Eu ! — Cine oare-ar fi mai potrivit ?

WALTHER FÜRST

Ba nicidecum : eşti oaspe-al meu şi sunt
Răspunzător de viaţa dumitale !

MELCHTAL

Lăsaţi-mă ! cunosc strîmtorile
Şi căile ascunse printre stînci ;
Şi cunoscuţi am mulţi cari bucuros
M-ar tăinui la vreme de nevoie.

WALTHER FÜRST

Eu zic să meargă-n paza Domnului.
Acolo, sus, nu-s vînzători, — în munte
Aşa despreţuită-i tirănia,
Că nu găseşte-unealtă. Tot astfel
Şi alzeleanul meargă-n Unterwalden
Să strîngă soţi şi să răscoale ţara.

MELCHTAL

Cum vom putea să ne trimetem veşti
Făr-a trezi-n tirani vreo bănuială ?

STAUFFACHER

Să ne-adunăm la *Brunnen* sau la *Treib*,
Unde descarcă vasele de marfă.

WALTHER FÜRST

Nu-i bine să lucrăm aşa, pe faţă.
Eu cred aşa : — La stînga de la iezer,
Cînd treci spre Brunnen, lîngă Mithenstein,
Este-o poiană tăinuită, cărei
Îi zic păstorii *Rütli*, — căci acolo
Fu locul mai de mult despădurit.
E-acolo unde graniţele noastre

(către MELCHTAL)

Ni se-ntîlnesc

(către STAUFFACHER)

Şi-n preaputină vreme
Te trece luntrea de la Schwytz acolo.
Pe căi pustii putem străbate noaptea
Acolo, noi, să chibzuim în taină.
Acolo cred că poate-oricare aduce
Cu sine zece oameni de credinţă,
Uniţi în cuget şi-n simţiri cu noi, —
Aşa putem să chibzuim cu toţii
Şi s-o pornim cu Dumnezeu 'nainte !

STAUFFACHER

Amin ! Întinde-mi dreapta-ţi preacinstită ; —
Şi dumneata — şi-aşa precum azi, noi,
Trei oameni ale noastre mîni ne-ntindem,
Aşa vrem noi cu orice preţ *trei ţări*
Să le-nfrăţim pe viaţă şi pe moarte !

Pe viață și pe moarte !

(Își țin mîinile cîteva clipe încă împreunate și tac.)

MELCHTAL

Tată orb,
Bătrîne tată, tu nu vei putea
Să vezi cu ochii ziua dezrobirii —
Dar o vei auzi, — cînd focuri mari
Din munte-n munte vîlvăind se suie,
Cînd cade cea din urmă cetățuie
În care stăpînește azi tiranul :
În casa ta veni-va elvețianul
Și vestea bună o vei auzi
Și-n noaptea-ți neagră se va face zi !

ACTUL II

SCENA I

La curtea baronului de ATTINGHAUSEN. O sală gotică împodobită cu blazoane și coifuri. Baronul, un moșneag de optzeci de ani, statură înaltă, liniște nobilă, răzemat de un toiag cu mînerul dintr-un corn de cerb, poartă un pieptar îmblănit. KUONI și alți șase argați stau în jurul lui, cu greble și coase. ULRICH de RUDENZ intră în ținută de cavaler.

RUDENZ

Aci sunt, unchiule — ce vreai să-mi spui ?

ATTINGHAUSEN

Dă-mi voie, după datina străveche
A casei, să închin cu-argații mei.

(Bea dintr-o cupă care face apoi ocolul.)

Pe vremi umblam cu ei la cîmp și-n codru,
Și-i stăpîneam sub ochii mei la muncă,
Precum sub steagul meu-i duceam la luptă...
Azi nu mai pot să fiu ce-am fost odată,
Și soarele la mine de nu vine,
Nu pot să merg să-l mai găsesc pe culmi,
Și-așa-ntr-un cerc din ce în ce mai strîmt,
Mă mișc domol spre cel mai strîmt și cel
Din urmă, unde-nceată orice viață.

Sunt umbra mea numai și în curînd
Nu voi mai fi decît numele meu.

KUONI

(către RUDENZ cu cupa)

Noroc, voinice !

(RUDENZ ezită să ia cupa.)

ATTINGHAUSEN

Plecați, copii, și-n seri de sărbătoare
Om mai vorbi de treburile țării.

(Argații pleacă.)

ATTINGHAUSEN și RUDENZ

ATTINGHAUSEN

Te văd încins cu spada și-n armură...
Te duci în Altdorf, la castel, pesemne ?

RUDENZ

Da, unchiule, nu pot să mai amîn...

ATTINGHAUSEN

(se lasă în jilț)

Ce-atîta zor ? Cum ? Tinereții tale
Așa de scumpă-i este vremea oare,
Că vreai s-o cruți la unchiul tău bătrîn ?

RUDENZ

Văd că nu-ți sunt aci de vreun folos
Și sunt ca un străin în casa aceasta.

ATTINGHAUSEN

(după ce-l mustră multă vreme cu privirea)

Da, din păcate, ești. Și țara ta
Străină-i pentru tine. Uly ! Uly !
Nu te mai recunosc. Îmbraci mătăsuri,
Trufaș îți vînturi pana de păun
Și-arunci pe umeri manta ta de purpur ;
Plin de dispreț tu cauți la țărani
Și ți-e rușine cînd îți dau bineț.

RUDENZ

Îi dărui cinstea ce i se cuvine,
Dar dreptul, ce și-l ia, nu-l recunosc.

ATTINGHAUSEN

Poporul geme sub urgia grea
A cîrmuirii, inima oricărui
Om de-omenie plină-i de obidă,
Văzînd tot ce-ndurăm ; — pe tine singur
Te lasă rece chinul tuturora,
Tu ești văzut, răzleț de frații tăi,
Alături de dușmanul țării tale,
Batjocorind năcazurile noastre,
Vînînd plăceri ușoare și umblînd
Să cucerești favoruri princiare,
Cînd țara ta sub bici cumplit se zbate.

RUDENZ

E țara asuprită ? Pentru ce ?
Cine-a adus-o-n starea ei de plîns ?
Era de-ajuns o vorbă, numai una,
Spre-a ne scăpa pe loc de tiranie
Și-a dobîndi un împărat milos.
Amar de-aceia cari orbesc poporul
Ca să-l împingă pe cărări greșite !
Ei îl opresc, în interesul lor,
Să se închine-Austriei, precum
Făcură toate celelalte țări.

Le place ca să stea-n divan, asemeni
Cu nobilii cei mari — și pe-mpăratul
Îl vor stăpîn, — spre-a nu avea nici unul.

ATTINGHAUSEN

Mi-e dat s-aud din gura ta aceasta !

RUDENZ

M-ai zîdărît, deci lasă-mă să spun.
— Ce rol joci însuți, unchiule, aci ?
N-ai o mîndrie mai înaltă oare
Decît de-a fi județ și căpitan
Și-a cîrmui pe lîngă-acești ciobani ?
Cum ? Nu e oare-o faptă mai de cinste
Să te închini unui puternic crai,
Să intri în suita-i strălucită
Decît de-a fi stăpîn pe-argații tăi
Și-a sta-n divan alături cu țăranii ?

ATTINGHAUSEN

Ah, Uly ! Uly ! Glasul amăgirii
Te-a rătăcit. El ți-asurzește-auzul
Și inima ți-a-nveninat-o toată !

RUDENZ

Da, nu m-ascund — mă doare mult ocara
Străinilor, care ne dau porecla
De nobilime țărănească ; — sufăr
Cînd floarea nobilimii-ntregi sub steagul
Austriei s-adună, eu să stau
Trîndav aci, la moșioara mea.
Și primăvara vieții să mi-o pierd
Cu munci de rînd... Aiurea se petrec
Atîtea fapte ; — dincolo de munte,
Se zbuciumă-n lumină strălucită
O lume de mărire — pe cînd mie
Și coif și scut îmi ruginesc în sală ;

Și glas de trîmbiți de război, strigarea
Heroldului ce cheamă la turnir,
Aici aud doar trista doină păstorească
Și monotonul sunet de talangă.

ATTINGHAUSEN

Orbitule, furat de-un vis deșert,
Hulește-ți țara-n care te-ai născut,
Te leapădă de datinele simple
Din vechi lăsate de străbunii tăi !
Dar vei tînji cu lacrime fierbinți,
Odată, după munții strămoșești.
Și doina asta ce-o disprețuiești
Te va umplea de-un dor adînc de-acasă,
Cînd pe pămînt străin o să-ți răsune...
O, strașnic lucru-i dragostea de țară !
Străina lume falsă nu-i de tine ;
Străin și ție și inimei tale
Vei fi la mîndra curte-mpărătească !
Virtuți de-alt soi se cer, decît acelea
Ce tu le-ai dobîndit în aste văi !
Te du și vinde-ți sufletul tău slobod,
Ia un feud, și-argat la prinți te bagă,
Cînd poți să fii stăpîn neatîrnat
Și prinț la tine, pe-o moșie-ntreagă ! —
Ah, Uly ! Uly ! Nu fugi de-ai tăi !
La Altdorf nu te du — nu părăsi
A țării tale pricină preasfîntă !
Eu-s cel din urmă-n neamul meu, — cu mine
Se stinge și numele meu. — Privește !
Acolo-atîrnă vechea mea armură,
Cu mine ea va coborî-n mormînt,
Și-n ceasul morții, trebuie să cuget
Că tu abia aștepți să-nchid eu ochii,
Ca să alergi la curtea-aceasta nouă
Și să primești din partea Austriei
Aceste bunuri nobile-ale mele,
Ce le-am primit eu de la Dumnezeu !

RUDENZ

Zadarnic ne-am împotrivi noi rigii ;
A lui e lumea ; cum putea-vom noi
Să-i stăm în cale dîrji și îndărătnici,
Spre-a frînge lanțul viu de țări în care
Ne-ncătușează el de pretutindeni ?
A lui sunt toate pieţele, - ale lui
Sunt tribunale, drumuri de negoț,
Chiar vita de povară care urcă
Pe St. Gotthardt, și ea-i plătește dijmă.
Suntem închiși, suntem împresurați
De țările-i din preajmă ca-ntr-o plasă...
Împărăția ne va ocroti ?
Ea însăși poate să mai ție piept
În fața-atotputernicei Austrii ?
De nu ne-ajută Dumnezeu, nu poate
S-ajute nici un împărat din lume !
Ce preț mai are vorba-mpărătească
Atuncea cînd, la vreme de nevoie,
Orașele ce-au căutat la umbra
Împărăteștei pajuri ocrotire,
Sunt zălogite azi și-nstrăinate ?
— Nu, unchiule ! Mai bine, mai cuminte
E-n vremea-aceasta grea a dezbinării,
Să ne-alipim de-acel ce-i mai puternic.
Coroana-mpărătească se perindă
Din neam în neam ; nu poate ține minte
Pe-aceia ce-au slujit-o cu credință ;
Dar cînd slujești pe-un domnitor puternic
Arunci sămînță-n viitor.

ATTINGHAUSEN

Cuminte ești ? Vrei cu-orice preț să fii
Mai luminat decît strămunii tăi,
Cari pentru piatra scumpă-a libertății
Cu trup și suflet au luptat de-a pururi !
— Mergi la Luțerna și întreabă-acolo
Ce dulce e domnia-austriacă,
Ei vor veni să vadă cîte turme

Și oi avem, să ne măsoare Alpii,
Ne vor opri vînatul pretutindeni
În codrii noștri, ei vor pune vămi
La porțile și podurile noastre ;
Cu sîngele și sărăcia noastră
Își vor plăti războaiele... O, nu !
De-i vorba să jertfim al nostru sînge,
S-o facem pentru noi : vom cumpăra
Mai ieftin libertatea ca robia !

RUDENZ

Putem noi oare, niște bieți păstori,
Să ne luptăm cu oștile lui Albrecht ?

ATTINGHAUSEN

Silește-te-a-l cunoaște mai de-aproape
Pe-acest popor de bieți păstori, copile !
Eu îl cunosc, că doar l-am dus în lupte,
Da, l-am văzut în luptă la Favența.
Poftească dînșii să ne pună jugul,
Că noi nici morți nu vrem să-l îndurăm !
— O, cugetă din ce tulpină ești !
Și n-arunca pe străluciri deșarte
Mărgăritarul vredniciei tale —
A fi cinstit ca șef al unui neam
Neatîrnat, ce numai din iubire
Cu trup și suflet ți se-nchină ție,
Și pentru tine s-ar jertfi cu drag —
Aceast-ar trebui să-ți fie fala
Și-adevăratul titlu de nobleţe.
Nu rupe legăturile firești ; —
Ci cît mai mult de țara ta cea scumpă
Să te-alipești, să ții la ea, — aci
Sunt rădăcinile puterii tale.
Acolo-n lumea de străini stai singur,
O trestie ce-o frînge-orice furtună.
O, vino — nu ne-ai mai văzut de mult ;

Încearc-o *zi* numai cu noi — *azi* numai
Să nu te duci la burg — auzi ? nu *azi*.
O *zi* numai te dăruie și nouă !

(Îl prinde mîna.)

RUDENZ

Nu pot... mi-am dat cuvîntul... sunt legat...

ATTINGHAUSEN

(lăsîndu-l de mînă, sever)

Legat... O, te pricep, nenorocite !...
Nu ești legat prin jurămîntul tău,
E farmecul iubirii ce te leagă...

(RUDENZ se-ntoarce să plece.)

Poți să te-ascunzi... E domnișoara Bertha,
Bertha de Bruneck, ea la burg te-atrage
Să faci pe sluga-mpărătească-acolo.
Vreai s-o cîștigi, cu prețul lăpădării
De țara ta. — Nu te lăsa-nșelat !
Spre-a te momi mai lesne, ți s-arată
Logodnica, dar nu-i menită ție !

RUDENZ

Destule-am auzit... Rămîi cu bine.

(Pleacă.)

ATTINGHAUSEN

Copil smintit, rămîi ! Se duce, pleacă !
Nu-l pot opri, nu pot să-l mîntuiesc.
Așa s-a lăpădat și Wolfenschiessen
De țara lui — și alți au să-l urmeze,
Tot tineretul e furat de vraja
Străinătății ce se-ntinde, crește
Cuceritoare peste munții noștri.

O, ceas nenorocit, cînd a pătruns
În pașnicele noastre văi străinul,
Stricînd atîtea vechi și sfinte datini !
Veac nou începe, ce-i bătrîn și vrednic
Se duce, piere, alte vremuri vin.
Alt neam cu alte gînduri se ridică !
Ce rost am eu aici ? — Sub glie-s toți
Acei cu care-am vecuit în cinste,
Sub glie-i veacul meu ; amar de-acela
Ce-i nevoit în cel *nou* să trăiască !

SCENA a II-a

O poiană împresurată de stînci înalte și pădure. Pe stînci sunt poteci cu sprijinitoare și scări, pe cari mai tîrziu se văd coborîndu-se oamenii. În fund se zărește iezerul peste care se arată la început un curcubeu lunar. Priveliștea e închisă de munți înalți, la spatele cărora se înalță ghețari și mai înalți. E noapte peste tot pe scenă, numai lacul și ghețarii cei mai înalți strălucesc în lună.

MELCHTAL, BAUMGARTEN, WINKELRIED, MEIER DIN SARNEN, BURCKHARDT AM BÜHEL, ARNOLD DIN SEWA, KLAUS DE LA FLÜE și alți patru oameni, toți înarmați.

MELCHTAL

(încă în culise)

Haideți, poteca se deschide... iată !
Văd steiul, văd și cruciulița sus :
Aci e Rütli ; am ajuns !

(Intră cu torțe aprinse.)

WINKELRIED

Ascultă !

SEWA

Pustiu.

MEIER

Nu-i nimeni. Noi, din Unterwalden,
Suntem mai harnici.

MELCHTAL

Oare cît e ceasul ?

BAUMGARTEN

La Selisberg străjerul a strigat
Chiar adineauri două.

(S-aude clopotul în depărtare.)

MEIER

Taci ! Ascultă !

AM BÜHEL

Da, clopotul utreniei la schit
Răsună clar din ţara sviţerană.

VON DER FLÜE

Văzduhul e curat şi-aduce zvonul
Aşa departe...

MELCHTAL

Meargă cîţiva inşi
S-aprindă vreascuri, ca să ardă viu
Cînd vin creştinii.

(Doi oameni se duc.)

SEWA

Este-o noapte mîndră
Şi o lună ! Uite iezerul, acolo,
Cum străluceşte luciu ca oglinda !

AM BÜHEL

Au drumul lesne, fraţii.

WINKELRIED

Uite ! Ia !
Colo ! Nu vezi nimica ?

MEIER

Ce anume ?
A, da ! Un curcubeu în toiul nopţii !

MELCHTAL

E-alcătuit de razele de lună !

VON DER FLÜE

E-un semn acesta minunat şi rar.
Sunt mulţi cari n-au văzut aşa ceva !

SEWA

Sunt două, vezi ? Unul mai şters deasupra...

BAUMGARTEN

O luntre trece tocmai pe sub el.

MELCHTAL

E Stauffacher cu luntrea lui, un om
De cinste ; nu se lasă aşteptat.

MEIER

Acei din Uri zăbovesc mai mult.

AM BÜHEL

Ei cată s-ocolească mult prin munte,
Ca nu cumva să-i simtă vreo iscoadă.

(În vremea asta cei doi au aprins un foc în mijlocul poienii.)

MELCHTAL

(la țărm)

Cine-i ? Lozinca !

STAUFFACHER

Iubitori de țară !

(Toți se-ndreaptă spre fund să întîmpine pe cei ce vin. Din luntre coboară STAUFFACHER, ITEL REDING, HANS AUF DER MAUER, JÖRG IM HOFE, KONRAD HUNN, ULRICH DER SCHMIED, JOST VON WEILLER și alți trei țărani, toți înarmați.)

TOȚI

(strigă)

Bine-ați venit !

(În vremea cînd ceilalți rămîn în fund și se salută între ei, MELCHTAL vine în față cu STAUFFACHER.)

MELCHTAL

Da, l-am văzut pe dînsul
Ce nu putea să mă revadă. Mîna
Pe ochii lui am pus-o și-am sorbit
Învăpăiatul dor de răzbunare
Din soarele stins al privirii sale !

STAUFFACHER

Las' răzbunarea ! Nu să răzbunăm
Ce-a fost, voim, ci să răpunem răul
Ce ne-amenință. Povestește-acuma
Ce-ai isprăvit, pe cine-ai cîștigat
În Unterwald, la pricina obștească ;
Ce cred creștinii și prin ce minune
Tu însuți ai scăpat din toate teafăr ?

Prin fiorosii munți Sureni, pe-ntinse
Pustietăți de gheață, unde-auzi
Doar răgușite țipete de vulturi,
Am dat de-o padină unde păstorii
Din Uri și din Engelberg se strigă
Și laolaltă pasc, stingîndu-mi setea
Cu laptele ghețarilor ce curge
În mici șuvițe spumegînd la vale.
Prin stîni pustii am mas apoi, ca gazdă
Și oaspe totodată, pîn' ce-am dat
De case locuite de prietini.
— Și-n aste văi se răspîndise zvonul
Nelegiuirii și adîncă milă
Nenorocirea mea stîrnea oriunde,
La toate porțile unde băteam
Găsii nespusă jale și-ndîrjire
În sufletele lor neprihănite ;
Căci precum Alpii lor, din veci, hrănesc
Aceleași ierburi, și-ale lor izvoare
Curg tot la fel, și norii, chiar și vîntul
Urmează neschimbat același drum,
Tot astfel și străbunele lor datini
Se moștenesc întregi din tată-n fiu.
Nu rabdă ei prefaceri îndrăznețe
În mersul vieții lor patriarhale, —
Ba mi-au întins chiar mînile lor aspre,
Au prins în mînă ruginita armă
Și-n ochii lor lucea vioi curajul,
Cînd eu le-am pomenit acele nume
Ce-s sfinte pentru tot creștinu-n munte :
Al dumitale și-al lui Walther Fürst.
Jurară toți să facă tot ce credeți,
Să vă urmeze toți, pînă la moarte ! —
Așa am alergat din loc în loc
Și-ajuns apoi în valea mea de-acasă,
Pe unde am atîția consîngeni,
Cînd am găsit aci pe tatăl meu
Orb, jefuit, pe un mindir străin,
Trăind din mila unor oameni buni...

STAUFFACHER

O, Dumnezeule !

MELCHTAL

N-am plîns atunci !
Nu mi-am vărsat în lacrimi păcătoase
Văpaia jalei și-a obidei mele,
Adînc în piept, ca pe-o comoară scumpă,
O închisei, gîndind numai la fapte.
M-am cățărat pe steiuri și pripoare,
Și n-a rămas vălcea neiscoditǎ ;
Pîn' la gheţarii coperiţi de sloiuri
M-am aşteptat —, şi-am dat peste colibe.
Şi, peste tot, pe unde-am pus piciorul
Aflai aceeaşi ură-a asupririi,
Căci chiar pîn' la acest hotar din urmă
Al vieţii, unde,-ncremenit, pămîntul
Nu mai dă rod, — se-ntinde lăcomia
Deregătorilor. Cu vorbe-aprinse
Am îndîrjit pe-acest popor viteaz
Şi-acum cu trup şi suflet el e-al nostru !

STAUFFACHER

Mult ai făcut în vreme-aşa puţină !

MELCHTAL

Făcui mai mult ! — De cele două burguri,
Rosberg şi Sarnen, se-ngrozesc ai noştri.
Căci după-ntărituri s-ascunde lesne
Duşmanul şi ne jefuieşte ţara.
Vroiam cu ochii mei să aflu toate :
Am fost la Sarnen şi-am văzut castelul !

STAUFFACHER

Te-ai dus în vizuina tigrului ?

MELCHTAL

Eram în straie de monah pribeag.
Văzui pe dregătorul stînd la masă —
Poţi judeca ce greu m-am înfrînat
Să-mi văd duşmanul şi să nu-l ucid.

STAUFFACHER

Zău, te-a slujit norocul de minune !

(În vremea aceasta ceilalţi ţărani au înaintat şi se apropie de cei doi.)

Dar spune-acuma, cine-s ăşti prietini,
Ăşti oameni vrednici care te-nsoţesc ?
Hai, fă-mi-i cunoscuţi, ca să putem
Să ne vorbim cu inima deschisă.

MEIER

Dar cine nu te-ar şti pe dumneata
În cele trei ţări ? Eu-s Mei'r din Sarnen
Şi-aci-i nepotul, Struth din Winkelried.

STAUFFACHER

Nu-mi pomeneşti necunoscute nume.
Un Winkelried ucise pe bălaur
În balta de la Weiler şi-a pierit
În lupta-aceasta.

WINKELRIED

Fu străbunul meu.

MELCHTAL

(arătînd doi ţărani)

Aceştia stau dincolo de pădure ;
Şi sunt clăcaşi la schit, la Engelberg ;
N-o să-i dispreţuieşti, că nu sunt slobozi
Ca noi, pe moştenirea strămoşească.
Li-e dragă ţara, — şi-au şi faimă bună.

STAUFFACHER

(întinzîndu-le mîna, către amîndoi)

Fiţi sănătoşi ! E bine de acela
Ce nu-i legat cu trupul lui de glie ;
Dar cinstea e aceeaşi pretutindeni.

KONRAD HUNN

Ăsta-i bătrînul jude, jupîn Reding.

MEIER

Îl ştiu eu bine. E duşmanul meu,
Se judecă cu mine pentr-un iugăr.
Suntem duşmani la judecată, dar
Aci noi suntem una.

(Îi strînge mîna.)

STAUFFACHER

Bine zis !

WINKELRIED

Vin... Auziţi ? E buciumul din Uri !

(Din dreapta şi din stînga se văd bărbaţi cu arme, scoborînd pe stînci cu torţe aprinse.)

AUF DER MAUER

Priviţi ! Nu e cu ei cucernicul
Slujbaş al Domnului, cinstitul preot ?
Nici drumul greu şi nici spaimele nopţii
Nu l-au oprit s-alerge cu ai săi,
Păstorul credincios al turmei sale !

BAUMGARTEN

Cu el e crîsnicul şi Walther Fürst ;
Dar nu zăresc pe Tell în ceata lor.

(WALTHER FÜRST, popa RÖSSELMANN, crîsnicul PETERMANN, păstorul KUONI, vînătorul WERNI,

pescarul RUODI şi încă alţi cinci ţărani. Toţi laolaltă, treizeci şi trei la număr, înaintează şi iau loc în jurul focului.)

WALTHER FÜRST

Suntem siliţi chiar pe pămîntul nostru
Să ne-adunăm în taină, cum s-adună
Pe-ascuns şi se strecoară ucigaşii,
Şi noaptea, care-şi împrumută manta
Întunecată numai făr'delegei
Şi faptelor care se tem de soare, —
Să glăsuim de dreptul nostru sfînt
Ce e curat şi limpede ca ziua !

MELCHTAL

Nu e nimic. Ce noaptea neagră-mbină,
Voios odată va luci-n lumină.

RÖSSELMANN

Aflaţi ce-mi dete Domnu-n gînd, tovarăşi !
Noi stăm aci ca un divan al ţării
Şi deci înfăţişem poporu-ntreg.
Să chibzuim ca-n vremile de pace
După străvechea datină a ţării,
Şi dacă nu lucrăm chiar după lege
E vina vremei grele. Dumnezeu
E pretutindeni unde e stăpînă
Dreptatea şi sub cerul lui stăm noi !

STAUFFACHER

Preabine ! După datina străbună
Să ţinem dară sfat ; deşi e noapte,
Dreptatea noastră luminează vie.

MELCHTAL

De nu sunt toţi, de faţă-s *cei mai buni*
Şi inima poporului e-aci !

KONRAD HUNN

Deşi n-avem cărţile vechi cu noi,
Dar ele-s scrise-n inimile noastre.

RÖSSELMANN

Atunci s-alcătuim pe loc inelul !
Să se ridice săbiile puterei !

AUF DER MAUER

Să-şi ieie locul său judeţul ţării
Şi-aprozii lui să stea de el alături !

CRÎSNICUL

Suntem trei ţări. Căreia se cuvine
Să dea o căpetenie-adunării ?

MEIER

Pot să-şi rîvnească cinstea Schwytz şi Uri ;
Noi, cei din Unterwalden, stăm deoparte.

MELCHTAL

Noi stăm deoparte, ajutor doar cerem
De la prieteni mai puternici.

STAUFFACHER

Uri
Să ieie sabia ; steagul său trecea
La luptă pururi înaintea noastră.

WALTHER FÜRST

E vrednică şi Schwytz de-această cinste,
Că-i ţara de-obîrşie-a tuturora.

RÖSSELMANN

Cred c-ar putea să aibă-ntîietate
La sfaturi Schwytz şi Uri la război.

WALTHER FÜRST

Atuncea ia-le !

STAUFFACHER

Cinstea se cuvine
Acelui mai în vîrstă, deci nu mie !

JÖRG

Cel mai în vîrstă e fierarul Ulrich.

AUF DER MAUER

Om cumsecade, însă nu e slobod,
În Schwytz nu poate fi clăcaşul jude.

STAUFFACHER

Nu-i aci domnul Reding, fostul jude ?
Mai vrednic decît el poate fi altul ?

WALTHER FÜRST

El fie jude dar şi capul dietei !
Cine e pentru, să ridice mîna !

(Toţi ridică dreapta.)

REDING

N-am cărţile să pun mîna pe ele,
De-aceea jur pe vecinicele stele,
Că-n veci n-am să m-abat de la dreptate.

(Se pun cele două săbii înaintea lui, inelul se alcătuieşte în jurul său ; Schwytz la mijloc ; la dreapta se aşază Uri şi-n stînga Unterwalden. REDING stă răzîmat de sabia lui.)

Ce-adună-aci pe-aceste trei popoare
A munţilor, pe ţărmul lacului
Pustiu, la ceasul duhurilor rele ?

Ce va cuprinde legămîntul nou
Ce-l facem noi sub cerul plin de stele ?

STAUFFACHER

Nu facem legăminte nouă ; e
Frăţia moştenită din străbuni
Pe care-o înnoim ! Aflaţi, tovarăşi !
De ne desparte muntele sau lacul,
Noi suntem tot de-un neam şi tot de-un sînge
Şi toţi ne tragem din aceeaşi ţară.

WINKELRIED

Atunci e drept ce-n cîntece se zice
C-am fi venit în ţară de departe ?
O, spune-ne ce ştii, ca legămîntul
Cel vechi să-l întărească pe cel nou !

STAUFFACHER

Deci ascultaţi ce-şi povestesc păstorii
Bătrîni : — Trăia odată un popor,
Departe-ntr-un ţinut spre miazănoapte,
În care bîntuia o mare lipsă.
Văzînd aceasta, obştea hotărî
Ca tot al zecelea din poporeni,
Căzut la sorţi, să părăsească ţara
Strămoşilor ; — aşa s-a şi-ntîmplat.
Şi-au pribegit bărbaţi, femei, plîngînd,
O gloată mare, către miazăzi,
Tăindu-şi drum cu sabia prin ţara
Nemţească, pînă ce-au ajuns aci
Pe plaiurile-acestor munţi cu codri ;
Şi-odihnă n-au avut pîn' ce-au sosit
În valea cea sălbatică, pe unde
Şi astăzi curge Muotta-ntre livezi.
Picior de om pe-aci nu se vedea,
Doar un bordei pe ţărm sta singuratec
Şi-un biet podar. — Cum bîntuia furtuna
Cumplit pe iezer, — n-au putut să-l treacă.

Ci cercetînd ţinutul mai de-aproape
Văzură-atît amar de lemnărie,
Şi-au dat peste izvoare de-apă bună
Şi le-a părut că sunt la ei, acasă,
În patria lor scumpă, de departe.
Atunci se hotărîră să rămînă
Şi-aci durară tîrgul Schwytz cel vechi
Şi multe zile-amare-au petrecut
Muncind ca să despădurească locul.
Apoi cînd se-nmulţiră şi pămîntul
Nu mai da rod de-ajuns, ca să-i hrănească,
Au pribegit spre Brunig, negrul munte,
Ba chiar pînă la ţara albă, unde,
Împresurat de-un zid de gheaţă vecinic,
Un alt popor grăieşte altă limbă.
La Kernwald ridicară tîrgul Stanz
Şi-n valea Reuss pe urmă tîrgul Altdorf —
Dar obîrşia lor nu şi-o uitară :
Din toate seminţiile străine
Ai noştri se cunosc ca neam străvechi.
Căci doar sîngele apă nu se face !

(Întinde mîna-n dreapta şi-n stînga.)

Da, suntem toţi o inimă şi-un sînge !

TOŢI

(întinzîndu-şi mînile)

Suntem toţi dintr-un neam, suntem toţi una !

STAUFFACHER

Alte popoare rabdă jug străin,
S-au închinat cuceritorului.
Sunt şi la noi în ţară mulţi vasali,
Şi-urmaşii lor le moştenesc robia.
Ci noi, popor de baştină din Schwytz,
Noi ne-am păstrat mereu neatîrnarea :
Nu-ngenunchem în faţa prinţilor,
De bună voia noastră am ales
Pe împăratul de ocrotitor.

RÖSSELMANN

Ca oameni slobozi am ales noi scutul
Împărătesc, aşa precum sună hrisovul
Lui Frideric al doilea, chezarul.

STAUFFACHER

Fără stăpîn nu-i doar nici cel mai slobod
Ce cere-un jude preaînalt să-mpartă
Dreptatea, cînd se nasc neînţelegeri.
Părinţii noştri ce-au lucrat cu trudă
Acest pămînt, schimbîndu-l în grădină,
Au dăruit această mare cinste
Chezarului german, cel care poartă
Coroana împăraţilor romani.
Şi, ca alţi oameni slobozi din imperiu,
Ei s-au legat în oaste să-i slujească,
Căci singură aceasta-i datoria
A celor slobozi : au să ocrotească
Împărăţia care-i ocroteşte.

MELCHTAL

Ce trece peste-aceasta, e robie.

STAUFFACHER

Chemaţi sub steagul lui împărătesc,
Luptară vitejeşte-n multe lupte
Şi merseră-n Italia 'narmaţi
Cu toţi ceilalţi, spre a-i aşeza pe frunte
Coroana Romei. Dar la ei, acasă,
Se cîrmuiau tot după legea lor
Şi după obiceiele străbune.
Înaltul for era chezarul numai
Şi-n acest scop numea pe vreun baron
Ce nu-şi avea în ţară reşedinţa.
Cînd se făcea omor, era chemat
Şi, scurt şi neted, fără şovăire,
Rostea sub bolta cerului sentinţa.

Deci unde e vreo urmă de robie ?
Cel care-ar şti altminteri, să vorbească !

IM HOFE

Nu ; toate sunt aşa precum le-ai zis :
De cînd e lumea n-am răbdat robia !

STAUFFACHER

Chezarului chiar ne-am împotrivit,
Cînd a-ncercat să-şi procopsească popii,
Cînd lacomii călugări ne-au cerut
Păşunea, unde noi din moşi-strămoşi
Mînam să pască ale noastre turme,
Egumenul a scos un vechi hrisov,
Ce-i dăruia ăst loc fără stăpîn, —
Dar noi strigarăm : „Nici un împărat
Nu poate dărui ce este-al nostru ;
Şi dacă ne tăgăduieşte dreptul
Împărăţia, — noi, în munţii noştri,
Putem să ne lipsim de-mpărăţie !“
Cînd cuvîntau aşa strămunii noştri,
Răbda-vom noi ruşinea unui jug ?
Răbda-vom noi să aibă slugi străine,
Ce n-a putut avea nici chiar chezarul,
Cu toată străşnicia-i, de la noi ?
— Noi ne-am *făcut* al nostru-acest pămînt
Prin hărnicia noastră ; vechii codri
În care numai urşi hălăduiau,
I-am prefăcut în locuri omeneşti ;
Noi am stîrpit prăsila de balauri,
Ce se urca din ştioalne otrăvite ;
Am rupt perdeaua negurilor sure
Ce-nvăluia acest tărîm sălbatic ;
Am spart chiar stînca şi peste prăpăstii
Zvîrlirăm punţi, pe cari azi trec drumeţii :
Al nostru e de mii de ani pămîntul —
Şi astăzi, slugi împărăteşti străine
Să vină să ne făurească lanţuri
Şi să ne-nfrunte chiar pe glia noastră ?

Nu-i oare nici un chip să-nlăturăm
Această asuprire rușinoasă ?

(Mare mișcare între oameni.)

Nu ; are un hotar și tirania.
Cînd nu mai află nicăieri dreptate,
Cînd nu mai e de îndurat povara,
Cel apăsat se scoală și s-avîntă
Cu sufletul încrezător în ceruri,
Ca să-și aducă vecinicele drepturi,
Ce-atîrnă-n veci nestrămutate-acolo
Ca stelele — și trainice ca ele.
Reintră firea-n vechiul ei făgaș,
În care om cu om stau față-n față —
Mijlocul cel din urmă, cînd nu are
De-ales un altul, îi rămîne arma —
Noi de-apărat avem cel mai de preț
Din bunuri, împotriva tiraniei :
Noi stăm în luptă pentru țara noastră,
Pentru femeile, copiii noștri !

TOȚI

(lovind săbiile)

Pentru femeile, copiii noștri !

RÖSSELMANN

(pășește la mijloc)

Gîndiți-vă ce faceți, mai 'nainte
De-a prinde arma-n mînă ! Ați putea
Cădea la pace lesne cu-mpăratul.
O vorbă numai și tiranii, cari
Azi v-asupresc, v-ar linguși slugarnic !
Desface-vă-ți de-mpărăție și
Primiți un dar, ce-ades vi s-a-mbiat...

AUF DER MAUER

Ce spune popa ? Să jurăm credință
Austriei ?

AM BÜHEL

Nu-l ascultați !

WINKELRIED

E sfat
De vînzător și de dușman al țării !

REDING

Tăcere, oameni buni !

SEWA

Să ne-nchinăm
Austriei, după așa rușine ?

VON DER FLÜE

Să-ngăduim cu sila să ne smulgă
Ce n-am voit să dăm de bunăvoie ?

AUF DER MAUER

Să fie scos din drepturile țării
Oricine ne-ar grăi despre-nchinare !
Aceasta, jude, trebuie să fie
Întîia lege, ce-o sfințim aci !

MELCHTAL

Așa să fie. Oricine-ar grăi
Despre-nchinare, despoiat să fie
De orice drept, nevrednic de-orice cinste,
Și nimenea la vatra-i nu-l primească !

TOȚI

(ridică mîna dreaptă)

Vroim să fie lege !

REDING

(după o pauză)

S-a făcut !

RÖSSELMANN

Acum prin legea-aceasta sunteți slobozi !
Nu ne va smulge-Austria cu sila,
Ce n-a putut avea de bunăvoie...

JOST VON WEILLER

La ordinea de zi !

REDING

Frați, ascultați !
Orice mijloc blajin ar fi zadarnic ?
Chezarul poate nici nu știe : poate
Nu e cu vrerea lui tot ce-ndurăm.
Să mai cercăm și-acest mijloc din urmă,
Să-i cerem lui dreptate, mai-nainte
De-a prinde arma-n mînă. Volnicia
E groaznică, chiar cînd pricina-i dreaptă,
Și-*atunci* numai ajută Dumnezeu
Cînd oamenii nu pot să mai ajute ?

STAUFFACHER

(către KONRAD HUNN)

Am fost la Rheinfeld, unde stă chezarul
Să mă jeluiesc de crunta asuprire,
S-aduc și cartea veche ce-o-ntărește
Tot domnul, care urcă nou în scaun.
Găsii aci trimiși ai multor tîrguri
Din țara șvabă și de lîngă Rin,
Cari toți primiseră-ale lor hrisoave
Și veseli se-ntorceau în țara lor.
Eu, solul *vostru*, fui trimis la sfetnici
Și ei m-au îmbunat cu vorbe goale :

„Că împăratul n-are-acuma vreme,
Dar poartă grijă el de soarta noastră."
Și cum, mîhnit, treceam prin sălile
Palatului, văzui pe duca Hansen
Plîngînd amar într-un ungher, cu el
Pe marii domni de Wart și Tegerfeld,
Ce-mi ziseră : „Nu așteptați dreptate
De la monarh, ci v-ajutați voi singuri !
Nu-și jefuiește dînsul chiar nepotul
Nevrînd să-i recunoască moștenirea ?
Cînd ducele-i pretinse dreptul său,
Că-i mare-n ani de-ajuns și-ar fi deci vremea
Să-și cîrmuiască oamenii și țara,
Ce i-a răspuns ? I-a pus o cununiță
De flori pe frunte și i-a zis : Aceasta-i
Podoaba-adevărată-a tinereții !"

AUF DER MAUER

Ați auzit ? Să n-așteptați de sus
Dreptate ! Ajutați-vă voi singuri !

REDING

Nu-i chip altcum. Dar să vedem acuma
Cum să ne-ajungem țînta mai degrabă ?

WALTHER FÜRST

Vom scutura nesuferitul jug —
Și drepturile noastre, moștenite
Din buni-străbuni, ni le-om păstra neatinse,
Dar nu vom năzui la alte nouă.
Chezarului să-i dăm ce este-al lui
Și cine dintre noi slujește-un domn,
Slujească-l după cum i-e datoria !

MEIER

Eu am un feud austriac.

WALTHER FÜRST

Slujeşte
Austriei cu cinste mai departe !

JOST VON WEILLER

Eu domnului din Rappersweil sunt birnic.

WALTHER FÜRST

Îţi vei plăti deci dijma mai departe !

RÖSSELMANN

Eu sunt în slujba priorei din Zürich.

WALTHER FÜRST

Dă mănăstirei ce-i al mănăstirei !

STAUFFACHER

Eu nu-s decît vasal împărăţiei.

WALTHER FÜRST

Ce trebuie să fie, să se facă ;
Dar nu mai mult. Vroim să dăm afară
Pe dregători cu slugi cu tot din ţară,
Să dărîmăm cetăţile lor toate,
Fără vărsări de sînge, de se poate.
Să vadă craiul că de silă numai
Nesocotim respectul datoriei.
Şi dacă vede el că am rămas
În marginile noastre, îşi înfrînă
Mînia, ca un om de stat cuminte,
Căci e de toţi temut poporul care,
Cu armele în mîni, se stăpîneşte.

READING

Dar s-auzim ce fel şi cum să facem ?
Duşmanul nostru are arma-n mînă
Şi n-o să plece-aşa de bunăvoie.

STAUFFACHER

N-au încotro, cînd ne-or vedea-narmaţi ;
Noi vom veni cînd ei nici nu visează.

MEIER

Uşor de zis, dar greu de făptuit.
Sunt două burguri tari, în cari duşmanul
E-adăpostit şi-ar fi pieirea noastră,
Cînd regele ar da năvală-n ţară.
Rosberg şi Sarnen trebuiesc cuprinse
Mai înainte ca vreo spadă-n cele
Trei ţări să se ridice !

STAUFFACHER

Nu e bună
Zăbava, căci duşmanul s-ar trezi ;
Prea mulţi acuma sunt părtaşi la taină.

MEIER

În munte nu e nici un vînzător !

RÖSSELMANN

Şi prea mult zel e-n stare să trădeze.

WALTHER FÜRST

De zăbovim, se gată-n Altdorf turnul
Şi-astfel se va-ntări deregătorul.

MEIER

Gîndiţi la *voi*.

SIGRIST

Şi voi sunteţi nedrepţi.

MEIER

Nedrepţi, noi ? Astă să ne-o spună Uri !

READING

Tăcere !

MEIER

Da, dacă se-mpacă Schwytz
Cu Uri, *noi* se cade să tăcem.

READING

Vă chem luarea-aminte-n faţa obştei,
Că tulburaţi cu sfada voastră pacea !
Nu apărăm noi toţi aceleaşi drepturi ?

WINKELRIED

De-am zăbovi pînă la sărbători ?
E datina atunci ca toţi vasalii
Să meargă la castel, să ducă daruri.
Aşa pot zece-doisprezece oameni
Să se strecoare-n burg nebănuiţi,
Purtînd în taină-oţele ghintuite
Pe cari le pot ascunde foarte lesne,
Căci înarmat la burg nimeni nu vine.
În codru, nu departe, — aşteaptă gloata
Şi cînd ceilalţi ajung stăpîni pe poartă,
Atunci un bucium sună şi aceştia
Dau toţi năvală din ascunzătoare.
Astfel ne cade lesne-n mîni castelul.

MELCHTAL

Mă leg chiar eu să sar la Rosberg zidul.
E-o slujnică-n castel, care mă place.
O-nduplec lesne eu să-mi puie-o scară,
Ca să mă urc la dînsa peste noapte ;
Odată sus, ceilalţi vin după mine.

READING

E voia tuturora să s-amîne ?

(Majoritatea ridică mîna.)

STAUFFACHER

(numără glasurile)

Sunt *pentru* douăzeci, doisprezece *contra* !

WALTHER FÜRST

De vor cădea la ziua hotărîtă
Cetăţile, vom da semnal, prin focuri,
Din munte-n munte ; şi se va vesti
Răzmiriţa prin tîrguri pretutindeni ;
Cînd s-or dezmeteci deregătorii
Văzînd că nu e glumă, s-or grăbi
Să-şi ieie catrafusele cu toţii,
Fugind departe de hotarul nostru !

STAUFFACHER

Cu Gessler numai n-o să meargă lesne.
E straşnic de ceauşi împresurat ;
Nu pleacă fără sînge. Chiar gonit
Rămîne pentru ţară de temut :
E greu, ba chiar primejdios să-l cruţi.

BAUMGARTEN

Unde-i primejdie, lăsaţi pe mine !
Lui Tell îi datoresc eu viaţa mea
Şi-n şanţ cu drag mi-o lapăd pentru ţară,
De vreme ce-am putut să-mi apăr cinstea !

READING

Aveţi răbdare. Vremea vremuieşte
Şi n-aduc anii ce aduce clipa.
Ci ia priviţi, pe cînd noi stăm la sfaturi
Şi-aprind pe munte zorii straja roşă.
E vremea să ne despărţim, tovarăşi,
Pîn' nu ne-apucă ziua.

WALTHER FÜRST

N-aveţi teamă,
Căci noaptea fuge-ncet de tot din văi.

(Toţi se descoperă involuntar şi contemplă într-o tăcere plină de evlavie revărsatul zorilor.)

Pe-această rază care ne străluce
Întîia oară nouă dintre toate
Popoarele, ce-adînc sub noi trăiesc
În fumul din orașe înecate,
Jurăm să fim cu toții frați de cruce !
Noi vrem să fim un singur neam de frați ;
Pe viață și pe moarte-n veci legați !

(Toți repetă cu trei degete ridicate.)

— Vrem să fim liberi cum am fost mereu !
Mai bine morți, decît vii în robie !

(Ca mai sus.)

Ne-am pus nădejdea noastră-n Dumnezeu,
Și teamă de-oameni n-are să ne fie !

STAUFFACHER

Acum tot insul caute-și de cale
Cu toți ai lui, spre pragul casei sale.
Cel ce-i păstor în pace turma-și pască
Și-n taină soți de luptă să găsească.
Ce pîn-atunci mai este de răbdat,
Răbdați, tovarăși ! Și lăsați să crească
În liniște-a tiranilor socoată,
Pînă ce-o *zi* veni-va s-o plătească
Și-n parte și întreagă totodată !
Aline-și orice om mînia dreaptă
Și cruțe-și brațul pînă bate ora :
Cel ce s-ajută singur și n-așteaptă,
Greșește împotriva tuturora !

(În vreme ce ei se depărtează în trei direcții deosebite, orchestra irumpe cu un elan strălucit ; scena rămîne deschisă încă o bucată de vreme și arată priveliștea soarelui ce răsare peste munții de gheață.)

ACTUL III

SCENA I

Curte în fața casei lui Tell. TELL, ocupat cu o bardă de tîmplar ; HEDWIGA, cu gospodăria ; WALTHER și WILHELM, în fund, se joacă cu o arbaletă mică.

WALTHER

(cîntă)

Cu arc și săgeată
Prin munți și prin văi
Arcașul s-arată
Cu raza dintăi.

Cum vulturul este
Rege-n înălțimi,
Rege-arcașu-i peste
Culmi și adîncimi.

Tot ce-aleargă, zboară
Prin poieni și grui,
Pasăre sau fiară,
Toate-s prada lui.

(Vine sărind)

S-a rupt în două streangul. Drege-l, tată !

TELL

Ba eu. Arcașul bun s-ajută singur.

(Copiii se depărtează.)

HEDWIGA

Copiii-nvață prea curînd să tragă.

TELL

Deprinderea de mic te face meșter.

HEDWIGA

Mai bine de n-ar fi învățat nicicînd !

TELL

Să-nveţe toate. Cel ce vrea să-şi taie
Un drum în viaţă trebuie să fie
Oricînd gătit de luptă.

HEDWIGA

Ah, nici unul
N-o să-şi mai afle liniştea acasă !

TELL

Nici eu nu pot să stau acasă, mamă.
Nu sînt păstor din firea mea. Întruna
În urmărirea unui ţel fugar, —
Abia atunci mi-e inima-mpăcată,
Cînd îmi răscumpăr fiecare zi.

HEDWIGA

Şi nu ţi-e gîndul la femeia ta
Ce-n vremea asta tristă-acas' te-aşteaptă ?
Căci spaima grea mă umple, cînd aud
Ce-şi povestesc argaţii despre tine.

De cîte ori te duci, mă-ngheaţă gîndul
Că nu te vei re-ntoarce niciodată.
Te văd umblînd prin munţi pustii de gheaţă,
Săltînd nesocotit din stîncă-n stîncă,
Şi văd cum ciuta, înapoi sărind,
Te-alunecă-n prăpastie cu dînsa,
Cum vine o lavină să te-nghită
Şi cum sub tine-amăgitor poleiul
Se sparge şi te prăbuşeşti cu zgomot ;
Un îngropat de viu-n mormîntul groaznic !
Ah, pe arcaşul Alpilor îl paşte,
În mii de chipuri schimbătoare, moartea !
E-o meserie plină de primejdii,
Ce duce la pieire totdeauna.

TELL

Cît eşti întreg şi teafăr şi te-ncrezi
În Dumnezeu şi-n sprintena-ţi putere,
Te lupţi cu tot ; pe cel născut în munte
Nu-l înspăimîntă muntele.

(Isprăvind de lucru, pune unealta la o parte.

Acuma
Socot că poarta ţine multă vreme.
Unealta-n casă cruţă pe dulgher.

(Îşi ia pălăria.)

HEDWIGA

Unde te duci ?

TELL

Merg pîn' la tata-n Altdorf.

HEDWIGA

Ai bănuieli urîte ? Spune drept !

TELL

Ce-ţi vine-n gînd, femeie ?

HEDWIGA

Se urzește
Ceva-mpotriva dregătorilor.
La Rütli s-a ținut o adunare
Și tu faci parte din tovărășie.

TELL

N-am fost cu ei — dar nu mă dau 'napoi,
Cînd m-ar chema la datorie țara.

HEDWIGA

Te-or pune iar acolo unde e
Primejdia mai mare, partea ta
Va fi iar cea mai grea, ca totdeauna.

TELL

Tot omul e-nglobat după puteri.

HEDWIGA

Pe alzelean tot tu-l făcuși scăpat
Trecîndu-l peste iezer pe furtună.
Minune-a fost că n-ați pierit... ! Dar bine
Nu te gîndești deloc tu la copii
Și la nevastă ?

TELL

M-am gîndit la voi
Și pentru-aceea-am mîntuit un tată.

HEDWIGA

Cu luntrea pe furtună ! Asta-nsamnă
A ispiti mînia Domnului !

TELL

Cînd stai la gînduri mult, nu faci ispravă.

HEDWIGA

Da, tu ești gata să-i slujești pe toți ;
Dar, la nevoie, nimeni nu te-ajută.

TELL

Ferească Dumnezeu să am nevoie
De ajutor !

(Ia arcul și tolba.)

HEDWIGA

Ce vrei cu arcul ? Lasă-l !

TELL

Sunt fără braț, cînd umblu fără armă.

(Copiii se-ntorc.)

WALTHER

Pleci, tată ? Unde ?

TELL

La bunicu-n Altdorf...
Nu vrei să vii și tu ?

WALTHER

Cum să nu viu ?

HEDWIGA

E-n Altdorf dregătorul. Nu te duce !

TELL

Chiar astăzi pleacă.

HEDWIGA

Lasă-l deci să plece.
Nu-l zîdări, știi că-i măniat pe tine.

TELL

Mînia lui nu poate mult să-mi strice.
Ce fac, e drept —, și nu mă tem de nimeni.

HEDWIGA

Dar el urăște tocmai pe cei drepți.

TELL

Fiindcă n-are ce le face... Mie
Cred c-o să-mi deie pace dregătorul.

HEDWIGA

De unde știi ?

TELL

Treceam la vînătoare
Deunăzi prin sălbaticele locuri
Pe drumuri neumblate-n valea Schächen,
Și, cum urcam o potecuță-ngustă
În stîncă, unde nu puteam feri,
Căci zid de piatră se-nălța deasupră-mi
Și jos în fund urla cumplit șivoiul...

(Copiii se-ndeasă din dreapta și stînga lui și se uită la dînsul cu atenție încordată.)

Deodată-mi iese-n drum deregătorul,
El singur și eu singur, om cu om,
Și lîngă noi prăpastia căscată.
Cînd se văzu cu mine față-n față
Și mă recunoscu și mă zări
Înaintînd spre el cu arma-n mînă, —
Îngălbini, genunchii-i șovăiră
Și-am înțeles că este cît p-aci
Să cadă lîngă zidul cel de stîncă.
Mă prinse-atuncea mila și, păsind
Sfios spre el, i-am zis : „Eu sunt, jupîne !“

El însă nu putea să scoat-un sunet
Măcar, din gura lui — cu mîna doar îmi face
Un semn tăcut, să-mi văd de cale.
Atunci m-am dus și i-am trimis escorta.

HEDWIGA

A tremurat în fața ta... Vai ție !
N-o să te ierte că-l văzuși pălind !

TELL

L-oi ocoli și el n-o să mă cate.

HEDWIGA

Nu te mai du. Mergi la vînat mai bine.

TELL

Ce-ți dă prin gînd ?

HEDWIGA

Mă tem. Nu te mai duce

TELL

Cum îți răsare-așa din bun senin ?

HEDWIGA

Nu știu, — de-aceea, Tell, te rog să stai.

TELL

Mi-am dat cuvîntul, draga mea nevastă.

HEDWIGA

Atunci te du, — dar nu-mi lua băiatul.

WALTHER

Nu, mamă dragă, eu mă duc cu tata.

HEDWIGA

Cum, Wälty, părăseşti pe mama ta ?

WÄLTY

Ţi-aduc ceva frumos de la bunicu.

(Se duce cu tatăl său.)

WILHELM

Eu stau cu tine, mamă.

HEDWIGA

(îmbrăţişîndu-l)

Tu eşti puiul
Meu drag şi bun ; tu singur îmi rămîi.

SCENA a II-a

Ţinut sălbatic, în codru ; şuvoaie cad de pe stînci. BERTHA în costum de vînătoare, apoi RUDENZ

BERTHA

Mă urmăreşte. Pot să-i spun acum.

RUDENZ

(intrînd repede)

Domniţă, în sfîrşit iată-ne singuri...
Prăpăstii ne-mpresoară şi de martori
În aste locuri n-am la ce mă teme —
Pot dar să-ţi spun ce-ascund de-amar de vreme...

BERTHA

Eşti sigur că nu-s vînători pe-aproape ?

RUDENZ

Nu-i nimenea... Acuma ori nicicînd !
Nu vreau să pierd această clipă scumpă,
Acum s-alege soarta mea, chiar dacă
Ar fi să mă despart pe veci de voi !
— O nu-ţi întuneca privirea dulce
Cu-aşa asprime cruntă... Cine-s eu
Să-nalţ cutezătoru-mi dor spre tine ?
Mărirea n-a vorbit de mine încă,
Nu pot sta-n rînd cu mîndrii cavaleri,
Cari străluciţi şi-acoperiţi de glorii
Roiesc în juru-ţi. N-am decît un suflet
Plin de credinţă şi iubire...

BERTHA

(severă)

Poate
Vorbi despre credinţă şi iubire
Cel ce-şi nesocoteşte datoria ?

(RUDENZ se dă un pas înapoi.)

Un rob vîndut Austriei, vîndut
Străinului ce-i asupreşte neamul ?

RUDENZ

Mă certi, domniţă. Dar pe cine caut
Acolo eu, de nu pe dumneata ?

BERTHA

Pe mine crezi că mă găseşti de partea
Trădării ? Mai curînd îmi dăruiesc
Tiranului de Gessler mîna mea,
Ca fiului înstrăinat de ţara,
Ce-ar fi în stare-unealta lui s-ajungă !

RUDENZ

Ce-aud, o Doamne !

BERTHA

Ce are pe lume
Mai scump un om, decît pe-ai săi ? Sunt alte
Mai sfinte-ndatoriri decît să fii
Ocrotitorul nevinovăției,
Să aperi dreptul celui asuprit ?
— Poporul vostru bun și blînd mă face
Să sînger, și îndur și plîng de-a valma
Cu el, căci trebuie să-mi fie drag.
Așa de simplu și puternic totuși,
Pe zi ce merge-l prețuiesc mai mult !
— Ci dumneata, pe care datoria
De cavaler și nașterea-l făcură
Cel mai firesc apărător al lui,
Și care-l lasă, trece la dușman
Ca un mișel și făurește lanțuri
Pe seama țării sale, dumneata
Ești cel ce mă jignește și mă doare,
Și trebuie să lupt, ca să nu simt
Că te urăsc !...

RUDENZ

Dar nu-i doresc eu oare
Poporului meu toată fericirea ?
Sub pajura Austriei, nu pacea ?

BERTHA

Robia cea de veci i-o pregătești !
Vreai să gonești străvechea libertate
Din cel din urmă burg ce v-a rămas.
Poporu-și știe, el, mai bine rostul ;
Nimic nu-i rătăcește simțul sigur.
Pe dumneata te-a prins în laț străinul !...

RUDENZ

O, Bertha ! Cîtă ură și dispreț !

BERTHA

Ar fi mai bine-așa, decît să vezi
Hulit și vrednic de dispreț pe-acela
Ce-ai vrea să-ți fie drag !...

RUDENZ

O, Bertha ! Bertha !
Mi-arăți tot raiul fericirii, și
M-arunci în iaduri în aceeași clipă !

BERTHA

Nu, încă nu e stins cu totul simțul nobil
În dumneata. E numai ațipit,
Vreau să-l trezesc. Încerci să-ți birui firea,
Cerci să-ți sugrumi virtutea înnăscută ;
Dar ea-i biruitoare și te face,
În ciuda dumitale, bun și nobil !

RUDENZ

Crezi, Bertha ?... Cu iubirea dumitale
Faci tot ce vrei din mine !

BERTHA

Fii așa
Precum te-a zămislit natura-mamă !
Ia-ți locul care ți l-a dat ea-n samă !
Întoarce-te la țară și popor
Și luptă pentru drepturile lor !

RUDENZ

Vai mie ! Cum te pot eu cuceri,
De mă voi pune rău cu-mpărăția ?
Cum voi putea să-nduplec tirănia
Puternicilor dumitale rude ?

BERTHA

În Șvițera sunt bunurile mele,
De-i liber șviteranul, sunt și eu !

RUDENZ

O, Bertha, ce privelişte-mi deschizi !

BERTHA

Nu mai spera-n favoarea-mpărătească !
Spre moştenirea mea întind ei gheara,
Astfel vor ei să-şi rotunjească ţara !
Aceeaşi lăcomie fără frîu
Ce vrea să-nghită libertatea voastră
Ameninţă şi libertatea mea !
O, dragul meu, eu-s închinată jertfei,
Spre-a răsplăti pe vreun trabant al curţii —
La curte, unde stăpînesc minciuna
Şi intrigile —, cearcă să m-atragă
M-aşteaptă-acolo lanţul unei triste
Căsătorii !... Numai iubirea ta,
Ea singură mă poate mîntui !

RUDENZ

Ai fi în stare să trăieşti aci ?
În ţara mea să fii a mea, domniţă ?
O, Bertha, tot ce mă chema departe,
Ce-a fost decît un dor nebun de tine ?
Pe tine te cătam pe-a slavei cale,
Tot visul meu era iubire numai !
Vrei în această liniştită vale
Să te ascunzi ? Vrei tu să te lipseşti
De orice strălucire pămîntească ?
O, ţinta vieţii mi-e atunci ajunsă !
Pot valurile lumii zbuciumate
Să se izbească-n munţi, de ţărmul lor,
Că nu mai am de-acuma nici un dor
Să mi-l trimit fugar în largul vieţii —
De-acum înalţe-şi stîncile acele
În jurul nostru nepătrunşi pereţii,
Şi-acest ungher de rai să fie doar
Spre cer deschis şi luminat de cer !

BERTHA

Acuma eşti aşa cum te simţea
Inima mea ; nu m-a-nşelat credinţa !

RUDENZ

Piei, vis neghiob, ce m-a orbit o clipă !
În ţara mea norocul meu trăieşte.
În ţara unde-am înflorit ca prunc,
În care mă-mpresoară numai urme
De fericiri, în ţara unde toate
Izvoarele şi arborii-mi vorbesc, —
În ţara mea vei fi a mea, domniţă !
O, mi-a fost dragă totdeauna ! Simt
Că fără ea eram nenorocit !

BERTHA

Dar unde-i oare insula cea sfîntă
A fericirii, dacă nu aci,
Aci, în ţara nevinovăţiei ?
Aci unde sălăşluieşte cinstea
Şi încă nu pătrunde răutatea ?
Aci îşi ia izvorul fericirea
Şi orele ne-or trece-n veci senine —
Aci te văd bărbat în toată firea,
Întiiul între liberi şi egali,
Cinstit cu toată vaza şi iubirea
Mai mult decît un prinţ de-ai săi vasali !

RUDENZ

Aci te văd, cunună-ntre femei,
Cu hărnicia ta fermecătoare
În casa mea întruchipîndu-mi raiul
Şi cum presară primăvara flori,
Cu vraja ta împodobindu-mi traiul,
Înviorînd, dînd viaţă tuturor !

BERTHA

Vezi pentru ce jeleam eu, scump prietin,
Cînd te vedeam zdrobindu-ţi fericirea !

Vai ! Ce era să fac, de trebuia
Să merg după vreun cavaler trufaș,
Într-un castel întunecat și trist !
Aci castele nu-s și nu-s nici ziduri
Să mă despartă de-un popor, pe care
Putem să-l fericim !

RUDENZ

Dar cum să scap
Din laţu-n care singur eu m-am prins ?

BERTHA

Sfișie-l cu tărie bărbătească.
Oricum, rămîi alături de-ai tăi !
Acolo-i locul tău !

(Se aud sunete de corn.)

Vin vînătorii.
Ne despărţim... Mergi, luptă pentru ţară,
Căci lupţi pentru iubirea ta... Dușmanul
Temut de toţi e *unul* —, *una* este
Și libertatea noastră-a tuturora !

SCENA a III-a

Livadă în Altdorf.

Copaci în față. În fund, pălăria pe o prăjină. Vederea e mărginită de muntele Bannberg, peste care se ridică un pisc acoperit de omăt.

FRIESSHARDT și LEUTHOLD stau de strajă

FRIESSHARDT

Degeaba ţinem strajă. Nimenea
Nu trece să salute pălăria.
Aldat' era p-aci ca-n iarmaroc ;
Livada parcă-i pustiită-acuma,
De cînd momîia spînzură-n prăjină.

LEUTHOLD

Se văd numai calici ce-și flutură
În ciuda noastră cușmele lor rupte.
Cei mai de samă ocolesc mai bine
Tot tîrgul chiar, decît să-și încovoaie
Spinările în faţa pălăriei.

FRIESSHARDT

Sunt nevoiţi să treacă toţi p-aci
Cînd vin, pe la amiază, de la Sfat.
Credeam să prind atunci o pradă bună,
Cînd iată popa Rösselmann —, venea
De la un maslu — și s-opreşte-n faţa
Prăjinei chiar, cu darurile sfinte ;
Paracliserul sună clopoţelul :
Cădem atunci toţi în genunchi și ei
Salută sfîntul vas, nu pălăria.

LEUTHOLD

Vezi tu, fîrtate, nu știu cum, dar parcă
Noi ne-njosim în faţa pălăriei !
E o rușine pentru-un brav soldat,
Să străjuiască-o pălărie goală,
Și-orice creștin, cred, ne disprețuiește !
— Să faci plocoane unei pălării,
Pe legea mea, porunca-i nebunească !

FRIESSHARDT

De ce nu unei pălării deșarte ?
Au nu te-nchini atîtor tidve seci ?

(HILDEGARD, MELCHTILD și ELSBETH vin cu copiii și se opresc în faţa prăjinei.)

LEUTHOLD

Și tu, ca un mișel ce ești, stai gata
Să bagi în gherlă oameni cumsecade !

Cît despre mine, treacă cine vrea
Pe lîngă ea, mă fac că nu-i zăresc !

MELCHTILD

Acolo-i spînzurat deregătorul !
Copii, băgaţi de samă !

ELSBETH

Deie Domnul
Să plece, să-i rămînă pălăria !
N-ar fi pagubă mare pentru ţară !

FRIESSHARDT

Plecaţi ! Afurisit neam de muieri !
Voi ce căutaţi ? Trimite-vă-ţi bărbaţii
De se-ncumet porunca s-o înfrunte !

(Femeile pleacă.)

(TELL cu arcul, ducînd pe copil de mînă ; ei trec pe dinaintea pălăriei, spre scena din faţă, fără ca s-o ia în samă.)

WALTHER

E drept, o tată, că acolo-n munte
Copacii sîngeră, de le crestezi
Tulpina cu securea ?...

TELL

Cine spune,
Băiete, asta ?

WALTHER

Baciul povestea.
Copacii-s fermecaţi şi dacă-i vatemi,
Zicea că-ţi creşte mîna din mormînt.

TELL

Copacii-s fermecaţi, în adevăr,
Vezi cetina şi piscurile albe
Care se pierd în ceruri ?

WALTHER

Sunt gheţarii,
Cari bubuie aşa de groaznic, noaptea,
Şi ne trimit lavinele la vale.

TELL

Aşa e ; şi lavinele de mult
Ar fi-ngropat sub greaua lor povară
Oraşul Altdorf, dacă sus, acolo,
N-ar sta pădurea dîrză ca o strajă.

WALTHER

(după o pauză)

Sunt, tată, ţări în care nu sunt munţi ?

TELL

De te cobori de pe-ale noastre culmi
Şi, după ape, mergi tot mai adînc,
Ajungi într-un ţinut întins, pe unde
Şuvoaiele nu spumegă vuind,
Ci rîurile curg domol şi lin ;
Acolo vezi spre cele patru zări,
Şi grîul creşte-n mîndre holde-acolo
Şi toată ţara parcă-i o grădină.

WALTHER

O, tată, pentru ce nu coborîm
Numaidecît în ţara cea frumoasă
Şi stăm aci, mereu cu frica-n sîn ?

TELL

Frumoasă e și bună e ca raiul ;
Acei ce-o ară, însă, nu au parte
De roada muncii lor...

WALTHER

Ei nu trăiesc
La vatra lor, nesupărați, ca tine ?

TELL

Pămîntul e-al vlădicăi și al rigii.

WALTHER

Dar pot prin codrii să vîneze-n voie ?

TELL

A domnilor e pasărea și fiara.

WALTHER

Dar pot măcar să pescuiască-n rîu ?

TELL

Rîu, mare, sare — toate-s ale rigii !

WALTHER

Dar cine-i riga cel temut de toți ?

TELL

Cel care-i ocrotește și-i hrănește.

WALTHER

Dar nu se pot ei singuri ocroti ?

TELL

Vecinul nu se-ncrede în vecin.

WALTHER

O, tată, strîmbă-i viața-n țara largă ;
Aci e mult mai bine, sub lavine.

TELL

E mult mai bine, da, să ai în spate
Ghețarii, decît oamenii cei răi.

(Vor să treacă-nainte.)

WALTHER

Ei, tată, uite-o pălărie-n par !

TELL

Ce-avem cu pălăria ? Hai să mergem !

(Pe cînd vrea să treacă, FRIESSHARDT îi ține calea cu lancea.)

FRIESSHARDT

În numele-mpăratului ! Opriți !

TELL

(apucă lancea)

Ce vrei ? De ce m-oprești ?

FRIESSHARDT

Ai vătămat
Porunca-naltă ! Cată să-mi urmezi !

LEUTHOLD

Nu te-nchinași în fața pălăriei !

TELL

Prietine, dă-mi drumul !

LEUTHOLD

La-nchisoare !

WALTHER

Ce ? La-nchisoare, tata ! Ajutor !

(Strigînd în scenă)

Săriți degrabă, oameni buni, săriți !
Săriți ! Săriți ! Că vor să-l ducă prins !

(Preotul RÖSSELMANN și PETERMANN crîsnicul vin cu alți trei oameni.)

CRÎSNICUL

Ce e ?

RÖSSELMANN

De ce pui mîna pe-acest om ?

FRIESSHARDT

E un dușman, un vînzător de țară !

TELL

Eu, vînzător ?!

RÖSSELMANN

Prietine, te-nșeli.
E Tell, om preacinstit, bun cetățean !

WALTHER

(zărește pe WALTHER FÜRST și aleargă-n calea lui)

Bunicule, ajutor ! L-au prins pe tata !

FRIESSHARDT

La temniță !

WALTHER FÜRST

Stați ! Dau eu chezășie !
Tell, pentru Dumnezeu, ce s-a-ntîmplat ?

(Intră MELCHTAL și STAUFFACHER.)

FRIESSHARDT

Nesocotește voia preaînaltă
A marelui deregător al țării !

STAUFFACHER

Tell a făcut-o asta ?

MELCHTAL

Minți, băiete !

LEUTHOLD

Nu s-a-nchinat în fața pălăriei !

WALTHER FÜRST

Și pentru asta-l arestați ! Ascultă !
Ia chezășia mea și lasă-l slobod.

FRIESSHARDT

Chezaș te pune pentru tine însuți !
Noi împlinim porunca !... Hai ! În lături !

MELCHTAL

(către oameni)

Nu, asta-i prea de tot ! Lăsăm să-l ducă,
Așa, sub ochii noștri...

CRÎSNICUL

Noi suntem
Cei mai puternici ! Nu răbdați prietini !
Să punem umăr lîngă umăr toți !

FRIESSHARDT

Ce ? Îndrăzni-veți să călcați porunca
Deregătorului ?

ALȚI TREI OAMENI

(alergînd la fața locului)

Noi v-ajutăm !
Ce este ? Doborîți-i la pămînt !

(HILDEGARD, MELCHTILD și ELSBETH se re-ntorc.)

TELL

M-ajut eu singur ! Oameni buni, lăsați !
De-aș vrea să-mi cerc puterea, credeți voi
Că m-aș sfii de sulițele lor ?

MELCHTAL

Cutează de ni-l smulge dintre noi !

WALTHER FÜRST

Domol ! Aveți răbdare !

FRIESSHARDT

(strigă)

Răzvrătire !
Răscoală !

FEMEILE

Iată, vine dregătorul !

STAUFFACHER

Da, strigă pînă crăpi, mișelule !

RÖSSELMANN și MELCHTAL

Nu vreai să taci odată ?

FRIESSHARDT

(strigă și mai tare)

Ajutor !
Veniți, scăpați pe slujitorul legii !

WALTHER FÜRST

Deregătorul ! Doamne, ce-o să fie ?

(GESSLER călare, cu șoimul pe pumn, RUDOLF DER HARRAS, BERTHA și RUDENZ, o mare escortă de aprozi înarmați cari închid toată scena într-un cerc de suliți.)

RUDOLF DER HARRAS

Loc ! Loc deregătorului !

GESSLER

Goniți-i !
De ce se-nghesuie poporul ? Cine
Vrea ajutor ? Cine e ? Vreau să știu !

(Lui FRIESSHARDT)

Înaintează ! Cine ești ? De ce
Ții tu pe omul ăsta ?

(Dă șoimul unui servitor.)

FRIESSHARDT

Eu, stăpîne,
Sunt un oștean al tău și pus de strajă
La pălărie, și pe omul ăsta
L-am prins asupra faptei, cînd n-a vrut
Să facă reverență pălăriei !
Vream să-l ridic, cum e porunca ta,
Dar gloata vrea cu sila să mi-l smulgă !

GESSLER

Pînă-ntr-atît nesocotești tu, Tell,
Pe împăratul și pe mine, care
În locul lui aci-s stăpînitor,
Că nici nu bagi în samă pălăria,
Pe care eu am atîrnat-o-anume,
Să văd de-mi dă poporul ascultare ?
Ți-ai dat pe față reaua ta purtare !

TELL

Cer iertăciune, bunul meu stăpîn !
Din zăpăceală doar, nu din dispreţul
Măriei-tale, s-a-ntîmplat aceasta...
De-aș fi eu teafăr, nu mi-ar zice Tell.
Vă rog iertați, n-o să se mai întîmple !

GESSLER

(după oarecare tăcere)

În ale arcului ești meșter, Tell,
Se zice că întreci pe-orice-arcaș ?

WALTHER TELL

Și asta-i drept, stăpîne, la o sută
De pași ia tata chiar un măr din pom !

GESSLER

Al tău e, Tell, copilul ?

TELL

Da, stăpîne !

GESSLER

Mai ai și alții ?

TELL

Doi băieți, stăpîne !

GESSLER

Și care ți-e mai drag din amîndoi ?

TELL

Stăpîne, amîndoi mi-s deopotrivă !

GESSLER

Ei bine, Tell ! Fiindcă la o sută
De pași, din pom tu iai la țintă mărul,
Vreau să-mi arăți ce-ți poate meșteșugul !...
Ia arcul deci... îl ai chiar la-ndemînă —
După cît văd — și pregătește-te
Să iai un măr la țintă de pe capul
Copilului... ascultă-mi sfatul însă,
Ochește bine, ca să poți găsi,
Din cea dintîi săgetătură, mărul !
Căci dacă vei greși,-ți vei pierde capul !

(Toți dau semne de spaimă.)

TELL

Stăpîne... dar ce groaznic lucru-mi ceri ?
Să iau la țintă eu... eu, de pe capul
Copilului meu... nu, o nu, stăpîne...
Nu-ți poate da așa ceva prin gînd !...
Nu poți să ceri aceasta, serios,
În adevăr, din partea unui tată !

GESSLER

Vei lua la țintă mărul de pe capul
Copilului — o cer și-o vreau aceasta !

TELL

Să iau la ochi cu arcul meu căpșorul
Copilului, cel scump ? — Mai bine mor !

GESSLER

Îl iai, sau mori odată cu copilul !

TELL

Eu să-mi ucid cu mîna mea copilul !
Stăpîne, n-ai copii... nu poți să știi
Ce mișcă într-o inimă de tată !

GESSLER

Ei, Tell ! Deodată ești așa cuminte !
Mi se spunea c-ai fi un visător
Și că te-abați din felul altor oameni !
Ți-e drag tot ce-i ciudat — de-aceea-ți dau
Acum prilej de-o lovitură mare !
Un altul s-ar codi cam mult — tu-nchizi
Doar ochii și o faci fără de preget !

BERTHA

O, nu glumi așa cu bieții oameni,
Măria-ta ! Îi vezi ce palizi sunt,
Cum tremură — așa-s de nedeprinși
Cu glumele din gura dumitale !

GESSLER

Dar nu glumesc deloc !

(Rupe un măr de pe-o creangă ce atîrnă deasupra lui)

Aci e mărul !
Hai, faceți loc — și el să-și ia distanța.
Cum e-obiceiu — optzeci de pași îi dau —
Atîta... nici mai mult, nici mai puțin !
S-a lăudat el, doar, că la o sută
De pași găsește omul... Ei acuma
Ochește și să nu dai greș, arcașe !

RUDOLF

O, Doamne,-i serios... Cazi în genunchi
Și roagă-l pentru viața ta, copile !

WALTHER FÜRST

(aparte lui MELCHTAL, care abia-și mai poate stăpîni nerăbdarea)

Înfrînă-te, te rog, stai liniștit !

BERTHA

(către dregător)

Măria-ta, ajunge ! Prea e crud
Să rîzi așa de spaima unui tată !
De și-a expus acest sărman bărbat
Și trup și viață prin ușoara-i vină,
Pe Dumnezeu ! el a trecut acum
De zece ori prin chinurile morții !
Dă-i drumul să se-ntoarne-acasă teafăr,
Te știe-acum ; și ceasul ăsta, el
Și strănepoții lui nu-l vor uita !

GESSLER

Deschideți drumul... Hai, ce șovăiești ?
Tot ești pierdut, eu pot să te omor ;
Și, vezi, mărinimos, îți pun ursita
În propria ta mînă iscusită !
Nu poți de-osîndă aspră să te tîngui,
Cînd pe destinul tău te fac stăpîn !
Te lauzi că ai ochiul ager ! Haide !
Aici, arcașe,-arată-ți măiestria !
E vrednic țelul, premiul e mare !
Să nimerească-n negru poate-oricine !
Acela pentru mine-i meșter, care
Oriunde-i sigur de-arta lui și-al cărui
Curaj nu stă în mînă, nici în ochi !

WALTHER FÜRST

(cade-n genunchi)

Măria-ta, noi recunoaștem toți
Puterea ta ; ci lasă îndurarea
Să-nlocuiască dreptul care-l ai !

Ia-mi jumătate-a bunurilor mele,
Ia-mi tot ce am ! Dar nu pretinde numai
Această grozăvie unui tată !

WALTHER TELL

Bunicule nu-ngenunchea în faţa
Acestui rău ! Spuneţi unde să stau !
Eu nu mă tem. Doar tata nimereşte
Şi pasărea din zbor ; nu va greşi
În inima copilului său doară !

STAUFFACHER

Stăpîne, nu te mişcă frăgezimea
Copilului ?

RÖSSELMANN

O, cugetă că-n cer
E-un Dumnezeu, căruia va să-i dai
De faptele măriei-tale samă !

GESSLER

(arată spre copil)

Luaţi-l şi-l legaţi de tei, acolo !

WALTHER TELL

Ce ? Să mă lege ! Nu, nu vreau să fiu
Legat ! Stau liniştit, stau ca un miel,
Şi nici n-am să respir. Dacă mă leagă,
Nu, nu, nu pot atunci, am să mă zbat,
Am să mă lupt cu legătura mea !

RUDOLF

Las' ochii doar să ţi-i legăm, băiete !

WALTHER TELL

O, de ce ochii ? Socotiţi că mie
Mi-e teamă de săgeată-n mîna tatei ?

Am s-o aştept acolo neclintit
Şi nici n-am să clipesc măcar din gene !
Hai, tată ! Arată-i că eşti un arcaş !
El nu se-ncrede-n tine, ne socoate
Pierduţi pe noi... În ciuda lui ocheşte
Şi nimereşte !

MELCHTAL

(către oameni)

Ce ? Fărădelegea
Să se petreacă chiar sub ochii noştri ?
La ce-am jurat ?

STAUFFACHER

Degeaba ! N-avem arme !
Vezi codrul des de lănci ce ne-mpresoară !

MELCHTAL

O, de iznov de purcedeam la faptă !
Să-i ierte Dumnezeu pe-aceia cari
Au fost pentru-amînare !

GESSLER

(către TELL)

Haide, Tell !
Nu poartă arme cineva degeaba !
Primejdioasă e de mînuit
Unealta de omor, şi în arcaş
Săgeata sare înapoi ! E-un drept
Semeţ, pe care cînd şi-l ia ţăranul,
Jigneşte pe stăpînul 'nalt al ţării !
Armat nu poate fi decît acela
Ce porunceşte ! Voi vă bucuraţi
De arc şi de săgeată. Foarte bine !
Vreau să vă dau o ţintă pentru ele !

TELL

(încoardă arcul și pune săgeata)

Deschideți drumul ! Loc !

STAUFFACHER

Ce ? Tell ! Ai vrea...
Nu, niciodată... Tremuri... mîna ta
Tu o ridici, genunchii ți se-ndoaie...

TELL

(lăsînd să-i cadă arcul)

O ceață mi s-a pus pe ochi...

FEMEILE

O, Doamne !

TELL

Scutiți-mă, stăpîne, de această
Grea încercare ! Iată-mi inima !

(Se descheie la piept)

Chemați pe slujitori și mă ucideți !

GESSLER

Nu vreau eu viața ta, vreau încercarea !
— Tu, Tell, poți tot, nimic nu te-nspăimîntă ;
Tu porți lopata-ntocmai ca și arcul,
Nu-i vijelie să te țină-n loc
Cînd este vorba de vreo mîntuire !...
Acum, mîntuitorule, te-ajută
Pe tine însuți — și pe toți îi mîntui !

(TELL stă într-o luptă înfricoșată, mîinile îi tremură și ochii mari i se-ndreaptă cînd asupra dregătorului, cînd spre cer. — Deodată bagă mîna-n tolbă, scoate o a doua săgeată și o înfige în pieptar. Dregătorul urmărește toate mișcările acestea.)

WALTHER TELL

Hai, tată, trage ! Mie nu mi-e frică !

TELL

N-am încotro !...

(Se reculege și ochește.)

RUDENZ

(care toată vremea a stat în cea mai mare încordare și s-a stăpînit cu anevoință, iese-nainte)

Măria-ta, nu-mpinge mai departe
Această glumă... n-o să poți... A fost
O încercare !... Scopul ți-ai ajuns...
Orice asprime-mpinsă prea departe
Greșește țelul înțelept, și-un arc
Prea încordat plesnește !...

GESSLER

Dumneata
Să taci, cînd eu vorbesc !

RUDENZ

Vreau să vorbesc !
Și trebuie ! Sfînt pentru mine-i tronul
Regesc, dar cîrmuirea de-acest fel
Culege numai ură ! Nici nu este
Voința regelui aceasta — pot
S-o spun aci — asemeni grozăvii
Nu merită poporul meu ; nici n-ai
Puteri depline să te porți astfel !

GESSLER

A ! dar devii-ndrăzneț !

RUDENZ

Am tot tăcut
La multe fapte grele ce vedeam
Şi ochiul văzător mi-l închideam !
Mi-am năbuşit în piept şi inima
Scîrbită şi umflată de mînie !
Dar să mai tac, ar însemna trădare
Şi către ţară şi către-mpărat !

BERTHA

(se aruncă între el şi dregător)

— O, Doamne, tu mai tare-l îndîrjeşti !

RUDENZ

Mi-am părăsit poporul, de rudenii
Înstrăinatu-m-am, m-am desfăcut
De toate legăturile naturei
Spre a mă lipi de voi — credeam, prin asta,
Că pot îndeplini tot ce-i mai bine —
Că întăream puterea-mpărătească.
Acum îmi cade faşa de pe ochi —
Cu spaimă văd prăpastia în faţă-mi —
Pe căi greşite m-ai călăuzit,
Mi-ai rătăcit inima mea cinstită —
Cu gîndurile cele mai curate
Era să-mi duc poporul la pieire !

GESSLER

Aşa grăieşti cu domnul tău, semeţe ?

RUDENZ

Mi-e împăratul domn, nu dumneata...
Liber sunt eu — ca dumneata — născut —
Şi pot să mă măsor cu dumneata
La orişice virtuţi cavalereşti
Şi-n numele-mpăratului, pe care
Eu îl cinstesc, chiar cînd e pîngărit,

De stai aci şi de arunc mănuşa
În faţa dumitale, eşti dator
Să-mi dai răspuns cavalereşte... da,
Fă semne-ostaşilor... Nu stau aci
Ca ei, fără de arme... Am o spadă
Şi cine-ncearcă...

STAUFFACHER

Mărul a căzut !

(În vreme ce toţi s-au întors în partea aceasta şi BERTHA s-a aruncat între RUDENZ şi dregător, TELL a tras săgeata.)

RÖSSELMANN

Copilu-i teafăr !

MULTE GLASURI

Mărul e lovit !

(WALTHER FÜRST şovăie şi stă să cadă : BERTHA-l ţine.)

GESSLER

(uimit)

Ce ? A şi tras ? Smintitul !

BERTHA

Copilaşul
Trăieşte ! Vino-ţi, tată bun, în fire !

WALTHER TELL

(vine sărind cu mărul)

Aici e mărul, tată... Ştiam eu
Că n-ai să-ţi vatemi tu copilul tău !

TELL

(a stat cu trupul aplecat ca și cum ar vrea să urmărească săgeata — arcul îi cade din mînă — cînd vede pe copil venind, aleargă spre el cu brațele deschise și-l ridică cu dragoste nespusă la inima sa ; în această clipă cade, sleit de puteri. Toți rămîn nemișcați).

BERTHA

O, Dumnezeule !

WALTHER FÜRST

Copiii mei !

STAUFFACHER

Slăvit să fie Domnul !

LEUTHOLD

Asta, zău,
A fost săgetătură ! Despre ea
Se va vorbi-n tîrzii veleaturi încă !

RUDOLF DER HARRAS

Se va vorbi de vînătorul Tell,
Cît timp vor dăinui de-acuma munții !

(Întinde deregătorului mărul.)

GESSLER

L-a nimerit în mijloc chiar țintașul !
Ce ochi dibaci, ce mînă de maestru !

RÖSSELMANN

Săgetătura fost-a minunată
Dar vai de-acela care l-a-ndemnat
Pe Dumnezeu ca să-l încerce astfel !

STAUFFACHER

Vină-ți în fire, Tell ! Ridică-te !
Scăpat-ai bărbătește din năcaz
Și poți să pleci acasă ca om liber.

RÖSSELMANN

O vino, vino repede și mamei
Tu fiul înapoi să-l duci cu grabă !

(Vreau să-l ducă pe TELL.)

GESSLER

Ascultă, Tell !...

TELL

(se întoarce înapoi)

Ce poruncești ?

GESSLER

Ai scos,
Cînd vrut-ai să ținteşti, înc-o săgeată.
Da, am văzut-o eu, cu ochii mei.
Ce-aveai de gînd să faci tu cu săgeata ?

TELL

(strîmtorat)

Stîpîne, așa o doară cînd vînezi,
Cînd dai ca să ținteşti...

GESSLER

Nu, Tell, n-ai drept !
Nu mă împac eu cu răspunsul dat !
Tu ai nutrit desigur alte gînduri.
Să-mi spui cu-adevărat, făr' de-ncunjur !
Oricare-ar fi răspunsul tău, ești liber.
Te-am grațiat ! — La ce ai scos săgeata ?

TELL

Preabine, dacă vrei, ascultă deci :
Fiindcă mi-ai promis că viața-mi dai,
Am să-ți arăt curatul adevăr.

(Scoate săgeata din mînecarul de piele și privește pe deregător cu o căutătură grozavă)

Aș fi țintit asupra ta, stăpîne,
De mi-aș fi nimerit copilul meu
Și — zău, de-aș fi greșit de data asta !

GESSLER

E bine, Tell ! Viața ți-am promis,
Mi-am dat cuvîntul meu de cavaler
Și vreau să-l țin, oricare-ar fi răspunsul —
Fiindcă însă ți-am recunoscut
Acele gînduri rele ale tale,
Am să te duc de-aici, să te păzesc
Cu oamenii ce-ascultă-a mea poruncă.
Am să te țin acolo, unde n-are
Să-ți lumineze soarele și luna,
Căci vreau la adăpost să fiu de tine.
— Mîna pe el ! Legați-mi-l la coate !

(Soldații leagă pe TELL.)

STAUFFACHER

Se poate-așa, stăpîne ! — E cu putință
Să umbli astfel cu un om, pe care
Chiar pronia cerească l-a scutit ?

GESSLER

Să-l scape ea acum și-a doua oară !
Aduceți-l și-l puneți pe corabie !
Am să-i urmez și eu în scurtă vreme.
Eu *singur* vreau să-l duc de-aici la Küssnacht

RÖSSELMANN

Să-l luați de prizonier în țări streine ?

ȚĂRANII

Aceasta nu vă este-ngăduit.
Chiar lui, chezarului, nu i-o iertăm !
Atuncea calci hrisoavele străbune !

GESSLER

Dar unde-s *alea* ? Le-a-ntărit cumva ?
Nu le-a-ntărit cu mîna-i împăratul ;
Căci harul ăsta ai să ți-l cîștigi
Cu mare ascultare dată lui !
Sunteți *rebeli* cu toții împotriva
Înaltei judecăți împărătești
Și-n pieptul vostru-adăpostiți răscoală !
O știu prea bine ! Văd în măruntaie !
Pe ăsta-l scot acum din sînul vostru ;
Sunteți părtași cu el, dar cel cuminte
Să-nvețe : cum să tacă și s-asculte !

(Se depărtează. BERTHA, RUDENZ, HARRAS și servitorii îi urmează. FRIESSHARDT și LEUTHOLD rămîn pe scenă.)

WALTHER FÜRST

(cuprins de durere viforoasă)

S-a isprăvit ! Pierzarea el mi-o vrea,
Cu-ntreaga-mi casă sunt pierdut de-acuma !

STAUFFACHER

(lui TELL)

De ce-a mai trebuit să întăriți
Pe omul ăsta plin de tirănie !

TELL

Dar poate să se stăpînească-acela,
Care-a simțit durerea mea adîncă ? !

STAUFFACHER

O, s-a sfîrşit de-acum cu toate-a noastre !
Cu tine-n lanţuri zacem astăzi împreună !

ŢĂRANII

(îl înconjură pe TELL)

Cu tine ni se pierde mîngăierea !

LEUTHOLD

(se apropie)

Şi mie mult mi-e milă, zău, de tine,
Dar ce să fac, căci am s-ascult porunca ?

TELL

Să rămîneţi cu bine toţi, fîrtaţi !

WALTHER TELL

(alipindu-se de el, cuprins de durere pătimaşă)

O tată ! tată ! Scumpul nostru tată !

TELL

(ridică mînile spre cer)

Acolo sus se află tatăl tău !
De-acolo tu să ceri de-acuma milă !

STAUFFACHER

Tell, n-ai să spui nevestei tale ceva ?

TELL

(ridică pe copil la piept, plin de adorare)

Copilu-i neatins !

(Se smulge repede şi urmează ostaşilor)

...Ajute-mi cerul !

ACTUL IV

SCENA I

Ţărmul răsăritean al Lacului de Patru Cantoane. Stînci prăpăstioase, ciudat alcătuite, închid vederea la apus. Lacul e tulburat, vîjîituri şi clocote de valuri amestecate cu fulgere şi trăsnete.

KUNZ DE GERSAU, PESCARUL şi BĂIATUL DE PESCAR

KUNZ

Cu ochii mei văzut-am, să mă credeţi ;
Tot s-a-ntîmplat aşa precum v-am spus.

PESCARUL

Tell dus la Küssnacht, prins ; cel mai bun om
Din toată ţara, braţul cel mai brav
În lupta noastră pentru libertate !

KUNZ

Chiar dregătoru-l duce-n sus, pe lac.
Stau să se-mbarce cînd plecam la Flüelen ;
Dar vijelia care s-a pornit
Şi m-a făcut să viu aici, în grabă,
Cred că le-a-mpiedicat călătoria.

Tell, rob al dregătorului și-n lanțuri !
O, cred că-l va-ngropa destul de-adînc,
Să nu mai vadă-n veci lumina zilei !
Se teme doar de dreapta răzbunare
A omului acestuia, pe care
El l-a jignit în tot ce-avea mai scump !

KUNZ

Și tatăl țării, nobilul baron
De Attinghaus', se zice că-i pe moarte.

PESCARUL

Se sfarmă deci și-ancora cea din urmă !
El singur mai era, al cărui glas
Putea să strige drepturile noastre !

KUNZ

Furtuna crește. Rămîneți cu bine !
Mă duc să-mi caut adăpost în sat,
Că nu mai este azi chip de plecare.

(Pleacă.)

PESCARUL

Tell prins și bunul Attinghausen mort !
Trufașă-nalță-ți fruntea, tiranie,
Și lapădă rușinea ! Mută-i gura
Dreptății, ochiul văzător e-orbit
Și brațul mîntuirii noastre-n lanțuri !

COPILUL

Ne bate piatra. Hai în casă, tată !
Nu-i chip de stat aci, sub cerul slobod.

Turbați, o vînturi ! Fulgere, trăsniți !
Voi, nori, vă spargeți ! Curgeți, voi, șiroaie
Ale tăriei și-necați pămîntul !
Și neamurile nenăscute încă
Stîrpiți-le-n sămînța lor ! Puteri
Sălbatece-ale firii, fiți stăpîne !
Veniți, urși, lupi bătrîni de prin pustiuri !
A voastră-i țara ! Cine-ar mai putea
Trăi aci lipsit de libertate !

COPILUL

Ascultă cum geamurile răsună,
Vîltoarea urlă, n-a mai fost nicicînd
Așa prăpăd în astă văgăună !

PESCARUL

Auzi ! să iai la ochi căpșorul scump
Al propriului copil. S-a dat vreodată
Asemenea poruncă vreunui tată ?
O, nu mă mir că firea se răscoală
Ea însăși, în sălbatica-i mînie !
Nu m-aș mira văzînd și-acele stînci
Surpate-n lac și piscurile-acele,
Cetăți de gheață, care neclintite
Hălăduiesc de la-nceputul lumii,
Topindu-se din culmea lor măreață
Și munții prăbușindu-se-n prăpastii
Și-un alt potop venind să-nece toate !

(Se aude glas de clopote.)

COPILUL

Auzi, cum sună clopotul în munte !
Pesemene s-a zărit pe lac vreo navă
Și frații sună clopotul de rugă.

(Se urcă pe o colină.)

PESCARUL

Amar de nava care-acu pe drum
Se leagănă-n acest năprasnic leagăn !
Aci n-ajută cîrma, nici cîrmaciul —
Furtuna e stăpînă ; vînt și valuri
Fac danț cu omul — nicăieri nu afli
Aproape sau departe-un adăpost.
Ursuze cată stîncile la tine,
Tăioase și amenințînd, ți-arată
Doar pieptul lor cel ascuțit, de piatră.

COPILUL

(arată spre Flüelen)

O navă, tată ! Vine dinspre Flüelen !

PESCARUL

Ajute-i Domnul pe sărmanii oameni !
Cînd vijelia-ncepe în capcana
Acestui iezer, străjuit de stînci,
Turbează ca și fiara ce se zbate
Sălbatec de zăbrelele de fier ; —
Și-urlînd își cată-o poartă de scăpare,
Dar în zadar, căci stîncile-o închid,
Jur împrejur, cu ziduri pîn' la cer !

(Se urcă pe stîncă.)

COPILUL

E nava dregătorului din Uri !
Am cunoscut-o, tată, după steag.

PESCARUL

Osînda Domnului ! Da, el e, el,
Deregătorul !... El plutește-acolo,
Ducînd cu dînsul fapta-i mișeleasc㠠!
Curînd l-ajunse brațul răzbunării —
Își recunoaște-acum și el stăpînul !

Aceste valuri nu-i ascultă glasul,
Aceste stînci nu-și pleacă fruntea lor
În fața pălăriei lui... Copile,
Nu te ruga, să nu te-audă cerul !

COPILUL

Dar nu mă rog eu pentru dregător,
Ci pentru Tell, că e și el pe navă !

PESCARUL

O, nebunie-a firii răzvrătite !
Vreai tu, spre-a pedepsi pe-un vinovat,
Să faci să piară nava și cîrmaciul ?

COPILUL

Ia uite-i că scăpară cu noroc
De *Buggisgrat ;* dar furia furtunii
Ce bîntuie spre *Schitul Dracului*
I-aruncă înapoi spre *Axenberg.*
Nu-i mai zăresc !

PESCARUL

Acolo-i *Cuțitoaia,*
De care multe nävi au fost sfărmate !
De n-or cîrmi înțelepțește nava,
Se va zdrobi de bună samă-n steiul
Prăpăstios, ce stă la pîndă-n fund !
— Au un cîrmaci neîntrecut pe bord,
Ce-i poate mîntui și-acesta-i Tell,
Dar mînile acestuia-s legate !

WILHELM TELL cu arcul.

(El vine cu pași repezi, se uită uimit în jurul său și arată cea mai mare tulburare. Cînd ajunge în mijlocul scenei, s-aruncă jos, întinzînd mînile la pămînt și apoi spre ceruri.)

COPILUL

(îl observă)

Dar cine-i omul, care-ngenunchează
Acolo, tată ?

PESCARUL

Ca un scos din minți
Cuprinde el cu mînile pămîntul !

COPILUL

(înaintează)

Ce văd ! O, tată ! Tată, hai și vezi !

PESCARUL

(se apropie)

O, Doamne, cine-i ? Ce-mi văd ochii ? Tell ?
Cum ai putut ajunge-aci ?

COPILUL

N-ai fost
Prins și legat pe navă ?

PESCARUL

Nu te-au dus
La Küssnacht să te-nchidă ?

TELL

(se ridică)

Am scăpat !

PESCARUL și COPILUL

Scăpat ! Minune-a Tatălui-de-sus !

COPILUL

De unde vii ?

TELL

De-acolo, de pe navă !

PESCARUL

Ce ?

COPILUL

(în același timp)

Unde-i dregătorul ?

TELL

E pe valuri !

PESCARUL

Dar dumneata ? Cum ai venit aci ?
Cum ai scăpat de lanțuri și furtună ?

TELL

Prin ajutorul plin de îndurare
Al tatălui din ceruri !... Ascultați !

PESCARUL și COPILUL

O, spune, spune !

TELL

Ce s-a petrecut
În Altdorf, știți ?

PESCARUL

Știm tot, vorbește, spune !

TELL

Că dregătorul puse să mă lege
Ca să mă ducă-n burgul lui la Küssnacht ?

PESCARUL

Și că porni cu dumneata pe navă
Spre Flüelen... știm... dar zi : cum ai scăpat ?

TELL

Zăceam în navă, strîns legat cu funii,
Un om pierdut !... nu mai speram să văd
A soarelui lumină strălucită,
Nici fețele copiilor iubiți,
Și a soției — și nemîngăiat
Priveam pustiul nesfîrșit al apei !...

PESCARUL

O, bietul om !

TELL

Pluteam așa-nainte.
Deregătorul, Rudolf, eu și zbirii.
Iar tolba mea și arcul meu zăceau
La celalt cap al năvii, lîngă cîrmă,
Și cînd trecurăm cotul, pe la *Axen*,
Cel mic, deodată dete Dumnezeu
Și-o vijelie-așa de-nfricoșată
Porni dinspre Gotthardt, din văgăuni,
Că lopătarii cumpătu-și pierdură
Și toți credeau că vor pieri în valuri !
Atunci aud pe unul dintre zbiri,
Întors spre dregător, că-i spune : „Doamne !
Vedeți în ce grea cumpănă ne-aflăm
Și dumneavoastră, ca și noi, cu toții —
Că toți plutim pe marginea pieirii —
Piloții însă nu știu ce să facă
De groază mare, nu cunosc nici drumul,
Dar este Tell, om tare, care știe
Să cîrmuiască-o navă cum se cade !
Ce-ar fi să-l punem să ne-ajute el !“
Atunci îmi zise dregătorul : „Tell,

De te-ncumeți în brațul tău și crezi
Că poți tu să ne mîntui din furtună,
Poruncă dau pe loc să te dezlege“ !
Eu i-am răspuns atunci : „Cu ajutorul
Lui Dumnezeu, mă-ncred în mine, doamne,
Și socotesc că poate să scăpăm !“
Așa mă dezlegară și m-am pus
La cîrmă, și-am pornit-o voinicește !
Dar tot trăgeam cu ochiul către arc
Chitind mereu pe țărm un loc prielnic,
Să-l pot ajunge dintr-o săritură,
Și cînd băgai de samă-un colț de stîncă
Ce se ițea, ca un prival, din apă !...

PESCARUL

E la piciorul *Axe*-lui cel mare ;
Îl știu, dar tot nu cred că-i cu putință
Oricum să-l fi ajuns sărind din navă !...

TELL

Strigai atunci vîslașilor s-o mîne
Vîrtos, pîn' ce-om ajunge-n dreptul stîncii —
Acolo e, strigai, nevoia mare —
Și cum ajungem, repede vîslind,
Chem îndurarea Domnului și-mping
Din răsputere partea dinapoi
A năvii spre păretele de stîncă !
Apoi, luînd din fugă arcul meu,
M-avînt eu însumi dintr-o săritură
Pe podul stîncii-n sus și cu piciorul
Lovesc puternic nava și-o arunc
În clocotul de valuri corăbioara !...
Plutească-n știrea Domnului pe ape !
Așa-am ajuns aci, scăpat din gheara
Furtunii și acea mult mai cumplită
A oamenilor !...

PESCARUL

Tell ! Tell ! O minune
A săvîrşit cu tine Dumnezeu ! —
Abia-mi pot crede ochilor : dar spune
Acuma încotro crezi s-o apuci ?
Că eşti pierdut, de scapă cumva teafăr
Deregătorul din furtuna-aceasta !

TELL

Spunea, pe cînd zăceam legat pe navă,
Că debarcăm la Brunnen şi pe urmă
Prin Schwytz mă duce la castelul lui !

PESCARUL

Pe-acolo vrea să meargă pe uscat ?

TELL

Aşa spunea !

PESCARUL

Atunci ascunde-te !
Căci n-o să-ţi mai ajute-a doua oară
Nici Dumnezeu să scapi din mîna lui !

TELL

Ce drum mai scurt la Arth şi Küssnacht duce ?

PESCARUL

Prin Steinen este drumul larg de ţară,
Dar pe-un drumeag mai scurt şi mai ascuns
Te poate duce chiar băiatul meu !

TELL

Să-ţi răsplătească Domnul fapta bună !
Rămîi cu bine ! N-ai jurat la Rütli
Şi dumneata ? Aşa parc-auzisem !

PESCARUL

Da, am jurat şi eu cu toţi la Rütli !

TELL

Fii bun şi mergi la Brüglen dar şi spune
Nevestii-mi să n-aibă nici o grijă,
Că am scăpat şi sunt la adăpost !

PESCARUL

Dar unde îi voi spune c-ai fugit ?

TELL

Găseşti la ea pe socru-meu şi pe-alţii,
Cari au jurat la Rütli. Să le spui,
Că Tell e liber şi cu braţul tare
Şi că vor auzi-n curînd de mine !

PESCARUL

Ce ai de gînd să faci ? O, spune-mi verde !

TELL

Să fac întîi — pe urmă se va spune !

(Pleacă.)

PESCARUL

Arată-i drumul, Jenny. Dumnezeu
Ajute-l, orice ţintă şi-ar propune !

(Pleacă.)

SCENA a II-a

La curtea lui ATTINGHAUSEN. BARONUL, pe moarte, într-un jilț; WALTHER FÜRST, STAUFFACHER, MELCHTHAL și BAUMGARTEN în preajma lui; WALTHER TELL îngenuncheat în fața celui care moare.

WALTHER FÜRST

Priviți-l ! S-a sfîrșit cu el, se duce...

STAUFFACHER

Nu zace ca un mort... Vedeți că pana
Pe buza lui se mișcă... Doarme lin.
Cu chipul luminat de-un zîmbet pașnic.

(BAUMGARTEN merge la ușă și vorbește cu cineva.)

WALTHER FÜRST

(către BAUMGARTEN)

Cine-i ?

BAUMGARTEN

(se-ntoarce)

Hedwiga, fiica dumitale.

WALTHER FÜRST

Ce pot să-i fac ? S-o mîngăi ? Am eu însumi
Vreo mîngăiere ? Chinurile toate
Se-ngrămădesc pe capul meu bătrîn !

HEDWIGA

(năvălind înăuntru)

Copilul meu ! Lăsați-mă să-mi văd
Copilul !

STAUFFACHER

Stăpînește-te, femeie !
Gîndește că te afli-n casa morții...

HEDWIGA

Wälty al meu ! Trăiește !

WALTHER TELL

(se atîrnă de gîtul ei)

Biata mamă !

HEDWIGA

E-adevărat ? Ești teafăr, nerănit ?

(Îl cercetează cu grijă plină de spaimă.)

Se poate ? A țintit-asupra ta ?
Cum a putut ? O ! n-are inimă —
Nu s-a sfiit să-și ia la țintă pruncul !

WALTHER FÜRST

Cu groază și cu inima-ndoită,
Făcu aceasta, fu silit s-o facă,
Fiindcă viața îi era în joc !

HEDWIGA

O, dac-avea o inimă de tată,
Murea de mii de ori pînă s-o facă !

STAUFFACHER

Mai bine preamărește îndurarea
Lui Dumnezeu, care-i conduse brațul...

HEDWIGA

Pot eu să uit ce se putea-ntîmpla ?
O, Doamne ! De-aș trăi optzeci de ani,

De-a pururi mi-aș vedea legat copilul,
Pe tatăl său țintind asupra lui
Și inima-mi străpunsă de săgeată !

MELCHTHAL

Femeie, dac-ai ști cum l-a-ndîrjit
Mișelul !

HEDWIGA

Inimi crunte de bărbați !
O, cînd mîndria lor e vătămată,
Nu vor să țină de nimica samă :
Aruncă-n voia întîmplării capul
Unui copil și-o inimă de mamă !

BAUMGARTEN

Nu-i soțul dumitale îndeajuns
Lovit, ca să-l mai superi cu dojeni ?
Nu te gîndești la chinurile lui ?

HEDWIGA

(se-ntoarce spre el și-l măsoară cu ochii mari)

Ai numai lacrimi tu pentru năpasta
Unui prietin ? Unde erați voi,
Cînd fu legat în fiare omul vrednic ?
Și ajutorul vostru unde-a fost ?
Erați de față și-ați îngăduit
Să se petreacă-n pace făr'delegea ;
Voi ați răbdat să fie ridicat
Acest prietin...
Oare tot la fel
Purtatu-s-a cu dumneavoastră Tell ?
A stat frîngîndu-și mînile, cînd zbirii
Deregătorului veneau în goană
Pe urma ta ? Nu te-a-mbunat cu plînsul
Nevolnic —, ci, sărind în luntre, dînsul,
Uită și de copii și de femeie
Și te-a scăpat !...

WALTHER FÜRST

Dar ce puteam noi face,
Puțini la număr și toți fără arme !

HEDWIGA

(s-aruncă la pieptul lui)

O, tată ! L-ai pierdut și tu și țara
Și noi toți, laolaltă, îl pierdurăm !
El nouă tuturora ne lipsește
Și noi, ah ! îi lipsim lui ! Dumnezeu
Să-l apere de deznădăjduire !
La dînsul jos, în temnița pustie,
Nu mai străbate nici o mîngăiere
A vreunui prietin — Dac-o fi bolnav !
În umezeala neagră a închisorii
Vai, va tînji !... Cum un bujor de munte
În aerul de mlaștină pălește,
Așa nu-i viață pentru el decît
În strălucirea razelor de soare,
În aerul îmbălsămat de floare !
Închis ! El ! El, a cărui răsuflare
E libertatea ! Poate el trăi
În pîcla unor gropi subpămîntene ?

STAUFFACHER

Alină-te ! Noi vom lucra cu toții,
Ca să-i deschidem porțile-nchisorii !

HEDWIGA

O, ce puteți voi face fără el !
Cît era liber Tell, o, da, era
Nădejde, și nevinovăția-avea
În el un sprijin încă, asupritul
Avea un ajutor, pe voi pe toți
Era în stare să vă scape Tell,
Voi însă nu-l puteți scăpa pe el !

(Baronul se deșteaptă.)

BAUMGARTEN

Tăceţi ! Se mişcă...

ATTINGHAUSEN

Unde este ?

STAUFFACHER

Cine ?

ATTINGHAUSEN

În clipa morţii nu e lîngă mine !

STAUFFACHER

La Rudenz se gîndeşte. — Aţi trimis
Să-l cheme ?

WALTHER FÜRST

S-a trimis... Fii împăcat !
El şi-a găsit iar inima... E-al nostru !

ATTINGHAUSEN

A glăsuit el pentru ţara lui ?

STAUFFACHER

Cu îndrăzneală de erou !

ATTINGHAUSEN

Atunci
De ce nu vine să-l cuvînt de bine ?
Simt că degrabă voi închide ochii !

STAUFFACHER

Nu, Doamne ! Somnul scurt te-a odihnit
Şi limpede-i privirea ta !

ATTINGHAUSEN

Durerea
E viaţă şi m-a părăsit şi ea !
S-a dus şi suferinţa şi nădejdea !

(Vede pe copil)

Al cui e pruncul ?

WALTHER FÜRST

Bine-mi-l cuvîntă,
Stăpîne ! Mi-e nepot şi fără tată !

ATTINGHAUSEN

Şi fără tată eu vă las în urmă
Pe toţi, pe toţi. — Vai mie, de mi-e dat
Să vadă cea din urmă-a mea privire
A patriei ruină şi pieire !
A trebuit s-ating cea mai înaltă
Măsură-a vieţii, pentru ca să mor
Cu-ntreagă a nădejdilor comoară ?

STAUFFACHER

Se poate să-l lăsăm aşa să moară ?
Să nu-i înseninăm cel de pe urmă
Ceas cu frumoasa rază a speranţei ?
O, nobile baron ! Înalţă-ţi gîndul !
Nu suntem noi aşa de părăsiţi,
Aşa pierduţi de tot !

ATTINGHAUSEN

Cine vă scapă ?

WALTHER FÜRST

Noi înşine ! Cele trei ţări şi-au dat
Cuvîntul să gonească pe tirani.
Un straşnic legămînt s-a pus la cale !
Pe toţi ne leagă-acelaşi jurămînt,

Tot se va-ndeplini mai înainte
Ca anul să-şi înceapă noua roată,
Cenuşa-ţi va dormi nesupărată
În liberul, străvechiul tău pămînt !

ATTINGHAUSEN

O, spuneţi ! Legămîntul e-ncheiat ?

MELCHTHAL

Tot în aceeaşi zi se vor scula
Cantoanele tustrele ! Tot e gata
Şi taina-i cu sfinţenie păstrată,
Deşi o împărţesc mai multe sute.
E găunos pămîntul sub tirani
Şi zilele-asupririi-s numărate :
Nu peste mult şi ceasul lor va bate !

ATTINGHAUSEN

Dar burgurile tari de prin ţinuturi ?

MELCHTHAL

Cădea-vor toate în aceeaşi zi !

ATTINGHAUSEN

Şi nobilii sunt înţeleşi cu voi ?

STAUFFACHER

Le-om cere sprijin, dacă ni-l vor da ;
Dar pîn-acum jură numai ţăranul.

ATTINGHAUSEN

S-a-ncumetat ţăranul la o faptă
Ca asta, fără sprijin de la nobili,
Se-ncrede el aşa de mult în sine ?

Putem atunci cu inima-mpăcată
Să coborîm în groapă — vieţuieşte
Şi după noi — prin alte noi puteri
Se va păstra mîndria omenirii.

(Pune mîna pe capul copilului, care stă-n genunchi înaintea lui)

Din creştetul pe care stete mărul
Va încolţi pe seama voastră-o nouă,
Mai bună libertate ; ce e vechi
Se prăbuşeşte ; vremile se schimbă
Şi-o nouă viaţă-nfloare din ruine.

STAUFFACHER

Priviţi ce strălucire are-n ochii lui !
Aceasta nu-i o stingere a firii,
Ci e şi raza unei noui vieţi !

ATTINGHAUSEN

Cel mai nobil din străvechiul burg coboară
Şi-ntinde mîna către tîrgoveţ.
S-a şi-nceput în *Üchtland* şi în *Thurgau*,
Bern îşi înalţă capul său măreţ.
Freiburg e-o cetăţuie-a libertăţii,
Vioiul *Zürich* breslele-şi armează —
A regilor putere se zdrobeşte
De vecinicele ei întăriturî...

(Rosteşte cele următoare pe tonul unui proroc — vorba lui se avîntă pînă la inspiraţie)

Zăresc pe prinţi, pe mari seniori în arme
Şi-n zale-nveşmîntaţi, venind să sfarme
Un liniştit popor de păcurari.
Pe viaţă şi pe moarte, lupte mari
Se dau şi prin izbînda sîngeroasă
Cutare din strîmtori va fi faimoasă.
S-aruncă-n suliţi făr-a ţine samă
Cu pieptul gol, ţăranul ; le sfăramă ;

Cosită floarea nobilimii cade
Și văd biruitor pe baricade
Cum își împlîntă steagul libertatea !

(Apucă mîna lui WALTHER FÜRST și a lui STAUFFACHER)

De-aceea fiți uniți — strîns, pe vecie —
Așa ca nici o țară să nu fie
Străină libertății altei țări.
Aprindeți străji de foc pe munții voștri,
Ca frații cît mai iute să s-adune...
Fiți una — una — una —

(Cade pe perne — mîinile lui moarte țiu încă pe ale celor doi. FÜRST și STAUFFACHER îl privesc cîtva în tăcere ; apoi se depărtează, fiecare cu durerea lui. Intr-aceea servitorii au intrat încet și se apropie cu semne de durere mai tăcută sau mai vie ; unii cad în genunchi lîngă el și-i plîng pe mînă ; în vremea acestei scene mute sună clopotul burgului.)

(Intră RUDENZ.)

RUDENZ

(intrînd repede)

Mai trăiește ?
O, spuneți-mi, mai poate să m-audă ?

WALTHER FÜRST

(arată acolo, cu fața întoarsă)

De-acum tu ne ești domn și-ocrotitor
Și-acest castel de-acum alt nume are.

RUDENZ

O, Doamne ! Prea tîrzie mi-e căința ?
N-a mai putut trăi măcar o clipă,
Să-mi recunoască inima schimbată ?
Disprețuit-am glasu-i credincios
Pe cînd umbla-n lumină — și s-a dus,

S-a dus pe veci de-acum și-mi lasă mie
O grea, o neplătită datorie !
O, spuneți ! A murit mîhnit pe mine ?

STAUFFACHER

Murind el auzi de ce-ai făcut
Și binecuvîntă curajul mîndru
Cu care ai vorbit !

RUDENZ

(îngenunche lîngă mort)

Da, sfinte moaște
Ale-unui scump bărbat ! Mă jur aci
În recea mîna ta de mort — am rupt
De-a pururi orice legături străine ;
M-am reîntors iar la ai mei și sunt,
Vreau svițeran să fiu cu trup și suflet !

(Se ridică)

Jeliți pe-acest prieten și părinte
Al tuturor, dar nu vă pierdeți firea !
Că nu-mi rămase numai moștenirea,
Ci inima și duhul lui coboară
Asupra mea, și anii mei cei tineri
Vor ști să ducă la îndeplinire,
Ce bătrînețea-i v-a rămas datoare !
— O, vrednic tată,-ntinde-mi mîna ta !
Și-a dumitale ! Melchthal, și pe-a ta !
Nu stați la gînduri ! O, nu vă întoarceți !
Primiți-mi jurămîntul !

WALTHER FÜRST

Dați-i mîna !
Re-ntoarcerea lui merită credință.

MELCHTHAL

Nu prea luai în samă pe țăran ;
Ce s-așteptăm din partea dumitale ?

RUDENZ

Iertați-mi o greșeală-a tinereții !

STAUFFACHER
(către MELCHTHAL)

Fiți una, fu cuvîntul cel din urmă
Al tatălui... Gîndește-te la el !

MELCHTHAL

Aci e mîna mea. O, nobil domn,
O strîngere de mînă de țăran
E vrednică și ea de toată cinstea.
Ce-ar face cavalerul fără noi ?
Și tagma ni-i mai veche ca a voastră.

RUDENZ

Eu o cinstesc și spada mea-i chemată
S-o apere.

MELCHTHAL

O, nobil juncăr, brațul
Ce știe stăpîni pămîntul aspru
Și face sînu-i să rodească, poate
Să apere și pieptul unui om !

RUDENZ

Voi pieptul *meu*, pe-al *vostru* eu vi-l apăr !
Așa vom fi puternici prin unire !
— Dar ce să mai vorbim, cînd țara noastră
E încă-o pradă-n ghearele străine ?
Să curățim pămîntul de dușmani
Și-atunci ne vom putea-nțelege-n pace.

(După ce a stat o clipă tăcut, în așteptare)

Dar voi tăceți ? N-aveți nimic să-mi spuneți ?
Nu merit încă-n mine să vă-ncredeți ?

Atunci, eu fără voia voastră-s nevoit
Să intru-n taina alianței voastre.
Voi ați ținut la Rütli adunare —
Voi ați jurat — știu tot ce-ați pus la cale —
Știu tot — și cu sfințenie-am păstrat,
În taină tot ce-aflai, nu de la voi.
Nicicînd n-am fost dușmanul țării mele
Și nu v-aș fi făcut nicicînd vreun rău.
Rău însă ați purces voi cu-amînarea,
Nu-i vreme de zăbavă, ci de fapte
Năprasnice : Tell a și fost o jertfă
A-ntîrzierei voastre...

STAUFFACHER

Am jurat
Să așteptăm Crăciunul.

RUDENZ

Eu n-am fost
Acolo, n-am jurat. Voi așteptați,
Eu voi lucra.

MELCHTHAL

Ce ? Poate ai de gînd ?...

RUDENZ

Mă număr azi printre părinții țării
Și întîia-mi datorie e s-o apăr.

STAUFFACHER

Întîia datorie care-o ai
Și cea mai sfîntă este ca să dai
Pămîntului această humă scumpă.

RUDENZ

Cînd țara va fi slobodă, prieteni,
Îi vom împodobi sicriul său
Cu proaspăta cunună-a biruinții.

O, fraţilor ! Nu numai pentru voi,
Va trebui să lupt : — eu însumi am
O răfuială cu deregătorul.
Aflaţi că Bertha mea e dispărută,
Răpită în ascuns, printr-o-ndrăzneaţă
Fărădelege din mijlocul nostru !

STAUFFACHER

S-a-ncumetat tiranul să ridice
Nelegiuita-i mînă şi-mpotriva
Unei femei din tagma nobilimii ?

RUDENZ

O, fraţilor ! Eu v-am făgăduit —
Şi eu vă cer întîiul ajutor !
Furată, smulsă e-adorata mea.
O, cine ştie unde mi-a ascuns-o,
La ce torturi cumplite se-ncumete
Tiranul s-o supună, ca să-nfrîngă
Împotrivirea-acestei mîndre fete !
O, nu mă părăsiţi şi ajutaţi-mi
S-o scap, s-o mîntui ! Dînsa vă iubeşte !
Ea merită prin dragostea-i de ţară
Să scoale toată ţara în picioare !

WALTHER FÜRST

Ce ai de gînd să faci ?

RUDENZ

Ah, ştiu şi eu ?
În noaptea ce-i învăluie ursita,
În zbuciumu-ndoielii şi-a durerii,
Cînd nu pot şti nimica hotărît,
În mintea mea e limpede atît :
Că ea nu poate fi dezmormîntată
Decît dintre ruinele puterii
Tiranilor, că trebuie sfărmată
Oricare fortăreaţă spre-a pătrunde
Pîn' la chilia care-o poate-ascunde !

MELCHTHAL

Hai, du-ne ! Noi te-urmăm ! La ce-am cruţa
Pe mîne ce putem azi face. Tell,
Cînd am jurat la Rütli, era liber !
Nu se-ntîmplase încă mîrşăvia !
Aduce altă lege vremea : cine
E-aşa mişel să şovăie şi-acuma !

RUDENZ

(către STAUFFACHER şi WALTHER FÜRST)

Fiţi gata şi-narmaţi-vă-ntr-aceea !
Şi aşteptaţi pîn' va luci schinteia
Întîiului semnal de foc pe munte.
Căci mai degrabă de cum zboară-o luntre
Veni-va-a biruinţei noastre veste,
Şi cînd zări-veţi flăcările-aceste
Cu binevestitoarea lor lumină,
Sculaţi-vă cu toţii, năvăliţi
Ca trăsnetu-n duşmani şi prăvăliţi
Viesparul tiraniei în ruină !

(Se duc.)

SCENA a III-a

Văgăuna de la Küssnacht. Drumul coboară printre stînci, aşa că drumeţii se zăresc din înălţime, înainte de a intra în scenă. Stînci închid toată scena ; pe una mai din faţă e o ieşitură cu tufiş.

TELL

(intră cu arcul)

Prin văgăuna-aceasta va să vină ;
Alt drum spre Küssnacht nu mai e... Aci
Voi făptui... Prilejul e prielnic.
Acolo, tufa soclului m-ascunde

De el ; de-acolo-l poate, jos, ajunge
Săgeata mea ; din pricina strîmtorii
Nu pot străbate nici urmăritorii.
Încheie-ți socotelele cu cerul,
Deregătorule, că ești pe ducă
Și ceasul cel din urmă ți-a sunat !
Trăiam așa nesupărat și pașnic —
Nu-mi îndreptam săgețile decît
Spre fiarele pădurii, gîndul meu
Mi-era curat, neprihănit de-omor...
Tu mi-ai speriat odihna și-ai făcut
Din laptele blajinului meu cuget
Clocotitoare fiere de bălaur —
Cu fapte-nfricoșate m-ai deprins —
Cel ce-a putut să ia la țintă capul
Copilului său scump va ști să tragă
Și-n inima dușmanului acum !
Pe bieții copilași nevinovați,
Pe buna mea femeie, sunt dator
Să-i apăr, dregătorule, de tine !
De turba ta !... Cînd încordam eu arcul,
Cînd mîna-mi tremura — cînd tu zîmbeai
Cu groaznică plăcere diavolească,
Cînd m-ai silit să iau la ochi căpșorul
Copilului, cînd, șovăind sleit,
Mă zbuciumam pierdut în fața ta,
Atuncea mi-am jurat în gînd eu mie
Cu jurămînt înfricoșat, pe care
L-aude numai Dumnezeu din cer,
Ca-ntîia țintă-a-ntîiei săgetări
A mele, crunta-ți inimă să fie... —
Și ce-am jurat în clipa-aceea grea
De chin din iad, e-o datorie sfîntă.
Vreau s-o plătesc.

Tu ești stăpînul meu
Și dregătorul nostru-mpărătesc.
Dar împăratul nu și-a-ngăduit,
Ce tu... El doar te-a rînduit în țară,
La noi, să-mparți dreptate — aspră, poate,
Că-i mînios... dar nu să te-ncumeți,

Obraznic, fără teamă de pedeapsă,
La cele mai cumplite fapte rele ;
E-n cer un Dumnezeu care răzbună
Și pedepsește !...

Vin,-aducătoare
De-amare chinuri, tu ce-acuma-mi ești
Tezaurul, odorul cel mai scump...
O țintă vreau să-ți dau, ce pîn-acuma
N-a fost de nici o rugă încă-atinsă,
Dar ție nu ți se va-mpotrivi... Și tu,
Arc credincios, ce-adese m-ai slujit
În veselia jocurilor, vino
Și nu mă părăsi-ntr-o clipă grea
Și groaznică. De data asta numai,
Acum fii tare, credincioasă coardă,
Ce-ades înaripași săgeata mea,
Căci dac-o scap din mînile-mi sleite
Pe cea de-a doua n-o mai pot trimite !

(Drumeți străbat scena.)

Să stau pe-această laviță de piatră,
Ce-mbie pe drumeț la scurt repaos.
Că nu e nici o patrie aci...
Străin și grabnic trece fiecare
Pe lîngă celălalt și nu-l întreabă
De grija sau nevoile ce-l poartă.
Pe-aci încolo trece-ngîndăratul
Negustător, pribeagul ușurel,
Cucernicul monah, întunecatul
Tîlhar, voiosul muzicant și omul
Cu vita-mpovărată de samar,
Venind din depărtate țări de oameni,
Căci drumurile-acestea toate duc
La marginile lumii. Fiecare
Spre rostul lui își caută de cale —
Și-al meu este omorul !

(Se așază)

Alteori
Cînd tatăl, dragi copii, pleca de-acasă
Și se-ntorcea apoi, ce bucurie !

Că nu venea el niciodinioară
Să nu v-aducă fie-o mîndră floare
Din munte, fie-o păsărică rară
Sau coarne de Ammon, pe cari le află
Drumeţu-n rătăcirea lui prin Alpi.
Acuma urmăreşte-alt soi de pradă,
Stă-n drum cu gînduri de omor, e viaţa
Duşmanului, pe care o pîndeşte !
Şi totuşi, dragi copii, la voi gîndeşte
Şi-acuma —, să vă apere de-urgie
Frumoasa voastră nevinovăţie,
Spre-a vă feri de-o cruntă răzbunare
Încoardă tatăl arcul să omoare !

(Se ridică)

Pîndesc o fiară-aleasă. Vînătorul
Adesea nu se teme zile-ntregi
Să umble rătăcit în toiul iernei,
Sărind din stîncă-n stîncă şi să urce
Părelii lor alunecoşi, de care
Călcîiul sîngerînd şi-l alipeşte,
În urmărirea vreunei capre negre.
Aci e vorba însă de un preţ
Mai scump : de inima unui duşman
De moarte, care vrea să mă omoare.

(Se aude de departe o muzică veselă apropiindu-se.)

Viaţa-ntreagă am umblat cu arcul
Şi m-am deprins să-l mînuiesc dibaci,
Adeseori am nimerit în negru
Şi-acasă am adus frumoase premii
De la serbări de tir... Dar astăzi vreau
Să fac o lovitură de maestru —
Azi vreau să dobîndesc în tot cuprinsul
Acestor munţi răsplata cea mai bună !

(O nuntă străbate scena şi trece în sus prin văgăună. TELL o urmăreşte cu ochii, răzimat de arcul său ; pîndarul STÜSSI se apropie de el.)

STÜSSI

Alaiul nunţii care trece-acum
E al chihaiei de la mănăstirea
Din Mörlisch-achen — gospodar cuprins,
Vreo zece turme are sus, la munte.
Şi-aduce-acum la Imisee mireasa.
Şi-n noaptea-aceasta-i mare chef la Küssnacht.
Poftim şi dumneata cu noi, acolo !
Sunt doar chemaţi toţi oamenii de treabă !

TELL

Nu are rost un oaspe trist la nuntă.

STÜSSI

De ai vreo supărare, dă-o-ncolo !
Ia tot ce vine ; vremurile-s grele ;
De-aceea mult s-aleagă omul n-are :
E nuntă-aci şi-aiurea-nmormîntare.

TELL

Şi-ades se-ncrucişează amîndouă.

STÜSSI

Aşa e-n lume-acum. Vin cu duiumul
Nenorociri... Un munte s-a surpat
În ţara Glarn şi-un petec bun din Glärnisch
Fu îngropat...

TELL

Se clatină şi munţii !
Nimic nu stă temeinic pe pămînt !

STÜSSI

Şi-n alte părţi se povestesc minuni.
Vorbeam deunăzi cu un om din Baden.

Un călăreț ce se ducea la rege
Fu-ntîmpinat în drum de-un roi de viespi ;
Acestea-i năpădiră calul său,
Lăsîndu-l mort pe loc și călărețul
Fu nevoit s-o ia pe jos la rege.

TELL

Și celui slab i s-a lăsat un ghimpe...

(ARMGARD vine cu mai mulți copii și se așază la intrarea văgăunei.)

STÜSSI

Se spune de-o năpastă mare-n țară,
De fapte grele împotriva firii.

TELL

Asemeni fapte-aduce orice zi,
Chiar dacă nu-s de semne prevestite.

STÜSSI

Ferice-i cel ce-și lucră-n pace-ogorul,
Trăind nesupărat pe lîng-ai săi !

TELL

Nici celui pașnic nu-i tihnește pacea,
Cînd cată cu ochi răi la el vecinul !

(TELL se uită mereu, așteptînd cu nerăbdare, în susul drumului.)

STÜSSI

Fii sănătos ! — Aștepți pe cineva ?

TELL

Da, asta fac.

STÜSSI

S-ajungi cu bine-acasă !
Din Uri ești ? Preamilostivul domn,
Deregătorul nostru-mpărătesc,
E așteptat să vină azi de-acolo.

UN DRUMEȚ

(venind din jos)

Nu-l așteptați pe dregătorul astăzi.
O viitură-a apelor a rupt,
În urma ploii, podurile toate,
Pe gîrlă.

(TELL se ridică.)

ARMGARD

Nu mai vine dregătorul ?

STÜSSI

Ai să-i vorbești ceva ?

ARMGARD

Ah, da, firește !

STÜSSI

De ce te-așezi în văgăuna asta
În drumul lui ?

ARMGARD

Aicea nu-mi mai scapă
Și cată să m-asculte !

FRIESSHARDT

(vine grăbind în jos pe văgăună și strigă-n scenă)

La o parte !
Preamilostivul domn deregător,
Stăpînul meu, e-n urma mea călare !

(TELL se depărtează.)

ARMGARD

(agitată)

Deregătorul vine !

(Se duce cu copiii în fața scenei. GESSLER și RUDOLF DER HARRAS se ivesc călări în susul drumului.)

STÜSSI

(lui FRIESSHARDT)

Bine, frate,
Cum ați putut să treceți voi prin apă,
Cînd podurile-s duse de șuvoi ?

FRIESSHARDT

Ne-am războit, fîrtate, și cu lacul
Și nu ne temem de-apele din Alpi.

STÜSSI

Erai pe navă în furtuna-aceea ?

FRIESSHARDT

Eram. Voi ține-o minte toată viața...

STÜSSI

Stai, povestește-mi !

FRIESSHARDT

Lasă-mă, am zor ;
Mă duc s-anunț la burg pe dregătorul !

(Pleacă.)

STÜSSI

Dac-ar fi fost pe navă oameni buni,
De bună samă se-necau cu toții ;
Dar ăștia trec prin apă și prin foc.

(Caută-n jurul său)

Dar unde mi se duse vînătorul,
Cu care stam de vorbă ?

(Pleacă.)

(GESSLER și RUDOLF DER HARRAS călări.)

GESSLER

Zi ce vreai,
Eu-s sluga împăratului și cată
Să cuget veșnic cum să-i fiu pe plac.
Nu m-a trimis aici să lingușesc
Poporul, nici să fiu blajin cu el.
Vrea ascultare ; vorba-i dacă-n țară
Țăranul este domn sau împăratul ?

ARMGARD

Acuma pot să-i spun...

(Se apropie cu sfială.)

GESSLER

N-am spînzurat
De flori de măr la Altdorf pălăria,
Sau ca să pun la probă inima
Poporului, căci o cunosc de mult.

O spînzurai, ca să-i deprind să-nveţe
Să-şi plece capul, ce prea sus şi-l poartă —
Le-am pus această stavilă în calea
Pe care ei sunt nevoiţi s-o treacă,
Să le izbească ochii, să le-aducă
Aminte de-un stăpîn, pe care-l uită.

RUDOLF

Poporul însă are-anume drepturi...

GESSLER

Nu-i vreme-acuma să le cîntărim !
Prefaceri mari se pun la cale-n toate ;
Azi, casa-mpărătească vrea să crească ;
Ce-a început cu strălucire tatăl,
Vrea fiul astăzi să desăvîrşească.
Ăst mic popor e-o piatră-n drumul nostru
Şi,-oricum, va trebui să se supună.

(Vor să treacă-nainte. Femeia se aruncă la pămînt dinaintea dregătorului.)

ARMGARD

Stăpîne, îndurare ! Fie-ţi milă !

GESSLER

Ce mi te-aţii aci, în drum, femeie ?...
'Napoi !

ARMGARD

Bărbatul meu e la-nchisoare !
Orfanii strigă pîne — fie-ţi milă,
Stăpîne, de cumplita noastră lipsă !

GESSLER

Cine eşti tu ? Cine-i bărbatul tău ?

ARMGARD

Un biet cosaş, o, bunul meu stăpîn,
Din Rigi, care peste povîrnişuri
Prăpăstioase taie de pe stînci
Otava fără de stăpîn, pe unde
Nici turmele nu se-ncumet să urce...

RUDOLF

(către dregător)

Pe legea mea, o viaţă ticăloasă
Şi plină de primejdii ! Fie-ţi milă,
Te rog, dă-i drumul bietului creştin...
Orice păcat greu ar avea pe suflet,
Destulă-osîndă-i meseria lui !

(Către femeie)

Veţi căpăta dreptate... Sus, la burg,
Să vii cu jalba ta... Aici nu-i locul.

ARMGARD

Nu, nu, nu vreau să mă urnesc de-aci,
Pîn' ce deregătorul nu-mi dă omul !
De şase luni doar zace-n turn şi-aşteaptă
De-a surda judecata.

GESSLER

Ce ? Femeie,
Vreai să mi-o smulgi cu sila ? La o parte !

ARMGARD

Dreptate, dregătorule ! Tu eşti
Judecător la noi în ţară-n locul
Chezarului şi-al Celuia-de-sus !
Fă-ţi datoria ! Şi ne dă dreptatea,
Pe care o aştepţi şi tu din cer !

GESSLER

În lături ! Izgoniți din ochii mei
Acest popor obraznic !

ARMGARD

(apucă frîul calului)

Nu, o, nu,
Eu nu mai am nimica de pierdut.
N-ai să te miști de-aicea, pînă cînd
Nu-mi faci, deregătorule, dreptate...
Încruntă-te, rostogolește-ți ochii
În cap, oricît poftești — noi suntem, vai,
Nenorociți așa fără hotar,
Că nu ne pasă de mînia ta.

GESSLER

Femeie, feri în lături, dacă nu
Vreai calul meu să treacă peste tine.

ARMGARD

Da, las' să treacă... Uite...

(Trage pe copii după ea la pămînt și se aruncă cu ei în drum)

Zac aci
Cu pruncii mei... Strivește-i sub potcoava
Calului tău pe-acești bieți prunci orfani !
Nu-i fapta cea mai rea, care-ai făcut-o...

RUDOLF

Femeie, ești nebună ?...

ARMGARD

(din ce în ce mai aprinsă)

Ai călcat
De mult doar țara noastră în picioare !

Oh, nu-s decît femeie. De-aș fi fost
Bărbat, aș fi știut ceva mai bun,
Decît să zac în pulbere aci...

(Se aude iarăși muzica de mai-nainte în susul drumului, dar înăbușit.)

GESSLER

Unde mi-s slujitorii ? S-o ridice
De-aci, altminteri pot să-mi ies din fire
Și fac ceva de care-mi pare rău.

RUDOLF

Nu pot să treacă slugile, stăpîne :
E-nchisă văgăuna de o nuntă.

GESSLER

Sunt încă un stăpîn prea milostiv
Cu-acest popor — prea-i slobod la cuvinte —
Nu-i încă îmblînzit, cum se cuvine —
Dar tot se va schimba-n curînd, o jur :
Vreau să înfrîng această semeție,
Vreau să sugrum acest obraznic suflu
De libertate, vreau o nouă lege
Să dau acestor țări... vreau...

(O săgeată-l străpunge ; el duce mîna la inimă și stă să cadă. Cu glas stins)

Dumnezeu
Îndure-se de mine !

RUDOLF

Domnule
Deregător ! O, Doamne ! Ce e asta ?
De unde a venit ?

ARMGARD

(sare în sus, speriată)

Omor ! Omor !
Se clatină ! E nimerit. Da, drept
În inimă l-a nimerit săgeata.

RUDOLF

(sărind de pe cal)

Ce groaznică-ntîmplare ! Doamne, cheamă
Asupră-ţi mila cerului... Vai, eşti
Un om al morţii...

GESSLER

Asta e săgeata
Lui Tell !

TELL

(apare sus pe stîncă)

Cunoşti pe-arcaş ! Nu mai căta
Un altul. Dezrobite sunt de-acuma
Colibele şi nevinovăţia
E sigură de tine ; nu mai poţi
Aduce ţării nici o vătămare !

(Dispare-n înălţime. Poporul dă năvală în scenă.)

STÜSSI

(în faţă)

Ce se petrece-aici ? Ce s-a-ntîmplat ?

ARMGARD

Deregătorul ţării e străpuns
De o săgeată !

POPORUL

(năvălind mereu)

Cine e străpuns ?

(În vreme ce cei din fruntea alaiului de nuntă ajung pe scenă, cei din coadă sunt încă sus şi muzica merge-nainte.)

RUDOLF DER HARRAS

Îşi pierde sîngele ! Daţi ajutor !
Căutaţi pe ucigaş ! Sărman bărbat,
Aşa ţi-e scris să mori şi totuşi cînd
Te dezmîntam, tu nu voiai s-auzi !

STÜSSI

El zace, pe-a-mea lege, acolo galben
Şi fără viaţă !

MAI MULŢI

Cine e făptaşul ?

RUDOLF

Turbat e-acest popor de năvăleşte
Cu muzică la un omor ! Să tacă !

(Muzica se-opreşte brusc, intră popor din ce în ce mai mult.)

Stăpîne, spune, dacă poţi... Nu ai
Nimica să-mi încredinţezi ?

(GESSLER face cu mîna semne, pe care le repetă supărat, deoarece nu-s înţelese numaidecît.)

Acolo ?
La Küssnacht ? vreai ? Nu te înţeleg... Nu fi
Nerăbdător... Las' cele pămînteşti
Şi cat-acum să te împaci cu cerul !

(Tot alaiul de nuntă împresoară pe murind cu o spaimă mută şi rece.)

STÜSSI

Ce galben e... acuma moartea-i intră
În inimă... și ochii i se sting.

ARMGARD

(ridică un copil în sus)

Vedeți, copii, cum moare un tiran !

RUDOLF

Muieri nesăbuite ! Nu aveți
Simțire-n voi, de vă desfată ochii
Această grozăvie ? Puneți mîna...
Dați ajutor... Nu-i nimeni să m-ajute
Să-i scot din piept săgeata care-l doare ?

FEMEILE

(se dau înapoi)

Noi să atingem pe acel bătut
De Dumnezeu ?

RUDOLF

Blestemul și urgia
Să cad-asupra voastră !

(Trage spada.)

STÜSSI

(oprindu-i brațul)

Îndrăznește
Să dai numai, jupîne ! S-a sfîrșit
Domnia voastră. A căzut tiranul.
Nu mai răbdăm de-acuma nici o silă.
Suntem doar oameni liberi !

TOȚI

(tumultuos)

Țara noastră
E liberă !

RUDOLF

Acolo am ajuns ?
Așa de iute se topiră frica
Și ascultarea ?

(Către oștenii cari intră)

Voi vedeți cu toții
Îngrozitoarea faptă de omor,
Ce s-a-ntîmplat aci — orice-ajutor
E în zadar, și e-n zadar de-asemeni
Să mai umblăm să prindem ucigașul.
Sunt alte griji cari ne zoresc... la Küssnacht !
Să mîntuim cetatea-mpărătească !
Căci e stricată toată rînduiala,
De-acuma legămintele sunt rupte
Și nu te poci încrede-n nici un om !

(În vreme ce pleacă dimpreună cu oștenii, apar șase călugări.)

ARMGARD

Loc ! Loc ! Vin, iată, frații preacucernici !

STÜSSI

Cum pică prada, și coboară corbii...

FRAȚII

(fac un semicerc în jurul mortului și cîntă pe un ton adînc)

Zorită printre muritori
Străbate moartea ; te găsește
Ades la drum și-adeseaori
În floarea vieții te cosește ;
Și dacă ești sau nu ești gata,
Te-așteaptă-n ceruri judecata !

(Pe cînd se repetă ultimele rînduri, cade cortina.)

ACTUL V

SCENA I

Piața publică în Altdorf.
În fund, la dreapta, cetatea Uri cu schelele nedărîmate încă, întocmai ca în scena a treia din actul I; la stînga, o priveliște spre un lanț de munți, pe care ard semnale de foc. E tocmai în fapt de zi, clopotele bat în dungă din depărtări diferite.
RUODI, KUONI, WERNI, MEȘTERUL CIOPLITOR și mulți alți muncitori, precum și femei și copii

RUODI

Vedeți pe munți semnalele de foc ?

MEȘTERUL

Bat clopotele, le-auziți cum bat
În Unterwald ?

RUODI

Dușmanii-s izgoniți.

MEȘTERUL

Cetățile-au căzut.

RUODI

Și noi în Uri
Răbdăm cetatea pe pămîntul nostru ?
Să fim noi cei din urmă dezrobiți ?

MEȘTERUL

Mai vrea să dăinuiască jugul, care
A vrut să ne-ncovoaie ? Jos cu el !

TOȚI

Jos ! Jos cu jugul !

RUODI

Unde e buhaiul
Din Uri ?

BUHAIUL DIN URI

Iată-mă-s ! Ce-am de făcut ?

RUODI

Să urci la strajă și să suni din bucium,
Ca pînă-n munți departe să răsune,
Și-orice ecou trezind în văgăune,
Degrab' pe toți bărbații să-i adune...

(BUHAIUL DIN URI pleacă. Intră WALTHER FÜRST.)

WALTHER FÜRST

Opriți-vă ! Opriți-vă, prieteni !
Nu știm ce se petrece-n Unterwalden
Și-n Schwytz... Să așteptăm întîi vreun sol !

RUODI

Ce s-așteptăm ? Tiranul este mort,
Și ziua libertății s-a ivit !

MEȘTERUL

Nu sunt de-ajuns aprinșii soli de pară,
Ce luminează munții toți în jur ?

RUODI

Veniți, bărbați, femei, veniți cu toții
Și puneți mîna, sfărîmați binaua !
Zvîrliți în aer bolțile ! Dărmați
Și faceți zidul una cu pămîntul,
Să nu rămînă piatră peste piatră !

MEȘTERUL

Haidem, feciori ! Noi am zidit-o doar ;
Noi știm s-o dărîmăm !

TOȚI

Pe ea, cu toții !

(Năvălesc din toate părțile asupra clădirii.)

WALTHER FÜRST

Și-au luat avînt. Nu pot să-i mai reții.

(Intră MELCHTHAL și BAUMGARTEN.)

MELCHTHAL

Ce ? Stăruie în Uri turnul încă,
Pe cînd castelul Sarnen e cenușă
Și Rosberg în risipă ?

WALTHER FÜRST

Tu ești, Melchthal ?
Ne-aduci cu tine libertatea ? Spune,
Sunt țările spălate de dușmani ?

MELCHTHAL

Curat este pămîntul. Fii voios,
Bătrîne tată ! În această clipă
Cînd stăm de vorbă, nu se mai găsește
Nici un tiran în țara șvițerană !

WALTHER FÜRST

O, zi : cum ați ajuns stăpîni pe burguri ?

MELCHTHAL

Rudenz a cucerit castelul Sarnen
Printr-o-ndrăzneață faptă bărbătească.
Eu, m-am urcat cu-o noapte mai-nainte
În Rosberg... Dar aflați ce s-a-ntîmplat :
Dac-am golit castelul de dușmani
Și l-am aprins voioși, cînd limbi de flacări
Urcau trosnind spre ceruri, dintr-o dată
Dă buzna-aprodul Diethelm, al lui Gessler
Strigînd că Bruneckina arde...

WALTHER FÜRST

Doamne !

(S-aud grinzile schelelor căzînd.)

MELCHTHAL

Era chiar dînsa, ea era în taină
Ascunsă-aci, cum poruncise Gessler.
Ca un turbat se scoală-atuncea Rudenz,
Căci și-auzeam trosnind în prăbușire
Puternicele bîrne și prin fum
Speriatul țipăt al nenorocitei.

WALTHER FÜRST

E mîntuită ?

MELCHTHAL

Nu era de stat
La gînduri şi nici vreme de zăbavă !
Dac-ar fi fost *el* domnul nostru numai,
Am fi ţinut la viaţă, dar era
Tovarăşul, care-a jurat cu noi,
Şi Bertha lui, care iubea poporul,
Aşa că nu ne-am mai gîndit la viaţă
Şi am sărit în foc...

WALTHER FÜRST

E mîntuită ?

MELCHTHAL

Da, este. Rudenz şi cu mine, — noi
Am smuls-o împreună dintre flacări.
Şi-acuma cînd, văzîndu-se scăpată,
Deschise ochii iarăşi către ceruri,
Baronul meu mi s-aruncă la piept
Şi se-ncheie-ntre noi acu-n tăcere
Un legămînt, călit în foc, pe care
Nimic pe lume nu-l va mai desface...

WALTHER FÜRST

Dar Landenberg ?

MELCHTHAL

E dincolo de Brunig.
Nu-i vina mea, dacă şi-a dus cu sine
Lumina ochilor acela care
Orbi pe tatăl meu. L-am fugărit,
Am pus mîna pe el şi l-am tîrît
Jos, înaintea orbului meu tată.
Asupra lui sta spada-mi ridicată,
Dar de la mila orbului bătrîn
A căpătat cerşind el darul vieţii :
Juratu-s-a că nu se mai întoarce
În veci şi cred că-şi ţine jurămîntul.
Că ne-a simţit doar braţul...

WALTHER FÜRST

Slavă ţie,
Că n-ai mînjit cu sînge biruinţa
Curată !

COPIII

(aleargă pe scenă cu sfărîmături din schele)

Libertate ! Libertate !

(Buciumul din Uri sună cu putere.)

WALTHER FÜRST

Priviţi ce sărbătoare ! Pruncii noştri
Tîrziu şi-o vor aduce-aminte încă !

FETE

(aduc pălăria pe-o prăjină ; toată scena se umple de popor).

RUODI

Hei, uite pălăria cea cu pozna !

BAUMGARTEN

Ia să vedem ce-i de făcut cu ea !

WALTHER FÜRST

O, Doamne ! Sub această pălărie
A stat nepotul meu !

MAI MULTE GLASURI

În foc cu ea !
Să piară urma-aceasta-a tiraniei !

WALTHER FÜRST

Nu ; s-o păstrăm. Ea trebuia să fie
Unealta tiraniei ; deci rămînă
Un veşnic semn al dezrobirii noastre !

(Oameni, bărbaţi, femei şi copii stau în picioare şi şed pe grinzile schelelor dărîmate, grupaţi pitoresc într-un mare semicerc.)

MELCHTHAL

Astfel pe dărmăturile puterii
Stăm noi acum şi s-a-mplinit măreţ
Tot ce la Rütli am jurat, tovarăşi !

WALTHER FÜRST

E munca-abia-ncepută, nu-mplinită.
Avem nevoie-acum de bărbăţie
Şi de unire, — căci nu credeţi voi
Că regele va pregeta o clipă
Să nu răzbune moartea slugii sale
Şi să n-aducă iar pe cei goniţi.

MELCHTHAL

Poftească cu puterea lui de oaste !
Duşmanul dinăuntru-i alungat —
Vom ţine piept şi celui dinafară !

RUODI

Puţine-s trecătorile în ţară —
Le-om coperi cu trupurile noastre !

BAUMGARTEN

Suntem prin veşnic legămînt uniţi
Şi marile oştiri nu ne-nspăimîntă !

(RÖSSELMANN şi STAUFFACHER)

RÖSSELMANN

Cumplită e cereasca judecată !

OAMENII

Ce s-a-ntîmplat ?

RÖSSELMANN

Ce vremi am apucat !

WALTHER FÜRST

Ce este ? Zi ! A, dumneata eşti, Werner ?
Ce veşti-aduci ?

RÖSSELMANN

Aflaţi şi vă cruciţi !

STAUFFACHER

De-o mare spaimă suntem mîntuiţi !...

RÖSSELMANN

Chezarul e ucis !

WALTHER FÜRST

O, Doamne sfinte !

(Oamenii năvălesc şi împresoară pe STAUFFACHER.)

TOŢI

Ucis ? Ce ? Împăratul ? Auziţi !
Ce ? Împăratul ?

MELCHTHAL

Nu e cu putinţă !
De unde v-a venit această veste ?

STAUFFACHER

E-adevărat. La Bruck căzu craiu-Albrecht
De mîna unui ucigaș... Un om
Ce-i vrednic de crezare — Johann Müller
Veni din Schaffhausen cu vestea...

WALTHER FÜRST

Cine
A cutezat să săvîrșească-o faptă
Așa cumplită ?

STAUFFACHER

Mai cumplită încă
E prin făptaș. Nepotul său de frate
Ioan, al Suabiei duce-a săvîrșit-o !

MELCHTHAL

Și ce l-a-mpins spre-acest grozav păcat ?

STAUFFACHER

Chezarul nu vroia să-i deie partea
De moștenire, care-i revenea
Nerăbdătorului nepot ; se spune
C-avea de gînd s-o taie scurt cu el,
Cinstindu-l cu o mitră de vlădică.
Oricum, nepotul aplecă urechea
La sfatul rău al unor frați de arme
Și cu seniorii mari de *Eschenbach*,
De *Tegerfelden* și cu *Wart* și *Palm*
Se hotărî, necăpătînd dreptate,
Să se răzbune el, cu mîna lui !

WALTHER FÜRST

O, spune, cum s-a petrecut omorul ?

STAUFFACHER

Venea călare pe la Baden craiul
Spre Rheinfeld, unde-i scaun de domnie,
Cu ducii Hans și Leopold și-alaiul
Întreg de mari seniori tot unul și-unul.
Și cum sosiră ei la apa Reuss,
Pe care trebuie s-o treci cu luntrea,
Se-nghesuiră-n navă ucigașii,
Ca să despartă pe chezar de-alai.
Pe urmă, cum trecea călare craiul
Printr-un ogor — un mare-oraș străvechi
Din vremile păginilor, se spune
C-ar fi-ngropat acolo, — cînd ajunse
Chiar dinaintea vechiului castel
De Habsburg, unde se înfiripase
Mărirea casei sale —, îi împlîntă
Ducele Hans jungherul în gîtlej,
Rudolf de Palm cu sulița-l străpunge
Și Eschenbach îi crapă-n două capul,
Încît căzu rostogolit în sînge,
Ucis de-ai săi pe plaiurile sale.
Pe celalt țărm ceilalți vedeau omorul,
Dar nu putură, despărțiți de apă,
Decît să-nalțe-un vaier de durere.
Pe drum ședea o biată de femeie
Și-n poala ei se stinse împăratul.

MELCHTHAL

Așa el singur și-a săpat mormîntul,
Cel ce vroia să aibă tot pămîntul !

STAUFFACHER

O mare spaimă bîntuie prin țară ;
Închise-s toate pasurile-n munte ;
Cantoanele-și păzesc hotarul lor ;
Bătrînul Zürich chiar și-a zăvorit
A sale porți, ce-au stat treizeci de ani
Deschise, — toți se tem de ucigași
Și mai cu seamă de răzbunători,

Căci, înarmată cu-anatema, vine
Crăiasa ungurilor, aspra Agnes
Ca să-şi răzbune părintescul sînge
Regesc, să nimicească pe-ucigaşi
Şi neamul lor întreg din tată-n fiu
Şi să le şteargă urma de pe lume !
Juratu-s-a ea să trimită-n groapa
Părintelui ei generaţii-ntregi
Şi să se scalde-n sînge ca în roua
De mai...

MELCHTHAL

Unde fugiră ucigaşii ?

STAUFFACHER

Îndată dup-omor, s-au răzleţit
Pe cinci căi osebite şi s-au dus
Să nu se mai revadă niciodată...
Ioan de Suabia cic-ar fi prin munţi...

WALTHER FÜRST

Nelegiuirea nu le dă deci roade !
E stearpă răzbunarea. Hrana ei
E însăşi ea, plăcerea ei e-omorul
Şi saţiul ei, spaima.

STAUFFACHER

Ucigaşii
N-au cîştigat din astă făr' delege ;
Ci noi, cu mîni curate vom culege
Al sîngelui rod binecuvîntat ;
De-o mare spaimă suntem uşuraţi :
Căzut este duşmanul cel mai mare
Al libertăţii şi precum se spune
Va trece schiptrul de la casa Habsburg
Asupra altui neam. Împărăţia
Vrea să-şi păstreze dreptul de-a-l alege.

WALTHER FÜRST şi ALŢII

Ai auzit ceva ?

STAUFFACHER

Măritul conte
De Luxemburg se spune c-ar avea
Mai multe glasuri decît toţi.

WALTHER FÜRST

Ce bine,
Că am păstrat credinţă-mpărăţiei ; —
Acum putem nădăjdui dreptate !

STAUFFACHER

De bravi prieteni are domnul nou
Nevoie-acum ; el ne va ocroti
De răzbunarea-Austriei.

(Intră CRÎSNICUL cu un SOL ÎMPĂRĂTESC.)

CRÎSNICUL
(către SOL)

Aci
Sunt, iată, căpeteniile ţării.

RÖSSELMANN şi ALŢII

Ce-i crîsnice ?

CRÎSNICUL

Un sol împărătesc
Aduce-o carte.

TOŢI
(lui WALTHER FÜRST)

Rupe-o şi ceteşte.

WALTHER FÜRST

(ceteşte)

„Cinstiţilor bărbaţi din Uri, Schwytz
Şi Unterwalden, tuturor le-mbie
Regina Elsbeth, har şi toate bune.“

MAI MULTE GLASURI

Ce vrea regina ? I s-a dus domnia !

WALTHER FÜRST

(ceteşte)

„În marea ei durere şi-n obida
De văduvă, în care-a aruncat-o
A bunului ei domn cumplită moarte,
Regina-şi mai aduce-aminte încă
Credinţa şi iubirea sviţerană.“

MELCHTHAL

În fericirea ei, ea niciodată
Nu a făcut aceasta.

RÖSSELMANN

Linişte !
Să auzim ce spune mai departe.

WALTHER FÜRST

(ceteşte)

„Şi crede că poporul credincios
Arată toată scîrba-ndreptăţită
Făptaşilor acestei crunte fapte ;
Aşteaptă deci de la cele trei ţări
Să nu ajute pe-ucigaşi nicicînd,
Mai mult chiar cu credinţă să-nlesnească,
Să fie prinşi şi daţi pe mîna legii,

Gîndindu-se la dragostea şi harul
Primite de la casa princiară
A lui Rudolf.“

(Semne de nemulţămire pentru oameni.)

MULTE GLASURI

Oh, dragostea şi harul !

STAUFFACHER

Noi am primit, da, haruri, de la tatăl ;
Dar de la fiu, cu ce ne-am lăuda ?
Ne-a întărit el cartea libertăţii,
Cum au făcut-o pîn' la el toţi craii ?
A judecat el după legea dreaptă
Şi fost-a sprijin celui asuprit ?
Vroit-a el s-asculte-ncalte solii,
Pe care-n spaima noastră i-am trimis ?
Nici una din acestea toate craiul
Nu le-a făcut şi dacă noi de noi
Nu ne făceam dreptate, nu-l dureau
Nevoile ce-aveam... Lui mulţămire ?
N-a semănat el mulţămire-n văi !
El sta pe-un loc înalt, putea să fie
Un tată al popoarelor, dar el
Pe-ai săi numai ştiu la piept să-i strîngă.
Acei pe care i-a iubit să-l plîngă !

WALTHER FÜRST

Noi nu ne bucurăm de-a lui cădere,
Nu ne gîndim la relele făcute,
Departe de la noi aşa ceva !
Să răzbunăm pe-un rege însă care
Nu ne-a făcut pe lume nici un bine,
Să urmărim pe-acei ce niciodată
Nu ne-au jignit, aceasta nu-i cu cale
Şi nici nu ni se poate nouă cere.

Iubirea e o jertfă ce s-ofere
De bunăvoie ; moartea te dezleagă
De datorii impuse cu puterea...
Lui nu-i mai datorim noi azi nimica.

MELCHTHAL

Şi dacă plînge-n jalea ei regina
Şi-şi strigă către ceruri azi durerea,
Aci stă un popor scăpat de frica
Robiei, căutînd spre-acelaşi cer
Cu ochii-nlăcrămaţi de mulţămire —
Căci lacrimi poate să culeagă numai
Acela care seamănă iubire !

(SOLUL împărătesc pleacă.)

STAUFFACHER

Dar unde-i Tell ? Chiar el să ne lipsească,
Al libertăţii noastre ctitor, el
Ce-a săvîrşit aceea ce-i mai mare
Şi-a îndurat ce-i mai îngrozitor...
Veniţi, veniţi să salutăm pe Tell,
Pe salvatorul nostru-al tuturor !

SCENA a II-a

Tinda casei lui TELL.
Focul arde pe vatră. Uşa deschisă dă în larg, afară.
HEDWIGA, WALTHER şi WILHELM

HEDWIGA

Copii, dragi copilaşi, azi vine tata !
E teafăr, liber, liberi noi suntem
Şi tot e liber ! Şi acel ce ţara
O mîntui copii, e tatăl vostru !

WALTHER

Şi eu am partea mea acolo, mamă !
Şi eu voi fi numit. Săgeata tatii
Trecu pe lîngă capul meu şi eu
N-am tremurat !

HEDWIGA

Da, tu mi-ai fost redat !
De două ori eu te-am născut pe tine !
De două ori îmi fuse dat să-ndur
Durerile de mamă pentru tine !
Dar a trecut — vă am pe amîndoi,
Pe amîndoi ! Şi astăzi vine tata !

(Un CĂLUGĂR se iveşte-n prag.)

WILHELM

Ia uite, mamă — un cucernic frate ;
De bună samă umblă după milă.

HEDWIGA

Poftește-l înăuntru să-l cinstim ;
Să simtă c-a trecut un prag creştin.

(Intră-n casă şi se-ntoarce îndată cu o cupă.)

WILHELM

Poftim, om bun, în casă. Mama vrea
Să te-ospăteze.

WALTHER

Vin şi te-odihneşte
Şi pleacă întărit din casa noastră.

CĂLUGĂRUL

O, spuneţi, unde-s eu ? În care ţară ?

WALTHER

Eşti un pribeag, de vreme ce nu ştii ?
La Brüglen eşti, jupîne,-n ţara Uri
Pe unde te cobori în valea Schächen.

CĂLUGĂRUL

(către HEDWIGA, care se-ntoarce)

Eşti singură ? E domnul tău acasă ?

HEDWIGA

L-aştept... dar, omule, ce e cu tine ;
Nu pari s-aduci cu tine bunăvoie.
— Oricine-ai fi, eşti nevoiaş, primeşte !

(Îi îmbie cupa.)

CĂLUGĂRUL

Oricît sunt de lihnit şi ars de sete,
Nimic n-ating, pînă ce nu-mi vei spune...

HEDWIGA

N-atinge haina mea, rămîi departe
Nu-nainta, de vreai să te ascult.

CĂLUGĂRUL

Pe focul vetrei tale primitoare,
Pe capul scump al pruncilor, pe care-i
Îmbrăţişez...

(Apucă copiii.)

HEDWIGA

Ce gînduri ai, creştine ?
Lasă-mi copiii ! — Tu nu eşti călugăr !
În straiul tău şi nici în faţa ta
Nu-mi pare că sălăşluieşte pacea !

CĂLUGĂRUL

Eu sunt cel mai nenorocit din oameni !

HEDWIGA

Nenorocirea-i vrednică de milă,
Dar de vederea ta mă înfior.

WALTHER

(sărind în sus)

A ! Mamă ! Tata !

(Aleargă în calea lui.)

HEDWIGA

Maică preacurată !
Oh !

(Vrea să meargă şi ea, tremură şi stă gata să cadă.)

WILHELM

(aleargă şi el)

Tată !

WALTHER

(afară)

Iată-te întors !

WILHELM

(afară)

O, tată !
O, dragă tată !

TELL

(afară)

Iată-mă întors !
Unde e mama voastră ?

WALTHER

Stă acolo
La uşă şi nu poate mai departe ;
Aşa de tare tremură sărmana,
De spaimă şi de bucurie.

TELL

Hedwig !
O, Hedwig, mamă-a scumpilor mei prunci !
Atotputernicul ne-a ajutat...
Nici un tiran de-acum nu ne desparte.

HEDWIGA

(de gîtul lui)

O, Tell ! Ce spaimă-am tras eu pentru tine !

(CĂLUGĂRUL devine atent.)

TELL

De-acuma uit-o şi trăieşte numai
În bucurie ! Iată-mă-s întors!
Aceasta-i vatra mea ! Sunt iar cu-ai mei !

WILHELM

Dar unde ţi-ai lăsat tu arcul, tată ?
Nu-l văd.

TELL

N-o să-l mai vezi tu niciodată ;
În sfînt locaş e la păstrare pus
Şi nu va mai sluji la vînătoare.

HEDWIGA

O, Tell ! Tell !

(Se dă-napoi, lăsîndu-l de mînă.)

TELL

Ce te înspăimîntă, dragă ?

HEDWIGA

Cum — cum mi te întorci ? — Această mînă
— Pot s-o cuprind ? — Această mînă — Doamne !

TELL

(drăgăstos şi mîndru)

V-a apărat pe voi şi ţara-ntreagă
Se poate liberă-nălţa spre cer.

(CĂLUGĂRUL face o mişcare repede, TELL îl vede.)

Cine-i acest monah ?

HEDWIGA

Vorbeşte-i tu, pe mine mă-ngrozeşte.

CĂLUGĂRUL

(vine mai aproape)

Să fii tu Tell, prin care a căzut
Deregătorul ?

TELL

Da, acela sunt,
Şi n-o ascund de nimeni.

CĂLUGĂRUL

Tu eşti Tell ?
Ah, Dumnezeu cu mîna lui m-aduse
Sub coperişul tău.

TELL

(îl măsoară cu ochii)

Nu pari a fi
Călugăr ? Cine eşti ?

CĂLUGĂRUL

Tu ai ucis
Pe dregătorul ce-ţi făcuse rău —
Şi eu am omorît pe un duşman,
Care-mi răpise dreptul. — El era
Duşmanul vostru cum era şi-al meu —
Eu am scăpat de dînsul ţara.

TELL

(dîndu-se-napoi)

Eşti —
O, grozăvie ! — Duce-vă-ţi, copii !
Nevastă, du-te ! — O, nenorocite !
Eşti poate...

HEDWIGA

Doamne, cine-i ?

TELL

Nu-ntreba !
Duceţi-vă ! Să n-audă copiii.
Te du departe — tu nu poţi
Sta sub acelaşi coperiş cu-acesta !

HEDWIGA

Ce este, vai de mine ! Hai !

(Pleacă cu copiii.)

TELL

(către CĂLUGĂR)

Eşti duca
De-Austria — el eşti ! Ai omorît
Pe împăratul, unchi şi domn al tău !

JOHANNES PARRICIDA

Era tîlharul moştenirii mele.

TELL

Pe unchiul tău, pe împăratul tău !
Şi soarele te luminează încă !
Pămîntul te mai poartă !

PARRICIDA

Tell, ascultă,
Mai înainte ca...

TELL

Stropit cum eşti
De sîngele omorului de tată
Şi-a celui de-mpărat, mai îndrăzneşti
Să intri tu în casa mea curată ?
Ai îndrăzneală să-ţi descoperi faţa
Unui om bun şi-a-i cere găzduire ?

PARRICIDA

Credeam să am la tine-ngăduire,
Şi tu te-ai răzbunat pe un duşman !

TELL

Nenorocitule ! Poţi să măsori
Însîngerata vină a rîvnirii
Cu dreapta-apărare-a unui tată ?
Ferit-ai tu al pruncului cap scump ?
Păzit-ai tu al vetrei sfînt altar ?
Ai abătut tu tot ce e mai groaznic,
Pieirea alor tăi ? Spre cer ridic
Eu mînile curate şi arunc
Blestem asupra ta şi-a faptei tale !
Eu sfînta fire, care-ai pîngărit-o,
Am răzbunat-o — n-am deci de-mpărţit
Nimic cu tine — tu ai omorît,
Cînd eu mi-am dat ce-aveam mai scump.

PARRICIDA

M-alungi nemîngîiat, în deznădejde ?

TELL

M-apucă groaza cînd vorbesc cu tine.
O, mergi ! Urmează-ți calea-nfricoșată !
Și las' curată o colibă-n care
Sălășluiește nevinovăția !

PARRICIDA

(se-ntoarce să plece)

Atuncea *pot* și *vreau* să mor pe drumuri !

TELL

Și totuși — Dumnezeule ! — mi-e milă
De tine-așa de tînăr și de neam,
Nepot lui Rudolf, care-a fost stăpînul
Și împăratul meu, ca ucigaș
Fugar, aci în pragul meu de om
Sărman — plîngînd și deznădăjduit —

(Și-acopere fața.)

PARRICIDA

O, dacă poți tu plînge, fie-ți milă
De soarta mea — e-ngrozitor... Eu sunt
Un prinț — eram — puteam fi fericit,
De-mi stăpîneam a rîvnei nerăbdare.
Dar pizma mă rodea-n ascuns... Vedeam
A vărului meu Leopold junețe
De cinste-ncununată, dăruită
Cu țară și pe mine, tot de-o vîrstă,
Ținut ca un nevîrstnic în sclavie...

TELL

Te-a cunoscut, sărmane, unchiul tău
De nu ți-a dat pămînturi și clăcași !
Tu însuți prin năprasnica ta faptă
Îndreptățești măsura-i înțeleaptă...
Și unde-s sîngeroșii tăi tovarăși ?

PARRICIDA

Acolo unde furiile-i poartă ;
Nu i-am văzut de la omor încoace.

TELL

Știi tu că anatema te urmărește,
Că nu ai voie să mai ai prieteni
Și de dușmani n-ai dreptul să te aperi ?

PARRICIDA

De-aceea fug pe drumurile mari :
Nu îndrăznesc să bat la nici o poartă —
Și pașii spre pustietăți mă poartă.
Îmi duc cu mine spaima, rătăcind
Prin munți și mă-nspăimînt de mine însumi,
Cînd vreun izvor mi-arată chipul trist...
O, dacă ești milos și de-omenie...

(Cade jos în fața lui.)

TELL

(cu fața-ntoarsă)

Ridică-te ! Ce faci ?

PARRICIDA

Nu, pînă cînd
Nu-mi vei întinde-o mînă de-ajutor !

TELL

Pot eu să te ajut ? O Doamne, poate
Un muritor plin de păcate... Dar
Ridică-te. — Oricît de-nfricoșat
E ce-ai făcut — ești om — sunt om — și eu
Nu vreau să plece nimeni de la Tell
Nemîngăiat — voi face tot ce pot.

PARRICIDA

(sărind în sus și apucîndu-i mîna cu putere)

O, Tell, tu... tu îmi mîntui sufletul
De deznădejde !

TELL

Lasă-mi mîna... cată
Să pleci... aci tu, nedescoperit
Nu poți să stai și nici descoperit
Să te aștepți la ocrotirea mea...
Ce drum socoți s-apuci și unde crezi
Să afli pace ?

PARRICIDA

Știu și eu ? Ah, Doamne !

TELL

Auzi ce-mi dete Dumnezeu în gînd.
Aleargă în Italia, spre-orașul
Lui Sfîntu-Petru, — acolo te aruncă
În fața papei la picioare-i, spune-i
Păcatul tău și ispășește-ți vina !

PARRICIDA

Dar nu mă dă atuncea el pe mîna
Răzbunătorilor ?

TELL

Orice ți-ar face
Primește de la Dumnezeu.

PARRICIDA

Dar cum
S-ajung în țara cea necunoscută ?
Nu știu nici căile, nici nu-ndrăznesc
Să leg tovărășie cu drumeții.

TELL

Îți spun eu calea, ia aminte bine.
Te urci în susul apei Reuss, ce cade
Din munte cu sălbatecă năvală...

PARRICIDA

(speriat)

Văd apa Reuss ? A curs la fapta mea !

TELL

Pe margini de prăpăstii trece drumul
Și multe cruci l-arată, ridicate
Spre pomenirea-acelor călători,
Ce-nmormîntați căzură sub lavine...

PARRICIDA

De spaimele naturii nu mă tem,
De pot s-alin sălbaticele-mi chinuri.

TELL

La toată crucea cazi și fă mătănii
Cu lacrimi de căință pentru vină,
Și dacă teafăr scapi din drumul spaimei,
De nu-ți prăvale muntele asupră-ți
Furtunile din jugul cel de gheață,
Atunci ajungi la *Podul Dracului,*
De nu se rupe sub păcatul tău,
Și dacă-l lași în urma ta cu bine,
Se cască-n fața ta o poartă neagră
De stînci — acolo-n veci n-a fost lumină —
Tu treci prin ea, te scoate într-o vale
A bucuriei, dulce și senină —
Zorește-ți însă pașii, căci n-ai voie
Să faci popas unde domnește pacea.

PARRICIDA

O, Rudolf ! Rudolf ! O, regesc străbun !
Astfel străbate azi nepotul tău
Pămîntul țării tale !

Tot urcînd
Ajungi pe culmea muntelui Gotthard,
Pe care-s veşnice omături, care
Din jgheaburile cerului sporesc.
Acolo-ţi iai adio de la ţara
Germană, şi zglobie-o altă apă
Te duce în Italia, pămîntul
Făgăduinţei pentru dumneata...

(Se aude doina păstorilor cîntată de mai multe cavale din Alpi.)

Dar aud glasuri. Pleacă !

HEDWIGA

(intră repede)

Unde eşti,
Tell ? Vine tata ! Şi-ntovărăşiţii
S-apropie voios alai...

PARRICIDA

(s-acopere)

Vai mie !
Eu nu pot să petrec cu fericiţii !

TELL

Nevastă dragă, mergi şi ospătează
Pe-acest strein, cu daruri îl încarcă,
Că drumul lui e lung şi nicăiri
Nu află adăpost. Grăbeşte ! Iată-i...
Vin...

HEDWIGA

Cine e ?

Nu cerceta ! Şi cînd
Va fi să plece, tu întoarce-ţi ochii,
Ca să nu vadă pe ce drum se duce.

PARRICIDA

(se duce spre TELL cu o mişcare repede; acesta însă îi face semn cu mîna şi pleacă. Cînd amîndoi s-au dus în părţi diferite, scena se preschimbă şi se vede în

ULTIMA SCENĂ

toată valea pînă-n fund dinaintea locuinţei lui Tell, dimpreună cu înălţimile, care-o închid, cuprinse de oameni cari se grupează într-un întreg. Alţii vin pe puntea de sus, care trece peste Schächen. WALTHER FÜRST, cu amîndoi copiii, MELCHTHAL şi STAUFFACHER deschid alaiul, alţii se-ngrămădesc din urmă; cînd iese-n prag TELL, toţi îl întîmpină cu puternice urale).

TOŢI

Trăiască Tell ! Trăiască Tell arcaşul !
Mîntuitorul nostru !

(Într-aceea, pe cînd cei din faţă se îngrămădesc în jurul lui TELL şi-l îmbrăţişează, se arată şi RUDENZ cu BERTHA, acesta îmbrăţişînd pe oameni, dînsa pe HEDWIGA. Muzica din munte însoţeşte această scenă mută. La sfîrşit, BERTHA înaintează în mijlocul poporului.)

BERTHA

Oameni buni !
Tovarăşi ! Ascultaţi ! Primiţi-mă
În alianţa voastră şi pe mine,

Întîia fericită ce găsi
Un adăpost în țara libertății.
Pun dreptul meu în mîna-vă viteză,
Păzi-mă-veți ca pe-o concetățeană ?

OAMENII

Cu trup și suflet noi te vom păzi !

BERTHA

Atuncea dar eu, liberă-elvețiană,
Dau mîna mea acestui elvețian !

RUDENZ

Și liberi toți clăcașii mei vor fi !

(În vreme ce muzica izbucnește din nou dintr-o dată, cade cortina.)

William Shakespeare

VISUL UNEI NOPȚI DE VARĂ

PERSOANELE

THESEU, ducele Atenei
EGEU, tatăl Hermiei
LYSANDER, DEMETRIUS } curtenitorii Hermiei
PHILOSTRAT, maestru de ceremonii la curtea lui Theseu
QUINCE, dulgher
SNUG, tîmplar
BOTTOM, pînzar
STARVELING, croitor
FLUTE, cîrpaci de foale
SNOUT, căldărar
HIPPOLYTA, crăiasa amazoanelor
HERMIA, fiica lui Egeu, îndrăgostită de Lysander
HELENA, îndrăgostită de Demetrius
OBERON, craiul zînelor
PUCK, elf (spiriduș)
TITANIA, crăiasa zînelor
FLOARE-DE-MĂZĂRICHE, TORT-DE-PAIANJEN, FIR-DE-MUȘTAR, MOLIE } elfi și zîne

PYRAMUS, THISBE, ZID, LUCIU-DE-LUNĂ, LEU } persoanele intermezzului

Alte zîne în alaiul craiului Oberon și al Titaniei.
Suita lui Theseu și a Hippolytei.

Acțiunea se petrece în Atena și în pădurea învecinată.

ACTUL I

La Atena. Sală în palatul lui THESEU.

SCENA I

THESEU, HIPPOLYTA, PHILOSTRAT și suita

THESEU

Acum, frumoasă Hippolyto, ceasul
Unirii noastre își zorește pasul.
Trec patru mîndre zile de-așteptare
Ce-aduc o altă lună ; dar îmi pare
Că prea încet de tot cea vechea scade,
Și-mi tot amînă dorul meu cel viu.
Ca maștera bătrînă care roade
Prea mult din renta unui vitrig fiu...

HIPPOLYTA

Curînd în ale nopților abisuri
Cad patru zile, și degrabă pier
Și patru nopți cu-alaiul lor de visuri,
Cînd, arc de-argint nou-încordat pe cer,
Va străluci din bolțile albastre
Crai-nou la sărbătoarea nunții noastre.

THESEU

Adună, Philostrat, tot tineretul
Atenei la petreceri și la jocuri,
Deșteaptă-al veseliei duh zburdalnic,
Gonind melancolia, palid oaspe
Ce n-are nici un rost pe-aceste locuri.

(PHILOSTRAT iese.)

Cu spada te-am pețit eu, Hippolyto !
Iubirea, ca vrăjmaș, ți-am cucerit-o ;
Dar ziua nunții noastre vreau să fie
Prilej de pace și de bucurie !

SCENA a II-a

Cei dinainte ; EGEU, HERMIA, LYSANDER, DEMETRIUS

EGEU

O, slavă lui Theseu, marelui duce !

THESEU

Ce veşti preabunul meu Egeu mi-aduce ?

EGEU

M-aduce-obida, doamne, și mînia :
Viu să mă plîng de fiică-mea, Hermia.
Demetrius, apropie-te. Iată
Stăpîne, cel pe care eu, ca tată,
Copilei mele l-am menit de mire...
Lysandre-apropie-te... Și, o, duce !
Acesta-a scos pe fata mea din fire.
Da, tu, Lysander. I-ai trimis aceste
Scrisori, și-n nopți cu lună, subt ferestre
I-ai îngînat cu glas înșelător
Înșelătoare stihuri de amor ;

Tu ai momit-o-n mreajă-ți cu inele,
Cu schimb de daruri, cu brățări din plete,
Cu fel de fel de vrăji și drăgănele,
Solii primejdioase pentru fete.
Mi-ai scos din minți copila-ascultătoare
Și ascultarea ce-mi era datoare
Ai prefăcut-o-n oarbă răzvrătire.
De-aceea eu, stăpîne preamărite,
Fiindcă ea nu vrea să se mărite
Cu tînărul ce eu i-l dau de mire,
Cer, după legea-Atenei care spune
Că tatăl de copilul său dispune,
Să-mi facă voia, sau, dacă nu vrea,
Pe Thanatos de mire să și-l ia !

THESEU

Ce spui, frumoasă fată ? Ești datoare
Să vezi un zeu în tatăl tău. El doar
Te-a înzestrat cu-al frumuseții dar...
În mîna lui ești ca un chip de ceară
Ce-i porți tiparu-n forma omenească :
El poate să-l păstreze-ori să-l zdrobească.
Demetrius e-un tînăr demn de tine.

HERMIA

Lysander e de-asemeni demn.

THESEU

Prea bine.
Dar tot e mai prejos ca el, că n-are
De partea lui pe tatăl.

HERMIA

O, de-ar vrea,
De-ar ști cu ochii mei să vadă tata !

THESEU

Să vadă ochii tăi cu judecata
Bătrînului tău tată, s-ar cădea !

HERMIA

Cer, îndurate duce, iertăciune,
Dar nu știu ce putere mă supune
Și-mi dă-naintea îndurării tale
Curaj sfielei mele virginale,
Să-mi spui pe față cugetele mele.
Doresc să știu la ce pedepse grele
Voi fi supusă, de mă-mpotrivesc
Să iau de soț pe-acel ce nu-l iubesc.

THESEU

Ar trebui să mori, ori să stîrpești
În tine toate poftele trupești.
Întreabă-ți dar, frumoasa mea copilă,
Pornirile ce-abia mijesc în tine
Și sîngele ce-ți clocotește-n vine
Așa zglobiu, și dacă nu ți-e milă
De anii tăi cei tineri să-i petreci
De-a pururi între zidurile reci
Ale-unui schit, în haină de vestală,
Slăvind în imnuri stearpa lună pală ?...
O, fericite de trei ori acele
Ce-și stăpînesc pornirile, că ele
Sporesc alaiul sfintelor fecioare !
Mai fericită-i totuși mîndra floare
Ce prin mireasmă-și supraviețuiește ;
Pe spinul ei virgin cealaltă crește,
Ursită să tînjască și să moară
În trista-i fericire solitară !

HERMIA

Mai bine-atunci să cresc și să tînjesc,
Să mor —, decît vreodată să-mi mînjesc,
Jertfind acestui tînăr, viața mea,
Al cărui jug urît de l-aș purta,
Mi-ar umili și cuget, și simțire.

THESEU

Ai încă patru zile de gîndire,
Dar cînd Crai-nou răsare (zi aleasă

De mine și iubita mea mireasă
Spre-a ne serba unirea), — te gătește
De moarte, sau de nu, îndeplinește
Voința părintească, sau în fața
Altarului Dianei te închină
Jurînd că-n veci rămîne-vei străină
De dragoste, și castă toată viața !

DEMETRIUS

Ascultă, mîndră Hermia, povața
Măritului stăpîn, și tu, Lysander,
Renunță la pretenții-nchipuite
În fața unor drepturi legiuite.

LYSANDER

Demetrius, tu ești iubit de tatăl
Hermiei care mă iubește... Iată-l !
Însoară-te cu el, și lasă-mi mie
Pe mîndra și iubita mea Hermie !

EGEU

Mă iei în rîs, Lysander ! Da, el are
Iubirea mea, și-i dărui tot ce am :
Hermia-i tot a mea și, prin urmare,
I-o dau acestui om de nobil neam.

LYSANDER

O, duce ! Sînt de neam, bogat ca el,
Și în iubire mai bogat ca el.
Norocul mi-a surîs mereu și-n toate
La fel cu-al lui, de nu mai mult chiar, poate.
Un lucru însă meritul mi-l crește :
Hermia cea frumoasă mă iubește.
Cum deci să las eu drepturile mele ?...
Demetrius a izbutit să-nșele —
O spun aci — pe fata cea frumoasă
A lui Nedar, Helena — și o lasă
Acum să plîngă și să-i ducă dorul,

Căci ea-l adoră și-azi pe-amăgitorul
Acesta, ea-l adoră ca pe-un sfînt
Pe-acest om crud, nedemn de crezămînt !

THESEU

Mărturisesc c-am auzit și eu
Vorbindu-se de-aceasta ; gîndul meu,
Demetrius, era dorit să-ți ceară
O lămurire ; dar mă-mpresurară
Atîtea treburi mult mai însemnate,
N-avui răgaz să mă-ngrijesc de toate.
Ci vino, tu, Egeu, și tu, băiete,
Vreau să vorbesc cu voi mai pe-ndelete.
Iar tu, frumoasă Hermio, alege :
Ori îți supui voinței părintești
Capriciul tău, ori, dacă nu voiești,
Vei fi jertfită după vechea lege
Ce în Atena-i încă în ființă
Și-a cărei imuabilă sentință
Noi nu putem nicicum s-o îndulcim :
Sau întri-n schit, sau dormi în țintirim.
Să mergem, Hippolyta mea ! Egeu,
Demetrius, urmați alaiul meu :
Am trebuință să vorbesc cu voi
Asupra marilor serbări, și-apoi
Purcede-vom așa cum legea cere...

EGEU

Supuși noi te urmăm, și cu plăcere !

(THESEU, HIPPOLYTA, EGEU, DEMETRIUS și oamenii curții ies.)

SCENA a III-a

HERMIA, LYSANDER

LYSANDER

Ei, dar de ce-ți păliră trandafirii
Obrajilor ?

HERMIA

Din pricina mîhnirii
Că ochii mei, învăluiți de nori,
Nu pot stropi aceste biete flori...

LYSANDER

Vai, din mulțimea cărților cetite,
Din basmele ce-mi fură povestite,
Știu că iubirea cînd e-adevărată
În cursul ei e-ntruna tulburată
Și foarte rare-s zilele-i senine...
De pildă, cînd o mare diferință
De naștere...

HERMIA

O ! crudă suferință
Cînd cel iubit e mai prejos de tine !

LYSANDER

Cînd, altădată, iar, nepotrivire
De ani...

HERMIA

Cînd bătrînețea se unește
Cu tinerețea, ce nenorocire !

LYSANDER

Cînd unul din părinți nu se-nvoiește...

HERMIA

O, chin din iaduri ! Să-ți alegi bărbat
Prin ochi străini...

LYSANDER

Sau dacă s-a-ntîmplat
Ca doi ce se iubesc să se aleagă,
Războiul, boala, moartea, lumea-ntreagă
Toți împotriva lor se conjurară
Făcînd norocul lor fugar să piară
Ca sunetul, ca umbra sau ca visul,
Ca fulgerul ce-o clipă schinteiază,
Că nici n-apucă cineva să-l vază,
Să-i strige : „Stai !“ — și e-nghițit de-abisul
Întunecimii... Vai, așa se duce
De repede tot ceea ce străluce !...

HERMIA

Dar dac-aceasta-i voia sorții rele,
Să îndurăm și noi primejdii grele.
Ca toți amanții —, noi s-avem răbdare,
Că nu-i pe lume-amor lipsit de chin,
De gînduri negre și de-adînc suspin,
De dor, de lacrimi și de griji amare !

LYSANDER

Un sfat cuminte, Hermio. Ascultă :
Am o mătușă cu avere multă,
Avută-n ani, săracă în copii.
Ea stă la șapte leghe de aci
Și mă iubește ca pe-un fiu al ei.
În casa-acestei vrednice femei
Vom merge și ne vom căsători ;
Acolo nu ne poate urmări
Urgia vreunui jude din Atena...
De mă iubești, Hermio, te strecoară
Din casa părintească, mîne seară ;
Te-aștept în crîngul, unde cu Helena,
Frumoasa ta prietenă, te-aflai
Întăia oară la o sărbătoare
A unei mîndre zile-ntăi de mai !

HERMIA

Lysander, jur pe arcul cel mai tare
Al lui Amor, pe agera-i săgeată
Cu vîrful de-aur, pe cea mai curată
Și albă porumbiță a Cytherei,
Pe milostiva zînă-a-mpărecherii
Acelora ce se iubesc, pe-aleanul
Ce-o mistuia pe Dido, cînd vicleanul
Troian a părăsit-o, și pe toate
Făgăduințile de-amor sfărmate
Mai multe de bărbați ca de femei —
La miezul nopții, mîni, vin unde vrei !

LYSANDER

Te-aștept, iubito... Uite pe Helena !

(Intră HELENA.)

SCENA a IV-a

Cei dinainte. HELENA

HERMIA

Bine-ai venit, frumoasa mea Helena !

HELENA

Tu-mi zici frumoasă ? Nu-mi mai zi astfel !
Tu ești pentru Demetrius frumoasă,
Luceferi ochii tăi sînt pentru el
Și vocea ta e mai armonioasă
Ca trilul ciocîrliei, cînd păstorul
L-ascultă vesel, cînd dă-n verde-ogorul
Și ruja albă-i gata să înfloare !
O ! dacă boala e molipsitoare,
De ce n-ar fi și vraja frumuseții ?
Ți-aș lua din ochi văpaia, merii feții
Și armonia dulcelui tău glas.

Și lumea, dac-ar fi a mea, te las
Pe lumea-ntreagă să rămîi stăpînă,
Demetrius al meu doar să rămînă !
Învață-mă cum să-l privesc și spune
Prin ce ascunse vrăji îl știi supune.
Arată-mi taina frumuseții tale...

HERMIA

El mă iubește, deși-i fug din cale,
Deși mă uit la el urît...

HELENA

O, dacă
Aș ști cum să mă uit la el, să-i placă !

HERMIA

Deși-l gonesc și-l cert, el tot mă cere...

HELENA

Vai, plînsul meu nu are-acea putere !

HERMIA

Deși-i arăt dispreț, el mă slăvește...

HELENA

Eu îl slăvesc, el mă disprețuiește.

HERMIA

Ce-s vinovată eu, dacă-i nebun ?

HELENA

O, de-aș putea și eu la fel să spun !

HERMIA

Ascultă și fii veselă, Helena :
Eu și Lysander părăsim Atena.

Cînd pe Lysandru-ntăi eu l-am văzut,
Ce paradis orașul mi-a părut !
Și vezi, așa puternic e misterul
Amorului, că-n iad îmi schimbă cerul !

LYSANDER

Cuvintele Hermiei nu te mint :
Cînd mîne, în oglinda apei clare
Își scaldă Hebe fața ei de-argint,
Stropind cîmpia cu mărgăritare,
La ceasul cînd dorm încă cetățenii.
Ne furișăm prin porțile Atenei...

HERMIA

Și-n poienița unde amîndouă
Pe stratul de brînduşe plin de rouă
Ne hodineam în dimineți senine,
Mă va-ntîlni Lysandru-al meu pe mine.
Pe urmă, întorcîndu-ne privirea
De la Atena, vom căta airea
Prieteni noi, tovărășii străine...
Tovarășă de-amor, rămîi cu bine,
Te las, și facă-ndurătorul Joe
Demetrius al tău să-ți intre-n voie...
Lysander, nu uita... De-acuma cată
Să ne lipsim privirea însetată
De-amor, pînă ce noaptea va să vie.

(HERMIA intră-n palat.)

LYSANDER

Îmi țin cuvîntul, scumpa mea Hermie !

(Iese prin dreapta.)

(HELENA se îndreaptă spre palat, în vreme ce cortina cade.)

(Schimbare de decor)

Odaie într-o colibă. Seară. Scenă-ngustă.
SNUG, BOTTOM, FLUTE, SNOUT, QUINCE și STARVELING

QUINCE

Sîntem toți în păr ?

BOTTOM

Ar fi mai bine să-i strigi pe toți, unul după altul, după listă.

QUINCE

Iată-i, aci-s trecuți toți pe care i-am socotit destoinici să joace la reprezentația de gală ce-o dă înaintea ducelui și-a ducesei, în seara de nuntă.

BOTTOM

Mai întâi, cinstite Quince, povestește-ne subiectul piesei, apoi cetește numele actorilor, și pe urmă să ne apucăm de treabă.

QUINCE

Piesa se cheamă : „Preajalnica comedie și cumplita moarte a lui Pyram și a Thisbei".

BOTTOM

E un cap de operă, să mă credeți, și foarte hazlie. Acuma, Quince dragă, strigă pe actori după listă. — Scumpi maiștri, nu vă-ngrămădiți !

QUINCE

Să răspundă fiteșicare ! Nick Bottom, pînzarul !

BOTTOM

Aci ! Spune-mi rolul care am să-l joc și apoi vezi de altul.

QUINCE

Dumneata, Nick Bottom, ai să faci pe Pyram.

BOTTOM

Ce-i Pyram ? Un amorez ori un tiran ?

QUINCE

Un amorez care se omoară foarte frumos din dragoste.

BOTTOM

O, are să fie nevoie de ceva lacrămi ca să iasă bine rolul ăsta ! De l-oi juca'eu, n-am să cruț deloc ochii adunării ! Voi stîrni o furtună de lacrămi, voi geme cumsecade... Cu toate că mai drag mi-ar fi să joc p-un tiran ! Sînt în stare mai bine ca oricine să fac pe Herculea ! E un rol ăsta în care toate se prăvălesc și se duc de rîpă !...

Dar stînca se prăvale
Sfărmînd ce-i iese-n cale,
Răzbubuind în treacăt
Și sparge orice lacăt,
Iar Phoebus ne desfide
Din caru-i de lumină
Și-mbină și dezbină
Destinele stupide !...

E frumos, hai ?... Zi acum pe ceilalți confrați. Iată ce ton trebuie să ia Herculea sau un tiran oarecare ; amorezul e mai dulceag, mai plîngător...

QUINCE

Francisc Flute, cîrpaci de foale !

FLUTE

Aci !

QUINCE

Dumneata vei juca pe Thisbea.

FLUTE

Cine-i Thisbea ? Vreun cavaler rătăcitor ?

QUINCE

Nu ; Thisbea e domnița pe care Pyram trebuie s-o iubească.

FLUTE

Ba nu, zău, rogu-te, nu mă face să joc un rol de femeie, că, uite, încep să-mi dea tuleiele...

QUINCE

N-are a face ; ai să joci cu mască și-ți vei subția glasul cît vei putea mai tare.

BOTTOM

Dacă pot să pun mască, lasă-mă pe mine să joc și rolul Thisbei ! Am să-mi fac un glăscior îngrozitor de subțire : „Thisbea ! Thisbea ! Ah, Pyrame ! Scumpul meu dulce ! Thisbea ta, iubita ta Thisbea !“

QUINCE

Nu, nu ; dumneata ai să joci pe Pyram, și dumneata, Flute, pe Thisbea !

BOTTOM

Bine, fie. Treci la altul.

QUINCE

Robin Starveling, croitorul !

STARVELING

Aci, Petre Quince !

QUINCE

Dumneata ai să faci pe tatăl lui Pyram. Eu însumi pe tatăl Thisbei. Snug tîmplarul să facă pe Leul. În sfîrșit, cred că am împărțit bine toate rolurile !

SNUG

E copiat rolul Leului ? Dacă da, dă-mi-l, te rog, să-l învăț, că sînt cam greu de cap.

QUINCE

N-ai nevoie să-l înveți, n-ai decît să răcnești.

BOTTOM

O, lăsați-mă să joc eu și rolul Leului ! Aș răcni-n așa fel, că aș răni toate inimile simțitoare ! Aș răcni-n așa fel, că ducele ar striga : „*Bis* răcnetul ! *Bis* răcnetul !“

QUINCE

Dacă răcnești așa de fioros, te pomenești că faci pe ducesa și doamnele ei să leșine de spaimă — și-ar fi destul ca să ne spînzure pe toți.

TOȚI

Și spînzurați ar fi copiii mamelor noastre !...

BOTTOM

Fără doar și poate, scumpi maiștri, dacă speriem damele, toate au să aibă un singur gînd : să ne trimeată la spînzurătoare ! Dar eu pot să-mi prefac așa de bine glasul, că voi răcni gingaș ca o turturea cînd gîngurește. Voi răcni ca o privighetoare !

QUINCE

N-ai să joci alt rol decît al lui Pyram. Pyram ăsta e un om dulce la chip, ca un om pe care ți-ar

plăcea să-l întîlneşti într-o lungă zi cu soare ; un cavaler drăguţ şi nostim.

BOTTOM

Bine, să-l joc. Dar ce fel de barbă s-ar potrivi mai bine cu rolul meu ?

QUINCE

Care ţi-o plăcea.

BOTTOM

Aş putea să joc rolul ăsta cu o barbă în culoarea paiului, sau cu o barbă portocalie ca bronzul, sau cu o barbă franţuză, galbenă de tot.

QUINCE

Cele mai multe tidve franţuze şi-au pierdut părul ; vei juca deci şi tu fără barbă. Acuma, scumpi maiştri, aveţi fiecare rolul vostru. Vă conjur, vă cer, vă poruncesc să le ştiţi până mîne seară şi să ne întîlnim cu toţii în poiana de lîngă palatul ducal, la o leghe de oraş. Acolo vom face o repetiţie la lumina lunii ; căci, de-am face-o în oraş, am fi opăciţi de toţi cască-gură şi toată lumea ar afla de planul nostru. Eu acuma dau fuga să fac o însemnare de toate lucrurile ce ne trebuie pentru reprezentaţie. Vă rog să nu care cumva să lipsească vreunul.

BOTTOM

Nu vom lipsi. Acolo putem să repetăm în toată voia. Căutaţi să fiţi cu toţii la-nălţime.

QUINCE

Să ne-ntîlnim la stejarul ducelui.

BOTTOM

Venim, venim, orice s-ar întîmpla !

ACTUL II

O poiană lîngă Atena.

În fund, un drum povîrnit din care coboară două poteci una spre dreapta, alta spre stînga. La mijloc, în stînga, un tăpşan mic, umbrit de tufe înflorite, unde adoarme TITANIA şi e fermecată cu buruiana dragostei de OBERON. Noapte. Palide dungi de raze lunare printre frunzele copacilor. Stele. Luminiţe rătăcitoare. Făşii de neguri plutitoare. Licurici.

SCENA I

PUCK, O ZÎNĂ, din cealaltă parte

PUCK

(din stînga)

Hei, spirjduş ! Unde te duci ?

ZÎNA

Peste văi, colini
Mărăcini, hîrtoape,
Ţarcuri şi grădini,
Prin foc şi prin ape,
Trec plutind şi-ntrec în zbor
Globul lunii plutitor,

Și stropesc cu rouă rece
Cercurile ce le lasă
Doamna zînelor cînd trece
Peste iarba de mătasă,
Cu-ale sale jupînițe,
Care-s naltele crăițe,
Pe-ale lor fuste-aurite
Tu zărești aceste pete,
Sînt rubinuri, favorite
Ale gingașelor fete,
Pete care cu parfumul
Lor îmbălsămează drumul.
Dar merg să strîng vreo cîțiva stropi de rouă,
S-anin de orice floare-o perlă nouă.
Cobold greoi, te las, că iată vine
Crăiasa mea cu-alaiul ei de zine...

PUCK

Și craiul meu dorește, mi se pare,
Să dea aci, la noapte, o serbare.
Ferește-ți pe stăpîna ta s-o vadă ;
Căci Oberon e prea pornit pe sfadă
Și dornic e de răzbunare craiul,
Fiindcă ea tîrăște cu alaiul,
Ca paj, pe-un drăgălaș prunc dolofan,
Răpit de la un rege indian.
Prunc de furat mai scump ea n-a avut,
Și Oberon, gelosul, ar fi vrut
Să-l aibă printre scutierii săi,
Să-l poarte la vînat, prin munți și văi...
Iar ea nu vrea cu nici un preț să-l piardă,
Cu flori îl încunună și-l dezmiardă,
Și zi și noapte-n preajmă-i vrea să-l țină...
Acum, de se-ntîlnesc la vreo fîntînă,
Subt licărul de stele, în dumbravă,
Sau în hățiș, s-apucă de gîlceavă
Și se sfădesc și hojma se defaimă
Că bieții silfi se-ascund prin ghimpi de spaimă...

Sau mutra și făptura ta mă-nșală,
Sau dacă-mi dau eu bine socoteală,
Ești duhul hîtru căruia îi spun
Cei ce te știu „Robin-băiatul-bun".
Nu ești tu cel ce vîri pe fete-n boale
Și noaptea furi smîntîna de pe oale,
Te-ascunzi în ițe și încurci urzeala,
Faci morile să umble alandala ?
Tot tu împiedici untul să s-aleagă,
Că biata gospodină ziua-ntreagă
Asudă în zadar și unt nu iese ;
Strici vinurile care fierb, și-adese
Înșeli pe călător și rîzi de el,
Pe-acel ce-ți zice însă „Prichindel",
Sau „micul Puck" — pe-acela tu-l slujești
Și chiar i-aduci noroc... Așa-i că ești
„Robin-băiatul-bun" ?...

PUCK

E-adevărat.
Sînt vagabondul duh neastîmpărat
Al nopții, ce cu pozne de bufon
Adesea-l fac să rîdă pe-Oberon,
Cînd, nechezînd ca iepele, atrag
Pe harmăsarul brudnic în huceag.
Ades mă fac că-s măr copt în cuptorul
Cumetrei, și cînd vrea să ia ulciorul
Să beie, eu de nasul ei m-anin
Și alul curge-n veștedul ei sin...
Ades, cea mai sfătoasă din bunici,
Cînd e rugată de nepoții mici
Să spuie-un basm, mă ia drept scăunel
Cu trei picioare : vrea să stea pe el,
Atunci alunec, baba se trezește
Jos, pe podele, blăstămă, tușește,
Iar toți ceilalți fac haz, se țin de șale
De rîs, pufnesc, strănută în basmale
Și jură că de cînd sînt ei pe lume

N-au pomenit aşa poznaşe glume !
Dar uite-l pe-Oberon. Adio, zînă !

ZÎNA

Ah, uite şi pe mîndra mea stăpînă !
Oh, dacă n-ar zări-o craiul tău !...

SCENA a II-a

OBERON intră cu alaiul său prin dreapta ; TITANIA, cu al ei, din stînga

OBERON

Aici, pe lună, ne-ntîlnim cam rău,
Titanio, semeaţo !

TITANIA

Oberon !
Gelosul ! Haidem, zîne, să fugim :
Jurată sînt să ocolesc pe veci
Tovărăşia şi-aşternutul său.

OBERON

Nesocotito ! te grăbeşti să pleci ?
Ce ? Nu mai sînt eu oare soţul tău ?

TITANIA

Atunci eu s-ar cădea să-ţi fiu soţia,
Dar ştim că, părăsind împărăţia,
Tu zile-ntregi, sub chipul lui Corin,
Cîntaşi pe fluier versuri de amor
Culcat pe al Philidei sîn de crin.
De ce te-ntorci acum cu-atîta zor
Din ale Indii plaiuri depărtate ?
Ori pentru mîndra amazoană, poate,
Războinica-ţi ibovnică-ngîmfată
Ce se mărită cu Theseu, şi vii
S-aduci belşug în căsnicia lor ?

OBERON

Mai îndrăzneşti, Titanio, să-mi faci
Mustrări că sînt iubit de Hippolyta,
Cînd ştim ce mult tu pe Theseu îl placi ?
Nu tu l-ai smuls pe-o noapte înstelată
Pe lîngă Perigenia-nşelată
De el ? Şi, spune, cine l-a făcut
Să-şi calce jurămîntul dat Egleei
Şi Ariadnei, şi-Antiopei —, spune !

TITANIA

Păreri şi născociri de om gelos !
Din toiul verii nu ne-am mai văzut
În văi, în lunci, în huciuri, la izvoare,
Şi nici pe ţărmul nisipos de mare.
Să ne jucăm zburdalnicele hore
La şuieratul harfelor sonore
Eoliane —, fără ca deodată
Tu să nu vii cu certurile tale,
Să nu ne tulburi veselia toată...
De-aceea, mînios pesemne vîntul
Că n-ascultăm la ariile sale,
Sorbi din ape neguri otrăvite
Care-au făcut, acoperind pămîntul,
Şi cele mai nepricopsite gîrle
Să rupă malul şi să se azvîrle
Din albia umflată de trufie...
Zădarnic boii îndurat-au jugul,
Zădarnic omul asudă cu plugul,
Căci grîul verde putrezi-n cîmpie
Păn' ce să prindă spic, şi e pustie
Păşunea, corbii-n cete nesfîrşite
S-abat pe cîmpul plin de moarte vite...
Popicele în glod zac îngropate,
Potecile sînt părăsite toate
Prin lunci, prin luminişuri, prin poiene,
De nu le mai cunoşti din buruiene.
Şi-n nopţi de iarnă nu s-aud poveşti
Prin case, nici colinde la ferești
Şi nimeni la petreceri nu se-ndeamnă...

De-aceea luna, peste ape doamnă,
Umplu văzduhul, palidă de ciudă,
Cu ceață-mprăștiind răceala udă ;
Și timpurile anului se-ntoarnă
Anapoda pe crug : căci alba iarnă
Sărută roșii roze parfumate ;
Pe capul nins, de timplele-mbrumate
Ale lui Crivăț, spînzură-o tiară
De ghiocei... Zglobia primăvară,
Senina vară, toamna-mbelșugată,
Zgîrcita iarnă —, își schimbară toate
Veșmîntul... Lumea-ncearcă-nspăimîntată
Să le cunoască, însă nu mai poate
Nici după roadă, nici după culoare.
Și-acest noian de zăpăceli și rele
De unde crezi că izvorăște oare ?
Din certurile noastre, da, din ele,
Noi sîntem vinovați de toate cele...

OBERON

Îndreaptă-le, că-ți stă doar în putere !
De ce-l jignești pe Oberon ? Ce-i cere
Titaniei ? Nimic, decît să-i dea
Un prunc pierdut, pe care dînsul vrea
Să-l facă paj de-onoare-al curții sale.

TITANIA

Cît despre asta, Oberon, nici ale
Împărăției zînelor comori
Nu-mi pot plăti pe-acest copil din flori.
Cu maică-sa eram ca și o soră,
Și-ades în parfumata atmosferă
A Indiilor, ședeam cu ea culcată
Pe galbenul nisip al lui Neptun...
Stam și, privind ades cum de la maluri
Corăbii grele se-mbarcau pe valuri,
Făceam mult haz de albele vîntrele
De vînt umflate, ce păreau că-s grele ;

Atunci și ea să-noate începea,
Cu pîntecu-i rotund, făcînd ca ele —
(Căci chiar p-atunci era și dînsa grea
Cu pajul meu de azi)... Dar, muritoare,
Muri în ceasul chiar cînd l-a născut.
De dragul ei, l-am luat și l-am crescut
Pe-acest copil, și tot de dragul ei
Nu-l dau, că-mi este drag ca ochii mei !

OBERON

Cît stai pe-aceste locuri ?

TITANIA

Știu și eu ?
Plec poate după nunta lui Theseu.
De vreai să facem hora împreună,
Și să ne vezi cum dănțuim în lună,
Rămîi cu noi ; de nu, atît mai bine...

OBERON

Să-mi dai copilu-ntăi — și viu cu tine...

TITANIA

Nu-l dau pe toată-mpărăția ta !
Să mergem, zîne. Că, dac-am mai sta,
S-ar face sfadă.

(TITANIA cu suita ei pleacă.)

SCENA a III-a

OBERON, apoi PUCK

OBERON

Caută-ți de cale !
Dar nu vei părăsi această vale
Mai înainte de-a-mi plăti ocara
Ce mi-ai făcut-o... Vino, dragă Puck,

Ți-aduci aminte tu de ziua cînd
Stam noi pe-un promontoriu, — și cîntînd
Veni acea sirenă pe-un delfin,
Un cîntec dulce și așa de lin,
Că amuți războinica fanfară
A mării și, desprinși, alunecară
Vreo doi luceferi din înaltul zării
Spre-a asculta cum cîntă fata mării ?

PUCK

Mi-aduc aminte.

OBERON

Tot atunci văzui
(Tu nu puteai să-l vezi) cu arcul lui
Pe-Amor zburînd între pămînt și lună,
Țintind cu ochiul ager pe-o frumoasă
Vestală ce-n apus ședea pe-un tron.
Și, cum întinse arcul, Cupidon
Putea răni cu sprintena-i săgeată
Un milion de inimi dintr-odată ;
În casta rază-a lunii umezi însă
Văzui săgeata lui de pară stinsă
Si fata de-mpărat trecu senină
Ca o fecioară candidă, străină
De dragoste... Dar eu atunci văzui
În care loc pică săgeata lui :
Căzu-n apus, pe-o mică buruiană,
Cu albe flori, dar de-a săgeții rană
De-atuncea roșii... Fetele, la țară,
Îi zic „năvalnic". Du-te, așadară,
Și adă-mi-o. Ți-am arătat-o odată.
De picuri, la bărbați sau la femei,
Pe ochii lor închiși, cînd somnu-i fură,
Un strop din sucul fermecat al ei,
Se-ndrăgostesc de cea dintăi făptură
Pe care-o văd cînd se trezesc din somn...
Aleargă dar și adă-mi buruiana
Și fii-napoi, pîn'ce Leviatanul
Înoată preț de-o leghe... Haide, du-te !

St. O. Iosif

30523

LUDWIG FULDA

TALISMANUL

Traducere în versuri de St. O. Iosif

București
„Librăria Nouă", Carol P. Segal
Calea Victoriei No. 78

Prețul Lei 3.50

35327

Coperta volumului *Talismanul*, de Ludwig Fulda

BIBLIOTECA TEATRALĂ
EDITATĂ DE
SOCIETATEA PENTRU FOND DE TEATRU ROMÂN

Nr. 37.

Fr. de Schiller.

WILHELM TELL

DRAMĂ ISTORICĂ IN 5 ACTE, IN VERSURI.

TRADUCERE ÎN FORMA ORIGINALĂ

DE

ȘT. O. IOSIF.

Cu o introducere și explicări de Horia Petra-Petrescu.

Piesă remunerată din partea „Societății pentru fond de teatru român".

BRAȘOV—BRASSÓ
Editura Librăriei IOAN I CIURCU
1913

Coperta volumului *Wilhelm Tell*, de Friedrich Schiller

Friedrich Schiller, portret din volumul *Wilhelm Tell* (1913)

PERSOANELE

EXALUS, Duce de Verona
CONTELE PARIS, rubedenia acestuia
CONTELE MONTAGUE
CONTELE CAPOLET
CAPOLET AL 2-lea
ROMEO, fiul lui Montague
MERCUTIO, rubedenie a Ducelui
BENVOLIO, nepot al lui Montague
TYBALT, nepot al Contesei Capolet
LORENZO
FRATELE IOAN, călugări franciscani
BALTAZAR, servitorul lui Romeo
SAMSON
GREGORIO, servitorii lui Capolet
ABRAHAM, servitor al lui Montague
PETRU
UN PAJ al contelui Paris
UN APOTECAR

CONTESA MONTAGUE
CONTESA CAPOLET
JULIETA, fiica acestuia
DOICA, Julietei.

Un orăşel, muzicanţi, gardieni, suită ducală şi a Conţilor Capulet şi Montague, cetăţeni, măşti etc.

Acţiunea: Verona, la începutul actului al cincilea în Mantua.

Lista persoanelor cu distribuţia din 1913, în dactilograma traducerii lui St. O. Iosif a tragediei *Romeo şi Julieta* (Biblioteca Teatrului Naţional I. L. Caragiale)

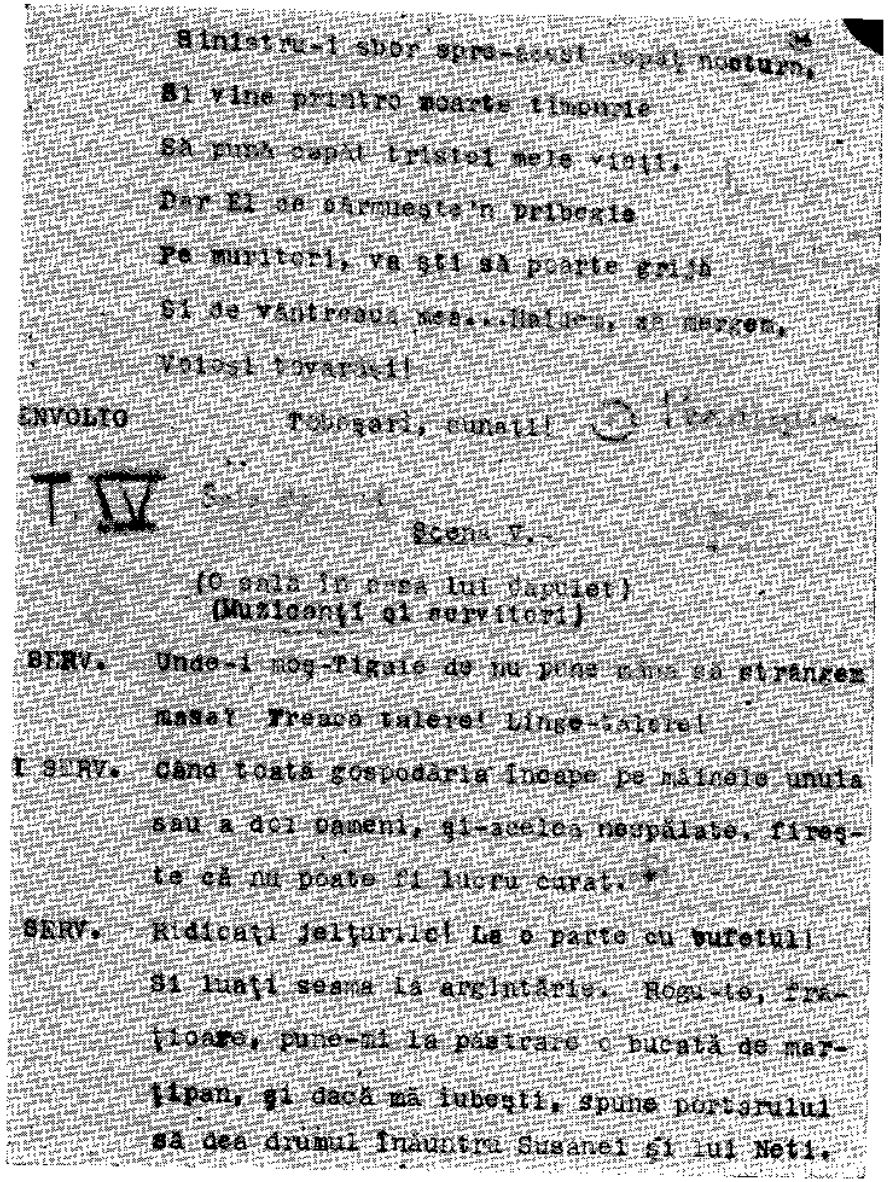

Sinistru-i sbor spre-acest ceasul nocturn,
Şi vine printre noaste tinguire
Să pună capăt tristei mele vieţi,
Dar El se aşterneşte'n pribegie
Pe muritori, va şti să poarte grijă
Şi de năluca mea... Haideţi, să mergem,
Veioşi tovarăşi!

ÎNVOLTO Tovarăşi, cunaţi! [illegible]

T. V

Scena V.

(O sală în casa lui Capulet)
(Muzicanţi şi servitori)

SERV. Unde-i moş-Tigaie de nu pune mâna să strângem nasaî Treacă tulere! Linge-blide!

I SERV. Când toată gospodăria începe pe mâinele unuia sau a doi oameni, şi-aceleaşi nespălate, firesc te că nu poate fi lucru curat.

SERV. Ridicaţi jeţurile! La o parte cu bufetul! Şi luaţi seama la argintărie. Roagă-te, frăţioare, pune-mi la păstrare o bucată de marţipan, şi dacă mă iubeşti, spune portarului să dea drumul înăuntru Susanei şi lui Neti.

Pagină din dactilograma traducerii tragediei *Romeo şi Julieta* (Biblioteca Teatrului Naţional I. L. Caragiale)

No. 112. TEATRUL NATIONAL No. 112.

SOCIETATEA DRAMATICĂ

VINERI, 20 DECEMBRIE 1913

LA ORELE 8 SEARA

SE VA REPREZENTA PENTRU PRIMA OARĂ

Romeo si Julieta

Tragedie în 5 acte de SHAKESPEARE. Traducere în versuri de [illegible]

DISTRIBUŢIA

Escalus, Ducele de Verona	D-l	H. Baltazar
Contele Paris, rudenia apropiată	„	N. Tăngăleanu
Contele Montague	„	E. Dimitrescu
Contele Capulet	„	G. Archibe
Romeo, fiul lui Montague	„	Petre Bulandra
Mercutio, rudenie a Ducelui	„	I. Manolescu
Benvolio, nepot al lui Montague	„	M. T. Caesar
Tybalt, nepot al contelui Capulet	„	A. Atanasescu
Lorenzo, călugăr franciscan	„	Z. Ulerian
Balthasar, servitorul lui Romeo	„	M. Constantinescu
Samson		G. Ciprian
Gregorio		A. Barbulian
Abraham, servitor al lui Montague	„	N. Skrulescu
Petru	„	A. Mihalescu
Un paj al contelui Paris	„	Stefanie
Un apoter	„	A. Bartelian
Contesa Montague	D-na	S. Sonea
Contesa Capulet	„	Eug. Cincinato
Julieta, fiica acesteia	D-na	M. Gramont
Doica Julietei	„	Al. Lascar

Un ofiţer, muzicanţi, gardieni, suită ducală, cetăţeni, mascaţi, servitori, etc.

Acţiunea la Verona, actul I la Mantua.

INCEPUTUL LA ORELE 8 SEARA PRECIS

Spectacolul se începe la ora anunţată cu exactitate. — Nu vor fi primite spectatori după ce perdeaua s-a ridicat.

PREŢURILE LOCURILOR: Loge stradal I, lei 30; Loge stradal II, lei 20; Loge stradal III, lei 15. — Loge de galerie, lei 6. — Un loc în orchestră, lei 6. — Stal I, lei 6; Stal II, lei 4; Stal III, lei 3. — Galerie, 1 leu. — Locurile în loge se vând după un tarif anunţat la Casă.

Casa este deschisă în toate zilele de la orele 10 ½, la 12 ½ a. m. şi de la 4 d. a. până la orele 10 seara

Coperta programului la premiera cu tragedia *Romeo şi Julieta* (Biblioteca Teatrului Naţional I. L. Caragiale)

Maria Giurgea, interpreta Julietei în stagiunea 1913—1914
(Muzeul Teatrului Național I. L. Caragiale)

Tony Bulandra, interpretul lui Romeo în stagiunea 1913—1914
(Muzeul Teatrului Național I. L. Caragiale)

VISUL UNEI NOPȚI DE VARĂ

Iarna! — Prăpădită ceată!
Cupidon, eșe un strengar!
Cum prostește fii pe fete!

Hermia

Nici când n'am fost așa nenorocită
Și atât de obosită cu neunu!
Abia mă mișc de răutăcioasă rănită
Și nu mai pot: dau să mă culc nud.
Să doarmă până se face dimineață
Și dacă ei în spele s'or lovi
O, cer! păzește-a lui Lysandru viață!

(Adormi cu dreptul)

Puck

Dormi pe pis
Sănătos
Am să-ți fac
Fiu de leac
Cu-acest suc buraculos.

(Apasă buretana pe ochii lui Lysandru)

Când trezește
Ride-i rău
Celei care
Te-nchină
Și să-i fii în veci credincios!
Și atunci se va împlini zicala veche:
Tot omu-și va găsi a lui pereche
Orice ligheu își va găsi capacul
Și peteculă și-l va găsi sacul
Și toate-or merge cum le-ți face capul?

(Ies prin dreapta)

Traducere de St. O. Iosif

Pagină din *Visul unei nopți de vară* în *Viața românească*, VIII, nr. 4, aprilie 1913

FLACĂRA
LITERARĂ ◦ ARTISTICĂ ◦ SOCIALĂ
Anul II. Nr. 16. — 2 Februarie 1913 — Director: C. SĂRIU — Nr. 10 bani — În străinătate 20 bani
IN CINSTEA LUI HAMLET

Aristide Demetriade în *Hamlet* (*Flacăra*, II, nr. 16, februarie 1913)

Coperți ale traducerilor lui St. O. Iosif din operele lui Richard Wagner (*Flacăra*, II, nr. 31, 18 mai 1913)

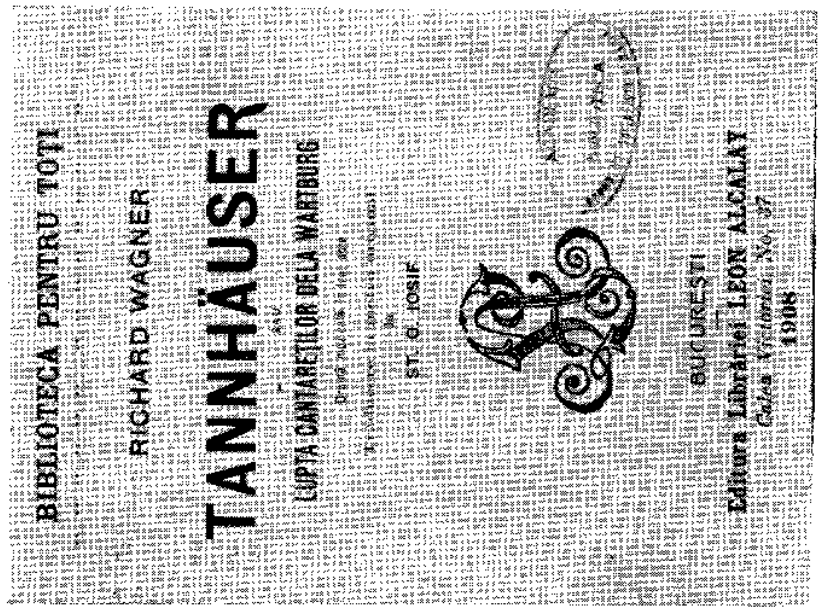

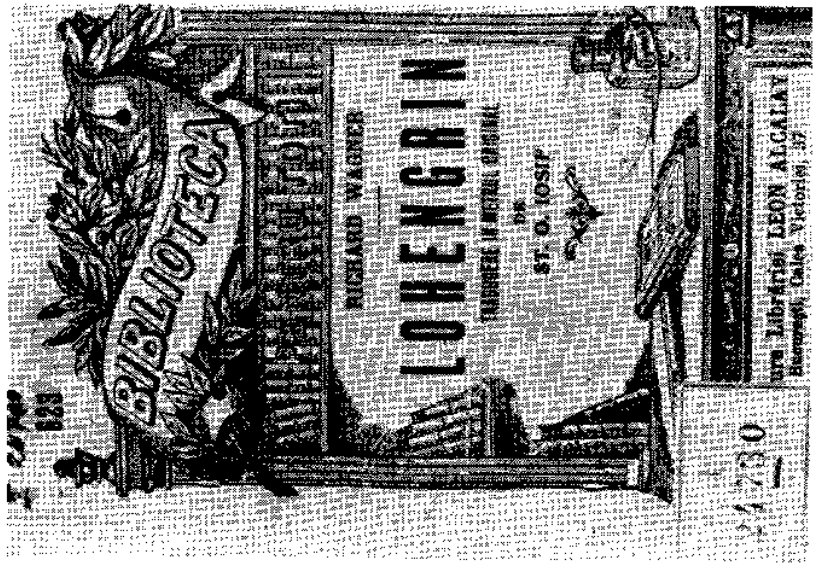

Încing pământu-n treizeci de minute !

(PUCK iese ; se crede zburînd în adîncime, de la dreapta spre stînga.)

SCENA a IV-a

OBERON

(singur)

Avînd această buruiană, cînd
Titania adoarme, umezesc
Pleoapele-i c-un strop din sucul ei,
Și-orice-ntîlnește-apoi cînd se deșteaptă
(De-ar fi un leu, un lup, un urs, un taur,
Un cimpanzeu sau un balaur)
Și-l urmărește-aprinsă de iubire,
Și pînă cînd o fac să-și vină-n fire
(Ceea ce pot cu-o altă buruiană),
O vom sili să-mi dea pe pajul ei...
Dar cine vine ?... Nevăzut, cum sînt,
Voi sta puțin s-aud cam ce-au să-și spună.

(Intră DEMETRIUS și HELENA din dreapta.)

SCENA a V-a

DEMETRIUS, HELENA, OBERON

DEMETRIUS

Nu te iubesc, dă-mi pace, unde sînt
Lysander și Hermia cea frumoasă ?
L-aș omorî, că dînsa mă omoară.
Tu m-ai vestit de fuga lor aci,
Eu am venit să caut pe Hermia
Și n-o găsesc... Ascultă-mă și pleacă !
Nu-mi mai aține calea !

HELENA

Tu m-atragi,
Magnet fără de milă !

DEMETRIUS

Eu te-atrag ?
Mă port frumos cu tine ? Nu ți-am spus
Că nu-mi ești dragă, nici nu poți să-mi fii ?

HELENA

Și chiar de-aceea-mi ești atît de drag !

DEMETRIUS

Cuminte e din partea unei fete
Să părăsească peste noapte-Atena,
Urmînd pe-un tînăr care n-o iubește.
Și să-și încredă relelor povețe,
Ispitelor nocturne-ale-unui loc
Pustiu comoara fericirii sale ?

HELENA

Mă apără chiar scutul cinstei tale
Și nu e pentru mine noapte cînd
Văd ochii tăi, de-aceea eu nu cred
Că-i noapte, nici pustiu în jurul meu.
Nu e aici ființa ta cea dragă
Ce pentru mine este lumea-ntreagă ?
Nu-s singură, nici părăsită nu-s,
Căci lumea-ntreagă-asupra mea veghează !

DEMETRIUS

Mă duc, m-ascund în feregă. Te las
În voia fiarelor...

HELENA

Ești mai hain
Decît o fiară ! Du-te și mă lasă,
Dar fabula atunci pe dos se-ntoarce,
Apollo fuge, Daphne-l urmărește ;
Vulturul e gonit de porumbiță ;
Sfioasa ciută-aleargă după tigru...

DEMETRIUS

Nu mai te-ascult. Dă-mi voie să mă duc.
De te mai ții de mine, sînt în stare
Să-ți fac vreun rău...

HELENA

Atunci te-aș urmări
Făcînd din iadul meu un paradis ;
Acesta mi-este cel din urmă vis :
De mîna celui drag să pot muri !

(Amîndoi ies prin stînga.)

SCENA a VI-a

OBERON, apoi PUCK

OBERON

Mergi, nimfă-n pace ! Lasă-l tu pe mine !
Nu va ieși din codru păn'voi face
Ca tu să fugi de el, el după tine !

PUCK

(vine din adîncime cu o floare mare, roșie).

OBERON

Bine-ai venit, hai-hui ! Adus-ai floarea ?

PUCK

Da, iat-o !

OBERON

Dă-mi-o, rogu-te, încoace.
Cunosc un loc ferit şi singuratec,
Plin de mireasma cimbrului sălbatec,
Şi unde cresc crăiţele înalte,
Şi viorica cea tremurătoare.
E-umbrit de rug cu-ntunecată floare,
De trandafiri, muşcaţi şi lăuruscă.
Aicea, legănată lin de zîne,
În cuibu-i parfumat de flori, îi place
Titaniei să doarmă-n nopţi senine ;
Aici îşi lasă smălţuita piele
Şopîrla, strai destul de larg să-mbrace
Pe-oricare dintre zinele acele.
Aci voi aştepta s-o ung pe gene
C-un strop din sucul astei buruiene,
Umplîndu-i ochii ei cu fel de fel
De năluciri nebune. Ia din el
Şi tu un strop, şi cată prin poiană
Pîn'ce-ntîlneşti o mîndră-ateniană
De-un tînăr atenian înamorată,
De care el vrea cu-orice preţ să scape.
Mergi şi, cînd doarme, unge-l pe pleoape
Cu buruiana aceasta fermecată.
Dar să purcezi cu-atîta iscusinţă
Încît, firește, cea dintăi fiinţă
Pe care-o va zări, să fie ea.
Îl vei cunoaşte după-mbrăcămintea
Lui de-atenian. Fă tot ce-ţi spun, aşa
Ca el de dragul ei să-şi piardă mintea,
Precum ea şi-o pierdu de dragul lui...
Mă vei găsi aici mai înaintea
Cîntatului. Mergi dar şi ia aminte !

PUCK

Stăpînul meu feeric, vorba ta
Se va-mplini aidoma cum spui !

(OBERON se ascunde-n dreapta-n faţă şi stă la pîndă.)

SCENA a VII-a

TITANIA, ZINE, OBERON

TITANIA

(vine cu zînele ei, din fund, în stînga)

Acuma, zîne, cîntecul şi hora !
Şi toate-apoi la rostul tuturora !
Voi curăţaţi de vierme tot bobocul
De trandafiri ; voi prindeţi lilieci
Şi smulgeţi-le-aripele de piele
Croind rochiţe pentru silfi din ele !
Goniţi, voi, huhurezul nopţii reci
Al cărui vaier trist ne strică jocul !
Şi-acuma legănaţi-mă domol
În cîntecele voastre. Păn' mă scol !
La muncă ! Şi lăsaţi-mă să dorm !

(Se culcă pe tăpşanul din stînga, subt umbrar.)

ÎNTĂIA ZÎNĂ

Şerpi vărgaţi, ţeposi arici,
Salamandre verzi, plecaţi !
Doamna noastră doarme-aici,
Nu cumva s-o tulburaţi !

CORUL

Hai, privighetoare-n cor,
Să-i cîntăm încetişor !
Hai, luia-lui ! Dormi uşor !

Fie lin
Lin somnul tău
Și-apărat de ceasul rău !
Adormi ușor cu lui-luia-lui !

A DOUA ZÎNĂ

Voi, bondari, țînțari ușori
Negri cărăbuși, tăceți !
Voi, paianjeni țesători,
Mergeți, țeseți unde vreți !

CORUL

Hai, privighetoare-n cor,
Să-i cîntăm încetișor !
Hai luia-lui ! Dormi ușor !
Fie lin
Lin somnul tău
Și-apărat de ceasul rău !
Adormi ușor cu lui-luia-lui !

ÎNTÂIA ZÎNĂ

Toate-s bine ! Haidem, copii !
Una stea de pază aci !

(ZÎNELE se duc și dispar în fund. TITANIA doarme în stînga, în față.)

OBERON

(iese din ascunzătoarea lui și se apropie de TITANIA, apăsînd floarea pe pleoapele ei)

Cînd din somn vei tresări
Să-ndrăgești ce vei găsi :
Tigru, leopard, motan,
Urs, mistreț ori șobolan,
Cît de prost ar fi și-oricît
De sălbatec și urît,
Drag să-ți pice, cum îl vezi,
Și de dragul lui s-oftezi.

(Pleacă rîzînd prin stînga, în fund. Intră LYSANDER și HERMIA.)

SCENA a VIII-a

LYSANDER, HERMIA, TITANIA

LYSANDER

Ai obosit de-atît amar de drum
Și eu pierdui, iubito, drept spunînd,
Cărarea noastră. Toate dorm acum.
Să poposim și noi, aci-n pădure
Și să lăsăm, Hermio, pănă cînd
Se face ziuă, somnul să ne fure.

HERMIA

Lysander dragă, fie-așa cum zici,
Eu mi-am ales culcușul meu aici
Pe-acest răzor... Tu unde-ți vei așterne ?

LYSANDER

Aceste flori ne vor sluji de perne :
O inimă, un pat și o credință !

HERMIA

O, nu, Lysander ! Nu e cu putință :
De ții la mine, să dormim răzleți !

LYSANDER

Nu bănui-nțelesul vorbei mele.
Amorul se rostește-așa cum știe.
Voiam să spun, iubita mea Hermie,
Că inimele noastre-s între ele
Unite, că e una-a lor credință
Făcînd din noi o singură ființă.
Deci lasă-mă alături să mă-ntind,
Că nu mă-ntind prea mult, și nu te mint.

HERMIA

O, ce drăguț împărechezi cuvinte !
Aș fi nebună de-aș fi vrut să spun
Măcar o clipă că Lysander minte !

Dar, scump Lysander, fii așa de bun
Din dragoste, ca și din curtenie,
Treci mai departe, dar nu mai departe
Decît o bună creștere desparte
Pe-un soț de viitoarea lui soție...
Adio, drag Lysander, noapte bună !
Dea cerul ca iubirea-ți să n-apună
Decît cînd scumpa-ți viață va apune...

LYSANDER

Înalț și eu aceeași rugăciune :
O, deie-ți somnul toată tihna lui !

HERMIA

Ba nu, ci să păstreze jumătate
Și pentru ochii prietenului care
Îmi face mie-asemenea urare.

(Amîndoi se culcă și adorm.)

SCENA a IX-a

Cei dinainte ; PUCK

PUCK

(intră prin fund, în stînga)

Prin pădure, peste tot,
Am umblat și n-am găsit
Pe-atenianu-afurisit
Pe ai cărui ochi să pot
Pune sucul cel vrăjit.
Noapte și tăcere... Dar
Cine doarme-aci-n umbrar ?
Cel de care îmi vorbi
Oberon că n-ar iubi,
Ticălosul, pe-ateniana !

Și dincoace doarme dulce
Și nenorocita fată
Pe pămîntul ud și rece !
Uite, n-a-ndrăznit, sărmana,
Lîngă dînsul să se culce...
Gogomanule ! voi trece
Farmecul asupra ta,
Cînd te vei redeștepta,
Dragostea alunge-ți somnul
De pe ochi... Te vei trezi
Cînd eu nu mai sînt aci !
Chiar mă duc să-mi caut domnul !

(Pleacă prin mijloc în stînga. Intră DEMETRIUS și HELENA, alergînd.)

SCENA a X-a

HERMIA, HELENA, DEMETRIUS, TITANIA

HELENA

Oprește-te, chiar dac-ar fi să mor
De mîna ta !

DEMETRIUS

De ce mă urmărești ?
Ți-am spus să pleci !

HELENA

Vreai să mă părăsești
Aci pe întuneric ? O, fii bun !

DEMETRIUS

Rămîi și fă ce știi ! Atîta-ți spun !

(Pleacă prin dreapta.)

SCENA a XI-a

HERMIA, LYSANDER, HELENA

HELENA

Ah, goana-aceasta-mi taie răsuflarea !
Oricît îl rog, de-a surda mi-e rugarea.
Dar unde-i Hermia ? Ea-i fericită !
Ea n-are-n ochi a dragostei ispită,
A dragostei ce-atrage... Ochii ei
Lucesc... De ce lucesc așa de viu ?
O, nu de focul lacrimelor, știu,
Că n-ar luci atunci mai viu ai mei ?
Ce văd ? Lysander la pămînt ? E mort
Sau doarme ? Nu zăresc nici rană,
Nici sînge... O, Lysander, de trăiești,
Deșteaptă-te ! Lysander !

LYSANDER

(dezmeticindu-se)

Înger sfînt !
Heleno, ah, ce strălucire ești !
Cum toate se schimbară fără veste !
Văd inima-ți, o văd prin sînul tău !
Demetrius ce face ? Unde este ?
Un nume-al unui om ce-i demn să cadă
Ca un mișel, străpuns de-această spadă !

HELENA

O, taci, Lysander ! Ce-l vorbești de rău ?
Fiindcă, lui, Hermia ta i-e dragă ?
Tu totuși ai iubirea ei întreagă !
Fii mulțămit !

LYSANDER

Să fiu, zici, mulțămit,
Că Hermia mă place ? Nu ! Mi-e silă
De timpul risipit cu-acea copilă !
Nu Hermia —, Heleno, tu mi-ești dragă !

Ce om ar sta la gînduri să n-aleagă
O porumbiță-n locul unei cioare ?
Voința noastră minții se supune
Și mintea mea abia acum îmi spune
Că tu ești cea mai demnă din fecioare.
Oricare rod își are vremea lui...
Eu, pînă azi, prea tînăr, nu avui
O minte coaptă... Simțurile mele
Sînt azi desăvîrșite, și prin ele,
Stăpînă pe voință, mintea mea
Mă-ngenunchează azi în fața ta
Și-n ochii tăi mă face să cetesc
Povești de-amor cum nu se mai găsesc
În cea mai mîndră carte a iubirii !

HELENA

Ah ! m-ați ursit, legi maștere-ale firii
Să fiu batjocorită cu-orice preț ?
Vai, merit eu asemenea dispreț ?
Nu mi-e de-ajuns că nu pot căpăta
O vorbă bună, o privire-a lui,
Mă faci să-ndur și ironia ta ?
Te las. Mărturisesc, nu m-așteptam :
Așa se poart-un cavaler de neam ?
Se poate ca o fată părăsită
De-amantul ei să fie-așa jignită
Și luată-n rîs de-un alt bărbat ?

(Pleacă.)

SCENA a XII-a

HERMIA, LYSANDER, TITANIA

LYSANDER

Ea pleacă
Și n-a văzut pe Hermia. O, dacă
Nici eu n-aș mai vedea-o niciodată !

De-acum închin Helenei tot ce firea
Mi-a hărăzit ca daruri, viața toată
Mi-o voi jertfi să-i cuceresc iubirea !

(Pleacă pe urma Helenei.)

HERMIA

Vai, ajutor, Lysander ! Ajutor !
O, smulge acest șarpe-ngrozitor.
O, fie-ți milă... Doamne, ce-am visat ?
Mă vezi ? De spaimă tremur toată încă !
Lysander dragă !... Se făcea că vine
Asupra mea un șarpe-nfricoșat
Și că-mi cuprinde inima și-o mîncă,
Iar tu privești surîzător la mine,
La chinul morții-n care eu mă zbat...
Lysander, unde ești ? Ce ?... Ai plecat ?
M-ai părăsit, Lysander ?... Nu se poate !
Lysander dragă, te implor pe toate
Iubirile din lume !... Nu-mi răspunde ?
Atunci, da, m-a lăsat... s-a dus... dar unde ?
Se poate, vai, să-și calce el cuvîntul ?
Merg să-mi găsesc iubitul sau mormîntul !

(Aleargă căutînd pe scenă și pe urmă pleacă prin fund, în stînga.)

SCENA a XIV-a[1]

TITANIA, QUINCE, BOTTOM, FLUTE, SNOUT și STARVELING (toți intră din fund în dreapta, cu o lanternă)

BOTTOM

Ei, sîntem toți în păr ?

[1] În revistă numerotare greșită. Aceasta trebuia să fie scena a XIII-a.

QUINCE

Sîntem în păr, sîntem în păr ! Și iată un loc minunat pentru repetiția noastră ! Luminișul acesta verde va fi scena, iar în dosul mărăcinilor de colo, culisele — și o să repetăm piesa înainte întocmai cum vom face-o în fața ducelui !

BOTTOM

Petre Quince !

QUINCE

Ce e, zurbagiule ?

BOTTOM

Vezi că-n comedia aceasta a lui Pyram și-a Thisbei sînt niște lucruri care n-au să fie pe placul tuturora. Mai întâi Pyram ăsta vra să tragă spada și să ucidă, ceea ce n-are să facă plăcere damelor, ce zici de asta ?

QUINCE

Pe legea mea, au să se sperie cumplit.

STARVELING

Eu cred că am putea să tăiem măcelul de la urmă.

BOTTOM

Ba nicidecum. Am aflat eu tertipul ca toate să meargă strună. Scrieți-mi un prolog în care să se spună publicului că nu ne pricinuim nici o meteahnă, lovindu-ne cu săbiile și că Pyram nu se ucide aievea. Și ca toată lumea să fie împăcată, mai spuneți acolo că eu, Pyram, nu sînt Pyram, ci Bottom, pînzarul ! Și așa scutim publicul de orice neplăcere !

QUINCE

Bine, vom avea un prolog de felul ăsta !

SNOUT

Dar nu credeți că s-ar speria damele de leu ?

STARVELING

Ba se vor speria, de bună samă.

BOTTOM

Scumpi maeștri, gîndiți-vă bine. Să aduci, Doamne ferește, un leu printre femei, e ceva grozav ! Nu e pe lume frică mai înfricoșată ca leul viu, și cată să ținem samă de asta.

SNOUT

Să se scrie un alt prolog ca să se arăte că nu e leu adevărat.

BOTTOM

Da, și cel care-l joacă să-și spună numele și să facă așa ca să i se vadă fața prin gura leului. Prin coama leului să vorbească. Să spună, de pildă : „Doamnelor !“ sau „Frumoaselor doamne !“, sau „V-aș recomanda“ sau „V-aș ruga să nu vă spăriați“, „Să nu tremurați. Dacă v-ați închipui că sînt leu în carne și-n oase, aș muri de năcaz. Nu sînt așa ceva. Sînt om ca toți oamenii.“ Și aci să-și dea pe față numele. Să spună răspicat : „Sînt Snug, tîmplarul !“

QUINCE

Bun. Așa să fie. Dar mai sînt două lucruri grele de făcut. Mai întăi, cum aduci, mă rog, luna-n casă ? Știți doar că Pyram și Thisbea se-ntîlnesc noaptea pe lună ?

BOTTOM

Un calendar ! Un calendar ! Căutați în almanah ! Căutați luna ! Găsiți lumina lunii !

QUINCE

Da, e lună mîne seară.

BOTTOM

Atunci n-aveți decît să lăsați o fereastră deschisă în odaia în care jucăm. Luna va bate prin fereastră.

QUINCE

Da. Sau unul din noi ar putea să intre-n scenă cu o crosnie de mărăcini și un felinar și să spună că el defigurează și reprezintă luciul lunii. Alta, la rînd. Ne trebuie un zid în odaia cea mare, deoarece, după cum spune istoria, Pyram și Thisbea își vorbesc prin crăpătura unui zid.

SNUG

Nu vom putea nicicum să aducem cogeamite zid pe scenă. Ce zici de asta, Bottom ?

BOTTOM

Se poate prea bine ca cineva să facă zidul. N-are decît să se mînjească cu puțin moloz și tencuială și să-și resfire degetele uite-așa : prin deschizătura acestora vor șopti Pyram cu Thisbea.

QUINCE

Atunci, toate merg strună. Haideți, stați jos, copii ai mamelor voastre, și începeți repetiția. Pyrame, dumneata începi. După ce-ți sfîrșești tirada, treci după tufiș și așa fiecare la rîndul său.

PUCK

(apare-n fund, la stînga.)

SCENA a XV-a

Cei dinainte ; PUCK

PUCK

Ce nătărăi fac larmă-aşa de-aproape
De leagănul crăiesei ? Ce ? Teatru ?
Atunci să fac şi eu pe spectatorul.
Şi chiar pe-actorul, dacă am prilej.

QUINCE

Începe, Pyram, Thisbea înaintează.

PYRAM (BOTTOM)

„Ah, aceste flori, o Thisbea, cu miresmele grețoase."

QUINCE

Grațioase ! Grațioase !

PYRAM

„Cu miresme grațioase,
Ca răsufletul tău, Thisbea, dulce şi frumos miroase.
Dar auzi ! Un glas acolo ! Ce să însemneze oare ?
Stai ! Opreşte-te o clipă. În curînd voi reapare."

(Iese.)

PUCK

(aparte)

Un Pyram minunat, pe legea mea !

(Iese.)

QUINCE

Firește. Ai priceput bine ? El s-a dus numai să vadă ce zgomot a auzit şi se-ntoarce numaidecît.

THISBE

„O, preastrălucite Pyram, ca un crin de alb şi pal,
Şi mai roşu decît crinul pe cotorul triumfal,
Cel mai falnic dintre tineri, mai drăguț dintre ebrei,
Şi fidel ca cel mai sprinten cal ce-n veci nu oboseşte,
Vin, Pyrame, la mormîntul lui Nini de mă găseşte."

QUINCE

Mormîntul lui Ninus, omule ! Dar nu trebuie să spui asta acum. E un răspuns lui Pyram. Dumneata recitezi tot rolul dintr-o bucată, cu replici cu tot. Intră iar, Pyrame, dumneata începi la : „...cal ce-n veci nu oboseşte..."

THISBE

Uf ! „...Şi fidel ca cel mai sprinten cal ce-n veci nu oboseşte..."

(PUCK se-ntoarce. BOTTOM vine cu el şi are un cap de măgar.)

PYRAM

„Dac-aş fi frumos, o Thisbeo, aş fi tot numai
al tău !"

QUINCE

Grozăvie ! Minune ! Drace, sîntem toți fermecați ! Scumpi maiştri, să fugim ! Ajutor !

(Fug toți, afară de Bottom.)

PUCK

Acum vă iau la goană şi la joc !
Prin tufe, bălți, la vale şi la deal,
Prin bunget şi prăpăstii, şi-n tot locul
M-oi face cînd un cîne, cînd un cal,
Cînd porc, cînd urs fără de cap, cînd foc
Şi mormăi, grohăi, rănchez, ard
Ca urşii, porcii, cînii, caii, focul !

BOTTOM

Oare de ce fug ei de mine ? Au pus la cale vreo păpușerie ca să mă sperie ?

(SNOUT [1] se-ntoarce.)

SNOUT

Vai, Bottom, ești transformat de tot. Ce văd pe capul tău ?

BOTTOM

Ce să vezi ? Ia, un cap de măgar ! Pe-al dumitale, nu-i așa ?

(QUINCE se întoarce.)

QUINCE

Zeii cu tine, Bottom. Zeii cu tine ! Ești transformat !

(Pleacă.)

SCENA a XVI-a

BOTTOM, TITANIA

BOTTOM

Acum înțeleg eu șiretenia lor. Vor să facă din mine un măgar, ca să mă sperie, dacă s-ar putea. Dar n-am să plec de-aci, uite-așa. Am să mă plimb în sus și-n jos, ca să vadă ei că nu mi-e frică.

(Cîntă)

1 În revistă, greșeală : QUINCE.

Mierloiu-n negru învesmîntat,
Portocaliu la cioc,
Și sturzul meșter la cîntat,
Sticletele la joc...

TITANIA

(deșteptîndu-se)

Ce înger mă deșteaptă dintre flori ?

BOTTOM

(cîntînd)

Vrăbietele și cinteza,
Cristeiul, cucul sur...
Ce bărbățel ar cuteza
Să-i afle vreun cusur ?

Și-n adevăr, cine-ar putea să-și pună mintea cu o pasere așa de smintită, cînd îți strigă în față : cucu !

TITANIA

Mai cîntă, muritor frumos, mai cîntă !
Cîntarea ta auzul mi-l încîntă,
Și ochii mi-s orbiți de-a ta făptură !
M-ai cucerit la cea dintăi vedere
Și inima mea dornică îmi cere
Să-ți jur că te iubesc peste măsură !

BOTTOM

Pare-mi-se, doamnă, că nu prea ai cuvînt să-mi vorbești astfel ; dar, la drept vorbind, mintea și dragostea nu prea fac tovărășie-n ziua de astăzi. Vedeți că mă pricep la glume, cînd vreau.

TITANIA

Ești deștept pe cît ești de frumos !

BOTTOM

Asta nu. Nu-s nici una, nici alta. Dar de-aş avea destulă înţelepciune să pot ieşi din pădurea aceasta, aş fi destul de înţelept ca să mă folosesc de ea !

TITANIA

O, nu dori să pleci de lîngă mine,
Chiar fără voia ta te voi reţine.
Eu sînt din altă lume, sînt din ţara
În care înfloreşte veşnic vara,
Şi uite ! Te iubesc ! O, vin' cu mine,
Vei fi slujit de ceata mea de zine
Ce-ţi vor aduce perle din abisuri
Şi-ţi vor cînta cînd, desfătat de visuri,
Vei adormi pe aşternut de flori,
Şi te voi face-apoi să nu mai mori,
Să fii asemeni unui duh din aer !
Veniţi, Păinjeniş şi Măzăriche,
Fir-de-muştar şi Molie !

(FIR-DE-MUŞTAR, MĂZĂRICHE, MOLIE, PĂINJENIŞ intră pe la mijloc din stînga.)

SCENA a XVII-a

Cei dinainte ; FIR-DE-MUŞTAR, MĂZĂRICHE, MOLIE, PĂINJENIŞ

FIR-DE-MUŞTAR

Aci !

MĂZĂRICHE

Şi eu !

MOLIE

Şi eu !

FIR-DE-MUŞTAR

Ce vrea stăpîna ?

TITANIA

Purtaţi-vă frumos cu-acest străin,
Jucaţi sub ochii lui şi faceţi tumbe
De stă pe loc sau vrea să se preumble ;
Aduceţi-i smochine din pădure,
Căpşuni şi struguri purpurii şi mure,
Prădaţi de miere harnicele-albine,
Alcătuiţi luminările mici
Din ceara care-o poartă ele-n poală
Şi-aprindeţi-le de la licurici
Spre-a-i lumina cînd doarme ori se scoală.
Umbriţi-i ochii cu albe-aripi de fluturi,
Ferindu-i de-ale lunei reci săruturi,
Şi fiecare-n faţă-i să se-nchine
Cu toată cinstea ce i se cuvine !

FIR-DE-MUŞTAR

Slavă ţie, muritorule !

MĂZĂRICHE

Slavă !

PĂINJENIŞ

Slavă !

BOTTOM

Din toată inima vă mulţumesc, domnişorii mei, binevoiţi, vă rog, să-mi spuneţi cum vă cheamă ?

ÎNTÎIUL SILF

Păinjeniş !

BOTTOM

Aş dori să fac cunoştinţă mai de-aproape, musiu Păinjeniş ! Dacă m-oi tăia cumva la deget, am să apelez la mata. Numele matale, cinstite domnişorule ?

AL DOILEA SILF

Măzăriche !

BOTTOM

Spune-i, mă rog matale, salutări din parte-mi doamnei Păstaie, mama mătăluţă, şi lui conu Vrej, tatăl mătăluţă. Acum scarpină-mă puţin în ceafă, musiu Măzăriche ! Aş dori să facem cunoştinţă mai de-aproape. Numele dumitale, domnişorule ?

AL TREILEA SILF

Fir-de-Muştar !

BOTTOM

Scumpe Fir-de-Muştar, cunosc răbdarea matale. Uriaşul Roastbeaf a-nghiţit ca un mişel o sumedenie din fameliunea dumitale. Amabilitatea matale, te asigur, mi-aduce lacrimi în ochi. Doresc să facem cunoştinţă mai de-aproape şi cu mătăluţă, scumpe Firicel-de-Muştar !

TITANIA

Veniţi acum şi-l duceţi la culcare !
Scăldată-n lacrimi însă luna-mi pare,
Şi cînd ea plînge, plîng florile toate
De jalea vreunei fete înşelate !
Un farmec lege-i limba şi-l adoarmă !
Purtaţi-l lin de tot şi fără larmă !

(Ies toţi.)

(Toţi intră sub umbrarul ce se deschide în fund. Raze de lună verzi, roşii şi viorii se amestecă-ntre ele. Cînd au intrat cu toţii, umbrarul se închide.)

SCENA a XVIII-a

OBERON, apoi PUCK

OBERON

Sînt curios să ştiu de s-a trezit
Titania din somn, şi ce făptură
De care ea pe loc s-a-ndrăgostit,
S-a arătat întîi vederii sale ?

(PUCK vine din fund.)

Dar iată-l pe zburdalnicul meu crainic.
Ei, să vedem acuma ce ispravă
Ai pus în noapte-aceasta tu la cale ?
Şi ce s-a petrecut aci-n dumbravă ?

PUCK

Stăpîne, preafrumoasa ta Titanie
S-a-ndrăgostit, iertaţi, de o dihanie.
Pe cînd dormea-n culcuşul ei aici,
O şleahtă de meşteşugari calici,
Bieţi derbedei ce-abia cîştig-o pîne
Prin cîrciumile-Atenei, de-azi pe mîne,
S-au adunat, vezi Doamne, să repete
O comedie ce-au de gînd s-o joace
În seara nunţii ducelui Atenei.
Cel mai nerod, podoaba astei cete
De nătărăi, acela care face
Pe Pyram, intră la sfîrşitul scenei
Aci-n tufiş, pe cîteva minute...
Eu prind prilejul şi pe umeri iute
I-aplic un drăgălaş cap de măgar...
Nu peste mult, comediantul meu,
Vrînd să răspundă Thisbei, intră iar.
Dar cînd îl văd cum îl schimbasem eu,
Ca lişiţi cînd presimt un păsărar
În ascunzişul lui, mai bine-aş spune
Ca ciori ce umplu de croncănituri
Şi mătură văzduhu-n zbor, nebune,

La zgomotul unei detunături,
Așa o iau înspăimîntați la goană,
Mîncînd pămîntul bunii mei prieteni.
Eu, după ei, și-i fugăresc o toană
Prin mărăcini, ciulini, hățișuri, cetini
Și-n spaima lor îi fac să vadă-n toate
Și pretutindeni duhuri necurate,
Să dea din colț în colț și-n crângi să-și lase
Fășii întregi din straiele soioase,
Pe cînd amantul Thisbei îi așteaptă,
Nebănuind ce s-a-ntîmplat cu el.
Titania atunci se redeșteaptă
(Precum era de așteptat) și-astfel
Zări și îndrăgi pe-acest măgar.

OBERON

E mai frumos de cum crezusem, dar
Pe tînărul acela din Atena
L-ai fermecat cu sucul, cum ți-am spus ?

PUCK

O, da, pe cînd dormea în iarbă dus,
Alăturea de el dormea și fata,
Cînd s-o trezi, o va vedea, — și gata !

(Intră DEMETRIUS și HERMIA.)

SCENA a XIX-a

OBERON (a intrat cu PUCK, după tufiș, în stînga)

OBERON

Taci, uite-l pe-atenianul, vine-acum.

PUCK

Pe ea o recunosc, dar pe el nu !

DEMETRIUS

De ce m-alungi cu-atîta dușmănie ?

HERMIA

Mă mulțumesc doar să-ți păstrez mînie.
Ar trebui să fiu mai rea : mă tem
Că voi avea prilej să te blestem.
O, dacă l-ai ucis pe cînd dormea
Pe scumpul meu Lysander, nu-ți rămîne
Decît să stingi acum și viața mea !
Căci soarele la scumpa-i zi nu ține
Mai mult ca el la Hermia-i iubită !
Putea el să mă lase adormită ?
Nu, niciodată ! Tu mi l-ai răpus.
Cum mă privești așa pierdut și dus
Îmi pari un ucigaș.

DEMETRIUS

Ba un ucis,
Că tu, neîndurato, mi-ai trimis
Săgeata morții-n inima-mi zdrobită !
Și, totuși, ucigașa mea iubită,
Străluci senin ca falnica Cytheră
Acolo sus, în luminoasa-i sferă !

HERMIA

Ce-i cu Lysander ? Spune, fie-ți milă !
Ah ! tu-ți bați joc de mine, o copilă !
De l-ai ucis, fii blestemat de-a pururi !
Oh, spune-odată, fără de-nconjururi
De dragul meu, curatul adevăr !
I-ai fi atins măcar un fir de păr
De nu-l găseai dormind ?! Nu, tîlhărește,
L-ai omorît în somn. Ce mai ispravă !
Năpîrca n-are colți mai plini de-otravă
Ca tine, șarpe tîrîtor !

DEMETRIUS

Oprește !
De unde poți avea așa prepus ?
Că pe Lysander eu l-aș fi răpus ?
El, pe cît știu, întreg și teafăr este !

HERMIA

E teafăr, zici ? Ah, poți să-mi dai vreo veste ?

DEMETRIUS

Și — de-aș putea, m-aleg cu vreo răsplată ?

HERMIA

Cu-aceea ca de-acuma niciodată
Să nu ne mai vedem, și de-i în viață
Sau mort Lysander, să-mi lipsești din față !

(Iese prin fund la stînga.)

SCENA a XX-a

DEMETRIUS, OBERON, PUCK, HERMIA, HELENA, LYSANDER, TITANIA

DEMETRIUS

S-o urmăresc ar fi zădarnic chin,
Mai bine stau și m-odihnesc puțin.
Povara suferinții e mai grea,
Cînd somnu-și uită vama să și-o ia,
Dar poate, de-l aștept, tot va să vină
Să-mi împrumute-o clipă de hodină.

(Se culcă în dreapta și adoarme.)

OBERON

(intră din nou)

Puck, ce-ai făcut ? Ai încurcat-o, Puck.
Ai folosit greșit vrăjitul suc,

Schimbînd prin lipsa ta de chibzuință
Iubirea-adevărată-n necredință.

PUCK

Așa e scris, ca pentr-un credincios
Să-și calce milioane jurămîntul !

OBERON

Mergi în hățiș, mai repede ca vîntul
Cutreieră-l și află pe Helena.
Pe-acea frumoasă fată din Atena
Ce plînge și se zbuciumă amar,
De tînărul acela înșelată...
Mergi și ad-o printr-o vrajă-aci la mine.
Eu-l voi vrăji pe dînsul, pînă vine.

PUCK

Plec, zbor mai abitir ca o săgeată
Din arcul celui mai dibaci tătar !

(Iese prin dreapta.)

OBERON

Floare, care-ai sîngerat,
Amor cînd te-a săgetat,
Sucul tău pe ochi i-l pui
Să-i apară draga lui
Cum străluce sus, în cer,
Venus plină de mister !
Cînd te vei redeștepta
Și la ea te vei uita
S-o implori, s-o rogi, s-o cei
Și să mori de dragul ei !

(PUCK se reîntoarce.)

PUCK

Crai al neamului de zine,
Iat-o pe Helena, vine.

Tînărul de mine uns
Îi cerşeşte un răspuns.
Ce nebuni, ah, uneori
Sînt sărmanii muritori !

OBERON

Treci aici. Cu larma lor
Au să-l sperie din somn.

PUCK

Şi-amîndoi o vor peţi
Pănă cînd vor ameţi.
Cînd se-ntîmplă vreun bucluc,
Bine mai petrece Puck !

(Merge în stînga.)

SCENA a XXI-a

LYSANDER

Poţi crede că batjocura se-mbracă
În lacrimi ? O, de ce n-asculţi ce spun !
Nu vezi că plînsul glasul mi-l îneacă
Azi cînd îţi jur că te iubesc nebun ?
Aşa rostite-asemeni jurăminte
Sînt sincere. Cum poţi să crezi că minte
Acela care-n faţa ta se-nchină
Ca robul care-ntîmpină-o regină ?

HELENA

Din ce te-ascult, te cred tot mai puţin.
Ştiam doar că Hermiei aparţin,
Nu mie, jurămintele aceste.
Ce vreai să fac, la rîndul meu, cu ele
Cînd văd că sînt atît de uşurele,
Mai mincinoase chiar ca o poveste ?

LYSANDER

Un orb am fost atunci cînd i-am vorbit
De dragoste.

HELENA

Acum eşti mai orbit.

LYSANDER

Demetrius e-ndrăgostit de ea
Şi nu de tine ; poţi să fii a mea !

DEMETRIUS

(deşteptîndu-se)

Helenă ! Zînă ! Nimfă ! Vis ! Minune !
Cu ce s-asemeni ochii-ţi limpezi, spune !
Pe lîngă ei e tulbure cristalul,
Şi buzele-ţi ce-ar ruşina coralul
Par două gemene cireşe coapte !
Omătul de pe Taurus în zare
Mai negru decît corbul mi se pare,
Cînd braţul tău cel alb se-nalţă-n noapte !
Îngăduie-mi să pun pe alba-ţi mînă
Acest sigil al fericirii, zînă.

HELENA

O, chin ! O, iad ! V-aţi înţeles, văd bine,
Să rîdeţi, să vă bateţi joc de mine !
O, de-aţi avea cît de puţin simţire
M-aţi fi cruţat de-această umilire !
Nu vi-i de-ajuns că mă urîţi, şi vreţi
S-adăugaţi la ură şi dispreţ ?
O, dac-aţi fi voi oameni, v-ar fi milă
De-o inimă sărmană de copilă
Şi n-aţi glumi cu-asemeni jurăminte
Şi vorbe seci, cînd ştiu de mai-nainte,
Că mă urîţi ! Frumos de tot vă şade.
E faptă demnă de-oameni cumsecade

Să-şi bată joc de-o fată şi s-o facă
Să plîngă-amar, numai ca să petreacă ?

LYSANDER

Demetrius, fii sincer, tu iubeai
Pe Hermia : ţi-o dau, poţi să ţi-o iai,
În schimb tu lasă-mi mie pe Helena
Şi nu va fi un om pe lumea-ntreagă
Mai fericit ca mine în Atena !

HELENA

O, ticăloşii ! Cum vă rabdă firea !

DEMETRIUS

Voi fi iubit-o, dar s-a dus iubirea
Ca un pribeag ce-şi vede rătăcirea
Şi se întoarce iar în scumpa-i ţară,
Aşa mă-ntorc eu la Helena iară,
Spre-a rămînea la ea de-aci-nainte.

LYSANDER

O, nu-i adevărat ! Heleno ! Minte !

DEMETRIUS

Ia sama la ce spui, să nu plăteşti
Prea scump aceste vorbe nebuneşti.
Dar iată-ţi pe Hermia. Mergi la ea !

(Intră Hermia din stînga.)

SCENA a XXII-a

Cei dinainte ; HERMIA

HERMIA

Tu, noapte, ne lipseşti de simţ părechea
De ochi, şi-n schimb ne agereşti urechea ;
Nu ochii îmi călăuziră pasul,

Urechea mea ţi-a prins, Lysander, glasul
Şi-i mulţumesc... Dar unde-ai dispărut ?

LYSANDER

N-am mai rămas, fiindcă n-am mai vrut.

HERMIA

Lysander totuşi cred că trebuia
Să mai rămînă.

LYSANDER

Nu-i îngăduia
Iubirea să rămînă. Da, iubirea
Helenei care-ntrece-n strălucirea
Acestei mîndre nopţi de stele plină
Şi-ntunecă toţi ochii de lumină !
De ce mă cauţi dar, cînd vezi prea bine
Că ura m-a făcut să fug de tine ?

HERMIA

O, nu se poate să gîndeşti aşa !

HELENA

E-amestecată în complot şi ea !
Pricep acuma. S-au vorbit toţi trei
Să facă haz pe socoteala mea !
O, Hermia, te-ai înţeles cu ei,
Ingrato ! Asta nu-i prietenie !
Nu-i demn de-o fată ! Este-o infamie,
Prin care tu, cu dînşii dimpreună,
Insulţi acum pe-amica-ţi cea mai bună.

HERMIA

Mustrarea ta mă minunează mult :
Tu m-ocărăşti şi eu nu te ascult.

HELENA

N-ai pus tu pe Lysander să se-nchine
În fața mea, ca rob unei regine ?
Și n-ai făcut tu pe Demetrius
Ce pân-acuma mă privea de sus
Să-mi spună nimfă și să mă numească
Divină, zînă, rază și cerească ?
De ce vorbește-așa unei femei
Pe care o urăște ? Pentru ce-i
Lysander dîrz cu tine, dacă nu
L-ai pus la cale dinainte tu ?

HERMIA

Stau și te-ascult tot mai nedumerită.

HELENA

Ah, da ! Prefă-te ! Arată-te smerită !
Și-mi rîzi în spate ! Faceți-vă semne !
Continuați păpușeria. Jocul
E minunat, dar nu-și prea are locul !
Dac-ați avea în voi simțiri mai demne
De cinste și o umbră de rușine,
N-ați face-o țintă-a glumelor din mine !
Vă las. Greșeala-i tot a mea, în parte ;
Prin depărtare, dacă nu prin moarte,
Am s-o răscumpăr...

LYSANDER

Nu, rămîi, frumoaso
Heleno ; și-ascultă-mă, iubito,
Viața, inima, sufletul meu !

HELENA

Frumos !

HERMIA

Lysander dragă, las-o-n pace !

DEMETRIUS

Și dacă rugămințile n-ajută,
O voi sili.

LYSANDER

Cu sila n-o vei face
Să te asculte, și de-o amenințI
N-obții mai mult decît prin rugămințI !
Pe tine te iubesc, Helena mea !
Mi-ești dragă, și mă jur pe viața mea,
Pe-această viață ce ți-o dărui ție,
Să dovedesc de mincinos pe-oricine
Cutează-a spune că tu nu-mi ești dragă !

DEMETRIUS

Ți-o jur că te iubesc mai mult ca el !

LYSANDER

De este-așa, hai, vin' de fă dovada !

DEMETRIUS

Sînt gata.

HERMIA

Dar, Lysander, ce-nsemnează
Aceasta ?

LYSANDER

Pleacă, etiopiancă.

DEMETRIUS

O, nu ! Viteazul nu va trage spada !
Se laudă că vrea să mă atace,
Dar stă pe loc.

LYSANDER

(HERMIEI)

Pisică ! Scai ! Dă-mi pace !
Demetrius, îmi ţin cuvîntul dat !

DEMETRIUS

Prefer să-l am înscris de mîna ta !

HERMIA

Ce-nsamnă, vai ? Ce s-a-ntîmplat, iubite ?
Nu-s eu Hermia ? Nu eşti tu Lysander ?
În noapte-aceasta mă iubeai atît
Şi tot în noapte-aceasta m-ai urît ?
N-a fost o glumă numai ?

LYSANDER

Lasă gluma,
Nu vreau să te mai văd în veci de-acuma ;
Deci nu-ntreba şi nu-mi mai face scene,
Că te urăsc şi mă închin Helenei !

HERMIA

Vai ! Prefăcuto ! Vierme-ascuns în floare !
Tu mi-ai furat norocul, vrăjitoare !
Ce ? Ai venit în noaptea-aceasta-anume
Să mă lipseşti de ce-am mai scump pe lume ?

HELENA

Frumos de tot îţi stă ! Nu ţi-e ruşine ?
Sileşti astfel tu buzele-mi blajine
Să scape vorbe aspre şi amare ?
Pfui ! Păpuşico !

HERMIA

Ce ? Cum ? Păpuşică !
Pricep acum. Ea-i mare, eu sînt mică.

Şi pentru că-s micuţă, sînt pitică,
Aşa de mult aceasta te ridică
În ochii lui, ce zici, prăjină lungă ?
Sînt mică, hai ?... Tot nu-s aşa micuţă
Ca unghiile mele să n-ajungă
Să-ţi scoată ochii...

HELENA

Domnilor, scurtaţi
Cu glumele, vă rog, şi m-apăraţi !
Că eu nu sînt şi nici nu pot fi rea !
Eu n-am o fire aprigă ca ea !
Sînt gingaşă şi n-am putere-n braţe.
Vă rog să n-o lăsaţi să mă înhaţe,
Deşi, precum vedeţi, ea e mai mică !

HERMIA

Mai mică, iarăşi !

HELENA

Hermia, fii bună
Şi-ascultă-mă, că vezi, n-am altă vină
Decît doar că prin mine-a prins de veste
Demetrius de fuga voastră-aci.
V-a urmărit, şi eu, la rîndul meu,
L-am urmărit din dragoste pe el ;
Dar dînsul m-a certat şi m-a gonit,
Şi-acum, de mă lăsaţi să merg în pace,
Mă-ntorc cu nebunia mea acasă
Şi nu vă mai urmez de-aci-nainte.
Vedeţi că-s un copil fără de minte !

HERMIA

Ei bine, pleacă ! Cine te opreşte ?

HELENA

O inimă pe care-o las aci !

HERMIA

Ce ? La Lysander ?

HELENA

La Demetrius.

LYSANDER

Rămîi, Heleno, fără nici o teamă.
N-o voi lăsa să-ţi facă nici un rău.

DEMETRIUS

O, da, deşi o iai subt scutul tău !

HELENA

O, Hermia-i cumplită la mînie !
La şcoală toate îi ştiam de frică
Şi-i foarte rea, cu toate că e mică !

HERMIA

Iar mică, şi mai mică, şi tot mică !
Şi voi răbdaţi să fiu hulită-aşa ?
Stai că-i arăt eu ei acum !

LYSANDER

În lături,
Pitice ! Stărpitură ! Poponeţ !

DEMETRIUS

Eşti prea-ndatoritor cu-o fată care
Ţi-arată numai ură şi dispreţ !
Dă-i pace ! Nu vorbi despre Helena !
Nu te mai face-apărătorul ei !
De nu te-astîmperi, vei plăti-o scump...

LYSANDER

A, ameninţi ! Atîta mai lipsea !
Urmează-mă, de ai curaj, iubite,
Şi vom vedea a cui va fi Helena !

(LYSANDER şi DEMETRIUS ies.)

HERMIA

Din vina ta se bat. Stai ! De ce pleci ?

HELENA

Nu ! Nu ! Mă tem de tine. Tu mă-ntreci
La mîini, eu însă am picioare lungi,
Încearcă dacă poţi dar să m-ajungi !

(Iese alergînd în dreapta.)

HERMIA

Mă minunez şi nu ştiu ce să spun !

(Aleargă după HELENA.)

SCENA a XXIII-a

OBERON, PUCK

OBERON

(iese din ascunzătoarea lui)

Vezi, Puck, urmarea neghiobiei tale !
Cînd nu dai greş, întotdeauna pui
O nouă drăcovenie la cale !

PUCK

Mă iartă, crai al umbrelor, dar nu-s
De data asta chiar eu vinovatul.
Am căutat să-ţi împlinesc cuvîntul,
Mi-ai spus că-l voi cunoaşte pe veşmîntul

Lui de atenian, — şi, de l-a-mpins păcatul
Să fie altul cel vrăjit de mine,
E tot un atenian în adevăr.
Şi-apoi îmi pare-aşa nespus de bine
Să-i văd pe ambii cum se iau de păr !

OBERON

Tu-i vezi acum pe amîndoi rivalii
Stînd gata să se-ncaiere. Aleargă
Şi-acopere-nstelata boltă largă
C-un pîlc de ceaţă grea şi-ntunecată
Ca Acheronul, şi îndepărtează-i
Pe luptători, aşa ca să nu poată
Să dea unul de altul. Imitează-i
Cînd glasul lui Lysander, plin de ură,
Sfidînd din umbră pe Demetrius ;
Cînd strigă ca Demetrius şi-njură
Şi-aruncă lui Lysander zeflemele,
Şi poartă-i fără rost în jos şi-n sus,
Ţinîndu-l pe-unul de cellalt departe ;
Pînă ce-un somn învecinat de moarte
Îşi va aşterne aripele-i grele
Pe ochii lor, silindu-i să adoarmă...
Atunci tu mergi tiptil şi fără larmă
Şi-apasă-ncet pe-a lui Lysander geană
Această fermecată buruiană
A Cynthiei, ce-ascunde-n ea puterea
De-a limpezi de năluciri vederea ;
Cînd s-or trezi cu toţii, tot ce-a fost
Li va părea un vis fără de rost
Şi s-or întoarce veseli la Atena,
Hermia cu Lysander, cu Helena
Demetrius, — şi vor trăi în pace.
Eu, într-aceea, merg să văd ce face
Frumoasa mea regină şi-i voi cere
Din nou pe favoritul indian ;
Apoi voi smulge farmecul duşman
Ce-apasă ochii ei, voi izgoni
Hidosul monstru din a ei vedere —
Şi pacea peste tot iar va domni.

PUCK

Stăpîne, asta cere mare zor.
Căci zmeii iuţi ai nopţii sparg în zare
În două norii, şi acolo-n zare
Al Aurorii crainic se năzare.
Cînd el s-arată, tristele năluci
Reintră-n gropi, şi duhurile rele
Ce dorm subt ape-adînci, precum şi-acele
Ce zac înmormîntate la răscruci
S-ascund în lumea lor de viermi, de groază
Să nu le-apuce ziua să le vază.

OBERON

Ci noi nu sîntem spirite de rînd...
Eu sînt cu favoritul Aurorii
Prieten bun, şi pot, ca vînătorii,
Să vîntur văi şi codri pînă cînd
Din ale răsăritului portaluri,
Deschise-asupra lui Neptun, mijeşte
Strălucitoarea zi şi poleieşte
Cu aur galben verzile lui valuri.
Oricum dă-i zor, pînă se face zi
Să descurcăm ce-ai încurcat aci.

(Iese în dreapta.)

SCENA a XXIV-a

PUCK, apoi LYSANDER şi DEMETRIUS

PUCK

Puck aici, Puck colea,
Puck îi poartă-aşa cum vrea,
Peste munţi şi văi hai-hui
Şi toţi ştiu de frica lui !
Iată-l pe unul !

LYSANDER

Hei, unde eşti, Demetrius, voinice !
Răspunde, unde eşti ?

PUCK

Aici, amice !
Aici ! Tu unde eşti ? Unde-ai fugit ?

LYSANDER

Am să te-ajung numaidecît !

PUCK

Urmează-mă pe-un loc mai porivit !

(LYSANDER iese urmărind glasul lui PUCK.)

DEMETRIUS

Lysander, bun de gură, slab la faptă !
Hai, laşule ! Vorbeşte ! Nu-mi răspunzi ?
În care tufă capul ţi-l ascunzi ?

PUCK

Poltron ce ia de martore pe stele
Şi fuge-apoi de groaza spadei mele !
Tu povesteşti cu tufele ; te lauzi
Că lupţi cu mine, şi nu vii ! Hei, n-auzi ?
Am să te bat, copile, cu-o nuia !
Cel care trage spada-n contra ta
Se necinsteşte !...

DEMETRIUS

Acolo erai ?

LYSANDER

Da ! Ia-te după glasul meu, de vrai
Să pui curajul tău la încercare !

(Se-ntoarce înapoi.)

Mereu mă strigă, merg pe urma lui
Şi cînd îl caut, ia-l de unde nu-i.
Mişelul e mai iute de picioare,
Am alergat cît am putut de iute,
Dar alergă mai iute, ticălosul !
Am rătăcit pe căi necunoscute
Şi grele, fără să-mi răzbun ponosul !
Simt că un somn de neînvins mă fură.

(Se culcă la pămînt)

O, vino mai degrabă, dulce zi !
Îndată ce lumina ta cea sură,
Căzînd pe ochii mei, mă va trezi,
Îl voi afla pe cel ce mă desfide
Şi spada între noi doi va decide !

(Adoarme.)
(PUCK şi DEMETRIUS se-ntorc.)

PUCK

Hoho ! Hoho ! Poltron, de ce nu vii ?

DEMETRIUS

Aşteaptă dacă ai curaj. Îţi place
Să fugi mereu cînd colo, cînd dincoace,
Nu îndrăzneşti să stai pe loc şi nici
Să-mi stai în faţă ! Unde eşti ?

PUCK

Aici !
Poftеşte !

DEMETRIUS

Rîzi de mine ! Dar să ştii
Că-mi vei plăti-o scump mîni dimineaţă
De ne-om găsi vreodată faţă-n faţă !

Te las de-acuma. Poți să-ți vezi de cale
Fiindcă obosala mă doboară,
Dar mîne, unul din noi va să moară !

(Se culcă la dreapta și adoarme.)
(Intră HELENA.)

HELENA

O, noapte tristă, fără de sfîrșit !
O, de s-ar scurge ceasurile tale !
O, strălucește, soare, -n răsărit
Spre a-mi lumina pe drum spre-Atena iarăși,
Departe de mișeii mei tovarăși.
Tu, somn ușor, ce-adeseori alină
Durerile cele mai grele, vină
Și pănă ce lumina va să vie
O, fură-mă pe mine însămi, mie !

(Adoarme și ea în dreapta.)

PUCK

Pînă-acum nu-s decît trei !
Mai lipsește una ! Dar
Iat-o ! Prăpădită ce-i !
Cupidon ești un șirengar !
Cum prostești tu pe femei !

HERMIA

Niciciînd n-am fost așa nenorocită
Și-atît de obosită ca acum !
Abia mă mișc de rădăcini rănită
Și nu mai pot : am să mă culc aci
Să dorm pănă se face dimineață
Și dacă ei în sonde s-or lovi,
O, cer ! păzește-a lui Lysander viață !

(Adoarme în dreapta.)

PUCK

Dormi pe jos
Sănătos
Am să-ți fac
Eu de leac
Cu-acest suc miraculos !

(Apasă buruiana pe ochii lui Lysander)

Cînd tresari
Rîde-i iar
Celei cari
Te-nchinai
Și să-i fii-n veci credincios !
Și-atunci se va-mplini zicala veche :
Tot insu-și va găsi a lui păreche,
Orice tigaie-și va găsi capacul
Și petecul și-l va găsi tot sacul
Și toate-or merge cum le taie capul !

(Iese prin dreapta.)

SCENA a XXVI-a[1]

TITANIA, BOTTOM, ZÎNE. Numaidecît apoi OBERON, nevăzut, în fund pe costișă. LYSANDER, DEMETRIUS, HELENA

TITANIA

O, vin' pe-acest scump așternut de flori !

(Se așază cu BOTTOM pe dîmbul de flori)

Vreau să-ți dezmierd obrazul tău plăcut,
Să-ți încunun drăguțul tău căpșor
Cu trandafiri mașcați, stropiți de rouă,
Și-apoi, odorul meu, vreau să-ți sărut
Urechile frumoase amîndouă !

[1] În revistă numerotare greșită. Aceasta trebuia să fie scena a XXV-a.

BOTTOM

(cu o cunună de flori pe cap)

Unde e Măzăriche ?

MĂZĂRICHE

Iată-mă-s !

BOTTOM

Scarpină-mă-n ceafă, te rog, Măzăriche ! Unde-i musiu Păinjeniș ?

PĂINJENIȘ

Iată-mă-s ! [1]

BOTTOM

Musiu Păinjeniș, dragă musiu, prinde armele-n mînă, omoară-mi albina ceea cu pulpe roșii care stă pe scaiete, colea ; și adă-mi punga ei de miere. Dar nu te-nfierbînta prea mult, drăguță, în această ispravă și, Păinjeniș, ia sama să nu se spargă punga cu miere. Mi-ar părea grozav de rău să te văd năclăit de miere. Unde-i Firicel-de-Mușstar ?

FIR-DE-MUȘTAR

Iată-mă-s !

BOTTOM

Băiete, lăbuța ta aici, musiu Fir-de-Mușstar ! Lasă reverențele, te rog, dragă Firicel-de-Mușstar.

FIR-DE-MUȘTAR

Ce porunciți ?

[1] În revistă, replica lipsește de sub numele personajului.

BOTTOM

Nimic, drăguțule. Doar să-i ajuți Măzărichei la scărpinat. Cată să merg la bărbier, drăguță ; căci mi se pare că mi-a crescut o claie de păr pe obraz și sînt de felul meu un măgar foarte subțire ; cum mă mănîncă puțin capul, trebuie numaidecît să mă scarpin.

TITANIA

Nu vreai puțină muzică, iubite ?

BOTTOM

Am o ureche destul de muzicală ; zi-i să aducă cleștele și cheile.

TITANIA

Iubitul meu cel dulce, nu ți-e foame ?

BOTTOM

Ba pe legea mea, aș mînca o mînă de ovăz uscat, și mi-ar fi poftă și de fîn proaspăt. Ah, fînul bun, fînul parfumat e delicios.

TITANIA

Am eu o zînă care-ți poate-aduce
Din magazia veveriței nuce.

BOTTOM

Mi-ar tigni mai bine un pumn, două, de mazăre boabe. Dar, vă rog, să nu se mai deranjeze nimenea. Simt că mă fură somnul.

TITANIA

O, dormi, pe cînd eu te-mpresor cu brațul !
Plecați la rosturile voastre, zîne !

(Zînele dispar.)

Tot astfel rourusca parfumată
Îmbrățișază rugul de pădure
Și iedera lingușitor cuprinde
Al ulmului trunchi noduros și aspru.
Ah, cît te-ador ! Cum te-ndumnezeiesc !

(OBERON intră-n scenă. PUCK vine din dreapta.)

SCENA a XXVII-a

OBERON

Ei, Puck, bine-ai venit ! Vezi ce idilă !
De nebunia ei mi-e totuși milă.
Și parcă-ncepe-acum să-mi facă rău :
Mai adineauri chiar am întîlnit-o
Cătînd pe-aci miresme-adormitoare
Pe seama-acestui mîrșav nătărău.
M-am mîniat atunci și-am dojenit-o
Cu vorbe aspre și usturătoare,
Căci cu ghirlănzi de flori împresurase
Stupidul cap cu tîmplele păroase ;
Și-aceeași rouă, care strălucea
Ca un șirag de perle-orientale,
Acuma-n stropi întunecați cădea
De-a lungul vestejitelor petale,
Ca niște lacrămi stoarse de rușine...
Dar după ce-am mustrat-o mult și bine,
Cînd umilită și cu vorbe bune
Mă agrăi, cătînd să mă îmbune,
Eu i-am cerut copilul ; ea mi-l dete
Și porunci la una dintre fete
Să-l ducă în împărăția mea...
Acum că pajul e al meu, aș vrea
S-o mîntui de orbirea-i nebunească...
Ridică, dragă Puck, această mască
Străină de pe tidva ăstui prost,
Ca deșteptat, ca și ceilalți tovarăși,
Să se întoarcă la Atena iarăși

Încredințat că vis urît a fost
Tot ce i s-a-ntîmplat în noapte-aceasta.
Dar mai întăi merg să-mi dezleg nevasta.

(Atinge cu o buruiană ochii TITANIEI)

Fă-te iarăși ce erai,
Vezi din nou precum vedeai,
Pentru ca prin Oberon
A Dianei floare castă
Să învingă cea nefastă
Roșie-a lui Cupidon
Titania, trezește-te din somn,
Crăiasa mea cea dulce !

TITANIA

Oberon,
Ce bazaconii am văzut în vis !
Părea că mă-ndrăgisem de-un măgar !

OBERON

Acolo zace-amicul tău ! Privește-l.

TITANIA

Cum s-a-ntîmplat aceasta ? Cum se poate ?
Ce hîd îl văd acuma ochii mei !

OBERON

Tăcere, Puck, ia capul binișor.
Titania, zi muzicei să vină
Și să înceapă-o melodie lină,
Și-un somn mai greu ca somnurile toate
Cuprindă-aceste cinci ființi culcate,
Legînd cele cinci simțuri ale lor !

TITANIA

Înceapă muzica adormitoare !

PUCK

Cînd vei deschide ochii tăi de prost,
Să te cruceşti gîndindu-te ce-ai fost !

OBERON

Hai, ziceţi, cîntăreţilor ! Tu vină
Să ne-mpăcăm, frumoasa mea regină.
Mîni pe la miezul nopţii, tu şi eu,
Vom dănţui la nunta lui Theseu
Şi-i vom aduce spor şi bucurie
În fericita lor căsătorie.
Tot în aceeaşi seară se cunună
Părechile ce dorm aci-mpreună.

PUCK

Crai al zînelor, ne-am dus :
Cîntă ciocîrlia sus !

OBERON

Hai, regină, în tăcere,
După umbra care piere,
Să călătorim mai iute.
Decît sfera lunei mute.

TITANIA

Haidem şi în zbor să-mi spui
Cum se face că zăcui
Pe pămînt aci-ntre flori
Între simpli muritori ?

(Ies. Cornuri de vînătoare în culise.)
THESEU, HIPPOLYTA, EGEU, suită de vînătoare

THESEU

Să meargă unul dintre voi să cate
Pe pădurar ; căci slujba dimineţii
De mîni, ce-o datoram, am împlinit-o.

Şi cum s-arată ziua, Hippolyto,
Vei asculta concertul haitei mele.
Purtaţi bătaia cînilor la vale
Spre-apus. — Dar staţi ! Ce văd ? Cine-s aceştia ?

EGEU

Copila mea, stăpîne, doarme-aci ;
Acesta e Lysander ; celălalt
Demetrius ; dincoace e Helena,
Copila lui Nedar. Mă minunez
Că-i văd aci pe toţi patru-mpreună !

THESEU

Pesemne s-au sculat de dimineaţă
Să celebreze maiul şi, aflînd
De planul nostru, au venit aci
Să fie faţă la serbarea noastră.
Dar zi, Egeu, nu-i asta ziua-n care
Hermia trebuia să se declare ?

EGEU

Ba da, stăpîne.

THESEU

Cheamă vînătorii
În sunete de corn să mi-i deştepte.

(Sunete de corn în culise.)
DEMETRIUS, LYSANDER, HERMIA şi HELENA
(se deşteaptă şi sar în sus).

THESEU

Ei ! bună ziua ! Sfîntul Dragobete
Trecu, şi-aceste păsărele-acum
Se-mpărechează-abia ?

LYSANDER

Iertare, doamne !

(Cad cu toţii în genunchi.)

THESEU

Sculaţi-vă cu toţii ! Vă ştiam
Rivali neîmpăcaţi. Deci cum se face
Că aţi căzut aşa frumos la pace ?
Şi cum se poate două uri să doarmă
Alături făr-a face uz de armă ?

LYSANDER

O, duce, mintea mea, buimacă încă
De somn, pluteşte între vis şi viaţă.
Dar ca să-ncep (căci vreau să spun cum este,
Şi-mi pare că-mi aduc aminte-acuma),
Cu Hermia venisem. Planul nostru
Era să părăsim pe veci Atena,
Punîndu-ne la adăpost de legi.

EGEU

Ajunge ! Duce ! Ştii acum de-ajuns.
Surghiunul vor, surghiun asupra lui !
Voiau să fugă, o, Demetrius !

DEMETRIUS

Stăpîne, de la fata cea frumoasă
A lui Nedar aflai de fuga lor
Şi planul de-a s-ascunde-aci-n pădure.
Eu, furios, i-am urmărit ; Helena,
Aprinsă de iubire, m-a urmat,
Dar nu pot şti prin ce putere, duce,
(Căci e-o putere supraomenească),
Amorul ce-l simţeam pentru Hermia
S-a risipit şi s-a topit ca spuma,

Aşa că pentru mine este-acuma
Ca amintirea unei jucării
Ce mă-ncînta, pe cînd eram copil.
Acum credinţa, dorul inimii,
Tot ce m-atrage, tot ce mă desfată
E doar Helena, preafrumoasa fată
A lui Nedar. 'Nainte de-a vedea
Pe Hermia, era aleasa mea :
Acum re-ntors la dînsa, voi rămîne
Helenei credincios pe veci, stăpîne !

THESEU

Norocul vă slujeşte de minune,
Copiii mei ! Vom mai vorbi pe urmă
De minunata voastră întîmplare.
Tu pîn-atunci, Egeu, te vei supune
Voinţei mele. Chiar acum, în templu,
Perechile acestea, dimpreună
Cu noi, vor fi unite pe vecie !
Şi cum e dimineaţa-naintată
Rămîne vînătoarea pe-altădată !
Veniţi toţi la Atena. Trei perechi !
Va fi cu-atît mai mîndră sărbătoarea !
Să mergem, Hippolyto !

(THESEU, HIPPOLYTA, EGEU şi suita ies prin stînga.)

DEMETRIUS

Tot îmi pare
Aşa de mic, aşa nelămurit
Ca nişte munţi pierduţi departe-n zare...

HERMIA

Eu parcă m-aş uita ponciş : văd dublu.

HELENA

Eu tot așa. Demetrius pe care
L-am regăsit îmi pare-un juvaer
Ce-ar fi al meu și parcă nu-i al meu !

DEMETRIUS

Eu parcă dorm și încă mai visez.
N-a fost aci acuma bunul duce
Și nu ne-a dat poruncă să-l urmăm ?

HERMIA

A fost și tatăl meu.

HELENA

Și Hippolyta.

LYSANDER

Ne spuse parcă să-l urmăm la templu.

DEMETRIUS

Deci nu visăm : să mergem ! Și pe drum
Vom mai vorbi de visurile noastre.

(BOTTOM se deșteaptă.)

SCENA a XXVIII-a

BOTTOM

Dacă-mi vine replica, strigați-mă și răspund... Textul meu zice : „Preafrumosul meu Pyram". — He ! Ho ! Petre Quince, cîrpaci de foale ! Ce Dumnezeu ! Au plecat și m-au lăsat dormind. Am avut un vis nemaipomenit ! Stă mintea omului în loc și nu poate să povestească asemenea vis ! Ar trebui ca omul acela să fie măgar ca să încerce așa ceva ! Se făcea parcă eram... nimeni nu poate spune ce... se făcea parcă eram... și se făcea parcă aveam... dar ar trebui să fii o paiață-n costum tărcat să cauți să explici ce mi se părea că eram. N-a mai fost ochi omenesc, n-a mai văzut ureche omenească, n-a mai gustat mînă omenească, n-a mai istorisit vreodată asemenea vis. Am să-l pun pe Petre Quince să-mi scrie o baladă cu visul acesta al meu... Se va zice : Visul lui Bottom, și am s-o cînt la sfîrșitul piesei, în fața ducelui ; ori — poate să pară și mai plăcută — am s-o cînt în momentul cînd Thisbea își dă duhul.

(Iese prin față în dreapta.)

ACTUL III

Scenerie ca în actul întâi.
După apusul soarelui. De pilastrul din colţ al palatului, spre fundul scenei, spînzură-n înălţimea frizei o candelă de ulei care abia luminează scena.

SCENA I

Intră THESEU, FLUTE, SNOUT, STARVELING şi QUINCE

QUINCE

Aţi trimis acasă la Bottom ? Încă tot nu s-a mai întors ?

STARVELING

Nu se ştie nimic despre el. De bună samă e fermecat.

FLUTE

Dacă nu vine, piesa e compromisă. Nu se poate juca, nu-i aşa ?

QUINCE

Firește ! Nu-i în toată Atena un al doilea care să poată juca pe Pyram.

FLUTE

Nu, asta se ştie, e cel mai de talent dintre toţi meşteşugarii din Atena.

QUINCE

Şi cel mai chipeş. Amorez, ferească Dumnezeu ! E un lucru de nimic.

(Intră SNUG.)

SNUG

Maestre, ducele se-ntoarce de la templu ; mai vin cu el două-trei perechi de cavaleri şi dame, cununaţi totodată. Dacă am putea să dăm reprezentaţia, ne-ar bate fericea !

QUINCE

O, dragă Bottom ! Ţi-ai pierdut cele şase drahme pe zi, pe care puteai să le ai o viaţă-ntreagă ! Că mai puţin de şase drahme nu putea să capete, şi dacă ducele nu i-ar da şase drahme pe zi pentru Pyram, mă spînzur ! Şase drahme pe zi e nimica toată !

(Intră BOTTOM.)

BOTTOM

Unde-s băieţii ? Unde-s logofeţii ?

QUINCE

Bottom ! Ce zi colosală ! Ce zi cu noroc !

BOTTOM

Scumpi maeştri, aş putea să vă spun cîte-n lună şi-n soare. Dar mai bine nu mă-ntrebaţi, căci dacă v-aş spune, n-aş mai fi atenian de omenie. Şi cu toate astea, nu fac decît să vă povestesc ce-am păţit.

QUINCE

S-auzim, dragă Bottom !

BOTTOM

Pune-ți pofta-n cui ! Atît vă spui că ducele a cinat. Îmbrăcați-vă. Puneți-vă băieri bune la bărbi și nojițe bune la papuci ! Ducele vine. Fiecare să-și repete rolul, căci ca să nu mai lungim vorba, piesa noastră a fost aleasă ! În orice caz, Thisbea să se primenească ; și cel care face pe leul să nu-și roadă unghiile, care trebuie să-i atîrne afară ca niște gheare de leu. Și, scumpii mei confrați, nu mîncați ceapă, nici usturoi ; avem de spus lucruri frumoase și nu mă îndoiesc că ducele, auzindu-le, va spune că e o comedie foarte dulce... Nici o vorbă mai mult, și înainte ! Vine ducele !

(Toți ies prin dreapta.)

SCENA a II-a

THESEU, HIPPOLYTA, curteni și suita (vin din dreapta și stînga pe scări în fund. În frunte, purtători de torțe și muzicanți, cu flaute, clarinete și trompete. Muzicanții rămîn sus, purtătorii de torțe se împart în spațiul ce-l au de luminat.)

HIPPOLYTA

O, soțul meu, ce spun aceștia este
Cu-adevărat ciudat.

THESEU

Mai mult ciudat
Decît adevărat. N-am pus temei
Pe basmele cu zîne niciodată.
Lunaticii, poeții și smintiții
Mint mai presus de orice-nchipuire.

Cutare vede draci mai mulți ca-n iad ;
Acesta e nebunul. Altul care
E-ndrăgostit, în frenezia lui,
Zărește a Helenei frumusețe
Pe fruntea unei negre egiptene.
Poetul, cînd își rătăcește ochii
Scînteietori de pe pămînt la ceruri,
Din ceruri pe pămînt, întruchipează
Atîtea lucruri care nu viază ;
Ia pana — le dă suflet și dă nume
Unor nimicuri care nu-s pe lume !
Deșarte jocuri ale fanteziei !

HIPPOLYTA

Dar cele ce ne-au povestit de-azi-noapte
Și ce s-a petrecut cu ei arată
Că nu-s numai închipuiri deșarte,
Oricît ni s-ar părea de minunate !

(Intră LYSANDER, HERMIA, DEMETRIUS, HELENA.)

THESEU

Vin logodiții sprinteni și voioi !
Noroc, prieteni ! Zile fericite
Cum le doriți !

LYSANDER

Mai fericiți, o, duce,
Fiți voi la drum, la prînz și-n așternut !

THESEU

Veniți ! Să-nceapă muzica și danțul !
Maestrul nostru de petreceri unde-i ?
Ce desfătări ca să ne treacă vremea
S-au pregătit ? Chemați pe Philostrat !

PHILOSTRAT

Aci, mărite duce !

THESEU

Ce petreceri
Ai pus la cale pentru astă-seară ?
Ce muzică și danțuri ? Cum putem,
De nu prin veselie, să-nșelăm
Greoiul pas al vremii ?...

PHILOSTRAT

Iat-o listă.

THESEU

Văd „Lupta cu centaurul, cîntată
Pe harfă de un comic din Atena".
E-o poveste veche și pe care
I-am spus-o mai demult miresei mele
Spre gloria lui Hercul, ruda mea.

(Citind)

„Revolta cetei de bacante bete
Cari sfîșie pe cîntărețul trac."
E-o piesă care s-a jucat
Cînd m-am întors biruitor din Theba.

(Citind)

„Acele nouă muze ce bocesc
Știința decedată-n sărăcie."
Firește, vreo satiră mușcătoare,
Vreo critică ; nu prea se potrivește
Cu veselia unei nopți de nuntă.

(Citind)

„O scenă scurtă și plictisitoare
A lui Pyram și-a preafrumoasei Thisbea.
Preatristă comedie..." Trist și comic ?
Scurt și plictisitor ? E, cum s-ar zice,
O gheață caldă și-un omăt fierbinte, —
Ciudată-mpărechere de cuvinte !

PHILOSTRAT

E-o piesă de vreo zece vorbe ;
Dar, pentru zece vorbe chiar, prea lungă
Și foarte plicticoasă, prin urmare.
Nici un cuvînt nu e la locul lui,
Nici un actor în rol... Și-i tragică,
Stăpîne, pentru că în piesa-aceasta
Pyram se sinucide : ceea ce,
Mărturisesc, pe cînd se repeta,
Îmi stoarse lacrămi, însă nu de jale,
Ci lacrimi cum n-a mai vărsat vreodată
Nici veselia cea mai zgomotoasă.

THESEU

Și cine sînt aceia care-o joacă ?

PHILOSTRAT

Bărbați cu palma aspră cari lucrează
Aci-n Atena, cari — de cînd sînt ei —
Nu și-au muncit cu-astfel de lucruri mintea
Și cari-acuma cea dintăia dată
Și-au chinuit memoria, s-o poată
Juca în fața voastră-n astă-seară.

THESEU

S-o auzim.

PHILOSTRAT

O, nobilul meu duce !
Nu-i vrednică de noi. Am ascultat-o
Și nu-i nimica, nu-i nimic de ea.
Doar numai poate de-ați simți plăcere
Văzînd ce-amarnic s-au trudit, sărmanii,
Spre-a vă sluji-n ăst chip.

THESEU

Vreau s-o ascult.
Nimic nu-i rău pe lume, cînd porneşte
Din zel curat şi din intenţii bune.
Chemaţi actorii ! Doamnelor, poftiţi !

HIPPOLYTA

Nu-mi place să privesc cum neputinţa
Se zbuciumă-n zădar, cînd sîrguinţa
Nu-i ajutată de-nsuşiri firești.

THESEU

Dar, Hippolyta mea, n-o să priveşti
Aşa ceva.

HIPPOLYTA

Nu spune Philostrat
Că n-au habar de ce voiesc să joace ?

THESEU

Cu-atît mai mult socot că li se cade
Recunoştinţa noastră. De vor face
Greşeli oricît de mari şi de tot felul,
Le voi ierta cu bucurie zelul,
Făr-a căta să-l judec după roade...

PHILOSTRAT

Măria-sa binevoieşte dar ?
Prologu-i gata.

THESEU

Spune-i să-nceapă.

(PROLOGUL intră.)

SCENA a IV-a[1]

PROLOGUL

De v-aducem supărare, ne veţi crede, - aşa sperăm ;
Că nu vrem nicicum prin jocul nostru să vă supărăm.
Ci ca să vă dăm dovada de ce ştim şi ce putem
Asta e şi cel din urmă şi întăiul scop ce-avem.
De veneam spre-a vă displace, n-am mai fi venit defel ;
De-a vă place ni-i unicul şi adevăratul ţel.
Nu pentru plăcerea voastră sîntem noi aci veniţi,
Spre-a vă face ca să plîngeţi sînt actorii pregătiţi.
Dar vedeţi-i şi pe urmă, după ce-i veţi fi văzut,
Veţi putea atunci cunoaşte tot ce e de cunoscut.

THESEU

Nu prea e grămătic acest ştrengar !

LYSANDER

A cam luat-o peste cîmp, ca un armăsar nărăvaş, care nu ştie unde să se oprească. O bună învăţătură, mărite duce, nu ajunge să vorbeşti ; trebuie să ai şi măsură la vorbă.

HIPPOLYTA

În adevăr, a spus prologul întocmai cum ar cînta un copil din flaut. A scos sunete, dar fără cîntec.

THESEU

Rostirea lui a fost ca un lanţ încurcat, nu lipsea nici o verigă, dar toate alandala. Cine vine-acum ?

(PYRAM, THISBE, ZIDUL, LUCIU-DE-LUNĂ şi LEUL intră ca persoane mute din dreapta.)

[1] În revistă numerotare greşită : aceasta ar fi trebuit să fie scena a III-a.

SCENA a V-a

Cei dinainte, persoanele piesei

PROLOGUL

Poate-această povestire să vă mire, n-am ce zice,
Spectatori, păn' ce-adevărul vine totul să explice.
Omul ăsta e Pyramus, dacă vreţi cumva să ştiţi,
Thisbea e-această fată preafrumoasă ce-o priviţi.
Omul plin de tencuială şi cu var mînjit pe-o parte
Este Zidul, urîciosul zid ce pe amanţi desparte.
Fericiţi cînd pot, sărmanii, prin a zidului spărtură
Pe furiş şi-n mare taină să-şi şoptească gură-n gură.
Omul ăsta cu fanarul, cu căţel şi mărăcine
Reprezintă luciul lunii : căci, notaţi aceasta bine,
Noaptea numai cînd din ceruri luna lumina de sus,
Se-ntîlneau Pyram şi Thisbea
la mormîntul lui Ninus.
Fiara asta cruntă, cărei leu îi place să se cheme,
Într-o noapte, cînd venise dulcea Thisbe
prea devreme,
A făcut-o ca să fugă şi-n acea sperietură
Ea, fugind, lăsă să-i cadă-n drum mantaua ei
pe care
Leul o mînji pe urmă cu însîngerata-i gură.
Tot atunci, Pyram, un tînăr blînd la chip,
roz-alb, apare ;
El găsi mantaua Thisbei credincioase sîngerată
Şi pe loc înfipse vîrful blestemat al spadei sale
Drept în inimă-i în care sîngele fierbea de jale.
Thisbea ce s-oprise-n umbra unor mure,
scoate-ndată
Junghiul şi muri. Şi-acuma Leul, Zidul,
Luciu-de-Lună
Şi amanţii-n mîndre stihuri-ce-a urmat
au să vă spună.

(PROLOGUL, THISBE, ZIDUL şi LUCIU-DE-LUNĂ ies prin dreapta.)

THESEU

Nu-mi vine-a crede că un leu vorbeşte.

LYSANDER

De ce, o, duce, n-ar vorbi un leu
Cînd sînt măgari atîţia care vorbesc ?

ZIDUL

În acest poem se-ntîmplă, că şi eu, numitul Snout,
Reprezint un zid, dar zidul ăsta, rog să fiu crezut,
Are crăpături şi găuri multe care pot lăsa
Să şoptească-ades în taină pe Pyram cu Thisbea sa.
Tencuiala, piatra, varul ce-l vedeţi, vădesc curat
Că sînt zid în toată legea, că sînt zid adevărat.
Iar la dreapta şi la stînga prin spărturile aceste
Îşi şoptesc fricos amanţii amoroasa lor poveste.

THESEU

Se poate cere de la var şi tencuială şi o perucă să se exprime mai frumos ?

DEMETRIUS

N-am mai ascultat niciodată, stăpîne, zid aşa de duhliu !

THESEU

Pyram s-apropie de zid. Tăcere !

PYRAM

Noapte neagră la culoare, noapte groaznică ce vii,
Noapte care totdeauna eşti pe loc ce nu e zi !
Noapte ! noapte ! noapte tristă ! noapte ! noapte !
Vai ! mă tem
C-a uitat să vină Thisbea, la-ntîlnirea ce-o avem ;
Iar tu, zidule, o dulce zid drăguţ, care te ţii
Între casele bătrîne şi desparţi pe-ai lor copii,

Zidule ! O, zid simpatic ! Dulce zid frumos, mi-arată
O spărtură-a ta prin care ochii mei pot să străbată.

(ZIDUL își resfiră degetele.)

Mulțumesc, o, zid prieten ! Jupiter te aibă-n pază !
Dar ce văd ? Nu văd pe Thisbea mea iubită !
Ce-nsemnează ?
Zid afurisit, nu zăresc comoara mea.
Blestemată fie-ți piatra, dacă mă tratezi așa !

THESEU

Îmi pare că și zidul s-ar cădea
Să blesteme, căci, chipurile, simte.

PYRAM

Nu, asta nu, mărite doamne ! „Dacă mă tratezi așa" e replica Thisbei. Ea va intra în scenă și eu voi pîndi-o prin zid. Veți vedea că e tocmai așa cum zic. Iat-o că vine.

(Intră THISBE.)

THISBE

Zidule, ce-atît de-adesea în amara clipă cînd
Mă despart de mîndrul Pyram, tu m-auzi
cum gem plîngînd,
Gura-mi de cireașă-adesea se apleacă să-ți sărute
Pietrele cu tencuială și cu var și-n veci tăcute !

PYRAM

Pare că zăresc o voce... În spărtură mă reped
Să aud figura Thisbei...

THISBE

Ah, tu ești, Pyrame, cred.

PYRAM

Crede ce poftești, iubito : sînt iubitul tău fidel
Ca Lymandru către Hera, ba chiar și mai și ca el !

THISBE

Eu-ți voi fi ca și Helena de fidelă, pînă mor.

PYRAM

Ceea ce era Saphala pentru Procrus, tu îmi ești !

THISBE

Eu, cum adora Saphala pe-al ei Procrus, te ador !

PYRAM

Dă-mi prin acest zid o gură, Thisbeo, dacă mă
iubești.

THISBE

Vai, sărut doar zidul numai, gura ta nu.

PYRAM

Vreai să vii
Azi la a lui Ninus groapă ?

THISBE

Pyram, viu de-oi fi-ntre vii !

ZIDUL

Care va să zică, eu m-am achitat de rol.
Neavînd deci ce mai face, zidul lasă locul gol.

(Iese ZIDUL, PYRAM și THISBE.)

THESEU

Care va să zică nu mai e nici un zid între cei doi vecini.

DEMETRIUS

Nici că se poate altfel, stăpîne, de vreme ce zidurile au urechi.

HIPPOLYTA

E cea mai desăvîrşită prostie pe care am auzit-o vreodată.

THESEU

Ce-i mai bun în genul acesta e jocul umbrelor şi tot ce-i rău nu mai este rău cînd s-amestecă fantazia.

HIPPOLYTA

Atunci fantazia dumitale lucrează, nu a lor.

THESEU

Dacă nu ne facem despre noi o idee mai rea, ca ei înşişi, pot trece drept oameni de toată cinstea. Iată că vin două nobile dobitoace : o lună şi un leu.

(Intră LUCIU-DE-LUNĂ şi LEUL.)

LEUL

Doamnelor, a căror inimi mici se fac mai mititele
Cînd zăresc cel mai mic şoarec care fuge pe podele,
Veţi sări în sus de spaimă, tremurînd ca varga, poate,
Cînd un răcnet straşnic leul din gîtlejul lui va scoate.
Deci aflaţi că eu sînt leul, Snug, de felul meu timplar,
Şi că nu-s, Doamne fereşte, leu şi nici leoaică chiar,
Căci de-aş da năvală-n scenă, ca un leu plin de turbare
V-aş înspăimînta degeaba şi-aş muri de supărare.

THESEU

Iată o fiară de treabă şi cu bună creştere.

DEMETRIUS

Cea mai excelentă bestie pe care-am văzut-o vreodată, stăpîne.

THESEU

S-auzim luna !

LUCIU-DE-LUNĂ

Ăst fanar înfăţişază luna cea încornorată.

DEMETRIUS

Ar trebui să poarte coarnele în frunte.

THESEU

Nu e crai-nou. Coarnele nu i se văd, pentru că e lună plină.

LUCIU-DE-LUNĂ

Ăst fanar înfăţişază luna cea încornorată
Şi cu mine dimpreună omu-n lună totodată.

THESEU

Asta-i greşeala cea mai mare din toate ; omul ar trebui să fie în lună : cum ar putea fi altfel omul din lună ?

DEMETRIUS

Nu poate, din pricina luminării : priviţi cum fumegă opaiţul.

HIPPOLYTA

Sînt sătulă de luna asta, aş vrea să se schimbe ca de obicei.

THESEU

Socotind după slaba lumină a minţii sale, ai crede că stă s-apună. Dar totuşi trebuie să fim politicoşi şi cu rînduială şi s-aşteptăm pînă-i vine ceasul.

LYSANDER

Zi mai departe, lună !

LUNA

Tot ce-am zis e că fanarul acesta e luna ; eu omul din lună ; crosnia aceasta de mărăcine e-a mea și cățelul de asemenea.

DEMETRIUS

Toate astea ar trebui să fie în fanar, deoarece sînt în lună. Dar... tăcere ! Iată pe Thisbea !

THISBE

Ninus zace-aci în groapă, însă unde e Pyram ?

LEUL

(răcnește)

O !

DEMETRIUS

Bine-ai răcnit, leule !

THESEU

Bine-ai fugit, Thisbeo !

HIPPOLYTA

Bine luminezi lună ! În adevăr, luna străluce cu multă bunăvoință.

(LEUL sfișie mantaua THISBEI și pleacă.)

THESEU

Bine sfișii, leule !

DEMETRIUS

Iată-l și pe Pyram.

LYSANDER

Și leul s-a făcut nevăzut.

PYRAM

Dulce lună ! Lăudate fie-ți razele de soare !
Lăudată și lumina vie și strălucitoare,
Căci la al lunii tale grațios torent de aur
Pot zări pe credincioasa Thisbe, scumpul meu tezaur !
Însă, vai, nenorocire !
Ce zăresc aci ? O, cer !
Ce zărește-a ta privire,
O, sărmane cavaler ?
Cum se poate-așa ceva ?
O, sărmana mea iubită,
Puico ! Buna ta manta
E de sînge, vai, mînjită !
Furii crude, apăreți,
Smulgeți, rupeți și tăieți
Firul tristei mele vieți !

THESEU

Jalea asta la moartea unui prieten bun mai că te face să plîngi.

HIPPOLYTA

Mărturisesc că-mi pare foarte rău de bietul Pyram.

PYRAM

Pentru ce, natură, oare, ai adus pe lume lei ?
Pentru ca un leu să-mi rupă a vieții mele floare ?
Ea... aceasta... nu... nu fuse cea mai mîndră
din femei,
Care-a strălucit vreodată pe acest pămînt,
sub soare ?

Porniţi potop de jale,
O, lacrime, la vale !
Tu, spada mea săracă,
Ieşi repede din teacă
Şi vino să te-mplînt
Aci în sînul stîng.
În care-i inima !
Aşa ! Aşa ! Aşa !
Acum un mort eu sînt
Cu trupul la pămînt,
Şi sufletul în cer !
Astîmpără-te, limbă,
Mergi, lună, şi te plimbă !
Mor ! Mor ! Mor ! Mor şi pier !

(LUCIU-DE-LUNĂ dispare.)

(Marcia funebre.)

HIPPOLYTA

Cum se face că luna s-a dus mai înainte de a veni Thisbea să-şi găsească amantul ?

THESEU

Îl va găsi la lumina stelelor. Iat-o !

(Intră THISBE.)

Şi cu bocetul se-ncheie şi piesa.

HIPPOLYTA

Eu aş crede că n-ar trebui să bocească prea mult pe urma unui asemenea Pyram ; n-ar strica s-o mai scurteze.

DEMETRIUS

Cred că o molie n-ar atîrna mai greu la cîntar decît Pyram cu Thisbea lui cu tot.

LYSANDER

Mi se pare că ochii ei dulci l-au şi zărit.

THISBE

Oare dormi tu, copilaş ?
Hai, deşteaptă-te ! Ei aş !
Ce ? Mort ? Spune un cuvînt !
O, Pyrame, ce-ai făcut ?
Nu răspunzi ? Rămîi tăcut ?
Înveli-va un mormînt
Ochii tăi dulci şi senini !
Şi sprincenele de crini,
Şi figura-ţi drăgălaşă,
Nasul tău ca o ciraşă
Nu mai sînt, ah, nu mai sînt !
Biată inimă se frînge,
Frînge-te şi nu mai bate !
O, veniţi voi trei surate
Cu-ale voastre mîni fatale
Şi ca laptele de pale,
Şi muiaţi-le în sînge,
Pentru că tăiarăţi, Parce,
Firul scump al vieţii sale.
Limbă, stai şi nu mai toarce !
Vino, spadă sîngerată
Şi a sînului zăpadă
Cu-ascuţişul tău sfîşi-o !
Astfel Thisbe fu să cadă !
Mor ! Adio ! Mor ! Adio !

THESEU

Luna şi leul au rămas să înmormînteze morţii.

DEMETRIUS

Da, şi zidul tot aşa.

BOTTOM

Nu, nicidecum. Zidul care despărţea pe părinţii lor s-a dărîmat. Dacă doriţi acum să vedeţi...

EPILOGUL

Sau să auziți un dant bergamasc jucat de doi comedianți din trupa noastră ?

THESEU

Nici un epilog, vă rog ; piesa dumneavoastră n-are nevoie de apologie. Nu vă scuzați. Actorii fiind morți, e de prisos să mai fie fluierați. Dacă acela care a scris piesa ar fi jucat rolul lui Pyram și s-ar fi spînzurat de brîul Thisbei, ar fi fost o tragedie foarte frumoasă ; și aceasta este, nu-i vorbă, destul de frumoasă și foarte bine jucată. Începeți mai bine dantul bergamasc și lăsați epilogul.

(Dans de clovni.)

Cu glas de-aramă miezul nopții sună,
E ora cînd stafiile se-adună.
Prieteni, la culcare ! Căci mă tem
Că toată vremea care o veghem
În noaptea aceasta mîni o vom dormi,..
La revedere ! Somn ușor, copii !
De-aci-nainte — încă cincisprezece
Voioase zile-n șir vom tot petrece.

(Toți intră în palat. LYSANDER, HERMIA, DEMETRIUS și HELENA ies prin dreapta.)

SCENA a VI-a

PUCK

Rage-acuma hămesit
Leul ; urlă-n lună lupul
Și plugarul obosit
Își dedă odihnei trupul.
Leneș pîlpăie văpaia
Pe tăciuni, cobind a moarte,
Țipă-n turnuri cucuvaia.

Ceasul tainic nu-i departe
Cînd strigoii-n țintirim
Ies din gropi întredeschise ;
Iară noi, silfi ce-nsoțim
Carul Hecatei, cu vise
Pe furiș goniți de soare
Și ne-mprăștiem ca vise
După umbrele fugare.
Nici un șoricel nu strice
Pacea astei case sfinte.
Eu-s trimis cu-o măturice
Ca să mătur dinainte
Și să fac curat aice.

(Intră OBERON, TITANIA, ZÎNE.)

OBERON

Răspîndiți ca o lucoare
Dulce-a unui foc ce moare,
Zîne, și porniți în zbor
Și dansați apoi ușor !

TITANIA

Cîte-o notă-ngîne-n cor
Fiecare vorbă a mea,
Pînă ce n-o rămînea
Nesfințit nici un locșor.

(Cîntece și dant.)

OBERON

Mergeți păn' la revărsatul
Zorilor prin tot palatul.

(ZÎNELE intră-n palat.)

Iară noi vom cerceta
Cel mai mîndru pat de nuntă,
Ca feriți de soarta cruntă
Fericiți să viețuiască
Cei ce-n el au să se nască.

Iar perechile tustrele
Să-şi rămînă-n veci fidele
Şi să aibă-n toate spor
Şi noroc cu pruncii lor.
Zînele, pănă se face
Zi, cu roua de pe văi
Să sfinţească-aceste-odăi,
Răspîndind o dulce pace.
Ca-n aceste săli măreţe,
Gloria să strălucească
Şi-o eternă tinereţe
Pe stăpîni să-i fericească !

(ZÎNELE se-ntorc din palat.)

Şi acum,
În zbor, la drum !
Ne-ntîlnim iar în amurg !

PUCK

Dacă umbre, ce sîntem,
V-am adus vreo supărare,
Credeţi (şi atunci avem
Un cuvînt de apărare)
Că în somn v-au apărut
Toate cîte le-aţi văzut.
Şi atunci povestea noastră
Nu-i decît un sarbăd vis
Care nu va fi proscris
De bunăvoinţa voastră.
Dar pe numele meu bun
Şi cinstit, mă jur eu, Puck,
În curînd am să v-aduc
Ceva nou şi mult mai bun.
De n-o fi aşa cum spun,
Puck rămînă de minciună.
Puck e hotărît să facă
Tot ce poate să vă placă.
Şi acuma, noapte bună
Tuturor şi nu plecaţi
Pănă ce n-aplaudaţi !

ROMEO ŞI JULIET.

PERSOANELE

ESCALUS, ducele de Verona
PARIS, rubedenia acestuia
CONTELE MONTAGUE } șefii celor două case învrăjbite
CONTELE CAPULET }
CAPULET al II-lea
ROMEO, fiul lui Montague
MERCUTIO, rubedenie a ducelui
BENVOLIO, nepot al lui Montague
TYBALT, nepot al contesei Capulet
LORENZO } călugări franciscani
FRATELE IOAN }
BALTAZAR, servitorul lui Romeo
SAMSON } servitorii lui Capulet
GREGORIO }
ABRAHAM, servitor al lui Montague
PETRE
UN PAJ al contelui Paris
UN APOTECAR
CONTESA MONTAGUE
CONTESA CAPULET
JULIETA, fiica acesteia
DOICA Julietei
Un ofițer, muzicanți, gardieni, suită ducală și a conților Capulet și Montague, cetățeni, măști etc.

Acțiunea: Verona; la începutul actului al cincilea, în Mantua.

ACTUL I

PROLOG

(Intră CORUL)

CORUL

Aicea, în Verona-ncîntătoare,
A două neamuri mîndre veche ură
A izbucnit din nou, prin certuri care
Să curgă sînge mult de frați făcură.
Din cele două case-nduşmănite
Ies doi îndrăgostiți loviți de soartă
Și vrăjba cu nenorociri cumplite
Sfîrșește prin a tinerilor moarte.
Iubirea lor cu soartă-ngrozitoare,
Și ura ce nu poate-a fi-mpăcată
Decît cu moartea scumpelor odoare,
Pe scenă-n două ceasuri vi se-arată.
De-aveți răbdare s-ascultați acestea
Ne-om strădui să-nfățișăm povestea.

SCENA I

O piață publică.
SAMSON și GREGORIO

SAMSON

Pe spada mea, Gregorio, să nu le mai permitem să ne ia de sus.

GREGORIO

Nu, firește, căci am rămînea pe jos.

SAMSON

Vreau să spun că, dacă ne-or mai lua la vale, să ne ținem la înălțime.

GREGORIO

Da, numai bagă de seamă să nu ajungi la înălțimea furcilor !

SAMSON

Eu, cînd mă scoate cineva din țîțîni, nu știu multe.

GREGORIO

Și eu nu știu multe care să te scoată din țîțîni.

SAMSON

O javră din casa Montague mă scoate din țîțîni.

GREGORIO

A scoate din țîțîni să cheamă a urni din loc ; dar viteazul stă locului. De aceea, pesemne tu, cînd ești scos din țîțîni, nimeni nu se mai poate ține de tine.

SAMSON

O javră din casa Montague are să mă țină locului ! Am să dau de zid pe toți bărbații și pe toate femeile din casa Montague.

GREGORIO

Atunci ești un om slab, că numai cei slabi se dau pe lîngă ziduri.

SAMSON

Ai dreptate, și de aceea femeile, care sunt vase de lut, se sparg lesne, sunt totdeauna date de zid. De aceea am s-arunc peste zid pe bărbați și am să îndes în ziduri pe femei.

GREGORIO

Cearta e între domnii noștri și între noi, slugile.

SAMSON

Ce-mi pasă ! Am să fiu neom și, după ce-oi da gata pe bărbați, mă leg de fete. Are să fie vai și amar de pielea lor.

GREGORIO

De pielea fetelor ?

SAMSON

Totuna-i !

GREGORIO

Nu-i totuna pentru cine-o s-o pată.

SAMSON

O, au s-o pată cu mine, n-ai tu grijă ! Știi că sunt un om și jumătate !

GREGORIO

Tot e bine că nu ești o jumătate de om ! Scoate spanga, uite că vin doi din casa Montague.

(Intră ABRAHAM și BALTAZAR.)

SAMSON

Gata ! Începe tu sfada, eu te apăr din dos.

GREGORIO

Din dos ? Vreai să dai dosul ?

SAMSON

Nu te teme de mine.

GREGORIO

Nu zău, să mă tem eu de tine ?

SAMSON

Lasă atunci să fie legea cu noi, lasă-i pe ei să înceapă.

GREGORIO

Am să strîmb din nas, cînd or trece. Zică ce-or pofti.

SAMSON

Ce-or îndrăzni, vreai să zici. Eu am să le dau cu tifla : dacă s-o prinde, ei se fac de rîs.

ABRAHAM

Nouă ne dai cu tifla, signore ?

SAMSON

E de partea noastră dreptatea, dacă zic da ?

GREGORIO

Nu !

SAMSON

Nu, signore. Nu vă dau cu tifla, signore. Dar dau și eu așa, cu tifla, signore.

GREGORIO

Cauți ceartă, signore ?

ABRAHAM

Ceartă, signore ? Nu, signore !

SAMSON

Altcum, de cauți ceartă, sunt la dispoziția dumitale. Slujesc un stăpîn tot așa de bun ca și al dumitale.

ABRAHAM

Nu mai bun.

SAMSON

Prea bine, signore.

(Intră BENVOLIO.)

GREGORIO

Zi mai bun : uite că vine un văr al stăpînului nostru.

SAMSON

Ba da, mai bun, signore !

ABRAHAM

Minți !

SAMSON

Trageți spada, dacă vă dă mîna ! Hai, Gregorio. Nu-ți uita lovitura cea faimoasă !

(Se bat.)

BENVOLIO

Nebunilor, vîriţi spadele în teacă ! Nu ştiţi ce faceţi !

(Intră TYBALT.)

TYBALT

Ce, te iai la harţă
Cu slugile ? Aci, Benvolio !
Priveşte-ţi moartea-n faţă !

BENVOLIO

Eu fac pace.
Întoarce-ţi spada-n teacă, sau mai bine
Ajută-mi să-i despart.

TYBALT

Nu ţi-e ruşine
Cu spada-n mînă să vorbeşti de pace ?
Urăsc cuvîntul cum urăsc gheena.
Ca şi pe toţi Montaghii şi pe tine !
Mişelule ! Azi între noi s-alege !

CETĂŢEANU

Săriţi ! Săriţi !. Goniţi-i cu ciomege !
Jos Capulet ! Jos Montague !

(Intră CAPULET în halat de noapte şi CONTESA CAPULET.)

CAPULET

Ce-i larma
Aceasta ? Daţi-mi spada mea cea lungă !

CONTESA CAPULET

Nu, cîrja ! Cîrja ! Ce să faci cu arma ?

(Intră MONTAGUE şi CONTESA MONTAGUE.)

CAPULET

Vreau spada mea ! Nu vezi cum mă sfidează
Cu arma-n mînă Montague bătrînul ?

MONTAGUE

Ruşine, Capulet ! Eşti un mişel !

CONTESA MONTAGUE

Nu ! Nu vei face nici un pas spre el !

(Intră DUCELE ESCALUS cu suita.)

DUCELE

Vasali rebeli ! Duşmani ai păcii cari
Mînjiţi cu sînge de vecin oţelul !
Creştini sunteţi ? Nu, fiare ce vărsaţi
Spurcatul purpur ce vă curge-n vine,
Spre-a stînge focul unei uri haine !
Jos armele ! De-osînda cea mai cruntă
Se fac părtaşi toţi cei ce legea-nfruntă.
Şi luaţi aminte ce mîhnitul duce
Azi în auzul tuturor v-aduce :
De trei ori, Montague şi Capulet,
Iscaraţi din senin gîlcevi civile,
De trei ori aţi silit, în aste zile,
Pe veronejii doritori de pace
Şi-ncăruntiţi în cinste, să-şi dezbrace
Bogatul strai ce-aşa frumos le şade
Şi-n mîini să prindă vechile lor suliţi
Mîncate de rugină, şi pe uliţi
Să lupte pentru ura ce vă roade !
De tulburaţi oraşul încă-o dată,
Plătiţi cu viaţa pacea tulburată.
Şi-acum voi toţi ceilalţi plecaţi în pace.
Bătrîne Capulet, tu mă urmează.

Tu, Montague, veni-vei dup-amiază
La curtea noastră s-afli ce ne place
Să mai decidem în pricina-aceasta.
Plecați, vă zic, de puneți preț pe viață !

(Pleacă toți, afară de MONTAGUE, CONTESA MONTAGUE și BENVOLIO.)

MONTAGUE

Nepoate, spune : tu ai fost de față,
Cine-a început ? Cum a venit năpasta ?

BENVOLIO

Cînd am sosit, se-ncăierase bine
Slujitorimea noastră cu a lor.
Eu sar cu spada-n mînă să-i despart,
Atunci apare îngîmfatul Tybalt.
El mă provoacă, învîrtindu-și pala
Pe după cap, dar sfîrtică doar vîntul,
Ce șuieră bătîndu-și joc de dînsul.
Pe cînd schimbăm noi lovituri și ghionturi,
S-adună gloata, crește-nvălmășala,
Cînd iată vine ducele.

CONTESA MONTAGUE

Dar unde-i
Romeo ? L-ai văzut ? Ce bine-mi pare
Că el n-a fost...

BENVOLIO

Contesă, azi la ceasul
Cînd nu mijise încă sfîntul soare
La geamul de rubin al aurorei,
Spre cîmp mă duse în neștire pasul
Acolo, pe alei, sub sicomorii
Ce se întind spre-apus de-oraș, văzui
Pe fiul vostru rătăcind, dar care
Văzîndu-mă, să adînci-n umbrare.

Eu-nțelesei atunci dorința lui
De-a fi lăsat să meargă-ntr-ale sale,
Chiar eu fiindu-mi mie de prisos,
Așa că fiecare bucuros
Fugi de cel care-i fugea din cale.

MONTAGUE

Stim că sporește-n dimineți senine
Cu lacrimi roua și cu-adînci suspine
Îngrămădește-n zări de-a valma norii.
Cînd însă de la patul aurorii
Voiosul soare trage la o parte
Perdelele de umbră, trist de moarte
Și palid mi se-ntoarce acas' feciorul
Și, ocolind lumina, trage storul
Și strălucirea zilei o înșală,
Făcînd în juru-i noapte artificială.
Spre ce limanuri gîndu-l poartă
Nu știm, și orice povață e deșartă.

BENVOLIO

Dar pricina, o nobil unchi, n-o știi ?

MONTAGUE

N-o știu și, vai, nici nu o pot ghici...

BENVOLIO

Nu l-ai luat din scurt ?

MONTAGUE

Orice mijloace
S-au dovedit zadarnice. El tace
Neavînd alt confident decît pe sine,
Și cît de sincer și discret, vezi bine,
E-așa de nepătruns, de-nchis în haina
Tăcerii-n care-și ține-ascunsă taina,

Şi temător ca un boboc de floare
Ce-i ros de-un vierme negru, mai-nainte
De-a-şi fi deschis petalele la soare...
L-am lecui cu-acelaşi dor fierbinte
Ce-l punem să putem afla ce-l doare,
Dar...

(Se vede ROMEO venind.)

BENVOLIO

Uite-l pe Romeo, vine-ncoace.
Lăsaţi-mă cu el. Şi nu-i dau pace
Pîn' ce nu vi-l descos de-a fir-a-părul !

MONTAGUE

O, drept răsplată pentru-ntîrziere,
Dac-ai putea să afli adevărul !
Contesă, vino.

(MONTAGUE şi CONTESA MONTAGUE se duc.)

BENVOLIO

Bună ziua, vere !

ROMEO

E aşa tîrziu ?

BENVOLIO

Abia nouă a bătut.

ROMEO

Ce lungă-i ziua cînd eşti abătut !
Cel ce-a plecat aşa zorit de-aci
Nu era tata ?

BENVOLIO

El era. Ei şi ?
De ce e ziua lui Romeo lungă ?

ROMEO

Dacă-i lipseşte tocmai ce-o alungă !

BENVOLIO

Iubeşti ?

ROMEO

S-a dus.

BENVOLIO

Amorul ?

ROMEO

Nu, favorul
Amorului...

BENVOLIO

O, pentru ce amorul
E-aşa tiran cît de blajin se pare ?

ROMEO

O, pentru ce, legat de ochi, amorul
Îşi află ţinta unde-l duce dorul,
De ce nu vede... da' unde stăm la masă ?
Dar stai ? Ce luptă fu aci ? — Nu, lasă !
Am şi aflat. Aci e multă ură,
Dar şi amorul a-ntrecut măsura.
Ei bine, ură plină de amor !
Amor setos de ură ! Tot născut
Dintr-o nimica toată la-nceput !
Deşertăciune grea ! Voioasă jale !
Haos diform de forme ideale !
Avînt de plumb ! Lumină, fum ! Foc, gheaţă !
Bolnav, dar teafăr ! Somn de-a pururi treaz !
Eşti ce nu eşti : acesta e amorul !
Pe care eu-l urăsc, deşi-i duc dorul !
Nu-ţi vine-a rîde ?

BENVOLIO

Mai curînd aș plînge...

ROMEO

De ce, o, suflet bun ?

BENVOLIO

De tot ce-ndură
Romeo.

ROMEO

Vezi, iubirea-i o tortură...
Căci suferința mea ce se răsfrînge
În dragostea ce mi-o arăți, sporită,
Mi-o faci prin ea și mai nesuferită...
Amoru-i fum, urzeală de suspinuri,
Aprins, văpaie-n ochii ce-i iubești ;
Gustat, izvor de armonii cerești
De dragoste, dar zbuciumat de chinuri,
Val furtunos de lacrimi de durere...
Și ce mai e ? Sminteală înțeleaptă,
Aromă fără gust și dulce fiere !
Mă duc, iubitul meu, la revedere !

BENVOLIO

Mă părăsești așa în drum ? Așteaptă
Că viu și eu... Îmi faci o nedreptate !

ROMEO

Ah, m-am pierdut pe mine însumi ! Nu-s
Romeo eu... Romeo se ascunde
Aiurea. El e dus... e... nu știu unde !

BENVOLIO

Ascultă : spune-mi serios pe cine
Iubești ?

ROMEO

S-o spun prin lacrimi și suspine ?

BENVOLIO

Nu, spune-o liniștit.

ROMEO

Faci tocmai cum
Ai spune unui biet bolnav : acum
Fă-ți testamentul liniștit. Ce greu
Mai cade vorba asta ! Dragul meu,
Ascultă, serios : iubesc o fată.

BENVOLIO

Aceasta-am și ochit-o eu îndată.

ROMEO

Ocheși fără de greș în adevăr ;
Și fata e frumoasă !

BENVOLIO

Scumpe văr,
Un țel frumos s-atinge lesne-mi pare...

ROMEO

Aci n-ai nimerit-o. Ca Diana,
Ferită-n zaua fecioriei sale,
Ea e invulnerabilă, vicleana.
Cu arcu-i de copil îi dă ocoale
Zadarnic Eros : nu se lasă prinsă
De-o șoaptă dulce, de-o privire-aprinsă ;
Ca marmura de rece, n-o încîntă
Nici aurul ce-ar ispiti și-o sfîntă.
O, și-i bogată-n frumusețe, însă
E tot pe-atît sărmană : dacă moare,
Cu ea și frumusețea ei e stinsă.

BENVOLIO

Vrea poate să rămînă-n veci fecioară ?

ROMEO

O, da, şi prin această cumpătare
Se spulberă-n risipă o comoară :
Căci frumuseţea, cînd o cruţi, rămîne
Sterilă şi, murind, cu ea omoară
Şi frumuseţea zilelor de mîne ;
E prea frumoasă, prea cuminte, prea
Cuminte-n frumuseţea ei, căci vrea
Prin chinul meu mărirea să şi-o crească ;
Ea s-a jurat în veci să nu iubească,
Făcînd prin jurămîntul ei barbar
Din mine-un mort ce mai trăieşte doar
Nenorocirea lui azi să ţi-o spuie...

BENVOLIO

Ascultă-mi dar povaţa : alt leac nu e
Decît să-ncerci s-o uiţi dacă se poate...

ROMEO

Învaţă-mă să uit întîi de toate !

BENVOLIO

Îndreaptă-ţi ochii spre-alte frumuseţi.

ROMEO

Dar s-o ador mai mult atunci mă-nveţi,
Căci masca ce sărută fruntea unei
Femei frumoase nu ne face oare
Să bănuim tot farmecul ce-ascunde
Sub negrul ei ? Şi poţi avea puterea
Cînd eşti lovit de-orbire să mai uiţi
Tezaurul ce ţi-a luat vederea ?
Arată-mi o femeie ne-ntrecută
În farmece —, şi-o să mă lase rece.

Ea-mi dă prilej să văd ce mult o-ntrece
Cu farmecu-i divin fermecătoarea !
Adio dar ! Nu poţi să-mi dai uitarea...

BENVOLIO

Am să ţi-o dau, sau mor îndatorat.

(Pleacă.)

SCENA a II-a

CAPULET, PARIS şi un SERVITOR

CAPULET

Şi Montague-i lovit de-acea măsură
La fel cu mine. Cred că rău n-am face,
Bătrîni cum suntem, să cădem la pace...

PARIS

E trist că vă dezbină vechea ură
Pe voi, cei mai de seamă cetăţeni,
Dar, conte, la-ntrebarea ce v-am pus
Ce-mi veţi răspunde ?

CAPULET

Fata, cum v-am spus,
E cam străină-ntr-ale lumei încă,
Abia-mplini şaptesprezece ani ;
Să-şi irosască înc-o vară-două
Mireasma lor şi-atunci o să ne pară
Mai pîrguită pentru-o viaţă nouă.

PARIS

Mai fragede ca ea se măritară
Şi-s mame fericite azi.

CAPULET

Se poate,
Dar prea curînd se veștejesc mai toate !
Tot ce-am nădăjduit e azi țărînă
Și ea numai în viața mea bătrînă, —
Acest copil ce-mi moștenește-averea —
E azi nădejdea mea și mîngîierea...
Și, scumpe Paris, poți să-ți cerci norocul :
Fă-i curte, și de vei găsi mijlocul
Să-i placi, așa încît să-ți dea cuvîntul,
N-am să-ți refuz nici eu consimțămîntul.
La noapte, după datina străbună,
Dau o serbare unde se adună
Un mare număr de-oaspeți dragi. Poftim
Și dumneata, pe care-l prețuim
Mai mult ca toți, și număru-l sporește.
În casa mea modestă deci poftește
Să vezi mai multe pămîntene stele
Ce-n farmec pot întuneca pe cele
Cerești. Și-astfel cum zburdă un copil,
Cînd vede pe șăgalnicul april
Săltînd pe urma iernei gîrbovite,
Așa plăcerea ochii să-ți desfete,
Văzînd mănunchiul drăgălaș de fete
Ca niște flori de-abia îmbobocite...
Ascultă-le pe toate și privește
La toate, și închină-te acelei
Ce mai presus de toate strălucește.
Copila mea și dînsa printre ele-i,
Deși prea timpurie în cununa
Acestor flori —, doar că-i mai mult ca una...
Să mergem...

(Către SERVITOR)

Tu grăbește-te, mișele,
Cutreieră Verona și-mi găsește
Pe toți cei scrișI acolea pe hîrtie ;
Le spune că-i poftesc la sindrofie.
Să vină toți cu inima voioasă
Și să se simtă ca la ei acasă...

(CAPULET și PARIS ies.)

SERVITORUL

Domnilor, să găsești pe cei scrișI acolo pe hîrtie ! mi s-a poruncit. Scrie la carte că cizmarul să-și vadă de cot, croitorul de calapod, pescarul de penel și zugravul de năvod ; iar pe mine mă trimete să găsesc pe cei scrișI acolea pe hîrtie, și eu habar n-am ce fel de nume-a scris acolea cine le-a scris... Trebuie să caut vreun cărturar... Uite că tot am eu noroc !

(Intră BENVOLIO și ROMEO.)

BENVOLIO

Hei, dragul meu, prin foc se stinge focul
Și-un chin de groaza altui chin amar
S-alină... Simți cum se-nvîrtește locul
În jurul tău ?... Te-nvîrți în sens contrar !
Durerea se potoale prin durere.
De ți se umple ochiul de-un venin
Mai proaspăt, scade-a celui vechi putere.

ROMEO

Se poate să te vindeci de minune
Cu-o foaie de patlagină...

BENVOLIO

Cum, vere ?
La ce-ar sluji ?

ROMEO

La vreun picior scrintit.

BENVOLIO

Ce ? ești smintit, Romeo ?

ROMEO

Nu-s smintit,
Dar mai legat în fiare ca smintiții,
Închis într-o celulă, hămesit,
Bătut și torturat și... sara bună,
Prietene !

SERVITORUL

Plecata voastră slugă,
Cinstit signor ! Vreau să vă fac o rugă :
Știți să citiți ?

ROMEO

Da, în restriștea mea,
Ursita-mi neagră.

SERVITORUL

Poate c-ați învățat-o aceasta fără carte !
Dar spuneți-mi : știți să citiți ce scrie-aci ?

ROMEO

Da, de-oi cunoaște slovele și limba
În care-i scris.

SERVITORUL

Vorbiți cinstit, vă las cu bine !

ROMEO

Stai !
Știu să citesc, băiete.

(Citește)

„Signor Martino cu soția și fiica, contele Anselmo și răpitoarele sale surori, tînăra vadana baroneasă de Virtruvio, signor Placento și drăgălașele sale nepoțele, Mercutio și fratele său Valentin, unchiul meu Capulet cu soția și fetele, frumoasele mele nepoate Rozalina, Livia, signor Valentio și vărul meu Tybalt, Lucio și zglobia Elena."

Aleasă lume ! Unde-ai s-o poftești ?

SERVITORUL

Acolo, sus...

ROMEO

Unde ?

SERVITORUL

La casa noastră.

ROMEO

A cui ?

SERVITORUL

A domnului.

ROMEO

Da, ai dreptate.
Aceasta trebuia să te întreb.

SERVITORUL

Apoi vă spun eu fără să mai întrebați : stăpînii mei sunt neamul Capulet cei mari și putrezi de bogați, și, dacă nu sunteți cumva din casa Montague, poftiți, vă rog, și dumneavoastră și deșertați o garafă cu vin. Vă las cu bine.

(Pleacă.)

BENVOLIO

La această veche sărbătoare dată
De mîndrii Capuleți, e invitată
Și multiubita Rozalina ta
Și toate frumusețile Veronei...
Vin și, cu ochii nepărtinitori,
Privindu-le de-aproape, le compară
Și lebăda pe care o adori
Îți va părea mai hîdă ca o cioară !

ROMEO

O, cînd credința sfîntă-n ochii mei
S-ar stinge-ntunecată de eres,
Prefaceți-vă, lacrimi, în scîntei !
Și ochii mei păgîni ce-atît de des
Se-neacă-n lacrimi, dar nu pot să moară,
Să ardă ca ereticii în pară !
O alta mai frumoasă ca odorul
Inimei mele ?... N-a văzut niciînd
Nici soarele atoatevăzătorul !

BENVOLIO

În ochii tăi ea mai frumoasă pare
Că n-au avut prilejul s-o compare
Decît pe dînsa singură cu sine...
Ci-n ale lor platane cristaline
Frumusețea ei va cîntări egală
Cu-aceea-a strălucitelor fecioare
Pe cari le vei vedea azi la serbare
Și-ți va părea atunci așa de pală
Pe cît de mîndră ți se arăta.

ROMEO

Nu merg la bal s-ascult povața ta,
Ci să ador icoana-i ideală !

SCENA a III-a

O cameră în casa lui Capulet.
CONTESA CAPULET, DOICA, apoi JULIETA

CONTESA

Unde mi-e fata ? Doică, mergi de-o cheamă !

DOICA

Pe fecioria mea, pe cînd eram
De doisprezece ani, zău c-am strigat-o !
Hei, mititico ! Vino, puică-mamă !
O, Doamne ! Unde-i ? Julieto !... Iat-o !...

JULIETA

Ce e ? Cine mă cheamă ?

DOICA

Maică-ta !

JULIETA

Aci sunt, scumpă mamă ! Ce dorești ?

CONTESA

O vorbă... Doică, lasă-ne puțin...
Avem o taină... Stai mai bine, doică !
M-am răzgîndit ; ne-om sfătui tustrele.
Tu știi că fata noastră-i măricică...

DOICA

Păi, da ! Știu anii ei pe zi, pe ceas !

CONTESA

N-a împlinit șaptesprezece ani.

DOICA

Pe cei patruşprezece dinţi ai mei,
Deşi-mi lipsesc vreo zece dintre ei,
Jur că ea n-are şaptesprezece ani !
Cît mai avem de azi pîn' la San-Piedro ?

CONTESA

Vreo două săptămîni.

DOICA

De-or fi ori ba
Oricare-i ziua-n care va cădea
San-Piedro-n fiare, în ajunul zilei
Se-ncheie de la naşterea copilei
Şaptesprezece ani. Că doar Suzana —
S-o odihnească Dumnezeu, sărmana,
Acu-i în cer, n-avui de dînsa parte !
Suzica mea era în anii ei ;
Dar, cum spuneam, în seara de San-Piedro
Ea are tocmai şaptesprezece ani.
Îi are, pot s-o spun, şi cu temei !...
Sunt şaisprezece ani de la cutremur
Şi-am înţărcat-o (cît oi fi pe lume
N-am s-o mai uit) taman în ziua aceea,
Mi-am pus pelin pe sîn şi mă prăjeam
La soare, sub coteţul de porumbi.
La Mantua eraţi măria-voastră,
Ţin minte parcă-i ieri ; şi, cum spuneam :
Cînd a gustat pelinul ce-l pusesem
Pe sfîrcul ţîţei şi-l găsi amar —
Să fi văzut cum s-a zbîrlit micuţa
Şi cum mi-a bozolit, drăcşorul, sînul !
Şi... trosc ! făcu atunci porumbăria.
N-a fost nevoie să-mi mai spună : fugi !
Şi-s şaisprezece ani în cap de-atunci,
Că ea sta copăcel pe-atunci, drăguţa,
Pe sfînta cruce, chiar cerca să umble
Şi forfotea de colo pînă colo...

Cu-o zi înainte se plesnise-n frunte,
Căzînd cu faţa-n jos, şi omul meu —
Să-l ierte Cel-de-sus — era un om
Aşa de hîtru ! o ridică-n braţe :
„Hai, zice el, căzuşi aşa pe faţă ?
Cînd ei fi mare, ai să cazi pe spate !
Aşa-i, Julico ?“ Şi, o, Preacurată !
Ea tace-atunci din plîns şi zice : „Da“.
Vezi cum se prinde gluma cîteodată !
O mie de-ani de-aş mai trăi, nu uit.
„Aşa-i Julico“ zice el ; ea tace
Din plîns şi zice : „Da !“

CONTESA

Destul acuma !
Te rog să taci puţin.

DOICA

Tac, doamnă dragă,
Dar nu mă pot opri să nu fac haz
Că ea tăcu din plîns şi zise : „Da !“
Şi-avea cucuiu-n frunte cît o prună !
Şi cum ţipa ! „Hai — zice omul meu —
Căzuşi pe faţă ? Ai să cazi pe spate
Cînd te vei face mare, nu-i aşa ?“
Ea tace-atunci din plîns şi zice : „Da !“

JULIETA

Ci taci acum şi tu, odată, doică !

DOICA

Tac, uite tac ! Te aibă Domnu-n paza-i !
Că doară tu ai fost cea mai frumoasă
Păpuşă care-am alăptat-o eu !
S-ajung să te mai văd de-acum mireasă
Şi nu mai vreau nimica.

CONTESA

Da, mireasă !
Da, asta e chiar ce voiam să spun.
Ce zici, copilă, vrei să te măriți ?

JULIETA

Să mă mărit ? Nici nu visez măcar
Înalta cinste...

DOICA

Cinste ! Auziți !
Aș spune, zău, c-a supt înțelepciunea
Cu laptele, de n-aș fi doica ei !

CONTESA

Aci-n Verona-s mame azi, femei
Cinstite și mai tinere ca tine.
De nu mă-nșel, eram și eu ca ele
La vîrsta-n care tu ești fată încă.
Într-un cuvînt : Paris îți cere mîna...

DOICA

Și-i un fecior, fetico ! O comoară,
Nu alta !

CONTESA

A Veronei primăvară
Nu numără o mai aleasă floare.

DOICA

Curat, o floare ! Floare ! Ce spuneam ? !

CONTESA

Ce zici de-acest fecior de mare neam ?
Deseară vine la serbarea noastră.

Citește-i dar în mîndra carte-a feței
Ce-a scris într-însa mîna cea măiastră
Neîntrecută-n nuri a frumuseței ;
Scrutează-i trăsăturile-i alese
Și, dacă dai de lucruri ne-nțelese,
În scrisul umed al privirei sale
Găsești, la colțuri, note marginale.
Acest volum de-amor, amant răzleț,
De s-ar lega, ar fi fără de preț
Și strălucirea scumpului tezaur
S-ar revărsa și-asupra-mbrăcămintei
Ce-nchide-n copci de aur basmul de-aur...
Astfel și tu, dacă-ți asculți părinții
Și-ți faci din Paris ținta fericirei,
Vei fi, făr-a scădea deloc, părtașă
Și-a bogăției lui și-a strălucirei...

DOICA

Să scadă ? Nicidecum ! Ferit-a sfîntul !
Că doar femeia prin bărbat se-ngrașă...

CONTESA

Acum doresc să-ți spui și tu cuvîntul.

JULIETA

Doresc să văd și eu de-i cu putință
Să-mi placă, dacă-l văd, precum ai spus.
Dar nu voi trece de hotarul pus,
Iubită mamă, chiar de-a ta voință.

(Intră un SERVITOR.)

SERVITORUL

Doamnă, oaspeții au sosit, masa e servită. Dumneavoastră sunteți chemată, domnișoara dorită și doica e batjocorită la bufet. Trebuie să dau fuga să servesc. Vă rog să poftiți numaidecît.

CONTESA

Venim acum. Te-aşteaptă Paris, drago.
Să mergem...

DOICA

Mergi, şi-adaugă, copile,
Nopţi vesele la veselele zile !

SCENA a IV-a

O stradă.

ROMEO, MERCUTIO, BENVOLIO (cu cinci sau şase măşti, purtători de torţe şi alţii)

ROMEO

Să ne slujim de-un logos scurt drept scuză ?
Sau să lăsăm în pace biata muză !

BENVOLIO

Azi nu mai sunt la modă ceremonii
De-acestea, prin saloanele Veronei.
La ce-ar sluji Amor, cu o eşarfă,
Ca un tătar c-un arc pestriţ, o marfă
Ce o să ducă spaima printre fete
Ca o momîie într-un stol de vrăbii ?
Pot să ne ia la ochi dacă le place :
Jucăm un danţ sau două, şi plecăm.

ROMEO

N-am chef să sar. Să mi se dea o torţă :
Tot sunt eu sumbru : vreau să fac lumină.

MERCUTIO

Ba trebuie să joci, Romeo dragă !

ROMEO

Uşor de voi, cu inima uşoară
Şi cu pantofi uşori. Sufletul meu
Ca plumbul mă apasă la pămînt,
De nu mai pot să mă urnesc.

MERCUTIO

Tu eşti
Înamorat : lui Amor deci îi cere
Aripele şi-avîntă-te în sfere !

ROMEO

Sunt prea adînc străpuns de-a lui săgeată,
Spre-a mă-nălţa pe-aripele-i uşoare
D-asupra sumbrei mele suferinţi.
Mă prăbuşesc sub greaua lui povară.

MERCUTIO

Te prăbuşeşti ? Fii dar şi tu povară :
Şi cum e gingaş, lesne-l poţi înfrînge.

ROMEO

Amorul gingaş ? Nu, brutal şi crud,
Şi arţăgos : ca spinul el te-nţeapă.

MERCUTIO

De-i crud, fii crud, şi-nţeapă-l de te-nţeapă,
Şi cred că-i trece pofta să re-nceapă...
O mască daţi-mi ! Mască pentru mască !
De-acuma ochii răi n-au să-mi cunoască
Defectele şi masca va roşi
În locul meu.

BENVOLIO

Bateţi la uşă şi
Hai să intrăm. Şi-odată-intrat, oricare
Să-şi puie sprinten labele-n mişcare.

ROMEO

O torță ! Cei cu inima ușoară
Pot gîdila cu tălpile podeaua
Eu-s tivitura, vorba celor vechi :
Țin lumînarea să mă uit la ei.
Și oricît de viu e jocul, stau pe loc.

MERCUTIO

Noi te vom scoate din acest băltoc
În care zaci, vîrît pînă-n urechi.
Haidem, că cheltuim lumina zilei.

ROMEO

Cum asta ?

MERCUTIO

Vreau să spun că pierdem vremea,
Parc-am aprinde lămpi ziua-n amiază !
Dar noi cu tine-avem intenții bune,
Și-i de cinci ori mai mult bun-simț în ele
Ca-n cinci cuvinte care schinteiază
De spirit...

ROMEO

Toți avem intenții bune,
Dar și nebune.

MERCUTIO

Pentru ce nebune ?

ROMEO

Azi-noapte am avut un vis.

MERCUTIO

Și eu !

ROMEO

Și ce-ai visat ?

MERCUTIO

Se-nșală visătorii.

ROMEO

Dar ce visează-n somn e-adevărat.

MERCUTIO

Văd că Regina Mab azi-noapte, dragă,
Te-a cercetat. În lumea zînelor
Ea-i zîna-moașă, care le dezleagă.
Ea vine nu mai mare ca agata
Pe inelarul unui alderman,
Purtată pe puzderii, și se plimbă
Pe nasurile celor care dorm.
Cu spițele din fire de paianjen,
Cu coviltir din aripi de lăcustă,
Cu frînele din raze moi de lună,
Avînd drept bici un picioruș de greier
Cu-un sfîrc dintr-un fir de funigel,
Ca vizitiu o gîză-n haină sură,
Micuță ca un vierme cuibărit
În deștul unei slujnici somnoroase ;
Careta ei o coajă de alună
Scobită de dulgherul veveriță,
Sau cariul meșter, ce-i din zile vechi
Rotar la zîne. Și cu-acest alai
Colindă ea în fiecare noapte
Prin creierul celor îndrăgostiți
Și ei visează dragoste. Aleargă
În goană pe genunchi de curtezani
Și ei visează numai reverențe,
Pe degetele oamenilor legii
Și ei visează grase onorarii,

Pe buzele frumoaselor ce-n taină
Visează sărutări, şi-ades le umple
De bube Mab cea rea, fiindcă-s unse
Cu dresuri ce le-mput al lor răsuflet.
Vrunui curtean i-aleargă peste nas
Şi el miroase-n vis o slujbuliţă.
Cînd gîdilă la nas pe vreun egumen
Cu vreo codiţă de purcel de dijmă,
Şi el visează vreo pomană bună ;
Cînd pe grumazul vreunui dîrz războinic
Trecînd, el vede capete tăiate,
Asalturi, breşe, spade spaniole,
Atunci uruie toba, se deşteaptă
Şi-n spaimă-njură-o rugăciune-două,
Apoi adoarme iar. Tot Mab aceasta
Încurcă noaptea coamele la cai
Şi face noduri fermecate, care,
Cînd le descurci, ţi-aduc nenorocire.
Ea este striga ce pe fete mari
Le culcă pe spinare şi le-nvaţă
Să ţină pe bărbaţi ; e vrăjitoarea...

ROMEO

O, taci, Mercutio ! Vorbeşti nimicuri...

MERCUTIO

Da, ai dreptate, căci vorbesc de visuri
Ce sunt prăsila unor creieri leneşi
Născută din închipuiri deşarte
Ca aerul, mai nestatornice
Ca vîntul ce dezmiardă-o clipă sînul
De gheaţă-al nordului şi-ntoarce fruntea
Apoi spre sudul cel stropit de rouă.

BENVOLIO

Dar vîntul care spui ne suflă nouă
Ospăţul de sub nas. Sosim tîrziu...

ROMEO

Mă tem că prea devreme. Nu ştiu ce
Mă face să presimt : că o restrişte,
Ce-atîrnă încă-n stele, îşi porneşte
Sinistru-i zbor spre-acest ospăţ nocturn,
Şi vine printr-o moarte timpurie
Să pună capăt tristei mele vieţi.
Dar El ce cîrmuieşte-n pribegie
Pe muritori va şti să poarte grijă
Şi de vîntreaua mea... Haidem, să mergem,
Voioşi tovarăşi !

BENVOLIO

Tobosari, sunaţi !

(Ies.)

SCENA a V-a

O sală în casa lui Capulet.
MUZICANŢI şi SERVITORI

ÎNTÎIUL SERVITOR

Unde-i Moş-Tigaie de nu pune mîna să strîngem masa ? Freacă-talere ! Linge-talere !

AL DOILEA SERVITOR

Cînd buna-cuviinţă încape doar pe mîinele unuia sau a doi oameni, şi-acelea nespălate, firește că nu poate fi lucru curat.

ÎNTÎIUL SERVITOR

Ridicaţi jeţurile ! La o parte cu bufetul ! Şi luaţi seama la argintărie. Rogu-te, frăţioare, pune-mi la păstrare o bucată de marţipan şi, dacă mă iubeşti, spune portarului să dea drumul înăuntru Susanei şi lui Neti. Antoane ! Moş-Tigaie !

ALT SERVITOR

Iacă-mă-s gata !

INTÎIUL SERVITOR

Vă caută, vă cheamă, au nevoie de voi boierii în sala cea mare.

AL DOILEA SERVITOR

Nu putem nici noi să fim peste tot ! Hai, daţi-i zor, copii ! Fiţi harnici ; cine trăieşte mai mult mănîncă toată coliva.

CAPULET

Bine-aţi venit, o, scumpi signori. Pe-acele
Cucoane care nu au bătături
Puteţi să le-nvîrtiţi oricît vă place !
Ia să vedem... Mai e vruna din ele
Să facă nazuri... să nu vrea să joace ?
De bună-seamă are bătături !
Am nimerit-o ?... Scumpi signori, salut !
Hei, dragii mei şi eu doar am avut
O zi ca asta, cînd purtam o mască,
Iar gura mea ştia să povestească
Frumoaselor dulci şoapte la ureche...
Şi le plăcea... S-a dus ! S-a dus ! S-a dus !...
Salut, o scumpi signori ! Poftim la joc !
Începeţi muzicanţi ! Loc ! Faceţi loc !
Porniţi, drăguţe domnişoare, jocul !

(Muzică şi danţ.)

Lumină, ticăloşilor, mai multă !
Împingeţi masa-aceea mai încoace !
Aşa... şi stingeţi focul că se face
Prea cald în casă... A, dar e-o plăcere !
N-aş fi crezut... E, bună seara, vere !
E, hai, poftește, vere Capulet !
Noi doi de mult am încheiat bilanţul !
Cîţi ani să fie oare de la danţul
Cel de pe urmă, cînd purtam noi mască ?

AL DOILEA CAPULET

O, Doamne, cred c-or fi treizeci de ani !

CAPULET

Ce spui ? Nu-s aşa mulţi ! Nu-s aşa mulţi !
Că de la nunta lui Lucentio
Pot fi cel mult vreo douăzeci şi cinci !
Era pe la Rusalli şi umblam
Mascaţi pe uliţi...

AL DOILEA CAPULET

Ba-i mai mult, mai mult !
Băiatul lui e mai în vîrstă, vere.

CAPULET

Ce-mi spui tu mie fleacuri ? Fiul său
E doar major abia de vreo doi ani !

ROMEO

(către un SERVITOR)

Ştii cine-i domnişoara ce-onorează
Cu mîna ei pe cavaleru-acela ?

SERVITORUL

Nu, domnule.

ROMEO

Ah ! Ochii ei ! Cum cresc
Cu scăpărarea lor văpaia torţii !
Şi frumuseţea ei fără pereche
Atîrnă strălucind pe faţa nopţii
Nu ca cercelul scump la o ureche
A unui negru, căci e prea bogată
Spre a putea fi cu folos purtată,
Şi e prea fină pentru tot pămîntul !

Ai spune-o porumbiță de zăpadă
Într-un convoi întunecat de ciori —
Așa străluce ea printre surori !
Cum se sfîrșește dantul, merg s-o caut
Unde s-așază, pentru a-mi ferici
În mîna-i dulce mîna mea cea aspră.
O, inimă, iubit-ai tu vreodată ?
Știurăți ochi, voi, pînă-n noaptea-aceasta
Ce este frumusețea-adevărată ?

TYBALT

E, după glas, un Montague. Băiete,
Mergi și adă-mi spada ! Ce ? Auzi, mișelul,
Să vină-aci mascat ca pocitură,
Să-și bată joc de sindrofia noastră !
Pe cinstea și mărirea rasei mele,
Nu fac nici un păcat dacă-l ucid !

CAPULET

Ce e, nepoate ? Ce te-a tulburat ?

TYBALT

Unchiule, un dușman ! Un Montague !
Un ticălos ce-a cutezat să vină
Să pîngărească sărbătoarea noastră...

CAPULET

E tînărul Romeo !

TYBALT

Da ! Romeo,

Mișelul !

CAPULET

Fii pe pace, nepotele !
Nu te lega de el. Tînărul om
Se poartă ca un vrednic gentilom.

Verona se fălește, și pe drept,
Cu el, că-i bun, bine crescut, deștept,
Și n-aș dori cu nici un preț, nepoate,
Să-ndure-n casa mea vreo strîmbătate.
Deci, fă-te că nu-l vezi ; nu fă scandal.
Aceasta-i voia mea, și de-o cinstești,
Fii mai voios și nu-ncrunta sprînceana,
Că nu-i frumos să stai ursuz la bal.

TYBALT

N-o fi frumos, cînd vine un mișel
Ca oaspe ! Nu-i permit.

CAPULET

Ba-i vei permite !
Vreau eu ca să-i permiți. Auzi, iubite ?
Hai ? Cine-i domn aicea ? Eu sau tu ?
Așa ?... Nu vreai să-l lași în pace ? Nu ?
Vreai să stîrnești dihonia-ntre oaspeți ?
Să faci pe voinicosul ?... Îți convine !

TYBALT

Dar nu-i ocară, unchiule ?...

CAPULET

Păi da !
Ești un obraznic ! Zău, rău o să-ți pară !
Poftim ! Dar, lasă... știu eu doar ce zic...
Mai supără-mă încă ! Nu-i nimic...
Bravo, copii !... Mucosule, te cară !
Și... smirna... sau... Lumină ! Dați lumină !
Mai multă !... Hm... Auzi... auzi... ocară !

TYBALT

Răbdarea care brațul mi-l oprește
Și furia ce-mi clocotește-n vine
M-alungă și, plecînd, îi fac plăcere,
Dar în curînd i-o voi preface-o-n fiere !

(Pleacă.)

ROMEO

De-am pîngărit cu mîna mea impură
Acest sfînt sanctuar : spre ispășire
Îngăduie ca însetata-mi gură,
Doi pelerini ce-s roșii de uimire,
Să șteargă urma grea cu-o sărutare !

JULIETA

Nu, pelerine, mîna ta nu are
Nici un păcat, așa pioasă pare.
Un sfînt doar strînge mîinele fierbinți
Ale-unui pelerin într-ale sale !
Aceasta-i sărutarea celor sfinți.

ROMEO

Dar sfinți și pelerini n-au gură oare ?

JULIETA

Au, pelerine, dar spre rugăciune.

ROMEO

O, sfînto ! Lasă gura ta să facă
Ce fac mîinele tale. Las-o dacă
Nu vreai să schimbi credința-n chin amar !

JULIETA

Stau liniștiți de-a pururi sfinții, chiar
Atunci cînd fericirea-i ispitește.

ROMEO

Stai liniștită dar, pîn' voi culege
Eu rodul rugei mele : gura mea
Se va cumineca prin sfînta-ți gură !

JULIETA

Atunci cu vina gura mea s-alege !

ROMEO

Cu vina gurei mele ! Dulce schimb !
Dă-mi-o-napoi !

JULIETA

Săruți după scriptură !

DOICA

Vrea să vă spuie-o vorbă mama.

ROMEO

Mama
Domniței ? Cine e ?

DOICA

Cum bag eu seama
N-o știi pe doamna casei, tinere ?
O, e-o cucoană preacinstită, mama !
Pe fiică-sa, cu care-ai stat de vorbă,
Eu o-alăptai. Halal de cine-o fi
Odată și odată ginere !
Știu c-o să-noate-acela în bănet !

ROMEO

Ea este dar din neamul Capulet ?
Ah, viața mea zălog în mîini dușmane !
Cum voi putea s-o mîntui de blestem ?

BENVOLIO

Hai să ne ducem. Balu-i pe sfîrșit
Romeo.

ROMEO

Da, de asta chiar mă tem,
Și sunt cu-atîta mai neliniștit.

CAPULET

Nu, scumpi signori, nu-i vremea de plecare...
O masă mică, simplă, de-o gustare ?...
Nu-i chip să mai rămîneţi ? Nu ?... Preabine !
Vă mulţumesc la toţi ! Vă mulţumesc
La toţi, scumpi domni şi doamne ! Noapte bună !
Mai multe torţe acolo ! Hai, veniţi.
Şi duce-mă-ţi la pat... Hei, n-auziţi ?
Pe legea mea, s-a cam făcut tîrziu...
Mă duc să dorm.

(Pleacă toţi, afară de JULIETA şi DOICA.)

JULIETA

Vai ! cine e signorul
Ce trece-acuma, doică, poţi să-mi spui ?

DOICA

Acela ? Cred că e moştenitorul
Şi fiul lui Tiberio moşneagul...

JULIETA

Dar cel ce trece chiar acuma pragul ?

DOICA

E fiul lui Petrucchio, mi se pare.

JULIETA

Dar tînărul care-i urmează, care
N-a vrut deloc să joace ?

DOICA

Nu-l cunosc.

JULIETA

Mergi repede de află cum îl cheamă
Şi vin de-mi spune.

(DOICA pleacă.)

Dacă-i însurat,
Mormîntul mi-e şi patul de mireasă.

DOICA

(se întoarce)

Romeo-l cheamă şi-i un Montague,
Duşman de moarte cu a voastră casă,
Şi el e unicul fiu...

JULIETA

O, vai, unică
Iubire-aprinsă de unică ură !
Abia întîmpinat, dar prea tîrziu
Şi-nstrăinat aşa de timpuriu !
Trist zorile iubirei-mi începură :
Căci vai ! sunt osîndită să iubesc
Pe omul ce-s datoare să-l uresc.

DOICA

Ce-ai zis ? Ce-ai zis ?

JULIETA

Un vers ce mi l-a spus
Un dansator.

DOICA

Aşa ! Aşa ! Să mergem
Şi noi de-acum ; toţi oaspeţii s-au dus.

(Ies.)

ACTUL II

PROLOGUL

CORUL

Dorința veche-acum pe moarte zace,
Iubirea nouă să-i ia locul vine ;
Frumoasa ce-l făcuse să suspine
Cu Julieta-alături nu-i mai place.
Romeo-acum iubește și-i iubit,
Sunt amîndoi vrăjiți dintr-o privire,
Dar cu primejdii este-a lor iubire,
El crede că-i urît și dușmănit.
Nu poate face sfinte jurăminte,
Fiind privit cu ochi dușmani de-ai ei,
Ea, deși prinsă-n vraja dragostei,
Nu știe cum să-i iasă înainte.
Dar patima, cînd e prilejul, vine
Să guste clipe dulci de farmec pline.

SCENA I

O piață publică mărginită de grădina Capuleților.

ROMEO

Să plec, cînd inima-mi aci tînjește ?
Hai, lut pustiu, și regăsește-ți axa.

(Iese.)

(Intră BENVOLIO și MERCUTIO.)

BENVOLIO

Romeo ! Vere !

MERCUTIO

Lasă-l ! e cuminte,
S-a dus pe-ascuns, pesemne să se culce.

BENVOLIO

Fugi de-aici, sări peste-acest zid.
Mercutio, strigă-l !

MERCUTIO

Ba îl și invoc.
Romeo ! Toane ! Patimă ! Nebune !
Amorezatule ! arată-te !
Sub forma de suspin măcar ! Rostește
Un singur vers și mi-e de-ajuns ! Exclamă
Un „ah" numai, rimează „dor" cu „mor" !
Cumetrei Venus fă-i un compliment
Și ia la zor pe Amor, paju-i orb,
Care-a ochit așa dibaci cînd craiul
Cophetua iubi pe cerșetoare...
N-aude, nu se mișcă, nu se simte !
Hai să-l conjur, că mort e maimuțoiul !
Auzi ! Pe ochii Rozalinei tale,
Pe gura-i fragă, pe boltita-i frunte,
Pe piciorușul ei micuț și gingaș,
Pe șoldu-i plin și alte acareturi.
Vin, te conjur, sub propria ta formă
Apari !

BENVOLIO

Se supără dacă te-aude !

MERCUTIO

Nu-l poate supăra pe el aceasta.
S-ar supăra cînd aş chema în cercul
Iubitei lui un duh de-un soi ciudat
Care-ar pluti în preajma dînsei, pînă
Ce el l-ar izgoni cu vrun descîntec...
Aceasta, da, i-ar face în necaz.
Chemarea mea e bună, e cinstită :
În numele iubitei sale doară
L-am conjurat, spre a-l face să apară !

BENVOLIO

Cred că-i ascuns acolo, sub copaci.
Îi place noaptea umedă. Amorul
E orb şi întunericu-i priește.

MERCUTIO

Dar dacă-i orb, e prost ţintaş, firește.
Acuma şade singur sub un pom.
Şi-ar vrea iubita lui în sîn să-i pice.
Întocmai ca un soi de rod de-acele
Pe care le botează drăgănele,
Rîzînd în taină, fetele la ţară.
Romeo, noapte bună ! Merg să sforăi
În patul meu, căci noaptea cîmpul
E-un aşternut prea rece pentru mine...
Ne ducem ?

BENVOLIO

Mergem. L-am căta-n zadar,
Şi chiar dacă-l găsim, nu-i pare bine.

(Pleacă.)

SCENA a II-a

Grădina Capuleţilor.
ROMEO ; JULIETA s-arată sus

ROMEO

De răni nu-i pasă celui care-i teafăr ?
Dar taci ! Străluce-acolo un luceafăr ?
Sunt zorile şi Julieta-i soare.
Răsai, o soare sfînt, ucide luna,
N-o vezi ce palidă-i acum, nebuna ?
E galbenă de ciudă şi-i geloasă
Că tu, care-i slujeşti de preoteasă,
O-ntreci în farmec ! O, de n-ai sluji-o!
E trist doar giulgiu-i de vestală moartă.
Tu leapădă-l ; nebună-i cine-l poartă.
Şi e geloasă... Zi-i pe veci adio !
Iubita mea e... O ! ar fi de ar şti-o !
Vorbeşte, nu, n-a spus nimica... Fie !
Vorbeşte ochiul ei, îi voi răspunde.
Sunt prea-ndrăzneţ, ea nu-mi vorbeşte mie.
Doi aştri, cei mai mîndri de pe cer,
Vin ca să roage ochii Julietei
Să strălucească-n lipsa lor în sfere :
Dar dac-ar fi acolo, ochii ei, —
Acei doi aştri-n capul Julietei, —
S-ar rușina de strălucirea fetei
Ca zarea lămpii de lumina zilei.
Şi ochii duşi în ceruri ai copilei
În sfere-aeriene s-ar aprinde
Aşa de viu, că păsările-ar prinde
Să cînte, parcă n-ar fi noapte. Iată !
Îşi las-acum obrazu-ncet pe mînă...
O, ce n-aş da să fiu mănuşa ei
Şi să-i sărut obrazul !...

JULIETA

Vai...

ROMEO

Vorbește...
Vorbește încă, înger de lumină,
Că-n noapte tu-mi străluci de glorii plină
Deasupra mea, ca-naripatul sol
Al cerului, pe care muritorii
Îl urmăresc năuci, cu ochii-n gol,
Cum suie galopînd viteaz pe norii
Alene-umflați de vînt vîslind departe
În poalele văzduhului...

JULIETA

Romeo !...
De ce ești tu Romeo ?... Uită-ți tatăl !
Tăgăduiește-ți numele, ori dacă
Nu vrei — o, jură-mi că vei fi al meu
Și-atunci de tot ce sunt mă lepăd eu !

ROMEO

Să mai ascult, ori să vorbesc ?

JULIETA

Vrăjmaș
Mi-e numele tău numai ! Tu rămîi
Același, chiar de n-ai fi Montague !
Ce-i Montague ? Nu-i mînă, nu-i picior,
Nu-i braț, nu-i față, nici o altă parte.
Un nume ce-i ? Un trandafir, oricum
Îi spui, îți dă același scump parfum !
Așa Romeo, de nu-i spun Romeo,
Nu pierde din desăvîrșirea lui
Nimic... O, neagă-ți numele, Romeo !
Și-n schimbul unui nume care n-are
Nimic cu tine-a face, — ia-mă toată !

ROMEO

Fac tot ce-mi spui : zi-mi doar „iubite“ deci !
Primind așa botezul nou, ți-o jur
Că nu mai vreau să fiu Romeo-n veci !

JULIETA

O, cine ești tu, ce-adumbrit de noapte
Pătrunzi în taina mea ?

ROMEO

Eu, după nume,
Nu știu și nu-ți pot spune cine sunt.
Și numele, fiindcă ți-e vrăjmaș,
O, scumpă sfîntă, mi-e urît și mie.
Să-l am în scris, l-aș rupe !...

JULIETA

Nici o sută
De vorbe n-a sorbit urechea mea
Din gura ta, dar vocea-i mi-i știută :
Nu ești Romeo, tu, un Montague ?

ROMEO

Nici unul nici cellalt nu-s, de nu-ți place.

JULIETA

Dar pentru ce și cum venișI încoace ?
E zidul 'nalt, greu de sărit, și locul
E moarte — o, gîndește cine ești —
De te-ar zări vreunul dintre-ai mei.

ROMEO

Aripele iubirii mă-nălțară.
Nu-i zid să poată stînjeni iubirea.
Iubirea-ncearcă tot ce iartă firea
Iubirii... și de-aceea nu mă tem
De toți ai tăi !

JULIETA

Dar dacă te-ar zări,
Vai, te-ar ucide !

ROMEO

Ochii tăi frumoşi
Sunt pentru mine mai primejdioşi
Ca douăzeci de spede de-ale lor.
Priveşte blînd : privirea ta blajină
Mă apără de ura lor haină !

JULIETA

N-aş vrea cu nici un preţ să fii văzut.

ROMEO

De ei m-ascunde noaptea-n negru-i scut.
De nu ţi-s drag, mai bine să mă vadă :
Sunt mai voios să mor străpuns de spadă
Decît să mai trăiesc urît de tine !

JULIETA

Dar drumul către locul acesta cine
Ţi-l arătă ?

ROMEO

Iubirea care-ntîi
M-a pus să cercetez. Ea-mi dete sfaturi,
Eu ochii mei i-am dat... Nu sunt pilot,
Dar dac-ai fi liman departe-n zare,
Scăldat de cea mai depărtată mare,
Tot aş porni spre tine-n pribegie...

JULIETA

Tu ştii că noaptea-mi adumbreşte faţa,
Altcum mi s-ar zări-n obraji roşeaţa
De tot ce m-auzişi spunînd 'nainte.
O, ce n-aş da să pot să fiu cuminte,
Să neg ce-am spus. Dar n-am ce face ! Spune
Tu mă iubeşti ? Ştiu că vei zice : da !
Şi eu te cred. Dar dacă-mi juri, tu poate
Îţi calci cuvîntul şi aşa se zice
Că Joe rîde de amanţii sperjuri.

Frumosul meu Romeo, de ţi-s dragă,
O, spune-mi-o cu inima întreagă,
Şi de socoţi c-am fost prea lesne-nvinsă,
M-oi arăta ursuză, ne-ndurată,
Voi zice nu, ca tu să-ţi dai silinţa
Să mă cîştigi. Altminteri, niciodată !
Frumosul meu Romeo-s prea duioasă
Şi poţi să crezi de-aceea că-s uşoară,
Dar crede-mă că sunt mai credincioasă
Decît acelea cari ştiu să pară
Mironosiţe. Poate că şi eu,
O recunosc, mă prefăceam străină,
Dar tu ai fost aci, jos în grădină,
Şi, pîn' să prind de veste, m-ai surprins
Cînd izbucnea iubirea-mi mai aprins,
Deci iartă. Nu-mi lua acea pornire
Drept un uşor capriciu de iubire,
Trădat astfel de noaptea-ntunecată...

ROMEO

Copilă, jur pe sfînta lună care
Chenar de-argint pe vîrf de pomi brodează...

JULIETA

O, nu jura pe luna-nşelătoare
Ce-şi schimbă discu-n fiecare lună,
Nu vreau să fii şi tu din cei ce mint...

ROMEO

Pe ce să jur dar ?

JULIETA

Nu jura deloc !
Sau jură doar pe nobilul tău suflet,
Pe sfîntul idol din altarul meu,
Şi te voi crede...

ROMEO

O, dacă iubirea...

JULIETA

Las', nu jura ! Oricîtă-i fericirea
Pe care-o simt acuma lîngă tine,
Dar legămîntul astei nopți îmi vine
Prea iute, nu știu cum, prea fără veste,
Prea ca un fulger care nu mai este
Pîn' ce zici : fulgeră ! — O, du-te dar,
Dulcele meu ! Și-a verii adiere
Învoaltă floare face din bobocul
Iubirii noastre pîn' la revedere !
Somn dulce ! Noapte bună ! Și coboare
În sînul tău o pace-așa de dulce
Ca și în sînul Julietei care
Se duce, obosită, să se culce...

ROMEO

Ah, tu mă lași așa, nemîngăiat ?

JULIETA

Ce mîngîiere-mi ceri tu-n noaptea asta ?

ROMEO

Dă-mi jurămîntul tău în schimb pe-al meu.

JULIETA

Eu ți l-am dat 'nainte de-a mi-l cere...
Și tot aș vrea să am să ți-l dau încă !

ROMEO

Vrei să-l oprești ? De ce, odorul meu ?

JULIETA

Ca să ți-l dau întruna înapoi !
Și totuși nu doresc decît ce am.
Ca marea nesfîrșită-i bunătatea-mi,
Și dragostea-mi ca marea-i de adîncă.

Din ce tot dărui, tot mai mult am încă,
Și amîndouă-s fără de hotare...
Aud un zgomot... Plec, rămîi cu bine,
Iubitul meu...

(O voce înăuntru : „Domnișoară !")

Îndată, doică... Vin...
O, mîndre Montague, fii credincios !
Așteaptă-mă, vin într-o clipă iarăși.

(Dispare.)

ROMEO

O, sfîntă, sfîntă noapte ! Mult mi-e teamă
Că tot e doar un vis, fiindcă-i noapte...
Prea dulce e să poată fi aievea !

JULIETA

(apare din nou)

Romeo, un cuvînt și noapte bună !
De ți-e cinstit amorul tău și vrea
Căsătorie, dă-mi atunci de știre
Prin cineva pe care-l voi trimite
La tine mîine, ca să afle : Unde
Și cînd vrei tu să ne serbăm logodna ?
Atunci îți pun ursita-mi la picioare,
Stăpîn mi-ești, te urmez în lumea-ntreagă...

(O voce înăuntru : „Domnișoară !")

Vin, vin acum... Dar dacă n-ai gînd bun,
Te rog...

(Același glas înăuntru.)

O clipă. Vin... Să nu mai stărui
Și lasă-mă durerii să mă dărui
Pîn' ce-oi muri... Trimit la tine-n zori...

ROMEO

Pe partea mea din ceruri...

JULIETA

(apare la fereastră)

Noapte bună
De mii de ori !

(Dispare.)

ROMEO

De mii de ori mai rea,
De nu mă luminează raza ta !
Iubitul spre iubita lui aleargă
Cum fuge leneşul şcolar de carte,
Cum el spre şcoală nu dă zor să meargă,
Tot astfel greu iubitul se desparte.

JULIETA

(apare iar la fereastră)

Romeo ! Sss... Glas de şoimar să am,
Să pot momi un şoim aşa de mîndru !
Robia-i răguşită, nu cutează
Să strige tare, căci ar sparge bolta
Ecoului şi poate că i-ar face
Mai răguşit sonoru-i glas de aer,
Decît al meu de cînd tot spun : Romeo !

ROMEO

E viaţa mea ce m-a strigat pe nume !
Ce argintiu de dulce sună glasul
Iubirii, noaptea, în auzul celui
Ce-ascultă dulcea-i muzică...

JULIETA

Romeo !

ROMEO

Iubito !

JULIETA

Mîine dimineaţă, spune,
La cît trimet ?

ROMEO

La nouă.

JULIETA

Pîn-atunci
Sunt douăzeci de ani ! Dar nu mai ştiu
De ce te rechemai...

ROMEO

Mă lasă dar
Să stau aci pînă-ţi aduci aminte...

JULIETA

Spre-a te vedea, aş vrea să uit întruna
Gîndind ce dulce e să-mi fii aproape...

ROMEO

Ca tu să uiţi mereu, aş tot rămîne,
Uitînd de am alt adăpost pe lume...

JULIETA

E-aproape zi ; să pleci acum aş vrea,
Dar nu mai mult ca fata ce se joacă
Lăsînd din mîini să-i zboare canarăşul —
Sărmanul rob în lanţ — şi-apoi l-atrage
Din nou spre ea, cu firul de mătase,
Fiindu-i drag, dar şi fiind geloasă
De libertatea lui...

ROMEO

De-aş fi canarul !

JULIETA

Ah, dac-ai fi, iubite ! Dar atunci
Iubirea mea ar fi așa nebună
Că poate te-aș ucide. Noapte bună !
O, despărțire ! O, griji dulci și-amare !
Dar fug de-acuma, că aș fi în stare
Să-ți strig mereu, mereu, de mii de ori,
Tot „noapte bună“ întruna pînă-n zori.

(Iese.)

ROMEO

(singur)

Coboare-se pe ochii-ți somnul blînd
Și dulcea pace-n inimă și-n gînd.
De ce nu sunt eu somnul s-odihnesc
Alăturea de chipu-ți îngeresc !
Merg să-mi spun fericirea, să-l implor
Pe bunul pustnic să-mi dea ajutor.

SCENA a III-a

În grădina unei monastiri.
FRATELE LORENZO

LORENZO

Ursuzei nopți îi rîd în față zorii
Împestrițînd cu dungi de raze norii
La răsărit. Greoiul întuneric
S-abate încet ca un bețiv, din calea
Zoritei roți de foc a lui Titan.
Dar pînă ce al soarelui feeric
Ochi arzător din negru scoate valea,
Înveselind văzduhul diafan,
Eu trebuie cu ierburi veninoase
Și flori ce poartă sucuri prețioase
Să-mi umplu coșulețul de nuiele.

Pămîntu-i mama firii și sicriul,
Ea face din ce-i mort să nască viul,
Și-mbie ca să-i sugă din mamele
Pe toți copiii de-orice soi ce-i are,
Mulți cu-nsușiri alese, fiecare
Cu-a sa ; și-atît de felurite toate !
O, sunt puteri de viață minunate
În ierburi, în copaci, în piatră chiar !
Din toate cîte din pămînt răsar
Nimic nu-i rău, să n-aibă-o parte bună.
Ci-n rău ce-i bun adesea se răzbună,
Cînd e-abătută calea lui ce-a dreaptă.
Virtutea chiar se poate face viciu
Și viciul poate-a se-nălța prin faptă ;
E și balsam de leac într-un calîciu
Gingaș de floare, dar e și otravă ;
Cînd o miroși, mireasma e suavă,
Dar cînd o guști, inima nu-ți mai bate.
În om, ca și în plantă și în toate,
Sunt doi stăpîni mereu în dușmănie :
E bunul har, e crunta lăcomie.
Și cînd spre cer mai rău înclină sorții,
Atuncea vine și ne-nghite-al morții
Balaur...

ROMEO

Bună dimineața, tată !

LORENZO

Benedicimus. Ce dulce glas
Îmi dă voios binețe la un ceas
Așa devreme ? Tînărul meu fiu,
De te-ai sculat așa de timpuriu
Înseamnă că ți-e creierul aprins ;
Eu sunt bătrîn, cu grijile deprins.
Și grijile țin ochiul treaz ; dar cînd
Ești tînăr, sănătos, lipsit de gînd
Și chin, de aur ți-e atuncea somnul.
De-aceea aș putea să jur că domnul
Romeo fu trezit de vreo mîhnire.

Chiar de mă-nșel, nu-i mare osebire.
Un lucru tot rămîne-adevărat,
Romeo-al meu n-a fost azi-noapte-n pat.

ROMEO

N-am fost, dar și mai dulce-mi fu odihna.

LORENZO

Rău, fiule ! Iar ai fost la Rozalina ?

ROMEO

La Rozalina, tată ? S-a sfîrșit
Cu numele și chinul ăstui nume !

LORENZO

Dar unde-ai fost atunci ? Pe altă lume ?

ROMEO

Nici nu-i nevoie să mă-ntrebi, că-ți spun :
Am fost aseară la ospăț în casa
Dușmanului, și m-a rănit frumoasa
Pe care am rănit-o. Tată, vin deci
Să-ți cerem sfintul leac și să ne vindeci.
Vezi, sfinte,-acum, ce bun creștin sunt eu :
Mă rog acum pentru dușmanul meu.

LORENZO

Vorbește pe-nțeles și răspicat,
Căci la o spovedanie-n doi peri
La fel și dezlegarea-i ce o ceri.

ROMEO

Atunci ascultă-mă : ți-o spun curat
Că sunt înamorat nebun de fata
Lui Capulet, — și preafrumoasa fată
De-asemeni e de mine-namorată.

Suntem deci una și rămîne doar
Să fim uniți de preot la altar.
Cum, unde, cînd ne-am cunoscut și cum
Ne-am logodit, ți-oi povesti pe drum,
Dar te implor chiar azi să ne cununi.

LORENZO

Pe sfîntul Francisc ! Tu grăiești minuni !
Dar Rozalina ?... Tinerii, se pare,
Că nu iubesc decît din ochi. Ce-amare
Șiroaie-au curs pe fața ta slăbită
Și-n lacrimi cîtă sare risipită,
Spre a săra iubirea-ți nesărată !
De jale zarea-i încă-nnegurată
Și plînsul tău îmi vîjîie-n urechi,
Pe-obraji porți urma lacrămilor vechi ;
O, dac-ai plîns și-ai suferit vreodată
A fost de dragul Rozalinei numa...
Și te-ai schimbat, n-o mai iubești acuma !

ROMEO

Ades mă dojeneai pentru-nclinarea
Ce-aveam spre ea.

LORENZO

Ba nu, ci pentru marea
Ta nebunie, dragul meu !

ROMEO

Ziceai :
Îngroapă-ți dragostea !

LORENZO

Dar nu să ai
O alta-n schimb.

ROMEO

Te rog nu mă certa.
Aceea care-mi este acuma dragă,
Mi-a dat și ea iubirea ei întreagă.
Cealaltă nu era deloc așa.

LORENZO

Firește, căci îți pricepuse firea,
O vorbă goală doar ți-era iubirea.
Dar cred că pot să-ți viu în ajutor,
Căci, poate prin această legătură
A celor două neamuri veche ură
Se va topi în noul tău amor.

ROMEO

Să mergem, n-am astîmpăr...

LORENZO

Stai ușor
Și-nțelepțește, tînăr visător !
Nu e cuminte-așa s-o iei cu zorul,
Că poți prea lesne să-ți scrintești piciorul.

SCENA a IV-a

O stradă.
BENVOLIO și MERCUTIO

MERCUTIO

Dar unde naiba poate fi Romeo ?
N-a fost azi-noapte-acasă ?

BENVOLIO

Pajul lui
Mi-a spus că n-a dormit azi-noapte-acasă.

MERCUTIO

Ah ! Rozalina-aceea năzuroasă
L-a scos din minți ; o să-i răpună capul.

BENVOLIO

Am mai aflat că Tybalt i-a trimis
Acasă o scrisoare lui Romeo.

MERCUTIO

O provocare fără doar și poate !

BENVOLIO

Cred că Romeo are să-i răspundă.

MERCUTIO

La o scrisoare poate să răspundă
Oricine, dacă a-nvățat să scrie.

BENVOLIO

Vroiam să spun că el va ști s-arate aceluia care-i scrie că are curaj cînd îl provoacă.

MERCUTIO

Ah, bietul Romeo ! E ca și mort : străpuns de ochiul negru al unei fetișcane bălăioare, îi țiuie-n urechi un cîntecel de inimă albastră, și discul inimei lui e despicat în două de săgeata orbului arcaș. Ăsta e om să ție piept lui Tybalt ?

BENVOLIO

Ei, și cine-i Tybalt ?

MERCUTIO

O, nu-i un Făt-Frumos, fără-ndoială. Dar e un tartor al formelor ! El se bate, cum ai cînta tu pe

note o romanță, cu tact și cu măsură. Își calculează frazele : una, două și-a treia-n pieptul tău ! E capabil să decapiteze și-un bumb de mătase ! Un spadasin ! Un duelgiu — *di primo cartello*. Ah, divinul lor *passado* și *punte reverso* și *hay*-urile lor !

BENVOLIO

Ducă-se la pustia cu ifosele lor caraghioase ! I-auzi numai : „O foarte fină lamă" ; „Un om foarte bine !" ; „O... foarte bine !" — Nu e un blestem, o strămoși ? Ca să se pripășească pe la noi acest soi de gîngănii străine, acești traficanți de modă, acești *pardonnez-moi* cari nu catadicsesc să mai șadă pe o laviță veche ! Oh, *bons-bons*-urile lor !

(Intră ROMEO.)

BENVOLIO

Uite-l pe Romeo !

MERCUTIO

Fără icre, ca o scrumbie uscată. O, carne, carne omenească, cum te-ai batogit ! Acum a căzut în doaga lui Petrarca. Laura, pe lîngă iubita lui, era doar o biată jupînească, cu toate că avea un adorator care cel puțin se pricepea s-o cînte ; Didona, o zdreanță ; Cleopatra, o țigancă ; Hero și Helena, niște vrăjitoare și cutre ; Thisbe, avea ea ochi albaștri frumoși, nu-i vorbă, dar n-are a face... Signor Romeo, *bon jour* ! Vezi că te salut pe franțuzește, după cum ți-s nădragii ! Ne-ai rămas dator azi-noapte !

ROMEO

Bună dimineața, prieteni ! Cu ce v-am rămas dator ?

MERCUTIO

Că ai fugit hoțește. Nu pricepi ?

ROMEO

Iartă-mă, dragă Mercutio. Aveam ceva important, și-n asemenea caz ți se iartă dacă treci peste unele îndatoriri.

MERCUTIO

Ei, nu-i mai bine-așa decît să scîncești de dragoste ? Acuma mai vii de-acasă. Acum ești Romeo ! Acum ești ceea ce ești, prin artă și natură ! Căci amorul ăsta care aiurează este din fire un mare nebun, care aleargă bîlbîindu-se de colo pînă colo, pînă ce cade cu păpușica lui într-o groapă.

BENVOLIO

Oprește ! Oprește !

MERCUTIO

Vrei, așadară, s-o iau povestea de la coadă ?

BENVOLIO

Altminteri ai fi lungit-o prea mult.

MERCUTIO

O, te înșeli, aș fi scurtat-o, căci ajunsesem cu povestea mea la fund și n-aveam de gînd să merg mai departe.

ROMEO

Ia uitați-vă ce alai măreț !

(Intră DOICA și PETRE.)

MERCUTIO

O pînză ! O pînză de corabie !

BENVOLIO

Ba două : o fustă și-un surțuc.

DOICA

Petre !

PETRE

Poftim ?

DOICA

Evantaiul meu, Petre !

MERCUTIO

Dă-i-l, Petre dragă, să-și ascundă obrazul. Evantaiul e mult mai drăguț ca obrazul dumneaei.

DOICA

Bună dimineața, domnii mei !

MERCUTIO

Bună seara, bună seara, frumoasă matroană !

DOICA

De ce bună seara, mă rog dumneavoastră ?

MERCUTIO

Pentru că, uite, craiul de arătător de la ceas e pironit drept în dricul amiezei.

DOICA

Rușine ! Ce fel de om e ăsta ?

ROMEO

Un om pe care Dumnezeu l-a trimis pe lumea asta, ca să se ducă pe cealaltă.

DOICA

Sfîntă să-ți fie vorba, domnule ! Duce-s-ar ! Dar să nu vă fie cu supărare, domnilor, care poate să-mi spună unde găsesc eu pe tînărul Romeo ?

ROMEO

Pot eu să-ți spun : numai că tînărul Romeo e mai bătrîn acum cînd l-ai găsit, decît era pe cînd îl căutai. Eu sunt cel mai tînăr care poartă numele acesta, pentru că n-am găsit unul mai rău.

DOICA

Bine-ai zis !

MERCUTIO

Așa ? Ce e mai rău e bine ? N-am ce zice ! E frumos, frumos !

DOICA

Dacă ești dumneata Romeo, signore, aș vrea să-ți spun ceva la o parte.

BENVOLIO

Să știi că-i dă o întîlnire pe deseară.

MERCUTIO

O țață ! O țațică ! Hoiho !

BENVOLIO

Ce, ai văzut vreun iepure ?

MERCUTIO

Nu ! Nu un iepure, domnule ; poate doar un vînat cam învechit și putrezit înainte de a-l da la masă copt în foaie de post, ca vai de el !

(Cîntă)

Un iepuroi îmbătrînit
De-i muced chiar şi-i frăgezit,
E-o bună bucăţică-n post ;
Dar dacă putrezit a fost
Mai înainte de-a-l mînca,
Atunci e vai de maica ta.

Romeo, ne găseşti la voi acasă, unde o să prînzim...

ROMEO

Bine, viu şi eu numaidecît.

MERCUTIO

Adio, venerabilă doamnă, adio... doamnă, doamnă, scumpă doamnă !

(BENVOLIO şi MERCUTIO pleacă.)

DOICA

Spune-mi, rogu-te domnule, cine-i obraznicul ăla, negustor de glume ieftine ?

ROMEO

Unul căruia-i place să se asculte pe sine şi care spune într-o minută mai multe decît poate face într-o lună.

DOICA

Apoi dacă are ceva să spună în ce mă priveşte pe mine, am să-i arăt eu lui, de ar fi încă o dată pe atîta de grozav pe cît este ; şi dacă eu nu pot, au să poată alţii ! Auzi obraznicul ! Că doar eu nu-s d-alea cum mă crede el, eu nu-s de teapa lui ! Şi tu, ce păzeşti acolo, de laşi pe orice nespălat să facă haz pe socoteala mea ?

PETRE

N-am văzut pe nimeni să facă haz de dumneata ; că, zău, numaidecît trăgeam spada, să mă crezi ! Sunt gata să mă bat cu oricine, unde-i o pricină dreaptă ; şi cînd e de partea mea dreptatea !

DOICA

Uf, Dumnezeu să mă ierte, dar tremură carnea pe mine de supărată ce sunt ! Auzi, obraznicul ! Fii aşa de bun, domnule, şi ia aminte la ce vreau să spun. Şi cum îţi spuneam : tînăra mea stăpînă mi-a poruncit să te caut. Acum ce mi-a poruncit să-ţi spun păstrez pentru mine, dar mai întîi vreau să-ţi spun una şi bună : că dacă vrei s-o porţi de nas, ca să spun aşa, ar fi o purtare rea din partea dumitale, ca să spun aşa. Că vezi dumneata, domnişoara e tinerică şi, prin urmare, dacă umbli cu şoseli şi cu momeli, asta nu şade frumos, faţă de o domnişoară, ba e chiar urît de tot.

ROMEO

Să spui stăpînei tale c-o conjur...

DOICA

O, drăguţul de el ! Firește, neapărat am să i-o spun. Doamne, cum are să se bucure !

ROMEO

Dar ce vreai să-i spui, doică dragă ? Tu nu m-asculţi.

DOICA

Am să-i spun că o conjuri ; o vorbă care mi se pare că nu poate ieşi decît din gura unui prinţ.

ROMEO

Să-i spui să afle-un mijloc ca să vie
Azi dup-amiază să se spovedească
În chilioara fratelui Lorenzo.
Va fi și spovedania, și nunta...
Aceasta, pentru osteneala ta...

DOICA

Signore, nu ! Nu iau nici o leţcaie !

ROMEO

Hai, ia, te rog eu, trebuie să iei !

DOICA

Azi după-amiază ? Vine, zău că vine !

ROMEO

Tu stai și-aşteaptă-n dosul mînăstirii.
Acolo, peste-un ceas ţi-aduce pajul
O scară împletită din frînghie,
Ce-o să mă urce pe furiș, la noapte,
Pe cel mai-nalt catarg al fericirii.
Mergi sănătoasă și păstrează taina,
Și n-o să-ţi pară rău de osteneală.
Mergi sănătoasă, doică, și să spui
Stăpînei tale-o caldă salutare.

DOICA

Domnul să te ţie ! Încă ceva.
Ascultă, domnule !

ROMEO

Ce-i doică dragă ?

DOICA

E om de treabă pajul dumitale ?
Știi vorba veche că „doi pot să tacă
Cînd unul dintre ei din lume pleacă !"

ROMEO

O, e-un copil cu inima de aur !

DOICA

Prea bine, domnule. Doamna mea e cea mai drăgălaşă păpuşică de pe lume... O, Doamne sfinte, cînd era numai de-o şchioapă... O, dar e un tînăr senior de-i zice Paris şi i se scurg ochii, nu altceva, după dumneaei, dar ea e mai bucuroasă să vadă un broscoi, da, un broscoi ! Cîteodată o necăjesc şi-i spun : „Tot Paris e mai drăguţ", — dar ce să crezi, signore, n-apuc să-i spun una ca asta şi se face galbenă ca turta de ceară. Romeo şi rosmarin nu-ncep cu aceeaşi slovă ?

ROMEO

Ba da. Amîndoi cu R. Ei, şi-apoi ?

DOICA

Ah, vrei să rîzi de mine, mucalitule ! R ! Parcă mîrîie un cîine. Nu, lasă că ştiu eu bine că începe cu altă slovă — şi are ea o vorbă frumoasă de tot cu Romeo şi rosmarin, că ţi-ar fi mai mare dragul s-o asculţi.

ROMEO

Mergi sănătoasă, nu uita să spui stăpînei tale că mi-e dor de ea...

DOICA

O, negreşit, i-o spun de mii de ori... Hei, Petre !

ROMEO

Poftim ?

DOICA

Petre, na evantaiul şi treci-nainte mai repede.

SCENA a V-a

Grădina lui Capulet.

JULIETA

Nouă bătăi cînd am trimis pe doică.
Spunea că vine peste-o jumătate
De ceas ! Ori poate nu l-o fi găsit ?
Nu, dar e şchioapă... Crainici ai iubirii
Ar trebui să fie gîndurile,
Căci gîndurile sunt mai sprinteioare
Ca razele de soare care-alungă
De pe coline-ntunecate noaptea.
Nu-i ca şi vîntu-naripat Amorul
Şi nu îi poartă oare căruciorul
Mici porumbiţe cu-aripe uşoare ?
Acuma-i, iată, soarele-n amiază.
Şi de la nouă pînă-acum trei ore
Lungi au trecut, şi ea tot să nu vie !
O, de-ar avea o inimă şi-ntr-însa
Un sînge tînăr, ar zbura ca glonţul,
Şi glonţ, s-ar duce şi-ar veni-napoi !
Bătrînii parcă n-au viaţă-n ei,
Trîndavi şi-nceţi, ca plumbu-s reci şi grei.

(Intră DOICA şi PETRE.)

O, Doamne ! Iat-o ! Doică, l-ai găsit ?
Ce-aduci ? Zi servitorului să plece.

DOICA

Aşteaptă-mă la uşă, Petre.

(PETRE iese.)

JULIETA

Ei,
Măicuţo ? Doamne ! Dar de ce te uiţi
Aşa urît ? O, chiar de-i tristă vestea,
Tu spune-o vesel ; iar de este bună,
Nu mi-o strica c-o faţă aşa de acră !

DOICA

Of, nu mai pot ! Aşteaptă să răsuflu...
Ce-am alergat !... Mă dor oasele toate !

JULIETA

Ţi-aş da oasele mele-n schimb pe vestea
Ce mi-o aduci ! O, spune-o, doică dragă !
O, spune-o doică, dragă doică !

DOICA

Doamne !
Ce zor ! Nu poţi să mai aştepţi defel ?
Vezi bine doar că nu mai am răsuflet !

JULIETA

Cum n-ai răsuflet cînd găseşti răsuflet
Să-mi spui mereu că nu mai ai răsuflet ?
De cînd tot spui, de ce nu poţi să-mi spui,
Puteai să-mi fi şi spus răspunsul lui !
Răspunde : cum ţi-e vestea ? Bună ? Rea ?...
Atît, şi celelalte mai pe urmă ;
Dar spune-odată, spune, vai, şi-mi curmă
Neliniştea...

DOICA

Ei, rău ai nimerit-o !
Ce te pricepi tu la bărbaţi ! Romeo ?
O fi, nu-i vorbă, mai frumos la chip,
La pulpe şi la mîini şi la picioare
Ca ceilalţi toţi, deşi nu se cuvine

Să mai vorbim de astea, însă totuși,
Oricum ar fi, e fără-asemănare ;
Curtenitor nu prea îi este felul,
Dar aș putea să jur că-i blînd ca mielul !
Dar spune-mi, mîncat-ai oare astăzi ?

JULIETA

Nu, nu ! Dar astea le știam eu toate.
Ce-a zis el de logodnă ? Scurt : ce-a zis ?

DOICA

Vai, cum mă doare capul ! Capul meu !
Zvîcnește, parcă stă să mi se spargă !
Aci mă ține-un junghi ! Spinarea mea !
Cum te înduri să mă tot porți pe drumuri !
Din asta poate mi s-o trage moartea...

JULIETA

Îmi pare foarte rău că nu ți-e bine,
Dar, doică dragă, spune-mi : Ce-a zis el ?

DOICA

Romeo spune... ca un gentilom
Cinstit, drăguț, bun, foarte cumsecade...
Dar unde-i maică-ta ?

JULIETA

Unde e mama ?
Ei, înăuntru ! Unde vrei să fie ?
Dar ce-alandala-i vorba ta : Romeo
Un gentilom... Unde e maică-ta ?

DOICA

Te-ai supărat, hai ! Maica ta, Doamne !
Poftim ! Frumos îți stă ! Asta-i, pesemne,
Leac pentru junghiul ce mă ține-n spate.
Mergi singurică, draga mea, de-acum
Cînd vei avea să mai trimiți vreo vorbă !

JULIETA

Ei, las-o ! Spune : Ce ți-a spus Romeo ?

DOICA

Ai voie azi să mergi la spovedire ?

JULIETA

Da.

DOICA

Du-te atunci la fratele Lorenzo.
Te-așteaptă acolo-un mire ca să facă
Din tine o mireasă. Ia te uită
Cum i se urcă sîngele-n obraji !
Și mai tîrziu i-or arde ca pojarul.
Mergi dar, și eu mă duc să caut scara,
Pe care se va cățăra tîlharul
La noapte, sus, în cuibul păsăricii...
Eu-s vita de povară, mă trudesc,
De dragul vostru numai, ziua-ntreagă.
Dar tu la noapte ai să porți povara...
Merg să mănînc. Tu mergi la mînăstire,
Cît mai în grabă.

JULIETA

Da, doicuță dragă !
Mă duc, alerg, zbor către fericire.

SCENA a VI-a

Chilia fratelui Lorenzo.
Intră fratele LORENZO și ROMEO

LORENZO

Reverse-și Domnul harul său ceresc
Asupra-acestor mîini ce le unesc,
Ca nici o grijă-n zilele ce vin
Să nu ne mustre cugetul...

ROMEO

Amin !
Dar griji oricîte pot de-acum să vină ;
Nu covîrșesc plăcerea cea divină,
Cînd știu că Julieta e a mea !
Așază mîna ei în mîna mea,
Unește-le, prin binecuvîntare :
Și moartea poate-apoi să mă sugrume,
Căci mi-am trăit norocul meu pe lume !

LORENZO

Asemeni patimi oarbe n-au norocul
Să țină mult : ca pulberea și focul
Se mistuie-n întîia sărutare !
Cît e de dulce mierea, tot dezgustă
Pe-acela ce prea multă miere gustă ;
De-aceea nu fi lacom, nici prea dornic.
Atunci numai norocul e statornic.
Tîrziu acel ce-i prea grăbit s-alerge
Ajunge ca și-acel ce prea-ncet merge.

(Intră JULIETA.)

Privește-o ! Piciorușele-i ușoare
Nu lasă nici o umbră pe cărare.
Cei ce iubesc pot să călătorească
Pe funigeii ale căror fire
Plutesc în aeru-ncropit de vară
Și tot nu cad — atît e de ușoară
Deșertăciunea ce-o numim iubire !

JULIETA

Bună seara, bunul meu duhovnic.

LORENZO

Romeo-ți mulțumește, fiica mea,
Pentru-amîndoi.

JULIETA

Îți mulțumesc și eu,
Căci altfel mulțumirea-i e-n zadar.

ROMEO

Ah, Julieto, de-a-ntrecut măsura
Și bucuria ta, și dacă știi
Mai bine decît mine s-o descrii,
Atunci îmbălsămează tu cu gura
Văzduhul tot, și vocea ta sonoră
Să cînte-atunci visata fericire
Ce ne-o îmbie-această scumpă oră !

JULIETA

Simțirea-i mai bogată ca vorbirea,
Mai mîndră-i de cuprins ca de podoabă !
Pe cerșetori de-averea lor întreabă ;
Dar dragostea mea plină de credință
E-așa de mare-ncît nu-i cu putință
Să-i socotești măcar pe jumătate
Comorile...

LORENZO

Veniți, veniți cu mine,
Să facem slujba-așa cum se cuvine.
Nu pot să vă îngădui singurei
Cît timp nu face, prin cuvîntul ei,
Biserica din voi un trup și-un suflet !

CORTINA

ACTUL III

SCENA I

O piață publică.
MERCUTIO, BENVOLIO, un PAJ și SERVITORI

BENVOLIO

Prietene, hai să plecăm acasă.
E-o zi fierbinte, sunt dușmani pe stradă ;
De-i întîlnim, se face sigur sfadă,
Pe-arșiță fierbe sîngele nebun.

MERCUTIO

Apoi și tu-mi ești unul din aceia care, cum trece pragul unei cîrciumi, bate cu spada-n masă și strigă : „Dea Domnul să n-am nevoie de tine !“ — și-apoi, cum i s-a urcat la cap al doilea pahar, scoate spada la cîrciumar, fără să fie deloc nevoie, firește !

BENVOLIO

Sunt eu unul de-aceia ?

MERCUTIO

Da, da. Ești un turbat de n-ai pereche în toată Italia, tot așa de pornit spre tulburare ca și de turbat în pornirile tale !

BENVOLIO

Ei și mai ce ?

MERCUTIO

Zău, dacă ar mai fi unul ca tine, în curînd n-am mai avea nici unul, pentru că v-ați ucide unul pe altul. Măi, tu ești în stare să te sfădești cu cineva pentru că are în barbă un fir mai mult sau mai puțin ca tine. Te cerți cu altul care vinde castane, fiindcă ai ochii castanii. Ce alt ochi ar putea să găsească asemenea pricini ! Capul tău ți-e așa plin de gîlceavă, ca oul de gălbenuș și nu o dată ai umblat cu el spart din pricina certurilor tale. Te-ai legat de unul care a tușit pe stradă, pentru că ți-a deșteptat cîinele care dormea la soare. N-ai avut bucluc deunăzi cu un croitor pentru că pusese înainte de Paști un laibăr nou ? Cu altul, pentru că-și legase ghetele noi cu șireturi vechi ? Și totuși tu mă dăscălești pentru firea mea certăreață ! !

BENVOLIO

Da, dacă aș fi așa de zurbagiu ca tine, cred că nu mi-ar da nimeni nici cinci sferturi de ceas pe latifundiul vieții mele.

MERCUTIO

Latifundiul ? Pesemne că ești pe fund de vorbești de latifund ?

(Intră TYBALT și alți cîțiva.)

BENVOLIO

Pe capul meu, iată vin Capuleții !

MERCUTIO

Și pe călcîiul meu, n-am zor de ei !

TYBALT

Urmați-mă de aproape... **Bună seara, signori !**
O vorbă cu unul din voi !

MERCUTIO

Numai o vorbă cu unul din noi ? Fii mai darnic,
adaugă la vorbă și-o lovitură !

TYBALT

Sunt gata chiar s-o fac de-mi dai prilejul.

MERCUTIO

N-ai putea să ți-l iei singur, fără să ți-l dăm ?

TYBALT

Mercutio, ții hangul lui Romeo...

MERCUTIO

Hangul ? Dar ce ? Suntem noi lăutari ? Dacă ții
cu orice preț să fim lăutari, apoi îți vom asurzi
urechile numai cu note discordante ! Iată arcușul
meu ; așteaptă, ai să vezi cum o să te facă să joci.
Mii de draci ! Hangul !

BENVOLIO

Suntem în piață publică aci ;
Sau căutați un loc mai liniștit
De nu deliberați cu sînge rece,
Sau să plecăm. Aci-s mulți gură-cască.

MERCUTIO

De-aceea au ei gură : ca s-o caște.
Nu, nu mă mișc de dragul nimănuia !

(Intră ROMEO.)

TYBALT

Signore, mergi în pace. Iată-mi omul !

MERCUTIO

M-aș spînzura de ți-ar purta livreaua !
Ieși pe teren și el te va urma :
Acolo poate fi el omul tău !

TYBALT

Iubirea care ți-o nutresc, Romeo,
Mă face doar să-ți spun : Ești un nemernic !

ROMEO

Pricina ce mă face să-mi fii drag
Îmi stîmpără mînia cuvenită
Salutului tău, Tybalt. Nu-s nemernic.
Rămîi cu bine. Tu nu mă cunoști.

TYBALT

Ocara ce-mi făcuși n-o speli, băiete,
Doar cu atîta. Întoarce-te ! În gardă !

ROMEO

Dar nu te-am ocărît deloc, ți-o jur.
Mi-ești drag mai mult decît ai bănui,
Deci pînă ce vei ști tot ce mă face
Să-ți fiu prieten, bune Capulet —
Un nume scump azi mie — mergi în pace !

MERCUTIO

Nu pot răbda atîta umilire !
Alla stoccata va să biruiască.

(Trage spada)

Hei, șoricare Tybalt, nu poftești ?

TYBALT

Dar ce pofteşti tu cine, de la mine ?

MERCUTIO

Nimic, bunule prinţ al pisicilor, nimic decît una din cele nouă vieţi ale dumitale, pe care vreau să ţi-o storc şi, după cum mă vei trata, să ţi le tărbăcesc şi pe celelalte opt ce-ţi mai rămîn. Haide, trage spada de urechi afară, dacă nu vrei să ţi le tai pe ale tale cu spada mea.

TYBALT

Sunt la plăcerea dumitale.

(Se luptă.)

ROMEO

Mercutio, întoarce-ţi spada-n teacă !

MERCUTIO

Signore, ştii acel faimos *passado* !

ROMEO

Aruncă-te Benvolio-ntre ei !
Tybalt, Mercutio ! Nu vi-i ruşine ?
Nelegiuire ! Ducele-a oprit
Bătăile pe străzile Veronei !
Tybalt ! Mercutio ! Staţi !

(TYBALT pe sub braţul lui ROMEO, răneşte pe MERCUTIO şi pleacă cu ai săi.)

MERCUTIO

Vai, sunt rănit !
Ah, ciuma cadă pe-ale voastre case...
Nu l-am atins ? Se duse ?

BENVOLIO

Eşti rănit ?

MERCUTIO

M-a zgîriat cotoiul ! M-a dat gata !
Dar, drace ! E de-ajuns... Unde mi-i pajul ?
Mişelule, dă fuga, ad-un doftor !

(PAJUL pleacă.)

ROMEO

Prietene, n-ai grijă. Rana ta
Nu poate fi aşa de gravă.

MERCUTIO

Nu, nu e adîncă chiar ca o fîntînă, nici largă ca o uşă de biserică... Dar e destul, ajunge... Întrebaţi mîine de mine şi veţi găsi că sunt un om foarte tăcut. Am încheiat-o, credeţi-mă, cu gluma vieţii... Ciuma să vă mănînce casele voastre amîndouă ! Drace ! Auzi, să mă zgîrîie de moarte un cîine, un chiţcan, un guzgan, un cotoi ! Un fanfaron, un mişel care miroase a condică de socoteli... Cine dracu te-a vîrît între noi ? Sub braţul tău am fost rănit, Romeo !

ROMEO

Crezusem că fac bine.

MERCUTIO

O, du-mă undeva-n vecini, Benvolio !
Altcum leşin... Of, ciuma vă mănînce !
Casele voastre au făcut din mine
Ospăţ de viermi. Am luat-o... sănătoasă...

(MERCUTIO tese sprijinit de BENVOLIO.)

ROMEO

Vai, tînărul acesta, care este
Cu ducele de-aproape înrudit,
Prieten bun al meu, primește moartea
Din vina mea ; și numele meu bun
E pîngărit de-ocările lui Tybalt,
Lui Tybalt ce de-un ceas e ruda mea.
O, dulce Julietă, ce nevolnic
Făcu din mine frumusețea ta
Și cum mi-a stins în piept orice putere !

(BENVOLIO se întoarce.)

BENVOLIO

Romeo ! mort e vrednicul prieten.
Viteazu-i suflet s-a-nălțat la nori,
Disprețuind pămîntul prea devreme.

ROMEO

Restriștea zilei de-azi plutește-asupra
Acelora ce vin și mai cumplită.

(TYBALT se-ntoarce.)

BENVOLIO

Se-ntoarce furiosul Tybalt.

ROMEO

Teafăr ?
Triumfător ? Și bunul meu prieten
Ucis. O, zboară către cer, blîndețe !
O, du-mă tu, mînie cu-ochi de flăcări !
Ia-ți Tybalt, înapoi „nemernicul"
Ce mi l-ai dat, căci sufletul viteaz
Al lui Mercutio plutește încă
D-asupra capetelor noastre și
L-așteaptă doar pe-al tău să-l însoțească :
Ori tu, ori eu, de nu chiar amîndoi
Îl vom urma !

TYBALT

Nenorocitule !
Tu doar i-ai fost tovarăș și se cade
Tu să-l urmezi.

ROMEO

Aceasta hotărască !

(Se bat. TYBALT cade.)

BENVOLIO

Romeo, fugi ! Poporul e-narmat,
Tybalt ucis ! Nu sta așa pierdut !
Fugi, ducele la moarte te condamnă
De vei fi prins ! Fugi ! Fugi !

ROMEO

Amar de mine !
Sunt jucăria soartei !

BENVOLIO

Ce-aștepți ? Du-te !

(ROMEO pleacă. Vin cetățeni.)

UN CETĂȚEAN

Hei, încotro fugi mișelul care
Ucise pe Mercutio ? Pe unde
A apucat-o ucigașul Tybalt ?

BENVOLIO

Acolea zace Tybalt !

UN CETĂȚEAN

Ne urmează !
În numele principelui Veronei !

(Intră DUCELE cu suita, MONTAGUE, CAPULET, soțiile lor și alții.)

DUCELE

Ce s-a făcut ? Unde-s nelegiuiții
Care-au stîrnit iar sfada ?

BENVOLIO

Nobil duce !
Pot eu să spun mai bine ca oricare
Cum a decurs fatala-imprejurare.
Acela ce pe Mercutio-l ucise
E-aci ucis de mîna lui Romeo.

CONTESA CAPULET

Tybalt, nepotul meu, nepot de frate !
O, duce ! O, nepoate ! O, bărbate !
O, frate, sîngele tău curge !... Duce,
Fii drept și pentru sîngele vărsat
Jertfește sînge Montague !... Nepoate !
Nepoate !

DUCELE

Spune tu, Benvolio :
Cine-a stîrnit această sfadă ?

BENVOLIO

Tybalt,
Ucis aci de mîna lui Romeo.
Romeo i-a vorbit frumos, rugîndu-l
Să meargă-n pace și să-și schimbe gîndul,
I-a spus chiar și de-nalta-vă poruncă,
Aceasta pe-un ton blînd și stînd plecat,
Privind senin, cercînd să-mpace sfada ;
Dar nu-mblînzi pe Tybalt, ce s-aruncă
Orbiș cu spada-n pieptul lui Mercutio ;
Acesta, aținat, întoarce spada
Spre-a lui Tybalt, înlăturînd c-un gest
Plin de dispreț mortala lovitură,
Spre-a i-o trimite înapoi lui Tybalt,
A căruia iuțeală i-o pareză.

Romeo strigă tare : „Stați prieteni !
Opriți-vă !“ Și vrînd să-i despărțească,
Mai repede ca vorba, brațul lui
Dibaci abate armele fatale.
Sub brațul său nenorocita spadă
A lui Tybalt scurtează scumpa viață
A bravului Mercutio. Tybalt fuge,
Dar iar se-ntoarce la Romeo, care
Acum nutrește dor de răzbunare.
Ca fulgerul se-ncaieră și, pînă
Să-i fi putut desparte, cade Tybalt.
Romeo-atunci se-ntoarse și fugi.
Pun capul meu zălog, de nu-i așa.

CONTESA CAPULET

E înrudit cu Montague și minte ;
Se vede-aceasta chiar și din cuvinte.
Vreo douăzeci aci se-ncăierară
Și cel mai vrednic dintre ei să piară ?
O, duce, judecă, fii drept : pe Tybalt
Romeo l-a ucis, Romeo moară !

DUCELE

Romeo l-a ucis pe Tybalt, care
Ucise pe Mercutio... Dar cine
Acum răscumpăra-va scumpu-i sînge ?

MONTAGUE

O, nu Romeo, duce ! Nu Romeo !
El s-a jertfit pentru Mercutio.
Tybalt era pierdut ; Romeo, dacă
Grăbi osînda lui, fu-n drept s-o facă.

DUCELE

Deoarece-a grăbit-o, îi impun
Să plece fără preget în surghiun.
Și pentru că m-atîng azi și pe mine
Urmările acestei uri haine,

Stîrpind chiar un vlăstar al casei mele,
Voi lua măsuri, să resimțiți prin ele,
Ce mult această pierdere mă doare...
Surd voi rămîne, fără îndurare
La orice lacrimi, orice rugăminte :
Deci nu mai stăruiți de-aci-nainte :
Romeo, de nu vrea să-i sune ceasul
Cel de pe urmă, să-și grăbească pasul.
Blîndețea ce tratează cu sfială
Pe criminali e însăși criminală.

SCENA a II-a

O cameră în casa Capulet.

JULIETA

O, galopați, sirepi de foc, spre casa
Lui Phoebus... Un cîrmaci ca Phaeton
Cu bice v-ar goni către apus
S-aducă grabnic noaptea-nnourată.
O, las' perdeaua, noapte-aducătoare
De dragoste, ca ochii răi s-adoarmă
Și, nevăzut, Romeo, fără larmă,
Să se strecoare-n cuibul fericirii...
Cei ce jertfesc pe-altarele iubirii
Au drept lumină frumusețea lor,
Și noaptea-i place orbului amor.
O, vino, noapte tainică, matroană
În haină-ntunecată'n negru toată,
Și-nvață-mă să pierd un joc prin care
Voi cîștiga un preț cu mult mai mare :
În joc sunt doi boboci curați de fată...
Cum bate viu-n obrazu-mi feciorelnic
Fricosul sînge !... O, acopere-l
În manta-ți neagră, pînă ce, sfielnic
Întîi, se face îndrăzneț amorul,
Nemaivăzînd în dragoste o vină...

O, vino, noapte ; tu, Romeo, vină,
Tu, zi în noapte : pe-aripile nopții
Vei odihni mai alb ca fulgi ușori
De nea pe negrul spate-al unei ciori !
Vin, noapte dragă, bună, fermecată,
Dă-mi pe Romeo-al meu, și cînd vreodată
El va muri, tu să faci mii de stele
Din trupul lui, cari-ar împodobi
Atît de mîndru bolta înstelată,
Că lumea-ntreagă s-ar îndrăgosti
De tine, noapte — și-ngîmfatul soare
N-ar mai afla pe nimeni să-l adore !
O casă mi-am durat iubirii mele,
Dar n-am avut-o încă ; sunt vîndută,
Dar nu s-a bucurat de mine nimeni.
Și ah, așa de-ncet îmi trece ziua,
Ca noaptea-ntr-un ajun de sărbătoare
Copilului cu haine nouă, care
Nu are încă voie să le-mbrace.
Dar vine doica... O, aduce vești
De la Romeo-al meu, și orișicine
Romeo spune este pentru mine
Un sol ce-aduce glasuri îngerești.

(Intră DOICA cu o scară de frînghie.)

Ei, doică, zi ! Ce-i nou ? Aceasta-i scara
Ce ți-o dădu Romeo ?

DOICA

Da, da, scara !

(Aruncă jos scara.)

JULIETA

Vai ! pentru ce-ți frîngi mîinile ? Ce ai ?

DOICA

Amar de noi ! E mort, e mort, e mort !
Suntem pierdute, draga mea, pierdute !
O, vai ! S-a isprăvit ! S-a dus ! S-a dus !

JULIETA

Ce ? Poate cerul fi așa de crud ?

DOICA

Romeo poate, chiar cînd cerul nu !
Romeo ! Doamne, cine-ar fi crezut !
Romeo !

JULIETA

Ești un diavol, de mă chinui
Așa ? Asemeni chin cumplit ar face
Să urle pe-osîndiții din gheena !
S-a omorît Romeo ? Spune ! Dacă
E mort, zi : da ; de nu, zi : nu. O vorbă
Decide între chin și fericire !

DOICA

Cu ochii mei, vai, rana i-am văzut-o
Aci la piept, — la pieptul lui viteaz !
O, bietul trup însîngerat, o, bietul
Trup fără viață ! Palid, palid, palid
Cum e cenușa și mînjit de sînge !
Am leșinat cînd l-am văzut așa.

JULIETA

Vai, frînge-te, tu inimă rămasă
Pe drumuri ! Ochi, intrați în închisoare,
Lipsiți pe veci de razele de soare !
Prefă-te, humă păcătoasă-n humă !
Nu mai mișca... O, moarte, vino, du-mă
Alături de Romeo, în sicriu !

DOICA

O, Tybalt, Tybalt ! Bunul meu prieten !
Viteze Tybalt ! Mîndre gentilom !
De ce am mai trăit să te văd mort ?

JULIETA

Ce-i vijelia asta care bate
De pretutindeni ? E ucis Romeo ?
Tybalt e mort ? Tybalt, scumpul meu văr ?
Romeo, soțul și mai scump ? Atunci
Răsune surla zilei de apoi !
Cine-ar trăi, vai, după-aceștia doi ?

DOICA

Tybalt e mort, Romeo surghiunit !
Romeo l-a ucis și e-n surghiun.

JULIETA

O, Doamne ! Doamne ! Mîna lui Romeo
Făcu să curgă sîngele...

DOICA

Așa !
Amar de noi ! Ea l-a vărsat, — ea, ea !

JULIETA

O inimă de șarpe-n ochi de floare ?
A stat vreun zmeu într-un palat mai falnic ?
Frumos tiran ! Demon cu chip de înger !
Șoim fără gheare ! Miel cu colți de lup !
Canalie cu aspect dumnezeiesc !
De-a dreptu-ntors tot ce-ți părea mai drept !
Sfînt blestemat ! Mișel de cinste vrednic !
Natură, ce făceai tu în infern
Cînd ai sădit acest demonic suflet
În raiul pieritor al unui trup
Așa de dulce ? A mai fost vreo carte
Așa frumos legată și mai plină
De urîțenii ? Cîtă-nșelăciune
Într-un castel așa strălucitor !

DOICA

Bărbaţii n-au credinţă, n-au onoare,
N-au omenie. Toţi sunt trădători,
Toţi şarlatani, vicleni, linguşitori !
Ah, unde-i pajul ? Daţi-mi *aqua vitae,*
Îmbătrînesc de-atîtea griji, necazuri...
Ruşine lui Romeo !

JULIETA

Arză-ţi limba
Astfel de vorbe. Nu pentru ruşine
E el născut. Ruşinii i-e ruşine
Să stea pe fruntea lui ; ea e un tron,
Pe care cinstea să se încunune,
Ca o stăpînă peste lumea-ntreagă !
Nebună ce am fost să-l ocărăsc !

DOICA

Vorbeşti aşa de cel care-a ucis
Pe vărul tău ?

JULIETA

Pot vorbi
De rău pe soţul meu ? Ah, cine oare,
Sărmane soţ, te-ar cuvînta de bine,
Cînd chiar şi eu, de patru ore-abia
Soţia ta, te-acopăr de ruşine !
Dar, răule, de ce-ai ucis pe Tybalt ?
Fiindcă el vroia să te ucidă !
Întoarce-ţi-vă, lacrimi, la izvor ;
Tributul vostru-l datoraţi durerii
Şi din greşeală-l daţi voi bucuriei !
Trăieşte soţul meu care-a ucis
Pe Tybalt, care vruse să-l ucidă !
Aceasta-i mîngîiere : pentru ce mai plîng ?
Am auzit o vorbă mai cumplită
Decît că Tybalt e ucis, o vorbă
Ce mă sugrumă : de-aş putea s-o uit !

Dar ea-mi apasă gîndul, cum apasă
Păcatul gîndul unui păcătos !
Ah, vorba „surghiunit", „e în surghiun"
Omoară zeci de mii de Tybalt ! Moartea
Acestuia era destulă jale !
De este drept că o nenorocire
Nu vine niciodată singură,
Ci trage după ea şi alţi tovarăşi,
De ce cu vestea : „Tybalt este mort",
Ea nu mi-a spus : e tata mort, sau mama,
Sau amîndoi — durerea mi-ar fi fost
La fel de mare... Dar să-mi spună după
„Tybalt e mort" — „Romeo e-n surghiun",
Rostind aceasta, tata, mama, Tybalt,
Romeo, Julieta — toţi sunt morţi !
„Romeo surghiunit", acest cuvînt
Nu poate să-l cuprindă nici un gînd ;
Un lucru fără ţintă, fără scop...
O, numai-n moarte aş putea să-ngrop
Durerea mea, şi nu-i cuvînt s-o spună...
Dar unde-i mama, tata, doică bună ?

DOICA

Plîng şi bocesc pe Tybalt. Vrei să-i vezi ?
Te duc la ei.

JULIETA

Cu lacrimile lor
Îi spală rana. Ale mele însă,
Cînd ale lor se vor usca, vor plînge
Surghiunul lui Romeo-al meu. Ia scara.
Sărmană scară, cum te-a înşelat
Ca şi pe mine, soarta lui Romeo !
Te socoteam că-i vei deschide drum
Spre patul meu, şi mor mireasă-acum,
Şi văduvă-fecioară mi-a fost dat
În patul nunţii mele nepătat,
Nu Romeo, ci doar cumplita moarte
De fecioria mea să aibă parte.

DOICA

Mergi în iatac, ți-aduc eu pe Romeo
Ca să te mîngîie. Știu unde este.
Romeo-al tău va fi aici deseară,
El este-ascuns la fratele Lorenzo.

JULIETA

Găsește-mi-l și dă-i acest inel,
Și spune-i să alerge scumpul meu,
Aci, la cea din urmă despărțire.

SCENA a III-a

Chilia fratelui Lorenzo.
LORENZO și ROMEO

LORENZO

Romeo, vino ! Vino, om fricos !
Restriștea grea s-a-ndrăgostit de tine
Și cu ursita rea ești logodit.

ROMEO

Ce veşti, tată ? Prințul ce osîndă
Mi-a dat ? Cum se numește oare noua
Nenorocire care mă pîndește
Și n-o știu încă ?

LORENZO

Ești așa deprins,
O, fiule, cu-acești tovarăși jalnici,
Că nu mă tem să-ți spun osînda lui.

ROMEO

Nu e osînda zilei de apoi ?

LORENZO

Îți dete o pedeapsă mai ușoară :
Nu moartea trupului, ci doar surghiunul !

ROMEO

Surghiunul ? Fie-ți milă, spune : moartea !
O, nu mai spune vorba de „surghiun".

LORENZO

Ești numai din Verona surghiunit,
Și lumea-i largă, mare.

ROMEO

Nicăierea
Nu-i lume în afară de Verona !
Ci numai chinul veșnic, iadul doar.
Gonit de-aci, sunt izgonit din lume,
Și-acest surghiun e moartea : tu, de-aceea
Îi dai un nume fals. Zicînd surghiun
Cu bardă de-aur îmi retezi tu capul,
Zîmbind de gluma care mă ucide !

LORENZO

O, greu păcat ! O, nerecunoștință !
Greșeala-ți după legi însamnă moarte,
Și pentru tine numai bunul duce
Nesocotește legile, schimbînd
Această neagră vorbă în surghiun...
Nu vezi aci înalta-i îndurare ?

ROMEO

Nu îndurare, chin numai. E cerul
Aci, unde trăiește Julieta.
Și-oricare cîine, mîță, șoricel,
Cel mai nevrednic chiar în cer trăiește
Și poate s-o privească-n față — numai

Romeo nu ! Mai multă trecere
Mai multe drepturi şi mai multă cinste
Au muştele de hoit decît Romeo !
Căci ele pot atinge-acele albe
Minuni de scumpe mîini şi pot să fure
Cereasca fericire de pe buze-i
Ce se-nroşesc ca focul cel vestalic
Ca de-un păcat al sărutării date.
Aceasta pot chiar muştele s-o facă,
Eu însă nu, eu trebuie să fug,
Sunt liberi toţi, doar eu sunt gonit
Şi tot mai spui că nu-i surghiunul moarte.
N-ai vreo otravă, vrun pumnal tăios,
Un chip de-a mă ucide-oricît de josnic,
Dar surghiunit ? O, mort, nu surghiunit !
Călugăre, cei blestemaţi în iaduri
Rostesc urlînd acest cuvînt ; n-ai suflet
Tu, omul sfînt, tu, sfetnicul cucernic,
Duhovnicul şi bunul meu prieten,
De mă zdrobeşti cu-acest cuvînt „surghiun" ?

LORENZO

Nebun cu mintea de copil ! Ascultă...

ROMEO

Vrei să vorbeşti iar tot despre surghiun !

LORENZO

Ba vreau să-ţi dau o armă împotrivă-i.
Filozofia, laptele cel dulce
Al celor oropsiţi, te va hrăni
Şi te va mîngîia-n surghiunul tău !

ROMEO

Iar spui „surghiun" ? Ci dă-o la pustia
Filozofia ! Cînd filozofia
Nu poate să creeze-o Julietă,
Să mute-oraşul, nici să schimbe-osînda,

Atunci ea nu e bună de nimica,
Ea n-are rost, nu-mi mai vorbi de ea.

LORENZO

Văd bine că nebunii n-au urechi !

ROMEO

La ce ? Cînd înţelepţii nu au ochi ?

LORENZO

Stai să vorbim puţin de starea ta.

ROMEO

Nu poţi vorbi de ceea ce nu simţi.
De-ai fi ca mine tînăr, Julieta,
Iubita de ţi-ar fi de-un ceas soţie,
Şi Tybalt mort, şi-nflăcărat ca mine,
Ca mine surghiunit : atunci da, poţi
Vorbi şi poţi să-ţi smulgi ca mine părul
Şi să te-arunci pe jos, ca mine-acuma,
Spre-a-ţi lua măsură pentru groapă !

(Bătaie în uşă.)

Sss !... Bate cineva... Ascunde-te, Romeo !

ROMEO

Nu, decît doar dacă ceaţa
Suspinelor acestei inimi poate
De ochii curioşi să mă ferească.

(Bate din nou.)

LORENZO

Auzi ?... Iar a bătut ?... Cine-i acolo ?
Ridică-te, Romeo... te vor prinde...
Sus !... Iute !... În odaia mea de lucru !
Îndată... vin... Ce nebunie, Doamne !
Da, vin... vin... Cine bate-aşa de tare ?
De unde eşti ?... Ce vrei ?

DOICA

Dă-mi drumu-n casă
Şi spun atunci. Domniţa Julieta,
Stăpîna, m-a trimis...

LORENZO

Bine-ai venit !

(Intră DOICA.)

DOICA

O, taică sfinte ! Spune-mi, taică sfinte !
Romeo, soţul doamnei mele, unde-i ?

LORENZO

Colea, trîntit pe scînduri, beat de lacrimi !

DOICA

Aidoma cu doamna mea, săracu' !
Aidoma !

LORENZO

O, înrudire-a jalei !

DOICA

Aidoma ca el şi dînsa zace :
Se zbate, geme ; geme şi se zbate...
Hai, scoală, scoală, dacă eşti bărbat !
Ridică-te de dragul Julietei !
Se poate să te pierzi aşa cu firea ?

ROMEO

Vai, doică !

DOICA

Moartea pune cap la toate.

ROMEO

Vorbeai de Julieta mea ? Ce face ?
Nu mă blesteamă ca pe-un ucigaş
Că am pătat c-un sînge-aşa de scump
Copilăria fericirii noastre ?
O, unde e, ce face şi ce zice,
Ce spune dulcea, tainica-mi soţie
De biata noastră dragoste sfărîmată ?

DOICA

Nimic nu spune, plînge şi iar plînge,
Cade pe pat, apoi iar se ridică
Şi strigă : Tybalt ! Strigă-apoi : Romeo !
Şi cade iar...

ROMEO

De parcă numele-i
Ar scăpăra din arma ucigaşă
Şi-ar omorî-o, cum a omorît
Pe Tybalt, braţul lui... Călugăre,
Ştii tu în care mîrşav loc ascunde
Acest schelet numele meu ? O, spune-mi,
Vreau să stîrpesc duşmanul în viespar !

LORENZO

Opreşte mîna ta nelegiuită !
Bărbat eşti tu !? — „Da" trupul tău răspunde,
Dar femeiesc ţi-e plînsul şi pornirea-ţi
Sălbatecă de fiară fără minte !
Chip de bărbat cu suflet de femeie,
Amestec monstruos din amîndouă,
Tu mă-nspăimînţi ! Mă jur pe rasa mea,
Credeam că ai un strop de judecată !
L-ai omorît pe Tybalt ? Vrei acum
Prin ura ta nebună împotrivă-ţi
Să te omori tu însuţi şi s-omori
Femeia ce prin tine doar trăieşte ?

De ce să ocărăşti pămîntul, cerul
Şi naşterea-ţi ? În tine cîteşitrele
Unitu-s-au şi vrei să le stîrpeşti ?
O, dar tu pîngăreşti fără ruşine
Iubire, frumuseţe, spirit, tot
Ce ai, ca un netrebnic cămătar,
În loc să-ţi faci din ele o podoabă.
Căci trupul tău e-un sarbăd chip de ceară,
Dacă-i lipsit de-un suflet de bărbat.
Iubirea ta-i sperjură, dac-omoară
Pe-aceea cărei i-ai jurat credinţă ;
Şi spiritul, ce-ar trebui să fie
Podoaba trupului şi a iubirii,
Nepricepînd cum să se poarte-n viaţă,
Ia foc din vina neghiobiei tale
Ca pulberea de puşcă-n punga unui
Soldat nesăbuit, şi te ucizi
Cu ceea ce ţi-i dat ca să te aperi.
Ridică-te, fii om : căci Julieta
Trăieşte, ea, de dragul cărei tu
Zăceai ca mort : şi-aceasta-i un noroc.
Pe tine Tybalt vru să te ucidă,
Tu l-ai ucis : şi-aceasta-i iar noroc.
Prietenă ţi-e legea, că-ndulceşte
Osînda morţii în surghiun şi-aceasta
Nu-i mai puţin noroc. De pretutindeni
Te-mbie fericire, însă tu,
Ca un copil ce-i răsfăţat, te superi,
Te plîngi de soarta şi iubirea ta.
Ia seama că aşa sfîrşeşti urît.
Mergi de-ţi găseşte, cum ai hotărît,
Iubita, urcă în iatacul ei
Şi mîngîi-o, dar n-aştepta străjerii
Să prindă veste, pînă ce să pleci,
Că nu mai vii în Mantua în veci,
Acolo unde cată să rămîi
Pîn' ce-om găsi prilejul potrivit
De-a da-n vileag a voastră cununie
Şi-a-i împăca pe-ai voştri, implorînd
Iertarea de la ducele, şi cînd

Te vei re-ntoarce-apoi de mii de ori
Mai fericit de cum pleci azi de trist...
Tu, doică, du-te, du-te înainte,
Salută pe stăpîna ta din parte-mi
Şi spune-i să trimeată la culcare
Pe toţi ai casei, un prilej de care
Sunt bucuroşi, că-s toţi zdrobiţi de jale...
Romeo te urmează.

DOICA

O, toată noapte-aş fi putut să stau
S-aud aşa poveţe înţelepte !

(Către ROMEO)

Mă duc să-i spun stăpînei să te-aştepte.

ROMEO

Da, du-te şi să-i spui preadulcei mele
Să fie gata să mă dojenească.

DOICA

Poftim inelul care mi l-a dat
Stăpîna pentru dumneata, signore ;
Grăbeşte-te şi vezi să nu-ntîrzii...

(DOICA pleacă.)

ROMEO

Ah, simt că viaţa-ncepe-a se trezi
Din nou în mine...

LORENZO

Du-te... Noapte bună !
Şi nu uita că viaţa ta e-n joc —
Sau pleacă mai-nainte ca să fie
Schimbată straja, sau de nu, în zori,
Dar schimbă-ţi portul, şi rămîi pe urmă
La Mantua în linişte. Eu caut

Pe servitorul tău, ce-ţi va aduce
Din vreme-n vreme orice veste care
Te poate bucura... Acuma du-te !
Dă-mi mîna... Noapte bună !...

ROMEO

Ah, mă cheamă
O fericire mai presus de toate,
Altminteri n-aş pleca aşa de iute
Decît cu întristare de la tine.
Rămîi cu bine.

SCENA a IV-a

O cameră în casa Capulet.
CAPULET, CONTESA CAPULET şi PARIS

CAPULET

A fost o-mprejurare-aşa de tristă
Că n-am avut răgaz, iubite conte,
Să prevestim copila. Ea ţinea
Nespus de mult la vărul ei Tybalt.
Şi eu... Dar omul s-a născut să moară...
Acu-i tîrziu ; — ea nu se mai coboară ;
Plăcerea doar de-a sta cu dumneata
Mă ţine treaz, altminterea de-un ceas
Eram în pat.

PARIS

Firește, vremea morţii
Nu-i vreme priincioasă de petire.
Contesă, noapte bună... şi-ale mele
Omagii fiicei voastre...

CONTESA CAPULET

Mîine sper,
Să pot vorbi cu ea ; în noaptea-aceasta,
Prea-i zăvorită în durerea ei.

CONTELE

Sir Paris, eu aş pune rămăşag,
Că fata mea te are foarte drag.
În toate-o ştiu supusă şi cuminte...
Nevastă, treci la ea mai înainte
De-a te culca şi spune-i de iubirea
Lui Paris, şi să-i spui, ia seama bine,
Pe miercurea ce vine... Ce-avem azi ?

PARIS

Luni, nobil conte...

CAPULET

Luni... aşa ! aşa !
Prea bine... Miercuri prea ar fi devreme...
Să zicem joi... Să-i spui atunci că joi
O va conduce Paris la altar.
Hai, conte ? Graba aceasta îţi convine ?
O facem pe tăcute, între noi,
Şi cîţiva cunoscuţi, căci, înţelegi,
E proaspăt încă doliul, şi poate
S-ar crede că la ruda noastră Tybalt
N-am prea ţinut, de facem nuntă mare...
Vreo şase-şapte oaspeţi, prin urmare,
Şi e de-ajuns... Cum ţi se pare joi ?

PARIS

Aş vrea să fie, conte, joi chiar mîine.

CAPULET

Bun, aşadar pe joi rămîne ;
Nevastă, înainte de culcare,
Treci pe la Julieta şi îi spune
Să fie gata pentru ziua nunţii...
Mergi sănătos, iubite conte... Hei !
Lumină în iatacul meu ! O, Doamne,
E-aşa tîrziu, că poate să se spună
Curînd că e devreme... Noapte bună !

(Ies.)

SCENA a V-a

Iatacul Julietei.
ROMEO și JULIETA la fereastră

JULIETA

Vrei să pleci ? Departe-i ziua încă !
Privighetoarea-a fost, nu ciocîrlia,
Ce-ți săgetă auzul sperios,
Ea cîntă noaptea colea între rodii.
O, crede-mă, iubitul meu, a fost
Privighetoarea...

ROMEO

Nu-i privighetoarea,
E ciocîrlia, solul dimineții.
Iubito, vezi lumina cea pizmașă
Ce norii îi tivește-n răsărit ;
Și-a mistuit opaițele noaptea,
Pe culmile ce fumegă, răsare
Voioasa zi... Atîrnă de plecare
Viața mea. Întîrzierea-i moarte !

JULIETA

O, nu-i lumina zilei, nu-i iubite,
E-un meteor ce soarele-l trimite
Ca purtător de torță-n noaptea-aceasta ;
Să-ți lumineze-n drum spre Mantua !...
Rămîi dar, nu-i nevoie să pleci încă...

ROMEO

Da, lasă-i să mă prindă și să mor !
Mor împăcat, fiindcă tu mi-o ceri !
Nu-i ochiul dimineții-n zarea sură,
E-un pal reflex al frunții Cynthei ;
Nu-i ciocîrlia ale cărei triluri
Departe peste capetele noastre
Fac să răsune bolțile albastre !

Plecarea-i cea mai groaznică durere,
Zăbava-i fericire... Vino, moarte,
O, vino, dacă Julieta cere...
Iubito, nu-i așa ? Hai să vorbim,
Să povestim — că ziua e departe.

JULIETA

E zi, e zi ! Du-te. Pleacă-n pripă.
E glasul ciocîrliei care țipă
Așa strident, cu note ascuțite...
Spuneai că-n glasul ei e armonie ?...
Dar nu-i, deoarece el ne dezbină...
Și se mai spune despre ciocîrlie
Că ea cu hîda broască-și schimbă ochii ?
De ce nu ar schimba mai bine glasul !
Că ea te smulge, vai, de lîngă mine...
Și chiotele ei, cînd ziua vine,
Te-alungă ca un corn de vînătoare...
O, du-te... S-a făcut lumină mare,
Tot mai lumină...

ROMEO

Cum ? tot mai lumină !
Tot mai pustiu și tot mai întuneric !...

(Intră DOICA.)

DOICA

Stăpînă !

JULIETA

Ce-i ?

DOICA

Doamna contesă...

JULIETA

Mama ?

DOICA

Da, vine sus la tine... Luați seama,
Copii, că lumea-ncepe-a se trezi
Prin casă...

JULIETA

Zboară viață, intră zi !

ROMEO

Cobor : o sărutare, cea din urmă !

JULIETA

O, te-ai și dus ?... te-ai dus, iubitul meu,
Amic și soț ! Romeo, dă-mi de știre
În fiecare ceas de peste zi !
O clipă chiar cuprinde multe zile,
Ah, socotind așa, voi fi bătrînă,
Cînd voi vedea iar pe Romeo-al meu !

ROMEO

Rămîi cu bine ! Îmi voi da silința
Să ai din parte-mi, adorato, știri...

JULIETA

O, crezi că ne vom mai vedea vreodată ?

ROMEO

Nu mă-ndoiesc, și toată suferința
Ne va sluji spre sfinte amintiri...

JULIETA

O, Doamne, am urîte presimțiri...
Îmi pare, cum te văd, acolo, jos,
Că zaci în fundul unei groape, mort...
Ești palid tu, ori ochiul mă înșală ?

ROMEO

Și tu, iubito,-mi pari așa de pală :
Durerea e ce sîngele ni-l bea...

JULIETA

Norocule ! tu treci drept nestatornic,
Dar dacă ești așa, o, ce vei face
Cu el, așa de credincios și dornic ?
Fii nestatornic, așadar, noroace !
Să pot spera că nu-l vei ține mult
Și mi-l trimiți iar înapoi...

CONTESA CAPULET

(dinăuntru)

Ești trează,
Copila mea ?

JULIETA

Cine mă strigă ? Mama ?
La ora-așa tîrzie ea veghează,
Ori s-a trezit așa de timpuriu ?
Dar ce-o aduce oare-acum la mine ?

(Intră CONTESA CAPULET.)

CONTESA

Ce faci tu, Julieto ?

JULIETA

Nu mi-e bine.

CONTESA

Tot mai bocești pe vărul tău ? Cu lacrămi
Ai vrea să-l scoți din groapă și să-l speli ?
Chiar de-ai putea, nu poți să-l mai învii.
Deci lasă jalea, care-i o dovadă
De multă dragoste ; prea multă jale
Arată însă-o minte cam neroadă.

JULIETA

Mă doare, mamă, lasă-mă să-l plîng !

CONTESA

Te doare, însă n-o să-l mai revezi
Pe cel pierdut...

JULIETA

Nespus de mult mă doare,
De-aceea vreau să plîng fără-ncetare !

CONTESA

Copila mea nu-l plînge atît pe el,
Ci pentru că e încă viu mişelul
Ce l-a ucis pe Tybalt !

JULIETA

Ce mişel ?

CONTESA

Romeo !

JULIETA

(aparte)

Între un mişel şi el
Sunt depărtări de leghe !

(Tare)

Dumnezeu
Să-l ierte-aşa precum îl iert şi eu !
Şi tot nu-i om pe lume să mă facă
Mai mult ca el să plîng...

CONTESA

Desigur, dacă
Trăieşte încă-acel nelegiuit...

JULIETA

Da, dac-aceste mîini nu-l pot ajunge
O, singură aş vrea să mă răzbun !

CONTESA

N-ai grijă, că-l ajunge răzbunarea !
Să nu mai plîngi. Trimit pe cineva
La Mantua, unde-i ascuns fugarul
Şi-acela-i va sluji o băutură
Ce-l va porni pe urmele lui Tybalt,
Cît mai curînd... şi-atunci vei fi-mpăcată.

JULIETA

Nu pot fi împăcată-n adevăr
Eu cu Romeo, dacă nu-l văd... mort
Mi-e sufletul de jale după Tybalt !...
Ah, de-ai putea găsi pe unul care
Să-i dea otrava, eu cu mîna mea
Aş pregăti-o, mamă, ca Romeo
S-adoarmă-n pace-ndată ce-o lua-o.
Cît sufăr, vai, cînd îi aud de nume,
Şi că nu pot s-alerg şi să-l găsesc
Şi să-mi răzbun iubirea ce-o purtam
Iubitului meu văr, pe trupul celui
Ce l-a ucis...

CONTESA

Găseşte tu mijlocul,
Eu omul îl găsesc de bună-seamă.
Şi-acum ţi-aduc o veste bună, fată !

JULIETA

În vremi aşa de triste e-aşteptată
Cu drag o veste bună. Spune-o, mamă !

CONTESA

Copila mea iubită, ai un tată
Prevăzător ; dorind să-ți risipească
Tristețea cruntă-a zilelor aceste,
A pus la cale-așa fără de veste
O sărbătoare veselă la care
Nu te-ai gîndit, nici mie nu-mi trecea
Măcar prin minte...

JULIETA

O, ce bine-mi pare !
Și cînd e, mamă, vesela serbare ?

CONTESA

Nu mai departe decît joi, copilă,
Veni-va mîndrul, tînărul, frumosul
Și nobilul sir Paris să te ducă
Pe tine, ca mireasă fericită,
În domul lui San-Piedro la altar.

JULIETA

Nu, mă jur pe domul lui San-Piedro
Și pe Sînt Petru chiar, n-o să mă ducă
Mireasă fericită la altar !
Mă mir de-atîta zor să iau de soț
Pe-un om ce n-a venit să-mi ceară mîna !
Să-i spui iubitului meu domn și tată
Că încă nu-s de măritat și, dacă
Ar fi să mă mărit, vă jur, mai bine
Iau pe Romeo, ce-l urăsc, cum știți,
Decît pe Paris. Iat-o noutate
În adevăr !

CONTESA

Uite-l pe tatăl tău !
Poți deci să-i spui tu însăți și-o să vezi
Ce bucurie-i faci cu vorba ta.

(Intră CONTELE CAPULET.)

CAPULET

Cînd soarele apune, pică roua ;
La moartea însă a băiatului
Fratelui meu, tot plouă și iar plouă !
Ești streașină, copilă ? Tot în lacrimi ?
Și tot potop ? În mica ta făptură
Închipui mare, barcă și furtună,
Căci ochii tăi întruna au reflux
Și flux ca marea... Barca-i trupul tău
Ce-noată-n val de sare... Uraganul —
Oftărilor cu lacrimile tale,
Luptînd fără de preget, vor zdrobi,
De nu s-alină tot ca prin minune,
Sărmanu-ți trup bătut de-așa furtună...
Cum stai, nevastă ? Ai ? I-ai spus copilei
Ce-am pus la cale ?

CONTESA

Da, dar ea nu vrea.
Îți foarte mulțumește. Vrea mai bine
Să fie logodită cu mormîntul.

CAPULET

Femeie, nu-nțeleg, nu te-nțeleg.
Ce ? Cum nu vrea ? Asta-i recunoștința ?
Nu-i mîndră, nu se simtă fericită,
Nevrednica de ea, c-am izbutit
Să-i dăm de soț un om așa de vrednic ?

JULIETA

Nu-s mîndră, însă recunoscătoare
Că ați făcut-o. Mîndră n-aș putea
Să fiu în veci de ceea ce urăsc ;
Dar pentru ură însăși, cînd purcede
Din dragoste, sunt recunoscătoare.

CAPULET

I-auzi ! I-auzi ! Ce vorbe mari ! Ce-i asta ?
„Nu mîndră", „recunoscătoare" şi
„Nu-s recunoscătoare"... Ia ascultă !
Nu-mi face nazuri... mă-nţelegi, fetico ?
Găteşte-ţi picioruşele mai bine
Să mergi cu Paris joia care vine
La domul lui San-Piedro, căci altfel
Am să te duc pe targă pîn-acolo !
Să pleci din ochii-mi, spurcăciune ! Pleacă,
Neruşinato, chip de ceară ! Du-te !

CONTESA

Vai, ţi-ai ieşit din minţi, bătrîne ?

JULIETA

Tată,
Cad în genunchi şi te implor, ascultă,
Îndură-te, o vorbă numai !

CAPULET

Du-te
Şi spînzură-te, cap fără de minte !
Ţi-o spun : joi la biserică !... De nu,
Să piei din ochii mei pe totdeauna !
Nu spune, nu vorbi, nu mai răspunde !
Taci, mă mănîncă palma... Ei, nevastă,
Ne fericeam că Dumnezeu ne dete
O fată numai, dar acum vedem
Că e prea mult şi una, şi-i blestem
Să-ţi deie Dumnezeu astfel de fete !
Piei, ticăloaso !

DOICA

Dumnezeu s-o ţie,
Dar nu-i frumos s-o certi aşa, stăpîne !

CAPULET

De ce, mă rog, cucoană-nţelepciune ?
Cumătră prevedere, taci din gură !
Mergi şi le spune astea la surate !

DOICA

Dar ce spun eu aşa de rău ? N-am voie
Nici să vorbesc ?

CAPULET

Bătrînă javră, taci !
Nu-i vreme-acuma de tocat palavre !

DOICA

Ce-am zis eu rău, stăpîne ?

CAPULET

Dumnezeule !
Pe legea mea, mă scoate din sărite.
Zi, noapte, orişiunde, orişicînd,
Veghind, muncind, am fost mereu cu gîndul
S-o fericesc, şi i-am găsit acum
O rudă chiar a casei princiare,
Frumos şi tînăr, neam ales şi mare
Şi plin de însuşiri cavalereşti,
Un om cum n-ai altcum să ţi-l dorești.
Şi vine-acum acest copil netot
Şi-n loc să zică : „Bogdaproste, soartă !"
Ea zice : „Eu nu vreau bărbat, nu pot
Să mă mărit ; prea tînără-s ; mă iartă !"
Nu vrei să te măriţi ? Nu ? Foarte bine !
Mergi unde-ţi place ! Nu mai sta la mine !
Să ştii că nu glumesc ! E-aproape joia ;
De vreai să fii cuminte, să-mi faci voia,
Vei lua pe Paris de bărbat, de nu,
Mergi, umblă la cerşit şi mori pe drumuri,
Nu vreau să ştiu nimic, ţi-o spun curat :

Nimic nu-ți las din tot ce am. Gîndește
Și crede că mă țin de ce-am jurat.

(Pleacă.)

JULIETA

Și nu e milă colo sus, în ceruri,
Ca să privească-n jalea mea adîncă ?
O, dulce mamă, nu mă izgoniți !
O lună doar, o săptămînă încă,
Sau patul meu de nuntă mi-l gătiți
La groapa neagră unde zace Tybalt !...

CONTESA

Cu mine nu vorbi ; eu n-am ce-ți face !
Fă ce pofțești. Cu tine-am încheiat-o.

(Pleacă.)

JULIETA

O, Doamne, doică, spune ce să fac ?
Bărbatul meu e pe pămînt și-n ceruri
Credința mea. Cum ar putea credința
Să se întoarcă iarăși pe pămînt,
Cînd soțul meu, nepărăsind pămîntul,
Din ceruri n-o trimite ? Spune, doică !
Ajută-mă ! Vai, cum se-ndură cerul
Să-mpovăreze-o gingașă ființă
Cu-atît amar și-atîta suferință ?
O,, zi-mi o vorbă bună ! N-ai nici una ?
N-ai nici o mîngîiere ?

DOICA

Iată una :
Romeo-i dus și mii sunt împotrivă-i ;
El nu se poate-ntoarce spre-a te cere,
Și, dac-o face, într-ascuns doar poate.

Așa stînd lucrul, deci, sunt de părere
Să iei pe mîndrul conte de bărbat.
O, e un gentilom drăguț. Romeo,
Pe lîngă el, e-o zdreanță. Șoimul n-are
Ochi mai frumos, mai limpede, mai verde
Ca Paris, fata mea. Afurisită
Să fiu, de nu vei fi mai fericită
Cu-al doilea, pentru că e mult mai bine
Ca cel dintîi, ori dacă nu, totuna ;
Romeo doar e mort, e ca și mort,
Căci el, deși trăiește, nu te are !

JULIETA

Vorbești din inimă ?

DOICA

Ba și din suflet !
Zău, să mă bată Dumnezeu !

JULIETA

Amin !

DOICA

Ce-ai spus ?

JULIETA

M-ai mîngîiat nevoie mare !
Te du și spune mamei că mă duc
La fratele Lorenzo, ca să cer
Iertare că l-am supărat pe tata
Și ca să-mi deie sfîntul dezlegarea...

DOICA

Prea bine faci ! Mă duc. Mă duc. Sunt gata.

(Pleacă.)

JULIETA

(singură)

Bătrînă blestemată, îndrăcită !
E vreun păcat mai mare ca acesta
De-a mă-ndemna să-mi calc acum cuvîntul ?
Sau să-mi bîrfesc cu mii de-ocări bărbatul,
Pe care-l preamărea aceeaşi gură
De mii de ori ?... În lături, sfetnic rău !
Nu mai ascult de sfaturile tale.
La schimnic poate aflu ajutor,
De nu, o Doamne, dă-mi puteri să mor !

CORTINA

ACTUL IV

SCENA I

Chilia fratelui Lorenzo.
LORENZO şi PARIS

LORENZO

Pe joi spuneaţi ? E prea scurt termen, conte.

PARIS

E tata socru care vrea aşa,
Nu vreau prin amînări să-i stîmpăr graba.

LORENZO

Spuneaţi că nu ştiţi încă voia fetei.
Acesta nu e drumul drept, nu-mi place.

PARIS

Ea-şi plînge încă vărul, şi de-aceea
Nu i-am vorbit prea multe de iubire.
Nu rîde-n casa lacrimelor Venus,
Dar tatăl ei, intrat la griji, văzînd-o
Aşa de stăpînită de durere,
Prevăzător, vrea să grăbească nunta,
Spre-a potoli acest potop de lacrimi,

Și toate cîte-acu-n singurătate
O dor, vor fi-n curînd înlăturate,
Intrînd în lume... Iată ce ne face
Să n-amînăm această cununie...

LORENZO

(aparte)

De n-aș ști de ce trebuie-amînată !

(Tare)

Privește, conte, vine domnișoara
În chilioara mea...

(Intră JULIETA.)

PARIS

Bine-ai venit
Soția mea !

JULIETA

Signore, poate fi
Aceasta numai după cununie.

PARIS

Joi, poate, aceasta trebuie să fie !

JULIETA

Ce trebuie, va fi.

LORENZO

Fără-ndoială.

PARIS

Veniți la schimnic pentru spovedire ?

JULIETA

De-aș da răspuns, m-aș spovedi chiar vouă.

PARIS

Îi veți mărturisi lui că vi-s drag.

JULIETA

Că mi-este drag eu vouă nu v-ascund.

PARIS

Nici lui nu-i veți ascunde că vi-s drag.

JULIETA

Dac-o voi spune cînd veți fi plecat,
E mai de preț de cum v-aș spune-o-n față.

PARIS

Vai, fața ta, sărmana, e brăzdată
De lacrămi.

JULIETA

Totuși lacrămile mele
N-au nici un merit ; fața mea avea
Un merit foarte mic și fără ele.

PARIS

Acest răspuns îi face rău mai mult
Ca lacrămile...

JULIETA

Nu-i o calomnie,
E adevărul ce mi-l spun în față.

PARIS

A mea e fața ce-o calomniezi...

JULIETA

Se poate, căci ea nu-i a mea.

(Către LORENZO)

Ce crezi,
Ai vreme-acum, cucernicul meu tată,
Ori mai tîrziu să viu pe la vecernii ?

LORENZO

Am vreme-acum, fiica mea-ntristată !
Fii bun, signore, şi ne lasă singuri.

PARIS

O, mă ferească Dumnezeu să tulbur
Evlavia... Joi, Julieto, viu ;
Primeşte-această sfîntă sărutare.

(Pleacă.)

JULIETA

Închide uşa şi pe urmă vino
Să plîngi cu mine ; toate s-au sfîrşit !

LORENZO

Ah, Julieto, ştiu amarul tău ;
Da, l-am aflat şi sunt ca scos din fire.
Tu trebuie, şi fără-ntîrziere,
Joi să-nsoţeşti pe Paris la altar.

JULIETA

Nu-mi spune, tată, c-ai aflat aceasta,
De nu-mi poţi spune şi cum s-o împiedec,
De nu-i în stare-nţelepciunea ta
Să-mi vină-n ajutor, atunci aprobă
Înţelepciunea hotărîrei mele :
Acest pumnal mă mîntuie de toate !
Căci Dumnezeu uni inima mea
Cu-a lui Romeo, tu a noastre mîni ;
Şi mai-nainte ca această mînă
Să poată întări alt legămînt,
Sau inima mea dreaptă să se-ntoarcă
Cu viclenie de sperjur spre altul,
Acesta-aci le face lor dreptate !

Deci dă-mi un sfat, dar dă-mi-l chiar acum,
Din viaţa ta cea plină de-ncercări...
De nu, atunci pumnalul sîngeros
Va hotărî-ntre soarta mea amară
Şi viaţa mea, de cumva anii tăi
Cu-nţelepciunea lor nu vor găsi
Cu cinste-adevărată o scăpare.
Deci vino-mi, dacă poţi, în ajutor
Cu sfatul tău ; de nu, mă voi ucide !

LORENZO

Opreşte, fata mea ! Întrezăresc
Ca o nădejde, dar aceasta cere
O faptă tot atît de desperată
Ca şi acea ce-am vrea s-o-mpiedecăm.
De simţi tăria să te-omori mai bine
Decît să iei pe Paris de bărbat,
Nu mă-ndoiesc că vei primi atunci
Ceva ca moartea, tu ce eşti în stare
Spre-a rămînea cu cinstea nepătată,
Să-mbrăţişezi chiar moartea-adevărată.
De ai curaj s-o faci, pot să te-ajut.

JULIETA

Decît să iau pe Paris, porunceşte-mi
Să sar din vîrfu-acelui turn, să merg
Pe drumuri cu tîlhari, să dorm cu şerpii,
Ş-aruncă-mă-n cătuşe printre fiare,
Mă-nchide noaptea-ntr-un cavou cu oase
Ce huruie, cu scăfîrlii hidoase,
Cu putrede ciolane ; porunceşte-mi
Să mă cobor de vie în mormînt ;
Mă-nfioram cînd auzeam acestea,
Dar fără groază, fără şovăire,
Le-aş face, numai să rămîn soţia
Fără prihană-a dulcelui meu soţ !

LORENZO

Bun, du-te acasă veselă şi spune
Că iei pe Paris. Mîine-i miercuri, cată
Să întocmeşti aşa, ca mîine seară
Să te-odihneşti singură, şi doica
Să nu mai doarmă-n iatacul tău cu tine.
Ia filtru-acesta, cînd te vei culca
Şi dă pe gît tot sucul ei de ierburi ;
Îndată vei simţi atunci prin vine
Un rece şi adormitor fior...
Iar pulsul tău va înceta de-a bate,
Şi nici răsuflet, nici căldura ta,
Nu vor vădi că mai trăieşti, pe-obraji
Şi buze trandafirii vor păli
Ca palida cenuşă, şi-o perdea
Pe-a ochilor ferestre-ţi va cădea,
Ca moartea cînd închide zarea vieţii
Tot trupul tău, lipsit de mlădiere,
Va-nţepeni-nghemat parc-ar fi mort...
În starea-aceasta, ca icoană-a morţii,
Vei aştepta tu douăzeci şi patru
De ceasuri, şi te vei trezi apoi
Ca dintr-un somn uşor. Cînd mirele
Veni-va dimineaţa să te strige
Din aşternut, tu vei zăcea ca moartă.
Atunci (precum e datina la noi)
Te-or duce-ntr-un sicriu descoperită,
În rochie de mireasă, în cavoul
Boltit în care dorm toţi Capuleţii...
Tot într-o vreme cînd te vei trezi,
Romeo află-n scris de planul nostru
Şi-aleargă-aci. Noi aşteptăm ca tu
Să te deştepţi şi în aceeaşi noapte
La Mantua, Romeo te conduce...
Prin filtru-acesta scapi tu de ruşinea
Ce te-ameninţă, numai dacă teama
Şi nestatornicia femeiască
Nu-ţi vor slăbi curajul de-a-l sorbi.

JULIETA

O, dă-mi-l ! dă-mi-l ! Şi nu-mi mai vorbi
De teamă.

LORENZO

Ia-l şi mergi cu Dumnezeu,
Fii hotărîtă. Eu trimet în grabă
Scrisoare lui Romeo, printr-un frate,
La Mantua.

JULIETA

Iubire, dă-mi putere !
Mă duc, rămîi cu bine, scumpe tată !

(Pleacă.)

SCENA a II-a

O cameră din casa lui Capulet.
CAPULET, CONTESA CAPULET, DOICA şi SERVITORI

CAPULET

Să chemi toţi musafirii scrişi aci.

(SERVITORUL pleacă.)

Băiete, mergi, tocmeşte-mi douăzeci
De meşteri bucătari.

AL DOILEA SERVITOR

Lasă că n-o să capeţi bucătari răi, măria-ta. Că eu am să-i văd întîi dacă ştiu să se lingă pe deşte.

CAPULET

Ce fel de probă-i asta ?

AL DOILEA SERVITOR

Hei, măria-ta, prost bucătar ar fi acela care n-ar şti să-şi lingă degetele ! De aceea cel care nu ştie nu face parale pentru mine.

CAPULET

Haide, pleacă.

(SERVITORUL pleacă.)

E timpul scurt... şi-o să lipsească multe.
Ce este ? Fata mea e la duhovnic ?

DOICA

Da.

CAPULET

Bine. Poate el o va aduce
La calea dreaptă. E-o-ncăpăţînată !

(Intră JULIETA.)

DOICA

O, ia priviţi ce veselă se-ntoarce !

CAPULET

Ei, diavol îndărătnic ! Unde-ai fost ?

JULIETA

Am fost acolo unde-am învăţat
Să-mi pară rău că m-am împotrivit
Şi ţie şi poruncii tale, tată,
Şi unde preacucernicul părinte
Mi-a spus să-ţi cad supusă la picioare,
Ca să mă ierţi. O, iartă-mă, te rog,
Voi fi de-aci-nainte-ascultătoare.

CAPULET

Trimeteţi, spuneţi contelui aceasta,
Chiar mîine vreau să vă cunun.

JULIETA

Pe conte
L-am întîlnit la fratele Lorenzo ;
I-am arătat tot ce-o iubire castă
Îngăduie-n hotarul bunei creşteri !

CAPULET

Îmi pare bine. Poţi să te ridici...
Aceasta e cum trebuie să fie.
Aş vrea să văd numaidecît pe conte !
La naiba ! Mergeţi cînd vă spun şi-i spuneţi
Să vin-aci !

(Pleacă un servitor.)

Pe Dumnezeul meu,
S-ar cuveni să-i mulţumim cu toţii
Cucernicului, bunului părinte !

JULIETA

Hai, doică... vrei să vii-n iatac cu mine ?
Ajută-mi, să vedem cam ce găteală
M-ar prinde pentru ziua cea de mîine !...

CONTESA

Nu-i încă joi. Mai este vreme încă...

CAPULET

Mergi, doică, mergi cu ea.
Mîini facem nunta.

(JULIETA şi DOICA pleacă.)

CONTESA

N-avem de toate și ne-apucă noaptea.

CAPULET

Ce-mi pasă ! Am să fac pe dracu-n patru,
Să meargă strună. Lasă tu, nevastă,
Nu duce griji ! Mergi la Julieta,
Și-ajută-i la găteală, să se facă
Frumoasă. Eu nu dorm în noaptea-aceasta,
Eu fac pe gospodina astăzi... Hei !
Picior de om pe-aici ?... Atunci mă duc
Chiar eu la conte, să-l vestesc de-acum
Că mîine-i nunta. Parcă sunt mai sprinten
De cînd și-a revenit în minți copila !

(Ies.)

SCENA a III-a

Iatacul Julietei.
JULIETA și DOICA

JULIETA

Da, da, toaleta asta-i mai frumoasă !...
Fii bună, doică dragă, și mă lasă
În astă-seară singură, că știi
Că trebuie mult să mă rog, ca cerul
Să fie-ndurător cu viața mea,
Ce, după cum știi tu, e zbuciumată
Și plină de păcat.

(Intră CONTESA CAPULET.)

CONTESA

Ești ocupată ?
Nu ai nevoie de-ajutorul meu ?

JULIETA

Nu, dragă mamă, am ales găteala
Și tot ce-mi trebuiește ca mireasă.
De nu te superi, deci, te rog, mă lasă
În astă-seară singură și ia
Cu tine și pe doică, doar aveți
Destule de făcut și toate-n grabă...

CONTESA

Tu culcă-te acum, și dormi, că ai
Nevoie de odihnă. Noapte bună.

(Pleacă împreună cu DOICA.)

JULIETA

Adio, mamă. Știe Dumnezeu
De ne vom mai vedea ! Ah, reci fiori
Mă furnică prin vine, ca și cum
Căldura vieții m-ar lăsa de-acum...
Să le mai strig să mă mîngîie ?... Doică !
Nu ! Ce să cate-aci ? Eu singură
Va trebui să-mi joc lugubra scenă.
Fiolă, vin !... Dar dacă băutura
Aceasta n-ar avea nici o urmare ?
Atunci m-ar duce mîni la cununie ?
Nu, nu, aceasta nu : n-are să fie !

(Așază pumnalul lîngă ea)

Stai tu aci... Ce ? Dar dacă-i otravă,
Pe care-o pregăti cu viclenie
Călugărul, să mor, ca nunta noastră
Să nu-l dezonoreze ?... Da, mă tem
Că este-așa... Dar totuși, nu se poate :
Căci pururi el trecu drept un cucernic.
Cum, însă ? dacă eu, culcată-n groapă,
Mă voi trezi-nainte ca Romeo
Să vină să mă caute ? Ce groaznic
E gîndu-acesta ! N-am să mă înăbuș
În bolta,-n gura otrăvită-n care
În veci nu intră aer sănătos ?

Și de trăiesc, nu s-ar putea-ntîmpla
Ca moartea și cu noaptea, însoțite
De spaimele acelui loc, cavoul
Boltit în care zac îngrămădite
De veacuri osemintele-ngropate
A tuturor străbunilor și unde
Sub giulgiul proaspăt încă zace Tybalt
Însîngerat și unde, cum se spune,
La miezul nopții duhurile umblă ?
Vai !... Vai !... se poate lesne întîmpla
Prea timpuriu să mă deștept, și-atunci
Mirosul greu și scrîșnetul asemeni
Cu-al mătrăgunei smulse din pămînt,
Pe care muritorii cînd l-aud
Înnebunesc, o dacă-mpresurată
De spaime-atunci îmi voi ieși din minți,
Și cu un os al unui mort străbun
Îmi voi zdrobi nebunul creier... parcă
Zăresc pe Tybalt înotînd în sînge
Și căutîndu-l pe Romeo... Stai !
O, Tybalt ! Stai... Așteaptă-mă, Romeo !
Romeo, beau în sănătatea ta !

(Se aruncă pe pat.)

SCENA a IV-a

O sală în casa lui Capulet.
CONTESA CAPULET și DOICA

CONTESA

Ia cheile și scoate cuișoare.

DOICA

Mi-au mai cerut curmale și gutui.

(Intră CAPULET.)

CAPULET

Ha, dați-i zor ! Cocoșul a cîntat
A doua oară ! Clopotul sună
Utrenia. E ceasul trei... Ia seama
La prăjituri, cucoană Angelico.
Nu fă economie.

CONTESA

Și culcă-te odată, haide, du-te muerceo.
Mă jur că mîine ai să fii bolnav,
Că ai vegheat prea mult în noaptea asta.

CAPULET

Ce ? Cîte nopți n-am stat așa de veghe
Și n-am mai fost bolnav.

CONTESA

Ei, lasă, lasă !
Știm noi c-ai fost un crai pe vremea ta :
Veghez eu azi să nu-mi mai stai de veghe !

(Pleacă cu DOICA.)

CAPULET

O, gelozie !

(Trec servitori cu frigări, lemne și coșuri.)

Hei, băieți, ce-aduceți ?

ÎNTÎIUL SERVITOR

E pentru bucătar, măria-ta !
Ce e, nu știm.

(SERVITORUL pleacă.)

CAPULET

Dați zor, dați zor ! Băiete, adă cîțiva
Butuci uscați. Vezi, caută pe Petre,
El știe unde-s.

AL DOILEA SERVITOR

Știu și eu, stăpîne,
Am și eu cap ca să găsesc butuci,
Că Petre are altă treabă.

CAPULET

Bravo !
Bine-ai grăit, fecior de lele ! Hai,
Te-oi face căpitan peste butuci !
Pe legea mea, e ziuă ! În curînd
Te pomenești cu contele că vine
Cu muzică, c-așa spunea. I-auzi !

(Muzică afară.)

Nevastă ! Doică ! N-auziți ? Hai, doică !

(Intră DOICA.)

Treziți-o pe Julieta și gătiți-o !
Eu merg să țiu pe contele de vorbă ;
Grăbiți-vă, că mirele-a sosit...
Dați zor, m-ați auzit ?

(Pleacă.)

SCENA a V-a

Iatacul Julietei.
JULIETA, DOICA

DOICA

Stăpînă ! Ei ! Stăpînă ! Julieto !
Ei, cum mai doarme ! Mielușica mea !
Stăpînă ! Nu m-auzi tu, somnoroaso ?
Odorul, sufletelul meu ! Mireasă !
Ce ?... Nu răspunde ? Vrei să te răzbuni,
Să dormi-nainte preț de-o săptămînă,
Că noaptea următoare știu eu bine
Că nu te lasă Paris să mai dormi !

O, Doamne, iartă ! Maică preacurată !
Cum doarme mai frumos ca niciodată !
Dar trebuie s-o scol... Stăpînă dragă !
Stăpînă ! Nu lăsa pe domnul conte
Să te găsească-n pat ! Că vine singur
Să te deștepte ; zău, nu crezi ?... Ce-i asta ?
Ce ?... Îmbrăcată și culcată iar ?...
Vai mie ! Vai ! Săriți, săriți ! E moartă !
O, zi de jale ! Ce m-am mai născut ?
Aduceți spirt ! Stăpîne ! Doamnă ! Doamnă !

(Intră CONTESA CAPULET.)

CONTESA

Ce-i larma asta ?

DOICA

Zi nenorocită !

CONTESA

Ce-i ?

DOICA

Uite-o ! Uite-o ! O, amară zi !

CONTESA

Vai mie ! Fata mea, viața mea !
Vino-ți în fire, altcum mor cu tine !
Vai, ajutor ! Vai, cheamă ajutor !

CAPULET
(intră)

Ce zăboviți ? Aduceți mai degrabă
Pe Julieta... Mirele întreabă...

DOICA

Of, vai ! E moartă, stinsă ! Moartă, vai !

CONTESA

O, vai ! O, vai ! E moartă, moartă, moartă !

CAPULET

Ce ?... Staţi s-o văd... Vai nouă, e-nghețată.
Vai, sîngele i-a stat şi trupu-i rece.
Vai, de pe-aceste buze a zburat
De mult căldura vieţii ! Moartea zace
Asupra ei, ca gheaţa timpurie
Pe cea mai albă floare din cîmpie.
Vai, ceas amar ! Nenorocit ce sunt !

DOICA

O, zi nenorocită !

CONTESA

Ceas amar !

CAPULET

Ah, moartea ce mă face să o plîng
Îmi leagă limba şi-mi închide gura !

(Intră FRATELE LORENZO cu CONTELE PARIS, PETRU şi MUZICANŢI.)

LORENZO

E gata de biserică mireasa ?

CAPULET

Amar de noi ! E gata să se ducă
Spre-a nu se mai întoarce niciodată...
O, dragul meu, chiar în ajunul nunţii
Mireasa ta a fost, cum vezi, peţită
De-al morţii înger. El îi este mire,
El mi-a luat copila şi eu mor,
Şi-i las şi trup şi viaţă, totul morţii.

O, am tînjit aşa de mult de dorul
Acestei dimineţi, ca să-mi arate
Asemenea privelişte ?

CONTESA

Fatală ! blestemată, neagră zi !
O, ceasul cel mai rău ! Doar un copil,
Doar unul, biet copil ce mă iubea,
Atîta bucurie, mîngîiere,
Şi moartea crudă mi-l răpi din faţă.

DOICA

O, zi de jale, of, ce zi de jale !
Cum mi-a fost dat să văd o zi ca asta !
Ce zi, o, Doamne, zi afurisită !
Of, cea mai neagră zi ! O, zi de jale.
Of, zi de jale !

PARIS

Înşelat, jignit !
Hulit, sfărmat şi despărţit ! O, moarte,
De tine înşelat ! Zdrobit prin tine,
Prin tine, crudo, crudo, prăbuşit !
O viaţă. O iubire !... Nu : iubire
În moarte !

CAPULET

Ofilită, torturată,
Batjocorită, stinsă, spulberată !
O, zi cumplită ! Pentru ce-ai venit
Spre-a ne ucide bucuria noastră ?
Copilul meu — ba nu, sufletul meu,
Copilul meu în groapă, vai, în groapă !
Cu ea norocul meu întreg se-ngroapă !

LORENZO

O, pace vouă, oameni buni, luați seama !
O pierdere nu se îndreaptă dacă
Vă pierdeți mintea. Cerul ca și voi
Avea o parte-n fata cea frumoasă :
Acum ea este-a cerului cu totul,
Și-atît mai bine este pentru ea.
Voi n-ați putut opri să nu ia moartea
Ce-a fost al vostru, însă cerul ține
În viața veșnică ce-a fost al lui.
Voi ați dorit doar propășirea ei,
Dorința voastră cea mai-naltă-a fost
Să o vedeți mai sus, și-acuma plîngeți,
Cînd ea este mai sus chiar decît norii,
Atît de sus cît este cerul însuși !
Ce rău iubiți voi pe copila voastră,
De-nnebuniți văzînd că e mai bine !
Nu este bine măritată-aceea
Care trăiește mult timp măritată.
Cu mult mai bine măritată este
Acea ce moare tînără mireasă.
Veniți și presărați acest cadavru
Cu rosmarin și, cum e obiceiul,
Duceți-o la biserică-mbrăcată
În mîndra ei podoabă de mireasă.
Deși să plîngem poruncește firea,
De-a firii lacrimi mintea rîde numai.

CAPULET

Vai, toate pregătirile de nuntă
Se schimbă în alai de-ngropăciune ;
În loc de strune, clopote-au să sune,
În loc de veselie, jale-amară,
Și bocete, nu cîntece de nuntă ;
Cununa de mireasă-mpodobește
O moartă — toate și-au schimbat menirea.

LORENZO

Signore, du-te. Mergi cu dînsul, doamnă,
Și dumneata, sir Paris. Fiți toți gata

Și însoțiți pe moartă la mormînt.
Nu mai stîrniți a cerului mînie,
Ci vă plecați voinței preaînalte.

(CAPULET, CONTESA CAPULET, PARIS și LORENZO pleacă.)

ÎNTÎIUL MUZICANT

Pe cinstea mea, putem să ne strîngem diblele și să ne cărăm de-aci.

DOICA

Da, oameni buni, plecați, puteți pleca.
Vedeți și voi că-i jale multă aci.

(Pleacă.)

AL DOILEA MUZICANT

Da, poate să se îndrepte lucrurile.

PETRE

O, muzicanți, muzicanți ! Cîntați-mi „Veselă inimioară".
O, dacă mă iubiți, cîntați-mi „Veselă inimioară" !

ÎNTÎIUL MUZICANT

De ce „Veselă inimioară" ?

PETRE

Fiindcă, o, muzicanți, și inima mea cîntă : „Mi-e plină inima de dor și jale". O, ziceți ca să-mi mai treacă de supărare. Ori un prohod vesel.

AL DOILEA MUZICANT

Nu cîntăm noi prohod. Nu-i vreme de cîntat acuma !

PETRE

Nu vreți, care va să zică ?

MUZICANȚII

Nu.

PETRE

Atunci am să vă dau eu vouă.

ÎNTÎIUL MUZICANT

Ce-ai să ne dai ?

PETRE

Nu bani, pe legea mea, am să vă tratez ca pe niște lăutari de crîșmă.

ÎNTÎIUL MUZICANT

Și eu pe dumneata ca pe-un rîndaș.

PETRE

Atunci am să pun satîrul de rîndaș pe căpățîna dumitale. Am să vă trag eu vouă niște *fa*-uri și *sol*-uri pe spinare ! Notați-vă asta !

ÎNTÎIUL MUZICANT

Dacă ne tragi *fa*-uri și *sol*-uri, dumneata ne vei nota pe noi.

AL DOILEA MUZICANT

Vîră, te rog, satîrul și scoate spiritul, dacă-l ai.

PETRE

Nu vă jucați cu spiritul meu, căci e de fier. Dar răspundeți-mi ca oamenii :

„Cînd inima-i pătrunsă de durere,
Cînd sufletul și gîndul ți-e pustiu,
Tu muzică, cu glasul argintiu..."

De ce cu „glasul argintiu" ? De ce cu glasul de argint ? Ce zici tu, meștere Sacîz ?

ÎNTÎIUL MUZICANT

Ei, asta e ! Fiindcă argintul sună dulce.

PETRE

Ești un dobitoc ! Tu ce zici, meștere Căluș ?

AL DOILEA MUZICANT

Eu zic cu „glas argintiu", fiindcă muzicantul cîntă pentru arginți.

PETRE

Și tu ești dobitoc ! Ce zici tu, meștere Arcuș ?

ÎNTÎIUL MUZICANT

Să mă bată Dumnezeu, nu știu ce să zic.

PETRE

Vă cer iertăciune. Voi ați venit să cîntați. Răspund eu în locul vostru. Se zice „muzică cu glas argintiu", că muzicanților nu li se dă aur pe muzica lor.

„Tu, muzică cu glasul argintiu,
Aduci degrabă dulce mîngîiere."

(Pleacă.)

INTÎIUL MUZICANT

Cine-o fi blestematul ăsta ?

AL DOILEA MUZICANT

Să-l ia dracul ! Haidem să aşteptăm afară convoiul şi să pîndim praznicul.

(Pleacă.)

ACTUL V

SCENA I

O stradă în Mantua.
Intră ROMEO

ROMEO

De pot să cred a somnului oglindă
Măgulitoare, visurile mele
Vestesc o bucurie-apropiată.
Uşor pe tron stă domnul meu, Amorul.
Mă-nalţ-un duh necunoscut cu gînduri
Voioase astăzi. Se făcea că vine
Iubita mea şi eu sunt mort. O, vis
Ciudat ce face morţii să gîndească ! —
Sărutul ei îmi dete-atîta viaţă,
Că m-am sculat din morţi, ca împărat.
O, inimă, ce dulce poate fi
Iubirea care-o ai, cînd umbra ei,
Chiar ea, e-aşa bogată-n desfătare !

(Intră BALTAZAR.)

Ah, Baltazar, ce-i nou pe la Verona ?
N-aduci nici un răvaş de la Lorenzo ?
Soţia mea ce face ? Tatăl meu
E bine ? Julieta-i sănătoasă ?
Te-ntreb din nou, căci rău nu poate fi
Cînd Julietei mele-i merge bine.

BALTAZAR

Îi merge bine, vai, și toate-s bune.
În cripta-i seculară doarme trupul
Și sufletul trăiește-acuma la îngeri.
Văzui cînd au culcat-o în cavou
Și-am alergat aci să te vestesc ;
Stăpîne, iartă-mi vestea ce te doare,
Căci tu mi-ai dat această-nsărcinare.

ROMEO

Așa ?... Ei bine, vă desfid, o, stele !...
Știi unde stau... te rog, te du și-mi adă
Cerneală și hîrtie, și pe urmă
Tocmește cai : doresc să plec la noapte !

BALTAZAR

Mă iartă, nu te pot lăsa, stăpîne !
Ești palid și-ncruntat, și ochii tăi
Lucesc ; parcă prezic nenorocire.

ROMEO

Taci, tu te-nșeli ; fă după cum ți-am spus.
N-ai deci nici un răvaș de la călugăr ?

BALTAZAR

Nimic, stăpîne !

ROMEO

Nu face nimic,
Mergi și tocmește cai... viu în curînd.

(BALTAZAR pleacă.)

Da, Julieto, voi dormi la noapte
Cu tine-alături ; să găsim mijlocul !
O, gînd nenorocit, ce iute intri
În sfatul celor deznădăjduiți !

Îmi vine-n minte un sărman spițer
Ce stă p-aci p-aproape. L-am văzut
Mai ieri, zdrențos și istovit de lipsă,
Cu fruntea încrețită ; se pleca
Să strîngă buruieni, privirea lui
Era buimacă, fața scofîlcită.
În prăvălia lui sărăcăcioasă
Sta atîrnată de tavan o broască
Țestoasă, un crocodil umflat cu paie,
Și piei de pești diformi, în galantar
Cutii deșarte, oale verzi, bășici,
Semințe vechi, păpuși de sfori și alte
Mici mărunțișuri puse să ia ochii.
Cînd am văzut atîta sărăcie,
Mi-am zis : de are cineva nevoie
Să ia otravă,-a cărei vînzare
E pedepsită-n Mantua cu moartea,
E-aci un mizerabil ce i-ar vinde !
O, gîndul meu mi-a presimțit nevoia,
Și nevoiașul ăsta-mi vinde-otravă...
Pe cît mi-aduc aminte, asta-i casa.
Dar azi e sărbătoare. Cerșetorul
Își ține-nchisă bolta. Hei, spițere !
Spițerule !

SPIȚERUL

Cine mă strigă ?

ROMEO

Vino
Aci creștine ! Văd că ești sărac.
Na patruzeci de galbeni, sunt ai tăi ;
Și dă-mi o doză de otravă, dar
Așa de tare ca s-alerge iute
Prin toate vinele, și cel sătul
De viață, care-o bea, să cadă mort,
Și pieptu-i să gonească răsuflarea
Așa grăbit cum pulberea aprinsă
Străfulgeră dintr-un gîtlej de tun.

SPIŢERUL

Eu am ăst soi de-otravă ucigaşă ;
Dar Mantua cu moartea pedepseşte
Pe-oricine-o vinde.

ROMEO

Eşti aşa sărac
Şi nevoiaş şi te mai temi de moarte ?
Pe-obrajii tăi stă scrisă : foamea, lipsa,
Şi grijile ţi se citesc în ochi,
Şi zdrenţe şi păcate duci în spete,
Nici legile, nici lumea nu ţi-s prieteni,
Nici legi nu sunt pe lume să te facă
Bogat ! Deci calcă legile şi ia !...

SPIŢERUL

Mizeria mă face să primesc,
Şi nu voinţa mea.

ROMEO

Mizeriei,
Şi nu voinţei tale îi plătesc.

SPIŢERUL

Deci pune-aceasta-n orice băutură
Şi-o soarbe : şi dac-ai avea tărie
Cît douăzeci, tot te-ar da gata-ndată.

ROMEO

Ia-ţi aurul, otravă mult mai rea
A sufletelor, care-n lumea-aceasta
Scîrboasă face mult mai multe crime
Ca biata-ţi marfă, ce s-o vinzi n-ai voie.
Otravă eu îţi vînd şi nu tu mie !
Rămîi cu bine, cumpără-ţi mîncare
Şi te hrăneşte. Leac întăritor,

Şi nu otravă, vin şi mă-nsoţeşte
La groapa Julietei mele scumpe,
Acolo am nevoie eu de tine !

(Pleacă.)

SCENA a II-a

Chilia lui Lorenzo la Verona.
FRATELE LORENZO, FRATELE IOAN

IOAN

Ei, sfinte frate franciscan ! Deschide.

LORENZO

(apare)

Acesta-i glasul fratelui Ioan.
Bine-ai venit din Mantua. Ce zice
Romeo ? Dacă scrie, dă-mi răvaşul.

IOAN

M-am dus să-mi iau tovarăş pe un frate
Desculţ din tagma noastră, care-aci
Grijeşte de bolnavii din oraş ;
Am dat de el, dar străjile cetăţii
Ne-au bănuit c-am cercetat o casă
De-o molimă urîtă bîntuită,
Şi ne-au oprit, nu ne-au lăsat să trecem.
Deci n-am putut s-alerg la Mantua.

LORENZO

Şi cine-a dus răvaşul lui Romeo ?

IOAN

Îl am aci — nu l-am putut trimite...
Nici n-am găsit un om să ţi-l aducă,
Aşa de mult se tem de ciumă toţi...

LORENZO

Ce nenoroc !... Pe sfîntul nostru ordin !
Scrisoarea nu-i un lucru de nimic,
E ceva grav şi foarte serios,
Zăbava poate fi primejdioasă...
Mergi, frate Ioane, caută un drug
De fier, şi-l adă în chilia mea...

IOAN

Mă duc să ţi-l aduc îndată, frate !

LORENZO

Acuma cată singur să cobor
În criptă ! În trei ceasuri se deşteaptă
Copila cea frumoasă şi, firește,
Mă blastămă pe mine că Romeo
N-a fost vestit de cele petrecute ;
Îi scriu din nou acum la Mantua
Şi-o ţin la mine-ascunsă, pîn' să vie
Romeo. O, sărmană moartă vie
Ce zaci acolo la un loc cu morţii !

(Iese.)

SCENA a III-a

Un cimitir cu cripta Capuleţilor. Intră PARIS şi pajul său cu flori şi o torţă.

PARIS

Dă-mi torţa, băieţaş, şi stai de-o parte.
Nu, stinge-o ; vreau să nu mă vadă nimeni.
Ascunde-te colea, sub chiparoşi,
Şi ţine-urechea de pămînt lipită...
Astfel nici un picior nu poate trece
Prin cimitirul ăsta cu pămîntul
Surpat şi măcinat de atîtea gropi,

Ca tu să nu-l auzi. Atunci să şuieri,
Ca semn c-auzi că e ceva pe-aproape...
Dă-mi florile, şi fă precum ţi-am spus...

PAJUL

Mi-e groază singur să rămîn aci,
În cimitir, dar am să-mi fac curaj...

(Se depărtează.)

PARIS

O, tu-ntre flori cea mai frumoasă floare,
Acum aci-ntre pietre-ai a ta casă,
Cu flori presar eu patu-ţi de mireasă
Şi te stropesc cu lacrime amare ;
În fiecare noapte voi uda
Mormîntul tău şi-n veci nu te-oi uita.

(PAJUL şuieră.)

Băiatul dă un semn : e cineva...
O ! ce picior nelegiuit cutează
Să calce nöaptea-aci şi să-mi jignească
Evlavia durerii şi-a iubirii ? —
Ce văd ? O torţă. Noapte-ascunde-mă
O clipă !

(Se retrage-n umbră. Intră ROMEO cu BALTAZAR.)

ROMEO

Dă-mi drugul şi lopata. Stai, ascultă.
Scrisoarea asta tu mîne-n zori s-o duci
La tatăl meu. Dă-mi torţa ! Fă ce-ţi spun :
Orice auzi ori vezi, rămîi de-o parte,
Şi nu mă întrerupe-n ce voi face...
Eu mă cobor în acest pat al morţii
Ca să mai văd o dată faţa ei,
Dar şi să scot din degetul ei mort
Un scump inel, de care am nevoie.

Acuma pleacă. Dar dacă te-ntorci,
Spre-a mă pîndi ce fac, pe Dumnezeu !
Te sfîşii în bucăţi şi am să samăn
Cu tine cimitirul ăsta lacom !
E-un ceas cumplit, şi mai cumplit mi-e gîndul,
Mai fioros ca tigrul însetat
Şi mai nebun ca marea-nfuriată !

BALTAZAR

Mă duc, stăpînul meu, să nu te tulburi.

ROMEO

Atunci mi-eşti prieten. Ţine, dragul meu !
Fii fericit şi mergi cu Dumnezeu !

BALTAZAR

(aparte)

Oricum ar fi, mă ţin ascuns pe-aproape.
Nu pot să-l las ; privirea-i mă-nspăimîntă.

(Se depărtează)

ROMEO

O, gură hîdă, pîntec negru-al morţii,
Ce-ai înghiţit ce-a fost mai scump pe lume,
Îţi voi căsca deci putredele-ţi fălci
Şi-n ciuda ta te-ndop cu hrană nouă !

(Deschide mormîntul.)

PARIS

A, surghiunitul Montague, semeţul
Ce-a omorît pe vărul Julietei !
Din pricina durerii mîndra floare
S-a stins, şi el acum mai vine-aci
Să pîngărească pînă şi pe morţi ?
Îl prind pe loc !

(Înaintează)

Opreşte, Montague,
Pornirea-ţi făr'delege ! Vrei să-mpingi
Şi dincolo de moarte răzbunarea ?
Nemernic surghiunit, te arestez,
Urmează-mă, va trebui să mori !

ROMEO

Va trebui ! De-aceea viu aici !
Nu ispiti pe-un deznădăjduit,
O, tinere ! Fugi, lasă-mă. Gîndeşte
La morţii ăştia toţi şi te-nspăimîntă !
Nu, tinere ! Te rog, nu-ngrămădi
Pe capul meu o nouă făr'delege :
Nu-mi aţîţa mînia ! Du-te, du-te !
Pe Dumnezeul meu, tu-mi eşti mai drag
Ca mine însumi, eu care-am venit
Aci să-mi pun sfîrşit vieţei. Du-te,
O, mergi, aci nu poţi rămîne viu...
Te du şi povesteşte mai tîrziu
Că un nebun milos ţi-a spus să fugi.

PARIS

Păstrează-ţi mila ta. Te arestez
Aci, ca pe un făcător de rele !

ROMEO

Ia seama, nu mă îndîrji, copile !

PAJUL

Se bat ! O, Doamne ! Merg să chem străjerii !

(PAJUL pleacă.)

PARIS

(cade)

Mor...
Dacă eşti milos, deschide cripta
Şi culcă-mă aci cu Julieta.

(Moare.)

ROMEO

Pe Dumnezeu, te-ascult. Să-l văd la față !
E vărul lui Mercutio, sir Paris.
Ce-mi spuse servitorul adineauri,
Cînd creieru-mi nebun nu luă aminte ?
Că Paris, mi se pare, trebuia
Să ia pe Julieta... El mi-a spus-o —
Ori am visat aceasta ? Cum ? Sau poate
În nebunia mea, cînd el vorbea
De Julieta, eu am născocit-o ?
Dă-mi mîna ta, tu care-ai fost înscris
Cu mine-n cartea neagră a restriștei.
Te voi culca-ntr-o groapă glorioasă.
O groapă ? Nu, o casă de lumină.
O, tinere ucis ! Căci Julieta zace
Aci, și frumusețea ei preface
Această criptă-ntr-o măreață sală...
Mort zaci aci, înmormîntat de-un mort...
De cîte ori nu-s oamenii mai veseli
În pragul morții ! Veghetorii spun
Că-i cel din urmă fulger al vieții !
Cum aș putea numi aceasta fulger ?
O, inimă, soție scumpă ! Moartea,
Care ți-a supt balsamul răsuflării,
N-a izbutit să-ți piardă frumusețea.
Nu ești înfrîntă : flamura de purpură
A frumuseții joacă pe obrazul
Și gura ta, și moartea se sfiește
Să-și desfășoare palidul ei steag !
Tu, Tybalt, zaci în giulgiul sîngerat,
Acolo ? Ce-aș putea eu pentru tine
Să fac mai mult, decît cu-această mînă,
Ce tinerețea ta a secerat-o,
La rîndul meu să secer tinerețea
Aceluia ce-a fost dușmanul tău ?
O, iartă-mă. Tu, dulce Julieta !
De ce-ai rămas așa frumoasă încă ?
Să cred că moartea cea imaterială
E-namorată, că hidosul monstru
Uscat te ține-aci, la întuneric,

Să fii iubita lui ? Mă tem de-aceasta
Și nu te voi mai părăsi în veci,
În veci n-am să mai plec eu din castelul
Acestei dese nopți ; aci rămîn
Cu rîmele ce-s slujnicele tale.
Aci-mi aștern eu patul cel din urmă,
Și de pe trupul obosit de viață
Voi smulge jugul stelelor fatale...
Ochi, mai priviți-o cea din urmă oară !
O, brațe, cea din urmă-mbrățișare !
Și, gură, poarta sufletului meu,
Pecetluiește cu o sărutare
Eternul tîrg cu moartea răpitoare !
Vin', călăuză-amară, vin' cîrmaci
Nesuferit, vin', desperat pilot,
Și-azvîrle-odată, sfărîmînd de stîncă,
Sărmana-ți barcă. Iată-mă-s iubito !

(Bea.)

O, bunule spițer, ce fără veste
Lucrează băutura ta... De-ajuns
Mi-a fost o sărutare, ca să mor.

(Moare.)

(Din cealaltă parte a cimitirului intră fratele LORENZO cu o lanternă, un drug și o lopată.)

LORENZO

Ajută-mi, san-Francisco ! De cîte ori
Bătrînele-mi picioare-n noaptea asta
Nu s-au lovit de gropi... Cine-i acolo ?

BALTAZAR

Om bun și care te cunoaște.

LORENZO

Domnul
Cu tine ! Spune-mi, bunul meu prieten,
Ce torță-și împrumută în zadar
Lumina ei acolo viermilor
Și-acelor cranii oarbe ?... Mi se pare
Că arde-n cripta Capuleților.

BALTAZAR

Da, sfinte, şi stăpînul meu e-acolo.
El ţi-e prieten.

LORENZO

Cine e ?

BALTAZAR

Romeo.

LORENZO

De cînd ?

BALTAZAR

De-o jumătat' de ceas întreagă.

LORENZO

Hai să intrăm în criptă.

BALTAZAR

Nu cutez !...
Stăpînul meu mă ştie dus de mult
Şi m-a ameninţat că mă omoară,
Dac-aş rămîne să-l pîndesc.

LORENZO

Prea bine !
Mă duc eu singur !... Groaza mă cuprinde...
Mă tem cumplit de-o grea nenorocire...

BALTAZAR

Pe cînd dormeam aci, sub chiparoşi
Visam că domnul meu lupta c-un altul,
Pe care l-a ucis stăpînul meu.

LORENZO

Romeo ! Vai !... Ce-s petele de sînge
Pe lespedea din pragul astei cripte ?
Ce vor aceste spede care zac
Fără stăpîn şi picurînd de sînge,
Aci-n locaşul păcei ? O, Romeo !
Romeo, palid ! Cine încă ? Paris ?
Scăldat în sînge ?... O, ce groaznic ceas
Pricinui năpasta ! Ah, copila
Se mişcă...

JULIETA

O, preabunule părinte !
Ştiu bine cum ar trebui să fiu
Şi sunt chiar... Unde e Romeo-al meu ?

LORENZO

S-aude larmă... Vino, fata mea,
Şi fugi, o, fugi din aşternutul morţii,
Şi-al molimii şi-al somnului silit !
Puteri mai-nalte, mai presus de noi,
Zădărniciră tot ce-am pus la cale.
O, vino, vino !... Soţul tău e-aci,
Mort lîngă pieptul tău, Paris de-asemeni !
O, vino, te voi duce într-un schit
De sfinte maice. Nu mai pierde vremea
Cu întrebări, că vine straja. Haide,
Copila mea... Nu pot să mai rămîn.

(Pleacă.)

JULIETA

Mergi, pleacă — eu rămîn. Dar ce e asta ?
O cupă-n mîna lui Romeo-al meu ?
Otravă, văd, i-a fost sfîrşitul grabnic.
O, răule ! De ce-ai sorbit-o toată
Şi nu-mi lăsaşi măcar un strop ? Pe buze

Să te sărut, că poate-a mai rămas
Pe ele-o picătură de otravă
Ce mi-o da moartea-n veci vindecătoare !

(Îl sărută.)

E caldă gura ta !...

STRAJA

(afară)

Ia-o-nainte,
Băiete ! Încotro ?

JULIETA

O, Doamne ! Zgomot ?...
Degrabă dar ! Pumnal binevenit !
Rămîi aci şi lasă-mă să mor...

(Se-njunghie.)
(Străjerii intră cu PAJUL lui PARIS.)

PAJUL

Aici e locul unde arde torţa.

ÎNTÎIUL STRĂJER

Pămîntu-i plin de sînge ; cercetaţi
Prin cimitir vreo cîţiva dintre voi
Şi arestaţi pe-oricine veţi găsi.

(Cîţiva STRĂJERI pleacă.)

O, ce-mi văd ochii ! Contele aci
Ucis, şi Julieta-n sînge, caldă
Şi moartă-a doua oară, ea ce fuse
De două zile îngropată-aci !
Plecaţi, vestiţi pe ducele, treziţi
Pe Capulet şi alergaţi degrabă
La Montague ! Voi ceilalţi căutaţi !

(Pleacă alţi STRĂJERI.)

Vedem cu ochii tot ce s-a-ntîmplat,
Dar pricina o vom afla pe urmă !

(Vin cîţiva STRĂJERI cu BALTAZAR.)

AL DOILEA STRĂJER

Aci e servitorul lui Romeo,
L-am prins în curtea schitului.

ÎNTÎIUL STRĂJER

Opriţi-l
Pîn' la sosirea ducelui.

AL DOILEA STRĂJER

Aci
E un călugăr care plînge, geme
Şi tremură. I-am smuls din mîini hîrleţul
Şi drugul ăsta cînd trecea spre schit.

ÎNTÎIUL STRĂJER

Acestea-s semne compromiţătoare !
Opriţi şi pe călugărul acesta !

(Intră DUCELE cu suita.)

DUCELE

O, ce nenorocire timpurie
Ne tulbură odihna dimineţii ?
Ce-i groaza şi ce-i zgomotul acesta ?

ÎNTÎIUL STRĂJER

Măria-ta, mort zace-aci sir Paris.
Romeo, mort şi el... şi Julieta
Cea moartă mai-nainte, caldă încă,
Abia acum ucisă...

DUCELE

Cercetaţi,
Căutaţi şi puneţi mîna pe făptaşii
Acestor crime !...

ÎNTÎIUL STRĂJER

Aci e un călugăr
Şi pajul lui Romeo. S-au găsit
La amîndoi unelte ce slujesc
La dezgroparea morţilor...

(Intră CAPULET, CONTESA şi alţii.)

CAPULET

Ce este
De ţipă lumea-afară-aşa de tare ?

CONTESA

Pe-afară lumea strigă „Julieta"
„Romeo", „Paris", oamenii aleargă
Toţi lărmuind spre mausoleul nostru.

CAPULET

O, Dumnezeule ! Nevastă, uite,
Copila noastră sîngeră ! Pumnalul
S-a rătăcit şi teaca-i goală zace
Pe spatele lui Montague, şi el
S-a rătăcit la sînul fetei noastre.

CONTESA

Vederea asta-mi cheamă bătrîneţea
Ca dangătul de clopote la groapă !

(Intră MONTAGUE şi alţii.)

DUCELE

Hai, Montague, te-ai pornit devreme
Să-ţi vezi copilul şi moştenitorul
De moarte secerat aci !

MONTAGUE

O, duce !
Soţia mea muri în noaptea-aceasta
De jale, după fiul surghiunit...
Ce nou necaz se prăbuşeşte-asupra
Bătrînilor mei ani ?

DUCELE

Priveşte-acolo
Şi vei vedea !

MONTAGUE

Copil nesocotit !
O, ce te-a-mpins spre groapă înaintea
Bătrînului tău tată ?

DUCELE

Zăvoreşte-ţi
Blestemul încă, pînă lămurim
Acest mister şi-i vom afla izvorul.
Atunci am să mă fac conducătorul
Necazurilor voastre, şi vă duc
La moarte chiar. Dar pîn-atunci tăceţi
Şi-ngăduiţi ursita rea să fie
Răbdării roabă... Şi acum să vie
În faţa mea acei ce-s bănuiţi.

LORENZO

Asupra mea, cel mai neputincios,
Cad toate bănuielile, căci vremea,
Şi locul mai ales sunt împotrivă-mi ;
Viu dar să mă pîrăsc şi să mă apăr,
Ca acuzat şi-acuzator eu însumi !

DUCELE

Deci spune fără-nconjur tot ce ştii.

LORENZO

Voi spune tot pe scurt, căci răsuflarea
Nu-mi dă răgaz să fiu prea lung la vorbă.
Romeo, mort aci, era bărbatul
Legitim al frumoasei Julieta,
Şi Julieta, moartă-aci, era
Soţia credincioasă-a lui Romeo.
Eu-i cununasem. Ziua nunţii lor
Fu ziua cea din urmă a lui Tybalt,
Al cărui timpuriu sfîrşit goni
Pe tînărul Romeo în surghiun...
Şi Julieta după el jelea,
Nu după văr... Voi, spre-a-i goni durerea.
O logodiraţi, vrînd s-o măritaţi
Cu nobilul sir Paris cu de-a sila !
Atunci la mine alergă copila
Cu ochii rătăciţi şi mă rugă
Să-nlătur cununia-aceasta nouă,
De nu, m-ameninţă că se omoară ;
Eu, sfătuit de arta mea, i-am dat
Atuncea un narcotic... ce-şi avu
Urmarea lui, precum o prevăzusem,
Şi-o adînci-ntr-un somn asemeni morţii.
I-am scris tot într-o vreme lui Romeo
Să vină-aci-n această noapte-a spaimei,
S-o scoatem din mormîntu-i de-mprumut,
Cînd va pieri puterea băuturii...
Dar fratele Ioan, ce-avea să ducă
Răvaşul, fu oprit de-un accident
Şi mi-l aduse-napoi ieri seară...
Atunci m-am dus eu singur pe la ceasul
Cînd trebuia să-şi vină ea-n simţiri,
S-o dezrobesc din hruba strămoşească,
Vrînd s-o ascund la mine în chilie,
Pîn' voi putea trimite la Romeo.
Dar cînd sosii cu-o clipă mai 'nainte
De-a se trezi, zăceau morţi fără vreme
Măritul conte Paris şi Romeo
Cel credincios. Acum ea se deşteaptă

Eu o-mplorai să plece şi să-ndure
Cu resemnare-a cerului mînie,
Atunci un zgomot mă goni afară
Din criptă. Ea, în deznădejdea ei,
Nu vru să mă urmeze, şi-şi făcu
Cu mîna sa, pe cît se pare, seama...
Atîta ştiu. Cît despre cununie,
Ştia şi doica... Dacă am vreo vină,
Jertfiţi-mi, duce, zilele bătrîne,
C-un ceas mai înaintea vremei şi
Cu toată-asprimea dreptei judecăţi.

DUCELE

Te ştim cu toţii om curat şi sfînt...
Dar unde-i servitorul lui Romeo ?
Ce spune el ?

BALTAZAR

Eu mi-am vestit stăpînul
De moartea Julietei, şi Romeo
Porni în goana calului atunci
Din Mantua şi a venit aci
În locu-acesta, la această criptă...
Răvaşul care-l am aci mi-l dete
Să-l duc la tatăl său, iar el intră
În hrubă şi m-ameninţă cu moartea
De nu mă duc şi de nu-l las acolo...

DUCELE

Răvaşul dă-mi, să văd ce scrie-n el.
Dar unde-i pajul ce-a chemat străjerii ?
Băiete, spune, pentru ce-a venit
Şi ce-a făcut aci stăpînul tău ?

PAJUL

Venise să presare flori pe groapa
Miresei lui şi, cum mi-a poruncit
Să stau de-o parte, m-am supus poruncii,

Cînd iată că un om c-o torţă-n mînă,
Veni să spargă hruba, şi stăpînu-mi
Îndată trase spada-n contra lui,
Şi-atunci am alergat să chem străjerii.

DUCELE

Scrisoarea întăreşte tot ce-a spus
Călugărul. El spune-amorul lor
Şi vestea despre moartea Julietei.
Mai scrie-apoi c-a cumpărat otravă
De la un biet spiţer şi că se duce
Cu ea, să moară lîngă Julieta !
Ce ziceţi voi acum, duşmani de moarte ?
Ei, Capulet ! Ei, Montague ! Vedeţi
Ce greu blestem pe ura voastră zace,
Cum Dumnezeu vă bate prin iubire !
Şi eu pierdui, c-am fost prea lăsător,
Vreo două rude, şi pe toţi ne dor
Urmările acestei uri haine...

CAPULET

O, frate Montague, dă-mi mîna ta !
E zestrea fiicei mele ! Nu-ţi pot cere
Mai mult.

MONTAGUE

Eu însă pot să-ţi dau mai mult :
O statuie de aur îi voi pune ;
Atîta vreme cît va să răsune
În lumea-aceasta al Veronei nume,
Să nu mai fie-alt monument pe lume
Cum e al credincioasei Juliete.

CAPULET

La fel de scump cu-al credincioasei fete
Va fi şi-al lui Romeo, ş-or să fie
Alături împreună pe vecie,
Sărmane jertfe ale urei noastre !

DUCELE

Această zi aduce-o pace sumbră ;
Trist soarele-şi ascunde faţa-n umbră.
Vom mai vorbi de-aceste mari dezastre —
De judecată n-o să scape nime ;
Va fi iertat sau pedepsit cu-asprime
Tot insul după vina sa ; căci nu-i
Nici în poveşti mai mult prilej de jale
Decît în trista întîmplare-a lui
Romeo şi a Julietei sale !

(Pleacă toţi.)

CORTINA

MONOLOGUL LUI HAMLET

MONOLOGUL LUI HAMLET

A fi sau a nu fi — iată întrebarea.
De e mai nobil oare să înduri
Săgeţile şi loviturile
Ursitei crunte, sau să te-narmezi
În contra oceanului de chinuri
Şi să-l opreşti cu-mpotrivirea ta ?
Să mori ! Să dormi ! Atît — nimic mai mult.
Prin somn noi punem capăt suferinţei
Şi miilor de chinuri moştenite
De carnea noastră-n chip firesc. E-un ţel
Spre care-ar trebui cu dinadinsul
Să năzuim... Să mori ! Să dormi ! Să dormi !
Ori, poate, să visezi !... Aci e greul :
În somnul morţei cine ştie oare
Ce visuri pot să ni se-arate, dacă
Vom fi scăpaţi de tulburarea vieţei ?
Aceasta-l pune pe-orice om pe gînduri.
Aceasta-i întrebarea care face
Blestemul unei vieţi prea-ndelungate.
Cine-ar răbda batjocurile vremei
Şi biciul ei, urgia asuprirei,
Dispreţul îngîmfaţilor, tortura
Amorului respins, călcarea legei,
Neruşinarea celor tari, ocara
Ce meritul o capătă din partea
Nemerniciei, cînd ar şti că poate

Numai c-un ac să scape-n veci de toate ?
Cine-ar purta povara şi-ar mai geme
Şi-ar asuda din greu sub truda vieţei,
De n-ar fi temerea de-acel ceva
Ce este după moarte, de acel
Tărîm necunoscut de noi, de unde
Nici un drumeţ nu mai se reîntoarce...
Voinţa rătăceşte -, aşa că noi
Răbdăm mai bine răul ce ne doare
Decît să alergăm spre altele
Pe cari nu le cunoaştem. Conştiinţa
Ne face laşi pe toţi : culoarea vie
A hotărîrei piere şi se stinge
Sub palidele zări ale gîndirei,
Şi întreprinderi nobile şi mari
Sunt abătute-aşa din drum şi-şi pierd
Numirea lor de faptă...

G. Targioni-Tozzetti şi *G. Menasci*

CAVALLERIA RUSTICANA

PRELUDIU

TURIDDU

(cîntă în decursul preludiului la scena închisă)

O, Lola, ca zăpada ţi-e cămaşa
Şi gura ta ţi-e roşie ca cireaşa...
Cel ce-ţi sărută gura fermecată
Se crede-n raiuri strămutat deodată.

Deasupra porţii tale-i scris cu sînge,
Dar, ah, nimic iubirea nu mi-o-nfrînge,
Ş-alerg mai bine să te cat în raiuri,
De nu te pot avea pe-aceste plaiuri.

SCENA I

Piaţă într-un sat sicilian. În fund, la dreapta, o biserică veche cu o uşă practicabilă; la stînga, cîrciuma şi casa mamei LUCIA. Dimineaţa zilei de Paşti.

FEMEILE

(dinlăuntru)

Prin frunze naramze aurii vesel scînteie,
Cinteza cîntă în mirtu-nflorit,
Sus ciocîrliile cîntă zburdalnice,
Veac al iubirilor, bine-ai venit.

(FEMEILE intră pe scenă.)

BĂRBAȚII

(dinlăuntru)

Prin grîne de-aur înecate-n soare,
Ne-ajunge-al vostru susur de mosoare,
Și cînd odihna dulce-și cere rîndul,
La voi, ochi galeși, zboară gîndul,
La voi, cum pasărea-și ia zborul
Înspre plasa ce-o pune vînătorul.

(BĂRBAȚII intră pe scenă.)

FEMEILE

Prietini, lăsați astăzi munca,
Cînd preacurata Maică slăvește pe fiul iubit.
Luncile, văile cîntă iar vesele,
Veac al iubirilor, bine-ai venit.

BĂRBAȚII

Prin grîne de-aur etc. etc.

(CORUL traversează scena și se depărtează.)

SCENA a II-a

SANTUZZA, LUCIA (mama lui TURIDDU)

SANTUZZA

(intrînd)

Spune, mamă Lucio...

LUCIA

Tu ești ? Ce vreai ?

SANTUZZA

Unde-i Turiddu ?

LUCIA

Mă-ntrebi pe mine unde-i Turiddu ?

SANTUZZA

Mamă, să nu te superi,
Aș vrea numai să știu
Unde să-l caut.

LUCIA

Nu știu —
Dă-mi bună pace !

SANTUZZA

Mamă Lucio, te rog plîngînd, ai milă,
Precum avu Isus de Magdalena,
Și-mi spune unde e ?
Unde-i Turiddu ?

LUCIA

E dus, s-aducă vin, la Francofonte.

SANTUZZA

Nu ! A fost văzut prin sat astă-noapte.

LUCIA

...Se poate ?
Și totuși n-a venit acasă.

(Se-ntoarce spre ușă)

Intră !

SANTUZZA

Vai, nu pot trece pragul vostru,
Că, ah, sunt blăstămată.

LUCIA

Și ce mai știi tu de fiul meu ?

SANTUZZA

Ce spin port, vai, în suflet.

(Plesnet de bici și sunet de clopoței din afară.)

SCENA a III-a

Aceiași, ALFIO, COR

ALFIO
(bărbatul Lolei)

Pocnete și tropote,
Vesel zvon de clopote,
Asta-i viața mea. Hei, la !
De-i arșiță, de e ger,
Ori senin, ori nor pe cer,
Tot nu mă plîng de ea.

COR

O, cărăușie,
Bună meserie,
Să fii tot călător !

ALFIO

M-așteaptă Lola-acasă,
Nevasta credincioasă,
Căci Paștele-au sosit.

Pocnete și tropote,
Vesel zvon de clopote,
Cu Paștele-am sosit
Și bine v-am găsit. Hei, la !

COR

O, cărăușie,
Bună meserie,
Să fii tot călător !

(CORUL se împrăștie ; unii intră în biserică.)

LUCIA

Ferice, tu, cumetre Alfio,
Căci ești de-a pururea voios.

ALFIO

Mamă Lucio, tot mai aveți vin vechi de-acela strașnic ?

LUCIA

Nu știu ! Turiddu a plecat
Vin nou s-aducă.

ALFIO

Dar el e aci !
Trecea azi-dimineață prin fața casei mele.

LUCIA
(mirată)

Cum ?

SANTUZZA
(încet, către LUCIA)

Te rog, taci !

(Sunet de orgă în biserică.)

ALFIO

Vă las cu bine...
Nu mergeți la liturghie ?

COR

(în biserică)

Regina coeli ! laetare !
Quia, quem meruisti portare
Resurrexit sicut dixit. — Halleluja ! [1]

COR

(afară, înaintea bisericii)

Lăudați-l cu toții pre Domnul
Ce din somnul de moarte-a-nviat,
Preamăriți-l cu toții pre Domnul
Ce măreț cătră cer s-a-nălțat.

(CORUL se depărtează încet.)

SCENA a IV-a

LUCIA, SANTUZZA

LUCIA

De ce-mi făcuși tu semn ca eu să tac ?

SANTUZZA

Știi, mamă, cînd Turiddu plecă la cătănie,
El Lolei îi jurase credință pe vecie,
Dar cum, pînă se-ntoarse,
Lola se măritase,
Jalea să și-o aline,

[1] Regina cerului ! bucură-te !
Căci acela pe care ai fost vrednică să-l porți
A înviat precum a spus. — Aleluia !

El a venit la mine,
Mă iubi, îl iubii și-l iubesc...
De-nvidie că i-am luat pe-acela
Care-o iubea odată,
S-aprinse de gelozie.
În dragostea-i necurată,
Mi l-a răpit. Viața mi-este pierdută,
Pierdută întotdeauna ;
Ea și Turiddu se iubesc,
Iar eu plîng și pătimesc.

LUCIA

Amar de mine ! Ce mi-a fost dat să aflu
În sfînta zi de astăzi !

SANTUZZA

Vai, sunt pierdută !
O, mamă, mergi de te roagă pentru mine !
Pentru mine te roagă... Iată Turiddu !
Îl voi ruga de cea din urmă oară.

LUCIA

Ajută curată, sfîntă Fecioară !

(LUCIA intră în biserică.)

SCENA a V-a

SANTUZZA, TURIDDU

TURIDDU

Tu aici, Santuzzo ?

SANTUZZA

Te așteptam chiar.

TURIDDU

La sfînta slujbă nu mergi tu ?

SANTUZZA

Nu merg ! Aș vrea o vorbă —

TURIDDU

Eu caut pe mama.

SANTUZZA

Numai o vorbă...

TURIDDU

Ici nu ! Nu acum !

SANTUZZA

Unde ai fost ? Spune !

TURIDDU

Ce-ți pasă ție ? În Francofonte.

SANTUZZA

Nu ! Nu minți !

TURIDDU

Santuzzo, crede-mă...

SANTUZZA

Nu ! e o minciună ! Ai fost zărit umblînd pe-ascuns prin sat. Și cînd crăpa de zi, tu pe poarta Lolei te-ai furișat.

TURIDDU

Ha ! mă urmărești tu ?

SANTUZZA

Nu, fii pe pace ! Ce-am zis mi-a spus chiar Alfio, soțul Lolei, ce-a trecut pe-aci.

TURIDDU

Asta-i răsplata iubirei mele ?
Vrei să mă ucizi — tu ?

SANTUZZA

O, cum poți vorbi tu astfel !

TURIDDU

Dă-mi bună pace ! Zadarnic cerci mînia,
Că tot nu izbutești să mă înșeli.

SANTUZZA

Iubești pe Lola !

TURIDDU

Nu !

SANTUZZA

Căci ea e mai frumoasă !

TURIDDU

Taci, înceată !

SANTUZZA

Ți-e dragă. — Amar de mine !

TURIDDU

Santuzzo !

SANTUZZA

Astă femeie rea, care mi te-a răpit !

TURIDDU

Vezi tu, Santuzzo, vorba-i deșartă,
Nu pot fi robul bănuielei tale.

SANTUZZA

Bate-mă, insultă-mă ! Inima-mi iartă,
Căci te iubește, moare de jale !

SCENA a VI-a

Aceiași, LOLA

LOLA

(după scenă)

Crin, albă floare !
Văzui în vis azi-noapte mii de îngeri,
Dar alb ca dînsul alb nici unul nu e,
Crin, albă floare.

(Intră și întrerupe cîntarea)

Turiddu, n-ai văzut pe Alfio ?

TURIDDU

Sosit-am acum abia, nu știu.

LOLA

E poate încă la potcovar,
Dar cred că vine-acuma.

(Cu ironie)

Dar voi ascultați din piață sfînta slujbă ?

TURIDDU

(confuz)

Santuzza-mi povestea...

SANTUZZA

Îi spuneam că azi sunt Paștile
Și că Domnul vede toate.

LOLA

Nu veniți la sfînta slujbă ?

SANTUZZA

(cu grabă)

Eu nu ! La slujbă merg aceia
Ce-s fără de prihană !...

LOLA

(hotărît)

Mulțămescu-ți ție, Doamne,
Că m-ai învrednicit.

SANTUZZA

O, faci prea bine, Lola.

TURIDDU

Să mergem... Aici nu avem ce face.

LOLA

(cu ironie)

O, rămîi la dînsa...

SANTUZZA

Da, stai ! Cu tine am de vorbă !

LOLA

(tot cu ironie)

Dumnezeu să v-ajute... Vă las cu bine.

(Intră în biserică.)

TURIDDU

Ha, şireato, bine ai întors-o.

SANTUZZA

(rece)

Tu-ai voit-o, şi-i bine aşa !

TURIDDU

(izbucnind)

Pe legea mea !

SANTUZZA

Sfarmă-mi pieptul !

TURIDDU

(se depărtează)

Nu !

SANTUZZA

(urmărindu-l)

Turiddu, ascultă !

TURIDDU

Nu !

SANTUZZA

Nu, nu. Turiddu !
Ah, mai stai înc-o clipă ;
M-alungi ? Vrei să mă laşi ?

TURIDDU

De ce-mi ţii calea ? De ce te tîngui ?
Te du de-aici, slujba-i pe sfîrşite !

SANTUZZA

A ta Santuzză plînge, te roagă,
E cu putinţă să părăseşti pe-a ta Santuzză ?

TURIDDU

Pleacă, da, pleacă, vino-ţi în fire şi nu mai
Plînge, că e zadarnic...
Te rogi acuma, după ocară.

SANTUZZA

Ia sama !

TURIDDU

Nu-mi pasă de mînia ta !

(O trînteşte şi merge în biserică.)

SANTUZZA

Pe tin' blestemul Paştilor să cadă !

SCENA a VII-a

SANTUZZA, ALFIO

SANTUZZA

Dumnezeu te aduce, vere Alfio.

ALFIO

Mai ţine liturghia ?

SANTUZZA

E pe sfîrşite,

(cu intenţie)

Dar Lola
— În loc de tine-i cu Turiddu.

ALFIO

(surprins)

Ce-mi spui prin asta ?

SANTUZZA

Că-n timp ce pe drumuri,
Prin vînt şi ploaie
Ţi-agoniseşti pîinea,
Lola urît ţi-mpodobeşte capul.

ALFIO

Ha, în numele Domnului, Santo, ce zici tu ?

SANTUZZA

Aşa-i ! Turiddu mi-a răpit onoarea şi pacea,
Iar Lola, ah, mi l-a răpit pe el.

ALFIO

Să ştii că te sfîrtic de minţi, nenorocito !

SANTUZZA

Niciodată n-am mințit eu,
Eu n-am mințit niciodată !
Vai, spre rușinea mea și cu durere
'Ți destăinuiesc infama faptă...
Vai mie...

ALFIO

Cumătră Santo, destul... şi-ţi mulţămesc.

SANTUZZA

Infamă sunt şi ticăloasă !

ALFIO

Infamii nu-s vrednici de iertare,
Ocara e prea mare.

Am să răzbun durerea mea amar !
Eu sînge vreau în turburarea mea,
Şi dragostea în ură se făcu.

INTERMEZZO

SCENA a VIII-a

LOLA, TURIDDU, LUCIA, COR

(Toţi ies din biserică. LUCIA traversează scena şi intră în casa ei.)

COR

(BĂRBAŢII)

Acasă, acasă, prietini, unde ne-aşteaptă
Neveste blînde, haidem !
Ce veselie, inima să-nseninezi,
S-alergăm, s-alergăm.

COR

(FEMEILE)

Acasă, acasă, surate, unde ne-aşteaptă
Bărbaţii noştri, haidem !
Ce veselie, inima să-nseninezi,
S-alergăm, s-alergăm.

(CORUL se îndepărtează.)

TURIDDU

(către LOLA, care vrea să se ducă)

Cumătră Lola, pleci aşa degrabă,
Fără să-mi spui măcar o vorbă ?

LOLA

Merg acasă...
Spune, n-ai văzut pe Alfio ?

TURIDDU

N-ai nici o grijă, vine-n piață.

(Către COR)

Să bem un strop de vin,
În cinstea zilei de astăzi !

(Toți se apropie de mese și iau paharele.)

TURIDDU

Să trăiască vinu-n spume
Ce ne veselește-n lume
Și ne-aduce rîsete și glume,
Mii de bucurii.
Dragii mei, trăiască vinul
Clar și roșu ca rubinul
Ce înecă grijile
Și chinu-n valuri purpurii.

COR

Vivat !

TURIDDU

(către LOLA)

Cu bine-n toate !

(Bea.)

LOLA

(către TURIDDU)

Noroc și voie bună !

TURIDDU

(către COR)

Să bem !

COR

Vivat !

LOLA, TURIDDU și CORUL

Să bem ! Noroc și voie bună !

TOȚI

Să trăiască vinu-n spume ! etc. etc.

SCENA a IX-a

Aceiași, ALFIO

ALFIO

(intră)

Vă salut, dragi prietini !

COR

Bun sosit, vere Alfio !

TURIDDU

Bun sosit fii ! Cu noi să beai poftește.
Iată, plin e paharul.

ALFIO

(refuză)

Grație ! Dar vinul tău n-o să-mi priască,
C-ar însemna să torn pe gît otravă !

TURIDDU

(varsă vinul și zvîrle paharul)

Cum ți-o fi voia.

LOLA

(speriată)

O, Doamne, ce va fi ?

CÎTEVA FEMEI

(sfătuindu-se-i şoptesc)

Cumătră Lola, hai să plecăm d-aci...

(Toate FEMEILE se duc cu LOLA.)

TURIDDU

(calm, către ALFIO)

Mai ai ceva de-a-mi spune ?

ALFIO

Eu ? Nu !

TURIDDU

Atunci dar, stau gata la poruncă.

ALFIO

Îndată ?

TURIDDU

Acum chiar !

(Se îmbrăţişează. TURIDDU muşcă de urechea dreaptă pe ALFIO.)

ALFIO

Vere Turiddu, ai muşcătură bună.
Ne-am înţeles preabine, ce o fi să fie.

TURIDDU

Vere Alfio ! Eu ştiu că vina-i mare
Şi-ţi jur că simt remuşcări amare
Şi-s pregătit să-mi iau pe loc răsplata.
Dar de-oi muri, ce face biata Santa ?
Ea, aşa de bună, rămîne părăsită !
Voi şti să te străpung cu acest oţel.

ALFIO

Bun, vere ! soarta între noi aleagă.
Te-aştept afară în spatele grădinei.

(Pleacă.)

SCENA a X-a

TURIDDU, LUCIA

TURIDDU

(chemînd)

Mamă !

(LUCIA apare.)

Mamă ! Ştii, vinul a fost prea tare,
Turnat-am astăzi pahare multe.
Merg în cîmp la aer...
Dar mai 'nainte bine mă cuvîntă,
Cum ai făcut cînd am plecat la oaste.
Pe urmă, mamă, de poate
Nu m-aş întoarce...
Santei fii mamă, cărei îi jurasem
S-o duc la altar odată.
Să-i porţi tu de grijă de nu m-oi întoarce.

LUCIA

De ce vorbeşti aşa, Turiddu dragă ?

TURIDDU

(cu uşurinţă)

Ah, iartă, dar vinul e de vină !
Te roagă totuşi, mamă, pentru mine.
O, mamă dragă, strînge-mă-n braţe
Şi mă sărută. Adio... Te las.

(Fuge desperat.)

SCENA a XI-a

LUCIA, SANTUZZA, COR

LUCIA

(fuge desperată după TURIDDU)

Turiddu, ce-nsemnează ?
Santuzzo !

SANTUZZA

(intră şi cade leşinată în braţele LUCIEI)

O, scumpă mamă !

(S-aude murmur în depărtare.)

O FEMEIE

(strigă din depărtare)

A ucis pe Turiddu !
Turiddu e mort !

(Toţi strigă cu spaimă.)
(Cortina cade repede.)

Richard Wagner

TANNHÄUSER
sau
LUPTA CÎNTĂREŢILOR DE LA WARTBURG

Dramă muzicală în trei acte

Traducere în metru original

PERSOANELE

HERMAN, landgraful Turingiei
TANNHÄUSER
WOLFRAM VON ESCHENBACH
WALTHER VON DER VOGELWEIDE
BITEROLF
HEINRICH, secretarul
REINMAR VON ZWETER
ELISABETA, nepoată a landgrafului
VENUS
UN PĂSTORAŞ
PATRU PAJI
Cavaleri, grafi şi nobilime.
Femei nobile.
Pelerini bătrîni şi tineri.
Sirene. Naiade. Nimfe. Bacante.

Turingia. Wartburg.
La începutul veacului al XIII-lea.

ACTUL I

SCENA I

Scena înfăţişează interiorul Venusberg-*ului (Hörselberg lîngă Eisenach). Peşteră largă ce se prelungeşte ca nevăzută în fund printr-o cotitură la dreapta. În cea mai depărtată zare se întinde un lac albăstriu, în apa lui se zăresc formele naiadelor ce se scaldă; pe colinele ţărmului înalt stau culcate sirenele. În planul întîi, la stînga, VENUS întinsă pe un pat; lîngă ea, pe jumătate îngenuncheat TANNHÄUSER, cu fruntea în poala ei. Peştera este toată înecată de o lumină trandafirie. Planul din mijloc e cuprins de un grup de nimfe dănţuitoare; pe coline ceva mai ridicate, în preajma peşterii, zac perechi de îndrăgostiţi, dintre care una cîte una se amestecă în danţul nimfelor. — Un alai de bacante vine din fund într-un vîrtej de danţ sălbatec; ele atrag cu gesturi de beţie grupurile nimfelor şi ale perechilor îndrăgostite, care în curînd sunt răpite de puternica năvală. Ca un ecou al danţului ce creşte tot mai sălbatec, răspunde*

CÎNTECUL SIRENELOR

(Perechile dănţuitoare încremenesc deodată în atitudini pătimaşe şi ascultă cîntarea.)

Din nou se animează danţul şi ajunge la ultima expresie a pornirii sălbatice. În clipa cînd furia ba-

cantică atinge culmea beției, intervine repede o lîncezeală nebiruită. Părechile de îndrăgostiți se desfac rînd pe rînd din joc și se așază, coprinse parcă de o dulce oboseală, pe colinele grotei. Alaiul bacantelor dispare în fund, de unde năvălește o ceață tot mai deasă. Și pe planul întîi se coboară încetinel o ceață tot mai deasă, învăluind grupurile celor cari dorm ca-n niște nori trandafirii, așa fel, încît partea vizibilă a scenei lăsată liberă se mărginește numai la spațiul îngust în care VENUS și TANNHÄUSER rămîn în starea lor de mai-nainte. În adîncă depărtare se stinge cîntecul sirenelor.

CORUL SIRENELOR

(foarte departe).

SCENA a II-a

VENUS, TANNHÄUSER

TANNHÄUSER tresare, cu capul ridicat, ca și cum s-ar dezmetici dintr-un vis. — VENUS îl cuprinde din nou, alintătoare. TANNHÄUSER își trece mîna peste ochi, ca și cînd ar căuta să oprească o vedenie.

VENUS

Iubite, spune, ce gîndești ?

TANNHÄUSER

Prea mult, prea mult !

(Domol și stins)

O, mi-am venit
În fire !

VENUS

Unde te gîndești ?

TANNHÄUSER

În vis mi s-a părut c-ascult
Ce n-am mai auzit de mult,
Al clopotelor glas de sărbătoare —
E-așa de mult de cînd nu-l mai aud !

VENUS

La ce te pierzi din nou ? Ce ți-a venit ?

TANNHÄUSER

De cînd cu tine-s, uitai al vremii zbor
Să-l măsur : ceasuri, zile nu mai am,
Că nu mai știu ce e lumina zilei
Și nici lumina stelelor slăvite ;
Și nu mai văd cum crește fraged spicul
Chemîndu-mi vara ; nici nu mai aud
Privighetori — solia primăverii...
Înstrăinat așa voi fi mereu ?

VENUS

(sărind în sus)

Ah ! Ce descopăr ? Ce smintite plîngeri ?
Cu vrăjile iubirii mele oare
Te-am ostenit așa degrabă ? Spune !
Cum ? Tu regreți amar că ești un zeu ?
Ai dat uitării tot ce-ai suferit,
Pe cînd acum plutești în alintări ?
Sus, bardul meu, și înstrunează-ți harfa,
Iubirea cînt-o falnic cum știai s-o cînți !
Cînd însăși pe zeița ei o cucerișI,
Iubirea cînt-o, — tot ce-avu mai scump ți-a dat !

TANNHÄUSER

(îmboldit de o hotărîre bruscă, apucă harpa și se așază solemn în fața VENERII)

Slăvită fii ! și preamărită fie
Puterea ta de farmec neînvins !

Cîntarea mea în imn de bucurie
Înalţe vraja care m-a cuprins !
De doruri, ah ! şi desfătări divine
Mi se topea tot sufletu-nsetat
Şi zeilor ce numai se cuvine
Tu, mie, unui muritor, mi-ai dat.
Dar moartea, vai, mă cheamă iară
Şi-a ta iubire mi-e povară ;
Eterni sunt zeii-n desfătări,
Eu-s robul veşnicei schimbări ;
Nu numai desfătare cere
Fiinţa mea, ci şi durere :
În ţara ta, de-acum te las !
Crăiasă ! Zeiţă ! Bun rămas !

VENUS

(ca trezită din vis)

Ce fel de cîntec ? Ce aud ?
Ce jale turbură-al tău vers ?
Unde-i avîntul ce-ţi schimba
În vrajă orce cînt al tău ?
Şi cum ? Iubirea mea ţi-e azi povară ?
Iubite, spune, ai de ce te plînge ?

TANNHÄUSER

De-a pururea slăvit să-ţi fie-amorul !
Şi fericit acel ce l-a trăit !
Acela ce-a-mpărţit cu zeii doar fiorul
La sînul tău — norocul negrăit !
E falnică a ta împărăţie.
Izvor de vrăji la fiecare pas,
Nu-i ţară s-o întreacă-n măreţie,
Pămîntu-ntreg în urmă-i a rămas !
Ci din trandafiria-ţi ceaţă
Mi-e dor de-a codrului viaţă,
De verdele cîmpiei noastre,
De luciul zărilor albastre,
De ciripit de păsărele
De toaca mănăstirii mele :

În ţara ta de-acum te las !
Crăiasă ! Zeiţă ! Bun rămas !

VENUS

(sărind din culcuşul ei)

Proclete ! Vai ! Ţi-s gîndurile-aiurea ?
Ai îndrăzneala să-mi respingi iubirea ?
O preţuieşti şi totuşi fugi de ea ?
Şi-n silă ţi-este-acum frumseţea mea !

TANNHÄUSER

Ah, mîndră zînă, nu-mi purta mînie !

VENUS

Ţi-e silă, vai, de frumuseţea mea !

TANNHÄUSER

Prea marea ta frumseţe mă alungă !

VENUS

Amar de tine, trădător nemernic !
N-am să te las, de-aci tu n-ai să-mi pleci !

TANNHÄUSER

În veci nu te-am iubit eu mai puternic
Ca azi cînd trebui să te las pe veci !

VENUS

(acoperindu-şi faţa cu mîinile, s-a întors pătimaş de la TANNHÄUSER ; după o pauză se reîntoarce zîmbind şi cu o expresie ispititoare)

Iubite, vin ! Trandafirie
Ne-aşteaptă grota pe-amîndoi
Şi chiar un zeu de-ar fi să vie
N-ar fi mai fericit ca noi !

În aşternutul cel mai moale
Uita-vei orişice dureri
Şi inima o să-şi potoale
Molcom văpaia-n mîngîieri.
În depărtări cîntări duioase-adie
Şi braţul meu spre tine se-mlădie,
Pe buza mea tu sorbi nectar divin
Şi ochiul meu îţi rîde din senin :
Unirea noastră este-o sărbătoare,
Hai, ş-om serba iubirea-nvingătoare !
Dar nu sfios pe lîngă ea să treci :
Nu, — să ne pierdem amîndoi pe veci !

CORUL SIRENELOR

(nevăzut şi de departe).

VENUS

(în timp ce încearcă să-l atragă uşor pe TANNHÄUSER la sine)

Voinice ! adorate ! fugi de mine ?

TANNHÄUSER

(cu totul exaltat, apucă harfa ca ameţit)

Cîntarea mea-ţi va răsuna-n tot locul,
Cu glas puternic eu te voi cînta !
Tu eşti frumseţea şi tu eşti norocul
Şi mii de vrăji arunci în calea ta.
Văpaia ce mi-o verşi tu în simţire
Va străluci de-a pururea măreţ
Şi, da,-mpotriva lumii, ca un mire,
Te-oi apăra cu braţul îndrăzneţ —

(lasă să-i cadă harfa din mînă)

Dar trebuie să plec în lume,
La tine-s robul fără nume,
De libertate mi-este dor,
Spre libertate vreau să zbor,

În luptă vreau să mă avînt
Chiar dacă-alesul morţii sunt !
În ţara ta de-acum te las !
Crăiasă ! Zeiţă ! Bun rămas !

VENUS

(cu mînie sălbatecă)

Te du, nebunule, te du !
Ingrate, nu te ţiu, vezi, nu !
Eşti liber dar, de-acu să pleci,
De ce doreşti, aibi parte în veci !
Te du-ntre oamenii ursuzi
De-a căror proaste năluciri
Noi, zeii veseli, am fugit
Spre-adîncul caldului pămînt.
Te du, năuce, cată adăpost
Cată-l în veci şi nu-l mai găsi !
Mîndria-ţi va cădea-n curînd
Şi pocăit vei reveni,
Zdrobit, nemernic mă vei căuta,
Vei implora puterea mea !

TANNHÄUSER

Ah, zînă mîndră, plec de-acum !
În veci n-am să mă-ntorn din drum.

VENUS

Ah, dacă-n veci n-ai să mai vii !

(Cu disperare)

De nu vii iarăşi, ah ! atunci urgie
Asupra lumii-ntregi, blestem grozav !
De vraja mea în veci de veci să fie
Deşartă lumea, — şi eroul sclav !
O vino ! Vino înapoi !

TANNHÄUSER

În veci n-oi mai veni-napoi !

VENUS

O, vino, de te simţi atras !

TANNHÄUSER

Pe veci îţi spun azi „bun rămas".

VENUS

Cînd lumea întreagă te-ar goni...

TANNHÄUSER

Prin rugă mă voi mîntui.

VENUS

În veci iertare n-ei avea !
Revino, eu-s salvarea ta !

TANNHÄUSER

Salvarea mea e în Maria !

(VENUS c-un strigăt cade grămadă şi piere. Cu iuţeala fulgerului se preface scena.)

SCENA a III-a

TANNHÄUSER, UN PĂSTORAŞ, PELERINI

(TANNHÄUSER, care nu şi-a schimbat poziţia, se pomeneşte fără de veste într-o vale frumoasă. Cer albastru, soarele luminează vesel. La dreapta în fund, Wartburg-ul ; prin gura văii la stînga se vede Hörselberg-ul. Spre dreapta duce pe o colină a văii o potecă în direcţia castelului din fund, de unde apoi deviază ; pe acelaşi plan e o icoană a Maicii Domnului, spre care urcă o altă colină. — Din înălţime la stînga se aude talanga ; pe un pisc înalt stă un păstoraş cu cimpoiul, cu faţa spre vale.)

PĂSTORUL

(cîntă la cimpoi)

Din munte Holda cea mîndră veni
Trecînd prin văi şi cîmpie ;
Un dulce cîntec m-ademeni,
Să caut spre zări mă îmbie :
Visai atunci un mîndru vis
Şi ochii mari cînd i-am deschis,
Văd soare pretutindeni :
S-a-ntors, s-a-ntors Armindeni !
Acum cînt vesel din cimpoi :
E mai la noi ! E mai la noi !

(Cîntă din cimpoi. S-aude corul PELERINILOR BĂTRÎNI venind dinspre Wartburg, apropiindu-se de plai.)

PELERINII BĂTRÎNI

Spre tine, Crist, pornim cu drag,
Nădejdea oricărui pribeag !
Fecioară, te slăvim în cor !
Spre noi priveşte-ndurător !

(PĂSTORUL, auzind corul, se opreşte în loc şi ascultă cu evlavie.)

Ah, greu m-apasă, greu de tot,
Povara negrelor păcate :
De-aceea să m-opresc nu pot.
Şi-mi caut chinuri ne-ncetate.
În ziua sfîntă de Ispas
Smerit la Roma fac popas.
Iertare vinii mele cer
Ca să-mi cîştig un loc în cer !

PĂSTORUL

(cînd PELERINII ajung pe dîmbul din faţa lui, le strigă, făcînd vînt cu căciula)

Noroc ! spre Roma cu noroc !
Rugaţi-vă şi pentru mine !

TANNHÄUSER

(care în mijlocul scenei a rămas încremenit, cade, zguduit cu putere, în genunchi)

Stăpîne, fii slăvit !
Mare-i minunea milei tale !

(Șiragul PELERINILOR se strecoară de aci încolo pe lîngă icoana Maicii Domnului, spre stînga și astfel părăsește scena. PĂSTORUL de asemenea se depărtează la dreapta ; se aud tălăngile tot mai departe.)

PELERINII

Spre tine ne-ndreptăm noi, Crist,
Nădăjdea sufletului trist !
Fecioară, te slăvim în cor !
Spre noi privește-ndurător !

(PELERINII au părăsit scena.)

TANNHÄUSER

(în genunchi, ca adîncit într-o rugăciune fierbinte)

Ah, greu m-apasă, greu de tot,
Povara negrelor păcate ;
De-aceea să m-opresc nu pot
Și-mi caut chinuri nencetate.

(Lacrimi îi înecă vocea ; își pleacă fruntea adînc spre pămînt și pare a plînge cu hohot.)

PELERINII

(foarte departe)

În ziua sfîntă de Ispas
Smerit la Roma fac popas ;
Iertare vinii mele cer !

(Din fund, foarte departe, se aud sunete de clopot. Glasurile cornurilor de vînătoare se apropie și clopotul îndepărtat tace. De pe culmea din stînga, pe o potecă de pădure, se ivesc LANDGRAFUL și CÎNTĂREȚII.)

SCENA a IV-a

TANNHÄUSER, LANDGRAFUL și CÎNTĂREȚII

LANDGRAFUL

(văzînd pe TANNHÄUSER)

Cine-i acel care se roagă-acolo ?

WALTHER

Vrun pocăit.

BITEROLF

De cavaler i-e straiul.

WOLFRAM

(aleargă la TANNHÄUSER și îl recunoaște)

El este !

CÎNTĂREȚII

Heinrich ! Heinrich ! Văd eu clar ?

(TANNHÄUSER, care, surprins, s-a ridicat repede, se reculege și se înclină mut în fața LANDGRAFULUI, după ce a aruncat o privire furișă asupra lui și a CÎNTĂREȚILOR.)

LANDGRAFUL

Tu ești aievea ? Te re-ntorci la noi ?
Tu care ne-ai lăsat plin de-ndîrjire ?

BITEROLF

Zi, revenirea ta ce vrea să însemne ?

LANDGRAFUL și CÎNTĂREȚII
(fără WOLFRAM)

Spune-ne !

BITEROLF

Frăție ? Ori război din nou ?

WALTHER

Vii ca prieten ori vrăjmaș ?

Ceilalți CÎNTĂREȚI
(fără WOLFRAM)

Vrăjmaș ?

WOLFRAM

O, nu-ntrebați ! Vedeți voi îndîrjire ?

(Se duce la TANNHÄUSER)

Bine-ai venit la noi, tu, bardul mîndru,
Ce, ah, de-așa de mult ne-a părăsit !

WALTHER

De ai gînd bun, bine-ai venit !

BITEROLF

De ne iubești, fii bun sosit !

CÎNTĂREȚII

Te salutăm !

LANDGRAFUL

Îți zic și eu : Bine-ai venit !
Ci spune, unde-ai rătăcit ?

TANNHÄUSER

În depărtări pustii am rătăcit —
Făr' de hodină, fără de popas.
Lăsați ! Nu vin la harță să vă chem ;
Să ne-mpăcăm — și mi-oi căta de drum !

LANDGRAFUL

O, nu ! Al nostru ești de-acuma iarăși !

WALTHER

Nu mai pleca !

BITEROLF

Nu te lăsăm să pleci !

LANDGRAFUL și CÎNTĂREȚII
(fără BITEROLF)

Stai cu noi !

TANNHÄUSER

Iertați ! Nu-i timp de-ntîrziere,
În veci nu pot să fac popas.
'Nainte drumul meu mă cere
Și-n urmă nu mă uit ce las !

LANDGRAFUL și CÎNTĂREȚII

Rămîi ! Ascult-a noastră vrere
Și-o să te bucuri c-ai rămas.
Ne-ai căutat — ce drum te cere
De-un așa de scurt popas ?

TANNHÄUSER
(smucindu-se)

Fugiți de-aci !

CÎNTĂREȚII

Stai, stai cu noi !

WOLFRAM

(tăindu-i calea lui TANNHAUSER, cu glas înalt)

Te vrea Elisabeta !

TANNHĂUSER

(năucit de bucurie, rămîne ca înmărmurit)

Elisabeta !... Puteri divine !
Voi mi-ați strigat numele ei ?

WOLFRAM

Dac-am numit-o, nu mă socoti
Dușman !

(către LANDGRAF)

Stăpîne, îmi permiți
Să-i fiu eu solul bunei vești ?

LANDGRAFUL

Arată-i vraja ce-a legat-o el
Și ceru-i dea virtute
Ca vrednic s-o desfacă !

WOLFRAM

Cînd ne-ai rămas în ale noastre-ntreceri
Biruitor cu versul îndrăzneț,
Nu-ngăduirăm laude să seceri,
Dar tu ți-ai smuls cel mai de seamă preț.
A fost pesemne un făcut
În versul tău neîntrecut
De-ai cucerit cîntînd cu dor
Cel mai neprihănit amor.

Căci pentru cîntecele noastre
De-atuncea inima-i s-a-nchis,
Și-asemenea unei sihastre
Se abătea, umblînd ca-n vis.
O falnic bard, te-ntoarce iarăși
Cu fermecatele-ți cîntări,
Ca s-o avem din nou tovarăș
Pe ea, luceafăr în serbări !

CÎNTĂREȚII

Al nostru, Heinrich, vino iarăși
Și uită ura veche tu,
Cîntînd, precum odinioară,
Un frate să ne fii de-acu !

TANNHĂUSER

(mișcat adînc, îmbrățișează pe WOLFRAM)

La ea ! La ea ! O, duce-mă-ți la ea !
Ah, lumea iarăși îmi surîde,
Mă reîntorc ca din surghiun.
Deasupră-mi cerul se deschide,
Cîmpiile podoabe-și pun,
Și primăvara viu răsună
Întreagă în inima mea !
Și cîntă inima-mi nebună,
Strigînd cu dor : la ea ! la ea !

(În timpul acesta rînd pe rînd s-a strîns pe scenă toată suita de vînătoare a LANDGRAFULUI, cu purtători de torțe ș.c.l. VÎNĂTORII sună din cornuri.)

LANDGRAFUL și CÎNTĂREȚII

Ne-a revenit ca prin minune !
Pierdut a fost și s-a aflat !
Cel care pe semeț supune,
Stăpînul, fie lăudat !

De-acuma cîntecele noastre
Din nou ea le va asculta.
Răsune bolţile albastre
O, Doamne, spre mărirea ta !

(Toată valea mişună acum de ceata tot mai numeroasă a vînătorilor. LANDGRAFUL şi CÎNTĂREŢII se întorc spre suită ; LANDGRAFUL sună din corn ; buciumări puternice şi lătrături îi răspund. Pe cînd LANDGRAFUL şi CÎNTĂREŢII încalecă pe caii ce li s-au adus din Wartburg, cortina cade.)

ACTUL II

SCENA I

Sala festivă din Wartburg. În fund, vedere lungă spre curte şi vale.

ELISABETA
(intră veselă)

Bolţi mîndre, ca odinioară,
Voioasă vă salut din nou
Că deopotrivă ne-nvioară
Al cîntecelor lui ecou !
Cînd el s-a dus departe,
Norocul ni s-a dus,
Voi lîncezeaţi deşarte,
Eu tristă de nespus.
Azi inima în piept îmi creşte
Şi voi ce falnici îmi păreţi,
S-a-ntors cel ce ne-nsufleţeşte,
El, rege între cîntăreţi !
O, vă salut !
Bolţi mîndre, vă salut cu drag !

SCENA a II-a

TANNHÄUSER, condus de WOLFRAM, urcă pe scări în fund.
ELISABETA, TANNHÄUSER, WOLFRAM

WOLFRAM

Acolo-i ; du-te spre ea liniştit.

(Rămîne rezemat de balustradă în fund.)

TANNHÄUSER

(cade năvalnic la picioarele ELISABETEI)

Prinţesă !

ELISABETA

(sfioasă şi zăpăcită)

Ah, nu-n genunchi ! o, fugi !
Nu-ţi pot vorbi aci !

(Face o mişcare spre a se depărta.)

TANNHÄUSER

Să stau aşa-n genunchi. O las', rămîi, şi las' !

ELISABETA

(se întoarce prietenoasă spre el)

O, nu-n genunchi,
Cum să-ngenunchi aci, cînd astă sală
E-mpărăţia ta ! O, nu-n genunchi !
Îţi mulţămesc că te-ai întors ;
Pe unde-ai fost ? Ne spune !

TANNHÄUSER

Pe un tărîm
Departe, prea departe ; — o grea uitare
S-a aşternut între ce-a fost şi e.
Din amintiri nu mi-a rămas nici urmă,
Doar una numai pot să-mi amintesc,
Că nu credeam să-ţi mai vorbesc vrodată,
Nici ochii mei să-i mai înalţ spre tine.

ELISABETA

Cum s-a făcut atunci de te-ai întors ?

TANNHÄUSER

Minune-a fost, o ne-nţeleasă-n veci minune.

ELISABETA

(tresărind de bucurie)

Slăvită-n veci să fie minunea asta mare !

(Stăpînindu-se încurcată)

O, iartă că vorbesc aiurea poate,
Trăiesc în vis şi rîd ca un copil,
În voia-acestui vis, fără de voie.
Nici nu mă mai cunosc ! O, dă-mi răgaz
Să mă pricep eu însămi !
A barzilor întreceri
Odată mult mă atrăgeau.
Prilejuri de petreceri
Senine îmi păreau.
Dar inima cu ce putere
Mi-o zgudui cîntarea ta :
Acum gemea de grea durere,
Acum voioasă tresălta !
Simţeam ce n-am simţit vreodată,
Doream ce-n veci n-am mai dorit
Şi de-acest farmec nou furată,
Uitai ce-odată am iubit.
Iar cînd te-ai dus apoi departe,
Şi bucuria-mi dusă-a fost,
Cîntările-mi păreau deşarte,
Şi triste şi fără de rost.
În somn simţeam o grea durere
Ş-aievea gîndu-mi sta pierdut,
Şi n-aveam nici o mîngîiere :
Heinrich, Heinrich — ce mi-ai făcut ?

TANNHÄUSER

(însufleţit)

Dă slavă zeului iubirii,
El harfei mele glas i-a dat,
Să-ţi spună taina fericirii,
Spre tine el m-a îndreptat.

ELISABETA

Slăvit să fie ceasul,
Slăvit misterul sfînt,
Ce ţi-a-ndreptat azi pasul
Spre locul unde sunt !
Durerea se distramă
Şi cerul s-a deschis,
Şi nici nu-mi pot da samă,
Aievea e sau vis.

TANNHÄUSER

Slăvit să fie ceasul,
Slăvit misterul sfînt,
Ce mi-a-ndreptat azi pasul
S-aud acest cuvînt.
Spre viaţa ce mă cheamă
Mă duc cu gînd deschis,
Şi tremur tot de teamă,
Că tot îmi pare un vis.

WOLFRAM

(în fund)

Şi astfel se distramă
Al vieţii mele vis !

(TANNHÄUSER se desparte de ELISABETA, se duce spre WOLFRAM, îl îmbrăţişează furtunos şi se depărtează cu el pe scări. ELISABETA priveşte de pe balcon pe TANNHÄUSER.)

SCENA a III-a

ELISABETA, LANDGRAFUL

(LANDGRAFUL intră pe-o uşă laterală. ELISABETA aleargă înainte, şi-ascunde faţa la pieptul lui.)

LANDGRAFUL

Te întîlnesc în sala ce de-amar
De vreme-ai părăsit-o. În sfîrşit
Te-atrage o serbare-a noastră iarăşi ?

ELISABETA

O, unchiule, şi bunul meu părinte !

LANDGRAFUL

Simţi
Pornirea de a-mi deschide al tău suflet ?

ELISABETA

În ochi citeşte-mi ! Să vorbesc nu pot.

LANDGRAFUL

Rămînă dară în tăcere
Duiosul tău secret păzit,
Pîn' ce te vei simţi-n putere
Să pui acestei vrăji sfîrşit.
Minuni ce se ascund în cîntec
Şi farmecă el va trezi
Şi le va da desăvîrşire,
În faptă le va-nfiripa.

(Trompete, departe-n fund, ca din curtea castelului.)

S-apropie ai ţării mele nobili
Că pentru toţi e azi o mîndră zi,
În număr mare vin, căci au aflat
Că tu eşti zîna astei sărbători.

SCENA a IV-a

LANDGRAFUL, ELISABETA, CÎNTĂREȚI, GRAFI, CAVALERI și DAME NOBILE

(LANDGRAFUL și ELISABETA se urcă în balcon pentru a urmări sosirea oaspeților. PATRU PAJI înaintează și vestesc. Ei primesc de la LANDGRAF porunci pentru primiri etc. CAVALERII și GRAFII înaintează fiecare cu DAME NOBILE și suita, care rămîne în fund, și sunt primiți de LANDGRAF și de ELISABETA.)

Voioși te salutăm, măreață sală,
Al artei și al păcii sfînt lăcaș,
Răsune-n cor strigarea triumfală,
Prinț al Turingii, landgraf Herman, sus !

(Adunarea a ocupat un mare semicerc în locul indicat pe scenă. LANDGRAFUL și ELISABETA au luat locurile de onoare în față, sub un baldachin. Trompete. Cîntăreții înaintează și se închină solemn cu salut cavaleresc în fața adunării ; pe urmă ocupă locul indicat pentru ei într-un semicerc mai strimt, singurul rămas neocupat pe scenă. TANNHÄUSER pe planul din mijloc, la dreapta. WOLFRAM în partea opusă, la stînga, cu fața spre adunare.)

LANDGRAFUL

Mult și frumos, aici, în astă sală,
Adeseori, dragi cîntăreți, cîntarăți,
Prin zicători și cîntece voioase
Și inima și mintea ne-ați hrănit !
În grele lupte dacă spada noastră
Spre slava împăratului luptă
Și Guelfului cumplit piept îi ținurăm,
Înlăturînd blestemul dezbinării,
Nici cinstea voastră nu a fost mai mică :
Căci frumusețea și virtutea,
Credința fără de prihană
Prin arta voastră fără preț
Și-au cucerit un loc măreț.

Azi o serbare nouă ne gătiți,
Azi, cînd se-ntoarce mîndrul cîntăreț,
A cărui lipsă toți am regretat-o !
Ce l-a adus iar între noi, îmi pare
A fi o taină cu un rost adînc ;
Prin cîntec voi să-mi dezlegați misterul ;
De-aceea o-ntrebare eu vă pun :
Puteți să-mi lămuriți ce este-Amorul ?
Acelui care-l va cînta mai vrednic
Elisabeta darul i-l va da :
Orișice preț, cît de înalt, ar cere,
Jur c-o să-l aibă fără-ntîrziere.
Sus inimile ! Înstrunați, dar, lira :
Motivul este dat, luptați cu drag
Și dinainte noi vă mulțămim !

(Trompete.)

CORUL CAVALERILOR și al FEMEILOR

Slavă ! Slavă ! Prințului Turingiei !
Al artelor protector ! Slavă !

(Toți se așază. CEI PATRU[1] PAJI înaintează ; ei adună într-o cupă de aur de la fiecare cîntăreț numele său însemnat pe un bilet făcut sul ; apoi oferă cupa ELISABETEI, care scoate unul dintre bilete și-l dă iarăși PAJILOR ; aceștia citesc, înaintează solemn la mijloc și strigă :)

CEI PATRU PAJI

Wolfram de Eschenbach începe !

(Se așază la picioarele LANDGRAFULUI și ELISABETEI. WOLFRAM se ridică. TANNHÄUSER stă rezemat, visător, de harfa sa.)

WOLFRAM

Privind acest sobor de mîndre fețe,
Mă cucerește dor de fapte mari !

[1] În textul de bază, greșeală : CEI TREI PAJI.

Văd bravi germani, zăresc figuri măreţe
Ca un puternic codru de stejari !
Ca flori într-o grădină-mbălsămată
Mă împresoară castele femei.
Pe buza-mi moare imnul meu deodată
Şi, beţi de farmec, umblă ochii mei...
Atunci privesc la *una* dintre stele,
Acolo sus, cum stă ca-ntr-un privaz.
Din depărtări chem gîndurile mele
Şi sufletul meu cade în extaz.
Şi, iată, o fîntînă îmi apare
În care eu, uimit, mă oglindesc.
Din ea îmi reiau puteri renăscătoare
Şi inima nespus mi-o răcoresc.
Şi veşnic aş voi s-o las eu clară ;
Netulburat să curg-acest izvor :
Spre-a nu-l atinge nici odinioară,
Evlavios aş consimţi să mor !
Voi, nobili, aţi ghicit ce e izvorul —
Aşa senin eu înţeleg amorul.

(S-aşază.)

CORUL CAVALERILOR şi al FEMEILOR

(cu mişcări de aprobare)

Aşa ! Aşa ! Slăvit fie-al său cînt !

TANNHÄUSER

(care către sfîrşitul cîntării lui WOLFRAM tresare ca din vis, se ridică)

Mi-a fost, o, Wolfram, scris şi mie
Să văd ce însuţi ai văzut,
Fîntîna cine nu o ştie ?
Ascultă dar cum ştiu s-o cînt. —
Un dor sălbatec mă încinge,
Cînd mă apropii de izvor,
Şi setea nu mi-o pot învinge,
De-aş şti c-ar trebui să mor.
Sorb lacom eu atunci nectarul,

Nu stau la gînduri înadins,
Că nesecat îi este darul,
Cum este dorul meu nestins.
Aşa ca-n veci să-mi ardă dorul,
Mă plec peste izvor mereu,
Acesta, Wolfram, e amorul,
Aşa-l pricep aievea eu.

(S-aşază. ELISABETA face o mişcare spre a-şi arăta aprobarea. Deoarece însă toţi rămîn într-o tăcere severă, ea se opreşte sfioasă.)

WALTHER VON DER VOGELWEIDE

Ce clar în minte îmi apare
Fîntîna cu izvoare reci !
Dar cel ce-o vrea cu însetare,
Tu, Heinrich, n-ei cunoaşte-o-n veci.
Virtutea e acea fîntînă,
Ascultă şi învaţă dar,
Slăvită-n suflet să-ţi rămînă,
Spre jertfă să-i ridici altar.
Şi-amar de-ncerci să-ţi stîmperi dorul
Din apa ei sorbind abia,
De vei atinge doar izvorul,
Puterile-i vor dispărea.
De vrei să-ţi fie binecuvîntată
Nu simţul tău, ci sufletu-ţi desfată.

(Se aşază.)

CORUL CAVALERILOR şi al FEMEILOR

Sus, Walther ! Slavă ţie, Walther !

TANNHÄUSER

(se ridică cu pornire)

O, Walther, cîntul tău înşală
Şi schimbă al iubirii rost,
Cu-aşa nemernică sfială
Pierită lumea ar fi fost.

Priviți spre cer, spre veșnicele stele,
Spre slava celui ce-i stăpîn pe ele ;
'Nălțați sfioase rugăciuni
Spre neînțelesele minuni,
Dar cînd atingerii se-mbie
Ce pentru simțuri s-a născut,
Și-n undoiri se înmlădie
Ființa din același lut,
Lăsați dorinței liber zborul —
Așa doar înțeleg amorul !

BITEROLF

(se ridică repede, cu mînie)

La luptă dar ! Ce suflet oare
Te-ar asculta făr' un fior ?
Ascultă și a mea cîntare,
Nesocotit pîngăritor !
Amorul cînd mă înfierbîntă,
Mă simt puternic și-ndrăzneț,
Spre a-i apăra lumina-i sfîntă
Îmi dau tot sîngele ca preț.
În numele virtuții-nalte
Sînt mîndru ca, luptînd, să pier.
Iar ce ne spui de celelalte
Nu-i vrednic de un cavaler !

CORUL CAVALERILOR și al FEMEILOR

(în aplauze zgomotoase)

Sus, Biterolf !

CAVALERII

La luptă toți !

TANNHÄUSER

(continuînd cu aprindere crescîndă)

Ha, Biterolf, lup urlător !
Mai cînți și tu despre amor ?

Desigur tu n-ai înțeles
Ce mie-mi pare demn de-ales !
Tu ce-ai putut simți, sărmane ?
Pustiu ți-e traiul de plăceri ;
A tale simțuri grosolane
Nu-s vrednice de-un cavaler !

CAVALERII

(în cea mai mare iritație)

Cutezătorul ! Pedepsiți-l aspru !

LANDGRAFUL

(către Biterolf, care trage spada)

Spada la loc ! Barzi, respectați serbarea !

WOLFRAM

(se ridică iar ; îndată se face liniște)

O, Doamne ! Dă acum măiastră
Putere cîntecului meu,
Să văd din adunarea noastră
Înlăturat păcatul greu !
Pe tine te slăvească
Iubire, al meu cînt,
Frumsețea îngerească
Și-adîncul farmec sfînt !
Solia ta divină
În veci o voi urma,
Acolo unde lină
Străluce steaua ta !

TANNHÄUSER

(sare în sus, cu totul exaltat)

Slăvită fii ! În veci mă voi prosterne,
Zînă-a iubirii, înaintea ta !
Tu ești izvor de frumusețI eterne
Și-a tale vrăji în veci le voi cînta !

Acela știe numai ce-i iubirea
Cel ce în brațe aprig te-a încins :
Sărmani cari v-ați strivit în veci simțirea,
Plecați ! plecați spre Venusberg întins !

(Revoltă și groază generală.)

TOȚI

(afară de ELISABETA)

Ha, blestematul ! auziți !
Păziți ! A fost în Venusberg !

FEMEILE

Feriți, feriți din preajma lui !

(Toate femeile, în cea mai mare consternare și cu gesturi de oroare, părăsesc sala. ELISABETA, care a urmărit lupta cîntăreților cu o teamă crescîndă, rămîne singură ea dintre femei, — palidă, numai cu cea mai mare reculegere a puterilor sale, se sprijină de un stîlp de lemn al baldachinului spre a se putea ține în picioare. LANDGRAFUL, toți CAVALERII și CÎNTĂREȚII și-au părăsit locurile și se strîng laolaltă. TANNHÄUSER, în extrema stîngă, rămîne o vreme ca exaltat.)

LANDGRAFUL, CAVALERII și CÎNTĂREȚII

Păcatul greu — ați auzit —
El singur l-a mărturisit !
Plăceri din iad a-mpărtășit !
În Venusberg a rătăcit !
Cumplire ! Groază și blestem !
În săbii crunt să-l sfîșiem !
În iad să meargă înapoi,
Gonit cu hulă dintre noi !

(Toți, cu săbiile scoase, pornesc spre TANNHÄUSER care-și ia o atitudine de rezistență ; ELISABETA se aruncă între ei.)

ELISABETA

Stați pe loc !

(Toți se opresc cu cea mai mare surprindere.)

LANDGRAFUL, CAVALERII și CÎNTĂREȚII

Ce-nsamnă ? Cum ? Ce vrei, Elisabeta !
Fecioara apăr-un nemernic ?

ELISABETA

(acoperind cu trupul ei pe TANNHÄUSER)

'Napoi ! Ori moartea-i partea mea !
Ce-nsamnă rana armei voastre oare,
Pe lîngă junghiul morții ce mi-a dat ?

LANDGRAFUL, CAVALERII și CÎNTĂREȚII

Elisabetă, ce aud, sărmană ?
Cum ți-ai pierdut tu mintea oare
Să aperi pe acel nemernic
Ce-așa de groaznic te-a trădat ?

ELISABETA

Tot una mi-e ! — dar el, — dar el !
Vreți să-i răpiți voi mîntuirea ?

LANDGRAFUL, CAVALERII și CÎNTĂREȚII

Speranța-n veci nu mai renaște,
Iertare în veci n-a dobîndi.
Urgia cerului îl paște —

(Pornesc din nou spre TANNHÄUSER.)

Păcatul îl va izbîndi !

ELISABETA

'Napoi, vă zic ! aici n-aveți cuvîntul !
Sălbateci, armele pe loc lăsați !
Și ascultați de al fecioarei glas :

Prin mine-aflați ce vrea Acel-de-sus !
Nefericitul rob ce-l leagă
O vrajă și-un blestem cumplit,
Voiți ca veșnicia-ntreagă
Să nu mai fie mîntuit ?
Voi cei puternici în credință
Nesocotiți ăst dar divin ?
Vreți să-i răpiți orice putință
De-a ispăși eternul chin ?
Priviți la mine ca la floarea
Ce-a rupt-o el neîndurat :
Eu l-am iubit cu toată ardoarea,
El inima mi-a săgetat !
Implor viața lui, spre pocăință
Îndrepte-și pașii, pelerin smerit !
Nu-i luați nădejdea, căci în umilință
Și pentru el Isus a suferit !

TANNHÄUSER

(prăbușindu-se la pămînt cu o scrișnire grozavă)

Vai, eu, nenorocitul !

LANDGRAFUL și CÎNTĂREȚII

(pe începutul liniștiți și mișcați)

Un înger candid de lumină
Vesti, Stăpîne, voia ta !
Privește, tu cel plin de vină,
Și vezi fărădelegea ta !
Tu moarte-i dași, ea viața ta o cere !
Cînd îngeri plîng, ce inimă-i de fier ?
Nu pot ierta, și totuși n-am putere
Să nu mă-nchin cuvîntului din cer !

CORUL CAVALERILOR

Privește dar, tu cel pătat de vină,
Privește-o dar !
Tu moarte-i dași, ea viața ta o cere !
Cînd îngeri plîng, ce inimă-i de fier ?

Richard Wagner, portret din volumul *Tannhäuser sau Lupta cîntăreților de la Wartburg* [f.a.] [1908]

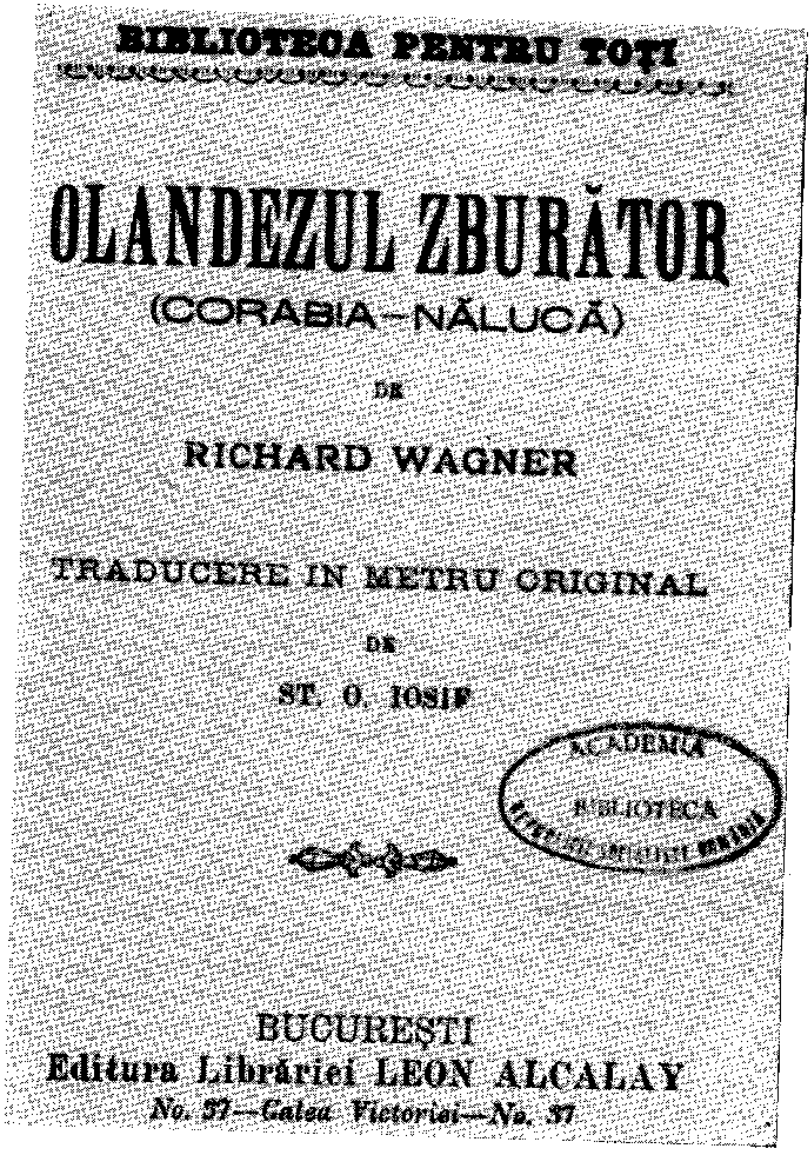

Coperta traducerii lui St. O. Iosif din *Olandezul zburător*, de Richard Wagner

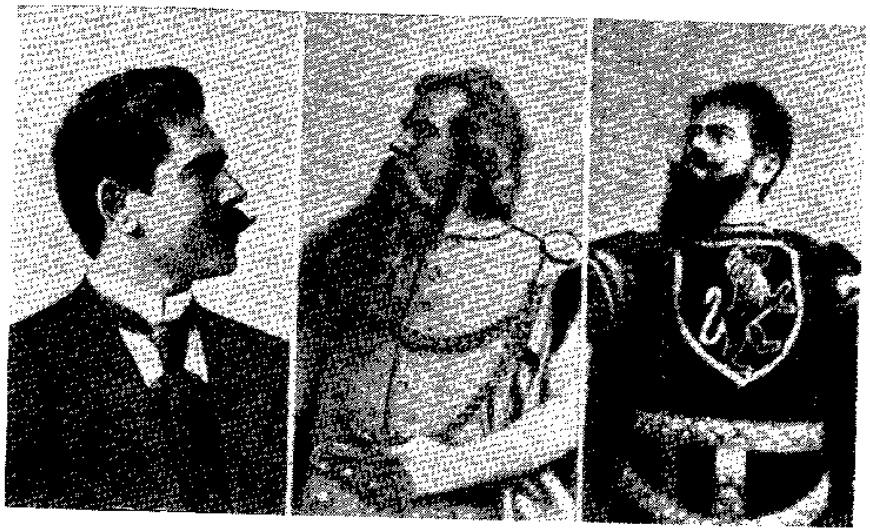

D. Popovici-Bayreuth in roluri din operele lui Richard Wagner (*Flacăra*, II, nr. 31, 18 mai 1913)

Coperta traducerii lui St. O. Iosif a operei *Rienzi*, de Richard Wagner

Nu pot iertа, și totuși n-am putere
Să nu mă-nchin, cînd îngerii mi-o cer !

TANNHÄUSER

Spre-a mă-ndrepta spre mîntuire,
Un sol din cer mi-a răsărit,
Dar, ah ! în oarba mea pornire
Privirea mea l-a pîngărit !
O, tu, cel care din-nălțimi sublime
În calea mea ai scos un serafin,
Îndură-te, că, ah ! în adîncime
N-am cunoscut pe solul tău divin !
Îndură-te !

ELISABETA

Implor viața lui ; spre pocăință,
Îndrepte-și pașii, pelerin smerit !
Nu-i luați nădejdea, căci în umilință
Și pentru el Isus a suferit !

LANDGRAFUL

(înaintînd solemn la mijloc)

S-a făptuit aici o fărdelege !
Cu viclenie a pătruns la noi
Al iadului robit fiu blestemat.
Dar te gonim de-acum ! Să stai aci
N-ai dreptul ; vatra tu ne-ai pîngărit
Și cerul însuși cată mînios
La adăpostul unde zăbovești...
Din țara mea, din orce parte,
Vezi pelerini trecînd pe drum,
Bătrînii au ajuns departe ;
Cei tineri se pornesc acum.
Pe suflet n-au povară mare,
Dar rîvna nu le dă popas :
Spre-a implora la cer iertare,
Se duc la Roma de Ispas.

În pîlcul lor tu pleacă,
Spre Roma năzuind
Şi-n pulbere te-apleacă,
Păcatul ispăşind.
Cerşeşte îndurare
La scaunul cel sfînt —
Dar de nu-ţi dă iertare,
Piei de pe-acest pămînt !
Pedeapsa dac-o sfarmă
Un înger preacurat,
Te-ajunge-această armă
De-ntîrzii în păcat !

ELISABETA

Îngăduie să plece,
Stăpîne,-n paza ta !
Genunchii să şi-i plece
Şi-ndură-te-a-l ierta !
O rugă viaţa-mi fie,
Ruga-mă-voi cu drag.
Dă-i raza ta cea vie
Să treac-al nopţii prag !
Acopere-l, Stăpîne,
Cu-al milei tale nimb ;
Şi ia-mi ce-mi mai rămîne,
Ia viaţa mea în schimb !

TANNHÄUSER

Cum voi găsi-ndurare ?
Şi cum mai pot s-o sper ?
Nădejdea mea e moartă,
Sînt blestemat de cer !
Voi pribegi din ţară-mi,
Spre Roma alergînd,
Şi pieptul am să-mi sfarăm
În pulbere căzînd !

O, crunt voi şti să sînger
Spre-a fi măcar iertat
De-al mîntuirii-mi înger
Ce jertfă mi s-a dat !

CORUL PELERINILOR TINERI

(în fund departe, ca venind dinspre vale)

În ziua-naltă de Ispas
Smerit la Roma fac popas !
Iertare vinii mele cer
Spre-a dobîndi un loc în cer !

(Toţi, auzind imnul, se îmblînzesc şi se înseninează, mişcaţi.)

TANNHÄUSER

(a cărui figură se luminează în treacăt de raza unei speranţe, se îndreaptă repede spre ieşire)

La Roma !

(Aleargă.)

TOŢI

(strigă după dînsul)

La Roma !

(Cortina cade.)

ACTUL III

O vale în fața castelului, ca la sfîrșitul actului întîi. Ziua se-nginã cu noaptea. Pe un colț mic de stîncă, la dreapta, zace îngenuncheată ELISABETA înaintea icoanei Maicii Domnului. WOLFRAM vine din stînga, coborînd înălțimile acoperite de păduri; la mijlocul colinei se oprește, zărind pe ELISABETA.

SCENA I

WOLFRAM

Știam c-o aflu-aici în rugăciune,
Cum o-ntîlnesc ades, cînd singuratec
Din vîrf de codri rătăcesc pe vale.
Cu moartea-n suflet ea se roagă
Acolo, ziua, noaptea-ntreagă
Spre mîntuirea lui în cer —
O, sfînt al dragostei mister!
Din Roma ea așteaptă pelerinii.
Cad frunzele, — curînd se-ntorc și ei.
Cu cei iertați se-ntoarce oare el?
Cum plînge, vai, tot așteptîndu-l!
O, Doamne, împlinește-i gîndul!
Și dacă n-o scăpa de chin,
Alină-i jalea cel puțin.

(Cînd vrea să coboare mai adînc în vale, aude cîntecul PELERINILOR și stă pe loc.)

ELISABETA

E glasul lor!

WOLFRAM

Sunt pelerini.

ELISABETA

Ei sunt!

WOLFRAM

E cîntecul cucernic
Prin care harul milei se vestește.

ELISABETA

Se reîntorc!

CORUL PELERINILOR BĂTRÎNI

(din mare depărtare, apropîndu-se încet de scenă)

Voios pot azi să vin, dulce țară,
Și să-ți salut cîmpiile iară,
De-acum te las, toiag de drum,
Că slujba ți-ai făcut acum.

ELISABETA

O, Doamne,-arată-mi slujba mea,
S-o-ndeplinesc cu vrednicie.

WOLFRAM

O, Doamne, dă-i tărie-acum
În cumpăna vieții sale!

PELERINII

Am împăcat prin rugi şi chin
Pe Domnul, căruia mă-nchin
Şi semn de mila lui mi-a dat,
Să fie Domnul lăudat !

(Aci PELERINII păşesc în scenă din dreapta, în planul din faţă; ei coboară, în timpul celor ce urmează, pe după stînci, încet, de-a lungul văii, spre fund.)

De-al milei har, smeritul parte-şi face.
El va păşi spre fericita pace !
De chin, de iad va fi ferit —
Deci, fii, o Doamne, preamărit !
Da, în veci de veci !

(Rugăciune.)

ELISABETA

(cu adîncă smerenie, căzînd în genunchi)

Fecioară, sfînta mea stăpînă,
Spre tine strig şi mă frămînt !
În faţa ta cad în ţărînă —
O, ia-mă de pe-acest pămînt !

Curată de-orce cuget rău,
Primeşte-mă în raiul tău !

O, dacă de vreun vis furată
Uitam vreodată să mă-nchin,
Şi dac-un dor lumesc vreodată
Simţeam că-mi încolţeşte-n sîn,

M-am zbuciumat în suferinţă,
Zdrobind în mine-orice dorinţă !

Iar dacă nu-s făr' nici o vină,
Aibi îndurare Tu, din cer :
Ca slugă de păcate plină
Mă-ngăduie măcar să-ţi cer

Ca cel mai 'nalt al milei har
Să ierţi pe cel greşit amar !

(Ea rămîne o bucată de vreme ca într-un extaz cucernic; cînd apoi se ridică încetişor, vede pe WOLFRAM care se apropie spre a-i grăi. Ea îl roagă printr-un semn să nu vorbească cu dînsa.)

WOLFRAM

Elisabeta, pot eu să-ţi fiu tovarăş ?

(ELISABETA îi dă a înţelege încă o dată prin semne că-i mulţumeşte, lui şi iubirii sale credincioase, din tot sufletul; calea ei însă duce la cer, unde are de îndeplinit o înaltă slujbă; el cată dar s-o lase fără tovărăşie şi nici să n-o urmeze.
Ea urcă pînă la jumătatea muntelui şi dispare încetinel pe poteca ce duce la castel, după ce silueta ei, multă vreme încă, se zărea în depărtare.
WOLFRAM, care multă vreme a urmărit-o din ochi, se aşază la poalele culmei din stînga şi porneşte să cînte din harfă.)

SCENA a II-a

WOLFRAM : Romanţă.

WOLFRAM

(singur)

Amurgul plin de trista morţii taină
Îmbracă valea în cernită haină
Şi sufletul ademenit spre cer
E-nfiorat în zbor de-atît mister.
Atunci răsai tu, sfîntă stea senină,
Şi depărtărilor le-aduci lumină,
Plutind prin negură ca-n alte dăţi
Din fundul văii cărarea ne-arăţi.

O, blînd luceafăr depărtat,
Ades cu drag te-am salutat !
Din inima-mi plină de dor
Salută-i sufletul, ce-n zbor,
Plutind din valea cea de plîngeri
Se va-nălța în sus la îngeri !

(El rămîne cu ochii îndreptați la cer, cîntînd mai departe din harfă.)

SCENA a III-a

TANNHÄUSER, WOLFRAM, mai apoi VENUS, WALTHER, SCRIITORUL, BITEROLF, REINMAR, LANDGRAFUL, PELERINI și NOBILI. Finale.

(S-a-ntunecat de tot. TANNHÄUSER pășește-n scenă, poartă haină de pelerin zdrențuită, fața lui e palidă și aiurită, el șovăie cu pas obosit, sprijinit de toiag.)

TANNHÄUSER

Un glas de harf-aud. Ce trist răsună !
Doar nu e de la ea !

WOLFRAM

Străine, cine
Ești tu, de umbli singur ?

TANNHÄUSER

Cine sînt ?
Tu știi prea bine doar.
Wolfram ești, cîntărețul meșter !

WOLFRAM

(oțerit)

Heinrich, tu ?
Ce te-a adus pe-aceste locuri ? Zi !

Neizbăvit azi mai cutezi
Spre-acest ținut să-ți îndreptezi tu pașii ?

TANNHÄUSER

N-ai teamă, cîntăreț cucernic !
De dragul tău și-al tagmei tale nu viu.
Ci vreau un om ca să-mi arate drumul
Ce-așa de lesne-odată îl găseam, —

WOLFRAM

Și care drum ?

TANNHÄUSER

Drumul spre Venusberg !

WOLFRAM

Păgîne, fugi ! nu vreau nici să te-aud !
Te cheam-acolo ?

TANNHÄUSER

Drumul nu-l cunoști ?

WOLFRAM

Smintitule ! Spaimă mi-e chiar să te-ascult !
Acolo-ai fost ? La Roma nu te-ai dus ?

TANNHÄUSER

(furios)

Taci, lasă Roma !

WOLFRAM

N-ai fost la ziua sfîntă ?

TANNHÄUSER

O, nu-mi vorbi !

WOLFRAM

N-ai fost tu dar ?
Zi-mi, te conjur !

TANNHÄUSER

(ca şi cînd ar sta pe gînduri, cu obida-n suflet)

Ba da, la Roma-am fost !

WOLFRAM

Atunci, să-mi povesteşti. Sărmane, vai,
Ce milă mi-este de amarul tău !

TANNHÄUSER

(se uită lung la WOLFRAM, cu o duioasă admiraţie)

Ce-ai spus tu, Wolfram ?
Nu-mi eşti duşman tu dar ?

WOLFRAM

În veci n-am fost, cît te-am ştiut cucernic.
Dar, zi ! La Roma te-ai fost dus ?

TANNHÄUSER

Atunci, auzi ! Tu Wolfram, tu
Cată să afli !

(S-aşază sfîrşit la poala muntelui. WOLFRAM vrea de asemeni să se lase alături de dînsul.)

TANNHÄUSER

Din preajmă-mi fugi,
Blestemul paşte locul unde stau !

(WOLFRAM rămîne la o mică depărtare, în picioare, înaintea lui TANNHÄUSER.)

Auzi, Wolfram, auzi ! Cu-ardoare-n suflet cum
În veci n-a fost vreun penitent
Spre Roma am pornit !
Un înger frînse, ah, trufaşul jug
Al vinei fără de iertare.
Smerit voiam spăsind în patimi
Să-mi capăt iar norocul stins,
Să îndulcesc amar de lacrimi
Ce pentru mine ea le-a plîns !
Cînd peregrinul cel mai plin de jale
Mergea pe drum, prea lesne îmi părea,
Cînd el păşea pe cîmp prin iarbă moale,
Desculţ, prin spini şi pietre rătăceam.
Cînd la izvor sta setea să-şi potoale,
Eu soarele fierbinte îl sorbeam.
Cînd el cucernic se ruga la Domnul,
Eu sîngeram, cu ochii duşi la cer,
Cînd l-adăpost îşi împlinea el somnul,
Eu mi-aşterneam în viscol şi în ger,
Orb am trecut, cu genele plecate
Prin văile Italiei minunate.
O, da — căci vream cu preţ de mii de patimi
Să îndulcesc a îngerului lacrămi !
La Roma, dar, ajuns, răpus de jale,
Pe pragul templului zăceam în cale.
Era în zori, şi clopotele toate
Sunau, — şi cîntece umpleau tăria,
Şi-n chiotul prelung al multei gloate
Vesteau norocul sfînt şi bucuria.
Atunci văzui pe cel ales de Domnul
Şi toţi îngenuncheau în calea lui,
Şi mii iertînd, la mii dînd dezlegare
Voioşi se ridicau la semnul lui.
M-am dus şi eu, cu frunte-adînc plecată,
M-am plîns şi-am spus, cu faţa-ndurerată,
Ce vrajă oarbă mi-a furat simţirea,
Ce dor păgîn în veci nepotolit,
Şi am strigat, cerşindu-i mîntuirea,
Cu glas sălbatic astfel m-am jelit.
Iar el, cu glas înalt, grăi :

„Fiindcă te-ai lăsat sedus
Şi pradă iadului te-ai dat,
Fiindcă-n Venusberg te-ai dus,
În veci de veci eşti blestemat !
Cum ăst toiag din mîna mea
În veci nu va înmuguri,
Tot astfel nici iertarea ta,
Din iad, în veci nu-ţi va-nflori !

(Pauză lungă.)

Atunci zdrobit de deznădejde-adîncă
Fără simţiri căzui. Era pustiu
Şi noapte-n jur cînd m-am trezit, tîrziu.
În zări pluteau voioase cîntări încă,
Atunci m-a scîrbit măreţul cînt !
Cum glasul mincinos, purtat de vînt,
Tăia adînc în sufletu-mi rănit,
Cu pas sălbatec groaza m-a gonit !
Un dor nebun mă împingea s-alerg
Spre plaiul desfătat, spre Venusberg !

(Cu avînt înverşunat)

Spre tine, Venus, caut cale
Şi vin cu dor să-ţi cad la piept,
Din mîndra noapte-a vrajei tale
În veci să nu mă mai deştept.

O, lasă tu, ca altădată,
Să nu te caut în zadar !
Vezi, mă blesteamă lumea toată,
Tu, dulce zînă, vino dar !

(Noapte întunecoasă. Uşoare neguri umplu încetul cu încetul scena.)

WOLFRAM

(cu groază)

Nebunule, pe cine chemi ?

TANNHÄUSER

Ha ! simţi tu adieri uşoare ?

WOLFRAM

Rămîi ! Sărmane, nu te temi ?

TANNHÄUSER

Nu simţi mireasme-ameţitoare ?

(Negurile încep să ardă într-un amurg trandafiriu.)

N-auzi tu mîndre glasuri oare ?

WOLFRAM

Se zbate pieptu-ngrozitor.

TANNHÄUSER

(tot mai apucat, pe măsură ce s-apropie vraja)

Sunt nimfele dănţuitoare !
Veniţi, veniţi, veniţi, veniţi, v-aştept cu dor !

WOLFRAM

Vai ! Ceasul rău e-acum venit !
Tot iadu-n goană s-a pornit !

TANNHÄUSER

Mă-mbată farmecul uimirii
În noaptea care se făcu —
În mîndra ţară a iubirii
În Venusberg intrăm acu !

(Într-o lumină limpede trandafirie apare VENUS culcată pe patul ei.)

VENUS

Copil ingrat, bine-ai venit !
Blestemul lumii te-a gonit ?
Cînd n-afli milă nicăirea
La sînul meu cerşeşti iubirea ?

TANNHÄUSER

O, Venus, tu, cea multduioasă !
Mi-e dor, mi-e dor de-al tău palat !

WOLFRAM

Vrajă din iaduri, lasă-l ! lasă !
N-ademeni pe cel curat !

VENUS

Fiindcă iar te-ntorci la mine,
Îți iert avîntul tău trufaș,
Ți-or curge zile-n veci senine
De-mi juri că-n veci nu mai mă lași !

TANNHÄUSER

(în vreme ce cu o hotărîre sălbatică se rupe de WOLFRAM)

Pe veci, pe veci pierdui norocul !
În sînul iadului mi-e locul !

VENUS

(cu o teamă născîndă)

O, vin !

WOLFRAM

(ține din nou pe TANNHÄUSER)

Stăpîne : nu-l uita-n păcat !
Heinrich, o vorbă și vei fi iertat !

VENUS

O, vin' ! al meu în veci să fii !

WOLFRAM

Iertat !

TANNHÄUSER

O, lasă-mă !

WOLFRAM

Iertarea ta-i de-aci-nainte !

TANNHÄUSER

Nu, Wolfram ! Nu ! Cată să merg !

VENUS

Vin, o vin ! curînd ! curînd !

WOLFRAM

Un înger s-a rugat fierbinte,
Curînd deasupră-ți va pluti :
Elisabeta !

TANNHÄUSER

(care tocmai se smulsese din brațele lui rămîne dintr-o dată ca înlemnit)

Elisabeta !

(Negurile se-ntunecă încetul cu încetul. Lumină de torțe străbate apoi prin ele.)

WALTHER, SCRIITORUL, BITEROLF, REINMAR

Cor de bărbați
(în culise)

Odihnă sufletului dus
Din bietul trup neprihănit !
Drept plată între îngeri, sus,
Raiul ceresc i-a fost menit !

WALTHER

(cu sublimă emoție)

Îngerul tău se roagă-acolo, sus,
El e-ascultat, Heinrich, ești mîntuit !

(Trîmbițe înapoia scenei.)

VENUS

Vai, îl voi pierde !

(Ea cade. Negurile dispar cu totul. Zori de ziuă. Din partea castelului încoace pășește convoiul cu torțe în adîncul văii.)

WOLFRAM

(ține dulce îmbrățișat pe TANNHÄUSER)

Și-auzi tu cîntecul ?

TANNHÄUSER

(murind)

L-aud eu !

(Aci convoiul pășește pe scenă în adîncul văii — PELERINII BĂTRÎNI înainte, CÎNTĂREȚII îndată după sicriu, în care cadavrul ELISABETEI e purtat de ei. LANDGRAFUL, CAVALERI ȘI NOBILI vin după sicriu.)

CORUL

Sus între îngeri, fără păcat
Stă dinaintea tronului sfînt !
Doarmă în pace, fie iertat
Cel pentru care-a plîns pe pămînt !

TANNHÄUSER

(e adus de WOLFRAM lîngă sicriu ; înclinat peste cadavrul ELISABETEI, cade încetinel la pămînt)

Sfîntă Elisabetă, nu mă uita !

(Moare. Toți închină torțele și le sting astfel. Zori de zi umplu de lumină scena.)

CORUL PELERINILOR TINERI

(venind de după colțul muntelui)

Sfînt ! Sfînt ! E Domnul Dumnezeu.
Iertat a fost păcatul greu !
În taina nopții, a grăit,
Printr-o minune, Dumnezeu :

În mîna preotului său
Toiagul a înmugurit !
Sărmanul suflet osîndit
Iertare-acum a dobîndit !

Strigați în zări s-audă dar
Cel ce-a primit al milei har !
Atotstăpîn e tatăl sfînt
Și mila lui nu-i vorbă-n vînt !

De-al milei har smeritul parte-și face :
El trece-acum la fericita pace !

LOHENGRIN

Traducere în metrul original

PERSOANELE

ENRIC PĂSĂRARUL, rege german
LOHENGRIN
ELSA DE BRABANT
PRINCIPELE GOTTFRIED, fratele ei
FRIDERIC DE TELRAMUND, conte brabant
ORTRUDA, soția lui
Patru nobili din Brabant
Patru copii de casă
Conți și nobili saxoni și turingieni
Conți și nobili din Brabant
Femei nobile
Paji
Bărbați, femei, aprozi.

Antwerpen
(Întîia jumătate a secolului al X-lea.)

ACTUL I

SCENA I

O dumbravă la Antwerpen, pe țărmul rîului Schelde; rîul face un ocol în fund, așa că spre dreapta vederea lui e împiedicată prin cîțiva pomi și abia într-o mai mare depărtare poate fi zărit din nou. În planul din față REGELE ENRIC stă sub un stejar bătrîn și puternic, unde se ține judecata; lîngă el, în nemijlocită apropiere, stau conții saxoni și turingieni, nobili și oșteni, cari alcătuiesc suita REGELUI. În partea opusă stau conții și nobilii brabanți, oșteni și popor, în fruntea lor FRIDERIC DE TELRAMUND, la dreapta lui, ORTRUDA. Oameni și aprozi umplu spațiul din fund. Mijlocul alcătuiește un cerc deschis. HEROLDUL regal și patru buciumași pășesc la mijloc. Buciumașii vestesc prezența REGELUI.

HEROLDUL

Conți, nobili, oameni liberi din Brabant!
Enric, craiul german, veni aci
Spre-a ține, după lege, sfat cu voi!
Dați ascultare pașnici și supuși?

BRABANȚII

Dăm ascultare pașnici și supuși!

(Lovind armele)

Fii salutat, o rege, în Brabant!

REGELE ENRIC

(se ridică)

Domnul cu voi, dragi oameni din Brabant !
Nu fără nici un gînd vin azi la voi !

(Foarte grav)

Nevoia țării m-a adus aici !

(Atenție solemnă.)

Să mai grăiesc întîi de-acea năpastă
Ce ne-a lovit ades din răsărit ?
Prunci și femei se roagă pretutindeni :
„De unguri, Doamne, apără-ne tu !"
Dar mie, cap al țării, dat îmi fuse
Să pun sfîrșit rușinii fără seamăn ;
Prin lupte pace-am stors pe nouă ani,
Răgaz ce am știut să-l folosesc
Zidind cetăți și tîrguri de-adăpost
Și pregătind de luptă gloatele.
Trecură nouă ani — vrăjmașul crunt
Ne-amenință acum și mai cumplit.
Veniți dar toți spre slava țării noastre ;
Să ne-adunăm din răsărit și-apus !
Cîți sunt de-un neam s-alerge toți la oaste
Să-nalțe mîndru steagul țării sus !

SAXONII și TURINGII

(lovind armele)

Cu Domnul toți ! spre slava țării-ntregi !

REGELE

(s-a așezat din nou)

Venind la voi, azi, oameni din Brabant,
Spre-a vă chema la Mainz sub steagul țării,
Cu ce durere-s nevoit s-aud
Că-n dezbinare, fără prinț trăiți !
Aceste vești la suflet mă pătrund ;
Grăiește dar, Frideric de Telramund !
Te știu drept cel mai vrednic cavaler
Și lămurire de la tine cer !

FRIDERIC

(solemn)

O, rege, tu ești drept judecător !
Spun adevăr, nu sunt deprins să mint.
A fost să moară prințul de Brabant
Și pe copii mi-i dete el în pază :
Elsa, fecioara, și Gottfried, băiatul ;
Cu drag păzeam vlăstarul crud, stăpîne,
Odorul cel mai scump al cinstei mele.
Măsoară însă, rege, jalea-mi cruntă
Cînd m-am văzut lipsit de-acest odor !
Odată Elsa duse pe copil
În crîng și fără dînsul s-a întors ;
Ea întrebă cu prefăcută grijă
Zicînd că-l rătăcise nu de mult
Și urma lui n-o mai putu găsi.
L-am căutat mult peste tot, zadarnic,
Dar, dojenind pe Elsa, am ghicit
Mărturisirea negrului păcat.

(Foarte vioi)

De fapta sa atunci m-am îngrozit ;
Am renunțat pe loc la mîna ei,
Ce mi-o promise tatăl său, murind,
Și mi-am luat femeia ce-mi plăcu :

(Prezintă pe ORTRUDA ; aceasta se-nclină în fața REGELUI.)

Ortruda, odrasla prințului Ratbold !

(Solemn, face cîțiva pași înainte)

Învinui dar pe Elsa de Brabant
Că a ucis pe frățiorul ei :
Iar țara asta mi-o reclam de drept
Ca consîngean de-aproape-al dinastiei,
Femeia mea fiind din vechiul neam
Ce-a dat odată prinți acestei țări !
Aceasta-i, rege, ce-am de spus ! Fii drept !

TOȚI BĂRBAȚII

(cu groază, solemn)

Ce greu acuză Telramund !
Fiori de groază ne pătrund !

REGELE

Ce grea învinuire-ai aruncat !
E cu putință oare-așa păcat ?

FRIDERIC

Ai spune, rege, că trăiește-n vis
Trufașa fată care m-a respins.
De dragoste ascuns-o-nvinuiesc :

(dîndu-și din ce în ce mai mult pe față obida)

Credea că dacă va scăpa de frate,
Atunci, pe drept, ca doamnă de Brabant,
Va fi stăpînă soțul să-și aleagă
Și-amorul tainic să și-l dea pe față.

REGELE

(întrerupînd cu un gest zelul lui FRIDERIC)

Chemați pe Elsa aici !

(Foarte solemn)

Să-nceapă judecata dar !
Fi-mi martor tu din cer !

HEROLDUL

(înaintează solemn la mijloc)

Vesti-voi dară ceasul dreptei judecăți ?

(REGELE, plin de măreție, anină de stejar scutul.)

REGELE

Să nu mă apere-acest scut,
Pîn' ce dreptate n-am făcut !

TOȚI BĂRBAȚII

(scoțînd săbiile pe care saxonii și turingii le împlîntă în pămînt dinaintea lor, iar brabanții le țin ușor aplecate)

Nici spada-n teacă nu va sta
Pîn' ce dreptate n-om vedea !

HEROLDUL

Regescul scut unde-l vedem
E semnul dreptei judecăți !
Strig dar puternic și te chem :
Elsa, e vremea să te-arăți !

SCENA a II-a

ELSA apare într-o haină albă, foarte simplă, zăbovește o vreme în fund ; apoi înaintează cu pas domol și cu o mare sfială în locul rămas liber în față ; femei foarte simplu, în alb, o urmează ; acestea rămîn însă în fund, la partea extremă de judecată.

BĂRBAȚII

Priviți ! Ea vine,-naintează...
Ha ! Ce senin, ce dulce chip !
Cel ce-ndrăznește să n-o creează,
N-o fi clădind doar pe nisip !

REGELE

Tu ești, dar, Elsa de Brabant ?

(ELSA înclină din cap afirmînd.)

Mă vrei
Pe mine ca judecător ?

(ELSA întoarce capul către REGE, se uită drept în ochii lui și afirmă apoi cu o expresiune plină de încredere.)

Atunci
Răspunde : știi ce bănuială grea
Asupra ta aici a fost rostită ?

(ELSA vede pe FRIDERIC și pe ORTRUDA ; se înfioară, pleacă fruntea cu tristețe și afirmă.)

Ce
Răspunzi la toate-acestea ?

ELSA

(face o schimă : „Nimic !")

REGELE

Recunoști
Atuncea tot ?

ELSA

(se uită lung și cu jale dinaintea ochilor)

Sărmane frate !

TOȚI BĂRBAȚII

(în șoapte)

Ciudat ! Ciudat ! Ce stranie purtare !

REGELE

(mișcat)

Cum, Elsa ! Ce însamn-acest mister ?

(Tăcere plină de așteptare.)

ELSA

(într-o senină revelație, parcă ar privi înăuntrul său)

Singură-n zile triste
La Domnul m-am rugat
Și-a inimei restriște
În rugă s-a-nchegat.

Dar jalnicul meu vaier
În slavă a pătruns
Și sus, departe-n aer,
A căpătat răspuns.
L-am auzit departe,
Tot mai pierdut, mai stins,
Și-un somn adînc de moarte
Și dulce m-a cuprins.

TOȚI BĂRBAȚII

(încet)

Ce minunat ! E-n vis ? E în delir ?

REGELE

(cercînd parcă s-o trezească din vis)

Elsa, te-apasă grele-nvinuiri !

(Trăsăturile ELSEI trec de la expresia reveriei la un fel de extaz suprem.)

ELSA

În straie sclipitoare
Un cavaler veni,
Curat ca mîndrul soare,
Cum nu se pomeni.
La șold un corn de aur,
De spadă sprijinit,
Așa, plutind din aer,
Spre mine a venit.
Și arătîndu-mi cerul
Vorbi de Dumnezeu ; —
El este cavalerul
Și-apărătorul meu !

TOȚI BĂRBAȚII

(foarte mișcați)

Ne-ajute Dumnezeu din cer
Spre-a dezveli acest mister !

REGELE

Frideric, un om cinstit tu eşti,

(mai vioi)

Ştii tu pe cine-nvinuieşti ?

FRIDERIC

Nu m-amăgeşte aiureala ei ;

(tot mai pătimaş)

Vedeţi, ea spune de-un ibovnic !
N-o bănuiesc eu fără de cuvînt.
Deşi păcatul ei e prea vădit,
Mîndria firii mele nu mă iartă
De-a nu vă da dovezi, dacă le vreţi !
Aci e spada mea ! — Care din voi
Primeşte lupta pentru adevăr ?

BRABANŢII

(foarte agitaţi)

Nici unul ! Noi toţi pentru tine stăm !

FRIDERIC

Şi, rege, tu ! Mai ştii de vremea ceea
Cînd ţi-am învins pe straşnicul Danez ?

REGELE

(agitat)

Tu trebuia să-mi aminteşti aceasta !
Virtutea ta cu drag ţi-o recunosc ;
Sub paza ta, mai mult decît oricare,
Aş vrea să ştiu Brabantul !

(Hotărît şi solemn)

Cel-de-sus
El singur hotărască judecata !

TOŢI BĂRBAŢII

Judeţul de sus ! judeţul de sus ! Aşa !

REGELE

(scoate spada şi-o împlîntă solemn dinaintea sa în pămînt)

Te-ntreb dar, Frideric, graf de Telramund,
Vrei tu să ispitim pe Cel-de-sus
Spre-a hotărî prin luptă adevărul ?

FRIDERIC

Da !

REGELE

Şi tu acuma, Elsa de Brabant !
Vrei tu aici pe viaţă şi pe moarte
Un cavaler să lupte pentru tine ?

ELSA

(fără să ridice ochii)

Da !

REGELE

Pe cine-alegi să lupte ?

FRIDERIC

Aflaţi acum
Cum se numeşte amantul !

BRABANŢII

S-auzim !

ELSA

(n-a părăsit starea şi atitudinea ei visătoare. Toţi o privesc cu încordare. Puternic)

El este cavalerul şi-apărătorul meu !

(Fără să privească în jurul ei)

Trimes din cer sosească
Voinicul meu pe drum,
Coroana părintească
S-o poarte el de-acum ;
Mai mare bucurie
Eu n-am p-acest pămînt
Decît să-i fiu soție
Cu tot ce am și sînt !

TOȚI BĂRBAȚII

Răsplata e de cel mai mare preț !
Dar unde e acel mare-ndrăzneț ? !

REGELE

Pe ceruri sus stă soarele-n chindie ;
Pornească dar strigarea cea dintîi !

(HEROLDUL înaintează la mijloc, după ce buciumașii, patru la număr, buciumă către cele patru zări.)

HEROLDUL

Acel ce pentru Elsa de Brabant
Cere-a lupta, să se arate dar !

(Tăcere lungă.)

(ELSA, care pînă acum a stat în cea mai pașnică atitudine, începe să-și dea pe față neliniștea așteptărit.)

TOȚI BĂRBAȚII

Nici un răspuns de nicăiri !
Nimeni nu luptă pentru ea !

FRIDERIC

(arătînd pe ELSA)

Vedeți, am spus eu clevetiri ?
Dreptatea e de partea mea !

ELSA

(pășind ceva mai aproape de REGE)

Te-ndură, rege, dă poruncă
Să se mai facă o strigare !

(Cu nevinovăție)

De unde-i el, n-a auzit.

REGELE

(către HEROLD)

Mai strigă înc-o dată dar !

(La un semn al HEROLDULUI, buciumașii se-ndreaptă iarăși spre cele patru zări.)

HEROLDUL

Acel ce pentru Elsa de Brabant,
Cere-a lupta, să se arate-aci !

(Iarăși tăcere adîncă, îndelungată.)

TOȚI BĂRBAȚII

Surd cerul iarăși a rămas !

(ELSA cade în genunchi, rugîndu-se fierbinte. Femeile, îngrijorate de stăpîna lor, înaintează puțin mai în față.)

ELSA

Spre dînsul mi-ai purtat tu glasul
Și la porunca ta veni, —
O, Doamne ! îndreptează-i pasul
Și adă-l spre-a mă sprijini !

(Cu însuflețire crescîndă)

Să-l văd sosind cum l-am zărit,

(cu fața înseninată de bucurie)

Cum l-am zărit să-l văd sosit !

FEMEILE

(îngenunchind)

O, Doamne, ajutor !
Auzi-ne din cer !

(BĂRBAŢII cari, o parte, stau pe ridicătura ţărmului observă mai întîi sosirea lui LOHENGRIN care se arată venind într-o barcă trasă de-o lebădă, pe rîu, departe. BĂRBAŢII cari stau mai depărtaţi de rîu se-ntorc la început fără să-şi părăsească locurile, cu o curiozitate tot mai vie, întrebînd pe cei de pe ţărm ; îndată apoi, grupuri-grupuri părăsesc planul din faţă spre-a se uita spre ţărm.)

BĂRBAŢII

Priviţi ! Minune ! Cum ! O lebădă ?
O lebădă trăgînd o luntre-aci !
Sus, în picioare, stă un cavaler !
Frumos ca soarele ! Priviţi, priviţi !
De-un lanţ de aur trage lebăda !

(Acum şi cei din urmă aleargă în fund ; în faţă rămîn numai REGELE, ELSA, FRIDERIC, ORTRUDA şi FEMEILE.)

(De pe locul său mai ridicat, REGELE vede tot ; FRIDERIC şi ORTRUDA sunt cuprinşi de spaimă şi mirare ; ELSA, care cu o bucurie crescîndă a ascultat strigătele bărbaţilor, rămîne în atitudinea ei în mijlocul scenei ; ea nu îndrăzneşte de asemeni nici să se uite-n jurul ei.)

TOŢI BĂRBAŢII

(în cea mai mare uimire, dînd buzna înapoi)

Minune ! Minune ! S-arată o minune !
Nemaivăzută pînă azi minune !

FEMEILE

(căzînd în genunchi)

Fii preamărit stăpîne-al îndurării !

(Aici privirile tuturor se-ndreaptă iarăşi pline de aşteptare spre fundul scenei.)

SCENA a III-a

ELSA s-a-ntors şi dă un ţipăt puternic la vederea lui LOHENGRIN.

TOŢI BĂRBAŢII ŞI FEMEILE

Bun sosit, trimis al cerului !

(Luntrea, trasă de lebădă, ajunge ţărmul la mijloc, în fundul scenei ; LOHENGRIN, în strălucita platoşă de argint, cu coiful pe cap, scutul la spate, cu un mic corn de aur în şold, stă în luntre, sprijinit de spadă. FRIDERIC se uită mut de uimire la el. ORTRUDA, care în timpul judecăţii păstrase o atitudine rece şi mîndră, e cuprinsă de-o spaimă de moarte la vederea lebedei. Toţi îşi descoperă capetele cu evlavie. Cum face LOHENGRIN cea dintîi mişcare spre-a părăsi luntrea, toţi amuţesc păstrînd tăcerea cea mai încordată.)

LOHENGRIN

(cu un picior încă în luntre, se-nclină spre lebădă)

Îţi mulţumesc, scump călăuz !
Te du-napoi în sfîntul loc
De unde-n luntre m-ai adus,
Şi cînd te-ntorci, s-aduci noroc !
De bine numai să-ţi auz !
Adio dar, scump călăuz !

(Lebăda întoarce domol luntrea şi pleacă înotînd cum a venit. LOHENGRIN priveşte o clipă melancolic în urma ei.)

BĂRBAŢII ŞI FEMEILE

(înduioşaţi şi pe un ton de şoaptă uşoară)

Ce dulce teamă ne supune !
Ce vrajă sfîntă ne-a legat !
Ce mîndru-i cel ce o minune
Spre ţărmul nostru l-a purtat !

LOHENGRIN

(care a părăsit țărmul și lin și solemn înaintează și se-nclină în fața REGELUI)

O, rege Enric ! Dumnezeu
Noroc să-ți dea-n războiul sfînt,
Să crească slava ta mereu
Din veac în veac pe-acest pămînt !

REGELE

Îți mulțumesc. De-am înțeles
Puterea care te-a adus,
Ești doar trimis de Cel-de-sus !

LOHENGRIN

(înaintînd mai la mijloc)

Spre-a apăra cu spada mea
Fecioara care m-a chemat,
Am fost trimis, și vom vedea
Acum de sunt pe drept ales.

(Se-ntoarce puțin către ELSA)

Vorbește, Elsa de Brabant !
Te-ntreb în fața tuturor,
Vrei fără teamă, cum mă vezi,
În paza mea să te încrezi ?

ELSA

(care, de cînd a zărit pe LOHENGRIN, a rămas ca legată de o vrajă pe loc, cade, ca deșteptată dintr-un vis, la picioarele lui)

Mîntuitorul meu viteaz !
A ta sînt eu ! A ta voi fi !

LOHENGRIN

(cu multă căldură)

Și dacă-n luptă voi învinge,
Primești să fii soția mea ?

ELSA

Pîn'ce viața mea s-o stinge,
Cu trup și suflet sînt a ta !

LOHENGRIN

Elsa, de vrei să-mi fii soție,
Să-ți apăr țară și supus,
Legat să-ți fiu pe veșnicie,
Jură-mi față de Cel-de-sus :
În veci să nu-mi ceri seamă,
Nici să nu porți vreo teamă
De unde-s, din ce neam,
Nici numele ce-l am !

ELSA

(încet, aproape inconștient)

Mi-s martori cerul și pămîntul !

LOHENGRIN

(mai tare, foarte sever)

Elsa, mi-ai înțeles cuvîntul ?

(Și mai precis)

În veci să nu-mi ceri seamă,
Nici să nu-mi porți vreo teamă
De unde-s, din ce neam,
Nici numele ce-l am !

ELSA

(privindu-l cu adîncă duioșie)

Tu scutul meu ! Tu înger care
Îmi aperi sufletul curat,
Să mă-ndoiesc de tine, oare,
N-aș face cel mai greu păcat ?
Precum în paza ta m-ai luat,
Îmi voi păzi cuvîntul dat !

LOHENGRIN

(mișcat și răpit, ridicînd-o la piept)

Elsa, iubita mea !

(Rămîn o clipă așa.)

BĂRBAȚII și FEMEILE

(încet, cu duioșie)

Ce mîndră vrajă m-a învins ?
Minunea cum s-a întîmplat ?
De-un sfînt fior mă simt cuprins
Privind pe mîndrul, falnicul bărbat —

(LOHENGRIN conduce pe ELSA la REGE și o lasă în paza lui ; apoi înaintează solemn în mijlocul cercului.)

LOHENGRIN

Aflați ! Popor și nobili, vă vestesc !
Nevinovată-i Elsa de Brabant !
Că n-ai dreptate, graf de Telramund,
Iau martor pe stăpînul cel ceresc !

NOBILI BRABANȚI

(la început cîțiva, pe urmă mai mulți, tainic către FRIDERIC)

Nu mai lupta ! Oricît cutezi,
Tot n-ai să poți să-l dezarmezi !
Cînd cine-l apără nu știi,
La ce ți-e bună spada ta ?
O las' ! O las' ! nu mai lupta.
Vei fi învins, te vei căi !

FRIDERIC

(care pînă acum nu și-a luat ochii cercetători de la LOHENGRIN, după o luptă lăuntrică, șovăind și în sfîrșit decis)

Niciînd n-am fost un laș !
Orișice vrajă te-a adus,

De tine nu mă înspăimînt
Și nu-mi retrag nici un cuvînt.
De-aceea lupta o primesc
Și sper pe drept să biruiesc !

LOHENGRIN

O, rege, poruncește dar !

REGELE

Pășiți dar cîte trei de fiecare
Și măsurați cinstit al luptei cerc !

(Trei nobili saxoni ies pentru LOHENGRIN ; trei brabanți pentru FRIDERIC ; ei măsoară cu pași solemni locul de luptă și-l înseamnă, alcătuind un cerc desăvîrșit, cu lăncile lor.)

HEROLDUL

(la mijlocul cercului de luptă)

Luați seama [1] ! Nimeni dintre voi
Nu tulbure acest război !
Feriți din cercul luptei dar,
Căci altfel ispășiți amar :
Cel nobil pierde brațul drept,
Iar șerbul pierde viața chiar !

TOȚI BĂRBAȚII

Cel nobil pierde brațul drept,
Iar șerbul pierde viața chiar !

HEROLDUL

(către LOHENGRIN și FRIDERIC)

Luați seama, luptători, și voi !
Fiți drepți în luptă amîndoi !
În fața sfîntului județ
Vrăji necurate nu au preț : —

[1] În ediția de bază, greșeală de tipar : Luați acuma.

Dreptatea e la Dumnezeu,
În el vă-ncredeți, nu în voi !

LOHENGRIN și FRIDERIC

(de-o parte și de alta stînd afară din cerc)

Dreptatea e la Dumnezeu !
În el mă-ncred, nu-n brațul meu !

REGELE

(cu multă solemnitate înaintînd la mijloc)

Stăpîn ceresc de trei ori sfînt,

(Toți se descoperă cu adîncă evlavie.)

Tu care toate știi și vezi !
O, scapere al tău cuvînt
Cînd s-or lovi aceste spezi !
Fă din cel bun alesul tău,
Înmoaie brațul celui rău :
Grăiește-n acest ceas suprem,
O, Doamne, căci noi orbi suntem !

ELSA și LOHENGRIN

Grăiește-n acest ceas suprem,
Stăpîn ceresc, eu nu mă tem.

FRIDERIC

În fața ceasului suprem,
Stăpîne,-n ajutor te chem !

ORTRUDA

Mă-ncred orbește-n brațul lui,
Căci altul mai puternic nu-i !

TOȚI BĂRBAȚII

Fă din cel bun alesul tău,
Înmoaie brațul celui rău :

Rostește dar al tău cuvînt,
Stăpîn ceresc de trei ori sfînt !

TOATE FEMEILE

Stăpîn ceresc de trei ori sfînt !

(Toți se întorc la locurile lor în mijlocul unei agitații solemne. Cei șase martori ai luptei rămîn lîngă lăncile lor lîngă cerc, ceilalți bărbați se așază la o mică depărtare în jurul lui. ELSA și FEMEILE în planul din față, lîngă REGE. La un semn al HEROLDULUI buciumașii sună de luptă : LOHENGRIN și FRIDERIC fac cele din urmă pregătiri. — REGELE își scoate spada din pămînt și lovește cu ea de trei ori în scutul spînzurat de stejar : la întîia lovitură, LOHENGRIN și FRIDERIC se așază în poziție de luptă ; la a doua își scot spedele ; la a treia încep lupta. LOHENGRIN atacă cel dintîi. După mai multe atacuri impetuoase, cu o lovitură largă își lungește adversarul la pămînt. FRIDERIC cearcă să se ridice iarăși, șovăie cîțiva pași îndărăt și cade la pămînt. La căderea lui FRIDERIC, saxonii și turingii își scot săbiile din pămînt, brabanții și le ridică pe ale lor. REGELE își desprinde scutul din stejar.)

LOHENGRIN

(punînd spada pe grumazul lui FRIDERIC)

Domnul din cer te-a judecat, nu eu !

(Întorcîndu-se de la el)

Îți dărui viața, mergi cu Dumnezeu !

(Toți BĂRBAȚII își pun săbiile în teacă. Martorii luptei își scot lăncile din pămînt. Cu urale și aclamări, NOBILII și BĂRBAȚII năvălesc în cercul de mai înainte, așa că acesta se umple tot de gloată.)

REGELE

(punîndu-și și el spada în teacă).

BĂRBAȚII și FEMEILE

Triumf ! Triumf ! Fii slăvit !

ELSA

O, cum nu pot să caut
Cuvîntu-adevărat
Să pot ca să te laud,
Tu cel mai lăudat !
Spre tine-n aiurire
Privesc fără să știu :
N-am altă fericire
Decît a ta să fiu !

(Cade la pieptul lui LOHENGRIN.)

LOHENGRIN

(ridicînd pe ELSA la pieptul său)

Întreaga biruință
E singură a ta ;
Și orice suferință
De-acuma vei uita !

FRIDERIC

(gemînd, încă la pămînt)

Vai, fără de-ndurare
De cer am fost respins !
Și glorie și-onoare
De-acum pe veci s-au stins !

ORTRUDA

(care a văzut cuprinsă de furie căderea lui FRIDERIC, cu ochii crunți, neclintiți la LOHENGRIN)

De vrajă și blestemuri
Cum de n-a fost atins ?
În fața lui tu tremuri,
Nădejdea ta s-a stins ?

Răsune triumfale
Cîntări spre slava faptei sale !
Fii preamărit,
Sol al dreptății !
Ocrotitor al bunătății !

(Cu însuflețire crescîndă)

Ocrotitor
Al bunătății !
Sol al dreptății !
Fii preamărit !

FEMEILE

O, cum nu știu să caut
Cuvîntu-adevărat
Să pot așa să-l laud,
Pe el, cel lăudat !
Ocrotitor
Al bunătății,
Sol al dreptății,
Fii preamărit !

(Bărbații tineri saxoni înalță pe LOHENGRIN pe scutul său și brabanții pe ELSA pe scutul REGELUI, după ce pe acest din urmă scut mai mulți din ei și-au așternut mantalele lor ; astfel sunt amîndoi purtați pe sus în mijlocul aclamărilor generale. FRIDERIC cade leșinat la picioarele ORTRUDEI.)

ACTUL II

SCENA I

În castelul din Antwerpen. În planul din fund, la mijloc, palas-*ul (locuința cavalerilor), la stînga în planul din față locuința femeilor zisă* kemenate; *la dreapta, în planul din față, poarta bisericei; tot acolo, în fund, poarta turnului. Noapte. Ferestrele* palas-*ului sunt viu luminate; din palat se aude muzică veselă, cornuri și trîmbițe (surle) răsună vesel dinăuntru. Pe scările bisericei stau FRIDERIC și ORTRUDA, amîndoi în haine sumbre de săraci. ORTRUDA, cu coatele răzemate de genunchi, se uită țintă la ferestrele licăritoare ale palatului; FRIDERIC privește întunecat în pămînt. Tăcere îndelungată, posomorîtă.*

FRIDERIC

(se ridică brusc)

Tovarășe-a rușinei mele, vin !
Nu trebuie zorii să ne afle-aici !

ORTRUDA

(fără să-și schimbe locul)

Nu pot pleca, aici prind rădăcini !
Din strălucirea sărbătorii lor,
O, lasă-mă să sorb acel venin
Ce-o să ucidă pe dușmanii noștri !

FRIDERIC

(oprindu-se întunecat în fața ORTRUDEI)

O groaznic demon, cu ce vrăji mă legi
De urma ta ?

(Cu patimă crescîndă)

De ce nu pot să fug,
Să fug și să te las, s-alerg, s-alerg ;

(cu durere)

Să-mi regăsesc odihna-ntr-un pustiu !

(Cu o izbucnire cumplită de patimă întunecată și furie)

Prin tine, și renume
Și cinste, ce-am avut
Mai bun, mai drag pe lume —
Prin tine le-am pierdut !
Respins din orice luptă,
Blazonul mi-e pătat,
Și spada mea e ruptă, —
Căminul blestemat !
Oriîncotro m-aș duce,
Sunt ocolit de toți,
Și rătăcesc prin lume
Hulit chiar și de hoți !
O, de muream atunci,

(aproape plîngînd)

O, de cădeam răpus !

(În culmea deznădejdei)

Onoarea mea-i pierdută !
Onoarea mea s-a dus !

(Cade la pămînt, biruit de-o durere sălbatecă. Muzică în palat.)

ORTRUDA

(tot în aceeași atitudine, pe cînd FRIDERIC se ridică)

Dar ce te face să te tînguiești
Așa ?

FRIDERIC

Că mi-am pierdut și arma chiar
Cu care să te-omor !

ORTRUDA

(pe un ton rece, batjocoritor)

O, pașnic graf
De Telramund ! Mînie de ce-mi porți ?

FRIDERIC

Întrebi ! Dar n-a fost mărturia-ți oare
Ce m-a-ndemnat s-acuz pe-acea copilă ?
Au nu mi-ai spus că din castelul tău
Tu ai văzut-o cînd a săvîrșit
Cumplita faptă-n codru-ntunecat ? —
Cu ochii tăi n-ai spus că ai văzut-o
Cînd l-a-necat în lac ? — N-ai căutat
Să m-amăgești prin false profeții,
Că neamul cel străvechi al lui Ratbold
Va înflori stăpîn iar în Brabant ?
Nu m-ai făcut la Elsa să renunț
Și să te iau pe tine de femeie,
Tu, ultimul vlăstar al lui Ratbold ?

ORTRUDA

(încet, dar cu mînie)

Ha, cum mă chinui tu ! —

(Tare)

Acestea, da, le-am spus și ți le spun !

FRIDERIC

(cu vioiciune)

Și n-ai făcut din mine, om cinstit,
A căruia viață-a fost mărgăritar,
Tovarăș al minciunei rușinoase ?

ORTRUDA

(îndărătnică)

Mint eu ?

FRIDERIC

Tu ! Însuși Cel-de-sus
Nu mi-a rostit osînda ?

ORTRUDA

(cu ironie cruntă)

El ?

FRIDERIC

Oroare !
Ce fioros răspunsul tău răsună !

ORTRUDA

Nemernicia ta e Cel-de-sus ?

FRIDERIC

Ortruda !

ORTRUDA

Mă amenințI ? Cum, pe femeia ta ?
Nemernic ! Dac-amenințai
Cu-așa curaj, la vreme, pe vrăjmaș,
N-ai fi cules rușine, ci triumf !

(Domol)

Ha, cine-ar fi știut, l-ar fi găsit
Mai slab decît pe-un prunc !

FRIDERIC

Cu cît mai slab,
Cu-atît mai mult îl ocrotea
Puterea sfîntă a lui Dumnezeu !

ORTRUDA

Dumnezeu ! Ha, ha !
Dă-mi tu putere-aici și-am să-ți arăt
Ce slab e zeul lui ocrotitor.

FRIDERIC

(cuprins de grijă, cu glasul slab, tremurător)

Cumplită vrăjitoare, iar încerci
Să mă momești cu tainice îndemnuri !

ORTRUDA

(arătînd spre palat, unde lumina e stinsă)

Dușmanii noștri s-odihnesc acuma ; —
Vin mai aproape dar. — E-al tainei ceas,
Cînd ochii mei citesc în viitor.

(În cele următoare FRIDERIC, atras ca de-o vrajă necurată, se apropie tot mai mult de ORTRUDA și își pleacă urechea spre ea tot mai mult.)

Știi tu cine-i acest viteaz
Adus de-o lebădă la țărm ?

FRIDERIC

Nu !

ORTRUDA

Ce-ai da să știi și cînd ți-aș spune,
Că dac-ar fi silit acuma
Să-și deie numele-n vileag,

Puterea lui ar dispărea
Odat'cu vraja ce i-o dă ?

FRIDERIC

Acu-nțeleg puterea lui !

ORTRUDA

Asculți ! Nimeni în stare nu-i
Din suflet taina să i-o smulgă.
Decît aceea ce-a jurat
Că nu-l va întreba în veci.

FRIDERIC

Deci cată s-amăgim pe Elsa
Ca să-l întrebe cu-orice preț ?

ORTRUDA

Ha ! cum pricepi tu degrabă tot.

FRIDERIC

Dar cum să facem, spune ?

ORTRUDA

Stai !
Să nu plecăm cu nici un preț
De-aici ; ia seama, fii isteț !
Spre-a deștepta-ndoiala în Elsa,
Chiar azi

(cu hotărîre)

pe față să-l acuzi
De vrăji, prin cari a biruit !

FRIDERIC

(a cărui furie crește treptat)

Ha ! Vrăji și viclenii !

ORTRUDA

Mai știu
Și-un alt mijloc mai bun apoi !

FRIDERIC

Mai bun ?

ORTRUDA

Nu în zadar sunt eu
În farmece neîntrecută ;
Ascultă dar tot ce-ți voi spune !
Oricărui om, legat de vrăji,
Un vîrf de deget dacă-i smulgi,
Pe loc puterea-i va pieri.

FRIDERIC

(repede)

Ha, de-i așa !

ORTRUDA

De-ai fi putut
Un vîrf de deget să-i atingi,
Ți-ar fi căzut în mîini viteazul
Străin ; — era-n puterea ta !

FRIDERIC

(scos din fire)

Ce spui tu ! Ha, o, soartă blestemată !
De Dumnezeu eu mă credeam învins !

(Cu amărăciune cumplită)

Și-acuma văd că n-a fost judecată,
Ci farmec necurat ce m-a cuprins !
Dar pot să-mi șterg eu umilința,
Pot oare eu să mă răzbun ?
Pot dovedi eu reacredința,
Recîștigînd numele bun ?

O, tu, ce-n noaptea asta-n faţă-mi stai,
Dacă mă-nşeli din nou, vai ţie ! vai !

ORTRUDA

Stai, stăpîneşte-ţi crunta ta durere !
De vrei să guşti a răzbunării miere !

(FRIDERIC se aşază încet lîngă ORTRUDA, jos, pe scări.)

SCENA a II-a

ELSA, în haină albă, apare în prag ; se apropie de o coloană şi-şi razemă capul de mîni. — FRIDERIC şi ORTRUDA pe scările bisericei.

ELSA

Dulci adieri, cu plîngeri
De v-am împovărat,
Ca nişte tainici îngeri
Tot voi m-aţi mîngîiat.
Voi l-aţi adus pe unde,
Pe drum voi l-aţi păzit,
De valuri furibunde
Cu drag voi l-aţi ferit.
Odată lacrimi numa
Pe obraji voi îmi zvîntaţi,
Obrajii-mi rîd acuma,
Veniţi de-i sărutaţi !

ORTRUDA

Ea este !

FRIDERIC

Elsa !

ORTRUDA

Va blestema clipita
Aceasta-n care m-a-ntîlnit !

În lături !
Te du oleacă de aici !

FRIDERIC

De ce ?

ORTRUDA

Ea este a mea — străinul ei e-al tău !

(FRIDERIC se depărtează şi dispare în fund.)

ORTRUDA

(în aceeaşi atitudine ca şi-nainte, tare, cu o voce tînguitoare)

Elsa !

ELSA

(după o tăcere)

Ce-aud ? — Ce fioros şi jalnic
Un glas pe nume m-a strigat ?

ORTRUDA

Elsa !
Aşa străin ţi-e glasul meu ?
N-ai milă tu de-acea sărmană
Al cărei suflet l-ai zdrobit ?

ELSA

Ortrud ! — tu eşti ? Ce faci aici,
Sărmana mea ?

ORTRUDA

„Sărmană", da !
Cu drept cuvînt îmi zici tu astfel !
În neagra linişte-a pădurii
Unde duceam un trai ascuns,
Ce ţi-am făcut ? Ce ţi-am făcut ?

Lipsită de-orice bucurii,
Plîngîndu-mi neamul oropsit,
Ce ţi-am făcut ? Ce ţi-am făcut ?

ELSA

Ortrud, de ce mă-nvinuieşti ?
Crezi tu că am vreo vină eu ?

ORTRUDA

O, dacă eu am fost aleasă
De cel pe care l-ai respins,
Cum ai putut să fii geloasă ?

ELSA

Stăpîn ceresc ! — Ce vrei să zici ?

ORTRUDA

Şi dac-o neagră bănuială
O clipă mintea i-a orbit,
Ce crunt plăteşte-acea greşeală,
De greu blestem e urmărit !

ELSA

O, cerule !

ORTRUDA

O, ce-ţi mai pasă !
Oricîte-ai îndurat pe vremuri,
Acuma tot îţi pare-un vis,
Şi fără ca să te cutremuri
Pe calea morţii m-ai trimis
Ca să nu-ntunec prin plînsori
Lumina astei sărbători !

ELSA

(foarte mişcată)

Nevrednică aş fi, stăpîne,
De-al bunătăţii tale har
Cînd ne-ndurată aş rămîne
La glasul chinului amar !
Nu, Ortrud ! Ortrud ! Stai aci !
Chiar eu la mine te-oi primi !

(Aleargă în kemenată. — *ORTRUDA sare de pe scări cu o bucurie sălbatică.)*

ORTRUDA

O, zei puternici ! Daţi-mi voi tărie !
Zei pîngăriţi, pe care eu-i slăvesc !
Zdrobiţi a necredinţei sumeţie
Şi sfărîmaţi pe cei ce vă hulesc !
Wodan ! puternice, te chem !
Freia ! Ascultă-al meu blestem !

ELSA

(în prag)

Ortrud, aici eşti ?

(ELSA şi două servitoare cu lumini ies din porţile de jos ale kemenatei.)

ORTRUDA

(aruncîndu-se umilită la picioarele ELSEI)

Da, cu fruntea-n ţărnă !

ELSA

(făcînd un pas înapoi, speriată)

O, cer ! Aşa-mi răsai în cale,
Tu cea de mîndru neam crăiesc !
Se frînge inima-mi de jale
Atît de jos cînd te zăresc !

O, nu-mi fă ruga mea deșartă !
Și uită tot ce-ai îndurat,
De ți-am greșit ceva, mă iartă,
Așa precum eu te-am iertat !

ORTRUDA

O, înger plin de bunătate !

ELSA

Pe-acel ce mîne la altar
Mă duce am să-l rog și, poate,
Să-ți ierte și pe Frideric chiar !

ORTRUDA

O, Elsa, cît ești tu de bună !

ELSA

(cu bucurie mereu crescîndă)

Așteaptă-mă în zori de zi
Și te gătește, ca-mpreună
Cu mine-n sfîntul dom să vii :
Acolo cu ursitul meu

(veselă și mîndră)

Uniți vom fi de Dumnezeu.

ORTRUDA

Cum să-mi arăt recunoștința
În starea-n care mă găsesc ?
Cînd azi nu am decît dorința
Iertarea ta s-o dobîndesc !

(Pășind tot mai aproape de ELSA)

Lipsită azi mă vezi de toate,
Dar o putere mi-a rămas :
Prin ea am să te apăr, poate,
De-al remușcărei jalnic ceas !

ELSA

(naiv și cu prietenie)

Ce spui tu ?

ORTRUDA

(violent)

Prea te-ncrezi orbește !

(Stăpînindu-se)

Norocul este-amăgitor ; —
Năpasta care te pîndește
Eu ți-o prevăd în viitor !

ELSA

(cu un fior tainic)

Năpasta ?

ORTRUDA

(foarte misterios)

Dac-ai și-nțelesul
Spre a-l putea ademeni,
Să nu mai poată-n veci alesul
Să-ți plece-așa precum veni !

ELSA

(cuprinsă de groază, se-ntoarce supărată ; apoi cu tristețe și compătimire se-ntoarce din nou spre ORTRUDA)

Sărmană, de ce-ți dai silința
În suflet teamă să-mi arunci ?
Norocul ce ți-l dă credința
Nu l-ai simțit nicicînd, atunci ?

(Cu prietenie)

O, vino dar ! vin' și învață
Ce dulce e-al credinței har,
Ascult-a inimii povață
Și uită chinul tău amar !

ORTRUDA

(aparte)

Ha ! Sumeţia ei mă-nvaţă
Cum să înfrîng credinţa ei !

SCENA a III-a

Se face zi încetul cu încetul. Doi străjeri vestesc din turn cîntarea dimineţii ; se aude răspuns de la un turn mai îndepărtat. În timp ce păzitorii turnului se coboară şi deschid poarta, din diferite direcţii ale burgului apar slujitori, se salută şi-şi văd de drum liniştit etc. Mai scot apă din fîntînă în vase de metal, bat la poarta palas-*ului şi li se deschide. Poarta* palas-*ului se deschide din nou, cei patru buciumaşi ai regelui înaintează şi trîmbiţează chemarea. Buciumaşii reintră în* palas. *Slujitorii au părăsit scena. Din curtea burgului şi prin poarta turnului vin acum tot mai mulţi nobili şi oameni din Brabant, adunîndu-se în faţa domului ; toţi se salută într-o veselă agitaţie.*

NOBILII ŞI CEILALŢI BĂRBAŢI

Venim aici în zori de zi
Chemaţi de crainicii regeşti,
Şi poate că vom auzi
Din nou minuni dumnezeieşti !

(HEROLDUL apare din palas *pe estrada din faţa porţii, cei patru buciumaşi înaintea lui. Chemarea e din nou trîmbiţată ; toţi se-ntorc nerăbdători spre fund.)*

HEROLDUL

(pe estradă)

A regelui voinţă o vestesc,
Deci ascultaţi cuvîntul său regesc ! —

Din paza legii scos şi în surghiun
E declarat Frideric de Telramund !
Cel ce cu el de-acum se va-nsoţi,
Aceeaşi soartă va împărtăşi.

BĂRBAŢII

Blestem asupră-i cadă !
Feriţi din drumul său !
Piară-n surghiun, dat pradă
Părerilor de rău !

(La chemarea buciumaşilor, poporul devine din nou atent.)

HEROLDUL

Şi craiul spune tot prin rostul meu,
Străinul cel trimis de Dumnezeu,
Pe care Elsa l-a ales ca soţ,
Va fi de-acum stăpîn peste voi toţi ;
Dar el nu vrea să-şi zică domnitor,
Ci „al Brabantului apărător !“

BĂRBAŢII

Sus omul multdorit !
De Dumnezeu ursit !
Să-l proslăvim în cor
Pe-al ţării-apărător !

(Buciumaşii sună iarăşi.)

HEROLDUL

Şi ascultaţi ce spune el acum :
La nunta sa petrece azi cu voi ; —
Dar mîine-n zori grăbiţi-vă de drum
Spre a porni cu toţii la război ;
Chiar el îşi lasă gingaşa-i soţie,
Spre a porni cu voi la bătălie !

(HEROLDUL se-ntoarce după cîtva timp şi intră în palas *dimpreună cu cei patru buciumaşi.)*

BĂRBAȚII

(cu însuflețire)

Nu pregetați defel,
Și alergați sub steag !
Alăturea cu el
Luptați-vă cu drag !
El e trimes de cer
Spre slava astei țeri !

(În timp ce poporul se agită într-un vălmășag vesel, patru NOBILI, foști vasali ai lui FRIDERIC, se adună în fund.)

PRIMUL NOBIL

Vedeți, ne duce spre hotare !

AL DOILEA

Război ne trebuia acum ?

AL TREILEA

Mă mir de-atîta cutezare !

AL PATRULEA

Dar cine-l va opri din drum ?

FRIDERIC

(care neobservat s-a strecurat între ei)

Eu !

(Se descoperă ; toți se dau înapoi cu groază.)

CEI PATRU NOBILI

Ha ! Cine ești ? — Frideric ! Văd eu clar ?
Cutezi să vii aicea iar ?

FRIDERIC

Cutez și n-am să am pe lume pace
Pîn' ce lumină vie nu voi face :

Acuz pe-acel străin ce v-a vrăjit
Că este un sperjur nelegiuit !

CEI PATRU NOBILI

Ce-aud ? Sărman nebun ! Ce-ai zis ?
Vrei de norod pe loc să fii ucis ?

(Împing pe FRIDERIC spre dom, unde caută să îl ferească de privirile poporului. Patru PAJI apar în pridvorul kemenatei, *coboară sprinteni din fugă pe calea principală și se așază în fața* palas-*ului pe înălțime. Poporul, care i-a zărit, se grămădește tot mai mult în față.)*

PAJII

Loc pentru Elsa de Brabant !
Deschideți drum spre sfîntul dom !

(Înaintează mereu, în timp ce deschid o uliță largă printre nobilii cari se dau bucuroși la o parte, pînă la scările domului, unde se opresc apoi și ei. Alți patru paji cu pas măsurat și solemn apar în pridvorul kemenatei *și rămîn acolo, pentru ca să însoțească alaiul femeilor pe care-l așteaptă.)*

SCENA a IV-a

Un lung alai de femei în costume strălucite pășește încet din poarta kemenatei *pe pridvor ; se-ntoarce la stînga din calea principală pe dinaintea* palas-*ului și de acolo iarăși înainte spre domă, pe ale cărei trepte se așază cele dintîi sosite.*

NOBILII ȘI BĂRBAȚII

(în treacătul alaiului)

Voioasă-nainteze,
Căci mult a suferit !

Şi cerul s-o-ndrumeze
Spre ţelul mult dorit !

(NOBILII, cari fără să vrea au ocupat calea, se dau înapoi din nou dinaintea PAJILOR cari deschid drum alaiului ce tocmai a sosit în faţa palas-*ului. ELSA, strălucit împodobită, s-a prins în alai şi a ajuns aici pe înălţimea din faţa* palas-*ului ; calea e din nou deschisă, toţi pot zări pe ELSA care zăboveşte cîtva timp.)*

Ea vine ca un înger,
Pluteşte ca un vis !

(De aci înaintează din fund încet prin spalirul făcut de bărbaţi.)

Mărire, slavă ţie,
O, Elsa de Brabant !

(Acum, în afară de PAJI, au ajuns şi cele dintîi femei pe treptele domului, unde se aşază pentru a lăsa ELSEI prioritatea intrării în biserică ; printre femeile care o urmează şi încheie alaiul, merge ORTRUDA, de asemenea bogat îmbrăcată, femeile cari merg pe lîngă aceasta se ţin la oarecare depărtare de dînsa cu sfială şi dispreţ stăpînit, aşa că ea apare foarte izolată, figura ei exprimă o mînie gata să izbucnească. Cînd ELSA în aclamările poporului tocmai voieşte să pună piciorul pe cea dintîi treaptă spre dom, ORTRUDA, care pînă aci mersese printre femeile cele din urmă, înaintează impetuoasă, se îndreaptă spre ELSA, se aşază pe aceeaşi treaptă în calea ei şi o sileşte astfel să dea iarăşi înapoi.)

ORTRUDA

'Napoi, Elsa ! Cît am să rabd eu oare
Spăsită şi-umilită să mă vezi !
În urma mea să mergi tu eşti datoare
Şi-n faţa mea umil să-ngenuchezi !

PAJII ŞI BĂRBAŢII

Ce-o fi voind ?

ELSA

(zguduită de spaimă)

O Doamne ! Ce aud ?
Cum te-ai putut schimba astfel, Ortrud ?

(ORTRUDA e împinsă spre mijlocul scenei de către PAJI.)

ORTRUDA

Credeai c-ajunge-o clipă de uitare
Spre-a mă tîrî cu alai în urma ta ?
Viu să-mi răzbun durerea mea cea mare,
Ce mi se cade vin a căpăta !

(Uimire şi mişcare în mulţime.)

ELSA

M-ai amăgit cu linguşiri, vai mie !
În mîntuirea ta voiam să sper :
Cum vii acum tu plină de trufie —
Tu, soaţa unui osîndit de cer !

ORTRUDA

(părînd foarte jignită şi cu mîndrie)

De-a fost nedreaptă oarba judecată,
Ştiut era în ţară mîndru-mi soţ,
Virtutea lui de toţi prea lăudată
Şi braţul lui viteaz temut de toţi !
Pe soţul tău cine-l cunoaşte-aice,
Cînd nici chiar tu pe nume nu-i poţi zice !

BĂRBAŢI, FEMEI ŞI COPII

(în mare mişcare)

Ce spune ? Cum a îndrăznit ?
În lături ! N-ascultaţi de ea !

ORTRUDA

Știi cum îl cheamă, poți să spui anume
Din care neam e tainicul erou ?
De unde a venit din larga lume,
Și cînd și unde va porni din nou ?
A, nu !

(Cu tărie)

Nu i-ar prii, de-aceea, vezi
El te-a oprit

(apăsat)

să-ntrebi, să cercetezi !

BĂRBAȚI, FEMEI ȘI COPII

A, ce-auzim ? Ce vorbe grele !
Se poate să te-ncrezi în ele ?

ELSA

(după o adîncă consternare, reculegîndu-se)

O, suflet rău, nelegiuit !
Ce greu blestem te-a bîntuit !

(Cu multă căldură)

E-atît de fără de prihană
Ființa marelui erou —
Că-ți plîng de mila ta, sărmană
Ce vii ca să-l bîrfești din nou !

BĂRBAȚII

Așa ! Așa !

ELSA

Nu prin cereasca judecată
A biruit viteazul meu ?

(Către popor)

Să spună-aice lumea toată
De partea cui e Dumnezeu ?

BĂRBAȚI, FEMEI ȘI COPII

Cu el ! Cu el e Dumnezeu !

ORTRUDA

(ironic)

A, cum s-ar tulbura îndată
Eroul sfînt, de-ar fi silit
Să spună vraja blestemată
Ce l-a făcut nebiruit !

(Foarte precis)

De nu cutezi să-i ceri tu seamă
Și să-l întrebi de-acest mister,
Noi credem toți că-ți este teamă
Că poate nu-i trimes de cer !

FEMEILE

(sprijinind pe ELSA)

N-o ascultați ! N-o ascultați !

(Palas-ul se deschide, cei patru bucium̦aș ai REGELUI intră în scenă și sună.)

BĂRBAȚII

(privind în fund)

Loc regelui !

SCENA a V-a

REGELE, LOHENGRIN și CONȚII și NOBILII saxoni ies din palas *în alai solemn; alaiul e întrerupt de nerînduiala din față. REGELE și LOHENGRIN pătrund prin mulțimea agitată.*

BRABANȚII

Trăiască regele !
Trăiasc-apărătorul nostru !

REGELE

Ce s-a întîmplat ?

ELSA

(foarte tulburată căzînd la pieptul lui LOHENGRIN)

Stăpîne ! O, stăpîne !

LOHENGRIN

Ce e ?

REGELE

Cine-a îndrăznit să tulbure
Alaiul ?

SUITA REGELUI

Ce-nseamn-această adîncă țulburare ?

LOHENGRIN

Ce văd ? Nelegiuita-n preajma ta ?

ELSA

Stăpîne ! Ia-mă-n apărarea ta !
O, ceartă-mă de nu te-am ascultat !
În fața-acestei porți găsind-o plînsă,
Nenorocirea ei m-a-nduioșat —
Acuma văd răsplata milei mele —

(cu oarecare sfială)

Mă ceartă că în tine cred prea mult !

LOHENGRIN

(pironind privirea spre ORTRUDA care nu îndrăznește să se miște în fața lui)

Femeie demon ! pleacă de aci !
Încerci să lupți zadarnic !

(Se întoarce prietenos spre ELSA)

Iubita mea,
Otrava ei nu ți-a pătruns în suflet ?

(ELSA și-ascunde fața plîngînd la pieptul lui.)

LOHENGRIN

O, dă aceste lacrimi fericirii !

(Se întoarce cu ELSA și cu REGELE în fruntea alaiului spre biserică ; toți îi urmează în ordine.) (FRIDERIC înaintează pe treptele domului ; femeile și copiii, cînd îl recunosc, se dau cu spaimă în lături.)

FRIDERIC

O rege, nobili mîndri ! Vă opriți !

REGELE

Ce-i cu-acest om ?

BĂRBAȚII

Ești blestemat ! În lături !

FRIDERIC

O, ascultați !

REGELE

'Napoi, înlăturați-l !

BĂRBAȚII

'Napoi ! Ești mort de-naintezi !

FRIDERIC

O, ascultați, voi care ați greșit !

REGELE

'Napoi !

BĂRBAȚII

'Napoi ! Înlăturați-l !

FRIDERIC

Nu ! Ascultați ! Cereasca judecată
Prin viclenii și vrăji fu înșelată !

BĂRBAȚII

Înlăturați-l !

REGELE

Înlăturați-l !

BĂRBAȚII

Bîrfește cerul !

(Năvălesc de toate părțile spre dînsul.)

FRIDERIC

(cu cea mai cumplită sforțare de a se face ascultat, ațintind privirile spre LOHENGRIN și neluînd în seamă pe cei ce-l îngrămădesc)

Pe cel ce-i azi stăpîn în țară
De vrajă îl învinuiesc.

(Cei cari au năvălit spre el se înspăimîntă de vocea lui FRIDERIC, care tremură de adîncă putere a deznădejdei, și-l ascultă în sfîrșit, cu băgare de seamă.)

Ca pulberea puterea-i piară
În fața tronului ceresc !
N-a fost în lege judecata,
De-aceea am fost eu biruit —
Cînd noi steteam de luptă gata
O întrebare-ați ocolit !
Făr' de-ntrebarea asta nu e
Îngăduit un luptător :

(poruncitor)

Cer neamul, numele să-și spuie
Aici în fața tuturor !

(Consternare în mulțime.)

Cum a putut veni pe apă
De-o lebădă aici purtat ?
Oricine poate să priceapă
Că nu e lucru prea curat.
Răspundă deci la întrebare ;
De poate, mă declar bătut, —
De nu, veți recunoaște-oricare
Ce nedreptate mi-ați făcut !

(Toți privesc încremeniți și plini de așteptare la LOHENGRIN.)

REGELE, BĂRBAȚII, FEMEILE și COPII

Ce-nvinuire ! Ce-are să-i răspundă ?

LOHENGRIN

Nu ție, om lipsit de-onoare,
Ți-aș spune dac-aș vrea să spun !
Un ticălos nu este-n stare
S-atingă pe cel drept și bun !

FRIDERIC

Nevrednic dacă mă socoate,
O, rege, — tu ești mai presus !
Ori și tu ești nevrednic poate
Să-ți spună ce-ar avea de spus ?

Nici regelui, oricît de dreaptă
Și sfîntă e puterea sa !
Voi toți cari m-ați văzut la faptă,
Încredeți-vă-n fapta mea !
Doar una numai ar putea să-mi ceară :
Elsa... •

(LOHENGRIN se oprește uimit, cînd, întorcîndu-se spre ELSA, o vede pe aceasta cu pieptul zbuciumat de-o sălbatecă luptă lăuntrică privind aiurită.)

Elsa ! — e albă ca de ceară !
A fost s-o văd așa în aiurire !
În mintea ei ce s-o fi petrecînd ?
Păzește-o, Doamne, de nenorocire
Și-alungă-i orice bănuieli din gînd !

FRIDERIC și ORTRUDA

Mi-e drag s-o văd așa în aiurire,
Căci îndoiala i-a pătruns în gînd ; —
Cel care ne-a adus nenorocire
Va fi învins de-acuma în curînd !

REGELE ȘI TOȚI BĂRBAȚII

Ce taină mare, taină peste fire !
De-i face rău, nu vrem s-o știm nicicînd.
Noi îl ferim de-orice nenorocire ;
Noi îl văzurăm pe erou luptînd.

ELSA

(privind în neștire de ce se petrece-n jurul ei)

Ah, de-i aduce vreo nenorocire,
De va rosti acel fatal cuvînt ;
Ingrata, poate eu i-aduc pieire !
Cum pot să-l apăr, vai, de clevetire,
Căci îndoiala mi-a pătruns în gînd !

REGELE

Viteze, de-un mișel nu ține seamă !
Tu ești prea sus de el să-ți fie teamă !

BĂRBAȚII

(grămădindu-se în jurul lui LOHENGRIN, întinzîndu-i mîna)

Noi toți te apărăm cu înfocare,
Căci un ales în tine am văzut !
Noi credem toți că porți un nume mare,
Chiar dacă ne rămîne neștiut !

LOHENGRIN

Eroi, în veci nu veți simți căință.
Chiar dacă vă rămîn necunoscut !

(În timp ce LOHENGRIN, împresurat de BĂRBAȚII cărora le strînge la fiecare mîna întinsă, rămîne ceva mai în fund — FRIDERIC se strecoară neobservat pînă la ELSA care, neliniștită, zăpăcită și rușinată cum e, nu mai îndrăznește să ridice ochii la LOHENGRIN și așa, în luptă cu sine, stă încă singură în față.)

FRIDERIC

(încet și pătimaș, aplecîndu-se spre ELSA)

Ascultă-mă ! Eu pot să-ți dau mijlocul
Prin care să-l robești !

ELSA

(speriată, dar șoptind)

Nu vreau s-aud !

FRIDERIC

Dă-mi voie ca să-i smulg un vîrf de unghie,
Un fir, nimica tot și-atunci îți jur
Că vei cunoaște tot ce el ți-ascunde
Și, credincios, nu te va mai lăsa !

ELSA

A ! Niciodată !

FRIDERIC

La noapte am s-aștept,
Mă chemi, și totul iute s-a făcut !

LOHENGRIN

(înaintează repede)

Elsa, cu cine stai de vorbă tu ?

(ELSA se-ntoarce cu o privire îndurerată de îndoială și cade adînc zguduită la picioarele lui LOHENGRIN.)

LOHENGRIN

(cu o voce cumplită către FRIDERIC și ORTRUDA)

'Napoi, ființi spurcate !
În fața mea în veci
Să nu mai apăreți !

(FRIDERIC scrîșnește de furie.)

Elsa, ridică-te ! — În mîna ta
E chezășia-ntregului noroc !
În prada îndoielilor te zbați ?
Ești ispitită oare să mă-ntrebi ?

ELSA

(cutremurată și în aiurare)

Mîntuitorul meu, eroul meu !
O, tu nu poți să mă înșeli —

(cu înțeles și hotărîre)

Mai sus de orice bănuieli
Iubirea mea va sta !

(Cade la pieptul lui. Orga se aude din biserică ; sună clopotele.)

LOHENGRIN

O, Elsa ! Vin' să mergem la altar !

BĂRBAȚII

(mișcați, cu însuflețire)

De cer a fost trimis !

FEMEILE ȘI COPIII

Slavă ! Slavă !

(LOHENGRIN duce de mînă solemn pe ELSA pe dinaintea NOBILILOR la REGE. Pe unde trec LOHENGRIN și ELSA, BĂRBAȚII se dau în lături cu respect.)

(Conduși de REGE, LOHENGRIN și ELSA se îndreaptă încet spre biserică.)

BĂRBAȚII

Mărire ție, Elsa de Brabant !

BĂRBAȚII, FEMEILE ȘI COPIII

Mărire, slavă ție,
O, Elsa de Brabant !

(Cînd REGELE a ajuns cu mirii pe cea mai înaltă treaptă, ELSA se întoarce adînc înduioșată spre LOHENGRIN ; acesta o primește în brațele sale. Din această îmbrățișare ea se uită cu frică la dreapta pe scară-n jos și zărește pe ORTRUDA care întinde brațul spre dînsa, parcă ar fi sigură de izbîndă ; ELSA își întoarce cu spaimă fața. Cînd ELSA și LOHENGRIN, conduși iarăși de REGE, înaintează spre intrarea domului — cade cortina.)

ACTUL III

SCENA I

Muzica introductivă descrie splendidul freamăt al sărbătorii nupțiale. Cînd se ridică cortina, scena reprezintă iatacul miresei, pe planul din fund la mijloc patul nupțial bogat împodobit; lîngă o fereastră în colț o sofa joasă. Muzică în culise; cîntarea se aude întîi departe, apoi apropiindu-se. Pe la mijlocul cîntecului, în dreapta și-n stînga, în fund, se deschid ușile; pe dreapta intră femeile, cari conduc pe ELSA, pe stînga bărbații cu REGELE cari conduc pe LOHENGRIN. Pajii cu torțe.

EPITALAM

(bărbați și femei)

Duși de noroc veseli veniți,
Fie-vă traiul în veci fără nor!
Nedespărțiți și fericiți
Prin vitejie ca și prin amor!
Sol al dreptății, ne închinăm!
Floare-a virtuții, ne închinăm!
Larma serbării are să-ncete —
Vraja iubirii să vă desfete!

(Aici se deschid ușile.)

Mîndrul cuprins, gătit înadins,
Plin de parfum v-așteaptă acum.

Duși de noroc veseli veniți,
Fie-vă traiul în veci fără nor!
Nedespărțiți și fericiți
Prin vitejie și prin amor!

(Cînd amîndouă alaiurile se întîlnesc la mijlocul scenei, ELSA e condusă de femei spre LOHENGRIN; ele se adună și rămîn pe loc în mijloc. Pajii dezbracă pe LOHENGRIN de bogata lui manta, îi descing spada și o așază pe sofa; femeile de asemenea dezbracă mantaua prețioasă de pe umerii ELSEI.)

(OPT FEMEI ocolesc în acest timp, încet, pe LOHENGRIN și pe ELSA.)

OPT FEMEI

(după ocol)

De Dumnezeu și oameni
Fiți binecuvîntați!

(Ocolind din nou)

Această clipă sfîntă
Uitării să n-o dați!

(REGELE îmbrățișează și binecuvintează pe LOHENGRIN și pe ELSA.)

(Pajii dau semnalul de ruperea rîndurilor. Cortejurile se întocmesc iarăși și în cele următoare trec pe dinaintea mirilor, astfel că părăsesc iatacul femeile pe stînga, bărbații pe dreapta.)

EPITALAM

(cîntat în timpul trecerei)

Duși de noroc, veseli veniți,
Fie-vă traiul în veci fără nor!
Nedespărțiți și fericiți
Prin vitejie și prin amor!
Sol al dreptății, ne închinăm!
Larma serbării are se-ncete —
Vraja iubirii să vă desfete!

Mîndru cuprins, gătit înadins,
Plin de parfum v-aşteaptă acum !

(Aici cortejurile au părăsit scena cu totul ; uşile sunt închise de cei din urmă copii de casă. În tot mai mare depărtare se stinge cîntarea)

Duşi de noroc, veseli veniţi,
Fie-vă traiul în veci fără nor !
Nedespărţiţi, veşnic uniţi
Prin vitejie şi prin amor !

(ELSA, după ce cortejurile au părăsit iatacul, a căzut ca în extaz la pieptul lui LOHENGRIN ; LOHENGRIN se aşază pe patul de lîngă fereastră, atrăgînd pe ELSA la sine.)

SCENA a II-a

LOHENGRIN

Se stinge mîndrul cor ; şi am rămas
Întîiaşi dată singuri, singurei.
Feriţi de lume-n acest cuib retras
Se simte inima la largul ei. —
Elsa, Elsa ! Mireasă dulce, tu !
Eşti fericită ? Spune-mi : da sau nu ?

ELSA

Cum m-aş numi doar fericit-acuma
Cînd tot ce simt e ca un paradis !
Cînd inima te vrea pe tine numa,
Pe tine cel de Dumnezeu trimis !

LOHENGRIN

(cu foc)

Dacă te simţi tu, mîndro, fericită,
Şi eu mă simt atunci ca-n paradis !

(Gingaş)

Şi inima-mi de tine-ndrăgostită
Cuprinsă mi-e de-un farmec nedescris ! —
Acuma văd ce sfînt ne este-amorul !
Ne bănuisem, făr-a ne vedea ;
De-am fost menit să-ţi fiu apărătorul,
O taină către tine mă purta !

ELSA

Dar eu aveam icoana ta în minte-mi,
Căci mai de mult mi te-arătaşi în vis,
Şi cînd aieve te-am zărit 'nainte-mi,
Am înţeles că eşti de cer trimis.
Şi nu ştiu cum, dar mi-a venit deodată
S-alerg în calea ta ca un izvor,
Ca şi o floare, dulce parfumată
Să mă aştern sub pasul tău, să mor.
Amor e numai ? — Cum să chem anume
Acest cuvînt nespus, dumnezeiesc ? —
Căci, ah, n-am voie ce-am mai scump pe lume :
Numele tău, să-l ştiu, nici să-l rostesc !

LOHENGRIN

(alinător)

Elsa !

ELSA

Din gura ta ce dulce „Elsa" sună !

(Cu oarecare sfială)

De numele tău drag să mă lipsesc ?
Cînd, fericiţi, stăm singuri împreună
Îngăduie-mi măcar să ţi-l şoptesc !

LOHENGRIN

Iubita mea !

ELSA

Cînd nimeni nu va şti
Şi nimenea nu-l poate auzi !

LOHENGRIN

(cuprinzînd-o cu drag și arătînd pe fereastra deschisă spre grădină)

Nu simți cu mine dulcile parfumuri,
Cum ne-mpresoară fiecare pas ?
De unde vin pe misterioase drumuri
Fără să-ntreb, în prada lor mă las.
Așa-i și vraja ce pe noi ne leagă,
De cînd, iubito, te-am zărit întîi ; —
N-a trebuit să-ți știu viața-ntreagă ;
Mi-a fost de-ajuns să cat în ochii tăi.
Precum parfumul florilor mă-mbată,
Venind din noaptea plină de mister, —

(înflăcărat)

M-a cucerit și inima-ți curată,
Fără ca alte lămuriri să cer.

ELSA

O, cum aș căuta mai bine
De tine vrednică să par,
Spre-a mă-nălța pînă la tine
Aș trece orice stăvilar !
Pe cînd treceam drept ucigașă
Precum m-ai apărat tu ieri,
O las' să-ți fiu și eu părtașă
La bucurii și la dureri.
Au taina ta e din acele
Ce lumii să le spui nu poți ?

(Tot mai misterios)

Te-așteaptă poate ceasuri grele
Cumva dac-ar cunoaște-o toți ?
De este așa, și dac-aș ști-o,
Îți jur și pe pămînt și cer
Că-n veci eu n-aș destăinui-o
Chiar dac-ar trebui să pier !

LOHENGRIN

Iubito !

ELSA

(tot mai pătimaș)

O, fă-mi să salte de mîndrie,
Iubite, sufletul întreg !
Destăinuiește-mi-te mie,
Să te cunosc, să te-nțeleg !

LOHENGRIN

Ah, lasă, Elsa !

ELSA

(tot mai stăruitor)

O, n-ascunde
Credinței mele-acest mister !
De unde ai venit, răspunde, —
Vezi bine ce puțin îți cer !

LOHENGRIN

(aspru și dîndu-se cîțiva pași înapoi)

Ți-ai dat odată, Elsa, jurămîntul
Și-ncredere deplină-mi datorești,
Și dacă-n veci nu-ți vei călca cuvîntul,
Vei fi podoaba lumii femeiești !

(Se-ntoarce repede și din nou plin de iubire către ELSA)

La pieptul meu, iubito, vino.
Dezmiardă-mă cu ochii tăi
Și-a mea viață însenin-o,
Căci tot norocul meu e-n ei !

(Înflăcărat)

O, lasă plin de desfătare
Să-ți sorb răsufletul vrăjit
Și vin, ah, vino, în uitare
Să fiu prin tine fericit !

Iubirea ta să-mi răsplătească
Tot ce-am jertfit eu pentru ea ;
N-a fost menire omenească
Mai nobilă decît a mea !
Coroana sa de mi-ar fi dat-o
Chiar regele, nu-mi trebuia ;
Tu singură doar, adorato,
Ești vrednică de jertfa mea !
De-aceea lămuriri nu-mi cere
Și crede vorba mea deplin !
Căci nu din noapte și durere,
Din farmec și splendoare vin !

ELSA

O Doamne, ce-s aceste ?
Ce lucruri povestești !
Acum, vai, prind de veste,
Ai vrut să m-amăgești !
Din farmec și splendoare
Îmi spui că ai venit,
Dar jertfa ta te doare,
Ți-e dor de ce-ai jertfit.
Credința mea, vai mie,
Cum te-ar înlănțui ?
O zi are să vie
Cînd mă vei părăsi !

LOHENGRIN

Ajungă-ți chinul, dragă !

ELSA

Dar tu mă chinuiești !
Să tremur ziua-ntreagă
Că mîini mă părăsești ?
Voi tremura, voi plînge
Mereu de grija ta, —
Obrajii mi s-or stînge,
Și-atunci tu vei pleca !

LOHENGRIN

(cu vioiciune)

De te-încrezi în mine,
Frumoasă-n veci vei sta !

ELSA

Ah ! să te leg de mine
Cum oare aș putea ?
Venit printr-o minune,
Puteri de vrajă ai ;
Că nu mă-nșeli, o, spune,
Ce chezășie-mi dai ?

(Deodată, speriată, se oprește, parcă ar sta la pîndă)

N-ai auzit ? Nu ți-a părut că vine ?

LOHENGRIN

Elsa !

ELSA

Ah, nu !

(Privind cu ochii țintă-nainte)

Ba da ! e ea, e ea !
E lebăda ce vine după tine, —
Cu luntrea ei — ah, vine să te ia !

LOHENGRIN

Elsa ! Destul ! Nu te mai frămînta !

ELSA

Nimic nu-mi dă hodină
Dorinței nebunești,
Vreau — chiar cu prețul vieței —
Să aflu — cine ești !

LOHENGRIN

Elsa, ce îndrăzneală !

ELSA

Tu, om frumos și rău,
Vreau, — fără șovăială !
Să-mi spui numele tău !

LOHENGRIN

Taci ! Taci !

ELSA

De unde vii ?

LOHENGRIN

O, taci !

ELSA

De ce neam ții ?

LOHENGRIN

Vai nouă, ce-ai făcut ?

(ELSA care stă în fața lui LOHENGRIN, care are spatele întors spre planul din fund, zărește pe FRIDERIC cu cei patru tovarăși cari năvălesc cu săbiile scoase printr-o ușă din dos.)

ELSA

(cu un țipăt de spaimă)

Fugi ! Fugi ! Ia-ți spada ! spada !

(Ea-i dă repede spada rezemată de pat lui LOHENGRIN, astfel că acesta izbutește s-o tragă iute din teacă. LOHENGRIN cu o lovitură culcă la pământ pe FRIDERIC, care-l atacase ; nobilii înspăimântați

scapă spadele din mâini și cad în genunchi la picioarele lui LOHENGRIN. ELSA, care s-a aruncat la pieptul lui LOHENGRIN, cade încet, leșinată, la pământ. Tăcere îndelungă.)

LOHENGRIN

(adînc mișcat, stă singur în picioare)

Vai, tot norocul ni s-a stins !

(Se apleacă spre ELSA, o ridică încetișor și o așază pe pat.)

ELSA

(deschizînd cu greu pleoapele)

O, Doamne,-ndură-te de mine !

(A început să se lumineze de zi ; luminările, trecute de tot, amenință să se stingă. La un semn al lui LOHENGRIN, cei patru nobili se ridică.)

LOHENGRIN

Duceți pe mort în fața regelui !

(Nobilii ridică leșul lui FRIDERIC și se depărtează cu el printr-o ușă din fund. LOHENGRIN sună, trage de sfoara unui clopoțel ; patru femei intră prin stînga.)

LOHENGRIN

(Se depărtează trist cu o ținută solemnă prin ușa din dreapta. Femeile conduc pe ELSA, care nu e în stare să facă nici o mișcare, spre stînga. Ziua a început pe încetul să mijească ; luminările s-au stins. O perdea ce se desface deodată închide în față toată scena. Ca din curtea castelului se aude o chemare de bucium.)

SCENA a III-a

Cînd se ridică perdeaua din față, scena înfățișează lunca de pe malul rîului Schelde, ca în actul întîi. Aerul, aprins de roșața zorilor, pe încetul se limpezește de zi. Un graf cu ceata lui trece prin față la dreapta, descalecă și dă calul pe seama unui aprod. Doi paji îi poartă scutul și lancea. Își înfige stindardul, ceata lui de oșteni se adună în jurul lui. — Pe cînd un al doilea graf vine ca și cel dintîi, se aud apropiindu-se trîmbițele unui al treilea. — Un al treilea graf vine cu stindardul său tot astfel. Cetele noi se strîng în jurul stindardelor lor; grafii și nobilii se salută, își cercetează și își laudă armele ș.c.l. — Un al patrulea graf vine cu ceata lui din dreapta și se așază pînă-n mijlocul planului din fund. Cînd se aud trîmbițele REGELUI, toți se grupează în jurul stindardelor. REGELE cu stindardul său saxon vine din stînga.

TOȚI BĂRBAȚII

(lovind scuturile, cînd REGELE a ajuns sub stejar)

Slăvit fii, Henric crai !
Fii, Henric crai, slăvit !

REGELE

(stînd sub stejar)

Iubiți brabanți, vă mulțumesc !
O, cît de mîndru mă simțesc
Cînd văd germanii toți cu drag
Voioși strîngîndu-se sub steag !
Dușmanul țării vină dar,
Noi bărbătește l-om primi
Și-n veci nu va mai îndrăzni
Ca să ne calce pe hotar !
Germani pentru germani luptăm !
Hotarul astfel ne-apărăm !

TOȚI BĂRBAȚII

Germani pentru germani luptăm !
Hotarul astfel ne-apărăm !

REGELE

Dar unde-i mîndrul cavaler,
Eroul cel trimis de cer ?

(Se naște-o învălmășală plină de sfială; cei patru nobili brabanți aduc pe o targă cadavrul acoperit al lui FRIDERIC și-l așază jos în mijlocul scenei. Toți se privesc cu nedumerire.)

TOȚI

Ce-aud aici ? Ce tain-ascund ?
Sînt oamenii lui Telramund !

REGELE

Ce mort mi-aduc pe targa lor ?
Privind la ei, mă înfior !

CEI PATRU NOBILI

Eroul de Brabant ne-a spus
În fața ta să fie-adus !

(ELSA, cu mare suită de femei, intră și înaintează încet, cu pas șovăitor în planul din față.)

BĂRBAȚII

A ! Elsa înaintează, iată !
Dar cît de pală-i și-ntristată !

REGELE

(care o întîmpină și o conduce pe un jeț înalt, în fața lui)

Ce tristă ești, copila mea !
Îți pare despărțirea grea ?

(ELSA încearcă să ridice ochii, dar nu izbutește.)
(Mare îmbulzeală în planul din fund; se aud :)

GLASURI

Loc pentru-eroul de Brabant !

TOŢI BĂRBAŢII

Slăviţi eroul de Brabant !

(REGELE şi-a reluat locul său sub stejar. LOHENGRIN, înarmat aidoma ca în actul întîi, intră fără suită, solemn şi trist şi înaintează sever în faţă.)

REGELE

Viteze, te salut cu drag !
Acei ce i-ai chemat sub steag
Te-aşteaptă dornici de-a lupta
Purtaţi de vitejia ta !

BRABANŢII

Toţi suntem dornici de-a lupta
Purtaţi de vitejia ta !

LOHENGRIN

Stăpîn şi rege, cer iertare :
Dar eu de-azi nu mai am chemare
Ca să conduc pe-aceşti eroi !

(Toţi îşi exprimă uimirea cea mai mare.)

TOŢI BĂRBAŢII

Ce-aud ! ? Se leapădă de noi !

LOHENGRIN

Nu vin ca soţ de luptă de-astă dată ; —
Cer doar să-mi fie vorba ascultată !

(Descoperă cadavrul lui FRIDERIC, la a cărui vedere toţi întorc privirile cu dispreţ.)

LOHENGRIN

(solemn în faţa cadavrului)

Deci ascultaţi întîi o întrebare,
La care-ndată un răspuns aştept :
Pe-acest bărbat ce-a vrut să mă omoare
De l-am lovit pe drept sau pe nedrept ?

REGELE ŞI TOŢI BĂRBAŢII

(întinzînd mîna solemn spre cadavru)

Cum mîna-ţi l-a lovit pe-această lume,
Blestem să cadă veşnic pe-al său nume !

LOHENGRIN

Vă cer din nou să-mi daţi deci ascultare ;
În faţa voastr-a tuturor declar.
Sunt nevoit să-nvinui de trădare
Pe-aceea ce am dus-o la altar !

REGELE

Elsa ! Cum de-ai uitat ce ai jurat ?

BĂRBAŢII

(înspăimîntaţi şi întristaţi)

Elsa ! o, cum s-a întîmplat ? !
Cum de-ai uitat ce ai jurat ?

FEMEILE

(privind pe ELSA cu jale adîncă)

Vai ţie, Elsa !

LOHENGRIN

(cu aceeaşi severitate)

Voi ştiţi cu toţii cum şi-a dat cuvîntul
Că-n veci n-o să întrebe cine sunt ?

Dar şi-a călcat acuma jurămîntul,
Dînd şoaptelor viclene crezămînt !

(Toţi exprimă cea mai adîncă mişcare.)

La întrebarea ei nesocotită
Răspunsul nu mai poate zăbovi :
Şi-oricît am vrut să fie fericită,
Mă văd silit acuma de-a vorbi.

(Cu faţa transfigurată treptat)

Vedeţi de cat să fug deci de lumină :
'Naintea regelui, şi-a ţării, voi
Să dau pe faţă taina cea divină

(ridicînd fruntea sus)

Vedeţi de nu sunt nobil ca şi voi !

REGELE ŞI TOŢI BĂRBAŢII

Ce neauzite lucruri sunt aceste !
O de-ar fi fost cruţat de-această veste !

LOHENGRIN

(solemn, privind ca în extaz)

Departe-ntr-o misterioasă ţară
E un castel ce-i spune Monsalvat
Şi-un templu sfînt ca o minune rară
Cu pietre scumpe şi-aur îmbrăcat.
Acolo este un potir de aur
Adus de-un stol de îngeri pe pămînt,
Păzit ca un nepreţuit tezaur
De cel ce-i dintre oameni cel mai sfînt.
Din an în an o porumbiţă vine
Spre-a-l înzestra cu proaspete puteri :
E Gralul care dă virtuţi divine
Fidelei sale străji de cavaleri.
Şi-acel de Gral ales să-i ţie strajă
Cu daruri peste fire-i înarmat,
Ferit de orice necurată vrajă
Şi de puterea morţii apărat.

Şi cel trimis să lupte-n ţări străine,
Luînd virtutea sub viteazu-i scut,
Din orice luptă neînvins revine
Dacă de nimeni nu e cunoscut.
E-aşa de sfînt-a Gralului fiinţă,
Că orice ochi profan l-ar întina ;
Daţi cavalerului său, deci, credinţă,
Căci dacă nu — atunci va dispărea.
Silit vă spun dar rostul tainei sfinte :
De sfîntul Gral trimis aice vin
Şi Parsifal este al meu părinte,
Sunt cavalerul lui — sunt Lohengrin !

TOŢI BĂRBAŢII ŞI FEMEILE

(privind la el plini de uimire şi evlavie)

Cînd ştim acuma cine-i şi de unde,
Evlavie adîncă ne pătrunde !

ELSA

(ca nimicită)

Vai ce-ntuneric ! Ce pustiu !
Mă pierd ! O, daţi-mi aer, aer !

(E gata să cadă ; LOHENGRIN o prinde în braţele sale.)

LOHENGRIN

(cu nespusă durere)

O Elsa ! Elsa, vezi ce mi-ai făcut ?
De-ntîia dată chiar cînd te-am văzut,
Încins de al iubirii dulce foc,
Am presimţit un negrăit noroc !
Puterea şi virtutea ce-o aveam
Păstrate de secretul sfînt, vroiam
Curatei tale inimi să le-nchin : —
De ce-ai răpit secretul meu divin ?
Căci trebui, ah ! acuma să te las !

Vai nouă ! de ne vei lăsa,
Tu cel de Dumnezeu trimis !
Au cerul nu ne va uita
Şi nu ne va rămîne-nchis ?

ELSA

(izbucnind în suprema deznădejde)

Iubite, nu ! O, nu e cu putinţă !
Rămîi şi vezi ce-amar mă pocăiesc !
Stăpîn eşti pe întreaga mea fiinţă ;
Orice osîndă alta, o primesc !

FEMEILE

Vai, să te lase e silit !

LOHENGRIN

Nu pot, nu pot ! Amar de noi !
Mă cheamă Gralul înapoi !

ELSA

De eşti de Dumnezeu aşa iubit,
Nu poţi să fii de harul său lipsit !
Îndure-se de mine Dumnezeu
Ce vede chinul sufletului meu !
Nu mă goni oricît de grea mi-e vina !
O, nu-mi răpi, vai, nu-mi răpi lumina !

LOHENGRIN

Osînda ce-ţi măsoară Preaînaltul —
Vai, deopotrivă o resimt şi eu !
Răzniţi şi despărţiţi unul de altul
Vom fi de-acum — aşa vrea Dumnezeu !

(ELSA cade cu un ţipăt la pămînt.)

(înconjurînd pe LOHENGRIN)

Rămîi ! Nu ne lăsa în părăsire !
La luptă du viteaza ta oştire !

LOHENGRIN

O, rege, nu ! Căci Gralul pedepseşte
Pe cavalerul care-i cunoscut,
Pe nesupus de daruri îl lipseşte
Şi-n luptă-l lasă fără sfîntu-i scut !
Ascultă-mi însă, rege, profeţia :
Tu, cel curat, vei fi biruitor !

(Mişcare vie. Din fund se răspîndeşte strigătul :)

Lebăda ! Lebăda !

(Se vede pe rîu o lebădă cu o luntre, venind în acelaşi fel ca şi la întîia apariţie a lui LOHENGRIN.)

BĂRBAŢII ŞI FEMEILE

E lebăda !
Ea vine, da !
E lebăda !

ELSA

(trezită din amorţirea ei, se ridică sprijinită de jelţ şi priveşte spre ţărm)

O Doamne ! Lebăda !

(Rămîne multă vreme ca înmărmurită în poziţia aceasta.)

LOHENGRIN

Trimite după mine sfîntul Gral.

(În aşteptarea încordată a celorlalţi, LOHENGRIN înaintează spre ţărm şi se închină în faţa lebedei, privind la ea melancolic.)

Lebăda mea !
Ah, ăst din urmă jalnic drum
Nu pot să ți-l mai cruț de-acum !
Peste un an, cînd s-a împlini
Răstimpul pentru slujba ta,
Cînd Gralul te va mîntui,
Altfel voiam a te vedea !

(Se-ntoarce plin de crîncenă durere spre ELSA)

O, Elsa mea ! Alăturea de tine
Un an de-aș fi rămas, atunci vedeai
Pe fratele tău reîntors cu bine,
Pe fratele ce mort îl socoteai !

(Toți exprimă cea mai mare mirare.)

LOHENGRIN

(dînd în păstrare ELSEI cornul, spada și inelul său)

Cînd va veni și eu voi fi departe,
Dă-i cornul acesta, spada și inelul.
Căci cornul în primejdii îl ajută,
În lupte spada biruință-i dă :
Inelul însă să-i aduc-aminte
De cel ce de rușine te-a scăpat !

(În timp ce sărută pe ELSA, care nu poate rosti nici un cuvînt)

Te las ! Te las ! Te las ! iubita mea !
Te las ! Mă cheamă Gralul înapoi !

(Elsa s-a încleștat de el ; la urmă puterile o părăsesc, ea cade-n brațele femeilor ei, cărora o dă LOHENGRIN, după care el pornește grăbit spre țărm.)

REGELE, BĂRBAȚII ȘI FEMEILE

(întinzînd mînile spre LOHENGRIN)

Vai, mîndru suflet de erou !
Ne lași durerilor din nou !

ORTRUDA

(înaintează în fața scenei, cu o bucurie sălbatecă)

Te du ! Te du ! Semeț erou,
Să spun acum smintitei eu
În luntre cine te-a purtat !
Căci după lanțul ce-l lega,
Am priceput că lebăda
E însuși prințul de Brabant !

TOȚI

Ha !

ORTRUDA

(către ELSA)

Privește, lebăda ți-l duce !
La vreme, vezi, tu l-ai gonit.
De nu-l goneai, era atunce
Și fratele tău mîntuit !

TOȚI

(plini de mînie)

Femeie rea ! Ha, moarte cere
Păcatul tău mărturisit !

ORTRUDA

Vedeți cum se răzbună zeii
Pe care voi i-ați părăsit !

(Rămîne în picioare într-o atitudine de extaz sălbatec. LOHENGRIN, ajuns la țărm, a auzit bine pe ORTRUDA și cade-n genunchi în rugăciune mută. Toate privirile se îndreaptă cu așteptare încordată spre dînsul. Porumbița albă a Gralului coboară plutind peste luntre. LOHENGRIN o zărește ; cu o privire recunoscătoare se ridică repede și desface lanțul lebedei, după care aceasta numaidecît se scufundă. În locul ei LOHENGRIN ridică din rîu un copil frumos în straie de argint strălucitoare, pe GOTTFRIED.)

Priviți, e duca de Brabant !
Al tronului moștenitor !

(ORTRUDA, zărind pe GOTTFRIED, cade cu un țipăt la pămînt. LOHENGRIN sare repede în luntre, pe care porumbița a apucat-o de lanț și pleacă numaidecît. ELSA privește cu extaz la GOTTFRIED care înaintează și se închină în fața REGELUI ; toți îl urmăresc cu uimire și dragoste, brabanții pleacă genunchiul în semn de omagiu. Apoi GOTTFRIED aleargă în brațele ELSEI ; aceasta, după cîteva momente de bucurie, întoarce repede privirea spre țărm, unde nu mai zărește pe LOHENGRIN.)

ELSA

Soțul meu ! Soțul meu !

(LOHENGRIN apare din nou, departe. El stă cu fruntea în jos, trist rezemat de scutul său în luntre ; la această vedere, toți izbucnesc în tînguiri amare. În timp ce LOHENGRIN se zărește tot mai departe, cortina cade încet.)

OLANDEZUL ZBURĂTOR

(CORABIA-NĂLUCĂ)

Traducere în metru original

PERSOANELE

DALAND, un marinar norvegian
SENTA, fiica lui
ERIK, un vînător
MARY, doica Sentei
PILOTUL lui Daland
OLANDEZUL
MATROZI ai norvegianului
Oamenii olandezului
Fete

Coasta norvegiană.

ACTUL I

Țărm stîncos cu pripor. Marea ocupă cea mai mare parte a scenei; vedere largă asupra mării. Stîncile în planul întîi alcătuiesc de amîndouă părțile văgăuni din care răspund ecourile. — Vreme întunecată; furtună puternică; între stînci vîntul ce se zărește pe marea deschisă biciuind valurile își pierde puterea — numai din cînd în cînd pare că urletul furtunei pătrunde înăuntru. Corabia lui DALAND a sosit chiar acum la țărm și a aruncat ancora; oamenii sunt pe cale, într-o mișcare zgomotoasă, să strîngă pînzele, să arunce ancora etc. — DALAND pășește pe uscat; el se urcă pe o stîncă și caută spre țărm să recunoască împrejurimile.

SCENA I

MATROZII

(în timpul lucrului)

Iohohe ! Halloio !
Hoihe ! Halloio ! Ho ! He !
He ! Ia ! Hallohe ! Hallohoie !

DALAND

(coboară de pe stîncă)

Firește ! Vîntul ne-a zvîrlit
Cu șapte leghe înapoi !
De port așa de-aproape-eram,
La asta nu mă așteptam !

PILOTUL

(de pe bord, strigînd cu mîinele făcute pîlnie)

Hei, căpitane !

DALAND

Cum e pe bord, la voi ?

PILOTUL

Am dat de fund ! Scăpărăm de nevoi !

DALAND

Sandwike e ! Știu bine acest ținut.
Blestem ! Vedeam pe țărm căsuța mea
Și-mbrățișam în gîndul meu pe Senta :
Atunci un vînt puternic se stîrni...
Vînt blestemat ! Viclean ca și Satana !

(Umblînd pe bord)

Dar ce folos ! Cred că-n curînd
Scăpa-vom și de-acest blestem !

(Pe bord)

Copii ! Destul ați stat veghind !
Culcați-vă ! Nu mă mai tem !

(Matrozii coboară înăuntrul corăbiei.)

Pilotule, veghezi tu pentru mine-acum !
Pericol nu-i, dar nu-i rău să veghezi.

PILOTUL

Fii fără griji ! Stăpîne, somn ușor !

(DALAND coboară în cabină. PILOTUL singur rămîne pe coverță. Furtuna s-a mai răzbunat și revine numai din cînd în cînd ; departe, pe mare, valurile se ridică încă furioase. PILOTUL mai face o dată ocolul, apoi se așază la lopeți ; cască, se scutură cînd îl fură somnul.)

PILOTUL

Prin furtuni și griji, pe-ntinse mări
Mă-ntorc, drăguța mea !
De pe val pe val, din albe zări,
Alerg, drăguța mea !
De n-ar fi austrul, draga mea,
În veci nu te-aș mai vedea !
Ah, suflă, vînt de miazăzi !
S-ajung mai degrabă la ea :
Hohoie ! Hallohoho !
Iollohohoho ! Hohoie !
Hallohoho ! Hohohoheho !

(Un talaz mare se apropie de corabie și o zguduie cu putere. PILOTUL tresare ; se uită să vadă dacă nu e vătămată cumva corabia. Liniștit apoi, se așază iar la cîrmă și cîntă. Somnul îl birue încetul cu încetul. Cască.)

Din mîndrele țări de miazăzi,
Pe unde am fost dus,
Înfruntînd furtuni și vijelii,
O salbă ți-am adus.
Slăvește, dragă, vîntul blînd !
Să te gătești cu ea !
Ah, vîntule, hai mai curînd !
M-așteaptă draga mea !
Hoho ! Ie ! Halloho !

(Adoarme de-a binelea. Marea se neliniștește din nou ; se-ntunecă tot mai mult. În depărtare se arată „Co-

rabia-nălucă" cu pînzele roşii ca sîngele şi cu catarge negre. Se apropie repede de ţărm în partea opusă corăbiei norvegianului. Cu un trosnet fioros cade ancora la fund. — PILOTUL tresare din somn şi se uită la cîrmă; încredinţat că nu s-a-ntîmplat nimic, se aşază din nou şi mormăie începutul cîntecului său. Adoarme. — Mută şi fără cel mai mic zgomot echipa „Olandezului zburător" ridică pînzele ş.c.l. OLANDEZUL coboară pe uscat. Poartă costum negru, spaniol.)

SCENA a II-a

OLANDEZUL

Răstimpu-i scurs şi iarăşi se-ncheiară
Cei şapte ani. — Şi marea m-a zvîrlit
Din nou pe ţărm... Ha, mîndru ocean !
Curînd din nou ai să mă porţi pe valuri !
Tu te alini — dar nu şi chinul meu !
Căci mîntuirea ce o cat mereu,
În veci n-o aflu ! — Valuri ale mării —
Al vostru sunt, pîn'cea din urmă undă
De pe pămîntu-acesta va seca.
— De cîte ori nu am cercat
În valuri dorul să-mi scufund !
Dar, ah ! de moarte-am fost cruţat
Şi marea m-a zvîrlit pe prund !
Prin locuri unde năvi piereau,
Cu nava mea am alergat :
Dar, ah ! de moarte-am fost cruţat !
Ieşeam piratului în cale,
Speram în luptă c-o să mor :
„Vezi preţul vitejiei tale,
Am bani în navă şi comori !"
Dar, ah ! copilul cruntei mări.
Făcîndu-şi cruce, piere-n zări,

Moartea în van în veci s-o chem !
Osîndă grea ! etern blestem !

(Ridică privirile spre cer)

Te-ntreb pe tine, înger al iubirii,
Ce-ai vrut osînda mea s-o îndulceşti,
Cînd tu mi-ai dat nădejdea mîntuirii
Ai vrut pesemne să mă amăgeşti ?
Speranţă vană ! Vorbă goală-n vînt !
Credinţă veşnică — nu-i pe pămînt !
Doar o speranţă-mi mai rămîne,
Un gînd mă poate ferici :
Pămîntul cît de mult ar ţine,
Odată se va prăbuşi !
Zi a răsplăţii ! Zi de-apoi !
În noaptea mea cînd vei miji,
Ah, bată al pieirii ceas
Să darme tot din temelii !
Cînd morţii se vor deştepta
Atuncea eu voi dispărea !
O, lumi, opriţi-vă din drum !
Etern neant ! Ia-mă de-acum !

(Olandezul se razemă cu braţele de păretele stîncii, într-o atitudine de durere surdă.)

CORUL ECHIPEI OLANDEZULUI

(nevăzut, înăuntrul corăbiei)

Etern neant ! Ia-ne de-acum !

SCENA a III-a

DALAND se întoarce din cabină, cercetează vîntul şi zăreşte nava străină.

DALAND

(căutînd pe pilot)

He ! Hola ! Pilotule !

PILOTUL

(ridicîndu-se pe jumătate, buimăcit de somn)

Nimic ; nimic.
Ah, dulce vînt, adie blînd,
Drăguța...

DALAND

(zguduind de umăr pe PILOT)

Nu vezi nimic ! Frumos de pază-mi stai !
Colo-i o navă... cînd ai ațipit ?

PILOTUL

(sculîndu-se repede)

Ei, mii de draci ! Iertare, căpitane !

(S-așază repede la cornet și strigă peste bord)

Cine-i ?

(Se aude ecoul repetînd strigătul)

Cine-i ?

(Ecou — pauză.)

DALAND

Pesemne-s tot așa
Trîndavi și ei.

PILOTUL

(zărind pe OLANDEZ pe țărm)

Destul ! Căci parcă văd pe căpitan !

(Strigînd spre OLANDEZ)

He ! Holla ! Corăbier ! Dă-ți numele !

(Tăcere îndelungată.)

OLANDEZUL

(fără a-și părăsi atitudinea)

Viu de departe : — nu-mi îngăduiți
Să ancorez aci ?

DALAND

Ferit-a Domnul !
Sunt bune gazde marinarii !

(Trecînd pe țărm)

Cine ești ?

OLANDEZUL

Sunt olandez.

DALAND

Cu Dumnezeu ! — Te-a aruncat
Furtuna și pe tine între stînci ?
Nici eu n-am fost mai norocos. De-aci
Aproape-i casa mea și, cît p-aci
Ajuns, a trebuit s-o las. — Dar zi,
De unde vii ? Nu ți-e stricată nava ?

OLANDEZUL

O, nava mea e tare, nu se teme

(Expresiv, dar fără patimă)

Bătut de vînturi rele,
Alerg pe mări necontenit
Și anii pribegiei mele
De mult nu i-am mai socotit.
Și n-aș putea, că nu-i putință
Să-ți spun pe unde-am fost purtat,
Cătînd o singură ființă
Pe care veșnic am s-o cat !
Primește-mă ca oaspe-n casa ta,
Te-ncredințez că nu vei regreta,

Cu mari comori din țări din lumea largă
Mi-e nava încărcată ! — Poți alege,
De vrei să faci negoț, tot ce îți place.

DALAND

Ce minunat ! Temei să pun pe vorbă-ți ?
Pesemne ai o stea fără noroc !
În casa mea te găzduiesc cu drag :
Dar — pot să știu în nava ta ce ai ?

OLANDEZUL

(face un semn străjerului navei sale, la care un om aduce pe țărm o ladă)

Cele mai rare lucruri vei vedea,
Mărgăritare, pietre fără preț.

(Deschide lada)

Privește și te-ncredințează singur
De darurile ce-ți ofer în schimb...
Privește !

DALAND

(uimit, căutînd în ladă)

Cum ? Se poate ? Aste daruri !
Cum să mă pot plăti cumva de ele ?

OLANDEZUL

Cum să-mi plătești ? Ți-am spus-o chiar acum :
Dă-mi numai pe o noapte adăpost !
Dar ce-ai văzut nu e ce am mai scump
Din cele ce cuprinde nava mea.
Și ce folos ? Femeie eu nu am,
Nici prunci, nici patria nu mi-o găsesc !
Întreaga mea avere ți-o ofer,
De-mi vei reda odihna mea în schimb.

DALAND

Ce-aud, o Doamne !

OLANDEZUL

Ai cumva o fată ?

DALAND

O, da, și ce odor !

OLANDEZUL

Dă-mi mîna ei !

DALAND

(vesel atins)

Cum ? Ce aud ? Fata mea să i-o dau ?
Citește în gîndul meu parcă !...
Mă tem la cumpeni dacă mai stau
Cuvîntul să nu și-l întoarcă.
Aieve-i sau vis, nu știu bine ?
Cum oare să nu fiu-ncîntat ?
Norocul a dat peste mine !
Un ginere-așa de bogat !

OLANDEZUL

Ah ! fără soție, fără copii,
Nimic de pămînt nu mă leagă !
Ursita cea neagră mereu mă goni
Și-un chin mi-e viața întreagă !
Străin pe o lume străină,
La ce-mi folosesc bogății ?
De faci învoială — atunci vină
Și ia tot ce-n navă-i găsi !

DALAND

Străine, am în adevăr o fată,
Și e odorul meu cel mai de preț ;
Mîndria mea, suprema mea comoară,
Și credincioasă tatălui său drag.

Credinţă dacă tatălui păstrează,
Atunci o va păstra şi soţului !

DALAND

Tu dai mărgăritare, pietre scumpe —
Eu fata mea, cel mai de preţ odor.

OLANDEZUL

Mi-o dai atunci ?

DALAND

Îţi dau cuvîntul meu.
Ursita ta m-a-nduioşat, şi, cum
Eşti darnic, pari a fi un suflet bun :
Un ginere ca tine mi-am dorit
Şi nu te-aş da pe altul mai de neam !

OLANDEZUL

Eşti bun ! Pot azi vedea pe fiica ta ?

DALAND

Cu-ntîiul vînt prielnic vom pleca :
Tu ai s-o vezi şi dacă-ţi va plăcea —

OLANDEZUL

Va fi a mea...

(Sieşi)

Să fie îngerul meu ?
Dacă din noaptea mea adîncă
Pot ochii să-i mai 'nalţ la cer,
Să fie-un semn c-am dreptul încă
În mîntuirea mea să sper ?
Nu pot să cred în nălucirea
Că mi-e un înger închinat,

Şi nu-i departe izbăvirea
Acestui suflet înnoptat ?
Ah, deznădăjduit cum sînt,
Tot dau nădejdii crezămînt !

DALAND

Fii lăudată, vijelie,
Ce m-ai gonit aici acum !
Primesc cu drag şi bucurie
Norocul ce-mi răsare-n drum.
Fiţi, vînturi, binecuvîntate,
Pe cît de mult vă blestemam.
Tot ce-a spera un tată poate :
Un ginere bogat eu am !
Mai nobil om ca dînsul nu-i
Şi fata mea va fi a lui !

(Vremea s-a înseninat cu desăvîrşire — vîntul s-a potolit.)

PILOTUL

Vînt bun ! Vînt bun !

MATROZII

(agitînd şepcile)

Halloho !

PILOTUL

„Ah, dulce vînt, adie blînd !“

MATROZII

Hohoho ! Halloho !
Halloho ! Ho ! Ho ! Ho !

DALAND

Tu vezi că-i ceasul cu noroc,
Adoarme marea, vîntu-i lin.
Lăsăm degrabă acest loc
Şi vom pluti către cămin.

OLANDEZUL

O rugăminte : pleacă tu întîi.
Mi-s oamenii trudiți și-i las puțin
Să hodinească... mult n-am să rămîi.

MATROZII

(desfăcînd pînzele)

Ho ! Ho ! Hallohe !
Hallohe ! Hallohohe !

PILOTUL

Hallohe ! Hallohohe !

DALAND

Vîntu-i ciudat...

OLANDEZUL

E vînt de miazăzi !
Va ține mult și-i sprinten vasul meu !

DALAND

Așa ? Atunci te las cu Dumnezeu !
Chiar azi poți să vorbești cu fiica mea !

OLANDEZUL

Chiar azi !

DALAND

Hei ! Cum se umflă pînza-n vînt !
Hallo ! Hallo !

(Dă un semnal de sirenă.)

Flăcăi, de-acu la drum !

(Corabia e dezlegată.)

MATROZII

Prin furtuni și griji, pe-ntinse mări,
Mă-ntorc, drăguța mea ! Hurrah !
De pe val pe val, din zări în zări,
Spre tine, draga mea ! Hurrah !
De n-ar fi austrul, draga mea,
În veci nu te-aș mai vedea :
Ah, dulce vînt, adie blînd !
S-ajung mai degrabă la ea ! etc.

(OLANDEZUL urcă pe corabia sa.)

(Cortina cade.)

ACTUL II

O încăpere mare în casa lui Daland ; pe pereți tablouri cu subiecte marine, hărți etc. Pe peretele din fund un portret al unui om palid, cu barba întunecată și în port negru spaniolesc. MARY și FETELE stau în jurul vetrei și torc ; SENTA, răsturnată într-un jeț bătrînesc, e pierdută în contemplarea tabloului de pe peretele din fund.

SCENA I

Zum, zum, zum, rotiță dragă,
Stoarce lîna din fuior !
Toarce, toarce ziua-ntreagă
Și te-ntoarce sprinteior !
Pe mări iubitu-i călător
Și mult i-e dor
De mîndra lui ;
Zor, dragă roată, zor, dă-i zor !
Ah, vînt de-amiazi,
Adu-mi-l azi !
Zor ! zor !
Fete, toarceți !
Zum, zum,
Roți, vă-ntoarceți !
Tralalalalalalala !

MARY

Hai ! Iute, iute ! lucru-i rodnic
Aduce dar de la logodnic !

FETELE

Taci, Mary, taci ! Doar ți-e știut
C-abia e cîntecu-nceput !

MARY

Cîntați ! Și toarceți mai zorit !

(Către SENTA)

Tu, Sento, iar ai amuțit ?

FETELE

Zum, zum, zum, rotiță dragă,
Stoarce lîna din fuior,
Toarce, toarce ziua-ntreagă
Și te-ntoarce sprinteior !
Pe mări iubitul meu porni,
Spre miazăzi,
S-adune averi —
Ah, roată dragă, zi, mai zi !
Că le va da
Cui va lucra.
Zor ! Zor !
Fete, toarceți !
Zum ! Zum !
Roți, vă-ntoarceți !
Tralalalalala !

MARY

(SENTEI)

Tu, lucru rău, de nu lucrezi
Nu capeți daruri, ai să vezi !

FETELE

Ei nici că-i pasă, n-are zor !
Iubitul ei e vînător !

Pe mare doar el nu-i plecat —
N-aduce aur, ci vînat !

(Rîd. SENTA, fără să-şi părăsească atitudinea ei, cîntă încet, ca pentru ea, un vers din balada următoare.)

MARY

Priviţi-o ! iar cu gîndul dus !

(Către SENTA)

Vrei tu să-ţi pierzi o viaţă-ntreagă
De dragul unui nimănui !

SENTA

(fără să-şi părăsească locul)

Un dor adînc de el mă leagă
De cînd mi-ai spus povestea lui !

(Suspinînd)

Sărmanul om !

MARY

Sărmană tu !

FETELE

Hei, hei ! Hei, hei ! Ce-am auzit !
De omul palid s-a-ndrăgit !

MARY

Din minte şi-a ieşit de tot !

FETELE

Vedeţi ce poate-un chip netot !

MARY

Zadarnic îi vorbesc şi-o cert !
Hai, Sento ! Toate-s în deşert !

FETELE

N-aude, nu ; trăieşte-n vis !
Ha ! ha ! dar nu-i nimic de zis !
Căci Erik are sînge-aprins
Şi-o să se mînie într-adins.
Tăceţi — altfel o să-l vedeţi
Că dă cu puşca în pereţi !

(Rîd.)

SENTA

(foarte supărată)

Tăceţi ! Cu rîsul vostru poate
Vreţi să mă supăr azi pe toate ?

FETELE

(cu un zel comic, punînd în mişcare roţile)

Zum, zum, zum, rotiţă dragă,
Stoarce lîna din fuior !
Toarce, toarce ziua-ntreagă
Şi te-ntoarce sprinteior !

SENTA

(întrerupîndu-le cu ciudă)

O, cum puteţi găsi plăcere
Tot zumzăind aşa mereu !
De vreţi să-mi faceţi azi pe vrere,
Cîntaţi ceva, să cînt şi eu !

FETELE

Hai, cîntă tu !

SENTA

Mai bine, fete,
Balada să ne-o cînte Mary.

MARY

Feri, Doamne ! Asta-mi mai lipsea !
Daţi bună pace bietului pribeag !

SENTA

Ce des odată mi-o cîntai !

MARY

Feri, Doamne ! Alt de lucru n-ai !

SENTA

O cînt chiar eu, fete, — ascultaţi !
Lăsaţi-mă s-o cînt în pace :
Sărmanul, cîtă milă-mi face !

FETELE

Te ascultăm !

SENTA

Să staţi cuminţi !

FETELE

Ne-oprim din tors.

MARY
(cu ciudă)

Ba nu, eu torc !

(FETELE se apropie de SENTA, după ce au dat la o parte roţile de tors şi se grupează în jurul jeţului. MARY rămîne la vatră şi toarce înainte.)
SENTA (în jeţ)
(Baladă)

I

Iohohoe ! Iohohohoe !
Hoiohoe ! Iehoe !
Văzut-aţi nava voi la larg
Cu pînze roşi, cernit catarg ?
Pe bordu-nalt al navei domn,
Cu palid chip, uitat de somn ?
Hui ! — Ce vînt cumplit ! — Iohohe !
Hui ! — Cum şuieră ! — Iohohe !
Hui ! — Ca săgeata-n zbor
Fără ţel, nici răgaz, nici popas !
De mîntuire-odată mai poate să aibă el parte
De-i va păstra o fată credinţă pînă la moarte !
Ah ! cînd, sărmane pribeag, tu vei găsi-o ?
Cerul îndure-se acum,
Trimeată-i-o-n drum !

II

Pe-o cumpănă de groaznic vînt
Să-ncunjure un cap voia ;
Cu blestem face jurămînt :
„În veci de veci nu te-oi lăsa !"
Hui ! — Satan rînji ! — Iohohe !
Hui ! — Fie, şopti. — Iohohe !
Hui ! — Blestemat e de-acum
Peste mări, fără ţel, nici popas !
De mîntuire poate atunci doar s-aibă parte
De va găsi femeie credinţă-n veci să-i poarte !
Ah, de-ai putea s-o întîlneşti odată !
Cerul îndure-se-acum,
Trimeată-i-o-n drum !

FETELE
(mişcate)

Ah, de-ai putea s-o-ntîlneşti odată !
Doamne, te-ndură !

SENTA

III

Se-ntoarce tot la şapte ani,
Duce-o femeie la altar,
Se-nsoară tot la şapte ani,
Credinţă caută-n zadar !
Hui ! — Sus pînzele ! — Iohohe !
Hui ! — Sus ancora ! — Iohohe !
Hui ! Van amor ! — Van cuvînt !
Peste mări, fără ţel, dus de vînt !

(SENTA, prea puternic mişcată, cade în jeţ.)

FETELE

(cîntă încet, după o tăcere, adînc mişcate)

Ah ! Unde e ; unde e oare-acea fiinţă ?
Unde e îngerul plin de credinţă ?

SENTA

(răpită de-o bruscă însufleţire, sare de pe scaun)

Eu sunt şi-ţi voi aduce mîntuirea
Ah, îngerii să mi te scoată-n cale !
Prin mine vei scăpa de-osîndă !

MARY şi FETELE

(speriate, sărind în sus)

O Doamne ! Senta ! Senta !

ERIK

(a păşit pragul şi a auzit strigătul SENTEI)

Senta ! tu vrei a mă pierde ?

FETELE

Săi, Erik ! Ah, nu este-a bine...

MARY

Simt sîngele că-ngheaţă-n mine.
Chip blestemat, te voi goni
Pe loc ce tatăl va veni !

ERIK

(întunecat)

A şi venit.

SENTA

Cum ? A venit ?

ERIK

Din ţărm văzui nava-i venind.

FETELE

(vesele)

Au revenit ! Au revenit !

MARY

(foarte agitată)

Vedeţi cum vremea s-a pierdut !
Prin casă nu-i nimic făcut !

FETELE

S-au reîntors ; hai, să-i vedem !

MARY

Staţi ! Staţi acasă frumuşel !
Năierii vin cu foame mare.
La beci şi-n cuhnă ! Daţi-i zor !

FETELE

(între ele)

Ah, ce ne-aduc din zări ei oare ?
De nerăbdare nu mai pot !

MARY

Lăsaţi ! — Ce-atîta nerăbdare !
Gîndiţi la cîte-s de făcut !

FETELE

Aşa ! Să dăm şi noi mai tare
Şi s-alergăm în calea lor !

SCENA a II-a

SENTA vrea să plece şi ea. ERIK o trage-napoi.

ERIK

Stai, Senta, stai ! Măcar o clipă stai !
De chin mă scapă, sau, de-ţi este voia,
Ah, pierde-mă de tot !

SENTA

(cu jumătate de inimă)

Ce e ?... Ce ai ?

ERIK

O, Senta mea ! ce vrei tu să ajung ?
Daland s-a-ntors — pîn' va porni din nou,
A să-mplinească ce de mult dorise ?

SENTA

Ce vrei să zici ?...

ERIK

(cu hotărîre şi deznădejde)

Să-ţi deie un tovarăş...
Credinţa mea nestrămutată,
Puţinul bun, norocul meu —

Pot să te cer de astă dată,
Nu m-ar respinge tatăl tău ?
Cînd inima mi s-ar zdrobi —
Ah, Sento ! Tot nu vei vorbi ?

SENTA

Ah ! Erik, las-acum. Alerg pe ţărm
Să-mbrăţişez pe tata,
Nu s-ar mîhni cînd n-ar vedea pe ţărm
Că-i iese-n cale fata ?

ERIK

Mă ocoleşti ?

SENTA

La ţărm alerg !

ERIK

Nu vrei să-mi vindeci rana-adîncă
Ce mi-ai deschis-o numai tu ?
Ascultă-mi o-ntrebare încă ;
E ceasul cel din urmă-acu :
Cînd inima mi s-ar zdrobi,
Senta mea tot nu va vorbi ?

SENTA

(şovăind)

Cum ? te-ndoieşti de ţiu la tine ?
Nu crezi în prietenia mea ?
O, spune, ce dureri haine
Îţi zîdăresc durerea grea ?

ERIK

Bătrînul, ah ! — visează tot comori !
Şi, Sento, tu ! Cum să mă-ncred în tine ?
Mi-ai împlinit măcar o rugăminte ?
Nu-mi faci venin în orice zi ?...

SENTA

Venin ?

ERIK

Ce pot eu crede ? Ce mister...

SENTA

Mister ?

ERIK

Ai să te lași din visăria ta ?

SENTA

Pot să-mi alung eu mila din privire ?

ERIK

Și chiar balada — și-astăzi o cîntai !

SENTA

Sunt un copil, — ce cînt nici nu-mi dau seama...
O, zi ! Cum ? Tu te temi de-un vers, de-un chip ?...

ERIK

Îngălbenești... Nu-i de-a mă teme oare ?

SENTA

Să nu mă doară soarta *lui* amară ?

ERIK

A mele chinuri nu te dor mai mult ?

SENTA

O, nu vorbi ! Ce e durerea ta ?
Cunoști tu soarta bietului pribeag ?

(Duce pe ERIK aproape de icoană și i-o arată)

Simți oare tu durerea grea
Cu care ochii lui mă cer ?
Cum plînge-amar inima mea
De jalea bietului năier !

ERIK

O, vai ! Mă urmărește visul meu !
Păziți-o, sfinți ! Satana te-a mrejit !

SENTA

Ce te-nspăimîntă ?

ERIK

Senta ! — ascultă-mă !
Un vis e. Ia aminte dar !

(Cu voce înăbușită)

Pe stîncă stam uitat visării,
Vedeam sub mine-al mării val
Și ascultam mînia mării
Cum spumegînd se sparge-n mal.
O navă stranie, ușoară
La mal acuma ancora,
Și doi bărbați din ea coboară,
Iar unul tatăl tău era !

SENTA

Și celalt ?

ERIK

Da, l-am cunoscut !
În negru port, obraz de mort...

SENTA

Ochi neguroși...

ERIK

Năierul tău.

SENTA

Şi eu ?

ERIK

Veneai spre tatăl tău.
Dar cum văzuşi străinul care
Venea, uitatu-l-ai pe tată,
Şi *lui*, căzîndu-i la picioare,
Tu i-ai cuprins genunchii-ndată.

SENTA

(cu încordare crescîndă)

El m-a-nălţat...

ERIK

La piept te-a strîns —
Tu te-alipeai cu dezmierdări
Şi-l sărutai cu dor aprins...

SENTA

Şi apoi ?

ERIK

(privind la SENTA cu o mirare plină de spaimă)

V-aţi dus pe mare-n zări !

SENTA

(trezindu-se brusc, cu avînt)

Mă caută ! Îl voi vedea !

ERIK

O Doamne ! Înţeleg !

SENTA

Cu el va trebui să pier !

ERIK

S-a dus ! Ah, visul n-a minţit !

(ERIK, plin de desperare şi spaimă, iese în goană. SENTA, după izbucnirea de adineaori, căzută pe gînduri, rămîne în atitudinea ei, cu privirea la icoana din părete.)

SENTA

(încet, dar adînc mişcată)

Ah, de-ai putea s-o-ntîlneşti odată !
Cerul îndură-se acum
Trimeată-i-o...

(Uşa se deschide. Apar DALAND şi OLANDEZUL.)

SCENA a III-a

OLANDEZUL a intrat imediat ; privirea SENTEI trece de la icoană la el — ea dă un ţipăt de uimire şi rămîne ca încremenită pe loc, fără să-şi ia ochii de la OLANDEZ. OLANDEZUL înaintează cu ochii aţintiţi la SENTA, încet în faţa scenei. DALAND a rămas în prag şi pare a aştepta ca SENTA să-i iasă-n cale.

DALAND

(apropiindu-se încet de SENTA)

Copila mea, nu-mi sări în cale ?
Cum ! Nu mai ştii tu săruta ?
Stai dusă-n gîndurile tale ?
Aceasta e primirea ta ?

SENTA

(cînd DALAND ajunge lîngă ea, i-apucă mîna)

Bine-ai venit !

(Trăgîndu-l mai aproape de sine)

Tată ! să-mi spui
Cine-i străinul ?

DALAND

(zîmbind)

Mori să știi ?
Poți să-i urezi un „bun venit", copilă dragă !
Ca mine e năier, și cere-un adăpost.
Purtat pe mări mereu de soarta lui pribeagă,
A strîns multe comori din țări pe unde-a fost.
Gonit din țara lui natală,
Ce n-ar da el pentr-un cămin ?
Hai, Senta, facem învoială
Să stea la noi acest străin ?

(SENTA afirmă.)

DALAND

(OLANDEZULUI)

Prea tare oare-am lăudat-o ?
Îți place arătarea ei ?
Mîndria mea-i nedreaptă ? Iat-o !
E ca o stea între femei !

(OLANDEZUL face o mișcare de aprobare.)

DALAND

(întorcîndu-se spre SENTA)

Poți, dragă, să-i arăți prietenie multă ;
Cu daruri multe el te-ntîmpină cu drag.
Dă-i mîna ta ; ca mire-acum te-ascultă
Și mîni ți-a fi bărbat, de vrei, acest pribeag !

(SENTA tresare.)

Vezi salba asta cum lucește ?
Nimic, — pe lîngă ce-are el !
Copilă, nu te ispitește ?
Al tău e tot, de schimbi inel !

(SENTA, fără să asculte pe DALAND, nu-și întoarce privirea de la OLANDEZ, precum și acesta e absorbit în contemplarea SENTEI.)

Dar voi tăceți... Vă-mpiedic, dragii mei ?
Așa-i ! Vă las mai bine singurei !

(Se uită cu luare-aminte la OLANDEZ și la SENTA și se întoarce spre SENTA)

Să știi că e un om de samă ;
Așa noroc se-ntoarce rar !

(OLANDEZULUI)

Rămîi aici ! O, n-avea teamă :
Credința ei n-are hotar !

(DALAND se depărtează încet, căutînd să observe cîtva timp dacă SENTA și OLANDEZUL se apropie unul de altul ; apoi pleacă uluit. OLANDEZUL și SENTA sunt singuri, ei rămîn nemișcați, cufundați în contemplarea unui-altuia, la locurile lor. — Pauză lungă.)

OLANDEZUL

(adînc mișcat)

Ca din adînc de-apuse vremi mă cheamă
Cu zîmbet dulce fecioresc,
Cum am visat-o veacuri plin de teamă
În fața mea azi o privesc.
Spre o femeie dornica-mi privire
Din noaptea-adîncă-adesea s-avîntă :
Satana mi-a lăsat, ah ! doar simțire
Ca să nu uit nenorocirea mea !
Văpaia ce mă mistuie cumplită
Să fie oare dragoste numită ?
Ah, nu ! Iehova-i după care gem !
O, mîntuie-mă, înger, de blestem !

SENTA

Sunt pradă *azi* unor iluzii oare ?
Ce mi *s-arată* nu e vis ?
Dam *păn-acum* pe căi rătăcitoare ?
Și *zorile* mi s-au deschis ?

Nainte-mi stă cu fața-ndurerată
Și-mi spune chinul lui de ne-nțeles.
Mă-nșală oare vocea-i tremurată ?
Îl văd aici cum îl visam ades.
Durerea ce mă arde-n sîn cumplită,
Ah, jalea-mi grea, cum poate fi numită ?
E dorul tău ce-asupra mea îl chem :
Te mîntui eu, sărmane, de blestem !

OLANDEZUL

(apropiindu-se puțin de SENTA)

Primești ce tatăl tău dorește ?
Și ce-a promis, cum ! — se-mplinește ?
Poți să te dai pe veci cu totul mie,
Unui pribeag tu mîna ți-o vei da ?
După-o viață neagră și pustie
Găsi-voi tihnă în credința ta ?

SENTA

Oricine-ai fi, și-oricît de grea osîndă
Te-ar urmări ne-ndurător, mereu,
Și-orice mi-e scris, mă voi supune blîndă
La orice dor îl are tatăl meu !

OLANDEZUL

Așa deodat' ? Durerea mea cea mare
Te-a cucerit, duioaso, pe deplin ?

SENTA

O, ce durere ! Da-ți-aș alinare !

OLANDEZUL

(care a prins strigătul SENTEI)

Ce glas ceresc în haosul de chin !

(Răpit)

Tu ești un înger ! Dragostea de îngeri
Pe-un osîndit chiar poate mîngîia !
De vor avea sfîrșit și-a mele plîngeri,
O Doamne, dă-mi-l azi prin ea !

SENTA

De pot avea sfîrșit a sale plîngeri,
O Doamne, dă-l prin jertfa mea !

OLANDEZUL

(către SENTA)

Ah, de-ai cunoaște soarta cărei
Cu mine vei aparține,
Prea mare jertfa împăcărei
Atuncea ți se va părea !
Și tinerețea ta s-ar teme
De cîte vei avea să-nduri :
Gîndește-te cît este vreme
De vrei credință-n veci să-mi juri !

SENTA

Cunosc eu datoria-mi sfîntă !
Fii liniștit, sărman pribeag.
Ursita nu mă înspăimîntă
Și jertfa o primesc cu drag !
Viu arde-n sufletu-mi schinteia
Credinței căreia te pleci
Și cui i-o-nchin, e-a lui aceea :
Credința mea pe veci !

OLANDEZUL

(cu înălțare)

Ea îmi aduce alinarea,
Balsam pe sufletu-mi rănit !
Aflați că mi-am găsit iertarea,
Puteri, oricari m-ați prigonit !
Stea tristă, piei în hăul zării !
Speranțe dulci, îmi licăriți !
Voi îngeri cari m-ați dat uitării,
Credința ei mi-o întăriți !

SENTA

De-un farmec sfînt mă simt atrasă.
Spre-a-l mîntui, orice suport :

Aici să-şi afle tihnă-n casă
Şi nava lui odihnă-n port !
Ce-mi naşte-n suflet re-nvierea,
De-aşa schimbată mie-mi par ?
O Doamne, dac-ar fi puterea
Credinţei cea plină de har !

DALAND

(intră iarăşi)

Iertaţi ! Norodul e nerăbdător ;
Vrea să petreacă, după obicei —
Aş vrea să dau serbării un decor :
Ce-i cu logodna voastră, dragii mei ?

(Către OLANDEZ)

Cred c-ai găsit norocul ce-l doreşti ?

(Către SENTA)

Senta, copila mea, tu gata eşti ?

SENTA

(cu hotărîre, solemn)

Ia mîna mea ! Cu gînd curat
Credinţă-n veci eu ţi-am jurat.

OLANDEZUL

Am mîna ei ! Iad îndîrjit,
Credinţa ei m-a mîntuit !

DALAND

Să fie ceasul cu noroc !
Haidem ! Cu toţi, la chef, la joc !

(CORTINA CADE.)

ACTUL III

Golf cu ţărm stîncos ; casa lui DALAND deoparte, în planul din faţă. Planul din fund e ocupat, relativ aproape una de alta, de către cele două nave, a norvegianului şi a OLANDEZULUI. Noapte senină ; nava norvegiană e iluminată ; matrozii acesteia sunt pe coverta : chef şi bucurie. Atitudinea navei olandeze oferă un contrast ciudat ; un întunerec nefiresc o acopere ; şi domneşte o linişte de moarte asupra ei.

SCENA I

MATROZII NORVEGIANULUI

(pe nava lor)

Vin la noi, măi cîrmaci !
Nu e timp de vegheat !
Ho ! He ! Ie ! Ha !
Pînza sus, băieţi ! Ancoraţi !
Hai, cîrmaci !
N-avem teamă astăzi de furtuni !
Vrem să fim azi veseli şi nebuni !
Toţi avem cîte-o mîndră pe uscat
Şi tutun bun şi rachiu minunat !
Hussassahe !

De stînci şi furtuni
Iollolohe !
Ne batem joc !
Hussassahe !
Sus pînza ! Ancoraţi !
De stînci şi furtuni ne batem joc !
Vino, cîrmaci ! Bea cu noi !
Ho ! He ! Ie ! Ha !
Stînci şi furtuni,
Nu mai sunt !
Hussahe ! Hallohe !
Vino, cîrmaci ! bea cu noi !

(Toţi joacă pe covertă, însoţind căderea fiecărui tact cu puternice lovituri de călcîie.)

FETELE

(vin din casă : duc coşuri cu mîncări şi băuturi)

Bre ! Ian priviţi ! Cum dănţuiesc !
Nici fete nu le trebuiesc !

(Se duc spre nava olandeză.)

MATROZII

Hei ! Fete ! Staţi ! Unde-aţi plecat ?

FETELE

Gîtlejul iarăşi vi-e uscat ?
Lăsaţi să beie şi vecinul !
Tot voi să tot mîncaţi şi beţi ?

PILOTUL

Aşa ! Mai daţi şi-acolo vinul !
Că parcă-s morţi bieţii băieţi !

MATROZII

Nu se aud !

PILOTUL

Hei ! Nici lumini,
Nici urmă de-om ! Ciudaţi străini !

FETELE

(aproape de tot pe ţărm, strigînd înăuntrul navei olandeze)

Hei ! Marinari ! Hei ! Torţe vreţi ?
Nu se zăresc... Unde sunteţi ?

MATROZII

(rîzînd)

Hahaha ! Nu-i deşteptaţi ! Dorm ! S-au ascuns...

FETELE

Hei ! Marinari ! Hei ! Daţi răspuns !

(Linişte mare.)

MATROZII

(batjocoritori, cu tristeţe afectată)

Haha ! Sunt morţi ! Răspuns nu dau,
Ei nu mănîncă, nici nu beau !

FETELE

Hei, marinari ! Nu veniţi între noi ?
Ori nu-i sărbătoare azi şi pentru voi ?

MATROZII

Stau duşi pe locurile lor
Parcă-s balauri pe comori !

FETELE

Hei, marinari ! Nu vreţi să gustaţi ?
Veţi fi flămînzi, veţi fi însetaţi ?

MATROZII

Nu beau, nu cîntă-aceşti străini ;
Pe nava lor nu ard lumini.

FETELE

N-aveţi vreo drăguţă pe lume şi voi ?
Nu vreţi să jucaţi puţintel şi cu noi ?

MATROZII

Ei sunt bătrîni şi palizi sunt, —
Drăguţele lor sunt pămînt !

FETELE

(strigînd tot mai tare şi mai fricoase)

Hei, marinari ! N-auziţi ! Nu vedeţi ?
V-am adus să mîncaţi, v-am adus ca să beţi !

MATROZII

(întărind strigătul fetelor)

Hei, marinari ! marinari ! nu vedeţi ?

(Tăcere îndelungă.)

FETELE

(uimite şi sfioase)

Da, parcă-s morţi ! Răspuns nu dau !
Nici nu mănîncă, nici nu beau.

MATROZII

Pe Olandezul pribeag îl ştiţi !
Aceasta-i nava lui ce-o priviţi !

FETELE

(ca mai sus)

Zadarnic îi strigăm deci noi :
Ei nu trăiesc, nu, sunt strigoi !

MATROZII

De cîte veacuri pe mări rătăciţi,
De stînci şi furtuni voi nu vă-ngroziţi !

FETELE

Nu beau, nu cîntă-aceşti străini ;
Pe nava lor nu ard lumini.

MATROZII — FETELE

O, sunt bătrîni şi palizi sunt !
Drăguţele lor, ah, sunt pămînt !

MATROZII

(lărmuitori)

Sus pînzele, năieri ! Ne arătaţi
Pe mare cum ştiţi să zburaţi !

FETELE

(depărtîndu-se cu frică din preajma navei olandeze)

N-aud ! — Mi-e frică-n preajma lor !
La ce-i strigăm, cînd ei nu vor !

MATROZII

Hei, doarmă-şi morţii somnul lor !
Cei vii v-aşteaptă, fetelor !

FETELE

(întinzînd MATROZILOR coşurile peste bord)

Luaţi deci ! Vecinul nu le-a vrut !

PILOTUL

Cum ? Nu veniţi şi voi pe bord ?

FETELE

Nu, nu acum ! Nu-i prea tîrziu !
Venim curînd, beți pîn-atunci,
Și dacă vreți să și jucați,
Dar pe vecin nu-l deșteptați !

(Se duc.)

MATROZII

(deschid și golesc coșurile)

Iuchhe ! Ce mai gustare ;
Vecine, mulțumim !

PILOTUL

Să-și umple cupa fiecare !
Să bem și să ne veselim.

MATROZII

Halloho ! Hallohoho !
Vecini, de nu sunteți strigoi,
Treziți-vă, faceți ca noi !

(De aci începe mișcarea pe nava OLANDEZULUI.)

MATROZII

(rîzînd)

Sculați ! Sculați !
Sus ! Ne urmați !

(Beau și ridică sus paharele)

Hussa !
Vin la noi, măi cîrmaci !
Nu e timp de vegheat !
He ! He ! Ie ! Ha !

Pînza, sus, băieți ! Ancorați !
Hai, cîrmaci !
Nopți întregi de groază am vegheat
Și am băut al mării val sărat,
Veseli toți la chef acum veghem,
Vin bun vechi, adus de fete, bem !
Hussassahe ! De stînci și furtuni,
Iollohohe ! ne batem joc !
Hussassahe ! Sus pînza, băieți !
De stînci și furtuni ne batem joc !
Cîrmaci, nu mai veghea
Cîrmaci, vino cu noi !
Ha ! He ! Ie ! Ha !
Cîrmaci, vin ! Bea cu noi !

(Marea, care de altminteri rămîne peste tot liniștită, a început să se ridice în jurul navei olandeze ; o flacără de un vînăt întunecat izbucnește din ea ca foc de veghe, un vînt furtunatec trece șuierînd pe ape. Echipa din care nu se zărea nimic mai-nainte s-a însuflețit la lumina flacărei.)

ECHIPA OLANDEZULUI

Iohohoe ! Iohohohoe !
Hoiohohoe ! Hoe ! Hoe ! Hoe !
Hui-ssa !
Bate-n țărm val spumos —
Hui-ssa !
S-ancorăm ! Pînza jos !
Hui-ssa !
Drept în golf să intrăm !
Căpitane, vin la țărm :
Șapte ani trecură iar !
Vin' și cat-un înger blond !
Înger blond, fiu credincios !
Veseli azi ! Hui !
Mire azi ! Hui !
Vîntul urlă fioros ! — Oceanul dănțuie !

Hui ! — Cum şuieră !
Căpitane, te-ai întors ?
Hui ! — Sus pînzele !
Unde ţi-e logodnica ?
Hui ! — Să plecăm !
Căpitane ! Căpitane ! N-ai noroc în dragoste !
Hahaha !

(În timpul cîntării OLANDEZILOR, nava lor e purtată în sus şi în jos de valuri ; un vînt fioros urlă şi şuieră prin funiile goale. Aerul şi marea rămîn încolo liniştite ca şi-nainte, în afară de cea mai apropiată împrejurime a navei olandeze.)

MATROZII NORVEGIANI

(care la început au ascultat şi au privit cu uimire, apoi cu spaimă)

Ce cîntări ! — Arătări ? — Mă-nfior !
Haideţi, fraţi — mai cîntaţi ! — Să cîntăm !
Cîrmaci, nu mai veghea ! ş.c.l.

ECHIPA OLANDEZULUI

Hui-ssa
Iohohoe ! Iohohoe ! etc.

(Matrozii norvegiani, siliţi să tacă din pricina furtunii şi a zgomotului tot mai sălbatec, părăsesc, cuprinşi de groază, coverta lor, făcînd semnul crucei.)

ECHIPA OLANDEZULUI

(luînd aminte aceasta, scoate un hohot de batjocură)

Ha-ha-ha-ha-ha-ha !

(Îndată apoi pe corabia lor se lasă o linişte mortală ; — întunerec nepătruns s-a întins din nou asupra ei ; aerul şi marea sunt liniştite ca şi-nainte.)

SCENA a II-a

SENTA iese cu paşi iuţi din casă ; ERIK o urmăreşte în prada celei mai mari tulburări.

ERIK

Ce-aud, o Doamne ! Ce mi-e dat să văd !
E vis, aievea ! E adevăr ?

SENTA

O, nu-ntreba ! Că nu am cum răspunde !

ERIK

O Doamne ! Tot e dar adevărat !
Ce gînduri necurate te-au cuprins ?
Vai, ce putere te-a schimbat aşa
Să poţi zdrobi întregul meu noroc !
Chiar tatăl — ah, pe mire l-a adus...
Îl ştiu eu doar, şi bănuiam de mult !
Dar tu... se poate ? — mîna să-i întinzi
Străinului ce-abia-ţi trecu de prag ?

SENTA

(luptînd cu sine)

Ajunge ! Taci ! Nu pot altfel !

ERIK

O, ce supusă şi ce oarbă eşti !
Cuvîntul lui e pentru tine lege,
Parcă n-ai şti că inima-mi zdrobeşti !

SENTA

Destul ! Destul ! Datoare sunt de-acum
Să nu-ţi vorbesc, să nu-ţi mai ies în drum !

ERIK

Datoare ești ? Dar nu ești mai datoare
Să ții ce mi-ai jurat : în veci credință ?

SENTA

(cu spaimă nespusă)

Ce ? Eu să-ți fi jurat credință-n veci ?

ERIK

(cu amărăciune)

Senta, o, Senta, ai uitat ?
Nu ți-amintești de zilele frumoase
Cînd jos, la tine-n vale, mă chemai ?
Cînd m-aninam de stînci primejdioase
Spre a-ți culege floarea ce-o doreai ?
Cînd de pe stînca cea mai ridicată
Am urmărit pe tatăl tău plecat ?
El se ducea cu pînza-n vînt umflată
Și pazei mele te-a încredințat.
Cînd după gît tu brațul mi-l treceai,
Iubirea tu nu mi-ai mărturisit ?
Și cînd, strîngîndu-mi mîna, îmi zîmbeai
Credință oare nu mi-ai juruit ?

(OLANDEZUL, fără să fie văzut, a ascultat scena de mai-nainte ; plin de-o cumplită mînie înaintează acum.)

OLANDEZUL

Pierdută ! Ah, pierdută e mîntuirea mea !

ERIK

(îngrozit, dînd înapoi)

Ce văd ? O, cer !

OLANDEZUL

Senta, te las !

SENTA

(aruncîndu-se în calea OLANDEZULUI)

Stai ! Stai ! Sărmane !

ERIK

(SENTEI)

Ce-ai de gînd ?

OLANDEZUL

Pe mări ! Pe mări — în veci și pururi !

(Către SENTA)

Credința ta s-a mîntuit —
Și mîntuirea mea cu ea !
Nu te-osîndesc, te las cu bine !

ERIK

Ce ochi înfricoșați !...

SENTA

(căutînd să oprească pe OLANDEZ)

Rămîi !
De-aci tu n-ai de ce pleca !

OLANDEZUL

(dă un semnal strident dintr-un fluier al său și strigă oamenilor de pe navă)

Pînzele ! Ancora !
De la uscat pe veci vă luați adio !

OLANDEZUL

Pe mări blestemul iar mă poartă !
Și Dumnezeu e ne-ndurat !
S-a dus ! S-a dus ! credința-i moartă.
Tu ai glumit cînd ai jurat !

SENTA

Îmi pui credința la-ndoială ?
Sărmane, cine te-a orbit ?
Rămîi ! Părerea te înșală.
Eu țin tot ce ți-am juruit !

OLANDEZUL

Ascultă dar ursita ce ți-o cruț ! —
Sunt osîndit la cea mai cruntă soartă :
Mai drag mi-ar fi să mor de zece ori !
Doar o femeie-mi poate da-mpăcarea,
Un suflet de femeie credincios...
Tu mi-ai jurat, ce-i drept credință, — dar
Nu încă la altar — norocul tău !
Căci știi, sărmană, cum se pedepsesc
Acele care-și calcă jurămîntul :
Osîndă veșnică le-așteaptă !
Nenumărate jertfe au căzut
Astfel — pe tine însă te-am iertat !
Te las !

(Întorcîndu-se să plece)

Adio, mîntuirea mea !

ERIK

(cu groază, strigînd către cei din casă și navă)

Săriți ! Degrabă ! N-o lăsați !

SENTA

(oprind pe OLANDEZ)

O, te cunosc ! Cunosc ursita ta !
Te-am cunoscut pe loc ce te-am zărit !
Osînda ta s-a încheiat : — Eu sunt
Aceea care te va mîntui !

(La strigătul lui ERIK aleargă DALAND, MARY și FETELE din casă, MATROZII din nави.)

ERIK

Nu o lăsați ! Se duce !

MARY, DALAND, FETELE, MATROZII

Ce însamnă ?

OLANDEZUL

(către SENTA)

Nu mă cunoști — nu știi cine sunt eu !

(Face un semn către nava sa, ale cărei pînze roșii sunt întinse, pe cînd personalul navei se mișcă fantastic pe bord, gata de plecare)

Întreabă mările din orice zone,
Întreabă pe bătrînii marinari,
Ei știu această navă blestemată :
Sunt *Olandezul zburător* numit !

(OLANDEZUL ajunge cu iuțeala unui fulger pe bordul navei sale, care imediat părăsește țărmul și intră-n largul mării. SENTA vrea să alerge după OLANDEZ; DALAND, ERIK și MARY o rețin.)

ECHIPA OLANDEZULUI

(ridicînd ancora)

Iohohoe ! Iohohohoe ! Hoiahohoe !
Hoe ! Hoe ! Hoe ! Hui-ssa !

MARY, DALAND, ERIK, FETELE, MATROZII

Senta ! Senta ! Ce vrei să faci ?

SENTA

(cu putere nebună s-a smuls din brațele lor și ajunge pe un colț de stîncă ieșit în mare ; de-acolo strigă din răsputeri către OLANDEZUL ce se depărtează cu nava)

Dă laudă Domnului sfînt !
A ta pînă la moarte sunt !

(Se aruncă în mare ; îndată se cufundă nava OLANDEZULUI cu toți oamenii de pe dînsa. Marea clocotește în sus și pe urmă recade într-un vîrtej înapoi. — În văpaia soarelui care răsare, se zăresc, peste ruinele rămase din navă, figurile înseninate a SENTEI și a OLANDEZULUI cari se țin îmbrățișați, ridicîndu-se din mare și plutind spre ceruri.)

RIENZI
CEL DIN URMĂ TRIBUN

Mare operă tragică în cinci acte

PERSOANELE

COLA RIENZI, notar papal
IRENA, sora lui
STEFFANO COLONNA, căpetenie a familiei Colonna
ADRIANO, fiul său
PAOLO ORSINI, căpetenie a familiei Orsini
RAIMONDO, legat papal
BARONCELLI, CECCO DEL VECCHIO } cetățeni romani
UN SOL AL PĂCII
Trimiși ai Statelor lombarde, Neapolului, Bavariei, Boemiei ș.c.l. Nobili romani, cetățeni și cetățene ai Romei, soli de pace. Preoți și călugări de toate ordinele. Trabanți romani.

Roma, pe la mijlocul veacului al XIV-lea.

ACTUL I

O stradă în Roma, mărginită în fund de biserica Lateranului, în față, la dreapta, casa lui Rienzi. Noapte.

SCENA I

ORSINI (cu șase pînă la opt PARTIZANI în fața casei lui RIENZI)

ORSINI

E-aci ! E-aci ! Grăbiți, prieteni !
Puneți degrab' scara la geam !

(Doi nobili pun o scară la casa lui Rienzi și escaladează fereastra deschisă.)

Podoaba Romei vreau s-o am,
Și-o să vedeți că nu dau greș.

(Cei doi nobili aduc pe IRENA din casă.)

IRENA

Săriți ! Ajutor ! O, cer !

PĂRTAȘII LUI ORSINI

Ah, ce răpire minunată —
O zînă din popor ! —

IRENA

Barbari ce sunteți, îndrăzniți ?

PĂRTAȘII LUI ORSINI

Stai binișor, drag îngeraș !
Vezi, ai un roi de peținori.

ORSINI

Drăguță, nu te supăra,
N-ai să regreți că mă cunoști.

IRENA

Ce fiare ! Ce barbari ! Ah, cum să scap ?

ORSINI, NOBILI

Haha ! Ce odor ! Acasă cu ea !

(Tîrăsc pe IRENA cu ei. COLONNA cu opt PARTIZANI îi întîmpină și-i respinge.)

COLONNA

Orsini e ! — Jos orsiniștii !

ORSINI

Ha ! E Colonna ! — Jos colonniștii !

PARTIZANII LUI COLONNA

Colonna, dați !

PARTIZANII LUI ORSINI

Orsini, dați !

COLONNA

Smulge-vă-ți prada !

ORSINI

Nu vă lăsați !

(Luptă. ADRIANO vine cu oameni înarmați.)

ADRIANO

Ce s-a întîmplat ? — Pentru Colonna !

(Se amestecă în luptă.)

Ce văd ! O Doamne, e Irena !
În lături ! Am s-o apăr eu !

(Își taie drum pînă la IRENA și o liberează.)

COLONNA

Bun, fiul meu ! A ta va fi !

ADRIANO

Nu-naintați ! Pe viața mea !

ORSINI

S-arată voinicos de tot !
Dar prada tot n-am să i-o las !

(Atacă pe ADRIANO.)

COLONNA

(către ai săi)

Ce stați pe loc ? Loviți la mir !

(Reîncepe lupta. Larma a strîns pe încetul o mare mulțime de popor.)

CORUL POPORULUI

Ha ! Cum se bat ! — Staţi, oameni buni !

ORSINI

Asta lipsea !

COLONNA

Pe ei, tovarăşi !

POPORUL

Jos cu Colonna ! — Jos cu Orsini !

(Încăierare generală. RAIMONDO vine cu suita.)

RAIMONDO

Sălbateci ! Potoliţi-vă !
Vă poruncesc eu, ca Legat !

COLONNA

Al tău e-altarul, cardinale !
Iar uliţa a noastră e !

RAIMONDO

Ha, ce-ndrăzneală !

ORSINI

Mergi la slujbă !
Şi piei din cale !

RAIMONDO

Suflet mîrşav !
Eu care sunt legatul papei !

COLONNA

Fugi, vorbă lungă !

POPORUL

Birfitorii !

NOBILII

Pe dînşii ! Cardinale, loc !

(Se-ncinge lupta mai tare. RAIMONDO e prins în învălmăşeală. Poporul îl ocroteşte. RIENZI apare cu BARONCELLI şi CECCO. Poporul care a salvat pe cardinal, la apariţia lui RIENZI se potoleşte pe loc. NOBILII, uluiţi de intrarea autoritară a lui RIENZI şi de puterea lui imediată asupra poporului, rămîn fără glas.)

RIENZI

Isprăvi de-a voastre ! Pe loc v-am cunoscut !
Ne sugrumaţi fără de milă fraţii
Şi pe surori le-aduceţi în ruşine !
Ce crime vă rămîn să le mai faceţi ?
Roma, regina lumii de demult,
O faceţi cuib de hoţi şi ponegriţi
Altarul ; — Sfîntul Scaun fuge
Departe în Avignon ; — un pelerin
Nu mai cutează în Roma să s-arate
Căci, ca tîlhari, voi calea i-o închideţi ;
Pustiu, zdrobit tînjeşte oraşul sfînt.
Prădaţi pe cel din urmă nevoiaş,
Ca hoţii spargeţi prăvălia lui,
Pe om l-ucideţi, necinstiţi femeia.
Căutaţi în jur, *vedeţi* unde v-aflaţi !
Coloanele ce le vedeţi vă spun :
E Roma, falnicul oraş etern
Ce stăpînea pămîntul, — fiii săi
Regi peste regi ziceau că sunt pe vremuri !
Bandiţi, mai sunt romani ? Răspundeţi !

CORUL POPORULUI

(cu entuziasm sălbatec)

Ha ! Rienzi ! Rienzi ! Sus Rienzi !

NOBILII

Ha ! Ce-ndrăzneală ! L-auziți ?

ORSINI

Și noi ? Noi ? — Limba să-i stîrpim !

COLONNA

(oprind pornirea NOBILILOR)

Ei, bată-și gura, cap netot !

ORSINI

Plebeul !

COLONNA

Te-nvit, signor notar,
Să vii mîine în castelul meu
Ca să-ți plătesc acest discurs.

COLONNA, ORSINI, NOBILI

Haha ! Nebunul, are haz !
E neam, pesemne, de viteaz.
Ce aere de cavaler,
Dar numai ifosu-i de el !
Haha ! Haha !

RIENZI

Stați, dragi tovarăși ! Nici un pas !
Veni-va și-al dreptății ceas !

BARONCELLI, CECCO, POPOR

Cînd ne hulesc, noi să ne-oprim ?
C-o lovitură-i prăpădim !

RIENZI

(reținînd poporul)

'Napoi ! Păstrați-vă cuvîntul !

ORSINI

Destul acum ! La luptă iar !
Să se sfîrșească într-un fel !

COLONNA

Dar nu pe străzi, în fața plebei !
Ci-n zori, afară din cetate !

ORSINI

Eu îmi aduc cetașii toți !

COLONNA

Sus lăncile ! Om contra om !
La rînd, pentru Colonna !

ORSINI

La rînd, pentru Orsini !

(NOBILII se depărtează în mijlocul unui mare tumult.)

RIENZI

(care a stat pînă-acum pierdut pe gînduri)

Roma !

(Poporul se îngrămădește în jurul lui.)

Ei merg la porți, afară : —
Ei bine, eu le voi închide !

RAIMONDO

Cînd te vei hotărî, Rienzi,
Să-nfrîngi pe-acești nerușinați ?

BARONCELLI

Rienzi, unde-i acea zi
Ce ne-ai făgăduit jurînd ?

CECCO

Cînd iarăşi Legea va domni
Şi-om fi scutiţi de volnicii ?

POPORUL

Rienzi, te urmăm, cum vezi !
Romane, cînd ne liberezi ?

RIENZI

(luînd la o parte pe cardinal)

Vezi, cardinale, oamenii ce-mi cer ?
În Sfîntul Scaun oare pot să sper ?

RAIMONDO

Ai ţinta pururea-nainte, — arma
Ce-o foloseşti, de reuşeşti, e sfîntă !

RIENZI

Atunci la lucru, fraţi ! Toţi nobilii
Ies din cetate-acum ! — Ceasul bătu !
Prieteni, mergeţi liniştiţi pe la vetre
Şi vă gătiţi toţi pentru libertate !
Iar glas de goarnă de-auziţi,
În sunete prelungi de-alarmă,
Veniţi, căci vă vestesc să ştiţi
Că lanţurile vi se sfarmă.
Dar demn de numele roman
Să fie orice cetăţean
Şi ziua care va veni
Ruşinea Romei va goni !

RAIMONDO

Mă leg şi eu să pun cuvînt,
Căci munca-i mare, scopul sfînt.
Zi mîndră, bine vei veni !
Ruşinea vei goni !

BARONCELLI, CECCO, POPOR

Noi toţi credinţă îţi jurăm
Şi Roma vrem s-o liberăm !
Zi mîndră, bine vei veni,
Tu ce ruşinea vei goni !

(Toţi se despart în linişte şi se risipesc în direcţii deosebite. RIENZI, ADRIANO şi IRENA rămîn.)

SCENA a II-a

RIENZI, ADRIANO, IRENA

RIENZI

(cuprinde cu putere pe IRENA în braţe)

O, ce-a căzut pe capul tău ?
Sărmană, ţi-au făcut vreun rău ?

IRENA

N-au izbutit : ăst cavaler
M-a smuls la timp din gheara lor !

(RIENZI observă pe ADRIANO care, mut şi preocupat, a stat deoparte.)

RIENZI

Adriano, tu ! Cum, un Colonna
Să apere pe o fecioară ?

ADRIANO

Dau viaţa pentru ea, dau totul !
Rienzi, cum ? Nu mă cunoşti ?
Nu m-ai numit tîlhar odată ?

RIENZI

Tu stai, Adriano, n-alergi
La porţi să lupţi pentru Colonna ?

ADRIANO

Vai mie, care știu ce spui
Și recunosc ce-n tine-ascunzi,
Și simt ce poți să fii-n curînd,
Dar totuși nu-ți pot fi dușman !
Ce ai de gînd ?
Te văd puternic — spune-mi dar
Ce urmărești așa avan ?

RIENZI

Ei, da ! Vreau Roma s-o trezesc.
Iar mare, liberă s-o fac, —
Pe cei ce-n pulbere îi vezi
Să-i fac iar cetățeni întregi !

ADRIANO

Cumplitule ! — Prin moartea cui ?
Rienzi, n-avem nimic în clin !
Sunt primul care, credincios,
Păstrez și apăr legea noastră,
Dar ținta visurilor tale
Prin sînge doar poți s-o atingi,
Prin ura unui laș popor,
Prin sîngele acelor ce mi-s dragi !

RIENZI

(aprig)

Prin sîngele ! Taci ! O nu-mi mai aminti !
Văd sîngele — nerăzbunat și-acum !
Pe mîndrul prunc, pe dulcele meu frate,
Cînd împletea cununi pentru Irena,
Pe țărmul Tibrului, au cine-a fost,
Cine călăul care l-a ucis
Ca un neghiob ? Pe cine l-am strigat
În fața judecății în zadar ?

ADRIANO

Rușine ! A fost un Colonna !

RIENZI

Ha ! Un Colonna ! Cu ce-a greșit copilul
De-a supărat pe-acel superb Colonna ?
Cum ? Da, Adriano di Colonna,
Această mînă am muiat-o-adînc
În sîngele cel scump și am jurat
Ca să-l răzbun ! — Amar
Va ispăși cel care l-a vărsat !

ADRIANO

Rienzi, ești înfricoșat !
Ce pot să fac să spăl rușinea ?

RIENZI

(se reculege deodată)

Adriano, fii om ! Fiu al Romei !

ADRIANO

(însuflețit)

Al Romei ? Fiu al Romei sunt !
Al Romei vreau să fiu
Al Romei mîndru fiu !
De fapte mari mi-e dor,
Păcate vechi mă dor !
Închin viața-mi toată
Spre scopul sfînt și drept !
În Roma liberată
Norocul mi-l aștept !

IRENA

El simte dorul viu
Să fie-al Romei fiu !
De-atîta drag senin
Dispare orice chin !
Cu inima curată
Spre tine azi mă-ndrept !
În Roma liberată
Norocul mi-l aștept !

Mai simte dorul viu
Să fie al Romei fiu !
De fapte mari i-e dor,
Păcate vechi îl dor !
Cu inima curată
Luptăm pentru popor !
În Roma liberată
Vei fi triumfător !

Nu-i timp de stat, mă duc la postul meu,
Adriano, tu păzește-mi surioara ;
Tu ai scăpat-o de ocara grea —
Deci apăr-o și-acum ! — Vreau să-ți arăt
Cum te socot de mare, bun și nobil !
Curînd mă-ntorc, e ceasul izbăvirii !

(Iese prin fund. ADRIANO și IRENA rămîn.)

SCENA a III-a

ADRIANO, IRENA

ADRIANO

S-a dus și-n pază-mi te-a lăsat,
Te-ncrezi, frumoaso,-n paza mea ?

IRENA

Eroul cinstei, vieței mele !
Mă-ncred orbește-n paza ta !

ADRIANO

Știi bine tu că-s un Colonna
Și nu m-alungi, cînd neamul meu
E urgisit de toți ai voștri ?

O, neamul nu-ți mai pomeni !
De salvatorul meu mi-e groază,
Gîndind la toți acei trufași,
Cari n-o să-ți ierte niciodată
Că m-ai scăpat din gheara lor !

ADRIANO

Ah, nu-mi mai aminti năpasta
Ce-amenință pe toți !
Rienzi — ce bărbat ! Dar, ah !
Îl văd pieirii închinat !
Chiar plebea însăși o să-l vîndă
Și nobilii-l vor urgisi —
Iar tu, Irenă ? Ce-o s-ajungi ?
Dar, ah ! Cu tine-mpart ursita
Și orice legături le rump ;
Viața mea cu drag ți-o-nchin !

IRENA

Nu-s fericită eu ?

ADRIANO

O, Doamne !
De fericirea ta mă tem !
Dar, moarte sau blestem —
Al tău sunt pe vecie !
Privirea-ți dulce-aline
Un trai de-amar și chin !
Să-l las, să mor cu tine
E un noroc divin !
De s-ar surpa chiar cerul,
Pămîntul de-ar pieri,
Prin tine ar renaște :
Tu patrie mi-ai fi !

IRENA

Da, dragostea s-aline
Un trai de-amar și chin !
Să-l las, să mor cu tine
Ce fericit destin !
De s-ar surpa chiar cerul
Și totul de-ar pieri —
Iubirea le-ar renaște :
O nouă lume ne-ar zidi !

(Rămîn în îmbrățișare mută. Zorile s-arată. Se aude de departe sunetul prelung al unei trîmbiți. După o pauză, același sunet mai aproape.)

IRENA

(trezindu-se din îmbrățișare)

Ce glas aud ?

ADRIANO

Ce fioros !

(Trîmbița răsună mai aproape.)

Ce vrea să însemneze ?
Colonna, ceasul vostru bate !

SCENA a IV-a

(Un HEROLD intră în scenă, un trîmbițaș alături de el sună prelung. ADRIANO și IRENA stau deoparte. Din toate casele năvălesc locuitorii, așa că tot spațiul pînă la biserica Lateranului se umple de o mare mulțime de popor, ce se mișcă într-o veselie zgomotoasă.)

CORUL POPORULUI

(cu entuziasm sălbatec)

Salut ! Salut ! Înaltă zi !
Mîndria Romei se trezi !

(Din Lateran, ale cărui ferestre strălucesc acum în lumina zorilor, se aude glasul orgei ; la sunetul ei încetează, ca prin farmec, tumultul gloatei ; toată piața pîn' la Lateran e acoperită de cei îngenuncheați.)

COR DUBLU ÎN LATERAN

Voi toți ce-ați suferit amar
Treziți-vă din noaptea grea,
Că s-a aprins pe ceruri iar
A Romii-nnegurată stea !
În vremi ce încă azi nu sînt
Departe-azi razele-i străbat —
Robia intră în mormînt
Și libertatea a-nviat !

(Mulțimea rămîne în genunchi, nemișcată. În timpul celor din urmă tacturi ale corului bisericesc unde orga reîncepe, porțile se deschid mari. Se vede interiorul bisericei cu preoții și călugării din toate ordinele ; pe treapta cea mare înaintează RIENZI, cu RAIMONDO în dreapta sa ; BARONCELLI și CECCO DEL VECCHIO urmează. RIENZI e în armură completă ; numai capul îi e descoperit. La apariția lui se ridică pe loc tot poporul și-l salută cu entuziasm.)

CORUL POPORULUI

Rienzi ! Ha, Rienzi ! Sus !
El libertatea ne-a adus !

RIENZI

(înaintează maiestuos pe treapta cea mare)

Renaște, Romă, iar din scrum !
Romani ! Fiți liberi toți de-acum !

POPORUL

(sălbatec)

Fii, Romă, liberă de-acum !

RIENZI

De-acuma lege pentru toți
A Romei libertate fie ;
Și cel ce legea ar călca,
Să fie aspru pedepsit !
Închise fie ca acum
Sumețului a Romei porți.
Dar fie bun venit acel
Ce ascultare va jura.
Loviți cu ură pe vrăjmași
Și risipiți pe cei trufași,
Ca liniștitul pelerin
S-apuce iar al Romei drum !
Jurați credința legii, dar,
Jurați ca liberi cetățeni !

CORUL

Liberator, erou măreț !
Rienzi, toți jurăm acum !
Jurăm să facem Roma iar
Măreața Romă cum era
Și pîn' la cel din urmă strop
Noi sîngele ni-l vom vărsa !
Jurăm că-n Roma vom stîrpi
Sămînța celor păcătoși
Și-un nou popor va răsări,
Egal cu marii lui strămoși !

(CECCO DEL VECCHIO pășește în popor.)

CECCO

Romani, vorbiți ! Au cine e
Cel care liberi vă făcu ?
Și cine ne-a-nvățat pe fiecare
Ce este Roma și ce-a fost ?
Din noi făcu el un popor —
De-aceea să strigăm la fel :
Ai lui să fim, și rege el !

CORUL

(cu entuziasm sălbatec)

Rienzi ! Slavă regelui roman !

ADRIANO

(aparte)

Amar de el ! Cum ? Îndrăznește ?

(Mare agitație, care se potolește îndată ce începe RIENZI.)

RIENZI

Nu, prieteni ! N-am dorit aceasta !
Rămînă statul neatins !
Și un senat să deie legi !
Dar de mă vrei apărător
Al dreptului, iubit popor,
De la strămoși ia pildă
Și mă alege de tribun !

BARONCELLI, CECCO, COR

Rienzi ! Slavă, brav tribun !
Romanii liberi te-au ales !

COR OBȘTESC

Jurăm să facem Roma, iar
Măreața Roma, cum era !
Și pîn' la cel din urmă strop
Noi sîngele ni-l vom vărsa.
Jurăm că-n Roma vom stîrpi
Sămînța celor păcătoși,
Și-un nou popor va odrăsli
Egal cu marii lui strămoși !

ACTUL II

Cortina se ridică. Scena e goală. O sală mare în Capitol. În planul din fund un portal larg deschis la care duce din afară o treaptă mare și prin care se zărește o priveliște întinsă, peste punctele mai înalte ale Romei. Cînd cortina s-a ridicat se aude cîntecul SOLILOR DE PACE ca apropiindu-se pe stradă. Către sfîrșitul cîntecului intră pe portal alaiul SOLILOR DE PACE. SOLII DE PACE sunt tineri din cele mai bune familii romane; sunt îmbrăcați pe jumătate ca în antichitate în haine albe de mătasă, poartă cununi pe cap și toiege de argint în mînă.

SCENA I

CORUL SOLILOR DE PACE

Romani, răsună iară
A păcii veste-acum !
Spre Roma, sfînta țară,
Deschis îi orice drum.
În peșteri se distramă
Al negurilor tort
Și nava fără teamă
Pătrunde-acum în port.

E ziua libertății,
A păcii și-a dreptății.
Chiote dealul !
Hohote valea !
Chiote valea !
Hohote dealul !

(RIENZI apare ca tribun, în haine fantastice și bogate. După el CECCO și BARONCELLI, ca pretori și senatori.)

RIENZI

Tu, sol al păcii, spune dar
Ți-ai împlinit chemarea ta ?
Prin țara Romei ai umblat ?
Și ne aduci tu pace și noroc ?

UN SOL

Orașe, sate străbătui
Ș-am mers de-a lungul țărmului,
Al Romii-ntreg frumos ținut
Cu pas ușor l-am străbătut,
Și pace peste tot aflai
Și numai cîntec în alai.
Păstoru-și paște turma lui,
Bogată-i roada cîmpului.
Cad meterezele morman
Și-i liber azi orice roman.
Pe-al Romii-ntreg frumos ținut
E numai cîntec și alai,
Cad meterezele morman
Și-i liber azi orice roman !

CORUL SOLILOR DE PACE

Pe-al Romii-ntreg frumos ținut
Cu pas ușor am străbătut
Și pace peste tot aflai
Și cîntec vesel în alai,

Bogată-i roada cîmpului
Păstoru-şi paşte turma lui,
Cad meterezele morman
Şi-i liber azi orice roman !

RIENZI

(vesel, căzînd în genunchi)

O Doamne, tu fii preamărit !
Minuni prin tine-am săvîrşit !

SENATORII, BARONCELLI, CECCO

Fii slăvit !
Căci ţie tot e datorit !
Brav fiu al Romei, fii slăvit !

RIENZI

Voi, soli ai păcii, mergeţi dar
Pe-a Romii uliţi şi vestiţi
Întregului popor roman.

SOLII PĂCII

Romani, răsună iară
A păcii veste-acum !
Spre-a Romei mîndră ţară
Deschis e orice drum.
În peşteri se distramă
Al negurilor tort
Şi nava fără teamă
Pătrunde-acum în port,
E ziua libertăţii
A păcii şi-a dreptăţii.

(În depărtare)

Chiote dealul !
Hohote valea !
Chiote valea !
Hohote dealul !

(SOLII PĂCII părăsesc scena trecînd prin portal şi cîntînd imnul. Cîntecul se pierde la sfîrşit pe uliţi. RIENZI e adîncit într-o rugăciune mută. — COLONNA, ORSINI şi NOBILII, toţi în vesminte de pace, intră şi salută pe RIENZI cu o supunere semeaţă.)

COLONNA

Rienzi, pace între noi !

RIENZI

Veniţi ! — Ce mai lipseşte Romei oare
Cînd mîndrii şi cumpliţii ei duşmani
S-au reîntors şi i-au jurat credinţă ?

COLONNA

Rienzi, eşti de admirat !
Nu bănuiam în tine-aşa mărimi,
Dar orice-ar fi, le recunosc acuma !

RIENZI

Mărimea păcii şi-a dreptăţii doar
Iar nu *a mea* o recunoaşteţi !
Să nu uitaţi în veci că am luptat
Spre ţinta asta, că aceste porţi
Vi s-au deschis, fiindcă aţi jurat
Să vă supuneţi legilor,
Ca cel din urmă plebeian.
Văzurăţi în ruină murii voştri
Cari prefăcuse Roma-n cuib de jafuri.
Vai vouă, dacă ură mai păstraţi
Şi nu vă bate inima la fel
Cu noi ! Vai vouă, de veţi fi sperjuri
Că eu al legii sunt apărător,
Eu, ca tribun. — Voi, domni şi nobili, dar
V-aştept în aste săli la sărbătoare !

(Salută pe NOBILI cu o înclinare prietenească şi se depărtează cu CECCO, BARONCELLI şi senatorii.)

SCENA a II-a

ORSINI, COLONNA, NOBILI, apoi ADRIANO

ORSINI

Colonna, auziși cum ne-a sfruntat ?
Răbda-vom noi asemeni mișelii ?

COLONNA

Hah ! Cum scrîșnesc ! El, micul plebeian,
Pe care-n rîs la masa-mi îl răbdam !

ORSINI

Ce-i de făcut ? Suntem învinși
Și plebea ce-o striveam noi sub călcîi
Acuma își înalță capul sus !
În arme este gloata, tot plebeianul
E numai suflet !

COLONNA

Plebea —, pah !
Rienzi-i cel ce-i face îndrăzneți !
Ia-l pe Rienzi și va fi ce-a fost.

(NOBILII fac un cerc mai îngust în jurul lui ORSINI și COLONNA. ADRIANO se strecoară nevăzut, observă grupul și se amestecă pe furiș între dînșii.)

ORSINI

(tainic)

Atunci el singur din toți
Va trebui înlăturat !

COLONNA

(tainic)

Rienzi — este zeul lor :
El a vrăjit pe-acest popor.

ORSINI

Dar pentr-un pas așa-ndrăzneț
Suntem prea slabi, neputincioși.

COLONNA

Ce ne rămîne ? L-omorîm
În mijlocul acestor proști
Și s-a sfîrșit mărirea lui !

ORSINI

A, drept grăiești ! Acest pumnal
Ce bine îl voi mînui !
În aste săli e azi serbare,
Veniți cu toți, că nu dau greș !

COLONNA

Lănci patru sute ce-am lăsat
Afară din oraș, le-aduc,
Pătrund degrabă-n Capitol
Și-a noastră este Roma iar !

ORSINI, NOBILII

(sălbatec)

Așa !

ADRIANO

(înaintează și se oprește în fața lui ORSINI și COLONNA)

Ha ! Asasini ! Vorbiți !
Ce-aveți de gînd ? Ce-ați hotărît ?

ORSINI

(speriat)

Colonna, spune ! E trădare.

COLONNA

(măsoară pe ADRIANO cu asprime)

Cine eşti tu ? Eşti fiul meu ?
Ha, sau un trădător nemernic !

ADRIANO

Sunt fiul tatălui cinstit
Cu bătrîneţele curate,
Străin de orice faptă rea,
Urînd pe-Orsini şi-a lui ceată.

ORSINI

Copil obraznic, trădător !

COLONNA

Tribunul oare te-a-nvăţat ?
Vai ţie, de-i adevărat
Aceea ce nu vreau să cred.

ADRIANO

Eşti orb şi-acuma încă, tată ?

COLONNA

Ha ! Taci ! Te-a fermecat tribunul
Şi eşti în stare ca să dai trădării
Pe însuşi tatăl tău ! — Blestem !
Aceasta-i ultima lui zi !

ADRIANO

O zei ! Auzul m-a-nşelat ?
Voi plănuiţi aşa ceva ?
Băgaţi de seamă, nu mînjiţi
Al vostru nume, îndestul
Pătat de crime, făr'delegi !

ORSINI

Necredinciosul ! Cum, Colonna ?
Nu pedepseşti pe pruncul tău ?

COLONNA

(aspru, către ADRIANO)

Deci, află : azi de mîna noastră
Tribunul moare-n aste săli.
Tu, proclete, ştii, mergi acuma,
Trădează dar pe-al tău părinte !

ADRIANO

O, groază ! Ah, cumplit destin !
Ascultă al onoarei glas
Şi-a fiului tău rugăminţi !
Atîta numai mi-a rămas
În prada negrei suferinţi.
Ascultă, tată, şi rămîi,
Vezi groaza care m-a cuprins.
Te-ndură, ah ! de fiul tău.

ORSINI şi NOBILII

Jurăm să facem acest pas
Şi azi pedeapsa să şi-o ia !
Scăldat în sînge, fără glas,
În astă sală va zăcea !
Hai, nu-l mai asculta şi vin',
Aci nu sîntem singuri, — vin' !

COLONNA

Jur şi de moarte nu mă tem,
Spăla-vom orice umilinţi !
Dar teme-te de-al meu blestem
Tu, ucigaşul de părinţi !
Zadarnic, proclet ! Sînt decis !
Tu nu mi-eşti fiu, ci trădător !

(COLONNA respinge pe ADRIANO de la sine. Toţi se depărtează cu gesturi ameninţătoare.)

ADRIANO

(se ridică palid ca moartea. După o pauză)

Da, voi trăda spre a trăi
Rienzi, fratele Irenei !

(Vrea să plece, dar deodată face un pas înapoi, înfiorat)

O Doamne ! Ah, ce vreau să fac ?
Pe tatăl ?... Capul său cărunt
Pe eşafod ? Nu, niciodat' !

(Cu deznădejde)

O, ceruri, simt că-mi ies din minţi !

(Iese.)

SCENA a III-a (finală)

(Alaiul cetăţenilor romani înaintează prin portalul cel mare. În frunte SENATORII, după ei NOBILII şi POPORUL. Toţi sunt împodobiţi pentru sărbătoare.)

CORUL

Slăviţi-l pîn' la unul !
Colibă şi palat
Slăvească-l pe tribunul,
Ce libertăţi ne-a dat.

(RIENZI intră ; cu el IRENA, BARONCELLI şi CECCO DEL VECCHIO. Toţi salută.)

RIENZI

Romanilor, fiţi salutaţi !
Ah, ce priveliştе mă-mbie !
Vă văd pe toţi gătiţi şi veseli !
Trăiască pacea ! Roma înflorească !

CORUL

Trăiască pacea ! Roma înflorească !

BARONCELLI

(cu toiagul de pretor)

Vin solii ţărilor, sosiţi
De-aproape şi din depărtări !

(Se-ntoarce spre portal unde primeşte pe trimişi : trimişii Milanului, oraşelor lombarde, Neapolului, Ungariei, Boemiei şi Bavariei înaintează pe rînd. Fiecare, cu strălucită suită de herolzi, sunt prezentaţi de BARONCELLI lui RIENZI şi predau acestuia hîrtiile lor.)

RIENZI

Fiţi salutaţi în Roma toţi !
Durezе-n veci ăst legămînt !

(Cu însufleţire)

Da, Domnul ce-a făcut minuni
Prin mine cere alte azi.
Nu libertatea Romei, ci
Şi a Italiei o vrea !
Trăiască alianţa !

CORUL GENERAL

(cu entuziasm)

Trăiască alianţa !

RIENZI

(cu însufleţire crescîndă)

Şi Domnul mai mă-ndeamnă iar :
În numele astei cetăţi
Şi cu puterea ce mi-a dat,
Invit pe principii germani
Ce au s-aleagă împărat,

Să ţie seamă şi de noi,
Că-i şi al Romei rege doar.
Se cade dar să fie şi
Al Romei libere ales !

(Senzaţie la culme ; uimire din partea trimişilor Boemiei şi Bavariei.)

ORSINI

(încet către COLONNA)

Nesocotitul ! E nebun ?

COLONNA

(idem)

Hah, singur groapa şi-a săpat !

RIENZI

(către HEROLD)

Herold ! Serbarea s-a deschis !

(Un herold înaintează şi aşază grupurile într-o reprezentare pantomimică. ADRIANO îşi face drum pînă la RIENZI.)

ADRIANO

(neobservat, în taină, lui RIENZI)

Rienzi, vezi să te păzeşti !

RIENZI

(tainic către ADRIANO)

Ce vrei să spui ?

ADRIANO

Nimic ! Ia seama !

RIENZI

M-ameninţă, crezi, vreo trădare ?

ADRIANO

Mi-e teamă numai !

RIENZI

N-ai habar !
Am pieptu-n zale îmbrăcat !

(Trimite pe BARONCELLI cu o misiune tainică.)

BALET

(Introducere. Joc de arme. Luptă de gladiatori. *Evoluţii războinice săvîrşite de bărbaţi în costume antice. Trompete sună. Un şir de cavalerie, în port medieval, reprezentînd romani din vremea lui RIENZI, apare. Romanii în costume antice, cari tocmai îşi depuseseră armele, sunt îndemnaţi de BRUTUS să se apere de noii tirani. Sunt provocaţi de cavaleri, prind armele-n mîni şi încep lupta. Vechii romani închipuiesc cu scuturile lor un testudo, pe care se urcă eroii lor cei mai de seamă cu BRUTUS în frunte şi de-acolo resping biruitori pe cavaleri. Izbînda se decide : cavalerii sunt învinşi.* Intrarea fecioarelor. *Zeiţa păcii apare, urmată de fecioare, dintre care unele sunt îmbrăcate ca-n antichitate, altele medieval. Zeiţa păcii împacă pe romanii antici cu cei noi. La îndemnul ei, fecioarele în haine medievale împodobesc cu cununi de pace pe romanii antici, celelate pe romanii noi şi se-ntovărăşesc cu ei astfel încît în danţul ce urmează fiecare pereche e alcătuită dintr-un bărbat în costum antic şi o fecioară în costum medieval şi viceversa.* Danţ solemn, *înfăţişînd unirea Romei vechi cu Roma nouă, zeiţa păcii se preschimbă în zîna tutelară a Romei. Noile flamuri romane, albastru şi alb cu stele de argint, se desfăşoară, sunt sfinţite de zînă şi salutate cu entuziasm de privitori.)*

(ORSINI, în timpul danţului, a pătruns tot mai aproape lîngă RIENZI, dimpreună cu cîţiva nobili şi-i dă acum o lovitură de pumnal în piept. ADRIANO, care

l-a urmărit mereu, intervine, fără să poată opri lovitura. Sala e pe loc ocupată de trabanții lui RIENZI și nobilii sunt prinși într-o clipă.)

CORUL POPORULUI

Rienzi ! Toți pentru tribun !

RIENZI

(către nobili)

Voi stați uimiți ? Voi nu-nțelegeți
Cum fapta nu v-a reușit ?

(Își desface haina la piept și arată cămașa de zale)

Priviți cum știu să mă păzesc
De dragul vostru, ucigași !
Ai Romei însă, nu ai mei !
Ai libertății ucigași !
A trebuit să tulburați
Serbarea Romei-n acest fel !
Pe cel ce a creat din nou
Cetatea Romii să-l loviți !
Romani, serbarea s-a-ncheiat
Și judecata-ncepe !

(Mișcat și tăcut se-ndepărtează poporul ; numai RIENZI, SENATORII, CECCO, BARONCELLI cu lictorii și toți nobilii, păziți de trabanți, rămîn.)

RIENZI

Voi toți văzurăți, făr'delegea
În fața voastră s-a-ntîmplat !

BARONCELLI

Mai mult ! Lăncerii lui Colonna
Au spart o poartă și erau
Chiar să cuprindă Capitolul
De nu luai măsuri la timp.

RIENZI

(către nobili)

Tăgăduiți cumva ?

COLONNA

Crezi poate ?
Decapitează-ne de vrei !
Nici ceasul tău departe nu-i !

RIENZI

(zguduit, întorcîndu-se)

O, glas al negrei presimțiri !

(Se reculege repede.)

Ce spune legea, s-auzim !

CECCO

În lege spune :

SENATORI și CECCO

Moarte lor !

RIENZI

Atunci de moarte-i pregătiți !

(NOBILII sunt conduși de trabanți și lictori în sala din fund, înaintea căreia se lasă o perdea roșie. Se aude boncănitul surd al clopotului din Capitol.)

RIENZI

(singur)

Sărmane frate ! Vezi, nu eu,
Ci Roma te răzbună, chiar !

(ADRIANO și IRENA aleargă într-un suflet.)

ADRIANO

E singur ! Doamne, fii slăvit !
Rienzi, scapă pe-al meu tată !

IRENA

O, spune, care-i soarta lui ?

RIENZI

E moartea ! al trădării preț.

ADRIANO

Ha ! Niciodat' ! Tribune, nu !
Eu te-am vestit trădînd pe tata !
Pot fi eu ucigașul său ?

RIENZI

Gîndește-te că ești roman,
Nu fiul unui trădător !

ADRIANO

De dragul unui vis deșert
Calci ale firei sfinte legi !
Blestem ! Blestem asupra ta !

RIENZI

Nebune ! Ale firei legi
Spun ca să cruți pe un sperjur ?
Destul ! Colonna va muri !

ADRIANO

Ha, crunt tribun, cutează dar,

(semnificativ)

Da, varsă sîngele scump mie
De vrei în sînge să sfîrșești !

RIENZI

Copil smintit, ce-mi amintești ?

(Se aude din sala acoperită cîntecul surd al CĂLUGĂRILOR cari pregătesc pe NOBILI pentru moarte.)

CĂLUGĂRII

(în dosul scenei)

Misereat dominum
Vestrorum peccatorum ! [1]

ADRIANO

O Doamne, ce cîntări lugubre
La moarte parcă ispitesc !

IRENA

O, frate dragă ! Fii cu-ndurare
Și mîntuie-l pe tatăl său !

(Dinspre portalul cel mare se aude poporul.)

CORUL POPORULUI

Moar-ai trădării fii !

RIENZI

Ați auzit ? Ei moarte cer !
Iertarea-mi, ah, ar fi o crimă !

CORUL POPORULUI

(afară)

Moară sperjurii !

ADRIANO și IRENA

(în genunchi)

Vezi, la picioare îți cădem !
Ah, iartă, iartă, pe al meu { tată !
său

[1] Domnul să se îndure de păcatele voastre !

RIENZI

Destul ! Rienzi s-a hotărît !

(La un semn al lui, perdeaua se ridică. Se văd NOBILII rugîndu-se în spaima morții ; în fața fiecăruia stă cîte-un călugăr. Ei sunt aduși pe o parte a scenei în față, pe cînd cealaltă parte, precum și restul scenei aproape tot e ocupat de popor care a dat în lături străjile de lîngă portal și năvălește plin de mînie sălbatecă.)

CORUL POPORULUI

Moară nobilii !
Moară sperjurii !
Moară trădătorii !
Trădătorii moară !

RIENZI

(către popor)

Tăcere ! Nobilii au vrut
Să mă omoare, cum vedeți !

POPORUL

Să moară ei !

RIENZI

Romanilor !
Prin voi ei fie grațiați !

CECCO

Ce-ai zis, tribune ?

POPORUL

Nu, Rienzi !
Să moară trădătorii !
Să moară ! Să moară !

RIENZI

Să implor
Eu însumi pentru ei iertare ?
Atunci, prea bine, vă implor,
Iertați-i, dacă mă iubiți !

BARONCELLI

Ce spune ? Nu-l ascultați !

RIENZI

Romani !
Eu liberi v-am făcut ! — Voi, pacea
Păstrați-o ! Sînge nu vărsați !
Fiți buni, vă rog, eu, ca tribun !

POPORUL

Tu, brav apărător al nostru,
Erai să cazi ucis de ei !

RIENZI

Iertați-i și din nou îi puneți
Să jure toți credință ;
În veci n-o vor călca-o iarăși !
Puteți jura aceasta, nobili ?

ORSINI, COLONNA, NOBILII

(scrîșnit)

Jurăm !

CECCO

Vei regreta !

RIENZI

Lăsați să vă pătrundă doar
Al milei simțimînt divin !
Cel ce credință jură iar,
Resimte-al remușcării chin !

Dar de-or călca credința iar,
Atunci voi să nu-i mai cruțați
Atunci să ispășească-amar
Și-n veci să fie blestemați !

ADRIANO și IRENA

Se stinge chinul cel amar
Cum piere norul în senin ;
Da, sufletele lor tresar
De-al milei simțimînt divin !

BARONCELLI, CECCO

Iertare fără rost le dași !
Cuvîntul dat ei nu și-l țin ;
Cel care iartă pe trufași,
Hrănește vipere la sîn !

CORUL POPORULUI

În mîna ta, iubit tribun,
E soarta lor : fă cum socoți,
În tine, brav roman, își pun
Nădejdea lor romanii toți !

RIENZI

Poporul, nobili, v-a iertat !
Fiți liberi, mîndrii Romei fii !

ADRIANO și IRENA

Rienzi, fii slăvit
Și sfînt e-al tău cămin !
De laur aurit
Cununi ți se cuvin !
Cît Roma va mai sta,
Va re-nflori din nou
Și pomenirea ta,
Al sfintei păci erou !

BARONCELLI și CECCO

Comploturi va urzi
Iar, ceata de bandiți !
Credința n-or păzi
Acești nelegiuiți !

COLONNA, ORSINI, NOBILII

Cumplit ne umili
Cu grațierea sa !
Dar va veni o zi,
Ce ne va răzbuna !

CORUL POPORULUI

Rienzi, fii mărit,
Sfînt fie-al tău cămin !
De laur aurit
Cununi ți se cuvin !
Cît Roma va mai sta,
Va re-nflori din nou
Și pomenirea ta,
Al păcii tu, erou !

ACTUL III

Scena reprezintă marea piață a Forului vechi, cu ruini de coloane, statui și capitele dărîmate. — 'Naînte de a se ridica cortina, se aude ca din depărtare și în răstimpuri neregulate marele clopot al Capitolului bătînd în dungă. Gloate furioase umplu scena.

SCENA I

CORUL

Ați prins de veste, mici și mari ?
Trăgeți zăvoarele curînd !
De-azi-noapte nobilii-s fugari
Și sînge vom vedea curgînd.
Rienzi ! Rienzi ! Dați de tribun !

BARONCELLI și CECCO
(intră).

BARONCELLI

Romani, ne-au amăgit mișeii !
Vrăjmașii păcii sunt fugari !

CORUL

Unde-i Rienzi ?

BARONCELLI

Nebun ce-a fost !
Trădarea ni-i dăduse-n mîni —
C-o lovitură îi zdrobeam ;
El i-a iertat făr' de temei !
Nebun cine se-ncrede-n ei !

CORUL

Rienzi ! Rienzi ! Dați de tribun !

CECCO

Ha ! Nebunie ce-a făcut !
Toți nobilii sunt înarmați
Și spre cetate vin acum.
Hah, ce greșit-a fost iertarea !
Cu sînge azi o ispășim !

CORUL

Vină Rienzi ! Să-l strigăm !
Rienzi ! Rienzi ! Rienzi !

RIENZI
(înaintează)

Voi m-ați strigat ?! Aci sunt eu
Ca voi, de furie aprins !
Amar de-aceia, cari, iertați o dată,
Nu și-au păstrat cuvîntul și credința !
Hah ! Întreit blestem lovească-i !

BARONCELLI, CECCO, CORUL

Tribune, ai păcătuit :
În contra legii i-ai iertat !

RIENZI

Da, vă-nțeleg și nu cîrtesc.
De-acum mi-e inima de-oțel
Și legea facă-și drumul ei !

Deci pîn' la cel din urmă strop
Să curgă sîngele domnesc !
Vai celor ce spre Roma vin !

CECCO

Ce vrei să faci ?

CORUL

Ce ai de gînd ?

RIENZI

Vreau să zdrobesc pe trădători,
Salvînd a Romei libertate !

BARONCELLI

Era-n puterea ta, și-atunci
Al nostru sînge nu-l jertfeai !

CORUL

Cu-al nostru sînge-i pedepsești !

RIENZI

Suntem și mai în drept acum
Pedeapsă cruntă să le dăm !
Acuma dacă-i nimicim,
Oricine ne va aproba !

BARONCELLI, CECCO, POPORUL

Ha ! Groaznic să-i izbească dar
Mînia noastră pe mișei !
Rienzi, ce ai tu de gînd ?
Suntem toți gata-a te urma !

RIENZI

Romani, sus ! Prindeți arma-n mînă
La luptă mearg-orice bărbat !

Un zeu la luptă azi vă mînă,
El Roma nouă a creat !
Luptați voioși cu braț războinic,
'Nălțați sus steagul la vedere !
Răsune strigătul războinic :
Santo Spirito Cavaliere !

RIENZI, BARONCELLI, CECCO, CORUL

Romani, sus ! Prindeți arma-n mînă,
La luptă-alerge orice bărbat !
Un zeu la luptă azi vă mînă :
E cel ce Roma a creat !
'Nălțați sus flamurile voastre,
Ca liberi cetățeni luptați,
Pîn' ce dușmanii Romei noastre
Vor fi cu totul sfărîmați !

(Toți se risipesc agitați, cu strigătul : „La arme !“ Se aud tobele de război.)

SCENA a II-a

ADRIANO

(intră)

O Doamne ! Așadar e hotărît !
Poporul cere arme. Nu-i un vis !
Deschide-te supt mine, tu, pămînt !
Ce soartă se aseamănă cu-a mea ?
Putere oarbă, cum mă urmărești ?
Rienzi, piază rea, ce crunt destin
Lași tu să cad-asupra mea !
Vai încotro să-ndrept eu pașii
Și spada mea de cavaler ?
S-o-ndrept spre al Irenei frate
Sau spre al tatălui meu sîn ?

(Cade sfîrșit la piciorul unei coloane dărîmate)

În floare viața mea pălește,
În mine cavaleru-i mort,
Nimic nu mă însuflețește
Și greu blestem pe umeri port.
Cu negru giulgiu s-a învelit
Din anii tineri steaua mea :
Și raza unui sfînt amor
O clipă doar m-a-nveselit.

(Se aud semnalele clopotului de primejdie.)

Unde-s eu ? — Vai, unde să merg ?
Alarma ! — Ah, e prea tîrziu !
Ce pot eu face ? — Una doar !
Afar' la tatăl meu s-alerg ;
De fiul său el poate-o să se-ndure,
Genunchii îi voi îmbrățișa
Plîngînd și astfel voi să mor !
Tribunul, iar, se va-ndura ;
Și-n pace ura am s-o schimb !

(Căzînd în genunchi)

Coboară, Doamne, te implor,
Iubirea iar în sînul lor !
Tu, Doamne, fii-mi în ajutor,
În slujba de-mpăciuitor !

(Iese alergînd.)

SCENA a III-a

(Semnale de război s-aud tot mai aproape. Toți cetățenii purtători de arme se apropie în marș. Preoți și călugări, femei și fecioare, bătrîni și copii însoțesc alaiul.)
(SENATORII, CECCO și BARONCELLI înzăuați, ca și RIENZI, peste tot acoperit de zale și călare. IRENA, însoțindu-l pe jos, încheie marșul.)

RIENZI

Sosit-a ceasul mult dorit,
Zdrobi-vom jugul secular !
Romanii liberi vor vedea
Căderea jugului barbar !
Cîntați deci marșul de război,
Să tremure dușmanii toți !
Santo Spirito Cavaliere !

(Imn de război)

COR DE BĂRBAȚI

Romani, sus ! pentru vetre și altare !
Spre a Romei noastre sfîntă liberare !
În veci pe trădători nu-i vom ierta !
Nici Dumnezeu din cer nu-i va scăpa !
Trompete sune, bată tobe-avan ;
Luptați spre slava neamului roman !
Salte-armăsarii, zinghenească spezi,
Tu soare, azi biruitori ne vezi !
Sus flamurile ! Joace-n adiere :
Santo Spirito Cavaliere !

(Marșul se pune-n mișcare. Cînd RIENZI întoarce calul, ADRIANO se aruncă în drumul său.)

ADRIANO

'Napoi, tribune, înapoi !
Ascultă ! Nu porni război !

RIENZI

Sărmane, te deplîng amar !
Să-ți blestemi neamul ești silit !

ADRIANO

Ascultă-mă, și dacă vrei
Solia păcii eu le-o duc !
Cercai, chiar fără știrea ta,
Să fac ce inima-mi spunea !

Dar porți închise am găsit !
De-aceea vin să te implor :
Trimete-mă la tatăl meu
Ca să-i vorbesc și mă va asculta !

RIENZI

Sărmane tînăr, n-ai fost tu
Cel ce m-a-nduplecat ca azi
Să curgă sînge scump roman ?
Ah, taci ! Nu vreau s-aud nimic !

ADRIANO

Tribune, cugetă ce faci !
O, cruță sînge, dacă poți !
Îmi pui viața ca zălog
Că vor păstra credință-n veci !

RIENZI

Romani, nu, nu-l mai ascultați !
Ei luptă cer — la luptă dar !

ADRIANO

Vezi, în genunchi, te rog, te-mplor ;
E încă timp — vei regreta !

RIENZI

Nu mă înduplecî cu nimic,
Chiar cerul de s-ar prăbuși !

ADRIANO

Rienzi, la picioare-ți stau,
Răzbună-te asupra mea !

RIENZI

Destul, copile ! Fugi din drum !
Sunt sorții aruncați de-acum !

ADRIANO

(ridicîndu-se, cu obidă amară)

Da, sorții-s aruncați de-acum !

(Întregul șirag de războinici — RIENZI în frunte, senatorii, PREOȚII și CĂLUGĂRII după dînsul și la urmă oștenii părăsesc scena, în timp ce cîntă strofa a doua a imnului de război.)

COR

Romani, sus, pentru legi și libertate !
Sus pentru Roma, falnica cetate !
Voi, sfinți din cer și-al îngerilor cor,
Veniți-ne la luptă-n ajutor !
Sunați, trompete, tobelor, vuiți !
Izbînda Romei de pe-acum vestiți !
Salte-armăsarii, zingheniți voi, spezi !
Tu, zi de azi, biruitori ne vezi !
Jucați voi, flamuri mîndre la vedere :
Santo Spirito Cavaliere !

(IRENA, ADRIANO și femeile rămîn în scenă. ADRIANO, care a rămas aiurit, cuprinde, după o luptă mută cu sine, pătimaș, pe IRENA.)

ADRIANO

Te las, Irenă. Eu mă duc de-acum.
A tatălui meu spadă s-a-ndura !

IRENA

(reținîndu-l cu putere)

Nenorocit ! Rămîi aci !
Nu ești acum stăpîn pe tine.

ADRIANO

Lasă-mă ! Al morții sunt,
Irenă ! ah, nici brațul tău
Nu mai mă poate opri din drum !

IRENA

Ingrate, nu te prinde mila
De tine, de Irena ta !
În braţe-am să te ţin cu sila.
Aceasta-i datoria mea !

(Ca adus de vînt se aude zgomotul bătăliei departe.)

ADRIANO

Auzi ? Ai mei acolo mor !
Rienzi s-a pornit pe-omor !

(Femeile cad în genunchi.)

CORUL FEMEILOR

Pe fiii Romei, tu Fecioară,
În părăsire să nu-i laşi !
Izbînda fă-le-o mai uşoară,
Trimite moartea în vrăjmaşi !
Marie, ţie ne rugăm
Şi în genunchi te implorăm !

(ADRIANO face o mişcare vrînd să fugă.)

IRENA

Sărmane ! Stai, e prea tîrziu !
Să mergi în gura morţii vrei ?

ADRIANO

O, Doamne ! Da, e prea tîrziu !
Ah, simt că-mi pierd orice simţiri !

IRENA

Vezi, braţul meu te ţine strîns
Şi nu te las, de-aş şti că mor !

ADRIANO

O, ceruri ! Moarte şi amar !
Chin groaznic, îndoit de greu !

(IRENA atrage pe ADRIANO pe genunchii săi.)

IRENA, ADRIANO

Fecioară, milă ai de mine
Şi nu îngădui să pier !
De moarte sau de grea ruşine
Păzeşte-l tu, de sus, din cer !
Marie, ţie ne rugăm !
Şi în genunchi te implorăm !

CORUL FEMEILOR

(în genunchi)

Pe fiii Romei, tu Fecioară,
În părăsire să nu-i laşi !
Izbînda fă-le-o mai uşoară,
Trimete moarte în vrăjmaşi !
Marie, ţie ne rugăm,
Vezi, în genunchi te implorăm !

(Vuietul de luptă s-a potolit. Se aude lămurit muzica imnului de război apropiindu-se.)

IRENA

S-apropie, vin, auziţi !

CORUL FEMEILOR

Acesta-i imnul triumfal !

ADRIANO

Ah, s-a sfîrşit ! O, Doamne mare !

IRENA

Vin în sfîrşit !

CORUL FEMEILOR

Triumf ! Triumf !

IRENA

Rienzi, sus, în fruntea lor !

(Șirul oștenilor cari se-ntorc însoțiți de CĂLUGĂRI și PREOȚI ajung pe scenă în timpul celor următoare.)

CORUL FEMEILOR

Salut, viteji învingători !

FEMEI, PREOȚI, CĂLUGĂRI

Copii ai Romei biruitoare !
Veniți ! Cu flori vă-ntîmpinăm.
Sus inimele ! Răsunătoare
Cîntări de slavă să-nălțăm !

RIENZI

Tu, Roma mea, tu ai învins !
Culcați vrăjmașii-s la pămînt.

(Leșurile lui ORSINI și COLONNA sunt aduse pe scenă.)

Ești veselă tu, Roma mea ?
Colonna și Orsini nu mai sunt !

COR OBȘTESC

(cu veselie amestecată cu groază)

Colonna și Orsini nu mai sunt !

(ADRIANO a recunoscut cadavrul tatălui său și cu un strigăt cade asupra lui. În fund, șiruri singuratice în liniște duc pe răniți și pe morți.)

BARONCELLI

Ah, sînge mult și scump a curs !
Și noi avurăm pierderi mari.
Ce de femei n-or mai vedea
Pe frații și bărbații lor !

ADRIANO

(ridicîndu-se de lîngă cadavru, cu aluzie la RIENZI)

Amar
De-acel ce sînge mie scump vărsă !
O, crunt tribun, te uită ! Vezi !
E fapta ta !

(La un semn al lui RIENZI, cadavrul lui COLONNA e îndepărtat de pe scenă.)

ADRIANO

Blestem asupră-ți ! M-ai respins
Cînd viața mea ți-am îmbiat
Drept chezășie a-mpăcării !
S-a rupt de-acum tot, între noi,
Și ura ne mai leagă doar !
Te-ai răzbunat cumplit — ia sama,
La rîndu-mi — mă voi răzbuna !

(Iese.)

RIENZI

În seamă nu-l luați !
Cel mort a fost dușman
Al Romei mai cumplit
Decît Tarquiniu chiar.
Blestem asupra lor !
Hodină-n groapă să nu-și găsească !
Voi, fiți voioși ! Și clopotele sune !
Trompeți, sunați ! Triumful nostru de-azi
N-ar umili pe Brutus cel viteaz !
Hai în triumf la Capitol !
Să ne încununăm cu lauri !

(Soli de pace cu ramuri de dafini înaintează și duc un car de triumf înaintea lui RIENZI. RIENZI se coboară de pe cal și se urcă în car, după ce solii păcii i-au luat scutul și-l încunună cu lauri. IRENA, care la plecarea lui ADRIANO căzuse în brațele femeilor, e dusă de acestea la RIENZI, care o atrage la sine

în car, unde, rezemîndu-se sfîrșită de umărul fratelui său, rămîne alături de dînsul. Trofeele, constînd din armurile și emblemele nobililor, sunt purtate în triumf în fața lui RIENZI; purtătorii de arme se așază în rînduri, la cari apoi se asociază și RIENZI în carul de triumf.)

COR

Hai în triumf la Capitol !
Răsune bolțile cetății,
Răsune viu de chiu și cînt !
Sosit-a ziua libertății !
Și al robiei jug l-a frînt !
Fugiți, fugiți, năcazuri,
Răsune chiu și cînt !
Romanii liberi sunt !

ACTUL IV

Piață în fața Lateranului, ale cărui porți se văd în dreapta. — Noapte. BARONCELLI cu un grup de cetățeni, toți acoperiți.

SCENA I

BARONCELLI

Aici de cine-ați fost purtați ?

CORUL

Nu-l știm, era-n manta-nvelit.

BARONCELLI

Știți c-ai Germaniei trimiși
Au fost chemați acasă ?

CORUL

Hah !
E mînios cezarul nou ?

(CECCO vine, însoțit de cetățeni.)

CECCO

Aci sînteți ? — Ați fost și voi
Chemați aice ?

BARONCELLI

Cecco, tu ?
Cunoști tu vestea cea mai rea ?

CECCO

Că solii părăsiră Roma ?
Rienzi este vinovat
Că a vorbit de sus cu prinții
Ce-aveau s-aleagă pe-mpărat.

BARONCELLI

Noi tragem vina — papa chiar
Se-mpacă cu cezarul nou !

CORUL

Ce sprijin ne rămîne-atunci ?

BARONCELLI

Mai știți un lucru neplăcut ?
Și cardinalul a plecat.

CORUL

Ce-ai spus ? Și cardinalul chiar ?

BARONCELLI

Știu bine că în fuga lui
Colonna alergă la papa.

CORUL

Mai tare !

BARONCELLI

Și i-a promis că va sluji
Biserica dacă-l ajută.

CECCO

Ce zice papa azi de moartea lui ?

BARONCELLI

Puțin îmi pasă ! Dar ce spuneți
De cei căzuți în luptă ?

CORUL

Cumplite pierderi am avut !

BARONCELLI

Din milă numai credeți voi
Că i-a iertat Rienzi atunci ?
Trădare-a fost din partea lui !

CORUL

Trădare ? Cum ? Ai vreo dovadă ?

BARONCELLI

Spre nobili el vroia să-și facă drum.
Irena pe-Adriano îl iubea.
Iertîndu-l, deci, tribunul socotise
Că pe Colonna îl poate-astfel atrage.

CORUL

De-aceea ne jertfirăm noi ?
Vai lui, de este adevărat !
Baroncelli ! Dă-ne dovada !

(ADRIANO, care a stat învăluit între cetățeni, se descoperă.)

ADRIANO

Eu sunt dovada — drept grăi !

CECCO şi CORUL

Tu cine eşti ?

ADRIANO

(se descoperă)

Colonna-mi zic !

(Cu oţerire, aparte)

Colonna, ah, numesc pe acela
Ce mă blesteamă din mormînt ?!

(Privind aiurit drept înainte)

Te-mpac eu, umbră-nsîngerată,
Nu mă privi aşa de crunt !
Vezi, braţu-mi n-o să-mi amorţească
Pîn'ce nu te voi răzbuna !

(Ca trezit dintr-un vis,
se întoarce spre cetăţeni)

Sînt fiul său — al lui Colonna fiu !

(Înaintează)

Nevrednic de puterea lui
Tribunul e, căci v-a trădat !
Romani, veniţi-vă-n simţiri
Şi socotiţi ce-i de făcut !

BARONCELLI, CECCO, CORUL

Hah, trădătorul ! Ne-a jertfit viaţa
Ca să-şi împace setea de măriri !
El spre pierzare ne-a împins !
Hah, răzbunare !

ADRIANO

Răzbunare !
Eu însumi vreau să vă răzbun !

BARONCELLI, CECCO, CORUL

Ha ! Răzbunare !
Cu moartea lui ne va plăti !

(Se luminează de zori.)

CECCO

Dar noaptea, iată, că se duce...
Pe faţă, spuneţi, ne vom răscula ?

BARONCELLI

Prin pompă cată el acum
Să ne-amăgească jalea grea,
Chiar azi se face-un parastas
Spre slava sîngelui vărsat.

ADRIANO

Atunci chiar azi pedeapsa-şi ia !

BARONCELLI, CECCO, CORUL

Da, da, în faţa lumii-ntregi !

(Cînd conjuraţii se îndreaptă spre ieşire, dau cu ochii de RAIMONDO care, însoţit de preoţi şi călugări, parcurge strada în tăcere, intră în biserică. La vederea lui, toţi se opresc şi se dau în lături.)

BARONCELLI

Priviţi, ce-alai !

CORUL

E cardinalul !

CECCO

Ei ? Cum ? S-a-ntors în Roma iar ?

BARONCELLI

Şi va sluji la parastas ?

CORUL

El ţine cu Rienzi !

CECCO

Staţi !
Tot e-n zadar — biserica
Îl apără.

ADRIANO

Aşa degrab'
S-a stins mînia voastră, laşi ?
Dar fie chiar şi ling-altar,
De braţul meu el va cădea !

(Se ascunde, învăluit în manta, lîngă uşa bisericei.)

CECCO

S-apropie, veniţi aci
Să aşteptăm ce s-o întîmpla !

SCENA II (finale)

(Conjuraţii se aşază la intrarea bisericei, aşa că treapta rotundă este întreagă ocupată de ei. Un alai de sărbătoare în port de pace intră pe scenă şi se aşază în faţă spre Lateran. — RIENZI în port de sărbătoare, ducînd pe IRENA de mînă. — Cînd RIENZI se apropie de treptele bisericei, se opreşte tăcut la vederea CONJURAŢILOR, cari nu atît prin semne, cît prin poziţia ce ocupă par a nu-l lăsa să intre.)

RIENZI

(privind sever pe CONJURAŢI)

Voi nu serbaţi ? Sau credeţi voi
C-această zi nu-i demnă de serbat ?

ADRIANO

(aparte)

O zei ! Irena, ca un înger,
Îi stă de pază — pot eu oare ?

RIENZI

Cum, sau curajul v-a pierit
Văzînd atîţia fraţi căzuţi ?
Dar n-aţi scăpat în schimb de-aceia
Cari, cînd eraţi pe pace încă,
Vă ucideau părinţii, fiii
Şi vă răpeau femeile ?
Ah, ce uşor în alte vremi
Ştia să moară un roman !
Dar voi luptaraţi pentru voi
Şi pentru Roma ca eroi !

(CONJURAŢII stau ca bătuţi, pe figura lor se zugrăveşte ruşinea şi zăpăceala. Nici unul nu cuteză să ridice ochii.)

RIENZI

(observînd impresia ce-o face, continuă cu aprindere)

Voi aţi învins — nu mă siliţi a crede
Că blestemaţi izbînda strălucită !
Aveţi credinţă în mine,
Credeţi în mine, tribunul !
Căci Domnul m-ajută
Da, Domnul nu m-a părăsit !

CONJURAŢII

(vînturînd pălăriile, se dau la o parte smeriţi, făcînd loc lui RIENZI)

Tribunul la mulţi ani !

ADRIANO

(aparte)

Hah, sclavi nemernici !
Eu singur dar ? — lîngă Irena chiar !

(Face o mișcare de îndoială spre pumnal. RIENZI și alaiul pornesc să urce treptele bisericei ; atunci se aude din biserică corul CĂLUGĂRILOR și uimit stă pe loc RIENZI dimpreună cu tot alaiul.)

CORUL PREOȚILOR ȘI CĂLUGĂRILOR
ÎN LATERAN

Vae, vae tibi maledicto !
Jam te justus ense stricto
Vindex manet angelus. [1]

RIENZI

(făcînd cîțiva pași înapoi)

Ce fioros ! Ce-nseamnă acest cor ?

ACEIAȘI

Vae, spem nullam maledictus
Foveat, Ghennae rictus
Jamjam hiscit flammeus ! [2]

COR GENERAL

(pe scenă)

Ne prinde-o groază — ce-nsemnează ?

(RIENZI se reculege și face un semn, la care alaiul se strînge repede și se pune în mișcare din nou. Cînd ajunge RIENZI la jumătatea drumului, apare în portal RAIMONDO înconjurat de popi și călugări.)

[1] Vai, vai ție blestematule !
Acum, răzbunător, cu spada scoasă
Te-așteaptă îngerul cel drept.
[2] Vai, cel blestemat nici o speranță
Nu va mai nutri, gura iadului
Se și deschide-nflăcărată.

RAIMONDO

'Napoi ! Biserica
Deschisă-i celor drepți !
Dar tu ești blestemat
Cu cei ce te-ar urma !

(Toți fug cu spaimă ocolind pe RIENZI.)

COR GENERAL

Fugiți ! E blestemat !

CORUL CĂLUGĂRILOR DIN LATERAN

Vae, vae tibi maledicto ;
Jam te justus ense stricto
Vindex manet angelus !

(ADRIANO se apropie șoviind de IRENA și se înclină în fața ei șoptind încetinel.)

ADRIANO

Irenă, vino să fugim !
O vin' — eu sînt, eu Adriano !

IRENA

(încet, venindu-și în fire)

Tu ești ? Ce vrei ? Ce s-a-ntîmplat ?

ADRIANO

Pămîntu-ți arde subt picioare !
Vin' iute, vin' — Eu sunt al tău —
Al tău — prieten, logodnic !

IRENA

Rienzi — unde e Rienzi ?

ADRIANO

E blestemat acum și pururi
Și pe pământ aici și-n ceruri !
Și-s blestemați cei ce-l urmează —
De-aceea vino — ocolește-l !

IRENA

Rienzi ?

(Smulgîndu-se din brațele lui ADRIANO)

Ha ! Fugi, fugi din ochii-mi !

(Văzînd pe RIENZI)

Rienzi ! Rienzi ! Dulce frate !

(Se aruncă la pieptul lui.)

ADRIANO

(turbat)

Nebuno ! Piei atunci cu el !

(Iese alergînd.)

RIENZI

(își revine pe-ncetul ; simte pe IRENA la sînul său, o ridică și caută mișcat în ochii ei)

Irenă, tu ? — Mai este-o Romă !

(Rămîn îmbrățișați.)

CORUL CĂLUGĂRILOR DIN LATERAN

Vae, vae tibi maledicto !
Jam te justus ense stricto
Vindex manet angelus !

(Pe cînd cîntarea din biserică se stinge, cade încet cortina.)

ACTUL V

O sală în Capitol. RIENZI singur, în fața unui mic altar de casă.

SCENA I

RIENZI

Părinte atotputernic, vezi
Pe robul tău îngenuncheat !
O clipă cer să-mi mai păstrezi
Puterea sfîntă ce mi-ai dat.
Tu, către care astăzi gem,
Mi-ai dat acel noroc suprem
De-a lumina pe cei pierduți,
De-a ridica pe cei căzuți.
Ocara plebei o schimbași
În slavă și avînt sublim :
Pieirii, dar, să nu ne lași
Pe noi cari legea ți-o păzim !
Ah, vino, noaptea s-o dezlegi
Din suflete omenești !
Lumină să le dăruiești,
Stăpîne-al veșnicelor legi !

Stăpîn şi tată al nostru din cer
Cată din slavă îndurător :
Un semn de îndurare-ţi cer,
Ascultă dar ruga robului tău !

(Îşi înclină fruntea tot mai adînc la pămînt, ca într-o adîncă evlavie. IRENA intră.)

SCENA a II-a

RIENZI, IRENA

(RIENZI se ridică şi vede pe IRENA. Amîndoi se îmbrăţişează cu foc.)

RIENZI

Şi dacă m-a lăsat biserica,
Şi m-a lăsat chiar şi poporul meu
Pe care numai eu l-am ridicat,
Şi orice prieten care mi-a fost scump,
Voi îmi rămîneţi, nu mă părăsiţi :
Irenă, tu, şi Dumnezeu din ceruri !

IRENA

Ah, frate, da, mai ştiu învăţătura
În care tu pe mine m-ai crescut :
Din mine o romană ai făcut,
Vezi dacă merit numele să-l port.
Pe ultimul roman nu-l părăsesc
Nici chiar cu preţul vieţii şi-al iubirii !
Rienzi, spune : vrednic m-am purtat ?

RIENZI

Irenă, sora mea vitează !

IRENA

Ştii tu
Ce-nseamnă la iubire să renunţi ?
O, nu, în veci tu n-ai iubit !

RIENZI

Iubeam şi eu ! — O, Irenă,
Nu ştii iubirea mea ?
Aprins iubeam pe mireasa mea,
De cînd pe lume m-am pomenit,
De cînd despre mărirea-i din trecut
Ruini măreţe mi-au povestit.
Cu chin nespus iubeam pe-aleasa mea,
Căci o vedeam în pulbere zăcînd,
Amar hulită, în robie grea,
Dezonorată şi fără-ajutor !
Ha, la vederea ei, ce dor m-aprinse !
Ah, chinul ei ce mari puteri îmi dete !
Viaţa mea i-am închinat-o ei,
Ei, tinereţea, ei, tăria mea,
Căci vream s-o văd pe ea, mireasa mea,
Crăiasă a lumii ca-n trecut : —
Căci află : *Roma* e mireasa mea !

IRENA

Mireasă demnă de dispreţ !

RIENZI

Vezi dar cît sufăr azi
Cînd trebui să renunţ.

IRENA

Rienzi, marele meu frate,
Priveşte în ochii-mi fără lacrimi,
Priveşte obrajii-mi ofiliţi,
Priveşte în inima mea
Şi spune : Roma te-a lăsat ?

RIENZI

Irenă, ah ! Mai rău mă doare
Credinţa ta. Ce vrei să faci ?
Eu-s surghiunit. Şi greu blestem
Te-apasă dacă mă urmezi.

O simt — curînd se va sfîrși.
Să cad eu jertă — însă tu ?
La Adriano nu gîndești ?
Pe mine mă urăște el,
Pe tine nu —, rămîi a lui !

IRENA

Rienzi ! Doamne, ce aud ?
Cu sora ta vorbești astfel ?

RIENZI

Nu mai e Roma ! Fii femeie !

IRENA

Voi fi romana cea din urmă !

RIENZI

Ah, nu-mi spori durerea grea !

IRENA

De moarte rîde sora ta !
Ucide-mă !

(Căzînd la picioarele lui RIENZI)

Eu nu te las !

RIENZI

(biruit, o atrage în brațele sale)

Copilă mîndră, vin' la pieptul meu !

AMBII

În inimi ce din stîncă
Credința le-a cioplit,
Trăiește Roma încă
Și slava-i n-a pierit.

Priviți în ochii noștri :
Au Roma va cădea ?
Prin moartea noastră cerul
O pildă va să dea.

RIENZI

Mă duc ! O dată mai îmbrac armura,
O dată încă mai încerc să chem
Să se trezească Roma mea din somn !

(Iese. IRENA, în altă direcție, vrea să plece și dînsa.)

SCENA a III-a

IRENA, ADRIANO

(ADRIANO cu fața acoperită de manta, iritat pînă la nebunie, intră cu sabia scoasă, întîmpinînd pe IRENA. De la intrarea lui ADRIANO se întunecă tot mai mult, astfel că scena se termină în noapte deplină. De afară se aude vuietul poporului, care acum crește, acum scade, dar în realitate se apropie tot mai mult ; lumină crudă de flăcări străfulgeră prin ferești întunericul de pe scenă, geamurile sunt sparte de pietroaie. — Această creștere a răscoalei trebuie totuși să intervie abia către sfîrșitul scenei.)

ADRIANO

Aci, Irenă ? N-ai plecat
Din casa celui blestemat ?

IRENA

Nemernice, cum ? Mai cutezi
Să calci un prag așa de sfînt ?
Fugi ! Fugi !

ADRIANO

Nebună ! Tot m-alungi ?
Ah, nu-ți cunoști pieirea ta !
Dar eu te scap ! — Vin', să fugim !

IRENA

Aci-i romanul cel din urmă
Şi-n casa lui e-al meu azil !
Voi sunteţi toţi ingraţi, nemernici !
Te du, nu vreau să te cunosc !

ADRIANO

(lasă să-i cadă spada)

Amorul meu, da, simt acum —
E nebunie, nu-i amor !
Irenă, Irenă, te îndură !
Tu mi-ai jurat pe veci credinţă —
O, ţine-ţi jurămîntul dat !
Eu ştiu de-asemeni ce-am jurat !
Jurai : prăpăd şi moarte fie
Ursita mea, să sfarăm tot,
Orice hotare, orice lanţuri :
Aşa jurai şi-acuma vezi
Prăpăd şi moarte-n jurul meu !
Rienzi moare blestemat
De mine, lume, Dumnezeu !
Poporul e-mpotriva lui —
Ast Capitol — nu va mai fi !
Vezi limbi de flăcări strălucesc ;
Al morţii-i cel aflat aci,
Şi-o slavă este să-l ucizi.
Oţelul, care-l vezi lucind
În mîna mea, e pentru el !
Prăpăd şi moarte peste tot !
Şi tu a mea eşti. Nu-i aşa ?
În faţa ta îngenunchez :
Credinţa mea acum o vezi !

IRENA

(respingîndu-l)

Nebunule ! Iadul te-a cuprins !
Nimic nu mai avem comun !

Romană sunt şi vreau să fiu,
În viaţă nu mă vei avea !

(Vuiet crescînd se aude de-afară.)

ADRIANO

Ascultă, ah ! e-n flăcări tot,
Prăpăd şi moarte — vin', Irenă !

IRENA

Puteri de uriaşă îmi cresc,
Zadarnic ! N-ai să mă urneşti !

ADRIANO

Nu, o, nu se poate, tu n-ai să mori !
O, vin, altminterea te smulg !

(Caută să o smulgă cu de-a sila.)

IRENA

(respingînd cu putere pe ADRIANO)

Sunt liberă ! N-ai nici un drept !

(Aleargă. ADRIANO cade grămadă. După o pauză se ridică aiurit.)

ADRIANO

(ca nebun)

O, eşti a mea ! Prin flăcări chiar
Te voi găsi !

(Iese-n goană. Scena se preschimbă.)

SCENA IV (finală)

(Piaţa în faţa Capitolului a cărui faţadă cu trepte mari ocupă planul din fund. Gloate de popor în cumplită răscoală, cu torţe aprinse, năvălesc de pretutindeni. BARONCELLI şi CECCO printre popor.)

CORUL POPORULUI

Veniți ! Veniți ! Aci, cu toți !
Aduceți pietre, puneți foc !
E blestemat, e surghiunit !
Cu moartea fie pedepsit !
Biserica l-a izgonit !

(RIENZI în armură completă, dar cu capul descoperit, apare cu IRENA pe balconul înalt al Capitolului.)

CORUL

El e ! cu pietre să-l lovim !
Da, să-l lovim !

RIENZI

Tăcere cer !
Ori ați uitat că sunt tribun ?

BARONCELLI

Nu-l ascultați !

CORUL

Nu-l ascultați !

RIENZI

Degenerați ! Mai sunteți voi romani ?

CECCO

Pietre-aduceți !

CORUL

Să-l pietruim ! (lapidăm)

RIENZI

Prin cine ați ajuns voi mari ?
Nu v-amintiți cum preamăreați
Pe cel ce liberi v-a făcut

Și ziua păcii v-a adus ?
De dragul vostru vă implor :
Gîndiți la jurămînt, romani !

BARONCELLI

Nu-l ascultați ! E vrăjitor !

CORUL

Da, da ! Curînd, aduceți foc !
Aprindeți Capitolul tot !

(De pretutindeni poporul aruncă foc în Capitol.)

RIENZI

Mișei și orbi ! Romani sunteți ?
Nemernici ! credeți c-am să pier eu oare ?
Cuvîntul ultim mi-ascultați :
Cît timp bătrîna Romă va mai fi,
Cît timp cetatea sfîntă va trăi,
Rienzi se va reîntoarce iar !

(Capitolul e învăluit de flăcări ; RIENZI și IRENA se văd îmbrățișați și împresurați de flăcări sus pe balcon ; poporul îi lapidează.)

CORUL

Blestem și moarte asupra lui !
Biserica l-a osîndit !

(ADRIANO ajunge într-un suflet pe scenă în fruntea nobililor reîntorși, cari, parte călări, parte pe jos, atacă vehement poporul.)

ADRIANO

(zărind pe IRENA)

Irenă ! Irenă ! Sus, printre flăcări !

(Cînd ADRIANO aleargă spre Capitol, se prăbușește turnul unde se găsesc RIENZI și IRENA, cu un vuiet grozav, așa că înmormîntează și pe ADRIANO la un loc cu RIENZI și IRENA.)

COMENTARII ŞI VARIANTE

Pînă prin 1904, activitatea de traducător a lui St. O. Iosif a evoluat într-un ritm pe care l-am numi normal. Începînd din anul debutului său, 1892, poetul a tălmăcit poezii lirice şi epice, dintr-un impuls personal. În 1904 s-a căsătorit, în 1905 s-a născut Corina. Acum, cînd avea răspunderea întreţinerii unei familii, grijile materiale, care nu-l ocoliseră nici mai înainte, au început să-l apese din ce în ce mai greu. O activitate literară, oricît de productivă, nu asigură pe atunci existenţa unui autor. Volumele de poezie, trase în tiraje restrînse, se acopereau de praf prin librării. La 20 ianuarie 1902, librarul-editor H. Steinberg din Bucureşti îi expedia lui Iosif următoarea scrisoare :

„Ca răspuns la stimata dv. din 18 corent vă comunic că situaţia cărţilor ce v-am editat este :

565 exemplare *Heine* a 2 —
520 „ *Patriarhale* a 2 —
980 „ *Heine* a 1 —
985 „ *Patriarhale* a 1 —

mai posed în depozit nevîndute.

Văzînd completa stagnare a vînzării ediţiei de 2 lei am pus în vînzare ediţia de 1 leu crezînd că voi activa astfel desfacerea lor.

Cu distinsă stimă
H. Steinberg

P.S. Ca colaborator a revistei *Semănătorul* aţi putea publica din cînd în cînd volumele pomenite aci." (G. Călinescu şi colecti-

vul de colaboratori, *Material documentar...*, în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, II, 1954, p. 229.)

Din anul căsătoriei sale, poetul începe, desigur și pentru a-și spori veniturile, o muncă de traducător de-a dreptul înverșunată. Continuîndu-și creația originală și fără a înceta să traducă poezii, el se angajează în tălmăcirea unor opere mari, îndeosebi dramatice, deoarece pentru acestea putea găsi mai lesne un plasament. Cum se va vedea mai departe, aproape întotdeauna a lucrat în urma unei înțelegeri sau chiar a unui angajament ferm cu instituții interesate. A releva stimulentul material al acestei activități nu însemnează a micșora meritele artistice ale poetului, căci aceste merite se cer apreciate în funcție de reușitele muncii sale. Pana lui St. O. Iosif nu s-a transformat în unealtă de simplu meșteșugar nici cînd s-a pus în mișcare pentru a da curs unei comenzi plătite. În numai șase ani, cît a durat căsnicia sa, poetul a tradus *Dragoste cu toane* și *Egmont* de Goethe, *Cidul* de Corneille, *Talismanul* de Ludwig Fulda, patru opere de Wagner, un roman de Ludwig Detter, *Legende* de Gottfried Keller. În același răstimp, în care se situează și colaborarea sa foarte fertilă cu Dimitrie Anghel *(Caleidoscopul lui A. Mirea, Legenda funigeilor, Cometa, Carmen saeculare, Cireșul lui Lucullus)*, a mai tradus, în aceeași colaborare, *Poezii* de Henrik Ibsen, poemul dramatic *Camoëns* de Friedrich Halm, romanul *Strigoiul Carpaților* de Alexandre Dumas-tatăl, piesa *Gringoire* de Théodore de Banville, un număr considerabil de fabule din La Fontaine. Și toate acestea, aproape incredibil, în timpul său liber, adică în ceasurile ce-i mai rămîneau după îndeplinirea obligațiilor de serviciu și a îndatoririlor de redactor la reviste *(Sămănătorul, Cumpăna)*.

După 1910, anul despărțirii de Natalia, poetul, mereu mai bolnav și torturat sufletește, nu și-a pierdut, surprinzător, puterea de muncă. Acum, lucrul intens, probabil de zi și noapte, a devenit parcă un mijloc al detașării de sine, un refugiu. Paralel cu poezia originală adunată în volumul *Cîntece* și cea publicată ulterior în reviste, a tălmăcit în întregime sau parțial numeroase alte opere. Așa cum remarca un comentator în revista *Ramuri* (nr. 12—18, 15 iunie—15 septembrie 1913, p. 399) — „în ultimii doi ani, poetul Iosif își închinase, c-o pasiune înspăimîntătoare, talentul și vremea traducerilor din Shakespeare, Schiller și Goethe. Traducea necontenit, desfășurînd o energie și o stăruință pe care nu le-ai putea găsi nici la cel mai de voință și la cel mai harnic om. Era visul lui să înzestreze literatura românească cu tălmăciri din

scriitorii cari stau pe culmile universale". Sfîrșitul prematur, la numai 38 de ani, l-a împiedicat pe poet, spre paguba culturii noastre, să-și împlinească visul. A mai apucat să termine două piese de Shakespeare, dintre care una i-a rămas în manuscris ca și versiunile integrale sau părți întinse din alte piese ale marelui brit, *Faust* de Goethe, *Mireasa din Messina* de Schiller, *Zăpăcilă* de Molière, *Bătrîni și tineri* de Hieronimus Lorm, *Călătoria de nuntă* de Wilhelm Wolters.

Acum, cînd se află în posesia tuturor traducerilor în versuri publicate de Iosif, ca și a celor apărute postum, cititorul va fi, credem, de acord cu noi că, prin amploarea activității sale în această direcție, ca și prin frumusețea literară a versiunilor realizate, poetul *Tălmăcirilor* este unul dintre cei mai mari traducători de poezie de la noi, la nivelul contemporanilor săi George Murnu și George Coșbuc. A abordat cu rară pătrundere, nu doar filologică, ci și artistică operele cele mai diverse. Traducînd din literatura dramatică universală, a vădit aceeași elasticitate ca și atunci cînd a transpus poezie lirică și epică. Astfel, a găsit expresia sprințară potrivită pentru replicile din idila pastorală a lui Goethe, ca și cadența solemnă pentru tirada din *Cidul* lui Corneille. În *Wilhelm Tell*, versul are energia și avîntul din original ; în traducerile din Wagner răspunde exigențelor melodiei, fără a trăda sensurile și fără a se abate de la cursivitatea ce pare firească, dar care este, desigur, rezultatul unui efort considerabil. Cele mai elocvente probe ale înzestrării excepționale a traducătorului sînt cele două versiuni din Shakespeare. Aceste versiuni aveau să fie revăzute mai tîrziu, însă, așa cum vom arăta la locul potrivit, textul inițial a putut rămîne neschimbat pe întinderea cea mai mare. Poetul a modelat în mod exemplar expresia, corespunzător alternanței, specifice lui Shakespeare, dintre patetism, elan sentimental, sobrietate reflexivă și limbaj familiar, savuros în asprimea și umorul său popular.

Cu unele excepții răzlețe și locale, limba traducerilor lui St. O. Iosif este curată și limpede, totodată proaspătă, ca și cînd n-ar fi trecut peste ea mai bine de șase decenii. Poetul și-a tratat tălmăcirile cu seriozitate și scrupulozitate ca pe niște opere personale. Deși versifica ușor, manuscrisele sale sînt încărcate de ștersături și reveniri, în căutarea cuvîntului celui mai potrivit și a întorsăturii de frază celei mai firești. Cînd tiparul versului nu-i îngăduia să preia ca atare din original o figură de stil, căuta alta adecvată, în tonalitatea celei sacrificate de nevoie. Nici după

ce termina lucrarea, nu se înstrăina de ea și nu se socotea dispensat de datoria de a reveni asupra textului, pentru a-i aduce îmbunătățiri. Din operele dramatice traduse a publicat unele fragmente în periodice. Niciodată, aceste fragmente n-au trecut în volum în prima lor formă tipărită. Poetul le-a revăzut cu grijă, și avem convingerea că, dacă viața i-ar fi dat răgaz, ar fi desăvîrșit cu timpul totul. Am ținut să consemnăm și aici variantele, tocmai pentru a-i evidenția exigența și, totodată, pentru a ne manifesta respectul față de strădania lui.

Ca traducător, St. O. Iosif nu se numără nici printre cei copleșiți de prestigiul unor mari autori și de dificultățile interpretării operelor lor, nici printre cei ce se substituie autorilor și tratează textul în deplină libertate. Modest fără a fi umil, s-a considerat un mijlocitor între scriitorii străini și cititorul român și s-a achitat de misiunea sa cu tact, devotament și simț artistic.

Ludwig Fulda

(p. 9) TALISMANUL

Piesă în patru acte

În volumul Ludwig Fulda, *Talismanul.* Piesă în patru acte. Traducere în versuri de St. O. Iosif, București, Librăria nouă, Carol P. Segal, [f.a.], 160 pagini. Un fragment cu titlul *Talismanul.* Dramă în patru acte de Ludwig Fulda. Actul I, scena a IV-a, în *Minerva*, I, nr. 230, 5 august 1909, p. 1.

Volumul, postum, a apărut în 1918.

În *Minerva* se reproduce mai întîi indicația scenică de la începutul actului I, iar din scena a IV-a se dă numai un fragment, anume de la intrarea lui Omar (r. 12) pînă la r. 163.

Variante în ziar:

Actul I

r. 4 lipsește precizarea: Alăturea, un smochin.

r. 5 la sfîrșitul indicației scenice se adaugă: *Persoanele: HABACUC (un împletitor de coșuri); OMAR (un călător).*

Scena a IV-a

r. 14 vine din *fund* stînga, *pe dinaintea* colibei,

r. 15 se oprește *îndată ce zărește* pe HABACUC

r. 16—17 Hei moșule! *Ești bun să-mi spui*
Spre Famagusta prin cotro apuci?

r. 19—28 *Drept înainte, și pe urmă sui*

La stînga-ntîi, spre dreapta-apoi te duci
Și-n jumătat' de ceas, mergînd așa,
Ai și ajuns.

r. 25 *Îți* mulțumesc.

r. 28—30 *Poți chiar vedea*
Acoperișul caselor semețe
Locuitorii lor au toți cîte-o comoară!

r. 33 *În* adevăr, *orașul e-o mîndrețe.*

r. 35—36 *Nici vorbă că îi fi drumeț străin*
Și calci în Cipru nostru-ntîia oară?

r. 73 Că duc *îi* toată-averea mea.

r. 85 lipsește;

r. 86 În Famagusta *nimeni* nu te-ntreabă,

după r. 93 *Aici puterile vroi să-mi arăt...* (omis în volum);

r. 102 Cel mai puternic *află-n* veci dreptate.

r. 126 Că, ce socoți, nu-i lucru blestemat

r. 127 Să fii silit coliba să-ți asameni

r. 130 *Ferestrele* mă strîmbă — soartă crudă!

r. 137 Griji? *Nu mai cred c-un rege* le cunoaște.

r. 139 Și *fiindcă* ce vrea i se-mplinește,

r. 142 Și *armasari* în grajduri are-o mie,

r. 143 Și seara o petrece-n veselie.

r. 157 Cum vreai s-o știe, dacă nu i-o spui?

(Peste tot, *sunt* în loc de *sînt.*)

St. O. Iosif avea gata traducerea în primăvara anului 1913, după cum îi declara, cu prilejul unei vizite la Brașov, lui Horia Petra-Petrescu (cf. articolul acestuia, *Ștefan O. Iosif — Cîteva amintiri*, în *Revista teatrală*, I, nr. 4, iulie-august 1913, p. 247—252). Nu cunoaștem motivele pentru care n-a tipărit-o în volum. În corespondența sa, întîlnim o singură aluzie, lipsită de importanță, la piesa lui Ludwig Fulda: el semnează cu numele Habacuc o scrisoare din 1909 adresată soției sale. *Talismanul* s-a reprezentat la Teatrul Național din București în prima parte a stagiunii 1918-1919. Premiera: 28 octombrie 1918.

Cam în aceeași vreme cu Iosif, Sofia Nădejde a tradus o altă piesă a lui Ludwig Fulda, *Prostul*, comedie în cinci acte, tipărită în „Biblioteca Teatrului Național", nr. 8, București, 1910, pusă în scenă în 1911 și jucată cîteva stagiuni la rînd.

Ludwig Fulda este o figură interesantă în literatura germană. S-a născut la 15 iulie 1862 la Frankfurt pe Main și a murit la

Berlin, la 30 martie 1939. Doctor în filozofie, a locuit începînd din 1896 în capitala Germaniei, unde s-a evidențiat printr-o intensă activitate de autor și animator în domeniul teatrului. Adept al naturalismului, s-a numărat în 1889 printre întemeietorii „Scenei libere" *(Freie Bühne)*, create după modelul cunoscutului *Théâtre libre* (1887) al actorului francez André Antoine. *Freie Bühne* organiza în diverse locuri, cu trupe alcătuite ad-hoc, spectacole destinate membrilor asociației. Se reprezentau piese naturaliste, în genere interzise de cenzură, deoarece scopul grupării era să deschidă drum teatrului naturalist în Germania. Printre autorii jucați: H. Ibsen, G. Hauptmann, L. Tolstoi, B. Björnson, A. Strindberg. Din 1898, L. Fulda a devenit conducătorul asociației, care dispunea și de o publicație, intitulată o vreme *Freie Bühne* (1890—1894), apoi *Neue deutsche Rundschau* (Noua revistă germană).

Sub influența lui Ibsen, Fulda a scris mai întîi drame sociale, apoi, în spiritul noului romantism, drame în versuri, cu subiecte împrumutate din basme, iar în cele din urmă comedii distractive, superficiale, pe teme vechi și noi. A fost un excelent traducător (din Molière, Beaumarchais, Ibsen etc.). Printre piesele sale originale se numără: *Între patru ochi (Unter vier Augen*, comedie, 1887), *Paradisul pierdut* (*Das verlorene Paradies*, dramă, 1892), *Sclava* (*Die Sklavin*, dramă, 1892), *Prieteni din tinerețe* (*Jugendfreunde*, comedie, 1898), *Mascaradă* (*Maskerade*, dramă, 1904). „Feeria politică" (Fritz Martini) *Talismanul* (*Der Talisman*) a fost publicată în 1893.

La instaurarea hitlerismului, Ludwig Fulda a fost exclus din Academia Germană, împreună cu Th. Mann, H. Mann, A. Döblin, B. Kellermann, J. Wassermann etc., și i s-a interzis să mai publice în Germania.

Subiectul piesei *Talismanul* dezvoltă un motiv folcloric de circulație universală, pe care l-a prelucrat și Hans Christian Andersen, în povestirea *Hainele împăratului*. Evident, în piesă, Ciprul este un spațiu geografic convențional, fapt subliniat și de numele ciudate ale personajelor, culese poate din istorie, dar fără vreo legătură cu personalitățile reale care le-au purtat (Astolf a fost un rege al longobarzilor; Berengar, un rege al Italiei în secolul al X-lea; Diomed, un erou troian; Habacuc, unul dintre cei doisprezece mici profeți).

Friedrich Schiller

(p. 173) WILHELM TELL

Dramă istorică în cinci acte, în versuri

În volumul Fr. de Schiller, ***Wilhelm Tell.*** Dramă istorică în cinci acte, în versuri. Traducere în forma originală de St. O. Iosif. Cu două portrete: Schiller și Iosif și cu o hartă geografică a Elveției. Cu o introducere și explicări de Horia Petra-Petrescu. Piesă remunerată din partea „Societății pentru fond de teatru român". „Biblioteca teatrală" edată de „Societatea pentru fond de teatru român", nr. 37, Brașov, Editura librăriei Ioan I. Ciurcu, 1913, 148 pagini.

Cele trei „cîntece" de la începutul dramei, cu titlul *Trei cîntece din „Wilhelm Tell" de Schiller, Băiatul de pescar, Păstorul, Vînătorul Alpilor*, au apărut în *Convorbiri literare*, XXXIX, nr. 7—8, iulie-august 1905, p. 717—718; în *Tălmăciri*, București, Editura Minerva, 1909, p. 59—61. Alte fragmente, în *Flacăra*, I, nr. 28, 28 aprilie 1912, p. 222: scena a II-a din actul III (în revistă se indică greșit: actul II); în *Revista teatrală*, I, nr. 2, martie-aprilie 1913, p. 89—97: scena a III-a din actul III (r. 1—475 și r. 538—574), cu titlul *Săgetătura lui Tell*.

Variante în *Convorbiri literare*:

Actul I. Scena I

r. 12 *BĂIATUL DE PESCAR*
r. 16 Cîntare *în* vis,
r. 26 lipsește;
r. 27—30 *Adio, pășuni*
Și poieni, în apus!
Păstorul se duce,
Și vara s-a dus!
r. 32—34 Cînd cucul *voios va striga iar în* țară
Cînd cîmpuri și dealuri cu flori s-or smălța
Cînd șipote *limpezi în mai vor cînta!*
r. 35—36 ca r. 27—28
r. 36 *Păstorul se duce,*
r. 38 ca r. 30
r. 39 *VÎNĂTORUL ALPILOR*
r. 40 Răzbubuie culmile, muntele geme,
r. 42 Pe *cîmpuri* de gheață
r. 43—51 El *urcă-ndrăzneț,*

Nici flori nu-ntîlnește,
Nici urmă de vieți.
Jos, mare de neguri din negură naște,
Nici *sate, nici tîrguri el nu mai* cunoaște,
Prin ochiuri de nouri
Zărește în soare
Adînc, jos, subt ape
Cîmpii *roditoare.*

Textul din *Tălmăciri* este cel din *Convorbiri literare,* cu cîteva mici diferențe :

r. 18 *Din* paradis.
r. 29 Păstorul *vă lasă*
r. 49 zărește *la* soare,
r. 50 *În sclipet* de ape.

(Cîntecul Păstorului, așezat în *Tălmăciri* la urmă, a fost considerat aici, pentru numerotare, la locul din *Convorbiri literare,* volumul de la Brașov și original.)

Fragmentul din *Revista teatrală* (organ al „Societății pentru fond de teatru român") este tipărit după manuscrisul reprodus în volum. Ca atare, cele cîteva forme din revistă deosebite față de volum nu sînt variante. Aceste forme — dacă nu cumva cele din volum — aparțin tipografiei sau editorului. Astfel, în revistă apare forma *ținta,* în loc de *țintă ; paraclisier,* în loc de *paracliser* (r. 25) ; *săcurea,* în loc de *securea* (r. 64) ; *d-asupra,* în loc de *deasupra* (r. 335) ; *mînile-i,* în loc de *mînile îi* (r. 466). În *Flacăra,* fragmentul a fost preluat din același manuscris. Remarcăm și aici mici deosebiri : forma *sînt,* în loc de *sunt ; lațu în,* în loc de *lațu-n* (r. 188). Textul din *Flacăra* ne-a îngăduit să descoperim că la tipărirea volumului la Brașov s-au încurcat cîteva file de manuscris, fapt pe care editorul nu l-a observat. În volum, după r. 42 urmează r. 76—147, apoi r. 43—75 și r. 148—198. În ediția noastră, am așezat rîndurile în ordinea lor corectă, ca în *Flacăra* și în original.

Cum reiese din volumul îngrijit de Horia Petra-Petrescu, manuscrisul remis de St. O. Iosif „Societății pentru fond de teatru român" avea patru lacune. Prima constă în absența cîntecului Pescarului de la începutul piesei. Îngrijitorul volumului a transcris din *Tălmăciri* acest cîntec la sfîrșitul prefeței sale, cerînd să fie citit „la început de tot (actul I, scena I)". Noi am așezat cîntecul la locul său, menținînd cele două mici deosebiri, notate mai sus (r. 16 și 18). A doua lacună constă în nerepetarea

refrenului la cîntecul Păstorului (r. 35—38). Am introdus și acest refren. A treia lacună e consemnată de Petra-Petrescu în erata la volum — „a uitat traducătorul să traducă cele două rînduri : *Ertragen muß man, was der Himmel sendet. / Unbilliges erträgt kein edles Herz*". Am intercalat la locul cuvenit (actul I, scena a II-a, r. 167—168) cele două versuri omise, în traducerea în proză a lui H. Petra-Petrescu. În sfîrșit, a patra lacună, mult mai importantă, apare în actul III, scena a III-a. Pe aceasta, Petra-Petrescu o semnalează chiar în text, la locul respectiv : „N.B. Recitind manuscrisul, am observat că traducătorul a lăsat afară scena finală din actul al III-lea. Pentru ca să nu sufere întregul, am tradus scenele amintite. Cititorul este rugat să citească paginile acestea aici, după pagina..." Nu este vorba de „scena finală" și cu atît mai puțin de „scene", ci de finalul scenei a III-a, pe care St. O. Iosif a tălmăcit-o numai pînă la r. 574. Lipsesc deci 300 de rînduri. Îngrijitorul volumului din 1913 a completat lacuna, printr-o traducere a sa, în versuri, păstrată și în textul ediției noastre.

Volumul de la Brașov are o introducere semnată tot de Petra-Petrescu, pe care o reproducem aici.

„Introducere

Pentru întîia oară apare *Wilhelm Tell* de Schiller tradus în românește în întregime, prima traducere din *Wilhelm Tell* vrednică de Schiller. O clipă însemnată, solemnă. Publicul a așteptat mult, dar așteptarea i-a fost răsplătită din belșug : cu traducerea aceasta poate să se fălească literatura românească.

Dacă aș fi milionar, aș da ordin să se cumpere zeci de mii de exemplare din traducerea de față și să se răspîndească pe tot cuprinsul unde se vorbește limba românească. Atît sunt de pătruns de importanța educativă și estetică a acestei drame, care nu aparține numai literaturii germane, ci literaturii universale.

Ediția de față s-a tipărit cu ajutorul «Societății pentru fond de teatru român», în Editura librăriei Ciurcu din Brașov. În anul 1913, la Rusalii, a primit traducătorul, St. O. Iosif, suma de 800 cor., ca remunerație pentru munca săvîrșită. O sumă mică, aproape neînsemnată, față de prestațiunea aceasta. Tocmai cînd ne pregăteam să aducem tributul laudei idealistului traducător, din prilejul apariției acestui volum — a răpit moartea

din mijlocul nostru pe acest «Arndt român» (cum l-a numit d-l Iorga în panegiric), lăsîndu-ne cu inimele pline de întristare. Nu i-a fost dat lui Iosif să-şi vadă roada cu ochii : să se convingă despre marea influenţă care va avea-o această traducere a sa în rîndurile noastre. Acolo însă, unde este astăzi, poate fi fericit că a lăsat neamului său, pe lîngă lucrările sale originale, şi acest diamant preţios care — oricum l-ai întoarce — îşi trimite schinteierile sale în jocuri minunate de lumină.

Cetitorul va găsi un pasaj în actul ultim al dramei de faţă, pasajul în care împărăteasa văduvă Elsbeth se roagă de elveţieni să o sprijinească, căci soţul ei, Albrecht, a fost omorît mişeleşte. Elveţienii stau muţi la rugările reginei, fiindcă fostul lor stăpîn n-a săvîrşit altceva în viaţă decît că a călcat în picioare drepturile *sfinte* ale populaţiei cinstite din Elveţia. Melchthal zice, înainte de a pleca, fără de rezultatul dorit, solia împărătească :

...lacrimi poate să culeagă numai
Acela care samănă iubire !

Ce am putea face noi în clipele acestea dureroase, cînd stăm încă sub impresia zguduitoare a morţii poetului nostru iubit, decît să vărsăm lacrimi adevărate, fiindcă Iosif — de fapt — a «sămănat iubire» cît timp a trăit printre noi ? ! Ne plecăm deci capetele în faţa memoriei lui Iosif şi lacrămile cari le vărsăm sunt lacrămi de recunoştinţă, lacrămi cari ard, cari dor, dar cari dau *tărie* pentru viitor — singurele lacrămi cari sunt vrednice să se arate în orbitele ochilor noştri, singurele lacrămi de cari se va bucura şi poetul dispărut din mijlocul alor săi.

*

Vor fi de folos cîteva notiţe, drept prefaţă a ediţiei acesteia. La sfîrşitul dramei adaug cîteva explicări referitoare la nume proprii şi cuvinte cari nu se prea folosesc la noi — aceasta cu scopul ca şi cetitorul, care n-are putinţa să citească studii amănunţite privitoare la W. Tell, să poată pricepe opera aceasta măreaţă.

Aici, cîteva notiţe istorice, estetice şi bibliografice.

Înspre miazănoapte, în Svedia, trăia odată un popor de origine germană. Înmulţindu-se populaţiunea într-un mod spăimîntător şi neavînd teritoriul ocupat posibilitatea să le dea nutrimentul recerut, locuitorii s-au sfătuit odată şi, după multă

chibzuială, au hotărît să tragă la sorţi şi tot al zecelea dintre bărbaţi să părăsească, dimpreună cu familia sa, locul strămoşesc şi să se stabilească într-altă ţară. Astfel a pornit într-o bună dimineaţă a zecea parte din popor spre sud, prin ţara germanilor, înspre Italia de astăzi. În Alpi a poposit cîtva timp şi, apucînd-o o furtună turbată, a fost silită ceata să stea mai mult timp locului. Locurile unde au poposit emigranţii erau frumoase şi promiţătoare de roade bogate, locuri — cum e, spre pildă, lacul Vierwaldstätt (al celor Patru Cantoane) — răcoreau aerul şi-şi deschideau bogăţia în peşti, munţii înalţi le aduceau foloase cu pădurile lor, cîmpurile, pe cari începuseră să le cultive, cu roada lor bogată. Trecînd timp mai îndelungat, oamenii nu se mai gîndiră la plecare şi astfel rămaseră şi se stabiliră în Elveţia de astăzi. Primul tîrguşor a fost Schwyz (Schwiz), apoi urmară satele şi oraşele rînd pe rînd, pînă ce se formară cele trei cantoane (districte) independente : Schwyz, Uri şi Unterwalden. Oamenii erau ţărani, pescari, vînători şi păstori — un neam neatîrnător de nimeni. Erau printre ei, nu-i vorbă, şi proprietari mai mari de pămînt şi nobili, dar aceştia erau numai conducători spirituali, şi nu stăpînii tovarăşilor lor. Conştiinţa că sunt de un neam şi de o lege înflorea în inimile lor şi, cu toate că trăiau despărţiţi în trei stătuleţe, dragostea întreolaltă nu lipsea. Judecători şi funcţionari îşi alegeau din sînul lor — oameni liberi, legile lor erau hotărîrile luate înaintea judecătorului cu mînile pe două săbii împlîntate în pămînt şi scrise mai apoi în cartea legilor. Pentru ca să aibă un cîrmuitor mai înalt care să-i scutească de primejdiile din afară şi pentru ca un judecător mai înalt să judece la moarte sau la viaţă pe cel păcătos, cele trei stătuleţe se alipiră de imperiul german. Locuitorii dedeau «împăratului roman» cinstea cuvenită şi priveau pămîntul cuprins şi cultivat de ei drept feud, recunoscînd pe împăratul de domn şi judecător. În lupte săreau şi ei într-ajutor, adunaţi toţi sub un singur steag şi-şi vărsau cu bucurie sîngele pentru domnul care-i ocrotea. Împăratul Frideric II, care a domnit în decursul anilor 1215 şi 1250, le-a şi întărit cu subscrierea şi sigiliul său aceste drepturi deosebite. Dar veniră timpuri de restrişte. Rudolf de Habsburg se sui pe tronul Germaniei, ba în urma luptei de la Marchfeld (întîmplată în 1278), ajunse şi pe tronul austriac. Şapte ani după moartea lui Rudolf se sui pe tron principele Albrecht de Austria. Sub domnia acestuia, imperiul cîştigă o întindere mare, de la rîul

March și Leita pînă la Rin. Și numai cele trei stătulețe steteau în calea domnitorului, nevoind să se supună orbește, cum au făcut celelalte popoare și state. Lanțul de moșie proprie trebuia închegat, elveții constrînși să se supună legilor medievale. În loc de a denumi pe un conte drept locțiitor al său, împăratul trimise deregători, guvernori fără inimă, cum au fost Gessler (în Schwyz și Uri) și Beringer de Landenberg în Unterwalden. Și astfel se începe lupta între poporul țăran și îngîmfarea bolnavă a unui împărat lacom. Cum și-au făcut dreptate oamenii scurtați în drepturi se va vedea în drama *Wilhelm Tell* scrisă de Schiller în anii 1803 și 1804, în ultimul timp al activității sale minunate.

Și acum să trecem la figura cea mai luminoasă din întreaga dramă a lui Schiller — la Wilhelm Tell.

Personalitatea lui W. Tell a îndemnat pe mulți să scrie piese teatrale și novele, avînd ca persoană principală figura eroului elvețian. Chiar și în popor se dau «jocuri» dramatice cu Tell ca erou principal. (Așa s-a reprezentat la Frankfurt pe M. și Heidelberg, la jubileul lui Schiller, în 1905 și în 1913, în Badenul din Elveția, o «piesă poporală cu cîntece și dialoguri nouă», scrisă de un anonim în secolul al XII-lea.)

Chiar Goethe s-a bătut multă vreme cu gîndul să scrie o poezie epică, cu Tell în acțiunea principală. A avut discuții interesante în privința aceasta cu prietenul său intim, cu Schiller, dar mai pe urmă n-a mai reflectat la subiectul atît de mulțămitor. În schimb a reluat Schiller firul, mai cu seamă după ce a cetit o istorie a Elveției, scrisă de Johannes Müller.

În 18 februarie 1804 și-a notat Schiller în ziarul său: «Am terminat pe *W. Tell*.» Ediția primă, în 7000 de exemplare, a apărut în tipografia și editura vestitului editor de cărți și prietin al scriitorilor germani: Cotta, în Tübingen (1804). Efectul dramei a fost atît de mare, încît în anul următor (1805) a trebuit să apară o nouă ediție a cărții. Onorarul primit de Schiller din partea lui Cotta a fost de 1620 fiorini.

E caracteristic pentru felul de a lucra a lui Schiller că a cerut de la editorul său, Cotta — îndată după ce a început să scrie drama — o cartă specială a Lacului celor Patru Cantoane și a cantoanelor dimprejur. Cu aceeași conștiinciozitate s-a folosit de cărți istorice, mai cu seamă de cele două, scrise de Müller și Tschudi, încît a ajuns, el care nu fusese vreodată

în Elveția, să dea dramei un colorit local și o verosimilitate istorică uimitoare.

Acțiunea dramei are trei puncte culminante: *conjurația de la Rütli*, *săgetătura lui Tell* și *omorîrea lui Gessler*. În actul prim ni se dă expoziținea: descrierea localităților și asuprirea neomenoasă din partea deregătorilor. Trei momente tipice ne este dat să le trăim pe scenă: 1. fugărirea și scăparea lui Baumgarten, care și-a apărat cinstea familială; 2. zidirea cetățuiei-temniță Uri și 3. descrierea orbirei tatălui lui Melchthal. În actul prim ni se motivează adunarea de la Rütli, care se întîmplă în actul al II-lea. Scena I din actul al doilea, convorbirea între bătrînul baron de Attinghausen și nepotul său Rudenz ne silește și ea să pricepem marea prăpastie care s-a deschis între patrioții adevărați și sufletele șovăielnice. Actele 3 și 4 ne arată în primul plan pe W. Tell: acasă, ca tată bun, iubitor, afară din casă, ca om drept, cinstit și răzbunător, atunci cînd nu mai vede o altă scăpare. Fapta lui personală servește totodată neamului său. Actul ultim (5) ne-o arată aceasta: revolta izbucnește, deregătorii nemiloși sunt dați la o parte, cetățile lor nimicite — domnește din nou dreptatea și viața patriarhală.

Asupra episoadelor întrețesute se poate discuta dacă urnesc din loc acțiunea sau o stînjinesc (episoadele cu Rudenz, Attinghausen și Bertha, sau episodul cu Parricida). Un lucru este sigur: chiar și episoadele acestea conțin scene neuitate, dacă le-ai văzut la teatru sau dacă le-ai cetit numai.

Întreagă acțiunea se desfășoară în decurs de 14 zile, în anul 1307. Actul prim se petrece în ziua de 28 octombrie, adunarea de la Rütli în 8 noiembrie, săgetătura lui Tell, scăparea lui și moartea lui Gessler în 19 sau în 20 noiembrie, iar scenele din actul ultim se petrec în 20 sau 21 noiembrie, dimineața.

Drama s-a reprezentat pentru întîia dată în Weimar (17 martie 1804). De atunci s-a dat de zeci de mii de ori, nu numai în limba germană, ci și în limbi streine. Celebrul componist italian Rossini a compus o operă în 1828, foarte cunoscută și în zilele noastre, cu libretul luat după drama lui Schiller.

În românește s-au tradus mici părți din dramă, de vreo cîteva ori. Așa, aflăm că actorul Costache Caragiale, unchiul lui Ioan Luca Caragiale, a debutat în București cu piesa aceasta (1859). În anul acesta s-a jucat în traducerea lui Winterhalder pe scena Teatrului Național din București, actul al 2-lea.

A. Densușianu susține că Gh. Negrea ar fi tradus drama între anii 1830—1840. B. Marian a tradus pe *W. Tell* în „Biblioteca pentru toți", în proză. Dr. Alex. Vaida Voevod, fragmente în *Viața românească* (a.I).

Din traducerea de față au apărut fragmente în următoarele reviste, jurnale și cărți: *Convorbiri literare, Flacăra, Revista teatrală, Gazeta Transilvaniei* și în volumul *Tălmăciri*. Traducătorul a cizelat mult versurile — caietele sale ne-o dovedesc aceasta. Cetitorul se poate convinge comparînd în *Tălmăciri* forma traducerii: *«Ihr Matten lebt wohl!»*, versuri cari lipsesc în traducerea de față și cari au să se cetească la început de tot (actul I, scena I).

Un zîmbet e apa, la scaldă momește.
Băiatul pe verdele țărm aromește.
Aude o dulce
Cîntare de vis
Ca glasuri de îngeri
Din paradis.

Și cum se deșteaptă din somn tresărind,
Viclenele valuri l-atrag și-l cuprind
Și răsună-n adîncuri:
O vin', prunc iubit!
Eu chem totdeauna
Și fur pe-adormit!"

La sfîrșitul volumului, Horia Petra-Petrescu a adăugat cîteva pagini de note istorice și filologice, din care transcriem ceea ce ni s-a părut că ar putea prezenta interes. Între paranteze drepte, completările noastre.

„Notițe explicative

Agnes, aspra Agnes, crăiasa ungurilor — fiica lui Albrecht, văduva lui Andrei al III-lea al Ungariei, al celui din urmă Arpadian.

Baden, pe la *B...* — în orig. «de la Stein la Baden»; Stein, castelul de lîngă Baden, reședința obișnuită a împăraților cînd petreceau în Elveția.

Baden — oraș în Aargau.

Bruneckina — adecă Bertha de Bruneck.

buciumul din Uri — instrumentul folosit din timpuri străvechi

în Uri pentru signale. Acela care sufla în bucium se chema *buhaiul din Uri*. *Buhai* — bivol, om tare, gras, cu glas de bivol.

bujor de munte — *Alpenrose*, în nemț.

Bürglen — sat în Uri. Se zice că aici ar fi locuit Tell. În 1582 s-a ridicat o capelă cu numele *capela lui Tell* în B.

călugări, lacomii c... — adică cei din Einsiedeln.

capra trage după ea-n prăpastie pe vînător — în Elveția există credința aceasta, că atunci cînd se află capra în cea mai mare primejdie, trage în prăpastie și pe vînător. Schiller a aflat credința aceasta în izvoarele folosite.

casa-mpărătească vrea să crească — Rudolf I (1218—1291, din 1273 rege german) a fondat puterea familială a Habsburgilor. Fiul său Albrecht I (1291—1308) a vrut să sporească această putere.

chihaia de la mănăstirea din Mörlischachen — economul, administratorul denumit de mănăstire; *chehaia* — intendent.

ceaușii-mpărătești — în orig., *Reisigen* — călărețiі greu înarmați, din evul mediu. *Ceauș* — aprod.

coarne de Ammon — un fel de melci petrificați [amoniți].

curcubeu lunar — curcubeu născut din stropii de ploaie și razele de lună.

Cuțitoaia — *Hackmesser* în orig., stîncă de partea ostică a laculuí. Tot asemenea și *Buggisgrat*, marele și micul *Axenberg*.

doina — în orig., *Kuhreigen* (cîntec de vaci) melodia veche națională, pe care o cîntă sau o bucină păstorii din Alpi, în Elveția, cînd duc vitele la păsune. Melodia are cîteva intervale simple. Aproape fiecare regiune își are K. său propriu.

deregător — în orig., *Vogt* — prefect, judecător, intendent, administrator, guvernor etc. Iosif traduce consecvent «deregător».

dregătorul nostru împărătesc — administratorul și judecătorul suprem, denumit de împăratul.

drumul spaimei — începutul drumului St. Gotthardt deasupra localității Göschenen. Veșnic amenințat de lavine. *Podul Dracului* e un pod vechi, ridicat din nou în 1830, ceva mai sus.

duca Hansen — ducele *Hans*, Ioan de Suabia (Schwaben), mai tîrziu Parricida.

Elsbeth — regina, nevasta lui Albrecht, acum văduvă.

Favența — Faenza, lîngă Ravenna, unde s-au luptat elveții în 1241 pentru împăratul Frideric al II-lea.

frații călugări — călugări misericordiani, ord. călugăresc catolic, înființat abia în 1540. Haina ordinului călugăresc este neagră.

Hacken, muntele *H.* — desparte Lacul celor Patru Cantoane de Schwyz.

Harras, Rudolf der Harras — comisul lui Gessler. Boier, căruia îi era dat să îngrijească de grajdurile domnești și să însoțească pe stăpînul său.

hrisovul lui Frideric al doilea, chezarul — dat de Frideric în fața orașului Favența în 1241. În hrisovul acesta adeverea *Fr.* aparținerea de bunăvoie a elveților de imperiu.

inelul, s-alcătuim inelul — locuitorii formau în timpurile vechi cerc, inel, înainte de a începe pertractările judecătorești, sau înainte de a osîndi pe cineva la moarte etc.

insula cea sfîntă a fericirii — insula celor fericiți, după cum și-o închipuiau strămbunii, țara fericirii netulburate de nimic.

isnov, de isnov — degrabă ; *de isnoavă* — din nou.

județ și căpitan — în original, *Landmann und Bannerherr* — cel mai de frunte funcționar în Elveția și nobil, care duce în luptă un steag propriu.

Küssnacht, văgăuna de la *K.* — un drum care duce de la Küssnacht la Immensee, între Lacul celor Patru Cantoane și lacul Zug.

lacăt și zăvor la porți — pe atunci nu aveau ușile elveților zăvoare și lacăte (lacăt și lacat).

Lacul celor Patru Cantoane — nemțește *Vierwaldstätter-See.*

Leopold — fiul lui Albrecht I.

luptă — la luptă pururi înaintea noastră — în orig., «procesiunile la Roma» ale regilor germani, ca să primească puterea regală din partea papilor, mai apoi, în sensul : în lupte împotriva Italiei, cînd elveții mergeau imediat după împăratul.

Luțerna — oraș sub stăpînirea austriacă din 1291 [Luzern, Lucerna].

Luxemburg, contele de L. — Heinrich al VII-lea, urmașul lui Albrecht I pe tronul împărătesc [rege începînd din 1308 ; încoronat ca împărat în 1312].

mascarada — în orig., «conduct din ajunul păresimilor», cu măști și mare taravură [carnaval].

mitră de vlădică — ca vlădică nu putea ducele Hans de Suabia să aibă familie și astfel îi trecea moștenirea la rudeniile sale.

Müller Johann — Schiller a vrut să mulțămească astfel autorului Müller [1752—1809] pentru cartea acestuia *Istoria Elveției*, amintindu-l în decursul dramei, cu numele.

negrul munte — numire veche a muntelui *Brünig* care formează granița cantoanelor celor vechi, la sud.

oastea casei — în orig. *das Regiment des Hauses* — conducerea casei.

omorului de tată — și în orig. *Vatermord ;* aici : omorului de consîngean [Johannes Parricida era nepotul împăratului]. Schiller a tradus prea conștiincios cuvîntul latinesc *parricida* care însemnează omorîtor de rudenie. Într-alt loc, a ocolit Iosif cuvîntul, traducîndu-l cu «păcat grozav».

oraș străvechi din vremile păginilor — cetățuia romană de la graniță, *Vindonissa*, nimicită în 594.

orașul lui Sfîntu Petru — Roma, orașul papilor, a urmașilor sfîntului Petru.

padină — în orig., *Alpentrift* (pășune în Alpi), vale închisă, pe cîmp.

pălăria — semnul ducilor austrieci, spre deosebire de coroana regelui.

pana de păun — semnul cavalerilor.

pana pe buza lui se mișcă — i-au pus o pană pe buze să vadă dacă mai respiră.

Parricida — ducele Suabiei, nepotul lui Rudolf de Habsburg. S-a născut în 1290 și a murit după 1312. A omorît pe unchiul său, împăratul Albrecht I, cu alți complici, în 1 mai 1308 la Rheinfelden și a plecat să-și ispășească păcatul în Italia.

Rheinfeld — în Aargau. Schiller a folosit numirea aceasta cu toate că știa că numai înainte de omorîrea lui Albrecht a fost reședința cîtăva vreme în Rh.

Ruodi, Werni, Kuoni, Seppi, Jenni — forme diminutive, de ninerare [alintare], de la Rudolf, Werner, Konrad, Joseph și Johann.

zbirii-mpărătești — în orig., «călăreții». Zbiri, pînă în 1809 se numeau în Italia agenții (servitorii) poliției și ai justiției.

senior, marele s... — în original, *Bannerherr* — nobil, care duce în luptă un stindard (steag, flamură) propriu.

Simon și Iuda-s astăzi — sfinții din calindar, ziua de 28 octomvrie st. n.

stăpîn pe argații tăi — în original, *Pair* — în Francia și Anglia, vasalul nemijlocit al coroanei, cu drepturi egale (de multe ori) cu ale regelui.

Stüssi — o derivație de la numele *Iustus*.

țara albă — numire veche a văii Hasli superioare.

Tell — înțelesul cuvîntului *tell* este: cel care nu se gîndește mult. Vine de la *talen (dalen)*, care însemnează: copilăros, care se joacă ca copiii.

Thurgau — Elveția nordostică, cu orașul Zürich.

trabant al curții — sergent, gardist pedestru, aici: unul care se învîrte slugarnic împrejurul curții.

Üchtland — mai cu seamă cantonul Freiburg de astăzi.

vornic — în orig., «dregător peste muncitorii robotași».

Wälty — cuvînt de gingășire, de la Walther.

Winkelried — denumit de cavaler din partea împăratului Frideric în 1240, după lupta de la Favența.

Zürich, în slujba priorei din Z.; starița *(priora)* cea atotputernică a mănăstirii de călugărițe din Z., căreia îi erau supuși mulți locuitori din Elveția."

H. Petra-Petrescu informează că pentru aceste „notițe" s-a folosit de „ediția profesorului universitar din Lipsca G. Witkowski". Pe marginea introducerii sale și a „notițelor" sînt de făcut cîteva precizări. Dintre fragmentele din *Wilhelm Tell* tipărite în periodice, cel din *Gazeta Transilvaniei* este postum și, de altfel, reproduce întocmai textul din volum. Popularea Elveției, așa cum este descrisă în introducere, este de domeniul legendei, nu al istoriei. Respectivul teritoriu s-a aflat succesiv sub stăpînirea romanilor, a alemanilor și burgunzilor (sec. al V-lea), în sfîrșit, a francilor (sec. al VI-lea), într-adevăr triburi germanice, dar nu venite din Suedia, ci din Europa centrală. Încadrarea Elveției în Imperiul romano-german s-a produs în secolul al XI-lea.

„Piesa poporală cu cîntece și dialoguri" nu putea să fie scrisă în secolul al XII-lea. Eroul legendar al elveților în lupta pentru libertate împotriva casei de Habsburg a trăit în secolul al XIV-lea; se spune că s-ar fi înecat pe la 1354, încercînd să salveze pe cineva care căzuse în Schächenbach. Pe la jumătatea

secolului următor, a devenit personajul unui cîntec popular. Piesa, anonimă, a fost scrisă la începutul secolului al XVI-lea (cca 1511) și poartă titlul *Urner Tellspiel*. Tot în secolul al XVI-lea, legenda a fost dezvoltată de un medic din Zürich, Jakob Ruof (1500—1558), în *O piesă frumoasă și veselă despre piosul și cel dintîi conjurat Wilhelm Tell (Ein hüpsch und lustig Spiel von dem frommen und ersten Eydgenossen Wilhelm Thellen*, 1545).

Goethe a fost într-adevăr preocupat de figura luptătorului elvețian. El i-a propus lui Schiller subiectul, pornind de la *Cronica helvetă* a lui Aegidius von Tschudi (1505—1572).

Cel numit de către Parricida „vărul Leopold" este Leopold I de Habsburg, duce între 1308 și 1326.

Cele trei „cîntece" publicate în 1905 sînt un indiciu că St. O. Iosif era încă de atunci preocupat de traducerea piesei lui Schiller. Confirmarea o aflăm într-un articol din 1906 al lui Ion Scurtu: „Cu modesta răbdare de artist și cu acea conștiință serioasă care-l caracterizează deopotrivă ca om și ca poet, d. Iosif pregătește acum o traducere a dramei lui Schiller, *Wilhelm Tell*, conținutul sufletesc și eroic al căreia ar fi așa de binevenite în faza actuală a evoluției neamului nostru..." *(Traducerile literare la noi*, III, în *Sămănătorul*, V, nr. 31, 30 iulie 1906, p. 610). Cu opera lui Schiller, Iosif a luat contact în vremea școlarității. În clasa a V-a gimnazială, la Sibiu, citea din *Don Carlos* și *Maria Stuart*, în traducerea lui Iacob Negruzzi, și le rezuma conținutul în scrisorile adresate lui Aurel Pop, fostul coleg de la Brașov, mărturisind că nu „înțelege în tot locul nici *Don Carlos*, nici *Maria Stuart*, și apoi trebuie să cunoști întreaga istorie a Spaniei sau a Angliei...". *(Din corespondența lui St. O. Iosif în 1890*, în *Convorbiri literare*, nr. 2, februarie 1915, p. 178—179). Dintre piesele istorice ale lui Schiller, *Wilhelm Tell* avea să-l intereseze cu deosebire pe poet. Cînd Natalia Negru, pe care o cunoscuse de cîteva luni, a început să învețe limba germană, la îndemnul lui, cel dintîi text literar ce i l-a recomandat a fost piesa despre eroul elvețian. La 15 iulie 1903, Natalia îi scria din Moldova, într-o epistolă versificată: „Eu de vorbă m-am ținut, / La nemțește-am început. / Și în curînd mă socot / Să traduc pe Wilhelm tot" (*Corespondență*, ediție îngrijită, note și cuvînt înainte de Horia Oprescu, Editura pentru literatură, 1969, p. 142).

În genere, Iosif a realizat traducerea operelor de mai mare întindere la solicitarea unor instituții ; altminteri, exista riscul ca manuscrisul să rămînă nevalorificat. Pentru *Wilhelm Tell*, poetul a găsit un plasament abia în primele luni ale anului 1913. O înțelegere cu „Societatea pentru fond de teatru român" va fi existat încă din anul anterior. În aprilie 1912, traducătorul avea gata primele trei acte. Anunțînd lucrul acesta, o notă din *Flacăra* adăuga : „Va fi mai mult decît o operă literară, va fi o *faptă bună*. Într-adevăr, nu cunoaștem lucrare străină care să ne fie mai de lipsă decît tragedia marelui poet german — acest nemuritor imn înălțat libertății și iubirii pentru cei mici" *(Ecouri*, în *Flacăra*, I, nr. 25, 7 aprilie 1912, p. 200). La începutul anului 1913, „Societatea pentru fond de teatru român" se afla în posesia traducerii integrale, pe care o încredința pentru cuvenitul raport secretarului ei literar, dr. Horia Petra-Petrescu. Acesta și-a întocmit raportul în martie, dar l-a tipărit abia peste cîteva luni, în *Revista teatrală*, I, nr. 3, mai-iunie 1913, p. 171—176. Raportul conține la început cîteva aprecieri asupra dramei, apoi date sumare despre traducerile în românește din *Wilhelm Tell* (cele menționate și în *Introducerea* reprodusă mai sus). După sublinierea meritelor lui St. O. Iosif ca traducător din literatura universală, este elogiată versiunea românească a lui *Wilhelm Tell* realizată de el, dar se fac și unele obiecții critice de amănunt. Este vorba de cîteva construcții forțate („să-l *cuvînt de bine*", „*fac* dant cu omul") și de traducerea necorectă a unor expresii germane („*das Regiment des Hauses*", expresie tradusă prin „oastea casei", în loc de „conducerea casei" ; „*die grosse Frau zu Zürich*", expresie tradusă prin „Precista din Zürich", în loc de „stareța din Zürich"). În ceea ce privește tălmăcirea celei de-a doua expresii, avem a face cu o interpretare greșită : Iosif a crezut că „*die grosse Frau*" (marea, înalta doamnă) este Maica Domnului, patroana unei biserici sau mînăstiri. Traducerea greșită a primei expresii denotă, însă, un minus în ceea ce privește cunoașterea limbii germane. O eroare similară face traducătorul și atunci cînd transpune expresia „*ins Schwarze treffen*" prin „să nimerească-n negru" (actul III, scena a III-a, r. 370), corect : „să nimerească ținta". Unele obiecții ale lui Petra-Petrescu sînt nefondate. „Dar împăratul nu și-a-ngăduit / *Ce tu...*" este o construcție corectă, ca și „*o viitură-a apelor*". Raportorul informează că poetul a fost de

acord să facă îndreptările cerute și propune ca lucrarea să fie remunerată cu suma de 1000 coroane, sau cu cea mai mare parte din această sumă, în cazul în care se va extrage din ea și un premiu pentru o altă piesă. Îndreptările n-au mai fost operate în text. Numai cuvîntul „Precistă" a fost înlocuit, probabil de îngrijitorul volumului, cu latinismul „prioră" (stareță).

Spre sfîrșitul primăverii anului 1913, St. O. Iosif s-a dus la Brașov, unde i s-a fixat și achitat onorariul, pe care l-a cheltuit cu o „nepăsare bolnavă". Înfățișarea și comportamentul poetului vădeau un îngrijorător declin fizic și sufletesc : „Ochii îi erau tulburi. În colțul gurii avea cîte o trăsătură dureroasă..." (H. Petra-Petrescu, *Ștefan O. Iosif — Cîteva amintiri)*.

Volumul, apărut în iulie 1913, s-a tras într-un tiraj de 2000 exemplare, cifră destul de ridicată pentru acea vreme.

Tot ceea ce s-a scris în preajma apariției volumului și îndată după aceea reia ca un leit-motiv două idei : actualitatea mesajului social-politic al piesei lui Schiller și calitatea lui Iosif de cel mai indicat tălmăcitor al acesteia. Elveția luptînd pentru demnitate națională și pentru eliberarea de sub stăpînirea austriacă oferea într-adevăr o imagine izbitor de asemănătoare cu aceea a Transilvaniei ce se pregătea să scuture aceeași stăpînire opresoare. „Și e bine, mai ales — scria revista *Ramuri* —, că *Wilhelm Tell* apare în Ardealul nostru, această Elveție a luptelor pentru dreptate națională, această țară în care înflorește cea mai frumoasă *literatură militantă*. De prisos să mai vorbim de valoarea traducerii. Ea e făcută de cine trebuia s-o facă, de *singurul* care putea s-o facă" *(Cronica*, în *Ramuri*, nr. 12—18, 15 iunie-15 septembrie 1913, p. 399). În termeni similari a salutat apariția volumului și revista *Flacăra* : „Traducerea este de o exactitate remarcabilă și redă pe deplin acea impresie de solemnă înălțare a unui popor întreg, demn și mîndru, care e însușirea cea mai caracteristică a dramei lui Schiller. Traducerea face parte din activitatea lui St. O. Iosif din ultimele vremuri, cînd concepea poezia în felul vechilor aezi. *Wilhelm Tell* este o operă de educație națională, executată cu cele mai viguroase mijloace artistice ; de aceea publicarea ei va face să se răspîndească pînă departe un fior de poezie virilă și mîndră, în clipele de efeminare, de singularizare și de *morbidezza* prin care pare a trece literatura originală, în anumite aspecte ale ei" *(Ecouri*, în *Flacăra*, II, nr. 46, 31 august 1913, p. 368). În sfîrșit, C. Spiru Hasnaș, elogiind traducerea și cerînd înscrierea ei în

repertoriul teatrelor adăuga : „Pentru cîntărețul viguros al celei de a doua redeșteptări naționale, *Wilhelm Tell* era firește subiectul cel mai atrăgător, pentru că nici într-o piesă nu se găsește un tablou atît de vast și alcătuit totuși din elemente atît de concrete al înălțării mîndre spre neatîrnare, dorită și făurită de un neam întreg... St. O. Iosif avea și mediul prielnic (vai, cît de prielnic !) pentru a simți cu intensitate gîndul mare al dramei, și tendințele personale ale artei sale îl îndemnau să caute expresie acestui gînd." *Wilhelm Tell*, în traducerea lui Iosif, era propus ca un model „pentru drama țărănească, așa cum ar trebui să se înfățișeze ea în românește, ca să pară răsărită din pămîntul țării și să poată intra în domeniul artei" *(„Wilhelm Tell" în traducerea lui St. O. Iosif*, în *Flacăra*, II, nr. 47, 7 septembrie 1913, p. 376). Făcînd bilanțul literar al anului 1913, Ion Trivale consemna și el apariția traducerii : „...poezia românească își sporește patrimoniul cu traducerea minunată a lui *Wilhelm Tell*, a cărui atmosferă de idilă și eroism patriarhal și-a găsit interpretul indicat în dispărutul Iosif" *(Anul literar 1913*, în Ion Trivale, *Cronici literare*, Depozitul general Socec, f.a.).

St. O. Iosif însuși a semnalat, ca și comentatorii citați, similitudinea de situație dintre Elveția lui Wilhelm Tell și Transilvania subjugată, declarînd că tocmai aceasta l-a îndemnat să traducă piesa. Mai mult chiar, el sugera ca piesa să fie folosită ca un mijloc de încurajare a românilor transilvăneni în lupta lor. Acestea le-a spus într-un articol pe care n-a apucat să-l tipărească și care a apărut postum : *Wilhelm Tell și Avram Iancu (Flacăra*, III, nr. 20, 1 martie 1914, p. 162—163). Paralela este cît se poate de elocventă. Dezvoltînd-o, poetul își destăinuia proiectul de a scrie o piesă despre eroul transilvănean, la sugestia celei dedicate de Schiller bravului helvet.

Dintre scriitorii germani, Friedrich Schiller este cel care s-a bucurat la noi de o atenție deosebită. Opera lui a pătruns mai întîi în Transilvania, unde, încă în timpul vieții poetului, s-a reprezentat pe scena primului teatru din Sibiu piesa *Die Räuber (Hoții)*. Spectacolul, în germană, s-a dat în 1788, la numai șapte ani după ce piesa fusese scrisă. Tot în germană, aceeași piesă a fost jucată la București de către trupa lui Johann Gerger, în cadrul turneului său din 1818—1820. Cele dintîi traduceri în limba română, din poezia lui Schiller, par a fi cele ale lui Hrisoverghi. Către jumătatea secolului trecut, au avut loc și primele

reprezentații în românește cu piese ale marelui poet german. În 1850, trupa lui Costache Caragiali juca *Intrigă și amor*, iar în stagiunea 1859—1860, C. A. Rosetti, director al Teatrului mare din București, punea în scenă *Don Carlos* și *Wilhelm Tell*. Scriitorii noștri au văzut în Schiller un exponent ilustru al literaturii militante puse în serviciul dreptății și a libertății. Așa l-au elogiat Heliade Rădulescu în oda *La Friedrich Schiller*, scrisă și publicată în 1859, și Gheorghe Asachi, în broșura *În amintirea zilei de 10 noemvrie 1859. Prima seculară a nașterei lui F. Schiller, sublim cantor de virtute și patriotism, tribut de admirare depune, în numele giunimei române, un veteran*. Broșura cuprindea și traducerea unei poezii : *Credința (Die Bürgschaft)*. Textul articolului aniversar a fost reprodus, cu titlul *Apoteosul lui Schiller*, în *Calendarul* pe 1860 scos de Asachi, care a mai adăugat și cîte o scenă din *Wilhelm Tell* și *Jeanne d'Arc*. Prin oda lui Heliade, articolul și traducerile lui Asachi, cultura noastră a participat la aniversarea centenarului nașterii lui Schiller, aniversare sărbătorită în Europa și peste Ocean. La București, cu același prilej, colonia germană a organizat o festivitate, consemnată de presă, la care s-a reprezentat, între altele, și actul I din *Wilhelm Tell*. În deceniile următoare, piesele lui Schiller au intrat în număr din ce în ce mai mare în repertoriul permanent al teatrelor din București, Iași și alte centre : *Conjurația lui Fiesco, Don Carlos, Hoții (Briganzii), Maria Stuart, Moartea lui Wallenstein* etc. În ceea ce privește traducerile de piese tipărite în volum, cea dintîi pare a fi *Intrigă și amoru*, apărută la București, în 1852, în tălmăcirea lui S. Mihălescu, după un intermediar francez : „de la Alex. Dumas". Au urmat : *Moartea lui Wallenstein*, tradusă de E[milia] M[aiorescu] (Iași, 1864), *Hoții, Fiesco, Cabală și amor*, traduse de Iacob Negruzzi (Iași, 1871), *Fecioara din Orléans*, tradusă de S. I. Grossmann (Iași, 1878). În primul deceniu al secolului nostru se remarcă traducerea Mariei Cunțan *(Fecioara din Orléans*, Sibiu, 1909) și a lui George Coșbuc *(Don Carlos*, București, 1910).

Cînd a scris *Pseudokinegetikos*, A. I. Odobescu nu-l putea uita, firește, pe Wilhelm Tell, iscusitul vînător care și-a valorificat dibăcia de arcaș în lupta pentru eliberarea patriei sale. În partea a V-a a lucrării, el amintește „voiosul și semețul cîntec al plăiașului elvețian, cadențat de muza lui Schiller, amanta libertății". Este vorba de cîntecul intonat de fiul lui Tell, Wal-

ther, la începutul actului III. Odobescu citează în germană acest cîntec şi-l traduce în proză, într-o notă de subsol. În continuare, scriitorul dedică o pagină frumoasă piesei lui Schiller — „cea mai expresivă poemă a vieţii vînătoreşti, eroica dramă a lui Guilom Tell, în care răsuflă peste tot aerul liber şi curat al plaiurilor alpestre şi iubirea necumpătată de patrie a cetăţenilor liberei Elveţii". „O ţară întreagă — adaugă Odobescu — scăpată din robie numai prin inima vitează şi prin săgeata dibaci-mînată ale unui vînător, iată desigur cea mai falnică izbîndă cu care se poate mîndri vînătoria".

Transilvănenii i-au arătat lui Friedrich Schiller aceeaşi admiraţie, cu un accent special în plus, în circumstanţele luptei lor împotriva oprimării sociale şi naţionale. Dacă acordăm credit lui Aron Densuşianu, prima traducere a lui ***Wilhelm Tell***, efectuată prin 1830—1840, aparţine transilvăneanului Gh. Negrea. Această traducere, citată de Horia Petra-Petrescu după Gh. Bogdan-Duică, s-a pierdut. George Bariţ a tradus şi publicat în *Foaie pentru minte, inimă şi literatură* proză şi maxime, scene din *Intrigă şi iubire*, *Don Carlos*, *Conjuraţia lui Fiesco*, *Maria Stuart*. Andrei Mureşanu a făcut şi el traduceri şi prelucrări, aşezîndu-l pe Schiller printre acei poeţi ale căror versuri „au contribuit foarte mult la repurtarea cutărui triumf, la recîştigarea libertăţii şi a independenţei naţionale" (cf. Ion Breazu, *Schiller la românii din Transilvania*, în *Steaua*, VI, nr. 7, 1955).

Cu cîţiva ani înaintea lui St. O. Iosif, alţi doi transilvăneni au abordat *Wilhelm Tell*. Pentru ei, ca şi pentru Iosif, eroul elveţian apărea în aceeaşi lumină în care-l văzuse şi Heliade Rădulescu : „Guilelm Tell de aceea a ştiut a învinge şi a-şi elibera patria, pentru că femeia lui i-a zis «du-te să mori ; din pîntecele meu nu voi voi să iasă un pui de sclavă»" *(Literatura=politica*, conferinţă ţinută la Ateneu în ziua de 10 decembrie 1867). Cel dintîi transilvănean, I. Baciu, a prelucrat în trei acte piesa lui Schiller, pentru trupe de amatori. Prelucrarea a apărut la Braşov, în colecţia scoasă de „Societatea pentru fond de teatru român". Al doilea, Alexandru Vaida Voevod, a publicat un fragment de traducere în *Viaţa românească*, I, nr. 10, 1906. Despre această traducere, revista *Convorbiri* (I, nr. 2, 15 ianuarie 1907) scria : „Se vede că traducătorul, urmărind să reproducă prea de aproape textul şi forma originală, nu a ţinut în seamă muzicalitatea şi topica firească a limbii noastre".

După cum St. O. Iosif afla în drama lui Schiller un îndemn şi un model pentru o piesă despre Avram Iancu, tot un transilvănean, Ghiţă Pop, pornise, cu două decenii înainte (1891), de la ea pentru a compune o tragedie, al cărei erou este fruntaşul altei mişcări populare a românilor ardeleni, *Horia*.

În sfîrşit, pentru a încheia seria traducerilor piesei *Wilhelm Tell*, anterioare celei a lui Iosif, să mai citîm versiunea în proză a ziaristului bucureştean B. Marian. Această versiune a apărut în nr. 328 a „Bibliotecii pentru toţi", aşadar prin 1908—1909.

Nici una dintre traducerile lui ***Wilhelm Tell*** realizate înaintea lui Iosif nu putea fi socotită corespunzătoare. Şi în cazul acesta, poetul *Tălmăcirilor* a fost cel dintîi care a dat o transpunere valoroasă. Ca întotdeauna, el este foarte atent în redarea sensurilor şi în respectarea formei originalului. Versurile sale curg firesc şi preiau din model încărcătura poetică. Spre exemplificare, propunem cititorului să confrunte textul românesc al celor trei „cîntece" de la începutul piesei cu textul german, pe care-l transcriem aici din Schillers *Werke*, Band III—VI, herausgegeben von Rudolf von Gottschall, Berlin, Verlaganstalt Urania [f.a.], p. 783—784 (numerotăm versurile ca în ediţia noastră) :

FISCHERKNABE

Es lächelt der See, er ladet zum Bade,
Der Knabe schlief ein am grünen Gestade,
Da hört er ein Klingen,
Wie Flöten so süss,
Wie Stimmen der Engel
Im Paradies.

Und wie er erwachet in seliger Lust,
Da spielen die Wasser ihm um die Brust
Und es ruft aus den Tiefen :
Lieb Knabe, bist mein !
Ich locke den Schläfer,
Ich zieh' ihn herein.

HIRTE
(auf dem Berge)

Ihr Matten, lebt wohl !
Ihr sonnigen Weiden !
Der Senne muss scheiden,
Der Sommer ist hin.

Wir fahren zu Berg, wir kommen wieder,
Wenn der Kukuk ruft, wenn erwachen die Lieder,
Wenn mit Blumen die Erde sich kleidet neu,
Wenn die Brünnlein fliessen im lieblichen Mai.
Ihr Matten, lebt wohl !
Ihr sonnigen Weiden !
Der Senne muss scheiden,
Der Sommer ist hin.

ALPENJÄGER

Es donnern die Höhen, es zittert der Steg,
Nicht grauet dem Schützen auf schwindlichtem Weg ;
Er schreitet verwegen
Auf Feldern von Eis,
Da pranget kein Frühling,
Da grünet kein Reis ;
Und unter den Füssen ein nebliches Meer.
Erkennt er die Städte der Menschen nicht mehr ;
Durch den Riss nur der Wolken
Erblickt er die Welt,
Tief unter den Wassern
Das grünende Feld.

Iată acum, pe două coloane, cîntecul fiului lui Tell (actul III, scena I), citat și de Odobescu, în germană (din aceeași ediție, p. 823) și în română :

Mit dem Pfeil, dem Bogen,	Cu arc și săgeată
Durch Gebirg und Thal	Prin munți și prin văi
Kommt der Schütz gezogen	Arcașul s-arată
Früh am Morgenstrahl.	Cu raza dintâi.
Wie im Reich der Lüfte	Cum vulturul este
König ist der Weih —	Rege-n înălțimi,
Durch Gebirg und Klüfte	Rege-arcașu-i peste
Herrscht der Schütze frei.	Culmi și adîncimi.
Ihm gehört das Weite,	Tot ce-aleargă zboară
Was sein Pfeil erreicht,	Prin poieni și grui
Das ist seine Beute,	Pasăre sau fiară,
Was da kreucht und fleugt.	Toate-s prada lui.

William Shakespeare

(p. 357) VISUL UNEI NOPȚI DE VARĂ

În *Viața românească*, VII—VIII, nr. 2-5, februarie-mai 1913, p. 209-221, 236-253, 5-29, 159-182. Un fragment — actul II, scena I — intitulat *Robin Puck-Băiat bun*, a apărut mai înainte în *Flacăra*, II, nr. 3, 3 noiembrie 1912, p. 19.

Variante în *Flacăra:*

r. 4 tu*fe-n*florite

r. 11 Globul lunii *călător,*
r. 16—17 *Cu înaltele crăițe*
Ce-i slujesc de jupînițe...
r. 19—20 *Vezi mici pete : sunt rubine,*
Juvaeruri favorite.
r. 31 Fereşte-ţi *dar stăpîna să n-o* vadă ;
r. 41 *Dar* ea nu vrea cu nici un preț să-l piardă,
r. 48 Că bieții silfi *s*-ascund prin *ghinzi* de spaimă.
r. 50 Sau mutra și *alura* ta mă-nșală,
r. 53 Cei ce te știu „Robin — băiat-bun".
r. 69 Sunt vagabondul *cel* neastîmpărat
r. 71 *Ades îl* fac să rîdă pe-Oberon,
r. 75—76 Cumetrei, și cînd *duce ea* ulciorul
La gură, eu de nasul ei m-*anin.*

St. O. Iosif a început să traducă efectiv din Shakespeare probabil pe la sfîrșitul anului 1911 — începutul anului 1912. În orice caz, în 1912 a publicat în *Flacăra* primele fragmente traduse (în afară de cel citat mai sus, și părți din *Romeo și Julieta).* Poetul s-a angajat în această anevoioasă întreprindere stimulat de Al. Davila, care din 1912 făcea din nou parte din conducerea Teatrului Național din București. La rubrica *Ecouri*, *Flacăra* din 7 iulie 1912 (nr. 38, p. 304) anunța : „Distinsul nostru colaborator, d-l St. O. Iosif, traduce, din însărcinarea Teatrului Național, *Romeo și Julieta*, celebra tragedie a lui Shakespeare, în forma ei originală". În completare, o notă din *Ramuri* (nr. 12-18, 15 iunie-15 septembrie 1913, p. 319) ne informează : „D-l Al. Davila, care se interesa de aproape de această activitate a poetului nostru (activitatea de tălmăcitor, *n.n.*), a primit, pentru Teatrul Național din București, două sau trei traduceri din Shakespeare". A treia traducere va fi fost *Hamlet*, cum ar rezulta și din articolul lui Horia Petra-Petrescu, citat de noi în comentariul privitor la *Talismanul* de Ludwig Fulda. La Brașov, în primăvara anului 1913, poetul îi spunea lui Petra-Petrescu că are „gata" *Romeo și Julieta*, *Visul unei nopți de vară* și *Hamlet*. Poate că totuși ultima traducere nu era terminată.

În 1953, G. Călinescu și colectivul de documentare comunica la rubrica *Material documentar* din *Studii și cercetări de istorie literară și folclor* (II, p. 230) că în muzeul Institutului intrase, împreună cu alte manuscrise, și „*Hamlet*, de Shakespeare, fragmente de caiete și o copertă de piele cu titlul piesei", precum și „*Un vis al unei nopți de vară*, de Shakespeare, 1 caiet". De re-

ținut că în lista de manuscrise figurează și *„Twelfth Night Or what you will,* de Shakespeare, 1 caiet necomplet și fragmente". În sfîrșit, după *A douăsprezecea noapte,* au fost găsite și ciornele unei a cincea traduceri din Shakespeare : *Richard III.* Manuscrisul, păstrat la Biblioteca filialei din Cluj a Academiei, ne-a fost semnalat încă din 1964 de către Tiberiu Avramescu (v. monografia noastră *St. O. Iosif,* p. 172). Aceste cinci traduceri ar confirma faptul că poetul intenționa să transpună în românește opera integrală a marelui dramaturg englez, care-l cucerise, insuflîndu-i o admirație entuziastă. Însoțind un grup de scriitori la o șezătoare literară în Dobrogea, le-a vorbit confraților o noapte întreagă, într-un hotel din Tulcea, despre tălmăcirea operelor lui Shakespeare la care lucra, despre filozofia dramaturgului, despre marea satisfacție pe care i-ar procura-o realizarea unor versiuni românești bune a acestor opere. „Tot ce a gîndit omenirea de sute de veacuri — perora poetul — e acolo. O comoară peste care mulți treceau cu o inconștiență revoltătoare. Scrierile lui Shakespeare ar trebui să formeze biblia fiecărui scriitor. Sub specie aeternitatis, ce suntem noi pe lîngă el ?" (I. U. Soricu, *St. O. Iosif — Amintiri,* în *Almanahul presei române pe 1926,* p. 106.)

Ce text va fi folosit Iosif pentru traduceri ? Într-un articol publicat în anul 1974, poetul Ștefan Augustin Doinaș face o remarcă interesantă : „Delicat și modest, St. O. Iosif a simțit din cînd în cînd nevoia de a «înfrumuseța» originalul, adăugînd rima acolo unde aceasta nu exista. Traducerile din *Romeo și Julieta,* făcute probabil după o versiune germană, ne oferă o asemenea mostră : în felul acesta, tălmăcitorul îl anticipează pe Ion Barbu care, transpunînd — cu mijloace proprii superioare — scene din *Richard III,* a sacrificat tonul specific poeziei dramatice a originalului shakespearian, menit rostirii pe scenă, în favoarea unor reușite lirice." Reținem deocamdată ipoteza privind utilizarea unui intermediar german. Un pasaj din articolul lui Horia Petra-Petrescu ar dezminți această ipoteză. Întrebîndu-l pe Iosif, publicistul a primit un răspuns categoric : „— Din englezește, piesele lui Shakespeare ? — Firește, din original. Am învățat anume englezește." Faptul că manuscrisul cuprinzînd fragmentele traduse din *A douăsprezecea noapte* poartă titlul în engleză ar confirma răspunsul dat de traducător lui Petra-Petrescu. E greu totuși de presupus că poetul a învățat „anume englezește" într-un timp atît de scurt, încît să lucreze direct pe dificilele texte sha-

kespeariene. Probabil că adevărul stă undeva la mijloc. Traducătorul va fi avut în față și originalul englez, dar și o versiune în altă limbă, germană sau franceză. În 1905, el procura — ce-i drept, pentru soția sa, care își pregătea licența — două volume din operele lui Shakespeare și comanda restul de patru volume la Paris, de unde am putea deduce că era vorba de o versiune franceză (scrisoare către Natalia Iosif, în *Corespondență,* p. 263).

În ceea ce privește fidelitatea traducerilor, remarca de mai sus a lui Ștefan Augustin Doinaș se cere amendată în sensul că prelucrarea lirică a originalului shakespearian este la Iosif neînsemnată și nu afectează varietatea de ton din tragedie. În privința comediei, semnalăm o altă operație, anume adaptarea la posibilitățile și nevoile unui spectacol de teatru modern. În original, *Visul unei nopți de vară* are cinci acte, cu, respectiv, două, trei, două, două, două scene. În versiunea lui St. O. Iosif, materialul este distribuit în numai trei acte, dar în foarte multe scene, corespunzător uzanței din teatrul modern, unde „scena" este o unitate determinată de intrarea sau ieșirea unui personaj. Confruntarea cu originalul dezvăluie și omisiunea în traducere a unor pasaje. Cînd s-a pregătit pentru tipar al treilea volum din *Opere* de Shakespeare apărut în 1956 la E.S.P.L.A., versiunea lui Iosif din *Visul unei nopți de vară* a fost supusă unei revizuiri de către Florin Tornea, care a redat piesei structurarea pe acte și scene din original și a reintegrat în text, în tălmăcirea sa, versurile omise, fapt semnalat în note de subsol. În rest, revizuirea confirmă obiectiv corectitudinea traducerii pe toată întinderea ei. Intervențiile asupra versurilor lui St. O. Iosif sînt foarte puține și, în general, se justifică numai atunci cînd poetul a comprimat unele pasaje. În celelalte cazuri, modificările sînt inutile, sau chiar arbitrare. De exemplu : *A tale nazuri, ori, de nu voiești* (Iosif) — *Capriciul tău, ori, dacă nu voiești* (textul revăzut) ; *Să-mi dai copilu-ntăi — și viu cu tine* (Iosif) — *De-mi dai băiatul, o să merg cu tine* (textul revăzut) ; *Ba nu, ci să păstreze jumătate / Și pentru ochii prietenului care / Îmi face mie-asemenea urare* (Iosif) — *Ba, jumătate din urare cază / Pe ochii celui ce așa-mi urează* (textul revăzut). Am spune că, în asemenea cazuri, prima formulare era mai expresivă.

Ce-l va fi determinat pe St. O. Iosif să elimine pe alocuri cîteva versuri (de la două la cinci) ? Doar în vreo trei rînduri, omisiunile depășesc zece-douăzeci de versuri. De observat că omisiunile nu prejudiciază înțelesului scenei respective. Mai mult

chiar, ele au adesea aspectul nu al unor decupări ca atare, ci al unor comprimări.

Cu totul altfel stau lucrurile în privința indicațiilor scenice. În original, aceste indicații sînt foarte sumare. Tehnica teatrală, rudimentară în vremea lui Shakespeare, nu cunoștea decorurile, jocul de lumini etc. La sfîrșitul scenei I din actul III, în original se menționează doar: „Ies toți"; în versiunea lui Iosif (scena a XVII-a, actul II), indicația se amplifică astfel: „Toți intră sub umbrarul ce se deschide în fund. Raze de lună verzi, roșii și viorii se amestecă-ntre ele. Cînd au intrat cu toții, umbrarul se închide." Asemenea dezvoltări se întîlnesc și în alte locuri, ca și unele precizări referitoare la direcția mișcării personajelor pe scenă. „Iese" devine „Iese prin dreapta", „Intră Hermia" se transformă în „Intră Hermia din stînga".

Reîmpărțirea piesei în acte și scene, comprimările unor replici, indicațiile scenice dezvoltate atestă priceperea unui om de teatru. Dar St. O. Iosif nu avea această calitate. Experiența sa în dramaturgie era limitată, el rămăsese un amator în acest domeniu, fapt dovedit și de piesa sa *Zorile*, construită nedibaci. Toate acestea ne fac să presupunem că poetul a folosit pentru traducerile din Shakespeare versiuni prelucrate pentru scenă de altcineva. Prescurtările de text sînt, de altfel, obișnuite în teatru. Comentînd un spectacol cu *Iuliu Cezar* de Shakespeare, dat de Teatrul Național din București în septembrie 1901, Pompiliu Eliade critica modul în care se făcuseră prescurtările, dar admitea în principiu „cupurile", menționînd că acestea trebuie să se aplice „lucrurilor cu totul secundare". „Tragediile lui Shakespeare — era de părere Eliade — sînt adesea realmente puțin cam lungi, însă a ști să faci cupuri este o veritabilă artă" (*Causeries Littéraires*, III, Bucarest, 1903, p. 16—17). Se poate spune că tăieturile din traducerile lui Iosif sînt operate cu o adevărată artă de cineva care a avut grijă să nu omită pasaje importante și care, totodată, „vedea" foarte exact spectacolul desfășurîndu-se pe o scenă modernă.

Așa cum constata Mihnea Gheorghiu în studiul *Un Shakespeare al erei moderne* (în vol. *Orientări în literatura străină*, E.S.P.L.A., 1958, p. 65—66), opera lui William Shakespeare a pătruns în țara noastră relativ tîrziu. Probabil, prima încercare de traducere este *Amlet, prințul de la Dania*, realizată de Ioan Barac în 1839, dar netipărită. (Cu cinci ani înainte, Heliade se

referise și el, pentru a exemplifica „sublimul", la o tragedie shakespeariană, anume la *Macbeth*, în lecția *Pentru stil*, ținută în 1834 la Școala Filarmonicii. Cum avea să se dovedească, pasajul este preluat din Marmontel, iar greșita interpretare arată că profesorul nu cunoștea piesa.) Cînd a publicat, în 1846, catalogul de traduceri proiectate, anexă la patetica lui chemare, Heliade s-a îngrijit să înscrie la secțiunea *Drame* și numele lui Shakespeare. El a și pus sub teascuri, în tipografia sa (București, 1844), cea dintîi traducere din Shakespeare publicată în volum la noi: *Iulie Cezar*, traducere de căpitanul S. Stoica. În 1848, Tipografia lui Iosef Copainig a tipărit un volum cuprinzînd *Romeo și Julieta* și *Othello* în tălmăcirea lui Toma Bagdat (volumul este citat de Titu Maiorescu în studiul *Comediile d-lui Caragiale*: „Între puținele traduceri din Shakespeare ce le avem în românește, cea mai veche [sic!] este a lui Toma Bagdat..."). Coperta volumului lui Toma Alexandru Bagdat cuprinde următoarele: *Biografia lui Viliam G. Șecspir dupe Le Tourneur. Urmată de „Romeo cu Julieta" și „Otello", tragedii în cîte cinci acte de Viliam Ghiuilom Șecspir, traduse slobod de...* Primele reprezentații în românește se situează, pare-se, în jurul anului 1850. Astfel, Matei Millo, director al Teatrului Național din Iași între 1848 și 1850, înscria în repertoriu *Șeiloc sau zaraful din Veneția*, iar Costache Caragiale juca, în aceeași vreme, cu trupa sa *Romeo și Julieta*. Cu *Macbeth*, bucureștenii au făcut cunoștință mai întîi indirect, asistînd la spectacolele date de Teatrul italian (cel din 1858 cu opera lui Verdi a fost comentat de N. Filimon). În deceniile următoare, repertoriul shakespearian la teatrele din țară avea să se îmbogățească cu *Hamlet*, *Othello*, *Richard al III-lea*, *Femeia îndărătnică*, *Regele Lear* etc. Traducerile folosite în teatru erau executate după intermediare franceze și, circulînd în manuscris, erau prelucrate, fără prea mult respect față de originale, după nevoile și posibilitățile trupelor care le puneau în scenă. În raportul său asupra stagiunii 1908—1909 la Teatrul Național din București, Pompiliu Eliade se simțea obligat să se desolidarizeze de cîteva spectacole, între altele cu *Romeo și Julieta* — „rele traduceri, alese de artiști pensionari pentru reprezentațiile lor de retragere" (*Teatrul Național din București în 1908—1909*, București, 1909, p. 39). Același ținea să menționeze că piesa *Nevestele vesele*, jucată în stagiunea 1905—1906, fusese tradusă din franceză, iar printre inițiativele sale în direcția sporirii exigenței față de textele folosite în teatru informa

că a încredințat unor scriitori apreciați traducerea din original a unui număr considerabil de piese din repertoriul universal, printre care și *Regele Lear*. A fost o adevărată acțiune de asanare care a și dat unele roade. În această ordine de idei, trebuie spus că tratarea arbitrară a textelor dramatice pînă la cele mai celebre intra în practica teatrelor de pretutindeni. Comentînd traducerea lui *Hamlet* de către Ioan Barac, G. Bogdan-Duică urmărește filiera germană prin care tragedia lui Shakespeare pătrunsese în Transilvania. Totul fusese „prelucrat", nu numai prin amputări masive, ci și prin schimbarea caracterului personajelor, prin înlocuirea versurilor cu proza, sau prin utilizarea altor tipare de vers, ca și cînd textul de bază ar fi fost un simplu pretext pentru spectacole după gustul vreunui director de teatru ori al publicului (cf. *Ioan Barac* de G. Bogdan-Duică, București, 1933, p. 121—134).

Cel dintîi care are meritul de a se fi adresat la noi direct originalului englez înainte de 1900 este P. P. Carp, care a tradus *Macbeth* și *Othello*. Versurile traducerilor sale sînt stîngace, greoaie, ceea ce nu l-a împiedicat pe Titu Maiorescu să extragă din ele pasaje pentru exemplificări pozitive în *O cercetare critică a poeziei române de la 1867*.

Tot din engleză aveau să traducă doi dintre fiii lui Ion Ghica, Scarlat și Dimitrie, care-și făcuseră studiile în Anglia și își însușiseră perfect limba. Director al Teatrului Național din București între 1877 și 1881, memorialistul îl informa pe Vasile Alecsandri, printr-o scrisoare din noiembrie 1879, că Dimitrie lucra la traducerea tragediei *Romeo și Julieta*. De la Mircești, poetul îi răspundea: „țiu înainte de toate ca fiul tău Dimitrie să termine traducerea lui *Romeo și Julieta*. Va face un dar prețios țării sale, traducînd în întregime pe Shakespeare" (V. Alecsandri, *Corespondență*, E.S.P.L.A., 1960, p. 90). Probabil că poetul a făcut o confuzie. Dimitrie I. Ghica a tradus într-adevăr amintita tragedie, dar cel care a ambiționat să dea în românește un Shakespeare integral a fost celălalt fiu al memorialistului, Scarlat I. Ghica. Acesta a tradus cel puțin șase piese, dintre care a și publicat două: *Negustătorul din Veneția*, Editura Socec și Teclu, București, 1885, *Regele Ioan*, Tipografia Gutenberg, București, 1892. Celelalte se află în copii la biblioteca Teatrului Național, de unde putem deduce că au și fost folosite pentru reprezentații pe prima noastră scenă: *Antoniu și Cleopatra*, *Coriolan*, *Julius Cezar*, *Regele Richard al III-lea*.

Alte traduceri realizate (unele și publicate) înainte de cele ale lui St. O. Iosif aparțin lui: Al. Macedonski *(Romeo și Julieta*, 1881), G. Bengescu-Dabija *(Macbeth)*, Haralamb G. Lecca *(Femeia îndărătnică*, 1897; *Romeo și Julieta*, 1907), Margareta Miller-Verghi *(Dacă-ți place*; *Regele Lear*, 1911). *Visul unei nopți de vară* va fi tradus în 1921 de G. Topîrceanu, care-l va publica în acel an în *Viața românească*, în paginile căreia apăruse cu nouă ani înainte și traducerea lui St. O. Iosif.

Cunoscut prin lectura unor versiuni în diferite limbi străine, a traducerilor și a prelucrărilor în limba noastră, Shakespeare a exercitat și la noi, ca pretutindeni, o puternică înrîurire asupra dramaturgiei, îndeosebi asupra celei istorice în versuri, aproape tot atît cît și Victor Hugo. Amănunte, în studiul lui Al. Ciorănescu, *Teatrul românesc în versuri și izvoarele lui*, Casa școalelor, 1943. Pentru întreaga problemă: Dan Grigorescu, *Shakespeare în cultura română modernă*, Editura Minerva, 1971.

În *Visul unei nopți de vară*, Shakespeare aduce în scenă o serie de personaje imaginate de el, alături de altele împrumutate din mitologia greacă, dar tratate cu toată libertatea fanteziei sale. Printre cele din urmă se numără Theseu, cunoscutul erou care a ucis Minotaurul și a devenit regele Atenei. În piesă, Theseu îl numește pe Hercule „ruda mea", ceea ce nu poate fi decît o metaforă, în sensul că el, regele, prezintă similitudini cu Hercule prin forță și prin încercările prin care trece. O anume confuzie în privința celor doi exista și în mitologie, de exemplu în legătură cu reginele amazoanelor pe care eroii le-ar fi învins. Despre Theseu se menționa victoria asupra reginei Antiope, în vreme ce pe seama lui Hercule se punea victoria asupra Hippolytei. După altă versiune, Hippolyta a fost biruită de Theseu, care a luat-o de soție (ca în *Visul unei nopți de vară)* și a avut cu ea un fiu, pe Hippolytus. Corespunzător mitologiei, Egeu a fost tatăl lui Theseu, dar la Shakespeare devine tatăl Hermiei. Această Hermia să fie oare Hermiona? Mitica Hermiona era fiica Helenei. În piesă, Hermia și Helena sînt prietene și, un răstimp, concurente în dragoste. Ce-i drept, această Helena este fiica unui anume Nedar. Numele sînt mai curînd convenționale, pentru personaje fictive, ca și Demetrius și Lysander. Din mitologia greacă este împrumutat și subiectul piesei despre Pyramus și Thisbe, reprezentată de către meșteșugari în fața regelui Theseu. Prezența meșteșugarilor, care sînt, evident,

englezi, introduce în ambianța mitică și fantastică o notă realistă și un umor de savoare populară. De aici pînă la afilierea unor personaje din basmele nordice nu mai era decît un pas. Alături de figuri din mitologia antică transpuse în sfera realității, evoluează ceata de elfi, aceștia menținuți în planul fantastic. Oberon rege al elfilor și soț al Titaniei, regina zînelor, apare în evul mediu în romanul francez *Huon de Bordeaux*, apoi în scrieri ale lui Chaucer, Spenser, Wieland (al cărui poem stă la baza libretului operei lui Weber). Năstrușnicul Puck se prezintă singur în actul II, scena I, unde-și confirmă și porecla de Robin-băiatul-bun, care traduce expresia engleză *Robin Goodfellow*.

Act. I, sc. II, r. 31 Thanatós — zeul morții ; sc. III, r. 71 „milostiva zînă-a-mperecherii" — Afrodita ; r. 73—74 „vicleanul troian" — Enea ; sc. IV, r. 50 Hebe — zeița tinereții eterne. Act. II, sc. III, r. 43 Leviatan — monstru biblic ; sc. V, r. 41—42 Daphne — nimfă din ceata de vînătoare a zeiței Artemis. Urmărită de Apollo, care se îndrăgostise de ea, a fost transformată, la rugămintea ei, în dafin ; sc. XV, r. 33 Ninus — soțul Semiramidei, fondatorul legendar al cetății Ninive, capitala Asiriei ; sc. XIX, r. 27 falnica Cytheră — în text, Venus (luceafărul) ; sc. XXIII, r. 36—37 Cynthia — zeița Artemis, sora lui Apollo, identificată cu Diana, cum, dealtfel, i se și spune mai departe (sc. XXVII, r. 36). Act. III, sc. II, r. 63 cîntărețul trac — Orfeu, ucis de femeile trace, pentru că nu le lua în seamă.

(p. 459) ROMEO ȘI JULIETA

Din această traducere, St. O. Iosif a publicat numai două fragmente : scena a II-a din actul II („scena balconului"), în *Flacăra*, I, nr. 39, 14 iulie 1912, p. 309—310, și o parte din scena a IV-a, actul I, cu titlul *Regina Mab*, tot în *Flacăra*, I, nr. 50, 29 septembrie 1912, p. 393. Restul traducerii n-a văzut niciodată ca atare lumina tiparului. După mai bine de trei decenii, în 1945, Editura Fundațiilor din București a scos volumul William Shakespeare, *Romeo și Julieta*, traducere de St. O. Iosif, revăzută de Petre Grimm. În mod regretabil, Petre Grimm (1881—?), profesor la Universitatea din Cluj, el însuși traducător din Goldsmith, Byron, Tennyson, Burns nu dă nici un fel de lămuriri privitoare la textul lui Iosif, pe care a lucrat, și nu-și motivează intervențiile. Poate că o adnotare a anglistului ne-ar fi pus pe urmele unui manuscris al traducătorului. În volumul I din *Opere* de William Shakespeare, apărut în 1955 la E.S.P.L.A., *Romeo și Julieta* poartă mențiunea : „În românește de St. O. Iosif. Text revăzut de Al. Philippide" (de precizat că textul revăzut nu este cel al lui Iosif, ci acela al lui Petre Grimm).

Dacă, în cazul comediei *Visul unei nopți de vară*, textul din *Viața românească* ne-a îngăduit să retipărim în ediția noastră traducerea lui St. O. Iosif fără modificările datorate revizuirii, pentru *Romeo și Julieta* o operație exactă de reconstituire nu ar fi posibilă decît pe baza manuscrisului original al poetului. Dar acest manuscris s-a pierdut. Desigur, traducătorul l-a predat Teatrului Național din București, pentru care făcuse lucrarea. L-am căutat în biblioteca teatrului, însă nu am găsit acolo (cota 8.5) decît o dactilogramă, sub forma unui caiet cartonat, cu file de dimensiunea unui sfert de coală, în care numerotarea paginilor se începe de la 1 pentru fiecare act. Pe copertă figurează numele traducătorului : St. O. Iosif. Dactilograma nu este datată, dar ne-a oferit posibilitatea datării prin faptul că pe lista persoanelor regizorul a notat cu cerneală numele interpreților. Confruntînd aceste nume cu acelea de pe programul și afișul premierei, care a avut loc în seara zilei de 20 decembrie 1913, am constatat că distribuția coincide. Așadar, dactilograma este *cea dintîi* copie făcută de pe manuscrisul traducătorului, în vara sau toamna anului 1913, cînd vor fi început repetițiile. Poate că dactilograful, „tăcănind" la o mașină Yost ca aceea pomenită de A. Mirea în *Elegia* din *Caleidoscop*, a azvîrlit la coș foile poetului, pe măsură ce le transcria... Nu poate fi vorba de o copie dactilografiată mai tîrziu de 1913, deoarece *Romeo și Julieta* s-a reprezentat la Naționalul bucureștean numai în stagiunea 1913-1914, mereu cu aceeași distribuție, de zece ori, pînă la 19 aprilie 1914. Tragedia avea să fie reluată abia după cincisprezece ani, folosindu-se tot traducerea lui Iosif, dar cu altă generație de actori (George Vraca și Aura Buzescu). La premiera din 20 decembrie 1913, rolurile principale au fost deținute de Tony Bulandra — Romeo și Maria Giurgea — Julieta. În alte roluri : Ion Manolescu — Mercutio, Aurel Atanasescu — Tybalt, M. Vârgolici — Paris. Între distribuția de pe dactilogramă și aceea de la spectacol apar două diferențe : în dactilogramă, în dreptul ducelui Escalus este notat numele lui Zaharia Bârsan ;

pe scenă, rolul ducelui a fost interpretat de Romald Bulfinski, iar Zaharia Bârsan l-a jucat pe Lorenzo, în locul lui I. Petrescu, indicat pe dactilogramă. Aceste mici diferențe nu numai că nu complică problema datării, ci, dimpotrivă, confirmă rezolvarea ei dată de noi, în sensul că înlătură posibilitatea ca pe o dactilogramă mai recentă cineva să fi trecut, din interes documentar, prima distribuție. Transcrierea s-ar fi făcut după un program sau afiș, și atunci n-ar fi apărut nici o deosebire.

Dactilograma este bine conservată. Pasajele pe care regia le-a eliminat la spectacol sînt șterse cu creion colorat, însă lizibile. În dreptul lor s-a bătut la mașină și indicația: „nu se va juca". Din păcate, din dactilogramă s-au decupat cîteva file în trei locuri, după cum urmează: p. 1—2 din actul II, conținînd *Prologul (Corul)* și 49 rînduri din scena I; p. 32—33 din actul III, cuprinzînd scena a IV-a și primul vers din scena a V-a; p. 14—?, din actul IV, cu ultimele 33 rînduri din scena a IV-a și scena a V-a în întregime. De asemenea, lipsește prologul piesei. Pentru a completa aceste lacune, am preluat textul din ediția lui Petre Grimm. Desigur, oricît de atent va fi lucrat copistul, dactilograma, viciată și de lacunele arătate, nu poate suplini manuscrisul original. Această dactilogramă, luată în considerație cu rezervele necesare, ne oferă totuși textul cel mai apropiat de versiunea românească a tragediei, în forma în care St. O. Iosif a prezentat-o Teatrului Național. În ansamblu, copia pare corectă și respectă chiar și fonetisme specifice scrisului poetului. Colaționînd paginile respective din textul dactilografiat cu fragmentele apărute în *Flacăra*, constatăm unele deosebiri care, în nici un caz, nu pot aparține copistului. Este clar că poetul a mai șlefuit unele versuri și a predat teatrului un text îmbunătățit față de cel din revistă. Vom considera deci dactilograma drept text de bază, în raport de care vom consemna variantele din *Flacăra*:

Actul I. Scena a IV-a

r. 96—97 lipsesc;
r. 98 Cu *pleasna* dintr-un fir de funigel
r. 100 Micuță ca un *greier* cuibărit
r. 116 Cu dresuri ce le *strică răsuflarea*
r. 117—118 lipsesc;

Cum se vede, făcînd abstracție de cele patru versuri omise (poate de redacție, din necesități de paginație), deosebirile sînt foarte puține, afectînd numai 3 rînduri din 67. De observat că P. Grimm a reintrodus în text r. 98 și 116 în forma din *Flacăra*.

Actul II. Scena a II-a

r. 5 Dar taci! *Ce luce* acolo *oare?*
r. 6 Sunt zorile și Julieta-i soarele
r. 7—8 Răsai, o soare sfînt, *și-omoară*
Pizmașa lună pală și geloasă.
r. 9 lipsește;
r. 11 O-ntreci în farmec! *O, n-o mai sluji,*
r. 12—13 *Că e geloasă... și nebuni doar poartă*
Vesmîntu-i trist și searbăd de vestală.
r. 15 *Stăpîna mea... O, dac-ar ști, ar fi!*
r. 44 În *pîntecul* văzduhului...
r. 64 Și-n schimbul unui nume-*urît* ce n-are
r. 67 *Te iau pe vorba ta... „iubite" zi-mi* deci!
r. 68—69 Primind așa *un nou botez*, ți-o jur
Că nu mai vreau să fiu *de-acum Romeo!*
r. 85 Nici unul nu-s, *frumoaso, de-ți displace.*
r. 88 *Zaplazu-i* 'nalt, greu de sărit, și locul
r. 90 De te-ar zări vreunul *din tagma mea.*
r. 120 *De-ai fi ins-un* liman departe-n zare
r. 153 *Tivește vîrful ăstor pomi cu-argint...*
r. 157 Nu vreau să fii și tu din cei *cari* mint...
r. 162 Sau jură doar pe nobilul tău *eu.*
r. 168 Las', nu jura! *Mă bucur mult de tine*
r. 169 lipsește;
r. 182 Ah, tu mă lași așa *nemulțumit?*
r. 184 Ce *mulțumiri mai* ceri tu-n *astă noapte?*
r. 191 *Vrei* să-l *reții?* De ce, odorul meu?
r. 195 *În bunătate-s fără fund, ca marea,*
r. 196 *În dragoste, ca marea* de adîncă
r. 199 Aud un *zvon... Te las*, rămîi cu bine,
r. 209 Prea dulce e *spre-a fi realitate!*
r. 219 *Și ca stăpîn* te-urmez în lumea-ntreagă...
r. 235—240 *Mai rea de mii de ori,*
Lipsit de raza ta! Ca petulanții
Școlari cînd se despart voioși de carte,
Așa grăbesc spre-a se-ntîlni amanții.

Cînd însă bate ceasul ce-i desparte,
Sunt trişti amanţii, parcă merg la şcoală.

r. 289 *Te-aş corcoli, te-aş giugiuli atîta*

r. 293 Să-ţi strig *tot „noapte bună" pînă-n zori !*

r. 294 lipseşte.

Poetul a găsit formulări mai nimerite şi a înlăturat stîngăcii de-a dreptul supărătoare (r. 195—196, 235—240 şi 289). Cum îi va fi scăpat din condei, în ciorna publicată în *Flacăra,* latinismul *petulanţii* (zburdalnicii), lui, căruia încă din şcoală îi repugnau asemenea forme rebarbative folosite de unii dintre profesorii săi ? Cuvîntul există şi în franceză. Îl va fi preluat Iosif dintr-o versiune franceză a piesei ?

În traducerea tragediei *Romeo şi Julieta,* spre deosebire de *Visul unei nopţi de vară,* împărţirea în acte şi scene din original este respectată. De asemenea, nu s-au făcut prescurtări. Cel puţin aşa reiese din cele două versiuni revăzute, care n-au avut de adăugat versuri. La aceeaşi concluzie duce şi confruntarea cu celebra tălmăcire în germană a lui August Wilhelm von Schlegel, unde s-au omis pasaje pe care traducătorul român le redă. În treacăt fie spus, St. O. Iosif nu pare să fi recurs, cum ar fi fost de aşteptat — căci cunoştea bine limba germană — la ediţia Schlegel-Tieck.

În privinţa atenţiei cu care a lucrat Petre Grimm, avem unele îndoieli. Indicaţia de la începutul scenei a III-a din actul II a fost modificată de el astfel : *Chilia fratelui Lorenzo,* deşi Iosif tradusese corect : *În grădina unei monastiri.* La începutul scenei a IV-a din actul IV, contesa Capulet rosteşte : „Ia cheile şi scoate cuişoare. / Mi-au mai cerut curmale şi gutui". Al doilea vers este, însă, o replică a Doicii, aşa cum apare, corect, la Iosif.

Intervenţiile lui Petre Grimm sînt relativ puţine. Uneori au scopul de a apropia versurile româneşti de sensul din original. De multe ori sînt de ordin stilistic şi în destule cazuri apar ca nemotivate, dacă nu chiar ca păgubitoare. Cuvinte şi expresii ca : *vasali, să decidem, bogatul strai, domn, şi... smirna, după scriptură, n-am astîmpăr, auie, nebună ce-am fost, soţia ta, schimbă-ţi portul, surate, te-ai pornit, criptă* sînt înlocuite, respectiv, prin : *supuşi, să hotărîm, podoaba mîndră, stăpîn, să taci, după carte, sînt aşa zorit, ţiuie, ce dobitoacă-am fost, femeia ta, schimbat de haine, cumetre, te-ai înecat, mormînt.* Aceste reformulări (şi multe altele) nu corectează nimic, iar uneori strică.

Iată acum cîteva replici sau fragmente de replici cum apar în traducerea poetului, în paralelă cu textul revăzut de Petre Grimm :

„Amoru-i fum, urzeală de suspinuri,
Aprins, văpaie-n ochii ce-i iubeşti ;
Gustat, izvor de armonii cereşti
De dragoste, dar zbuciumat de chinuri,
Val furtunos de lacrimi de durere...
Şi ce mai e ? Sminteală înţeleaptă,
Aromă fără gust şi dulce fiere !"

„Iubirea-i fum ce din suspine creşte,
Aprinsă-i foc ce-n ochii dragi zbucneşte,
Gustată, e izvorul de armonie
Ce-ngînă-auzul ; dar înăbuşită,
E val clocotitor de mare-adîncă
De lacrimi... Ah, şi ce mai este încă ?
Sminteală înţeleaptă ! Dulce fiere !"

„Nu, pelerine, mîna ta nu are
Nici un păcat, aşa pioasă pare.
Un sfînt doar strînge mîinele fierbinţi
Ale-unui pelerin într-ale sale :
Aceasta-i sărutarea celor sfinţi."

„Nu, pelerine, mîna-ţi vină n-are,
Căci pelerinii mîinile de sfinţi
Le-ating şi ei, în loc de sărutare,
Se-nchină şi-şi strîng mîinile fierbinţi."

„Stai liniştită dar, pîn' voi culege
Eu rodul rugei mele : gura mea
Se va cumineca prin sfînta-ţi gură !"

„O, sfînta mea, stai liniştită dar,
Să-mi curăţ vina, să mă-mpărtăşesc,
Şi-al gurii tale har la gură-mi vină !"

„...nu uita să spui stăpînei tale
că mi-e dor de ea."

„...să spui stăpînei tale cît mă gîndesc la ea."

„Nu, nu ! Dar astea le ştiam
eu toate..."

„Nu, nu ! dar asta nu mă-nteresează..."

„tu mă dăscăleşti pentru firea
mea certăreaţă..."

„tu mă dăscăleşti asupra firii mele certăreţe..."

„Nu-i privighetoarea,
E ciocîrlia, solul dimineții.
Iubito, vezi lumina cea pizmașă
Ce norii îi tivește-n răsărit ;"

„Fu ciocîrlia...
Ea, care-i solul dimineții, nu
Privighetoarea... Vezi, iubita mea,
Lumina cea pizmașă ce tivește
Și norii îi desparte-n răsărit."

„Pe care l-a ucis stăpînul meu."

„Pe care-apoi l-ucise domnul meu."

„să-ndure
Cu resemnare-a cerului mînie..."

„să-ndure
A cerului mînie cu răbdare."

Revizuirile de acest fel au fost inutile.

Cum s-a văzut din paginile anterioare, *Romeo și Julieta* a fost una dintre cele dintîi piese de Shakespeare reprezentate în România. Tragica poveste de dragoste a celor doi tineri comunica mai direct emoția în rîndurile unor spectatori încă puțin obișnuiți cu teatrul. Dar cum va fi arătat pe la 1850 un asemenea spectacol și, mai exact, ce text va fi circulat pe la trupele de-atunci ? Am citat mai sus mențiunea critică a lui Pompiliu Eliade referitoare chiar la o traducere din *Romeo și Julieta*, utilizată încă pe la 1908-1909. Să fi fost traducerea publicată în 1881 de Al. Macedonski, care fusese acceptată de Teatrul Național ? În jurul acestei traduceri a lui Macedonski s-a iscat atunci o dispută, pe care ni se pare interesant a o reaminti aici. Odată cu poetul rondelurilor, tălmăcirea tragediei *Romeo și Julieta* a fost încheiată și de Dimitrie I. Ghica. Cînd acesta a prezentat-o la Teatrul Național, tatăl său părăsise conducerea instituției, astfel că aprecierea comitetului teatral a putut fi obiectivă. A fost preferată traducerea lui Macedonski. Pentru a înlătura suspiciunea că i s-ar fi făcut o favoare și pentru a dovedi superioritatea lucrării sale, poetul a publicat, pe două coloane, în *Literatorul* (III, 1883, p. 623), un fragment din piesă, în versiunea sa și în aceea a concurentului. Proba e convingătoare. Dar, apreciată sub aspectul fidelității (în sensul cel mai larg, nu neapărat filologic) față de original, traducerea marelui poet se dovedește total necorespunzătoare. Iată cum o comentează Tudor Vianu : „Aceleași libertăți ale adaptării le folosește Macedonski și față de *Romeo și Julieta* a lui Shakespeare, deși în cazul acesta meritul său literar ar fi stat mai degrabă în stricta fidelitate față de text. Se pare însă că Macedonski n-a avut în față textul englezesc, deoarece modelul și traducerea nu coincid mai niciodată în dezvoltarea pe care o dau feluritelor momente ale invenției. Pentru un singur vers al originalului putem întîlni zece în adaptarea lui Macedonski. Modelul străin primește astfel adausuri abundente în versiunea lui românească. Alteori însă aceasta din urmă pierde din neprețuitele bogății ale modelului. Ba se poate spune că nici nu avem de-a face propriu-zis cu tragedia lui Shakespeare." Cum o și declară, Macedonski a folosit o versiune prescurtată din repertoriul lui Ernesto Rossi, oaspete al Bucureștiului în 1878. Versul traducătorului — adaugă Tudor Vianu — este forțat, iar limba puțin firească. Există desigur și „multe versuri bune, multe întorsături ingenioase și pline de adevăr ale debitului dramatic" *(Alexandru Macedonski*, în *Istoria literaturii române*, București, 1973, Editura Academiei R.S.R., vol. III, p. 498). Confruntarea versiunilor Macedonski și Ghica s-a făcut și pe scenă, fiindcă ultima avea să fie și ea utilizată, tot la Naționalul bucureștean. Oricum, „trista întîmplare a lui Romeo și-a Julietei sale" își aștepta în continuare veșmîntul românesc.

Înaintea lui St. O. Iosif, a mai încercat să i-l dea, cum am văzut, Haralamb G. Lecca, în 1907. Cu privire la aceste două noi versiuni românești realizate la un interval de cinci ani, s-a pus din nou problema ierarhizării valorice.

După prima reprezentație cu traducerea lui Iosif, revista *Flacăra*, aceeași care publicase în anul anterior fragmente din ea, scria sub semnătura lui Petre Locusteanu : „Desigur, numele regretatului Iosif și faima lui de bun traducător erau motive destul de puternice ca să ispitească pe conducătorii Teatrului Național... Și astfel, *Romeo și Julieta* s-a reprezentat — spre părerea de rău a tuturor. Nouă ne-a părut rău din pricina traducerii. Este cu totul antiteatrală forma în care Iosif a redat această tragedie. Versul este greoi, neîntraripat, încărcat ; vorbele amanților din Verona, în loc să se ridice în sus fermecător, ca parfumul suav al celor dintîi trandafiri, adesea cad în jos, cu zgomote neartis-

tice, ca niște pietre aruncate de răufăcători. Traducerea lui Iosif, poate mai exactă din punct de vedere literar decît traducerea dinainte — nu avem în față textele ca să le putem asemăna — nu izbutește să păstreze buchetul acela cu totul deosebit al stihurilor lui Shakespeare; vorba inimii încinse de dragoste în loc să fie curgătoare, aprinsă, poetică, suavă —, e sacadată, întreruptă, turnată în construcții inversate. Parcă nu tăinuiesc de iubire doi îndrăgostiți din Italia veșnic tînără. Parcă doi doctori de la universitatea din Viena se silesc să stabilească filologia vocabularului de iubire. Traducerea lui Ghica, consfințită de jocul superior al lui Grigore Manolescu și al Aristizzei Romanescu, făcea cu mult mai ușoară sarcina artiștilor. De aceea, insuccesul aproape total al interpretării de azi își găsește o circumstanță atenuantă în aceste cusururi temeinice ale traducerii" *(Cronica teatrală,* în *Flacăra,* III, nr. 11, 28 dec. 1913, p. 95). Aprecierea negativă de-a dreptul malițioasă a lui Petre Locusteanu este ciudată, cu atît mai mult cu cît (în absența ambelor texte!) este preferată tălmăcirea lui D. I. Ghica. De altfel, cronicarul se referă, generalizînd, numai la „scena balconului", ori tocmai această scenă fusese publicată în *Flacăra* cu un an și ceva înainte, pe cînd Iosif, „distinsul colaborator" al revistei, mai trăia. La o săptămînă după subiectiva cronică dramatică, *Flacăra* a reluat chestiunea, la rubrica *Ecouri,* aducînd în discuție traducerea lui H. G. Lecca: „Răsfoind această traducere, ne-am convins că este în adevăr cu mult mai teatrală decît cea dintîi (a lui Iosif, *n.n.*). Fără să avem dinainte textul traducerii lui Iosif și fără a compara în amănunt *exactitatea* celor două traduceri, se poate spune că textul d-lui Lecca răspunde mult mai bine cerințelor de avînt tinerese, de muzicalitate, de volubilitate și efect scenic. Versurile acestei traduceri sunt vioaie" (în *Flacăra,* III, nr. 12, 4 ian. 1914, p. 104). Redacția, binevoitoare față de traducătorul în viață, sugera Teatrului Național să încerce și textul acestuia. Ce-i drept, H. G. Lecca a fost un traducător abil, dar grăbit și prea puțin atent față de originale, pe care le trata cu neîngrădită libertate. În ceea ce privește *Romeo și Julieta,* traducerea, sa, deficitară sub aspectul fidelității, nu are nici însușirile poetice pe care i le acordă cu atîta generozitate *Flacăra.* Comparînd această traducere cu aceea a lui Macedonski, Tudor Vianu conchidea: „Versiunea ulterioară a aceleiași tragedii, făcută de Haralamb Lecca, probabil tot după un model continental, mi se pare în tot cazul mai prozaică" *(Introducere* la vol. II, *Teatru,* din seria *Opere* de Alexandru Macedonski, București, 1939, Fundația pentru literatură și artă, p. XV).

Chiar dacă, așa cum înclinăm să credem, St. O. Iosif va fi început să traducă efectiv din Shakespeare în ultimii săi doi-trei ani de viață, este posibil ca lucrarea sa să fi fost precedată de o perioadă pregătitoare. Poate că ecourile shakespeariene din *Povestea unei nopți de iarnă, Banchetul meu* și *Sărmanul Yorik,* în *Caleidoscopul lui A. Mirea* nu sînt dovezi elocvente în acest sens. Dar, tot în *Caleidoscop,* spumoasa și avîntata poezie *Regina Mab* (1908) pare a fi mai mult decît răsunetul unei lecturi ocazionale a versurilor în care Mercutio îi evocă lui Romeo făptura tainică a reginei zînelor din legendele nordice.

(p. 615). MONOLOGUL LUI HAMLET

În *Flacăra,* II, nr. 16, 2 februarie 1913, p. 122.

Numărul respectiv din *Flacăra* este alcătuit „în cinstea lui Hamlet". Alături de traducerea lui St. O. Iosif, se publică un alt fragment din *Hamlet* — actul IV, scena a IV-a — în tălmăcirea lui A. Toma. Articole despre eroul shakespearian semnează Corneliu Moldovanu, C. Spiru Hasnaș, P. Locusteanu. Pe copertă, Aristide Demetriade în Hamlet; în cuprinsul revistei, în același rol, alți actori români (Tony Bulandra, C. I. Nottara) și străini.

G. Targioni-Tozzetti și *G. Menasci*

(p. 619) CAVALLERIA RUSTICANA

În *Gazeta Transilvaniei,* LXXVI, nr. 115, 28 mai (10 iunie) 1913, p. 1—3, cu titlul *Cavalleria rusticana* — Operă într-un act de Pietro Mascagni, traducere de St. O. Iosif, întocmită pentru muzică de G. Dima.

Cum rezultă dintr-un anunț publicat în *Gazeta Transilvaniei,* textul libretului s-a tipărit, pentru uzul spectatorilor, și într-o broșură, probabil pierdută.

Este de presupus că St. O. Iosif a expediat la Brașov manuscrisul traducerii sale cu cîtva timp înainte de a veni el în Transilvania, spre a-și încasa onorariul pentru *Wilhelm Tell.* La numai cîteva zile după apariția libretului, aceeași gazetă (nr. 119, 1/14 iunie 1913, p. 3) anunță spectacolul: „Reuniunea română de gimnastică și de cîntări Brașov. Programa reprezentațiunilor de

operă cari se vor da în hala festivă de sub Straje, luni în 3/16, miercuri în 5/18 și vineri în 7/20 iunie 1913 cuprinde *Cavalleria rusticana (Cinstea țărănească)* — Operă într-un act întocmită după drama lui G. Verga de G. Targioni-Tozzetti și G. Menasci. Traducere în românește de Ștefan Iosif. Muzica de Pietro-Mascagni." Dirijorul spectacolului — Gh. Dima; în rolul lui Alfio — Gheorghe Folescu. În completare, s-a dat scena lirică *La șezătoare* de Tiberiu Brediceanu, pe un text de C. Sandu-Aldea și I. Borcia.

Reprezentarea operei lui Mascagni a avut în viața culturală-artistică a Brașovului însemnătatea unui eveniment. Paralel cu pregătirea actorilor s-a desfășurat și o acțiune de instruire a spectatorilor, la care, după dubla publicare a libretului, a participat și H. Petra-Petrescu cu un lung foileton despre compozitor, muzică, subiect etc. *(Gazeta Transilvaniei,* nr. 117, 30 mai / 12 iunie 1913, p. 1-2).

Calitățile poetice și, poate, scurtimea i-au determinat pe traducători și editori să arate o atenție specială libretului operei lui Pietro Mascagni. Înaintea traducerii lui Iosif, au mai apărut alte trei sau patru traduceri (majoritatea broșurilor nu sînt datate), pare-se destinate lecturii, independent de muzică. Cea dintîi, semnată cu inițialele R. C., s-a tipărit la București, în 1893, la numai trei ani după premiera, în Italia, a operei. Versurile românești mai vechi sînt greoaie și par inadecvate melodiei. Aceasta îi va fi determinat pe brașoveni să-i ceară lui St. O. Iosif o tălmăcire nouă. Poetul, cu sprijinul unui specialist, compozitorul Gheorghe Dima, a realizat un text românesc corespunzător, nu lipsit pe alocuri de fiorul poeziei.

Richard Wagner

(p. 641)

TANNHÄUSER
sau
LUPTA CÎNTĂREȚILOR DE LA WARTBURG
Dramă muzicală în trei acte

În *Viața românească,* II, nr. 8, august 1907, p. 194-205. (Actul I); nr. 12, decembrie 1907, p. 407-419 (Actul II); nr. 1, ianuarie 1908, p. 38-48 (Actul III); în volumul: Richard Wagner, *Tannhäuser sau Lupta cîntăreților de la Wartburg.* Dramă muzicală în trei acte. Traducere în metru original de St. O. Iosif,

București, Editura librăriei universale Leon Alcalay & Co., „Biblioteca pentru toți", nr. 318, [f.a.] [1908], 74 pagini. Volumul este precedat de o prefață (care va fi reprodusă în vol. IV al ediției noastre).

Variante în revistă:

Actul I. Scena I
r. 7 planul întăi
r. 24 sălbatece
r. 27 cuprinse
r. 31 care
Scena a II-a
r. 2 rîdicat
r. 5 ca și *cum*
r. 63 (ca trezită *dintr-un* vis)
r. 67 În vrajă orice cînt al tău?
r. 73 Acela ce-a-mpărțit cu *zei fiorul*
r. 96 Ți-e silă, vai, *de frumseța* mea!
r. 98 Prea marea ta frumsețâ mă alungă!
r. 106 cu mînile
r. 116 Molcom văpaia-n mîngăieri
r. 154 Ești liber *dar să* pleci
r. 175 Deșartă lumea, — și eroul *ei* sclav!
Scena a IV-a
r. 14 s-a rîdicat
Actul II, Scena I
r. 1 vedere *largă*
r. 10 Norocul *mi* s-a dus,
r. 14 Și voi ce *falnice-mi* păreți,
r. 17 O, vă salut! *Salut cu drag!*
r. 18 Bolți mîndre, vă salut *din prag.*
Scena a II-a
r. 6 răzemat
r. 16 *Rămîi! Rămîi și las*
Să stau așa-n genunchi!
r. 22 Îți mulțumesc că te-ai întors *la noi!*
r. 27 *Se așternu* între ce-a fost și e.
r. 30 Că nu credeam să-ți mai vorbesc vreodată,
r. 42 În voia *ăstui* vis, fără de voie-*mi.*
r. 43 Nici nu *mă recunosc.* O, dă-mi răgaz
r. 44 *Dă-mi ajutor* să mă pricep eu însămi.

r. 46 *Odinioară m-*atrăgeau
r. 56 Uitai ce-odat-*am îndrăgit !*
r. 62 Și-aievea gîndu-*n veci* pierdut,
r. 74 Ce-*a fost să-ți poarte* pasul
r. 83 Ce-*a fost să-mi poarte* pasul
r. 87 Și *tremurînd* de teamă,
r. 88 *Trăiesc un mîndru* vis.

Scena a III-a

r. 3 înainte-*i*
r. 9 *Unchiule !* O, bunul meu părinte !
r. 20 *Așa.* Minuni ce se ascund în cîntec
r. 21 Și *farmec,* el va trezi
r. 24 (Trompete, *jos, în* fund...)
r. 28 Că tu ești zîna *sărbătoarei azi.*

Scena a IV-a

r. 2 CAVALERI și *FEMEI* NOBILE
r. 3 ...*ELISABETA urcă*
r. 5 și-*i* vestesc
r. 6 poruncă pentru...
r. 7 fiecare cu *FEMEILE* și suita *ce* rămîne
r. 14 (Adunarea a *cuprins* un mare...
r. 18 pe urmă *își iau* locul...
r. 19 mai strîmt...
r. 49 Sus inimile ! înstrunați, dar *harfa :*
r. 55 *Slavă ție, al artelor protector !*
r. 58 pe *o țidulă* făcută sul ;
r. 72 Ca flori într-o *ghirlandă-*mbălsămată
r. 77 Acolo sus, *lucind* ca-ntr-un privaz.
r. 84 Și veșnic aș *dori* s-o las eu clară ;
r. 85 Să *curgă ne-ntinat al ei* izvor :
r. 95 (care către...)
r. 101 *Pe mine dor aprins mă-ncinge,*
r. 108 Cum este dorul meu nestins.
r. 116 WALTHER *DE LA* VOGELWEIDE
r. 124 Spre jertfă să-i *înalți* altar.
r. 125 *Amar* de-ncerci să-ți stîmperi dorul
r. 129 De vrei *ca să nu sece niciodată,*
r. 133 Sus Walther ! *Laudă lui* Walther !
r. 135 (Se ridică *iarăși* cu pornire)

r. 148 *Dorința ieie-și* liber zborul —
după r. 149 *(S-așază)*
r. 158 *Și spre-a păzi* lumina-i sfîntă
r. 159 *Mi-aș da și* sîngele ca preț.
r. 176 *În traiul tău de lup stingher ?*
r. 180 (în cea mai mare *agitație)*
r. 186 lipsește ;
r. 196 *Din zare-o* voi urma
r. 200 (sare în sus, *ca* exaltat)
r. 201 Slăvită fii *și-n* veci mă voi prosterne
r. 204 *Și vraja* ta în veci *o* voi cînta !
r. 206 Cel ce în brațe aprig te-a *cuprins.*
r. 207 Sărmani *ce* v-ați strivit în veci simțirea,
r. 219 rămîne *ea singură...*
r. 221—222 pentru a se putea *susține*
r. 225 o vreme *încă pierdut ca în extaz*
r. 233 În *iaduri meargă* înapoi,
r. 240 (...cu cea mai mare *uimire.)*
r. 248 Pe lîngă *lovitura* ce mi-a dat ?
r. 264 'Napoi, vă zic ! *Voi nu aveți* cuvîntul !
r. 265 Sălbatici, *arma cadă-vă din mîni !*
r. 266 *Luați aminte al* fecioarei glas :
r. 285 *(prăbușit* la pămînt...)
r. 288 (pe încetul *potoliți* și mișcați)
r. 289 Un înger *din senin cucernic*
r. 291 *Tu uită, trădător nemernic*
r. 293 Tu moartea-i dași, ea viața ta o cere !
r. 298—299 lipsesc ;
r. 301 Cînd îngeri plîng, ce *inimă împietresc ?*
r. 303 Să nu mă-nchin *cuvîntului ceresc.*
r. 307 Dar ah ! în oarba mea *neștire*
r. 312 *Nesocotit-am* solul tău divin !
r. 321 S-a făptuit o *mare fărdelege !*
r. 326 Și cerul însuși *cată încruntat*
r. 327 *Spre* adăpostul unde *zăbovești...*
r. 328 Din *țara* mea din *orice parte,*
r. 329 *Trec* pelerini *pioși* pe drum
r. 331 Cei tineri *vor porni* acum.
r. 333 Dar *gîndul* nu le dă popas :
r. 345 Pedeapsa *de ți-*o sfarmă

r. 350 Îngăduie-*i* să plece
r. 358 *Învăluie*-l, Stăpîne,
r. 360 Și-*ți dau tot ce-mi* rămîne
r. 361 *Dau* viața mea în schimb.
r. 364 *Cum voi putea să* sper ?
r. 365 *Păcatul meu e mare*
r. 366 *Și-s* blestemat de cer !
r. 376 (în fund departe, ca venind *din fundul văii)*
r. 377 În ziua *sfîntă* de Ispas
r. 378 *La Roma fac smerit* popas !
r. 379 Iertare vinei mele cer
r. 380 Spre-a *cîștiga* un loc în cer !
r. 381—382 (Toți *au ascultat cîntecul, mișcați, și fețele crunte li se mai însenin*eează.)
r. 384—385 *(pe* a cărui figură *strălu*ce în treacăt *lumina* unei speranțe, se *întoarce* repede spre ieșire)
r. 389 *(strigîndu-i)*

Actul III

r. 1 *dintăi*

Scena I

r. 2 Știam c-o aflu-*aci* în rugăciune
r. 3 Cum o-ntîlnesc ades, cînd singuratic
r. 16 (Cînd *era* să coboare...)
r. 46 (Aici...)
r. 52 Deci *fie Domnul* preamărit !
r. 53 lipsește ;
r. 69 Iară dacă nu-s făr' nici o vină,
r. 86 Ea urcă pănă ..
r. 90 culmii...

Scena a II-a

r. 18 *(Rămîne* cu ochii...)
r. 19 *în* harfă.

Scena a III-a

r. 15 *Te știu* prea bine doar.
r. 25 De dragul tău și-al tagmei tale nu *vin.*
r. 42 Taci *despre* Roma !
r. 44 N-ai fost *în* ziua sfîntă ?
r. 48 N-ai fost tu *doar ?*
r. 51 (Ca și *cum* ar sta...)
r. 80 Să-mi capăt iar norocul stîns
r. 96 Să îndulcesc a îngerului lacrimi !

r. 106 Vcioși se rîdicau la semnul lui.
r. 130 Cu pas sălbatic groaza m-a gonit !
r. 133 (Cu avînt *înfricoșat)*
r. 168 În Venusberg întrăm acu !
r. 199 O, vin ! al meu în veci *vei fi !*
r. 257 (... și le stîng astfel...)

St. O. Iosif a început să traducă din Wagner ca urmare a stăruințelor depuse de Dimitrie Popovici-Bayreuth pe lîngă forurile de resort, solicitate să-l sprijine în dorința sa de a deschide drum pe scena lirică românească muzicii compozitorului al cărui strălucit interpret fusese în numeroase centre muzicale ale lumii. Reîntors în țară în 1904, apreciatul cîntăreț și pedagog fusese numit director al Conservatorului din București. În această calitate se adresase de îndată lui Spiru C. Haret, pe atunci ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, și convenise ca traducerile să fie încredințate lui Iosif. Chiar în 1904, Spiru C. Haret, binevoitor față de poet și, în genere, față de scriitori, comandase protejatului său un poem istoric despre Ștefan cel Mare *(Din zile mari).* Era evident că Wagner nu putea fi lăsat în seama obișnuiților libretiști. Pînă atunci, cum am notat în altă parte, St. O. Iosif nu se încercase în tălmăcirea nici unei opere dramatice, dar era apreciat ca un excelent traducător de poezie. Înțelegerea dintre ministru și directorul Conservatorului nu a dus deocamdată la o comandă oficială, ci doar la un angajament verbal între cel dintîi și poet. Iosif a pornit însă numaidecît la lucru. La 1 mai 1905, îi scria Nataliei, aflată în Moldova : „Mîine mă duc la Universitate (vezi că mă țin de vorbă ?), și de-acum încep să prepar examenele. Vreau să termin însă și pe *Tannhäuser* — știi tu pentru ce." *(Domnița mea erai...,* Editura Alcalay, Buc., f.a., p. 161.) Mai sîrguincios traducător decît student, poetul n-a întîrziat să remită directorului Conservatorului ceea ce tradusese din *Tannhäuser* („cea mai mare parte" a textului), astfel că la 5 mai solicita ministrului achitarea drepturilor sale bănești (v. petiția în *Corespondență*, p. 457). În aceeași zi, cu o operativitate lăudabilă, inspectorul G. Sterian prezenta ministrului următorul referat : *„5 mai 1905.* După înțelegerea pe care a avut-o d-l Popovici, directorul Conservatorului, anul trecut, cu d-l ministru Haret, d-l St. O. Iosif a fost însărcinat a traduce operile lui Wagner, *Lohengrin* și *Tannhäuser,* pentru suma de 400 lei fiecare operă — una din aceste opere fiind tradusă *(Tannhäuser)* și *Lohengrin*

fiind început, sînt de părere că se poate încuviința cererea d-lui St. O. Iosif, dispunînd să i se plătească întreaga sumă de 400 lei.

Totodată, considerînd cu totul meritoriu cum a fost tradusă opera *Tannhäuser*, îmi permit a propune de a însărcina pe d-l St. O. Iosif ca să mai traducă și celelalte opere ale lui Wagner, care sînt traduse în toate limbile europene și care nu pot lipsi dintr-un repertoriu modern, atît la Conservator, cît și la teatru de operă.

Cred în același timp că nu se poate încredința în mod mai nimerit o asemenea lucrare decît d-lui St. O. Iosif, care s-a achitat atît de bine de prima traducere pe care a făcut-o." (*Ibid.*, p. 458.) Priceput sau nu în ale poeziei, inspectorul de la culte aprecia just reușita traducerii și calitatea lui Iosif de cel mai indicat tălmăcitor al lui Wagner. Dar ministru era acum Mihail Vlădescu, de a cărui bunăvoință poetul avea toate motivele să se îndoiască. E posibil ca acel „știi tu pentru ce", adresat Nataliei, din fragmentul epistolar citat mai sus, să exprime teama traducătorului că, întîrziind prezentarea lui *Tannhäuser*, va pierde lucrarea. În iarna 1904—1905, cînd venise în locul lui Haret, Vlădescu, dînd urmare cererii doamnei Aman, desființase postul de custode al Muzeului Theodor Aman, ocupat de poet. Familia Iosif, abia constituită, se văzuse aruncată efectiv în drum, fiindcă la muzeu avea și locuința. Ministrul refuzase atunci pînă și audiența pe care i-o ceruse poetul. Poate că acum s-a simțit îmboldit să ofere nedreptățitului o compensație prin promptitudinea cu care a dat curs propunerii lui Sterian : *„8 mai 1905.* Se va elibera întreaga sumă de lei 400, din art. 15, de la «Casa școalelor». În același timp, d-l Iosif St. O. se însărcinează cu traducerea tuturor lucrărilor lui Wagner, pentru care va fi plătit după prezentarea lucrărilor." (*Ibid.*, p. 458.) Apostila ministrului a fost urmată de hotărîrea cu nr. 24.576 din 11 mai 1905, prin care se definitiva respectiva însărcinare și onorariul. Remunerarea era modică, însă prin prelungirea ei în timp devenea stimulativă. (Pentru confruntare, de notat că, la Muzeul Th. Aman, custodele fusese salariat cu 120 lei pe lună.)

Fericita inițiativă a lui D. Popovici-Bayreuth ne prilejuiește constatarea că operele lui Richard Wagner au început să fie cîntate în limba română relativ tîrziu. Primele reprezentații s-au dat după reorganizarea, sub conducerea lui Ed. Wachmann, a secției

de operă (1897) de la Teatrul Național din București. Mai înainte, prin 1895-1897, unele uverturi de Wagner se cîntau, între alte bucăți muzicale, în antractele spectacolelor de teatru (v. Simion Alterescu și Florin Tornea, *Teatrul național „I. L. Caragiale"*, Editura Academiei, 1955, p. 243 și 262). Publicul de la noi a fost un partizan statornic al operei italiene. Un bun cunoscător al creației de operă și al muzicii în general, ca N. Filimon, a exprimat deschis preferința pentru melodia meridională, declarînd că a admirat foarte mult arta maeștrilor germani — „dar n-am simțit acea dulce melancolie și emoțiune ce gustă cineva cînd aude o melodie de Rossini, Bellini sau Donizetti". La München, în 1858, Filimon a avut prilejul să asculte *Lohengrin*, moment pe care l-a consemnat cu aprecieri total negative față de respectiva operă și față de muzica inovatoare a lui Wagner. A admis totuși că din scrierile compozitorului „— excluzînd calea cea greșită (sic !) prin care voiește să reformeze muzica — arta muzicală și dramatică va profita mult" (v. capitolul XXVII, *„Lohengrin" de Richard Wagner sau muzica viitorului* din *Escursiuni în Germania meridională*, în N. Filimon, *Opere*, II, E.S.P.L.A., 1957, p. 159—162). Pe o poziție similară de inacceptare a muzicii lui Wagner („valorificarea unilaterală a armoniei în paguba melodiei") se va situa în 1861 și Titu Maiorescu, în conferința *Vechea tragedie franceză și muzica viitorului*, ținută la Berlin și Paris, în care însă problemele sînt înălțate în planul filozofic (v. rezumatul conferinței la T. Vianu, *Scriitori români*, II, Editura Minerva, 1970, „Biblioteca pentru toți", p. 320—329). Dintre scriitorii noștri din secolul trecut, tocmai „meridionalul" Alecsandri își procurase, între altele, uvertura la *Tannhäuser* pentru marele „dulap cu muzică" pe care-l instalase în casa de la Mircești. (V. Marie G. Bogdan, *Autrefois et aujourd'hui*, Bucarest, 1929, p. 87.)

Cel dintîi care, înainte de 1900, a încercat, cu competență, să orienteze publicul de la noi în înțelegerea operelor lui Wagner a fost tot D. Popovici, care a publicat un articol amplu despre *Parsival*, ca prim capitol al unui „studiu complet" asupra compozitorului (*Parsival*, în *Literatură și artă română*, 1897, p. 560-608). Cu trei ani înainte, la București, apăruse broșura de 18 pagini, *Richard Wagner. „Lohengrin" — Prezentare.*

Pregătindu-se pentru traducerea operelor, St. O. Iosif va fi citit cartea lui Houston Stewart Chamberlain, *Richard Wagner* (München, 1896), din care citează în prefața sa la *Tannhäuser*.

În această prefață, traducătorul subliniază admirativ că Wagner „nu este numai muzician și poet, ci și un filozof, un profund cugetător" care „a știut să găsească expresia cea mai simplă, dar și cea mai sublimă, contopind armonios muzica cu drama și alcătuind o formă nouă de artă : *drama muzicală...*" Poetul a avut prilejul să asculte *Tannhäuser* în 1900 la Paris, iar în anul următor, aflîndu-se în Bavaria, s-a dus la Bayreuth. În corespondența sa este consemnată și audierea unor bucăți wagneriene cu prilejul unor manifestări muzicale populare, ori în interpretarea unor amatori. La 28 iulie 1900, îi scria de la Paris surorii sale Hortensia : „De trei ori pe săptămînă e muzică (în grădina Luxemburg, *n.n.)* ; din cînd în cînd, cîntă garda republicană, orchestră militară vestită în lumea întreagă. Adevărate concerte de elită : muzică de Wagner, Massenet, Berlioz" *(Corespondență,* p. 31). De la Neuburg pe Dunăre adresa prietenului său Sextil Pușcariu o scrisoare, datată 9 august 1901, în care-i evoca foarte sugestiv atmosfera din micul oraș bavarez și starea sa de spirit, notînd între altele : „Dar pe ulicioara unde mi-am ales eu reședința este mai totdeauna pustiu. Peste drum, *eine wunderliche Familie :* tatăl cîntă din corn, băiatul din vioară, fata la pian. Oamenii ăștia parcă nu trăiesc decît pentru Beethoven și Wagner. La anumite ceasuri mă postez la fereastră și ascult ; mica orchestră are un ansamblu perfect. Cel puțin pe mine mă încîntă. Dar fără de veste concertul se întrerupe tocmai în mijlocul unei partituri ; a sunat clopoțelul de la ușa prăvălioarei de jos deasupra căreia atîrnă modesta firmă : Wilhelm Fink. *Herr* Fink lasă muzica la o parte și coboară tacticos în boltă ca să-și servească mușteriul ; apoi se întoarce iar la copii și concertul reîncepe. Eu stau la pîndă după storuri..." (Sextil Pușcariu, *St. O. Iosif,* în *Luceafărul,* XII, nr. 15—16, 1 august 1913, p. 466—467.) Poetul frecventa concertele, era un meloman, astfel că s-a apropiat de operele lui Wagner și cu o anume înțelegere a muzicii. Versiunile românești ale libretelor acestor opere, pe care le-a realizat, sînt certe reușite artistice. Ele se citesc cu plăcere, ca niște poeme de sine stătătoare. În ceea ce privește exactitatea lor, o concluzie este anevoie de obținut, deoarece textele lui Wagner s-au tipărit în numeroase variante și nu putem ști ce ediție a avut în față St. O. Iosif.

În *Tannhäuser sau Lupta cîntăreților de la Wartburg (Tannhäuser und der Sängerkrieg auf der Wartburg),* Richard Wagner

dezvoltă tema de bază din prima perioadă a creației sale : conflictul dintre latura senzuală a firii omenești și avîntul spre puritatea sufletească. Deznodămîntul este o pledoarie pentru renunțarea la voluptate prin căință și asceză. (Mai tîrziu, în *Tristan și Isolda,* Wagner va propune o soluție contrarie, dar în ultima sa operă, *Parsifal,* va relua și adînci tema inițială.) Compozitorul nici nu putea găsi un personaj mai indicat decît Tannhäuser pentru ilustrarea concretă a amintitei teme. Cu o existență istorică reală, Der Tannhäuser sau Tanhuser (cca 1205 — după 1267), cavaler participant la diverse campanii, între altele, în 1228—1229, la cruciada lui Frederic al II-lea, a fost un cîntăreț al „iubirii inferioare" *(niedere Minne),* adică senzuale, în opoziție cu „iubirea superioară" *(hohe Minne),* elevată și spirituală, cîntată de majoritatea confraților săi din epocă. În această postură și apare, spre indignarea tuturor participanților, în cadrul întrecerii din operă, la care s-a propus elogierea amorului. În acea împrejurare, Tannhäuser este îndrăznet, franc și neconformist. Graba cu care cedează în fața admonestărilor și se dezice, căzînd pradă remușcării, se subordonează vădit intenției compozitorului. De fapt, însă, convertirea lui Tannhäuser n-a fost imaginată de Wagner. Încă de prin secolele XIV-XV, pe seama liricului realist și parodist au fost puse o serie de „cîntece de pocăință" *(Busslieder),* în care apare ca erou al legendei populare despre Venusberg. De-a lungul secolelor, legenda aceasta avea să fie mereu prelucrată în balade. O va prelua, între alții, și Ludwig Tieck. Al doilea moment epic — întrecerea cîntăreților — provine dintr-un alt poem medieval anonim, compus pe la 1260, *Sängerkrieg auf der Wartburg* sau *Wartburgkrieg* menționat, de altfel, de Wagner în subtitlul operei *(Lupta cîntăreților de la Wartburg).* Localizarea geografică și cronologia îngăduiau cu ușurință contopirea motivelor. Hörselberg, cu legendara peșteră a lui Venus, se află lîngă Eisenach, în Turingia, iar castelul Wartburg domină orașul Eisenach.

Hermann I, landgraf al Turingiei între 1190 și 1217, și-a făcut renumele unui protector al minnesängerilor, dintre care în operă apar Wolfram von Eschenbach (cca. 1170—după 1220), autor, între altele, al epopeii *Parzival,* Walther von der Vogelweide (cca. 1170 — cca. 1230), cel mai de seamă liric german al epocii, Biterolf, autor cunoscut numai din unele mărturii, părtaș la Sängerkrieg, Reinmar von Zweter (cca. 1200—cca. 1260), poet mai mult

didactic decît liric, autor de versuri polemice la adresa papii și a clerului. Cum reiese din datele biografice, la lupta cîntăreților de la Wartburg, plasată în anul 1207, nici Reinmar von Zweter, nici Tannhäuser n-ar fi putut participa, și numai legenda i-a putut plasa alături de confrații dintr-o generație anterioară.

Act. I, sc. III, r. 14 Holda, Frau Holle, personaj legendar, apare în basme, răsplătind binele și pedepsind răul; Act. II, sc. IV, r. 30 „Guelful cumplit" este Otto al IV-lea, ales în 1098 contrarege împotriva lui Filip de Suabia. Cu sprijinul partizanilor papii (guelfii), a încercat să se aleagă împărat, dar adversarii papalității (ghibelinii) l-au impus pe Frederic al II-lea.

(p. 691) LOHENGRIN

În volumul Richard Wagner, *Lohengrin*. Traducere în metrul original de St. O. Iosif. București, Editura librăriei Leon Alcalay, „Biblioteca pentru toți", nr. 623, [f.a.] [1911], 92 pagini.

Textul arieî lui Lohengrin despre Graal (actul III, scena a III-a, r. 137—164), cu titlul *Balada lui Lohengrin* de Richard Wagner, a apărut în *Minerva*, I, nr. 292, 6 octombrie 1909, p. 1. Traducerea, împărțită în catrene, este semnată de D. Anghel și St. O. Iosif, deși aparține exclusiv celui din urmă. Cu semnătură comună, cei doi poeți au publicat și alte lucrări individuale (de ex., bucăți de proză ale lui Anghel).

Variante în *Minerva*:

Actul III. Scena a III-a

r. 149—150 *Ci*-acel de Graal ales să-i ție strajă
Cu daruri peste fire-i *înzestrat*,
r. 159 Dați *deci oricărui cavaler* credință

(Cuvîntul *Graal* este ortografiat cu doi *a*, ca în franceză, formă statornicită și la noi.)

Cu titlul *Cîntecul Graalului*, același fragment, de data aceasta extras din volumașul apărut în 1911, s-a reprodus în *Flacăra*, II, nr. 31, 18 mai 1913, p. 243. Acest număr din *Flacăra* este dedicat lui Richard Wagner. Mai colaborează C. Diamandy *(Wagnerisme)*, Const. Paul *(Richard Wagner)*. Remarcăm un articol despre Popovici-Bayreuth, ilustrat cu fotografii ale cunoscutului cîntăreț, în diverse roluri din operele lui Wagner.

La apariția traducerii în „Biblioteca pentru toți", *Viața nouă* în general foarte exigentă, adesea chiar răuvoitoare față de Iosif, a publicat o recenzie, din care desprindem: „După *Tannhäuser*, d. Iosif ne dă pe *Lohengrin*, și de data aceasta traducerea e mai îngrijită. Pasagiile cele mai bine redate sînt cele lirice — poezia originalului e păstrată [...] Păcat însă că d. Iosif nu ne dă peste tot această armonie [...] D. Iosif a căutat să redea ritmul wagnerian — întîlnim însă și de data aceasta unele greșeli de ritm românesc care surprind, cum sînt cele din primele versuri de la pagina 22." *(R. Wagner, „Lohengrin"*, în *Viața nouă*, VII, nr. 2, 1 mart 1911, p. 39.)

Versurile la care se referă recenzia sînt următoarele (Act. I, sc. a III-a, r. 69—72):

Elsa, de vrei să-mi fii soție,
Să-ți apăr țară și supus,
Legat să-ți fiu pe veșnicie,
Jură-mi față de Cel-de-sus:

Ritmul este într-adevăr forțat *(Elsá, Jură'-mi)*, dar aceasta nu are prea mare însemnătate pentru un text cîntat.

Cum reiese din documentele citate în paginile anterioare, St. O. Iosif a început să traducă *Lohengrin* cînd nu terminase *Tannhäuser*, deci încă prin 1905. Faptul că în anii imediat următori avea să tălmăcească *Olandezul zburător* și *Rienzi* arată că poetul își începuse munca, urmînd în mare cronologia creației lui Wagner. Toate cele patru opere aparțin primei perioade a acestei creații, succesiunea lor exactă fiind aceasta: *Rienzi* (1840), *Olandezul zburător* (1841), *Tannhäuser* (1845), *Lohengrin* (1847). Mai înainte, compozitorul dăduse *Zînele* (*Die Feen*, 1833) și *Dragoste interzisă* (*Das Liebesverbot*, 1836), dar acestea nu aparțin marelui repertoriu wagnerian, astfel că poetul, desigur la recomandarea lui D. Popovici-Bayreuth, le-a omis.

Opera *Lohengrin* reia într-un anume sens ideea de bază din *Tannhäuser*. Raporturile dintre erou și societate sînt inversate, însă și acum se evidențiază superioritatea purității morale și a renunțării față de pasiune și teluric. Ca și în *Tannhäuser*, legenda fuzionează cu realitatea istorică. Fiu al lui Parsifal, Lohengrin, unul dintre cavalerii Graalului, este angrenat în evenimentele din primele decenii ale secolului al X-lea, în speță, în lupta împotriva ungurilor. Stabiliți în Panonia, în anul 900, ungurii au întreprins mai multe incursiuni în Europa apuseană,

atacînd, între altele, Saxonia, Bavaria și Turingia, aflate sub stăpînirea lui Henric I Păsărarul (919-936). Bătălia la care regele îi cheamă pe cavaleri în prima scenă a operei (r. 41-46) și din care va ieși victorios, așa cum îi prezice, plecînd, Lohengrin, se va da la Riade în anul 933.

Act. I, sc. I, r. 1 rîul Schelde — Escaut ; sc. II, r. 99 „ți-am învins pe străsnicul Danez" — abia în 934, germanii au cucerit ținutul dintre Eider și Schlei și au creat marca de Schleswig, regele Danemarcei fiind obligat să le plătească tribut și să primească misionari creștini. Act. II, sc. II, r. 95-96 Ortruda crede încă în vechii zei nordici, Wodan (Wotan, Odin) și Freia (Freyja), zeița dragostei și a fecundității.

(p. 765) OLANDEZUL ZBURĂTOR
(CORABIA-NĂLUCĂ)

Un fragment (actul II, scena a III-a, r. 63-156) s-a tipărit mai întîi în *Semănătorul*, VI, nr. 11, 11 martie 1907, p. 213-216 (semnat : St. O. I.). Integral, opera a apărut în volumul *Olandezul zburător (Corabia-nălucă)* de Richard Wagner. Traducere în metru original de St. O. Iosif, București, Editura librăriei Leon Alcalay, „Biblioteca pentru toți", nr. 628, [f.a.] [1911], 64 pagini.

Variante în *Semănătorul :*

Actul II. Scena a III-a

r. 70 Cu *dulce zîmbet* fecioresc,
r. 72 În fața mea azi o *zăresc.*
r. 79 Ah, nu ! *salvarea-i* după care gem !
r. 95 *(apropiindu-se)*
r. 113, 115, 124 lipsesc ;
r. 126 *Vei fi supusă, draga mea*
r. 131 *Gîndește* cît este vreme
r. 143 lipsește ;
r. 146 Aflați că mi-am găsit *salvarea,*
r. 156 *Iar* nava lui odihnă-n port !
r. 160 Credinței *fără de hotar !*

În revistă, fragmentul este însoțit de următoarea notă a traducătorului : „De cînd a venit în fruntea Conservatorului de muzică și declamație, domnul Popovici-Bayreuth pune o rîvnă neobosită în a pregăti elemente pentru alcătuirea unei trupe

de operă românească. În vederea acestui scop, am luat și eu asupră-mi însărcinarea de a traduce cîteva opere din repertoriul wagnerian. Dau aci un fragment din *Fliegender Holländer* care se studiază actualmente la Conservator."

În linii mari, subiectul operei *Olandezul zburător (Der fliegende Holländer),* al cărei erou apare ca un „jidov rătăcitor al oceanului", este preluat din fragmentul *Schnabelewopski* de Heinrich Heine, în tradiția romantică a însinguratului supus unui destin tragic. Wagner conferă personajului și avatarurilor sale o semnificație specială, transformînd legenda într-o alegorie a raporturilor dintre artist (sau omul superior în genere) și lumea ce nu-l înțelege. Ca atare, Olandezul se înrudește cu Tannhäuser și, îndeosebi, cu Lohengrin, a cărui dramă e similară. „Trădarea" săvîrșită de femeia iubită, nevrednică de încrederea pe care geniul i-a acordat-o, simbolizează incapacitatea de sacrificiu și de înălțare spirituală. Motivul apare frecvent la romantici și e tratat cu mare strălucire în *Luceafărul* lui Eminescu.

Era firesc ca munca intensă și îndelungată de traducere a operelor lui Wagner să se răsfrîngă și în creația proprie a lui St. O. Iosif. Mai exact, este vorba de unele scrieri semnate împreună cu D. Anghel, însă, cum acestea au fost realizate în perioada „wagneriană" a lui Iosif, este de presupus că inițiativa i-a aparținut lui. Ce-i drept, Anghel evocă și el lumea miturilor nordice în poezia *Visul unui Nibelung :*

Visez grămezile de aur
Păzite-n grota de sub Rin
De Fafner, groaznicul balaur,
Și ție, Wothan, mă închin.

Dar poezia a apărut (în *Semănătorul*) în anul 1907, așadar în miezul aceleiași perioade, cînd cei doi prieteni își comunicau reciproc impresiile și-și orientau lecturile. Să reținem totuși că tonul din *Visul unui Nibelung* este unul de umor amar, caracteristic lui Anghel. Același ton revine în ingenioasele strofe din *Wagnerism,* poezie inclusă în *Caleidoscopul lui A. Mirea,* care se încheie cu distihul :

Și-o lebădă misterioasă vîslea pe ape-așa de lin...
De ce n-am dispărut ca tine, fantasticule Lohengrin !

Lohengrin și misterioasa lebădă vor fi fost propuse aici de St. O. Iosif, tonalitatea generală și fantezia sclipitoare se da-

torează lui D. Anghel.[1] Alta este ponderea în colaborarea celor doi poeți, cînd au scris poemul dramatic *Legenda funigeilor*. În acest poem, influența lui Richard Wagner se manifestă vădit și, de altfel, a fost sesizată, fără aprofundări, și de recenzenții vremii. Situarea temporală și geografică a acțiunii poate fi ușor identificată: evul mediu îndepărtat și nordul germanic, adică universul mitic al operelor wagneriene. Hunar pribegește în căutarea nemuririi, precum Olandezul zburător este mînat de setea de repaos. Pentru amîndoi, factorul izbăvitor este dragostea. Runa acceptă sacrificiul cerut de Hunar, așa cum Senta se jertfește din iubire pentru Olandez. Amîndouă săvîrșesc, totodată, o trădare fatală: cea dintîi, față de fratele ei, Landor, cea de-a doua, față de logodnicul său, Erik. Paralelismele sînt izbitoare și, hotărît, nu se datoresc întîmplării. Desigur, există și diferențe, de exemplu, în privința lui Hunar, care e un cinic, o figură demonică, la antipodul Olandezului, făptură superioară prin noblețe sufletească. Mai important este, însă, faptul că *Legenda funigeilor* nu se ridică la nivelul filozofic înalt al modelului. Conturarea negativă a caracterului lui Hunar elimină din alegorie unul din sensurile majore ale acesteia, evidențiat de noi mai sus, și anume ciocnirea dintre omul superior și o societate nedemnă de el. În acest sens, unii comentatori descifrează în *Olandezul zburător* și o intenție polemică mai directă, provenind din disprețul compozitorului față de contemporanii săi care nu-l înțelegeau. Cum am arătat în altă parte, și în *Legenda funigeilor* ni se pare a întrezări reflectarea unei drame personale, mai restrînse și mai mărunte, drama sentimentală pe care au trăit-o cei doi poeți (cf. prefața noastră la D. Anghel — St. O. Iosif, *Caleidoscopul lui A. Mirea*, București, Editura Minerva, „Biblioteca pentru toți", nr. 779, 1974, p. XIX—XX); pentru „descendența direct wagneriană" a poemului, a se vedea și postfața *Ecouri wagneriene* semnată de Domnica Filimon la volumul Richard Wagner, *Olandezul zburător*, București, E.P.L., „Biblioteca pentru toți", nr. 423, 1968, p. 271—283. Să adăugăm, în sfîrșit, că spre modelul wagnerian ne duce și aspectul de libret al *Legendei funigeilor*. Replicile,

[1] În contexte umoristice minore, ecouri wagneriene apar în *Rachetă* și *Mănușa* din *Caleidoscopul lui A. Mirea*, precum și, numai în titlu, în *Crepusculul zeilor*, din *Cumpăna*, I, nr. 6, 1 ianuarie 1910.

în versuri muzicale, se constituie în adevărate duete și arii; de asemenea, există și coruri ca atare. Corul final al „ultimilor funigei", la moartea Runei:

Adormi de-acu-mpăcat
În lumea neființei,
Biet suflet încercat
De para suferinței

amintește îndeaproape un moment dintr-o altă operă a lui Wagner. Este vorba despre „corul de bărbați" din *Tannhäuser*, la moartea Elisabetei:

Odihnă sufletului dus
Din bietul trup neprihănit!
Drept plată între îngeri, sus,
Raiul ceresc i-a fost menit!

(p. 813)

RIENZI
CEL DIN URMĂ TRIBUN

Mare operă tragică în cinci acte

În volumul Richard Wagner, *Rienzi. Cel din urmă tribun.* Mare operă tragică în 5 acte. Traducere de St. O. Iosif, București, Editura librăriei Leon Alcalay, „Biblioteca pentru toți", nr. 885, [f.a.] [1914], 94 pagini.

Tipărită postum, traducerea operei *Rienzi* a fost efectuată de St. O. Iosif cu șapte ani înainte. La 9 august 1907, el o înainta Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, cu rugămintea de a i se mandata „suma de 400 lei, conform hotărîrei cu ordinul No.24.576 din 11 mai 1905". La 21 septembrie, poetul revenea cu o nouă cerere de a i se achita remunerația pentru lucrarea pe care o predase directorului Conservatorului de muzică și declamație. În urma acestei cereri, onorariul fu în sfîrșit achitat (v. hîrtiile oficiale în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, II, p. 230-231, precum și în *Corespondență*, p. 461-462). De ce nu va fi continuat St. O. Iosif traducerea operelor lui Wagner, corespunzător angajamentului, tocmai atunci cînd trebuia să atace lucrările cele mai de seamă ale compozitorului? Nici interesul pentru munca de tălmăcire, nici capacitatea de efort nu-l părăsiseră, de vreme ce în anii următori duce la capăt traducerea unor scrieri dramatice mai întinse și mai dificile. Poate că renunțarea nu trebuie pusă pe seama lui, ci a

instituțiilor ce inițiaseră valoroasa întreprindere. Oricum, este regretabil că lucrarea s-a întrerupt, spre paguba culturii noastre.

Rienzi — Cel din urmă tribun (Rienzi, der letzte der Tribunen) este o operă de tinerețe, pe care compozitorul însuși a considerat-o ca lipsită de o adevărată originalitate sub aspectul libretului. E adevărat, avem a face cu dezvoltarea după tiparele obișnuite a unui subiect istoric, în care evenimentele și personajele nu au altă semnificație decît aceea directă, în spiritul strict al realității documentare. Ca atare însă, opera aceasta nu este mai puțin elocventă pentru avîntul democratic ce luminează perioada revoluționară a biografiei compozitorului.

Cola de Rienzi sau Rienzo, pe numele său adevărat Nicola Lorenzo Gabrini (1313-1354), este una dintre cele mai interesante personalități din Italia secolului al XIV-lea. Prietenul său Petrarca l-a elogiat în *Canțona* a XI-a, numindu-l „seniorul dibaci [...] ce ține-al Romei sceptru de onoare". În 1347, s-a aflat în fruntea unei răscoale populare, care a înlăturat dominația patricienilor la Roma. Rienzi și-a luat atunci numele de tribun al poporului și a instaurat Republica din Roma, năzuind să realizeze, sub conducerea acesteia, unitatea statelor italiene. A redevenit tribun în 1354, dar a căzut ucis de un ofițer mercenar, după ce se văzuse părăsit și de popor. Idealul său, în circumstanțele social-politice ale epocii, a fost desigur utopic, dar — așa cum subliniază Jakob Burckhardt — „pentru sufletul național amintirea Romei de altădată își are valoarea ei incontestabilă".

Prin cutezanța năzuințelor și, nu mai puțin, prin dramatismul existenței sale, Rienzi a suscitat interesul scriitorilor de mai tîrziu. Englezul Edward George Bulwer-Lytton (1803—1873) a făcut din el eroul romanului *Rienzi, ultimul tribun* (1835), din care Richard Wagner și-a extras subiectul libretului. Calitatea lui Rienzi de tribun al poporului l-a ispitit și pe Friedrich Engels în tinerețe, făcîndu-l să mînuiască pana de dramaturg. Manuscrisul piesei, scrisă la douăzeci de ani, a fost descoperit, în 1974, în Republica Federală Germania, la Wuppertal (Barmen), orașul natal al lui Engels. Piesa a fost prezentată publicului pentru prima dată la 27 iunie 1974, în cadrul unor manifestări organizate în casa memorială „Friedrich Engels" din Wuppertal.

În literatura noastră, romanul lui Bulwer, din care Heliade Rădulescu a publicat traducerea unor fragmente în *Curierul de ambe-sexe*, și o piesă a scriitorului francez Drouineau i-au oferit lui Samson Bodnărescu materialul pentru tragedia în cinci acte și în versuri *Rienzi*. Tragedia s-a tipărit mai întîi în *Convorbiri literare*, în 1868, apoi, în același an, în ediție separată (Iași, Ediținea și imprimeria societății „Junimea"). Este o încercare nereușită, datorită neiscusinței autorului în conducerea conflictului dramatic și datorită stilului „prea greoi", ultima remarcă fiind făcută încă de Titu Maiorescu, în *Direcția nouă în poezia și proza română* (1872). (Asupra tragediei lui Bodnărescu, v. și G. Călinescu, *Istoria literaturii române*, Editura Fundațiilor, 1940, p. 370 ; E. Lovinescu, *Titu Maiorescu și contemporanii lui*, II, Casa școalelor, 1944, p. 16 ; *Istoria literaturii române*, III, Editura Academiei R.S.R., 1973, p. 66.)

Numele de Rienzi a fost folosit ca pseudonim de Duiliu Zamfirescu, în paginile revistei *Literatorul*, în 1880.

Despre prietenia dintre Petrarca și Rienzi, ca și despre acțiunile politice ale tribunului, v. studiul lui Tudor Vianu, *Libertate și umanitate*, în volumul *Literatură universală și literatură națională*, E.S.P.L.A., 1956, p. 74—75.

TABLA ILUSTRAȚIILOR

St. O. Iosif . . . . . 384—385

Coperta volumului *Talismanul*, de Ludwig Fulda . 384—385

Coperta volumului *Wilhelm Tell*, de Friedrich Schiller 384—385

Friedrich Schiller, portret din volumul *Wilhelm Tell* (1913) . . . . . 384—385

Lista persoanelor cu distribuția din 1913, în dactilograma traducerii lui St. O. Iosif a tragediei *Romeo și Julieta* (Biblioteca Teatrului Național I. L. Caragiale) . . . . . 384—385

Pagină din dactilograma traducerii tragediei *Romeo și Julieta* (Biblioteca Teatrului Național I. L. Caragiale) . . . . . 384—385

Coperta programului la premiera cu tragedia *Romeo și Julieta* (Biblioteca Teatrului Național I. L. Caragiale) . . . . . 384—385

Maria Giurgea, interpreta Julietei în stagiunea 1913—1914 (Muzeul Teatrului Național I. L. Caragiale) . . . . . 384—385

Tony Bulandra, interpretul lui Romeo în stagiunea 1913—1914 (Muzeul Teatrului Național I. L. Caragiale) . . . . . 384—385

Pagină din *Visul unei nopți de vară* în *Viața românească*, VIII, nr. 4, aprilie 1913 . . . . . 384—385

Aristide Demetriade în *Hamlet* (*Flacăra*, II, nr. 16, februarie 1913) . . . . . 384—385

Coperți ale traducerilor lui St. O. Iosif din operele lui Richard Wagner (*Flacăra*, II, nr. 31, 18 mai 1913). 384—385
Richard Wagner, portret din volumul *Tannhäuser sau Lupta cîntăreților de la Wartburg* [f.a.] [1908] . 672—673
Coperta traducerii lui St. O. Iosif din *Olandezul zburător*, de Richard Wagner . . . . . 672—673
D. Popovici-Bayreuth în roluri din operele lui Richard Wagner (*Flacăra*, II, nr. 31, 18 mai 1913) . . 672—673
Coperta traducerii lui St. O. Iosif a operei *Rienzi*, de Richard Wagner . . . . . 672—673

Cl. Istoria T.L. de Lb. și Lit. Română
SECȚIA
LITERATURA
București

CUPRINS*

Notă asupra volumului al III-lea . . . 7

Ludwig Fulda

Talismanul — Piesă în patru acte . . . . 9(890)

Friedrich Schiller

Wilhelm Tell — Dramă istorică în cinci acte, în versuri . . . . . 173(893)

William Shakespeare

Visul unei nopți de vară . . . . . 357(912)
Romeo și Julieta . . . . . 459(920)
Monologul lui Hamlet . . . . . 615(929)

G. Targioni-Tozzetti și *G. Menasci*

Cavalleria rusticana . . . . . 619(929)

Richard Wagner

Tannhäuser sau Lupta cîntăreților de la Wartburg — Dramă muzicală în trei acte . . . . . 641(930)
Lohengrin . . . . . 691(940)

* Cifra din paranteză indică pagina din *Comentarii și variante*.

Olandezul zburător (Corabia-nălucă) . . . 765(942)
Rienzi. Cel din urmă tribun — Mare operă tragică în cinci acte . . . . . 813(945)

Comentarii şi variante 885
Tabla ilustraţiilor 949

Lector: VIRGINIA ŞERBĂNESCU
Tehnoredactor: POMPILIU STATNAI

Bun de tipar 1 XI 1976. Tiraj 2250 ex. legate $^{1}/_{1}$. Coli ed. 35,38. Coli tipar 59,25. Planşe tipo 16.

Tiparul executat sub comanda nr. 425 la Intreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918" str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97 Bucureşti Republica Socialistă România